

KÖPRÜLÜ KÜT.
683
M. Asim BY.

بسم الله الرحمن الرحیم

فاتحهٔ نظم لآلی لغات وسانحهٔ رقم آمالی نکات وسراوحهٔ تحف
دانشوران وفرسجهٔ صبیان هنروران نظم فرائد محامد ایله افسرپوش
وختم دقایق حقایق تعالی ایله زرفروش وگلستان آرای صلوات
وبهارستان پیرای تسلیمات صاحب منطق الطیر جناب نبوی ایله آراسته
واهل شوکت وذورأی صائب آل مصطفوی ایله پیراسته قلندقد نصکره
ناظم نحریر اطال الله عمره وقدره حضرتلری بوشرحنه خامه کش اولدیغمز
تحفه سنك عقیب اتمامنده بوفقیر پرتقصیر السید احمد حیاتی دن بالمکاتبه
شرحنی التماس ایتملریله قلیل البضاعه ومنکسر البراعه وکثیر الضراعه
اولدیغمز حالده بوشرح ناچیزه اقدام وبحمد الله الملك العلام رسیدهٔ
اختتام اولندی فاما که پذیرای اتمام وهویدای انجام اولمسیله عنوان
ملاحتنشاننه طغرای غرای آفرین وتوقیع ساپاش تحسین کشیده
بیورلمسی انجق جناب معالی نصاب وذات معلای مثانی خطاب وزیر آصف
نظیر ارسطو تدبیر سحبان تقریر ابن مقله تحریر خاتمی شیم خاتمی کرم یعنی که
همم اعنی به تاریخ هجریدن الف ثانی حدودینك مائهٔ ثالثه سی اوائلنده مانند
حکیم فلاطون امین معادن همایون ووالئ والای ولایت آمد ومتصرف
ایالت مرعش مع علاوهٔ چند ممالك پرمحامد بیوریلان یوسف پاشا یسر الله
تعالی مایرید ومایشاء افندمز حضرتلری ولو بردفعه جه اولسون شرح
مذکور چاکری بی احالهٔ نظر کرامت اثرلریله مقبول انام وپسندیدهٔ
خاص وعام ووسیلهٔ ساپاش تحسین وذریعهٔ صدهزار آفرین بیورلملری

مکارم منش سنیه لرندن نیازمند داعیانه مدر چونکه مشار الیه افندیمز طرز
مذکور اوزره بودورلرده ظهور عدالت بدوردستورانه لریله شعر وانی
وان کنت الحدیث زمانه * لات بما لم تستطعه الاوائل * منطوقی اسلافی
سابق واقراننه فائق قطب الوزرا وولی النعم کافهٔ امرا برذات عالی صفات
وجناب سامی سمات اولوب حق سایهٔ همای همت وایهٔ عطوفانه لرنده سایه
ستان بیوریلان اصحاب عقول اوطان واحباب واولاد وانسابندن غفول
ونسیا منسیا علاقاتندن ذهول بر له شعر ولاعیب فیهم غیران ضیوفهم * تلام
بنسیان الاحبة والوطن * مضمون بلاغت مشحونی حسب حاللری اولمغله شعر
مانوال الغمام وقت ربیع * کنوال الامیر یوم سخا * فنوال الامیر بدرة عین
ونوال الغمام قطرة ما * ترانه سیله صداپرداز دلنواز اولندیغی مقروع اسماع
قاطبهٔ اولی النهادر همان حق سبحانه وتعالی حضرتلری وجود بهبود ضیا
آلودلرین مکارهٔ دوردوندن مصون ومدی الدهور والازمان بخت واقباللرین
افزون وبالجمله بدخواهلرین خور وزبون ایلیه آمین یامعین بوندنصکره
معلوم اولسونکه بوشرحده برازشروط التزام اولندیکه هم اختصاری مفید
اوله وهم ناظرینه صفابخش اوله اولا برمقدمه تقدیم اولندیکه معانئ ادواتی
وقواعد واشتقاقاتی مشعر وموزندر ثانیا معانی حروف وادوات ومبانی
اشتقاقات مقدمهٔ مذکوره یه احاله اولندی ثالثا مرکباتك اجزالری مفردات
موضعلرینه سابق ولاحقنده احاله اولندی مثلا چون مهرکنش کبی
معناسنه چونکه چون کبی دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده یچدی مهرکنش
دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کلور مثللو عبارتله تعبیر اولندی وقس علیه
سائره رابعا حرکات کلمات بیاننده حروف مهمله بلاقید اطلاقی اوزره ذکر
اولنوب حروف معجمه تقیید اولندی مثلا سروش سینك وراء ممدوده نك
ضمه لری وشین معجمه ایله دیو بیان اولندی خامسا باحرفی موحده تاحرفی مثنات
فوقیه یاحرفی مثنات تحتیه ایله تقیید اولندی سادسا فارسی یه مخصوص
اولان حرفلر فارسیه ایله تقیید اولندی مثلا پروردکار باءفارسیه وکاف فارسیه
ایله دیو بیان اولندی ژاله زای فارسیه ایله دیو بیان اولندی چون جیم
فارسیه ایله بیان اولندی فاما که بوحرفلرك عربیه سی اطلاقی اوزره ذکر
اولندی سابعا حروف علت وحروف لین حروف صحیحه کبی بیان اولندی
مثلا بورزیدن باء موحده نك کسری وواوك فتحی دیو بیان اولندی

جوانمرد جیمك کسری و واو ممدوده‌نك فتحیله دیو بیان اولندی نوروز نونك
فتحی وواوك سکونی دیو بیان اولندی فاما که حرف مد ماقبلنده‌کی حرف
ممدوده ایله توصیف اولنوب انکله اکتفا اولندی مثلا باشد باء موحدۀ
ممدوده‌نك فتحیله دیو بیان اولندی بودن باء موحدۀ ممدوده‌نك ضمیله دیو
بیان اولندی ثامنا خطده یازیلوب اوقنمیان حرف واو و حرف یا مجهوله
دیو بیان اولندی تاسعا اماله اولنان محللر تصریح اولندی مثلا خواهر
خاء معجمه‌نك بین الفتح والضم اماله‌سی وواو علامت والف علامت ایله دیو
بیان اولندی عاشرا فقط ماقبلنك فتحنه علامت اولوب اوقنمیان ها حرفی
رسمیه ایله توصیف اولندی حادی عشر اکثرمتنده ذکر اولنان کلمه‌لر
ابتدا شاهدلریله بیان اولنوب بعده بشقه معنالری ذکر واجمال اولندی
ثانی عشر انشاء دقیقه‌دن حذر ایدوب نفع عام اولسون دیو سهل لجه وقباجه
کلماتله تفسیر وتعبیر اولندی ثالث عشر جابجا صنایع بدیعه‌لره تنبیه اولندی
لکن هر بار ذکری التزام اولنمدی تا که اطناب واملال اولمسون دیو فاحفظ
ولا تغفل والله ولی التوفیق وبیده ازمة التحقیق مقدمه درت مقصد اوزره
مرتبه در مقصد اول ادوات فارسیه حقنده در مقصد ثانی مضمرات
وموصولات حقنده در مقصد ثالث قواعد واشتقاق حقنده در مقصد رابع
بر از فوائد نفیسه بیاننده در مقصد اول ادوات بیاننده ایدی ومن الله التوفیق
معلوم اولسونکه عربیده حروف معانی ایکی قسم اوزره در بری بسیطه
مثلا باء جاره ولام جاره ولام ابتدا کبی بری مرکبه مثلا من جاره وهل استفهامیه
کبی کذلك فارسیده دخی ایکی قسم اوزره در بری بسیطه بری مرکبه قسم
اول بسیطه ایدی اون اوج حرفدر که بونلردر ا ب ت چ د ز ش ك م ن
و ه ی حرف الف اون ایکی وجه اوزره استعمال اولنور ١ تعریه ٢ تنبیه
٣ تعجب استفهامی ٤ استمرار ٥ ندا ٦ استغاثه ٧ توسل ٨ مقابله ٩ ملازمت
١٠ اتصاف ١١ نسبت ١٢ زائد والحاصل بو حرف الف بو معنالرك
بعضیسنده اوائل کلمه‌یه داخل اولور وبعضیسنده اواسط کلمه‌یه متوسط اولور
وبعضیسنده اواخر کلمه‌یه لاحق اولور اوائله داخل اولان اوچ نوعدر اول
الف مفتوحه که اکا الف تعریه دیرلر شعرای عجم مصادر وافعال اوائلنه ادخال
ایدرلر کاهی ممدوده کاهی مقصوره واقع اولور مدخولی اولان کلمه اندن عاری
اولسه معنایه خلل کلمز انکیچون اکا الف تعریه دیو تسمیه اولنور مثال ممدوده

استادرودکی بیت چون بکردد پای اواز پایدان * آشکوخیده نماند
همچنان * اصلی شکوخیدن ایدی سورچمك معناسنه مصدر در مثال
مقصوره استاد لطیفی بیت ابی جرم راکرکنی ظلم وجور * کند مر ترابی
کنه جور دور * ثانی دخی مفتوحه در تنبیه معناسنی مفید اولور اکا الف
تنبیه دیرلر ادوات اولنه داخل اولور حکیم فردوسی بیت اپادشاه محمود
کشورکشا * که ازمن نترسی بترس ازخدا بو بیتده ندا معناسنه فهم
اولنور مثال دیکر وله ایضا بیت ابرداه دو هفته شد کدخدای * کرفتند
هریك سزاوار جای * بو بیتده داه یعنی پرستاردر ثالث الف مضمومه که حرف
تعجب استفهامدر مثلا ا دیرلر نه عجب معناسنه استاد منجیك بیت اکر
خلق ترا باشند جویان * چو یابندت فروکویند اکویان * اواسط کلمه‌یه متوسط
اولان الف استمرار دیو تسمیه اولنور اکثری امر غائب میاننده اولور مثلا
کناد وباد کبی غالبا دعا اولان کلمه وسطنه ادخال اولنور شیخ سعدی بیت
خدایا دشمنش جایی بمیراد * که هیچش دوست بربالین نباشد * واخر کلمه‌یه
لاحق اولان ماقبلی مفتوح حرف مد اولان الفدر بو الف سکز وجه اوزره
استعمال اولنور اول ندا ایچوندر آخر کلمۀ منادی‌یه لاحق اولور خواجه حافظ
بیت خسروا داد کرا بحر کفا شیردلا * ای جمال تو بانواع هنر ارزانی * بعض
محلده بو الف نداداته دخی الحاق اولنوب منادی محذوف اولور وله ایضا
بیت ایا پر لعل کرده جام زرین * بجشا بر کشی کش زر نباشد * لکن بو صورتده
اصح اولان تأکید ندا ایچوندر ثانی الف استغاثه والف ندبه‌در شیخ سعدی
بیت دردا و حسرتا که عنانم زدست رفت * دستم نمی رسد که بکیرم عنان
دوست * ثالث الف توسلدر یعنی بعض کلمات مرکبه میانه کتورلر حاصلی
بشقه معنی صاحبی ایکی کلمه‌یی برکلمه ایتمکه وسیله اولور مثلا سراپا وسراپا
کبی رابع الف مقابله والف مساوات که مقابله ومساوات معناسنی مفید اولور
شول وقتکه ایکی کلمه برجنس اوله ارالرینه الف ساکنه کتورلوب برکلمه کبی
ایدرلر مثلا لبالب ودنکادنك وسراسر وپیچاپیچ کبی شیخ سعدی بیت
جهان کرچه سراسر لاله‌زارست * برهنه پا مرو آنجا که خارست * خامس
الف ملازم که ملازمت معناسنی مفید اولور حاصلی واقع اولدیغی محللرده
برنوع معنی افاده ایدر که مثلا ایکی کلمه‌نك بری فاعل اوله انکله ترکیب اولنان
کلمه‌یی کندو کبی ایدر بو الفه الف ملازمت دیو تسمیه ایدرلر شیخ نظامی بیت

تارسيدند هردوشا دوش ✿ به بيابانى ز بخار بجوش ✿ وملازمتك برمعناسى دخى هم فاعل وهم مفعول اولور وله ايضا بيت درهم آميختيم خندا خند من وچون من فسانه كو بى چند ✿ يعنى بربريمزايله قارشدق كوله رك وكولدبره رك وبرمعناسى دخى باء الصاق معناسى كيدر وله ايضا بيت شه ذكرمى سپاسنم فرمود ✿ درهلا كم مكوش ز وداز ود ✿ تنبيه بو الف ملازمه والف توسل والف مقابله بربرلرينه اقربدرفرقى فارسيده مذاق تام صاحبلرينه روشنادر سادس الف اتصاف كه هرزمان امرحاضر آخرينه الف ساكن لاحق اولنجه اسم فاعل ياخود صفت مشبهه معناسنى مفيد اولور مثلا دانا وبيناوشنوا كبى بعض مبالغه قصد اولنوب الف مزبوردنصكره برنون دخى الحاق اولنور مثلا خندان وخرمان وتابان كبى سابع الف نسبت كه ياء نسبت معناسين مفيد اولور خواجه حافظ مصرع مژده اى دل كه مسيحانفسى مى آيد ✿ كاهى بوصورتده تأكيدادات نسبت اولور حكيم اسدى بيت بسازورمنداكه افتاده سخت ✿ پس افتاده راياورى كردبخت بودقيقه دن آكاه اولميانلر زورمندا لفظنى جمع ظن ايدوب زورمنداندن مخففدر ديديلر محضا زعمدر ثامن الف زائده كه كلمه آخرنده واقع اولور اسقاط اولنسه معنايه خلل كلمز شيخ سعدى بيت بكفتامن كلى ناچيز بودم وليكن مدتى با كل نشستم ✿ اكثرى قوافى اشعارده اولور استاد دقيقى قطعه پياده شوددشمن ازاسب دولت چوكردى براسب سعادت سوارا براسپ سعادت سوارى ودارى بدست اندرون ازسعادت سوارا بوقطعه ده سوار اول فارسيدر آتلو معناسنه سوارثانى كسرايله عربيدر دست برنجن معناسنه محصلى بو الف زائددن مقصود يا تحسين لفظدر يا تتميم وزن ياتكميل قافيه در حرف الباء اون درت وجه اوزره مستعملدر ١ الصاق ٢ مصاحبت ٣ قسم ٤ استعانت ٥ ظرفيت ٦ استعلا ٧ تعليل ٨ تخصيص ٩ ابتدأ ١٠ انتهأ ١١ تشبيه ١٢ زائده ١٣ تاكيدذى الاشتقاق ١٤ تخصيص مضارع بالاستقبال بو اون درت صورتك اون ايكى اول كلنلرك بارى مفتوحه در ايكى صكره كى صورتلرده مكسوره در اول الصاق ايچون ايدى خواجه حافظ بيت عاشق كه شد باربحالش نظرنكرد اى خواجه دردنيست دكرنه طبيب هست ثانى مصاحبت ايچون ايدى عربيده مع معناسنه وله ايضا بيت بابال وپرمروازره كه تيربتابى هواكرفت زمانى ولى بخاك نشست ثالث قسم ايچون ايدى وله ايضا

بيت

بيت بجان ويار و بحق قديم وعهددرست كه مونس دل وجانم دعاى دولت تست رابع استعانت ايچون ايدى شاعر بيت نويسم عشق يارم در دفاتر بجام چون قلم براوح محفوظ بو درت معنابى عربيده باء موحدهٔ مكسوره افاده ايدر خامس ظرفيت ايچون ايدى عربيده فى فاسيده دركبى خواجه سلمان بيت اى كريمى كه بدوران بهارعدلت درهمه روى زمين بادخلافى نوزيد سادس استعلا ايچون ايدى ظهير فاريابى بيت توشمع عصمت بشب ظلم درتتاب توابررحمتى بسرخلق بربيار يعنى درشب ظلم وبرسرخلق ديمكدر چونكه باء اولى ظرفيت باء ثانى استعلا ايچوندركانه درايله برقرينه لريدر تنبيه معلوم اولسونكه بوظهير فاريابينك بيتى مثلوده يعنى برلفظك اولنده باء موحدهٔ مفتوحه آخرنده در ياخود امثالى واقع اولسه بونده اوچ وجه اوزره قول واردر قول اول شعورى مرحوم فرهنكده ولامعى جلبى كلستان شرحنده برلفظى ودرلفظى وامثالى زائده لردرانجق تحسين لفظ ايچون الحاق اولنمشلردر اصل معناى استعلايى ومعناى ظرفيتى مفيد اولان اوله ادخال اولنان باء موحدهٔ مفتوحه دردبو حكم وجزم ايلديلر قول ثانى سرورى مرحوم وصاحب مفاتيح دربه عكسيله حكم وقطع ايلديلر يعنى زائد اولان داخلدر اصل معنابى مفيد اولان لاحقدر ديديلر قول ثالث كمال پاشازاده نك وصاحب كنوز الرموزك كلاملرندن فهم اولنان داخل ولاحقدن هربرى مفيد ومعنيداردر چونكه داخل يعنى باء موحده مفيد استعلا ومفيد ظرفيتدر تركيده انلردن اوزره لفظى ودهلفظى ايله تعبير ايدرلر سبحهٔ صبيان بيت ل ايچون فى ده ف پس مانه على اوزره امى ✿ ب ايله كم نيجه انى ته كلاز نهار ✿ لفظ دربمعنى اندرون يعنى داخل وايچ ديمكدر لفظ بربمعنى بالا يعنى فوق ديمكدر مثلا بشب ظلم در قرانكو كيجه ايچنده معناسنه بسرخلق برخلقك بالاسى اوزره معناسنه در سؤال ايكيسنده معنيدار اولنجه بدرشب وبرسرا اولملى ايدى جواب لفظ در ولفظ ربوتقديرجه نه قدركه ادات ظرف وادات استعلادكل ايسه ده لكن صورت اداتده اولوب وفى نفس الامر اداتك موالاتى كريهه اولمغله همان جانب صورته رعايت اولندى همدخى فارسيده بوتقديمات وتأخيرات فنى وافردر تحقيق فقيرشويله ظن ايدرمكه باء موحده مفيد استعلا ومفيد ظرفيت اوله لفظ برولفظ در قرينه لرى اوله فتأمل فتح الله عليك سابع تعليل ايچون ايدى شاعر بيت بنبش بندزنى من بغض سخت فوأد ✿ كه بندن

بپذیرد جمع سنك دلان ❊ ثامن تخصیص ایچون ایدی شاعر بیت سنبلستان
حطم خشك نكشتست هنوز ❊ بمن آید كه آهوی خطا ید همه ❊ بو تعلیل
وتخصیصی افاده ده عربیده لام فارسیده چون كبی تاسع ابتداء غایت ایچون
ایدی عربیده من فارسیده از كبی عاشر انتهاء غایت ایچون ایدی عربیده الی
فارسیده تا كبی بو ایكی معنایه شاعر بیت روم در راه مهرش چون مهر كه
بمشرق تا بمغرب رفته باشم ❊ حادی عشر تشبیه ایچون ایدی عربیده كاف
متوجه فارسیده چون كبی استاد عسجدی بیت رو بت بگل و یاسمن باغ بگوید
هر انكه بود راست نظر راست ببیند ثانی عشر زائد كه عربیده كفی بالله یاسی كبی
انجق تحسین لفظ ایچون كاهی ضرورت وزن ایچون كتورلر خواجه كمال
بیت بطلب یافت نشان از لب شیرین فرهاد ❊ ره سوا علی نبردند بجز كوه كنان
ثالث عشر تأكید ذی الاشتقاق ایچون ایدی یعنی مصادر و افعال اوائلنه تأكید
وتحسین ایچون باء موحده ادخال اولنور مثلا بكردن و بمكیدن كبی شو قدر كه
اوائلی الفات اولان كلماته ادخال اولنجه الفلر یاء تحتیه یه ابدال اولنور مثلا
بیاموختن و بیفكندن كبی و مركباتك جزء ثانیسنه ادخال اولنور مثلا درنك بكردن
ودانش بیاموختن كبی رابع عشر باء مزبوره مضارعی استقباله تخصیص ایدر
مثلا بداند و بشناسد و بیاموز دوفر و بیفكند كبی چونكه مضارعده تأكیددن
بشقه استقباله ده تخصیص ایدر تنبیه بو ایكی صورتده باء موحده مكسوره اولور
مكر داخل اولدیغی كلمه نك اولی حرف مضموم یاخود واو یاخود باء موحده
یاخود میم اوله مثلا بخوردن و بوزیدن و بپاشیدن و بمكیدن كبی ایشته بو درت
صورتده اتباعا مضموم اوقنور دیو اكثر عرفا و جمهور ادبا و فارسی شناسان
تنصیص ایلدیلر فاما كه مرحوم و مغفورله فاضل سودی شرح كلستانده بو كونه
فرق انجق لغت فهلویه ده در اما افصح لغات اولان لغت دریه ده هر صورتده
هربار دائما مكسور اوقنور بر وجهله ضمه جواز یوق دیو حكم و جزم ایلدی
فاحفظ فائده باء موحده بو ایكی صورتده یعنی ثالث عشر و رابع عشر صورتلرنده
ما بعدنی اسكان اجتماع ساكنینه مؤدی اولمز ایسه سعه كلامده جائز و ضرورتده
واجبدر نتكم قطعه اولانك بیت سادسنده بشنو لفظنك شیننی اسكان واجب
اولدیغی كبی فاما كه اجتماع ساكنینه مؤدی اولورسه اصلا جائز دكلدر نتكم بیت
مزبورده بخوان لفظنك خاسنی تحریك واجب اولدیغی كبی فلا تغفل حرف التاء
خطابیه در آخر كلمه یه لاحق اولور حاصلی بونده درت بحث واردر بحث اول

كیفیت معناسنده در چونكه تاء بسیطه كاهی افعال اواخرینه
لاحق اولوب مفعولیت معناسنی مفید اولور مثلا دیدت ماضی و بیندت
مضارعدر مثال اول میر محمد نظمی ❊ بیت دوش دیدت بار قیب از
دوستان ❊ كج كله ساغر بكف در بوستان ❊ مثال ثانی وله ایضا
بیت میشود افتاده هر كه بیندت ❊ همان كه باشد كریهٔ عاشق بدت
وكاهی اسما اواخرینه لاحق اولوب مضاف الیه معناسنی مفید اولور شیخ
سعدی بیت خدایا بران تربت نامدار ❊ بفضلت كه باران رحمت ببار
وكاهی اولور كه فعل عاملك و مضافك غیری بر اسم یاخود بر ادات آخرینه
لاحق اولور لكن معناده ینه عامل حقیقی و مضاف حقیقی یه مربوط اولور مثال
اول شیخ سعدی بیت جهانت بكام فلك یار باد ❊ جهان آفرینت نگهدار باد
مثال ثانی كمال خجندی بیت تا یار رسی كمال روزی ❊ در عمر اگرت نصیب باشد
تنبیه بو حكم شین ضمیرده و میم ضمیرده دخی جاریدر فانتظر و لا تغفل بحث ثانی
تاء مزبوره نك حركاتنده در چونكه بو تاء دائما ساكنه در نتكم امثلهٔ سابقه ده
اولدیغی كبی مكر شول وقت مفتوح اولور كه اول تانك آخرینه ادات جمع اولان
الف و نون لاحق اوله البته الف ماقبلك فتحه سنی اقتضا ایدر خواجه حافظ بیت
عمرتان باد افزون ای ساقیان بزم جم ❊ گرچه جام ما نشد پر می بدوران شما
بحث ثالث ماقبلك حركاتنده در چونكه تانك ماقبلی اوچ صورتدن خالی
اولمز یا هاء رسمیه اولور یاخود سائر حرف صحیح اولور یاخود حرف مد اولور اگر
تانك ماقبلی هاء رسمیه اولورسه افصح بودر كه اول هاء نك صكره بر همزهٔ مفتوحه
مجتلبه زیاده اولنه خواجوی كرمانی بیت بی رخت نامده میل گل و برك سمنم
تا شدم بنده ات آزادهٔ سرو چمنم ❊ وكاهی مقام اقتضاسیله هاء رسمیه یی
حذف ایدوب تایی ماقبلنده اولان حرفه وصل ایدرلر شمس فخری بیت
زر و یاقوت و لعل اندر خزینت ❊ نه بیندروی كیسه تا بتنكو ❊ واگر حرف
صحیح اولورسه تانك ماقبلی دائما مفتوح اولور كما سبق فی الامثلة مكر ضرورت
وزن ماقبلنك ساكن اولمسنی اقتضا ایده اول وقت اسكان اولنور حكیم
سنایی بیت علت روز شب خوز است یقین ❊ چون گذشتی نه انت ماند نه این
واگر حرف مد اولورسه یعنی ماقبلی حركه سی كند و جنسندن اولان حرف
علت اولورسه بو تقدیرجه دخی اوچ وجهدن خالی اولمز چونكه تانك ماقبلی
یا الف مد اولور یاخود واو مد اولور یاخود یاء مد اولور اگر الف مد اولورسه

کاهی تا والف مد ایکیسی بردن ساکن مجتمعان اوله رق تلفظ اولنور
فردوسی بیت بدین نام چون باز کردی بجای * بکوتات خوانندیل رهنمای
وکاهی الف مددن صکره بر یاء تحتیهٔ مفتوحه زیاده ایدرلر استاد
لطیفی بیت چون باده شدی عصای پیران * عاصی مشو ومنه عصایت
واکر واو مد اولورسه کاهی تا و واو ساکن مجتمعان اولورلر شمس فخری بود
روز وغا همچو پیکر بهرام * ز تیغ و تیر بماند عدوت در تب و تاب * وکاهی واوه
فتحه ویررلر لطیفی بیت کمان ابروت پیوسته مارا * بتیر غمزه که که مینوازد *
وکاهی واودن صکره بر یاء تحتیهٔ مفتوحه زیاده ایدرلر و له ایضا بیت
اکر از کشتن چشمت عزیزان عفوها جوید * چو مقصود منست
از دل نجویم کشت معفو یت * واکر یاء مد اولورسه واوده اولان
صور ثلثه بونده دخی جاریه در مثال اول وثالث شاعر بیت بجای مکرمت
کردن بدیت * چنان اکرام در جای بدیبت مثال ثانی کمال اسماعیل
بیت * نکر که دوستیت را بهاچه باشد خود * چو دشمنئ ترا دشمنت
بجان بخرید * بحث رابع تاء فوقیهٔ خطاییه نك ابدالنده در چونکه
تاء مزبوره یی داله قلب ایدوب مثلا کردیت ورفتیت دیجك یرده کردید
ورفتید دیرلر خوارزم لغتی در حق حضرت مولانا قدس سره الاعلی
بو شعرنده کذر کاهت یرینه کذر کاهد دیو یازمشلر وتعبیر ایتمشلر تکم
شعوری مرحوم حضرت مولانا کندو مجموعه لرنده على وجه المسوده
کندو خطلریله یازدقلرین کوردم دیو تصریح ایدوب وحضرتك شعرنی
دخی نقل ایتدیلر فقیر دخی تبرکا بو مقامده ایراد ایلدم بو در شعر مسمطدل کرچه
کذر کاهد شد * او راشد نخواهد شد * کر راستی خواهد شد * آن سرو چمن
دارد * ایشته بو دال هر احکامده اصلی اولان تا کبی فلا تغفل سؤال بو مقوله
تاء خطاییه علم نحوه نظر ایله اسمدر حروفدن عدی نه کونه اولور جواب
فارسیده بو مقوله نسنه لره حرف اطلاقی جائزدر نتکم اهل میزان افعال ناقصه یه
ادوات وحروف دیدکلری کبی فلا مشاحة فی الاصطلاح یاخود حروفدن
عدی تغلیبدر حرف الجیم جیم فارسیه آخرنده هاء رسمیه یعنی هاء غیر ملفوظه
کتوروب بو صورتده ایکی وجه اوزره استعمال اولنور که جیم مزبوره
یا مفتوح اولور یاخود مکسور اولور اکر مفتوح اولورسه ادات تصغیر اولور
عربیده یاء تصغیر کبی مثلا باغچه وهندوچه کبی اسم تصغیرلردر شیخ سعدی

بیت هر کرا باغچهٔ هست بیستان نرود * زانکه مجموعه نشسته است پریشان نرود
دیکر عماد فقیه بیت خیال خال تو هندوچهٔ حدیقهٔ چشم * سواد خط تو دیباچهٔ
سفینهٔ دل * اکر مکسور اولورسه ذوی العقولك غیرندن سؤال در عربیده ما کبی
ترکیده نه دیرلر بو صورتده جیمك فتحیله دخی جائزدر لکن یننه هاء رسمیه یاز یلور
اما اوقنماز وکاهی خطدن دخی حذف ایدوب ما بعدنده اولان حرفی اسکان
وجیمی اکا وصل ایدرلر مثلا جیست کبی که اصلی چه است ایدی نتکم قطعهٔ
ثالثه نك بیت ثالثنده کلور فاما که هاء رسمیه سز جیم عربیه علامت تعریبدر
کاهی هاء رسمیه موقعنه کتوررلر مثلا بنفشه وشاهتره تعریب ایلرنده بنفسج
وشاهترج دیدکلری کبی وکاهی کاف فارسیه یی جیمه ابدال ایدرلر مثلا اکام و بنك
تعریب ایلرنده لجام وبنج دیدکلری کبی فعلی هذا القیاس حرف الدال دال ساکنه
ماضیده ومستقبلاتده یاء تحتیهٔ خطابیهٔ ساکنه دن صکره علامت جمعدر مثلا
کفتی ماضئ مفرد مخاطبدر جمعنده کفتید دیرلر وکنی مضارع مفرد مخاطبدر
جمعنده کنید دیرلر ودال مفتوحه مطلقا علامت مستقبلدر مثلا داند وشناسد
وداننده وشناسنده کبی فائده دال مهمله ایله ذال معجمه میاننده فرق لسان فارسیده
قاعده بودر که دالك ماقبلی متحرك اولنجه دال مهمله یی معجمه اوقومق جائزدر
مثلا پدر ومادر کبی واکر ماقبلی صحیح ساکن اولورسه جائز دکلدر مثلا کرد ومرد
وسمند کبی واکر حرف مد اولورسه جائزدر مثلا باذ و بوذ و بیذ کبی بونك حقنده
شهاب الدین کرمانی مثاللری ایله نظم ایلمشدر هر کجا ما قبل وی جز حرف علت
ساکنست * همچو کرد ومرد وسرد و ورد آزاد ال خوان * هر کجا ماقبل وی ساکن
بحرف علتست * همچو باذ و بوذ و بیذ و باذه از ذال خوان * شوقدر که
بو قطعه ده حال متحرکه بیان اولنمدی فاما اصح بودر که ذال معجمه بو اسان
فارسیده اولمیوب بالجمله دال مهمله اوله فلا تذهل حرف الزا زاء معجمهٔ
بسیطه که عربیده من وعن کبی کاهی ظرفیت ایچون دخی اولور عربیده
فی فارسیده در کبی بو زاء بسیطه دائما اوائل کلمه یه ادخال اولنور اکر داخل
اولدیغی کلمه نك اولی حرف صحیح اولورسه حرف زا مکسور اولور شیخ
سعدی بیت اکر روزی بدانش درفزودی * ز نادان تنك روزی تر نبودی
واکر اولنده الف اولان اسم اشارته وضمیره داخل اولورسه حرکه ده
مدخولی اولان کلمه نك اولنه تابعدر مثال فتحه شیخ سعدی بیت زانکه که ترا
بر من مسکین نظرست * آثارم از آفتاب مشهورترست * مثال کسره جامی بیت

زان نسرن دمت این درج را ❀ زین رسد ظلمت این برج را ❀ مثال ضمه جامی
بیت ار بعینست که درهای فتوح ❀ زو کشادست بخلونکه روح ❀ وکاهی زای
مرقومه ادات ربط اولان که لفظنه الحاق اولنوب آخرنده کی هاء رسمیه حذف
اولنور وکافه فتحه ایله حرکه ویروب کزدیرلر دروزننده وکاهی زای مزبوره اوّلنه
برالف مفتوحه کتوروب ازدیرلر حرف الشین بو شین معجمه کلمات آخرلرینه
لاحقه اولور ایکی قسم اوزره در قسم اوّل ضمیر غائبدر بو ضمیر غائب اولان شین
جمیع احکامده تاء خطابیه کبیدر کما سبق لکن ابدال بو قدر بویله اولنجه بونده
اوج بحث جائزدر بحث اوّل معانیسی بیاننده در چونکه شین معجمه کاهی فعله
لاحق اولوب مفعولیت معناسنی مفید اولور کاهی اسمه لاحق اولوب اضافت
معناسنی مفید اولور ایکی معنایه ظهیر فاریابی بیت دادیم دل بدست تو درپا میفکنش
غافل مشوز ناله وزاری وشیونش ❀ بحث ثانی بو شین معجمه دائما ساکندر مکر
شول وقت مفتوح اولور که اول شینک آخرینه ادات جمع اولان الف ونون لاحقه
اوله البته الف ماقبلنی مفتوح ایدر بحث ثالث شینک ماقبلنده واقع اولان حرف
اوچدن خالی دکلدر چونکه یا هاء رسمیه اولور یا خود سائر حرف صحیح اولور
یا خود حرف مد اولور اگر هاء رسمیه اولورسه افصح بودر که اول هادن
برهمزهٔ مفتوحهٔ مجتلبه زیاده اوانه مثلا بنده اش کبی وکاهی مقام اقتضاسیله
هاء رسمیه یی حذف ایدوب شینی ماقبلنده اولان حرفه وصل ایدرلر شاعر بیت
اگر ایزد عنایت کرد بندش ❀ شود در جمله افعالش موفق ❀ واکر صحیح
اولورسه مفتوحدر کما سبق فی بیت ظهیر فاریابی مکر ضرورت وزن اوله اول
دمده ساکن اولور شیخ سعدی بیت هر که مزروع خود بخورد خوید ❀ وقت
خرمنش خوشه باید چید ❀ واکر حرف مد اولورسه الف مدصورتنده ایکیسی
بردن ساکن اولور مثلا دلهاش کبی یا خود شین معجمه نک ماقبلنده بر یاء تحتیهٔ
مفتوحه زیاده ایدرلر مثلا دلهایش وعصایش کبی وواو مدصورتنده یا ایکیسی
بردن ساکن اولور مثلا کیسوش کبی یا خود واوی فتح ایدرلر مثلا کیسوش کبی
یا خود بر یاء تحتیهٔ مفتوحه زیاده ایدرلر مثلا کیسویش کبی ویاء مدصورتنده واو
مدده اولان وجوه ثلثه جاریه در مثلا دستیش ودستیش کبی قسم ثانی مجرد امر
حاضر صیغه سینک آخرینه الحاق اولنوب مصدر معناسنی مفید اولور یعنی اسم
مصدر اولور مثلا دانش وستایش کبی اصلی دان وستان ایدی بیل ومدح ایله
معناسنه اولان امرک آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاق اولنجه بیلش

ومدح ایدش معناسنه اولدی بو شین مصدریه نک ماقبلی دائما مکسور اولور
و بو قاعده ترکیده دخی جاریه در فاحفظ حرف الکاف کاف عربیه لسان
فارسیده ایکی وجه اوزره مستعملدر اوّل کاف عربیه اواخر کلمه یه لاحق
اولندقده ادات تصغیر اولور بو تقدیرجه لاحق اولدوغی اسمک آخری
اکر ساکن ایسه مفتوح ایدوب اول کاف تصغیری اسکان ایدرلر مثلا
مردک وطفلک کبی مکر اول کافه ادات جمع اولان الف ونون لاحق
اوله اول زمان کاف دخی مفتوح اولور ایکیسنه مثال شیخ سعدی
مثنوی برو تا زخوانت نصیبی دهند ❀ که فرزندکانت بسختی درند ❀
بیندیش ازان طفلک بی پدر ❀ وزآه دل دردمندش حذر ❀ یا خود
اول کافدن صکره تاء مخاطب وشین غائب اوله اول وقت بنه
کافی فتح ایدرلر زیرا کاف تصغیر ایله ضمیر غائب وضمیر خطاب
جمع اولسه البته کاف تقدیم وضمیر تأخیر اولنور شیخ سعدی
بیت قرباکت شوم بدرت رابزن بکش ❀ عیسی مریمی تو بدر راچه میکنی
یا خود اول کافدن صکره یاء نسبت ویاء خطاب ویاء وحدت اوله اول وقت
کافی کسر ایدرلر مثلا غربی قطعه کشتم خراب وشیفتهٔ خردسالکی
قدش نهالکی چه نازک نهالکی ❀ چون آفتاب کشته جهانسوز رنککش
هرسو پر آفتابی زابرو هلالکی ❀ شیرینکی شکرلبکی شوخ چشمکی
مهرویکی برویکش ازمشک خالکی ❀ واکر کافک لاحق اولدیغی اسمک
آخری هاء رسمیه اولورسه یا هاء رسمیه بر کاف عربیه یه ابدال اولنور مثلا بندکک
ودانندکک کبی یا خود یاء تحتیه یه قلب اولنور مثلا بندیک ودانندیک کبی
وجه ثانی که لفظبکه کاف عربیه نک کسری وهاء رسمیه ایله کاهی کیم معناسنه
اسم اولور عربیده من موصوله ومن استفهامیه کبی ذوی العقولدن عبارتدر
ذوی العقولک غیرنده چه کبی اطیفی بیت هر که در پیش آیدش رنجیهد
دندان زند ❀ هر که در پس میرود می باید و دندان کند ❀ بو لفظ که یه ادات
ربط اولان است الحاق اولنوب کیست دیرلر نتکیم قطعهٔ ثالثه نک بیت رابعنده
کلور وکاهی ادات تعلیل اولور عربیده کی واذ کبی وکاهی ادات ربط اولور که
ماقبلنی مابعدنه ربط ایچون اراد ایدرلر اطیفی بیت جوهرم که نه خویشتن بایم
عرضم نه بدیکری پایی ❀ حرف المیم حرف میم ایکی نوع اوزره مستعملدر
بر نوعی اوائل افعاله ادخال اولنوب مفتوح تلفظ اولنور عربیده لاء ناهیه

معناسنه درمثلا سکوو مخور ومروکبی و بر نوعی اواخر کلماته الحاق اولنوب
کندوساکن ماقبلی مفتوح تلفظ اولنور ضمیر متکلم وحده در بو صورتده کاهی
فعله لاحق اولور مثلا دانستم وآموختم ودانم وآموزم کبی وکاهی اسمه لاحق
اولور سخنم ومالم ومادرم کبی وکاهی ادوات اولنه داخل اولوب مفتوح
اولور مثلا مرا کبی وکاهی آخرنده هاء رسمیه اولان اسمه لاحق اولور بو صورتده
افصح اولان هاء رسمیه دن صکره بر همزهٔ مفتوحه کتورمکدر مثلا بنده ام کبی
لکن هاء رسمیه حذف اولنوب میمی ماقبلنه وصل اولنسه جائزدر مثلا بندم کبی
همدخی آخرنده حرف مد اولان اسمه لاحق اولنجه الف مد صورتنده ایکی
وجه جائز اولور مثلا عصام وعصایم کبی وواو مد صورتنده اوج وجه جائز اولور
مثلا کبسوم وکبسوم وکبسویم کبی و یاء مد صورتنده کذلك مثلا آشتیم وآشتیم
وآشتی یم کبی محصلی تاء ضمیرك وشین ضمیرك احوالنه قیاس اولنور فارجع الی
تفاصیلهما وکاهی بو ضمیر لر مقام قرینه سیله حذف اولنورلر خواجه حافظ بیت
کل دربر ومی درکف ومعشوقه بکام است ❀ سلطان جهانم بچنین روز غلام است
یعنی کل دربرم می درکفم دیمکدر واکر نفس متکلم مع الغیر مراد اولنورسه
میمدن اقدم بر ماقبلی مکسور یاء تحتیهٔ ساکنه کتورر لر مثلا دانستیم وشناختیم
ودانیم وشناسیم کبی تکمله بر نوع میم دخی آخر کلمهٔ اعداده لاحق اولوب دائما
کندو ساکن وماقبلی مضموم اولوب باعتبار حاله و باعتبار تصیره معنا ر بن
مفید اولور مثلا دو لفظی ایکی معناسنه ایکن دوم دینسه ایکنجی دیمك اولور نتکیم
ناظم بحر یراون طقوزنجی قطعه نك بیت سادسنده صر یحا ذکر ایدر انك
شرحنده ان شاالله تعالی تفصیل اولنور فانتظر حرف النون فارسیده نون
مفتوحه عربیده ماء نافیه معناسنه در اوائل اشتقاقه ادخال اولنور متصل یازیلور
مثلا ندانستن وندانسته ونداند وندانده وندان کبی ونفی ذوات وسلب صفات
قصد اولندقده هاء رسمیه ایله منفصل یازیلور بو صورتده اسماء جامده واسماء
مصادر واسماء زمان واسماء مکان ومبالغه صیغه لرنده وشول اسم فاعل که
مفعوله متعلق اوله ایشته بونلرك نفی وسلبی قصد اولندقده استعمال اولنور
وقس علی هذا الطبق بیت جبرینه حیدری ونه داناونه کاملی ❀ دانندهٔ کلی
ونداندهٔ دلی ❀ کاهی نونه الف الحاق اولنوب نادیلدکده عربیده لیس ترکیده
دکل معناسنه اولور نتکیم ادوات مرکبه ده بیانی کلور همدخی نون ساکنه که علامت
مصدر در حذف اولنجق فعل ماضی صیغه سی حاصل اولور ودخی ماضیده

ومضارعده قبل الدال علامت جمع غائبدر مثلا دانستن مصدر ودانست
ماضی ودانستند ودانند جمع غائبلردر تفصیلی محللرنده کلور انشاالله تعالی
تکمله بو میم ناهیه ونون نافیه اوائلی الفات اولان مصادر ومشتقاته
ادخال اولنجق الفات یاء تحتیه یه ابدال اولنور مثلا میاموز ومیاموز کبی
حرف الواو فارسیده واو اوج وجه اوزره مستعملدر اول کلمتین میاننده
واقع اولان واو عاطفه در نتکیم عربیده دخی عاطفه اولدیغی کبی لکن عربیده
دائما مفتوحه اولور واحیانا محذوفه اولور فاما که فارسیده اکثری واو یازیلور
لکن ماقبلنده معطوف علیهك آخر ینك ضمیله اکتفا اولنوب تلفظ اولنمار مثلا
اب ودندان کبی مکر ضرورت وزن اوله اول زمان معطوف علیهك ضمه سنی
اشباع ووا وی اسکان ایدرلر همام تبریزی بیت برسر وچشم من کذرکن تا
جو یباری بکل بیسار آبی ❀ یاخود ضرورت محل اوله اولوقت کاهی واو مفتوح
تلفظ اولنور شاهی بیت مایکدل و یکروی چنین وان کل رعنا ❀ افسوس که
از هر طرفی روی دکر داشت ❀ وکاهی مکسور تلفظ اولنور شیخ سعدی مثنوی
بچه کار آیدت زکل طبق ❀ از کلستان من ببرور قی ❀ آن کلستان پنج روز
وشش باشد ❀ وین کلستان همیشه خوش باشد ❀ ایشته بو تفصیل اکر
معطوف علیهك آخری حرف مد یاخود هاء رسمیه اولمازایسه بوقکه انلردن
بری اولورسه بو درت صورتده واو عاطفه ضمه حرکه و بر یلور مثلا داناو بینا
وکبسو ودندان و بینی و بروت و بنده وچاکر کبی وکاهی واوك ضمه سنی اشباع
ایدوب بر سبب خفیف پیدا ایدرلر شاعر بیت پارسا ورند وصوفی ظریف
وصفا ی من شده دروقتها ❀ ثانی آخر کلمه یه واو لاحق اولوب ماقبلنك
حرکه سی واو جنسندن اولنجه خراسانیلر عندنده ادات تصغیر اولور ثالث
کلمهٔ واحده میاننده کانه جوهر کلمه دن جزؤ واقع اولان واو که ماقبلی مضموم
اولور بو دخی اوچ نوع اوزره در اول واو معروفکه حرف مد اولور مثلا
خورو دورو دور و روی کبی ثانی واو مجهول که انجق خطه یازیلور لکن اوقنماز
مثلا غور وشور کبی ثالث واو علامتکه اماله علامتیدر یا بین الفتح والضم
اوقنمغه علامتدر مثلا خواجه وخواهر کبی یاخود بین الفتح والکسر اوقنمغه
علامتدر مثلا خویش وخوید کبی لکن بین الفتح والکسر صورتنده واو علامت
قاعدهٔ مطرده دکلدر نتکیم شیر بمعنی الاسد ودش بمعنی القرحة تخلف ایلدیکی
کبی فاحفظ حرف الهاء یدی وجه اوزره مستعملدر ١ نسبت ٢ لیاقت ٣

مقدارزمان ٤ رابطه ٥ رسميه ٦ اصليه ٧ زائده بو يدی هادن انجق هاء اصليه
وهاء زائده اوقنورماعداسی اولان بش ها انجق ماقبلنك فتحنه علامتدر اول
نسبت ايچون ايدی مثلا تابه هاسی كبی حرارته منسوب معناسنه ثانی لياقت
ايچون ايدی كه علامت جمع اولان الف ونوندن صكره كتورورلر مثلا شاهانه
ديرلر شاهلره لايق معناسنه شمس فخری بيت شاه فرزانه شيخ ابو اسحق * كه همه
كاراوست مردانه * ثالث مقدار زمان ايچون ايدی مثلا ده ساله ديرلر اون سنه
مقداری معناسنه خواجه حافظ بيت می دوساله ومحبوب چارده ساله * همين
بسست مرا صحبت صغير وكبير رابع رابطه ايچون ايدی يعنی وظيفه معناسنی مفيد
اولور خواجه سلمان بيت كرچه كوی تو كند كعبه همه عمر طواف * پيش روی
تو بروقبله همه روز نماز * خامس هاء رسميه ايدی انجق ماقبلنك فتحنه علامت
اولور بشقه معنی افاده ايتمز شو قدر كه لفظ كه والفظ چه ده هاء رسميه نك ماقبلی
مفتوح اولماز بلكه مكسور اولور مثلا بنده وكريه كبی بو هايه هاء علامت دخی
ديرلر بو هاء رسميه حالت توصيفده وحالت اضافتده ها صورتنده يازيلور ياء تحتيهٔ
مكسوره كبی اوقنور كاهی اوزرينه برهمزه صورتنده عين بدر اوضع اولنوب
همزهٔ مكسوره كبی اوقنور مثلا بندهٔ دانا وبندهٔ پادشاه كبی واكر آخرينه
علامت جمع اولان الف ونون لاحق اولورسه هاء رسميه كاف فارسيهٔ مفتوحه يه
ابدال اولنور مثلا بندكان وخواجكان كبی واكر آخرينه ياء تحتيهٔ نسبيه وياء تحتيهٔ
مصدريه لاحق اولنجه هاء رسميه كاف فارسيهٔ مكسوره يه ابدال اولنور مثلا
بندكی كبی كاهی وحدت ياخود خطاب ايچون هاء رسميه اوزرينه برهمزه
صورتی عين بدرا يازيلور مثلا بندهٔ كبی بر بنده ياخود بنده سك معناسنه
كاهی ضرورت وزن ايچون برحرف ساكن اقتضا ايدر اول زمان صريحا
ها تلفظ اولنمق قبيحدر افصح بودر كه فتحه يی سلكه رك تلفظ ايليه شويله كه
نه صريحا ها اوله ونه صريحا الف اوله لطيفی بيت ای شاه ستمكروی دلبر زهمه
رعنا * تا كی دل بيچاره باشد بفراقت خون * سادس هاء اصليه ايدی بو هاء
اصليه بهر حال يازيلور وتلفظ اولنور كه مثلا به وكه هالری كبی سابع هاء زائده
ايدی بو هانك وجودی وعدمی افاده ده سياندر مثلا هی هاسی كبی فائده
عربيدن منقول اولوب آخرنده تاء تأنيث بولنان كلمه لر حكمنده آخرنده هاء رسميه
اولان كلمه لر كبيدر مثلا ثمره وطلحه هاسی كبی نهايت عربيده تلفظ اولنور فارسيده
اولنماز مكر تاء مصدر اوله انده ايكی وجه جائز اولور يا بودر كه هاء رسميه صورتنده

يازيلور وهاء رسميه معامله سی اولنور ياخود تاء اصليه كبی تا يازيلور وتا اوقنور مثلا
دولت وسعادت كبی اكثری دخی بودر حرف الياء بو ياء تحتيه اون بروجه اوزره
مستعملدر ١ خطاب ٢ اسناد ٣ توصيف ٤ مصدريه ٥ نسبت
٦ وحدت ٧ تنكير ٨ لياقت ٩ استعداد ١٠ حكايت حال ماضی ١١
زائده بو حرف يا بو معنالرك هر برنده دائما كلمه لرك آخرينه لاحق اولوب وكندی
ساكن وماقبلی مكسور اولور مكر كيم مابعدنده شين وميم ضمير اوله اول وقت ياء
مذكوره مفتوحه اوقنسه ده جائزدر كما سبق فی الشين والميم شاعر بيت من عاشق
بيچاره ام دانستيم همت بكن * چون هر كه تو دانستيش همت كنی ای مرشد اول
خطاب ايچون ايدی چونكه ياء تحتيه ضمير متصل خطابدر عربيده تاء خطاب
كبی مثلا تركيده ايلدك عربيده فعلت فارسيده كردی ديرلر محمد صوفی رباعی
ای آنكه مرا بمدح افزون كردی * وزدائرهٔ سپهر بيرون كردی * همكارهٔ ما بزد
بيچون كردی * كرنيست مرا تو هست اكنون كردی * بو مذكور ياء خطاب
كاهی ماضی يه لاحق اولور كما سبق آنفا كاهی مستقبله لاحق اولور
مثلا كنی كبی ايلرسك معناسنه كاهی اسمه لاحق اولور مثلا چونی
كبی نيجه سك معناسنه وله ايضا رباعی ای دوست كه كفتی محمد
چونی عيشت باد اهميشه در افزونی * ايستاده بزير آسمان چون آم
كايستاده بر بردار باشد خونی * وكاهی بيان خطاب ايچون ضمير منفصل
اولان تو لفظنه ايكی ياء تحتيه الحاق ايدوب بری مكسوره بری ساكنه اولور
مثلا تو يی كبی سن سك مقامنده نتكيم اون التنجی قطعه نك بيت ثانی عشرنده كلور
وكاهی ضرورت قافيه وترخيم ايچون ياء خطاب حذف وماقبلی اسكان اولنور
شيخ سعدی بستانده شمعك پروانه يه مخاطبه سنده در مثنوی ای مدعیٔ عشق
كار تو نيست * كه نه صبر داری نه يارای ايست * تو بكريزی از پيش يك شعله خام
من ايستاده ام تا بسوزم تمام * وكاهی ياء خطاب استفهام معناسنی متضمن
اولور لكن ادات استفهام اولماز مثلا شنيدی وديدی ديرلر ايشتدكمی وكوردكمی
معناسنه لطيفی بيت ديدی كه چه كرد اشرف خر * اومظلمه بردو جانی بك زر *
وكاه ياء خطاب ايله لاحق اوله جغی فعلك اراسنده ادات ربط اولان است كيررده
تركيده مش معناسنی مفيد ومتضمن اولور مثلا دادی وكردی كلمه لری ويردك
وايله دك معنالرنده ايكن تی داد سو كردستی ديلسه ويرمشسك وايله مشسك
معنالرنده اولور ثانی ياء اسناد ايدی كه مسند اليهی مسنده ربط ايچون ادات ربطدر

عربیده ضمیرفصل فارسیده است ترکیده درلفظلری کبی لکن دائما مسنده لاحق
اولوب کندوساکن ماقبلی مکسوراولور وقوعی تبریزی بیت بوده لم ازتاب عشقت
همچو زرکامل عیار ✿ او بداند قدر زر راهر که باشد زرکری ✿ حاصلی بو یتده
یاء اسناد زرکری یاسیدر کاهی بو یاء اسناد حذف اولنوب ماقبلنك کسریله اکتفا
اولنور شاعر بیت تو مرا معشوق من افتادهٔ بی چاره ام * اززمان نوخرامی ای بهنکام
کبر ✿ اصلی یا ایله معشوقی ایدی ثالث یاء توصیف ایدی که صفتی موصوفه
ربط ایچون صفته لاحق اولور لکن لحوق واجب دکل یعنی کتورلمسه ده
جائزدر مثلا مرددانایی کبی شاعر بیت زنی رابوده ام عاشق ندانم چاره اش اصلا
مکر همت کندیك دم مرایدمرددانایی * کانه بور بط فارسی به مخصوص در یعنی
نظیری عربیده وترکیده بولنماز رابع یاء مصدریه ایدی که آخر کلمه یه لاحق اولور
لاحق اولدیغی کلمه کرك مرکب اولسون مثلا زرکری کبی قویمجیلق معناسنه
کرك بسیط جامد اولسون مثلا سردی کبی صوقلق معناسنه کرك بسیط مشتق
اولسون مثلا شکیبایی کبی صابرلك معناسنه میرزاقلی بك بیت فراق میکشد واین
زمان میکوید ✿ سرای انکه کند تکیه شکیبایی ✿ کاهی اولورکه بوصورتده
یا حذف اولنوب ماقبلنك کسریله اکتفا اولنور مثلا نیکی مقامنده نیك
وبدی مقامنده بد دیرلر کاتبی بیت بد من دائما اندیشه داری ✿
نه نیکست اینچنین نیکو بیندیش ✿ آخرنده هاء رسمیه اولان کلمه یه لاحق
اولنجه هاء رسمیه کافه ابدال اولنور دیوهابیانده کچدی خامس یاء نسبت ایدی
چونکه یاء تحتیه عربیده نسبت ایچون اولدیغی کبی فارسیده دخی نسبت ایچون
اولور لکن عربیده مشدد فارسیده مخفف اسا کندر مثلا عربی وعجمی کبی عربه
وعجمه منسوب دیمکدر جامی بیت فهم رازش نکنم او عربی من عجمی لاف مهرش
چه زنم اوقرشی من حبشی * کاهی اولورکه یاء نسبتدن مقدم تاکید ایچون
برنون ساکن زیاده ایدرلر طاشدن وتوجدن یاپلمش نسنه یه سنکین وروبین دیرلر
وآتشه منسوب دیمکه اتشین دیرلر نظم لال بیت تبر دندان سم سم آتشین دم
لعابی زهره وبی نبش توأم * وکاهی تاکید نسبت ایچون یادن اقدم برالف ونون
زیاده ایدرلر مثلا دیار پهلوه منسوب که پهلوانی دیرلر اول دیاره منسوب اولان
لسان مراد اولنور شاعر بیت کشاده زبان وجوانبست هست سخن
کفتن پهلوانبست هست * بو یاء نسبتدن اسبق الف ونون زیاده ایتمك
عربیده دخی جاریدر مثلا نورانی وظلمانی کبی نوره وظلمته منسوب دیمك اولور

بلکه

بلکه عربیده اصلدر فارسیده اکا قیاسدر وکاهی فارسیده الف ونوندن صکره
یاء نسبتی هاء رسمیه یه ابدال ایدوب مثلا ملوکانه دیرلر لکن اصح اولان هاء رسمیه
مذکوره هاء لیاقتدر کما سبق فی بیان الهاء سادس یاء وحدت ایدی لاحق
اولدیغی کلمه نك وحدتنی مفید اولور شیخ سعدی بیت ظالمی را خفته دیدم نیم روز
کفتم این فتنه است خوابش برده به * سابع یاء تنکیر ایدی شمس فخری قطعه
سر من کشته کشتم هردیاری * ندانم مثل خسرو شهریاری * جمال الدین
ابواسحق که اورا * نباشد در وزور وزم مرد یاری * بو یاء تنکیرك یاء وحدت ایله
فرقی دقیقدر فارسیده وقوف تامی اولان بیلورفتأمل ثامن یاء استعداد ایدی که
لاحق اولدیغی کلمه ده تهیأ واستعداد معناسنی مفید اولور مثلا کفتنی وخوردنی
دیرلر سویلیه جك ویه جك معنالرینه یعنی سویلمکه حاضرلنمش سوز ویمکه
حاضرلنمش طعام دیمك اولور نتکم قتله مستحق آدمه کشتنی دیدکاری کبی سیفی
بخاری بیت شمع در مجلس اکر باتو دم از نور زند * کشتنی سوختنی باشد وآویختنی
تاسع یاء لیاقت ایدی که لیاقت معناسنی مفید اولور مثلا آوردنی کبی کتورمکه
لایق نسنه معناسنه هاتفی بیت ز آوردنیهای شاهانه نیز * دران عرضکه
برد بسیار چیز ✿ بو بیتده آوردنی بیکش معناسنه بو یاء لیاقت ایله یاء استعدادك
فرقی اعتباریدر فلا تغفل عاشر حکایت حال ماضی ایدی که اکثری بالذات
فعل ماضی آخرینه لاحق اولور مثلا آمد کلدی معناسنه ایکن آمدی دینسه
کلدی ایدی معناسنه اولور فرخی بیت کر پذیرفتی نکارا خویش قربان کردمی
کرقبولت آمدی ترك سروجان کردمی * کاهی احیانا اسم یاخود ادات آخرینه
لاحق اولور لکن ینه معناده ماضیٔ مذکوره یاخود ماضیٔ مقدره مربوط ومتعلق
اولور شاه ناصرخسرو قطعه من زدست این خزان آخر ءیغان پرشدم
ورنه هرکز آدمی دیدی که او عنقاستی * پشت این مست مقلدخم که کردی در
سجود ✿ ورنه در جنت امید قلیه وحلواستی * تکمله بو حکایت حال ماضینك
ترکیده اداتی ایدی لفظی فاما که عربیده مخصوص اداتی بوقدر انجق معونت
مقام ایله منفهم اولور مثلا وکلبهم باسط ذراعیه بالوصید آیت کریمه سنده کلبلری
ذراعلرین بسط ایتمشدی دیو تفسیر اولنور ایشته بو تفسیر ادات مخصوصه ایله
دکلدر مکر فعل ماضی ترکیب عربیده حال واقع اولدقده برقد ظاهره دن یاخود
قد مقدره دن لازم اولور ایشته قد مزبوره ادات حکایت حال ماضی اوله مثلا
وجاؤهم حصرت صدورهم آیتنده اولدیغی کبی فافهم حادی عشر یاء زائده

ایدی که آخرنده حرف مد اولان کلمه برکلمه یه مضاف اولسه یاخود برکلمه ایله
موصوف اولسه حرف مددن صکره یاء تحتیهٔ مکسوره زیاده ایدرلر مثال اضافت
عصای موسی وکیسوی دلبر وآشنای زید وعمرو کبی شاعر بیت کر بشمهٔ لطفش
شروع شرح افتد * هزار خامه وکاغد وفای آن نکند * مثال صفت دانای عامل
وکیسوی سیاه وآشنای مرغوب کبی وکاهی ضرورت وزن وتحسین سجعه
ایچون مضافک آخری ومعطوفک آخری وموصوفک آخری نقدر که حرف
صحیح ایسه ده کسره سنی اشباع ایله بر یاء تحتیه زیاده ایدرلر لکن لفظده اولور
خطده یازلمز تنبیه معلوم اولسونکه بو حروف بسیطه معانیلرینی بیان ایدرکن
شعوری مرحوم فرهنکنده بی نهایه خبط وخلل ارتکاب ایلدی فاما که
بحمد الله تعالی فقیر پر تقصیر دخی امکن تنقیح واصلاح انتخاب ایلیوب واحسن
نظامه بند ایلدم اللهم انفعنا به یارب العالمین ایشته بو مقامده بیان بسائط
رسیدهٔ انجام اولوب بعده بیان ادوات مرکبه یه شروع التزام واهتمام اولندی
وبالله التوفیق وهو نعم الرفیق ادوات مرکبه آبا همزه وباء موحدهٔ ممدوده نک
فتحلریله ادات تعجبدر مثلا آباد انست دیرلر نه عجب بیلدی معناسنه فائده آبا بوندن
بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول بمعنی جنس طعام ثانی بمعنی آشامیدن یعنی
صو وشراب وامثالی نسنه لر ایچمک آبا یاء تحتیه ایله آبا کبی ادات تعجبدر
تکیم قطعهٔ ثانیه نک بیت سادسنده کلور ار همزه نک فتحی ورا ایله حرف
شرط اولان اکر لفظندن مخففدر شاعر بیت رفیقان را ار نباشی شفیق
بفرسنک بکریز داز تو رفیق * فائده ار بوندن بشقه بیچق معناسنه ده کلور
از همزه نک فتحی وزای معجمه ایله ادوات بسیطه ده کچن ز معناسنه در
کما سبق تفصیله ابو المعانی درهجو بیت چو کونش بکذرند کبر کردون
شود از لعل سرخ نکشتوانه * است همزه نک فتحی وسینک سکونی
وتاء فوقیه ایله ادات ربطدر حکم وخبر معناسن افاده ایدر تکم عربیده
ضمیر فصل ترکیبده در لفظی کبی حاصلی بونده اوچ بحث وار در بحث اول
است لفظی دائما آخر کلمه یه لاحق اولور لاحق اولدیغی کلمه کرک اسم
اولسون جامی بیت آمدی وآمدنت بس خوشست * دیدن روی تو عجب
دلکشست * وکرک فعل اولسون واله بیت کرچه که هر وار چو تیغ
آمدست * بلکه که هر بار چو میغ آمدست * وکرک ادات اولسون شیخ
سعدی بیت زانکه که تو ابر من مسکین نظرست * آثارم از آفتاب مشهورترست

بحث ثانی لاحق اولدیغی کلمه نک آخری اکر حرف صحیح اولورسه دائما استک
همزه سی ساقط اولوب مزبور حرف صحیح مفتوح اولور کما فی الابیات السابقهٔ
واکر حرف مد اولورسه ینه همزه ساقط وماقبلی یا بوکه کالاول حالی اوزره حرف
مد اولور مثلا عصاست وکیسوست وراستیست کبی شیخ سعدی بیت برک در
ختان سبزه در هوشیار * هر ورقی دفتریست معرفت کردکار یاخود
همزه نک سقوطندن صکره یاء تحتیهٔ مفتوحه زیاده ایدرلر تاء ضمیر وشین ضمیرده
اولدیغی کبی مثلا عصایست وکیسویست وراستییست کبی یاخود واو مده ویاء
مده فتحه ویررلر مثلا کیسوست وراستیست کبی واکر هاء رسمیه اولورسه
اکثری حالی اوزره همزه وماقبلی ایکیسیده مفتوحلر در کمال نجندی بیت
زسرتا بکلی ای شاخ نازک * که برکت شیوه است ومیوه ات ناز * وکاهی
احیانا همزه وهاء رسمیه ایکیسیده اسقاط اولنوب وصل ایدرلر مثلا بنده است
مقامنده بندست دیرلر حکیم ناصر خسرو بیت صورت علی ترا باید الفیدن
چهد در تو ایزد آفریدست آنچه در کس نافرید * اصلی آفریده است ایدی
تنبیه حرف صحیح بو مقامده حرف مده مقابلدر فلا تغفل بحث ثالث دائما
همزهٔ است خطده ساقط اولور لفظدن ساقط اولدیغی کبی مکر آخرنده
هاء رسمیه اولان کلمه یه متصل اوله خطده ثابت اولسه ده وساقط اولسه ده
جائز در تکم صورت سابقه لردن منفهم اولور فائده همدخی است استر لفظندن
مخفف اولوب قاطر معناسنه ده کلور کذا فی فرهنک جهانکیری اکر همزه نک
وکاف فارسیه نک فتحلری ورا ایله حرف شرطدر عربیده ان کبی خواجه حافظ
بیت اکر آن ترک شیرازی بدست آرد دل مارا * بخال هندویش بخشم سمر
قند وبخارارا * اکرچه بمعنی او وصلیه وان وصلیه صائب بیت اکرچه سایه ام
منشور دولت در بغل باشد * برای استخوان سرکشته دائم چون هما باشم *
اند همزه نک فتحی ونونک سکونی ودال ایله است لفظینک جمعیدر دائما آخره
لاحق اولور حاصلی است لفظنده جاریه اولان ابحاث ثلثهٔ سابقه بونده دخی
جاریه در مثلا سرند وجانند وکیسوند وکیسویند وبنده اند وبندند وامثالی
کبی کاهی اولور که مفردی اولان است یرنده ثابت ایکن آخرینه اند الحاق
ایدرلر لکن مقصود جمعدر انجق است تحسین لفظ ایچوندر حکیم سنائی بیت
این کروهی که نورسیدستند * عشوه را جان وزر خریدستند * فافهم
فائده اند بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول اوندن نقصان عدد

معناسنه عربیده نیف و بضع کبی ثانی ابد وار اولمق معناسنه ثالث بمعنی شك
وشبهه رابع براغاجدر که مهك دخی دیرلر عربیده سوس دکلری کبی در اندر
همزه نك فتحی ونونك سکونی ودالك فتحی و را ایله ظرفیت ایچوندر عربیده
فی ترکیده ده فارسیده در کبی شاعر بیت اکر پرسی زمن راه صفا چیست صفا
اندر وصال اندر فنا یست * کاهی باء موحدهٔ بسیطه ده ذکر اولندیغی وجه
اوزره بعض کلمه نك اولنه باء موحدهٔ مفتوحه داخل وآخرینه اندر کلمه سی لاحق
اولور تنکم شیخ سعدی کلستان افتتاحنی و بشکر اندرش مزید نعمت عنوانیله
تصدیر ایندیکی کبی ایشته بومقامه مناسب اولان باء موحده ده کچن تفصیلی
اجرا ایله فائده اندر بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اوّل اوکی معناسنه تنکم
اوکی بابا پدر اندر دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور ثانی بمعنی
درون یعنی داخل و باطن با باء موحدهٔ مفتوحهٔ ممدوده نك فتحیله اوچ معنایه
کلور اوّل بمعنی الصاق عربیده باء جارّه کبی ثانی بمعنی مصاحبت عربیده مع
ترکیده ایله کبی ایکی معنایه کمال خجندی رباعی خصمم که بکفت وکود رامد بامن
ریشی چو چوال دیدمش تادامن * کفتم که دران ریش دوم عقلم کفت باسك
بچوال در نشاید رفتن ثالث بمعنی مقابله خواجه سلمان مصراع محیط بانو بروز
سخانکیر دپای محصلی باء بسیطه و باء مرکبه بر برلری معنالرینه ده کلور فائده
باء مرکبه بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اوّل بمعنی ذو وصاحب میر تظمی
بیت اکر بی نوا اکر بانوا * هر آینه آخرر وداین سرا * ثانی بمعنی طعام که
اصلی آبا ایدی کما سبق ثالث باد لفظندن مخففدر اولسون معناسنه بار باء
موحدهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله ادات نسبتدر مثلا مشکبار واشکبار کبی باقی
معنالری یکرمی رنجی قطعه نك بیت اوّلی شرحنده کلور فائده اشکبار وصف
ترکیبی اولسه جائزدر چونکه بار لفظی باریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل
مخففدر فافهم بان باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله ادات صفات مشبهه
وادات اسم فاعل که اکثری ملازمت ومحافظه معناسنی مفید اولور دائما کلمه
آخرینه لاحق اولور مثلا باغبان وکشتیبان کبی باغ بکجیسی معناسنه شیخ
سعدی بیت چه غم دیوار امت را که دارد چون تو پشتیبان چه باك از موج
بحر انرا که باشد نوح کشتیبان * کاهی محافظه دن مجرد اوله رق محضا اسم
فاعل اداتی اولور مثلا دیده بان کبی کوزجی معناسنه فاما که پاسبان اکر
مطلق بکجی معناسنه اولورسه محافظه دن مجرد اولور واکر کیجه بکجیسی

معناسنه اولورسه محافظه مفهومنی متضمن اولور چونکه قرق سکزنجی
قطعه نك طقوزنجی بیتنده * پاس حفظ ایتمك دخی بر ربعی ایمش کیجه نك
دیو کلور وکاهی مجرد نسبت ایچون لاحق اولور مثلا بادبان کبی یلکن معناسنه
چونکه ترکیده یلکن یله منسوب دیمکدر فائده بان بوندن بشقه اوچ معنایه دخی
کلور اوّل مختصر بانك بمعنی آواز ثانی بمعنی اسیر ومحبوس ثالث عربیده فستق
البان دیدکلری براغاجدر فستق کبی میوه سی اولور لکن فستق دکلدر وعربیده
قضیب البان دیرلر شعرا قد محبوبی تشبیه ایدرلر بر باء موحده نك فتحی ورا ایله
ادات اوله رق درت معنایه کلور اوّل بمعنی استعلا عربیده حروف جاره دن علی
معناسنه جامی بیت چیره کن بر شجر سدره چمن * بر سر شاخ کن از بیخ شکن
نوعی خوشانی بیت بر آهنکی زنم ناخن بمضراب * که از آب آتش وز آتش چکد
آب ثانی ظرفیت ایچوندر عربیده فی ترکیده ده کبی مثلا فلانده مقامنده بر فلان
دیرلر وله بیت قافیه آنجا که نظامی نواست * بر کذر قافیه جامی سزاست * ایشته
بو صورتده بر کلمه اوّلنده باء بسیطه آخرنده بر مذکور جمع اولسه نه کونه
اوله جغی باء بسیطه ده کچدی ثالث بمعنی نزد که عربیده عند معناسنه شاعر
بیت رفتم بر طبیب که بر سم علاج درد * چون ناله ام شنید وروان در فراز کرد
رابع تحسین لفظ ایچون اوائل مشتقاته ومصادره داخل اولور اسقاط
اولنسه معنایه خلل کلمز ابو المعانی بیت * عشق انداخت آتش غم بر تنم
از تف دل سر بسر بر جسته شد * فائده بر لفظی بونلردن بشقه اون درت معنایه
دخی کلور تنکم تفصیلی اوتوز برنجی قطعه نك ایکنجی بیتی شرحنده کلور
فانتظر بی باء موحدهٔ ممدوده نك کسریله ادات نفیدر که عربیده لا ترکیده سز ایله
تعبیر ایدرلر مثلا بی دل کبی کوکلسز معناسنه شیخ سعدی بیت کر کسی وصف
او زمن پرسد * بی دل از بی نشان چه کوید باز * وکاهیجه حرف سلب اولور
عربیده لا فارسیده نا ترکیده دکل کبی لکن هر برده مطرد اولماز مثلا ناکس دیمکده
بی کس دینلمز چونکه ناکس آدم دکل معناسنه بی کس آدمسز دیمکدر تا مثنات
فوقیهٔ ممدوده نك فتحیله ادات اوله رق اون معنایه کلور دائما اوائل کلماته داخل
اولور اوّل بمعنی ابتداء غایت عربیده من ترکیده دن فارسیده از کبی حافظ بیت
تاشدم حلقه بکوش در میخانهٔ عشق هر دم آید غمی از تو بمبارك بادم * ثانی بمعنی
انتهاء غایت عربیده الی کبی وله ایضا بیت آنم که یك دم از تك وتازم شکیب نیست
تا مکه ومدینه نکیدم حبیب نیست * صائب بیت صائب بکش از چهرهٔ معنی

ورق لفظ تا کی ز برون سیر کنم باغ ارم را * کاهی بو تاء مزبورە نك مابعدندە بر باء
موحدهٔ مفتوحه کتوروب معناسنی تأکید ایدرلر مثلا تابشیر و تابسحر کبی شاعر
بیت ار بکنی خواهش وصـل دلارام را * تا بسحر آه کن تا رسی مقصدت
ثالث ادات عرض در حکیم فردوسی بیت بفرمود تا رخش را زین کنند * دم اندر دم
نای زرین کنند * رابع ادات تحذیر که عربیده کلام فارسیده زینهار کبی ترکیده
صاقین دیرلر شیخ سعدی بیت تا نکنی خدمت سلطان دلیر * تیغ و سنان
روید ازاندام شیر * خامس مادام معناسنه مولانا جامی بیت تا در آید بشتر کشته
سوار * بود کردون شتران کرده قطار * سادس ادات تعلیل که عربیده کی کبی
لطیفی بیت از مهد تا بلحد بیاموز و بالذی * تا ز دحق و خلق جهان معتبر شوی
حاصلی مصراع ثانیده اولان تا ادات تعلیلدر سابع ادات توقیتدر کمال اسماعیل
بیت تا جهانست صدر عادل باد * فیض جودش چو عدل شامل باد * ثامن ادات
شرط که عربیده ان فارسیده کر کبی اهلی شیرازی بیت تا پریشان نشود کار
بسامان نشود * شرط عقلست که تا این نشود آن نشود * تاسع ادات تعجبدر
نه عجب معناسنه درشاهی بیت نخل قدت که آب کل و یاسمین ریخت * تا در کدام
آب و هوا حاصل آیدست * جامی بیت من پس زانوی غم تا یار همزانوی کیست
خاطر من سوی او تا خاطر او سوی کیست * عاشر ادات تشبیه که عربیده مثل
و فارسیده مانند کبی کاتبی رباعی چون خواجه نظام نیست بزم آرایی
بی صوت خوشش مباد جایی جایی * هر ساز که هست نای آن بتوان یافت
تنبورویست انکه ندارد تایی فائده بونلردن بشقه لفظ تا سکز معنایه دخی
کلور نتکم تفصیلی ایکنجی قطعه نك بیت ثانیسی شرحنده کلور فانتظر
تر تاء فوقیه نك فتحی و را ایله اسم تفضیل اداتیدر دائما آخر کلمه یه لاحق اولور
مثلا فزونتر و کمتر کبی ارتغیرق و اکسکرك معناسنه شاعر بیت چو کردد ابر دولت
ز نو پربار فزونتر باش همچون شاخ پربار فائده تر لفظی بوندن بشقه ایکی
معنایه دخی کلور نتکم بیانی اللی برنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کلور
چون جیم فارسیه نك ضمی و واو مجهول و نون ایله اوچ معنایه کلور اول ادات
تشبیهدر نتکم چون کی دیو اوچنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کلور ثانی
ادات سؤال عن الحال که عربیده کیف ترکیده نه حال ایله تعبیر ایدرلر ثالث ادات
تعلیلدر که عربیده اذ و لام جاره و ترکیده نه کبی بو ایکی معنایه علی الترتیب
شیخ سعدی بیت چون ننالم تلخ ز دستان او * چون نه یم در حلقهٔ ستان او

چونکه ادات علتدر چو مذکور چون لفظندن نونك حذفیله مخففدر
مذکور اوچ معنایه کلور مثال ادات تشبیه خواجه حافظ بیت چو باد عزم
سر کوی یار خواهم کرد نفس ببوی خوشش مشکبار خواهم کرد * مثال ادات
سؤال عن الحال وله ایضا بیت چو با حبیب نشینی و باده پیمایی * بیاد دار محبان
باد پیمارا * بو بابده لفظ چو وقت و زمان معناسنه اولسه ده جائزدر علی ما
صرحه الشعوری مثال ادات تعلیل شیخ سعدی بیت چو مرد سخنکوی
فانی شود * مرور سخن عمر ثانی شود * چه هاء رسمیه ایله جیمك فتحی صورتنده
ادات تصغیردر و کسری صورتنده ذوی العقولك غیریدن سؤالدر دیو
جیم بسیطه ده تفصیلی کچدی فارجع چه چیز یعنی ای شیء که عرب تخفیف
ایدوب ایش دیرلر ترکیده نه نسنه معناسنه چونکه چه آنفا کچدی چیز نسنه دیو
یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلورچه عجب ادات تعجبدر نه عجب
معناسنه دار دال ممدوده نك فتحی و را ایله فی الحقیقه داشتن لفظندن امر
یاخود اسم فاعل مخففدر اکثری وصف ترکیبی اولور مثلا جهاندار کبی جهان
طوتیجی معناسنه یعنی دنیا محافظه ایدیجی شاعر بیت جهاندار و جم قدر
و کیتی پناه * که خورشید ملکست ظل اله * لکن کاهی ادات نسبت دخی اولور
مثلا مالدار کبی مالّی آدم معناسنه شاعر بیت کرمداران عالم را درم نیست
درمداران عالم را کرم نیست * دان دال ممدوده نك فتحی و نون ایله خاصة
اسم مکان اداتیدر دائما آخر کلمه یه لاحق اولور مثلا جزودان و نمکدان
و جامه دان کبی فاما که هم ستان اسم مکان و هم اسم زمان اداتی اولور فقط بونه
مخصوص دکلدر کما سیجیء همدخی مظروفی احاطه یه کاهی اختصاصی
واردر مثلا نمکدان فقط طوز قابنه دیرلر اما عربستان بویله دکلدر
بو تقدیرجه خانه دان ایکی معنایه کلور بری صاحب خانه و بری حرم و اهل بیت
و زوجه معناسنه شیخ سعدی بیت بابدان یار کشت همسر لوط خاندان
نبوتش کم شد فائده بوندن بشقه دان امر حاضر اولور بیل معناسنه و وصف
ترکیبی اولور مثلا سخندان کبی سوز بلیجی معناسنه مصدری دانستن لفظیدر
در دالك فتحی و را ایله ایکی معنایه در اول ادات ظرفدر عربیده فی معناسنه
ترکیده ده کبی جامی بیت تا که درین بادیهٔ هولناك * از سر افلاك نیفتی بخاك
بو صورتده برکلمه اولنده باء بسیطه آخرنده در مذکور بولنسه ظرفیتی افاده
ایلدیکی تفصیلی باء بسیطه بیاننده کچدی شیخ سعدی بیت بدر یا در منافع

بی شمارست* اکر خواهی سلامت در کنارست* ثانی ادات تحسیندر اوائل
مصادره واوائل مشتقاته داخل اولور لطیفی بیت شدم خوار وبی چاره
ای چاره کر رهی رابچشم کرم درنکر* نکته در لفظی اوائل مصادر ومشتقاته
ادخال اولنجه اکثری تحسین لفظ ایچون اولور که حذف اولنسه معنایه
خلل کلمز کاهیجه درحذف اولنسه بعض محلده معنی اشقه دراو اولور
مثلا دریافتن فهم وادراک معناسنه ایکن یافتن دینسه فقط بولمق معناسنه
اولور فائده لفظ در بوندن بشقه یدی معنایه دخی کلور نتکم تفصیلی
فرق التنجی قطعه نک بیت رابعی شرحنده کلور را راء مهمله ممدوده نک
فتحیله عربیده لام جاره معناسنه درالتی وجه اوزره استعمال اولنور اول بمعنی
تعلیل خواجه حافظ بیت خدارا داد من بستان ازوای شحنۀ مجلس* که می
بادیکری خوردست باماسر کران دار دثانی بمعنی تخصیص ابو طالب کلیم
بیت دو مصراع ازسبکروحی کلیم آن طور می باید* که در پرواز شهرت بال باشد
مرغ معنی را* ثالث ادات مفعولدر ترکیده انک یرینه مفعول اولان کلمه نک
مقامنه کوره آخرینه یاء مفتوح یدوب بعده برهاء رسمیه یازرلر یاخود مکسور
ایدوب بر یاء تحتیه یازرلر مثلا زیدرا بکو دیرلر زیده سویله معناسنه زیدرا بیار دیرلر
زیدی کتور معناسنه ایکبسنه بردن مثال جامی بیت بادرا خاک سیه ریز بفرق
خاکرا کن زنم طوفان غرق* یعنی هوایه قاره طپراق دوک باشدن طپراغی
طوفانچی منبدن غرق ایله معناسنه رابع بمعنی ظرفیت که عربیده فی معناسنه
مولانا جامی بیت علم جاه ببطحا افراخت* مکه راسکۀ دولت نوساخت
یعنی سلطنت علمنی بطحاده قالدردی مکه ده یکی دولت سکه سنی دوزدی
خامس بمعنی قسم که عربیده واو قسم کبی خواجه حافظ بیت دل می رود زدستم
صاحب دلان خدارا* دردا که راز پنهان خواهد شد آشکارا سادس
زائددر انجق تحسین لفظ ایچون کتورلر شاعر بیت وانکه خلق آفتاب
کویندش* راستی رابچشم من نه نکوست* فقط راستی ایله معنی تمام اولور
زار زای معجمۀ ممدوده نک فتحی ورا ایله ادات اسم مکاندر ستان کبی دائما
آخره لاحق اولور لکن ستان ایله فرقی مثلا کلزار وسنبل زار وچمزار دینسه
کللک وسنبللک وچمنلک دیمک اولور کلستان وسنبلستان وچمنستان دینسه
کل یری وسنبل یری وچمن یری دیمک اولور محصلی ستان یری ایله زارلک ولق ایله
تعبیر اولنور میر نظمی بیت سراپا بوده آن صحرا نمکزار* کذشتن مرغ از

انجا بو دیرزار* سؤال ناظم نحریر قطعۀ رابعه نک بیت ثالثنک مصراع اولنده
کلزار وکلستان کلی چوق یردخی کلشن بیوردیغی بو فرقه منافی دکلمی
جواب زار ایله ستان ر بری معنالرینه کلدیکندن بشقه مصراع مزبور حاصل
معناسی بیاندر نتکم ناظم نحریر دیباجه ده بنجه سین حاصل معنی یازدم دیو
بیورر فاحفظ فائده زار بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور نتکم تفصیلی
یکرمی برنجی قطعه نک بیت خامسی شرحنده کلور زهی ادات تعجبدر
نه عجب معناسنه نتکم نه عجب دیو سکزنجی قطعه نک ثالثنده کلور سار سین
ممدوده نک فتحی ورا ایله درت وجه اوزره مستعملدر اول ادات اسم مکاندر
ستان کبی آخره لاحق اولور مثلا کوهسار ونمکسار طاغ محلی وطوز یری
معناسنه مختاری بیت بکنفسار برآورد ز انواز اوبار بچشم خانه فرورفته
دیده از ناهار* ثانی ادات تشبیهدر بودخی آخره لاحق اولور مثلا مشکبار
دیرلر مشک کبی معناسنه شاعر بیت شکوفه دمیدی ازان صد هزار* همه
لاله رنک وهمه مشکبار* ثالث ادات نسبت اولور آخره لاحق اولور مند کبی
مثلا خاکسار کبی طوپراقلو معناسنه نتکم فرق ایکنجی قطعه نک بیت ثامنده
کلور رابع لاحق اولدیغی کلمه یه باش معناسنی مفید اولور مثلا چاهسار
ورخسار کبی قیو باشی ویکاق باشی دیمک اولور کمال پاشا زاده بونه دخی
تصرف خاص ایدوب بیورر که سار باش معناسنه اولدیغی ایچون بو معنایی
مفید اولور فقیر دخی شویله فهم ایدرم که بو صورتلرده اصلی مثلا سارچاه
وساررخ ایدی تخفیف ایچون مضاف الیه اوزره تقدیم اولندی
فتامل که ناظم نحریرک یکرمی یدنجی قطعه نک ایکنجی بیتنده رخسار یکاق دیو
بو کا منافی دکلدر چونکه ارباب لغت کاهی الفاظ مشترکه والفاظ مجازیه
تفسیری ایراد ایدرلر فلا تغفل فائده بوندن بشقه سار لفظی اوچ معنایه
دخی کلور اول دوه معناسنه عربیده جمل فارسیده شتر کبی ثانی باش معناسنه
سر کبی مثلا باشی اشاغه اولانه نکونسار دید کلری کبی ثالث خوش صدالو
وسیاه وبیاض بنکلو برقوش معناسنه ستان سینک کسری وتاء فوقیۀ
ممدوده نک فتحی ونون ایله ادات اسم مکان وادات اسم زماندر مثال اول
شهرستان وسنکستان وکلستان کبی شهر محلی وطاش محلی وکل مکانی معناسنه
مثال ثانی تابستان وزمستان وبهارستان کبی یای فصلی وقیش فصلی
ویاز فصلی معناسنه فائده بوندن بشقه ستان لفظی درت معنایه دخی

کلوراوّل ارقه اوستنه یا تق معناسنه عربیده اسلنقا کبی ثانی مخفف آستاندر
ایشک معناسنه ثالث بمعنی صبر وطاقت رابع قرقنجی قطعه نك بیت ثانیسنده
کلن ستادن لفظندن امر حاضر ووصف ترکیبی اولور مثلا داستان کبی
کوکل الیجی معناسنه همان بو اجلدن دلستان دلبر دیو اونیدنجی قطعه نك
بیت ثالثنده کلورستان آل دیو اللی رنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور
فرو فانك وراء ممدوده نك ضمّلریله تحسین لفظ ایچون اوائل مصادر ومشتقاته
ادخال اولور مثلا فرورفتن کبی شاعر مطلع چه خسبی چند ای صبح سیه
روی * باب چشم من رخ رافروشوی * فائده بوندن بشقه فرواوچ معنایه
دخی کلور تفصیلی یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت سابعی شرحنده کلور
کار کاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله ادات مبالغه در کاهی ماضی
صیغه سی اوزره اولان اسم مصدر آخرینه لاحق اولور مثلا رستکار کبی
مبالغه ایله خلاص بولیجی معناسنه عربیده نجی کبی چونکه رستن مصدردر
نجات معناسنه شیخ نظامی بیت سکالندهٔ کار وان وقت کار * زدشمن
بدشمن شود رستکار * وکاهی امر صیغه سی اوزره اسم مصدر آخرینه
لاحق اولور مثلا آموزکار کبی کثیر التعلم والتعلیم معناسنه چونکه آموختن
مصدردر بمعنی التعلیم والتعلم هم لازم وهم متعدی اولور حتی لازم اوله رق
آموختن اوکرنمك دیو فرق ایکنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلور عزیز نسفی
قطعه هر انکو نیاموزد آموزکار * همه دانش از کردش روزکار * کتا آنچه
ماندست ازو یادکار * بود دیکران راچه آموزکار * وکاهی اسم جامد
آخرینه لاحق اولور مثلا راستکار کبی مبالغه ایله طوغری ایشلو وعمل صالح
معناسنه بو تفصیل معلوم اولدیسه قطعهٔ اولی نك بیت ثانیسنده کلجك
پروردکار اوّل قبیلندن آموزکار ثانی قبیلندن کردکار ثالث قبیلندن اولود
فلاتغفل تتمه معلوم اولسونکه ستمکار وطلبکار کنهکار وثناکار وظلمکار
لفظلرینك اواخرنده کی کارك کافلری فارسیه در فاما که عوام تحریف ایدوب
عربیه تکلم ایتمشلردر نتکم بعض فرهنکلرده ستمکار باکاف فارسی دیو قید
وضبط اولندی یاخود احتمالکه فی الاصل کاف عربیه اوله چونکه کارایش
دیو یکرمی رنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور یعنی امثلهٔ مزبوره نك اصللری
اضافتله کارستم وکار ظلم وکار ثناوکار کنه وکار طلب ایدی مضاف الیهلر
تقدیم اولنجه وصف ترکیبی اولوب ظالم ومثنی ومذنب وطالب معناسنه اولدیلر

کاه کاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحی واظهار ها ایله ستان کبی هم ادات
اسم مکان وهم ادات اسم زمان اولور مثال اول چراکاه وخیمه کاه وبارکاه
وکریزکاه کبی خواجه حافظ بیت ازان زمان که برین آستان نهادم روی
فراز مسند خورشید تکیه کاه منست * مثال ثانی سحرکاه وصبحکاه وچاشتکاه
کبی وله ایضا بیت مرو بخواب که حافظ بارکاه قبول * زورد نیمشب ودرس
صبحکاه منست * ورددن مراد مداومت ودرسدن مراد تکرار دروم مذکور لفظی
کاهی جمع اداتی اولان الف ونون ایله دها ایدرلر یعنی صبحکاهان دیرلر
مراد صبح صادق ایله صبح کاذب اولور چونکه فارسیده مخصوص ادات
تثنیه اولماز همان دائما جمعدن ما فوق الواحد مراد اولنور شاعر بیت
چوشد نارنج مشرق صبحکاهان * سفید وسرخ چون سیب صفاهان
فائده بو ایکی لفظ که ستان ایله کاه اسم زمان واسم مکان اداتلریدر اما میانه لرنده
فرق واردر چونکه ستان لفظنده وفرت ومظروفنده کثرت معتبردر اول اجلدن
دائما ترکیبه محتاجدر فاما که کاهده اول اعتبار اولمامغله بعض محلده یالکز
استعمال اولنور مثلا کاه وبیکاه وناکاه دیرلر نتکم تفصیلی وسائر معنالری
اللی رنجی بیتده کلور تنبیه بو ایکی لفظ آخره لاحق اولور لاحق اولدیغی
کلمه نك آخری اسکی حالی اوزره باقی اولور مثلا ساکن ایسه ساکن متحرك ایسه
متحرك اولور الاجایکاه مجلس معناسنه اضافتله استعمال اولنور فلاتذهل
کدام ادات استفهام درقنغی دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کلور آخرینه
یاء تحتیه ونون الحاقیله کدامین دخی بویله درکر کاف فارسیه نك فتحی ورا ایله
ایکی معنایه دراوّل ادات شرطدر همزه نك حذفیله اکر لفظندن مخففدر ثانی
ادات اسم فاعلدر دائما آخره لاحق اولور ایکی معنایه ابو المعانی بیت مبتلای
کرشدستی کر حسودی حیله کر * نیست چاره مر وراغیر از علاجی مردنش
اوالکی کر بمعنی جرب یعنی اویوز فائده بوندن بشقه کر اوچ معنایه دخی کلور
نتکم تفصیلی یکرمی بدنجی قطعه نك بیت رابعی شرحنده کلور کرچه اکرچه
لفظندن مخففدر کما سبق که تفصیلی کاف بسیطه بیاننده کچدی فارجع کین
کاف فارسیهٔ ممدوده نك کسریله ونون ایله ادات نسبتدر دائما آخره لاحق
اولور وترکیبسز استعمال اولنماز مثلا شوخکین وغمکین کبی حکیم اسدی
بیت رسیدند جای چراکاه کور * دروشوخکین چشمهٔ آب شور * کین اندن
یاء تحتیه نك حذفیله مخففدر ادات نسبتدر مکرمیمك وکاف فارسیه نك فتحلری

ورا ایله ادات استثنادر عربیده الا کبی وکاهی شاید معناسنه ده استعمال اولنور
مند میمك فتحی ونونك سكونی ودال ایله ادات نسبتدر دائما آخره لاحق اولور
مثلا حاجتمند ودردمند وزورمند کبی جامی بیت بود هر نقش دل هر هوشمندی
که باشد نقش بهار انقشبندی* می میم ممدوده نك کسریله ایکی معنایه کلور
اول مضارع اولنه داخل اولوب حاله تخصیص ایدر ادات حالدر مثلا
می داندومی شناسد کبی ثانی ماضی اولنه داخل اولور حکایت حال ماضیه
اداتی اولور مثلا دانست بلدی معناسنه ایکن می دانست دینسه بلدی ایدی
معناسنه اولور کاهی بو ایکی صورتده اوّلنه برها زیاده ایدوب همی دیرلر لطیفی
بیت توهمی دان که هیچ نعمت وخواست* نبود همچو تندرستی راست
نا نون ممدوده نك فتحیله ادات نفیدر عربیده لا ولیس کبی ترکیده دکل معناسنه
کاهی صفاته داخل اولور مثلا نابینا کبی کوریجی دکل معناسنه وکاهی افعاله
داخل اولور مثلا نادان وناشناس کبی فائده بوندن بشقه نا ایکی معنایه دخی کلور
اول بمعنی قمش عربیده قصب کبی ثانی بمعنی آزارنك نون ممدوده نك فتحی وکاف
ایله ادات نسبتدر مثلا غمناك وفرحناك کبی فائده بوندن بشقه ناك اوچ معنایه
دخی کلور اوّل مخلوط ومغشوش مسك وعنبر معناسنه یعنی مسك ایچنه جکر
پارهلرین قاترلر زیاده اولمق ایچون ثانی ارمودك بر نوعی که غایت لذیذ اولور ثالث
دلجك که بوغزدن بوقرودهاولور نه هاء رسمیه ایله یانی نون بسیطه ده بجدی
نی نون ممدوده نك کسریله ادات نفیدر لیس معناسنه وا واو ممدوده نك فتحیله
اوچ وجه اوزره مستعملدر اول ادات تحسین که اکثری اوائل مشتقاته داخل
اولور لفظ درکی تنکیم بو نظمده واقعدر بیت دلبر عیاره که خنده زد ودل ربود
روی وفا وانهفت روی جفا وانمود* ثانی ادات تحسر که اوائل کلماته داخل اولور
مثلا واحسرتا واحرقتا کبی لطیفی بیت نیست عجب کر خصما وازنم چونکه
بمردان ینم وازنم ثالث با او مقامنده مستعملدر مثلا با او کفتم مقامنده وا کفتم دیرلر
فائده بوندن بشقه لفظ وا درت معنایه دخی کلور اوّل بمعنی طعام وآش ثانی بمعنی باز
یعنی کیرو ثالث بمعنی کشاده ومفتوح رابع صاحب علت وقت مرضنده تکلم
ایلدکی کلماتك ری وان واو ممدوده نك فتحی ونون ایله ادات اولان معنالرده
بان لفظی کبی فارجع وار واو ممدوده نك فتحی ورا ایله ادات لیاقت که لیاقت
ومناسبت معنالرین مفید اولور مثلا بزرکوار وشهسوار کبی اولو به لایق وشاهه
مناسب معناسنه وکاهی ادات تشبیهده اولور شاعر بیت قصاب وار مردم

چشمت بناز کی مژکان قناره کرده ودلها بروزده* بو ایکی صورتده
دائما آخره لاحق اولور فائده بوندن بشقه وار لفظی بش معنایه
دخی کلور اول بمعنی مثل ومانند بونك ادات تشبیهله فرقی دقیقدر
انجق اسالیب کلامه رسوخ نامی اولان بیلور ثانی بمعنی کره ومرّه مثلا یك
وار ودو وار برکره وایکی کره معناسنه ثالث بمعنی رسم وعادت رابع بمعنی
صاحب وخداوند خامس بمعنی بار یعنی یوك وحمل مثلا خروار شتروار
دیرلر اشك یوکی ودوه یوکی معناسنه ور واوك فتحی ورا ایله ادات نسبتدر مثلا
بهره ور وپیشه ور کبی حصه اوو صنعت صاحبی معناسنه وکاهی ادات شرط
اولور اکر معناسنه شیخ نسیمی به شیخ فضل الله ولی کشف طریقیله بیورر بیت
کر بسفر می روی از حلب اندیشه کن* ور بحلب می رسی حاضر قندیل باش
ونه واوك فتحی ورانك سکونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله یوخسه عربیده
الا کبی تنکم قطعهٔ ثانیه نك بیت سادسنده کلور شیخ سعدی قطعه بنده
همان به که ز تقصیر خویش* عذر بدرکاه خدا آورد* ورنه سزاوار خداوندیش
کس نتواند که بجای آورد* ها هاء ممدوده نك فتحیله اوچ معنایه کلور اوّل
ادات تنبیهدر حاضر اول واویان معناسنه ثانی بمعنی اینك یعنی ایشته جك
دیمکدر حکیم خاقانی بیت کعبه چه کنی با حجر الاسود زمزم* ها عارض وزلف
وخط ترکان خطایی ثالث ادات جمعدر یانی قریبا جمع بخشنده کلور هر آینه
تاکید نفی حال ونفی استقبال در تنکم هر آینه البته دیو اللی ایکنجی قطعه نك
بیت اولنده کلور هر هانك فتحی ورا ایله ادات حصردر عربیده کل کبی هست
هانك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله مجازا ادات ربط اولان است معناسنه
شیخ عطار بیت هست سلطانی مسلم مر ورا* نیست کس را زهرهٔ چون وچرا
لکن حقیقتی واردر معناسنه مقابلی نیست که یوقدر معناسنه تنکم ایکبسیده
صر بجا بکرمی سکزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور فانتظر همچون ادات
تشبیه اولان چون اولنه هم لفظی کتورمکله بنه ادات تشبیهدر دائما کلمه اولنه
ادخال اولنور همچو نونك حذفیله اندن مخففدر هم هانك فتحی ومیم ایله
ایکی معنایه کلور اوّل ادات عطفدر عربیده واو عاطفه ترکیده دخی کبی ثانی بمعنی
مع یار باء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله ادات نسبتدر آخر کلمه یه لاحق اولور مثلا
هشیار وبختیار ودستیار کبی فائده بوندن بشقه یار دوست ومحبوب معناسنده
کلور مقصد ثانی مضمرات واسماء اشارات وموصولات بیاننده در مضمرات

متصله شين معجمه غائب ايچون تاء فوقيه مخاطب ايچون ميم متكلم ايچون بونلرك
بيانى بسيطه ده كچدى مضمرات منفصله وى غائب مفرد ايچون جمعى
ايشان نتكم قرق التنجى قطعه نك بيت حادى عشرنده كلور تو مخاطب مفرد
ايچون جمعى شما من متكلم وحده ايچون جمعى ما نتكم بونلر قطعهٔ ثالثه ده
كلورفانتظر اسماء اشارات اين قريب ايچون نتكم قطعهٔ ثالثه نك بيت رابعنده
كلور جمعى اينها و اينان آن بعيد ايچون نتكم قطعهٔ ثالثه نك بيت ثالثنده
كلور جمعى آنان وآنها نتكم قرق التنجى قطعه نك بيت حادى عشرنده كلور
اسماء موصولات آنكس عاقل ايچون آنچه غير عاقل ايچون آنكه مفرد نتكم
يكرمى طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كلور آنانكه جمع وكه مفرد ايشانكه
جمع مقصد ثالث قواعد اشتقاق فارسى بياننده در قاعدهٔ اولى معلوم اولسونكه
عربيده اشتقاقده اصل اولان فعل ماضى مى ياخود مصدرمى ديو اختلاف
اولديغى كبى كذلك فارسيده دخى اولان بعضلر فعل ماضى ديدى بعضيلر
مصدر ديدى لكن مصدر اولق عربيده ترجيح وتقديم اولنديغى كبى فارسيده
دخى اطراد الباب مصدر اولمغى فقير اختيار ايلدم سؤال مصدرك حروفى
اكثردر نه كونه مأخذ اشتقاق اولور جواب محققين عندنده اشتقاق اصالتنده
اعتبار كثرت حروفه دكلدر انجق نظر دقيق شهرت وشيوعه در مصدرك دخى
هر لسانده اشتهارى غنى عن البياندر همدخى مصدر اشتقاقده مقسم اولمسه
ماعنيدن سر ا واردر كما لا يخفى علا من له ادنى مسكه فاما كه فارسيده هر بر
مصدرك آخرى نون ساكن اولور بوندن مقدم اولان حرف ايكيدن خالى دكلدر
يا دال مفتوحه اولور ياخود تاء فوقيهٔ مفتوحه اولور مثال يا قطعهٔ اولانك بيت
ثالثنده كى باوريدن كبى اينانمق معناسنه مثال الف قرقنجى قطعه نك ايكنجى
بيتنده كه ستادن كبى المق معناسنه مثال را بيت مز بورده كى سپردن كبى اصمرلق
معناسنه مثال نون ايكنجى قطعه نك بيت خامسنده كى ماندن كبى بكزمك
معناسنه مثال واو قطعهٔ خامسه نك بيت سادسنده كى آلودن كبى بولشمق
معناسنه واكر تاء فوقيه اولورسه تادن مقدم خسشف حرفلرندن بر حرف
ساكن لازمدر مثال خاء معجمه يكرمى التنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كى
انداختن كبى مثال سين دانستن كبى نتكم ماضى متكلم وحده سى يكرمى
طقوزنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور همدخى آراستن كبى نتكم قرقنجى
قطعه نك بيت خامسنده كلور همدخى جستن كبى نتكم اللى دردنجى قطعه نك

بيت خامسنده كلور مثال شين معجمه اون يدنجى قطعه نك بيت سادسنده كى
داشتن كبى مثال فا اون سكزنجى قطعه نك بيت سادسنده كى يافتن كبى سؤال
بعض مصدرلر واركه قواعد مذكوره اوزره دكلدر مثلا آمدن كبى جواب انلر
شاذلردر انشاالله تعالى كلديكى محللرده بيان اولنور قاعدهٔ ثانيه ماضى
بياننده در اكر مصدر آخرندن نون حذف اولنوب دال ياخود تاء فوقيه اسكان
اولنجه فعل ماضى مفرد غائب حاصل اولور مثلا دانستن لفظندن دانست كبى
واكر مفرد غائب آخرينه برنون ساكن بعده بر دال ساكن زياده ايدوب
بوصورتده آخرى مفتوح اولور جمع غائب حاصل اولور مثلا دانستند كبى واكر
مفرد غائب آخرينه برياء تحتيهٔ ساكنه كتوروب بوصورتده آخرى مكسور
اولور مفرد غائب حاصل اولور مثلا دانستى كبى واكر ماضى مفرد آخرينه برميم
ساكن زياده ايدوب ماقبلنى مفتوح ايدرلرسه متكلم وحده اولور مثلا دانستم كبى
واكر ميم مزبوره دن اول برياء تحتيه زياده ايدوب بوصورتده آخر ماضى
مكسور اولور متكلم مع الغير حاصل اولور مثلا دانستيم كبى محصل كلام فارسيده
صيغ مطرده التيدن زياده اولماز چونكه تثنيه ايله جمعك فرقى بوقدر همدخى
مذكر ايله مؤنثك فرقى يوقدر عربى كبى بشقه بشقه صيغه لرى يوقدر همدخى
مضارع التى صيغه دن زياده دكلدر فاحفظ قاعدهٔ ثالثه مضارع بياننده در
مضارعك دخى اشتقاقى مصدر دندر چونكه ابتدا مصدردن نونى اسقاط
ايدوب اكر تائى ايسه داله قلب ايدوب واكر دالى ايسه حالى اوزره ابقا ايدوب
همه حال دالك ماقبلنى مفتوح ايدرلر لكن بوقدرجه بيانله اكتفا اولنماز بلكه
تفصيله محتاجدر پس امدى اكر مصدر دالى تائيدن مشتق اولورسه ياء تحتيه
دخى حذف اولنور مثلا ياوريدن مضارعنده ياورد ديرلر واكر دالئ الفيدن مشتق
ايسه الف دخى حذف اولنور مثلا ستادن مضارعنده ستد ديرلر واكر دالى
رائيدن مشتق ايسه رانى فتحله ابقا ايدرلر مثلا سپردن مضارعنده سپرد ديرلر
واكر دالئ نونيدن مشتق ايسه نونى دخى مفتوحا ابقا ايدرلر مثلا ماندن
مضارعنده ماند ديرلر واكر دالئ واويدن مشتق ايسه واوى حذف ايدوب
يرينه برالف وياء تحتيهٔ مفتوحه كتوررلر مثلا آلودن مضارعنده آلايد ديرلر
واكركه مصدر تائيدن مشتق ايسه ماقبلى اكر خاء معجمه ايسه زاى معجمهٔ مفتوحه
يه ابدال اولنور مثلا انداختن مضارعنده اندازد ديرلر واكر سين ايسه سين
كاهى حذف اولنور مثلا دانستن مضارعنده داند ديرلر وكاهى ياء تحتيهٔ

مفتوحه به قلب اولنور مثلا راستن مضارعنده آرايد ديرلر كاهى هايه قلب اولنور مثلا جستن مضارعنده جهد ديرلر واكر شين معجمه ايسه رايه قلب اولنور مثلا داشتن مضارعنده دارد ديرلر واكر فا ايسه باء موحده يه قلب اولنور مثلا يافتن مضارعنده يابد ديرلر تكمله بو مضارعده دخى صيغ مطرده التبدر تفصيلى بعينه ماضى كبيدر انجق مضارعك مفرد غائبنك غيرنده آخرنده واقع اولان دالى حذف ايدوب ماضيده اولان تصرفى اجرا ايدرلر مثلا داند داننددانى دانيد دانم دانيم كبى تنبيه بو مضارعده اولان شواذك نهايتى يوقدر انشاءالله تعالى كلديكى محللرده بيان اولنور لكن فاضل سودى كلستان شرحنده بيورر كه هر نقدر مضارع وار ايسه جمله سى مصدر يائيدن مشتقدر مثلا آمدن مضارعنده آيد ديرلر اما كه مأخذ اشتقاقى آيدن لفظيدر آمدن دكلدر سؤال مصدر دالىٔ يائيسى بولنمزسه نه كونه اولور جواب بو صورتده بر مصدر دالىٔ يائى فرض وتقدير اولنور بالفعل مصدر دالىٔ يائى موجود اولمسى لازم دكلدر نتكم عربيده تقسيم تفعيل بابندن ايكن ماضىٔ مستقبلى يوقدر لكن بنه بر ماضىٔ موافق فرض وتقدير ايتدكلرى كبى حاصلى فاضل سودينك بوندن مرادى مستقبلات فارسيه دن شذوذى دفع وازاله در انشاءالله تعالى بو شرحده بو تحقيقك نفع كليسى چوق اولور فاحفظ قاعدهٔ رابعه مجهول بياننده در معلوم اولسونكه مجهول قلنمسى مراد اولنان كلمه نك اسم مفعولى النوب بعده اكا شدن بابندن بر لفظى ضم ايدرلر يعنى شدن بابندن النان لفظى مجهول قلنان كلمه نك هيأتنده قالر مثلا دانست ماضى در مجهول قلنسه دانسته شد ديرلر ياخود دانستن مصدردر مجهول قلنسه دانسته شدن ديرلر وقس على هذا قاعدهٔ خامسه فعل نفى حال وفعل نفى استقبال بياننده نفى حال ونفى استقبال ايچون مضارع اولنه بر نون مفتوحه كتوررلر بو صورتده اوائل افعالده اولان الفات ياء تحتيه يه منقلبه اولور شو قدر كه نفى حالده ادات حال اولان لفظ مى لازمدر مثلا نداند ونمى داند ونيارمايد ونمى آرمايد كبى واكر تاكيد نفى حال واستقبال مراد اولنورسه اولنه بر لفظ هر آينه ادخال ايدرلر مثلا هر آينه نميداند وهر آينه نداند كبى قاعدهٔ سادسه فعل امر غائب بياننده در چونكه امر غائب بعينه فعل مضارع در انجق فرقى قرائن ايله اولور كاهيجه دال مضارعدن اول امر غائبه علامت ايچون بر الف زياده ايدرلر كما سبق بيانه فى الالف البسيطة وكاهى امر حاضر اولنه ياخود آخرينه بر لفظ كو زياده ايله امر

غائبى حاصل ايدرلر مثلا كو بدان وبدان كو كبى وكاهى مضارع صيغه سى اولنه كو لفظى زياده اولور مثلا كو بكند كبى لكن نادردر وكاهى بايد كه لفظى مضارع اولنه زياده وادخال ايدرلر مثلا بايد كه بداند كبى قاعدهٔ سابعه فعل نهى غائب بياننده در چونكه امر غائب مذكور اولنه بر ميم مفتوحه زياده ايله حاصل اولور مثلا مداند ومكناد وكو مدان ومدان كو وبايد كه مدان كبى وكاهى نون مفتوحه ايله حاصل اولور مثلا نداند ونكناد وكو ندان وندان كو وبايد كه نداند كبى قاعدهٔ ثامنه فعل امر حاضر بياننده در چونكه امر حاضر مضارعدن دالى حذف وما قبلنى اسكان ايله حاصل اولور بدان ومى دان كبى قاعدهٔ فعل تعجب فعل تعجب بر كلمهٔ اشتقاقيه دركه اولنده زهى ياخود چه عجب ياخود آيا ياخود آيا اوله مثلا زهى دانست وچه عجب دانستن وآيا دانسته كبى قاعدهٔ تاسعه اسم فاعل بياننده در اسم فاعل مضارع دالندن اول بر نون ساكنه بعدها بر هاء رسميه زياده ايله حاصل اولور مثلا داننده وبخشنده كبى قاعدهٔ عاشره اسم مفعول بياننده در اسم مفعول فعل ماضى آخرينه بر هاء رسميهٔ زياده ايله حاصل اولور مثلا دانسته ودميده كبى فائده كاهى اسم مفعول صيغه سى ماضى معناسنه وماضى صيغه سى اسم مفعول معناسنه كلور ديو فاضل سودى تحرير ايلدى فاما كه فقير شويله فهم ايدرمكه اسم مفعول صيغه سى اوزره اولان ماضيده بر لفظ مش زياده اولنه مثلا كرد ايلدى معناسنه ايكن كرد ايلمش ديو تفسير اولنه تتمه مصادر ومشتقات اوائلنه باء موحده ادخال اولندقده جمله سنده تحسين لفظ ايچون اولور الا كه فعل مضارعدن مشتق اولنلره ادخال اولنسه استقباله خاص اولور مثلا بدانستن وبدانست وبداند وبداننده وبدان وامثالى كبى همدخى باء موحدهٔ مذكوره لغت فهلويه ده مكسوره اولور الا كه حرف مضمومه ياخود واوه ياخود ميمه ياخود باء موحده يه مقارن اوله بو صورتده اتباعا مضموم اولور فاما كه لغت دريه ده هر نه درلو حرفه مقارن اولورسه اولسون دائما مكسور اولور ديو باء بسيطه بياننده كچدى فارجع همدخى مشتقات اوائلنه مى لفظى داخل اولور لكن زائد اولماز چونكه ماضى يه داخل اولنجه حال ماضيه يى حكايه معناسنى مفيد اولور مستقبلاته داخل اولنجه استقباله خاص اولور ديو ادوات مركبه ده كچدى قاعدهٔ حاديهٔ عشر امر حاضر آخرينه بر ما قبلى مفتوح الف ساكن الحاق ايله اسم فاعل ياخود صفت مشبهه اولور مثلا دانا وبينا كبى ايشته بو الفه الف اتصاف ديرلر واكر

بو الفدن صكره برنون دخی زیاده اولنورسه مبالغه صیغه‌سی اولور مثلا خندان
وخرامان كبی تتكم بیانی الف بسیطه‌ده كچدی قاعدهٔ ثانیهٔ عشر بر مصدری
متعدی قیلمده ضابط اول مصدرك امر حاضری آخرینه برالف بعده برنون
مكسوره بعده بر یاء تحتیهٔ مدّیه بعده بردال مفتوحه بعده برنون ساكنه زیاده
ایدرلر مثلا دانستن امر حاضری دان ایكن دانانیدن دنیسه مصدر متعدی
اولور ماضی ومستقبلاتك اخذنی ماسبق قیاس ایله قاعدهٔ ثالثهٔ عشر
وصف تركیبی بیاننده در هر بر تركیبه كه بعد التغییر والتبدیل كندودن
اسم فاعل یاخود اسم مفعول یاخود صفهٔ مشبهه یاخود اسم منسوب معناسی
فهم اولنه اكا وصف تركیبی دیرلر چونكه اصحاب فطنته وارباب خبرته
منشور ومتواری دكلدر زبان فارسی تركیبلرنده حق مقدم اولان مؤخر ومؤخر
اولان مقدم اولنجه یاخود حق مذكور اولان محذوف اولنجه بونلرك بادی وباعثی
ایكی نسنه اولور چونكه یا بو كه فقط تخفیف اولور یاخود تخفیف ایله معنای
زائدی دخی مفید اولورا كر باعث فقط تخفیف اولورسه مثلا كلاب كبی اصلی
آب كل ایدی اضافتله انجق تخفیف ایچون مضاف الیه تقدیم اولندی فعلی كلا
التقدیر بن معناسی كل صوبی دیمك تقدیم وتأخیر ایله معنایه تغیر وتبدل كلمز واكر
تخفیف مع الافاده اولورسه اصطلاح قومده اكا وصف تركیبی دیرلر بوندنصكره
كاهلكه وصف تركیبده معتبر اولان تقدیم وحذف میانندن اولان تردید منع
خلو یدر چونكه یا فقط تقدیم ایله اولور یاخود فقط حذفله اولور یاخود هم
حذف وهم تقدیم ایله اولور اوّل یعنی فقط تقدیم ایله اولان مثلا سخندان كبی
چونكه امر حاضرك اوزرینه معمولی تقدیم اولنسه مثلا سخندان اصلنده دان
سخن ایدی سوز بیل معناسنه فبعد التقدیم والتأخیر سوز بیلیجی معناسنه اولدی
بو ایسه اسم فاعل معناسیدر چونكه لفظجی تركیده ادات اسم فاعلدر حتی
دیباجه اولنده كی كرمفرمای دخی بو قبیلدندر بویله اولنجه انجق بونده تقدیم
واردر حذف یوقدر سؤال بعض ادبا قتنده مثلا شعوری مرحوم كبی ازجمله
سخندان اصلنده دانندهٔ سخن ایدی اسم فاعل صیغه‌سی اوزره فبعد التقدیم
والتأخیر والتخفیف والحذف سخندان اولدی بو صورتده هم تقدیم وهم
حذف اولنور فقط تقدیمه مثال اولمز جواب بو ترتیب اعتبار آخر بلكه مذهب
آخردر لكن فی الحقیقة اصحاب انظار ذوی الاعتبار وارباب ابصار اولی
الاختباره رونما وروشنادر كه ایشته بو بعض ادبانك طریقی نه قدر كه افید

واقیس ایسه ده فاما كه صورت اولی من حیث التركیب اسهل وآسان
وسبكتردر فلا تغفل فانه ینفعك فی الشرح كثیرا ثانی یعنی فقط حذفله اولان
مثلا خوناب كبی اصلی خون وآب ایدی قان دخی صو معناسنه ادات عطف
اولان واوی اسقاط وعلامت واو اولان ضمه‌یی حذف ایدوب خوناب اولنجه
قانلو صو معناسنی مفید اولدی بو معنا ایسه صفت مشبهه یاخود اسم منسوب
معناسیدر چونكه تركیده لو ولی ادات صفت مشبهه وادات نسبتدر همده دخی
بندهٔ دلاور كبی چونكه اصلی هاء رسمیه اوزره همزه‌نك كسریله بندهٔ
دلاور ایدی بهادر اولان بنده معناسنه علامت توصیف اولان همزهٔ مكسوره
حذف اولنجه وصف تركیبی اولوب بهادر بنده لو معناسنه اولدی ثالث یعنی
هم حذف وهم تقدیم ایله اولان صفتی موصوف اوزره تقدیم وآخر موصوفدن
علامت توصیف كسره‌یی حذفله حاصل اولور مثلا شقاوت پیشه كبی اصلی
پیشهٔ شقاوت ایدی یعنی پیشه اولان شقاوت معناسنه فبعد التقدیم والتأخیر
والحذف شقاوت صفتلو دیمك اولدی بوندن بشقه ضلالت اندیشه
وتردامن وسیاه چشم وامثالی دخی بو قبیلدندر چونكه اصللری اندیشهٔ
ضلالت ودامن تر وچشم سیاه ایدی یعنی ضلالت اولان اندیشه و یاش اولان
اتك وسیاه اولان چشم معنالرینه فبعد التقدیم والتأخیر والحذف ضلالت
اندیشه‌لو ویاش اتكلو وقاره كوزلو دیمك اولدی وكاهی مضاف الیهی
مضاف اوزره تقدیم وعلامت اضافت اولان كسره‌یی حذفله اولور مثلا
سعادت خانه كبی اصلی خانهٔ سعادت ایدی سعادت خانه‌سی معناسنه
فبعد التقدیم والتأخیر والحذف سعادتلو خانه معناسنه اولدی بوندن بشقه
شهنشاه دخی بو قبیلدندر تتكم بیانی یكرمی ایكنجی قطعه‌نك بیت اولی
شرحنده كلور انشاء الله تعالی تكمله مضاف الیهی مضاف اوزره تقدیم
هر بار وصف تركیبی افاده ایتمز بلكه مجرد تخفیف ایچون اولور مثلا كلاب كبی
اصلی آب كل ایدی فبعد التقدیم والتأخیر معناسی اسكی معنادر بهمه حال كل
صویی دیمكدر كما سبق آنفا خاتمه مضاف الیهی تقدیم كرك وصف تركیبی افاده
ایتسون كرك ایتمسون بهرحال مضافك آخری ساكن اولور آلا شول وقت
مفتوح اولور كه اكر مضاف اولنده همزهٔ مفتوحه اولسه همزه‌نك فتحه‌سی
آخر مضاف الیهه نقل اولنوب وهمزه‌یی دخی حرف مد قیلارلر مثلا كلاب
وسیلاب كبی فاحفظه فانه ینفعك همده دخی صفت وموصوف تأخیر وتقدیم

اولنسه تفصیل ینه بو بله‌در مثلا خوشاب وکرماب کبی یعنی هر بار وصف ترکیبی معناسین افاده ایتمز مثلا شاداب کبی اصلی آب شاد ایدی تقدیم وتاخیر اولندی ینه معنی کما فی الاول اولدی همدخی تقدیم وتأخیر صورتنده کرك وصف ترکیبی بی افاده ایلسون کرك ایتمسون موصوفده همزه بولنسه فتحه‌سی آخر صفته نقل اولنوب وکندی دخی حرف مد قلنور مثلا خوناب وشاداب کبی تنبیه بو وصف ترکیبلری منفصل یازمق نه قدر که بین العوام اشهر ایسه‌ده فاما که ادبای منشیان میانده وصل ممکن اولان محللرده متصل یازمق امر محرر واصل مقرردر فاحفظ تذییل کاهیجه وصف ترکیبی امر حاضر صیغه‌سی اوزره اولان اسم مصدر اولنه ادوات مرکبه‌دن نا لفظنی ادخال ایله حاصل اولور مثلا نادان وناشناس کبی بو صورتده جزء ثانی‌یه اسم فاعل مخفف دینسه‌ده جائز اولور قاعدهٔ رابعهٔ عشر اسم مصدر بیانده‌در چونکه اسم مصدر درت نوع اوزره در اول محضا ماضی یاخود امر حاضر صیغه‌لری اوزره اولور مثال اول پروردکار لفظنك جزء اولی کبی مثال ثانی آمرزکار لفظنك جزء اولی کبی ثانی امر حاضر آخرینه ماقبلی مکسور برشین معجمه الحاقیله قاعدهٔ مطرده‌در مثلا دانش وپرورش کبی ترکیده دخی بو قاعده جاریه‌در مثلا بلش وبسلایش کبی ثالث کاهی ماضی آخرینه برالف ورا الحاقیله اولور مثلا کفتار ورفتار کبی رابع اسم جامد آخرینه برباء تحتیهٔ مصدریه لحوقیله اولور مثلا مردی وبندکی کبی قاعدهٔ خامسهٔ عشر اسم تفضیل بیانده‌در چونکه اسم تفضیل شو کلمه‌درکه آخرینه تر لفظی لاحق اوله مثلا بهتر وکهتر ودانانده‌تر کبی قاعدهٔ سادسهٔ عشر صفت مشبهه بیانده‌در چونکه صفت مشبهه امر حاضر آخرینه برالف الحاقیله اولور مثلا دانا وبینا کبی برنون دخی الحاق ایدرلر بو صورتده مبالغهٔ اسم فاعلده اولمسی بعیددکلدر مثلا خندان کبی قاعدهٔ سابعهٔ عشر اسم منسوب بیانده‌در چونکه اسم منسوب برکلمه‌درکه آخرینه یاء تحتیهٔ نسبیه یاخود مند یاخود ناك یاخود وار یاخود ور یاخود یار لفظلرندن بریسی لاحق اوله مثلا شیرازی والبستانی وفرحناك وسودمند ورهوار وپیشه‌ور وهوشیار کبی قاعدهٔ ثامنهٔ عشر اسم زمان واسم مکان بیانده‌در چونکه اسم زمان واسم مکان برکلمه‌درکه آخرینه کاه یاخود ستان لاحق اوله مثلا چراکاه وسحرکاه وکلستان وزمستان کبی کاهیجه لفظ زار آخر کلمه‌یه لاحق اولور

اسم

اسم مکان حاصل اولور مثلا کلزار کبی قاعدهٔ تاسعهٔ عشر اسم آلت بیانده‌در چونکه اسم آلت برکلمه‌درکه اکا آلت لفظی مضاف اوله مثلا آلت بریدن کبی قاعدهٔ عشرون بناء مره وبناء نوع بیانده‌در چونکه بناء مره وبناء نوع برکلمه‌درکه مره ونوع افاده ایدن برلفظله مرکب اوله مثلا یکبار دانستن ودیکرکون دانستن کبی قاعدهٔ حادیهٔ وعشرون اسم تصغیر بیانده‌درکه آخرینه چه لفظی لاحق اوله مثلا دیوانچه کبی یاخود آخرینه کاف عربیه لاحق اوله مثلا مصنفك کبی قاعدهٔ ثانیهٔ وعشرون جمع فارسی بیانده‌در چونکه براسمکه جمع قلنمق مراد اولنه اول باذی روح اولور یاخود اولماز اکرذی روح اولورسه آخرینه برالف مد ونون کتوررلر مثلا مردان وزنان ومرغان کبی شوقدرکه اول اسمك آخری یا بوکه الف مد یاخود واو مد یاخود یاء مد اولسه الف جمعدن اقدم برباء تحتیهٔ مفتوحه زیاده ایدرلر مثلا آشنایان وپرستویان وآدمیان کبی همدخی واو مد ویاء مد صورتلرنده یاء تحتیه‌سز پرستوان وآدمان دینسه‌ده جائزدر واکرذی روح اولمازسه بو تقدیرجه دخی ذی نما وذی تجددوذی انقضا اولور یاخود اولمازواکرذی نما وذی تجددوذی انقضا اولمزسه یعنی جامد صرف اولورسه اول اسمك آخرینه برلفظ ها کتوررلر مثلا سنکها وآهنها ودانستنها کبی واکرذی نما ویاذی تجدد ویاذی انقضا اولورسه بونلرده ایکی صورت جائزدر مثال ذی نما درختان ودرختها ومیوکان ومیوها کبی مثال ذی تجدد وذی انقضا روزان وشبان وروزها وشبها کبی سؤال جان وتن ذی روح اولدقلری حسبیله جانان وتنان دیو جمعلنملو ایدی مع هذا جانها وتنها دیو جمع قلنمشلر مثال جانها شاعر بیت ❊ زبان تیغهای جاکروسیرشده‌درجان جانها جاشنیکیر ❊ مثال تنها کمال خجندی بیت خوش می شدی خرامان چون سرو عقل میکفت ❊ خوش میروی بتنها تنها فدای جانت جواب جان وتن اعضا واجزا قبیلندن ایسه ذی نما قبیلندندر بو صورتده انلرده ایکی وجه جائز اولور مثلا سران وسرها وچشمان وچشمها کبی سؤال شترذی روح ایکن شترها دیو جمعلنمش شاعر بیت کر بزم ازشتران وسپهر بجرهٔ خاك که بجره راست شترهامست پیرامن ❊ جواب شاذ درتکلم هزارك جمعنده هزاران شاذ اولدیغی کبی سؤال آفتاب وماه جمعلرنده آفتابان وماهان دیو تعبیر اولندی مع هذا نه ذی روح ونه ذی نما ونه ذی

تجددوانقضاشیخ سعدی قطعه کدایان بینی اندرروزمحشر مثلا بتخت وملك
زچون پادشاهان ❀ چنان نورانی ازفر عبادت ❀ توکویی آفتابا نند وماهان
جواب کانه حرکت وسیرلری حسبیله ذی روح وذی نما کبی اولدیلر یاخود
تجددصور یلری سببیله ذی تجدد وذی انقضاقیلندن اولدیلر تنبیه آخرنده
هاء رسمیه اولان کلمه یه علامت جمع اولان الف ونون الحاق اولنجه هاء رسمیه
کاف فارسیه یه ابدال اولنور مثلا بندکان وخواجکان کبی بوتقدیرجه
هاء رسمیه یی یازمق غلط اولور همدخی علامت جمع اولان ها لفظی لاحق اولسه
هاء رسمیه حذف اولنوب ماقبلنك فتحیله اکتفا اولنور مثلا میوها وعمرها کبی
بنه بوصورتده هاء رسمیه یی یازمق غلطدر قاعدهٔ ثالثه وعشرون اکثری
امرحاضر آخرینه برهاء رسمیه زیاده ایله اسم مفعول واکا قریب برمعنی
افاده ایتدیررلر مثلا پیرایه وآمیزه وآویزه کبی زینت وقارشق وآصمق معنالرینه
فاحفظ مقصدرابع برنیجه قواعدفارسیه بیاننده در فائدهٔ اولی فارسیده
اعراب ثلثه ظاهره اولمزالااوچ محلده ظاهر اولور اول مضافك آخری
مجرور اولور نتکم عربیده مضاف الیهك آخری مجرور اولدیغی کبی مثلا
جان من کبی لکن بواضافت اکرضمیر متصلك غیریسنه اولورسه فاما که
ضمیرمتصله مضاف اولنجه البته مضافك آخری مفتوح اولور مثلا جانش
وجانت وجانم کبی ثانی موصوفك آخری دخی مجرور اولور مثلا خال سیاه
ورخ سرخ کبی لکن بوایکی صورتده آخرمضاف وآخرموصوف
حروف مدوهاء رسمیه دن بری اولورسه فاما که بری اولمزسه هر بری صورنده
بشقه بشقه احکام وار دربیانلری یاء تحتیهٔ بسیطه دن یاء زائده ده وهاء
بسیطه دن هاء رسمیه بحثلرنده کچدی فارجع الیهما ثالث معطوف علیهك
آخری مرفوع اولور اکر آخری قابل رفع ایسه شوقدرکه بوصورتده
واوعطف یازلور لکن اوقنماز مکرضرورت وزن اوله واکر معطوف علیهك
آخری حرف مد یاخودهاء رسمیه ایسه اکثری واوی مضموم ایدرلر نتکم تفصیلی
واو بسیطه ده کچدی سؤال همزهٔ خطاب مکسور وهمزهٔ تعجب مضموم
اولور بو تقدیرجه اوچ محلدن ماعداده اعراب ظاهر اولمز دیو حصرینه
کونه اولور جواب برقاچ دورلو ممکندر اولا حصر مذکور اعم واغلبه مبنیدر
ثانیا اسمه نسبتله درفعله واداته کوره دکلدر چونکه افعال وادوتده بعض احرکه
ظاهر اولور مثال ادوات کماسبق آنفا مثال افعال کرده ودانم کبی ثالثا صو

اولان

اولان اعرابدر ادات وفعلده اولان ایسه بنادر نتکم عربیده اولدیغی کبی
فائدهٔ ثانیه الفاظ فارسیه بالوضع ساکنه درمکر آخرنده هاء رسمیه اوله مثلا
بنده وکه وچه کبی وبالاستعمال دخی بویله درمکر که مضاف وموصوف
ومعطوف علیه اوله کماسبق فاما که الفاظ عربیه بالوضع ساکنه وبالاستعمال
معربه ومبنیه درکما لایخفی علی من عرف اللغات فائدهٔ ثالثه ایکی یاخودزیاده
السنه ده مستعمل اولان برلفظ مثلا عرب وفرسده ایکیسی برمعنایه اولور یاخود
اولماز اول یاهر برنده وضع مستقل ایله اولور مثلا کتان وصابون کبی بوکا متفق
الالسنه ومشترك الالسنه دیرلر یاخود برندن آخره نقل ایله اولور بوصورتده اکر
عربدن آخره نقل اولنورسه مثلا هلال کبی بوکا مصطلح واصطلاح وتعجیم
دیرلر واکر آخردن عربه نقل اولورسه مثلا لجام کبی بوکا معرب وتعریب دیرلر
ثانی دخی یاهر برنده وضع مستقل ایله اولور مثلا مرد کبی زیرا میمك فتحیله
مرد عربیده مسواك اغاجنك میوهسی معناسنه فارسیده رجل یعنی ار معناسنه
ایشته بوکا ایضا مشترك الالسنه دیرلر یاخود برندن آخره نقل ایله اولور
بو تقدیرجه دخی اکر عربدن آخره نقل اولنورسه مثلا سعید کبی بر رجل فارسینك
اسمیدر بوکا نقل محض دیرلر واکر غیریدن عربه نقل اولورسه مثلا قالون کبی
ائمهٔ قرائدن برینك اسمیدر بوکاده ایضا معرب دیرلر فائدهٔ رابعه ایکی
لساندہ یاخود زیادهده مستعمل اولان لفظ یافرق ایله اولور یاخود فرقسز
اولور ثانی هلال کبی اول یافقط لفظده اولور مثلا مسك ومشك کبی چونکه
میمك کسری وسین مهمله ایله عربیدر ومیمك ضمی وشین معجمه ایله فارسیدر
یاخود فقط خطده مثلا بستان وبوستان کبی زیرا واو رسمیه سز عربیدر واو
رسمیله فارسیدر یاخود فقط معناده اولور مثلا مرد کبی کما عرفت آنفا یاخود
هم لفظده وهم خطده اولور مثلا فارس وپارس کبی یاخود هم لفظده وهم
معناده اولورسه مثلا دیك کبی زیرا اماله ایله فارسیده طنجره معناسنه اماله سز
عربیده بمعنی الدجاجة الذکر یعنی خروس یاخود خطده هم معناده اولورسه
مثلا کل وکول کبی زیرا واو رسمیه سز عربیده اکلدن امرحاضردر واو رسمیله
ترکیده رماد یعنی خاکستر معناسنه یاخود لفظده وخطده ومعناده اوچنده
بردن اولورسه مثلا خان وخوان کبی زیرا عربیده واو رسمیه سز واماله سز
کاروان سرای معناسنه فارسیده واو رسمی واماله ایله خواندن لفظندن
امرحاضراولور اوقو معناسنه فائدهٔ خامسه برلساندن لسان آخره منقول

اولان لفظده تغییر وتبدیل واقع اولنجه اکا محرف دیرلر بو تقدیر اوزره
اکر ناقل تحریف ایدرسه مثلا لجام کبی اصلی لکام ایدی فصیح ومقبولدر
واکر عوام ناس تحریف ایدرسه مثلا سیله بند کبی چونکه اصلی فارسیدر
نون ایله سبنه بندایدی لسان ترکه نقل اولنجه عوام نونی لامه قلب ایتدیلر
غلطدر بو تقدیرجه متکلم غلط ایلدیکنی بلمزسه جهل مرکب وخطاء محضدر
واکر غلط ایدیکنی بلورسه بو صورتده فصیحی بلمزسه جهل بسیط وخطاء
اهوندر واکر فصیحنی بلورسه بو صورتده غلطی استعمال ایدرسه بلا عذر
واکر فصیحی استعمال ایدرسه فصاحتدرتکلم لغت فصیحه‌دن غلط مشهور
اولی کلامنک مآلی دخی بودر بو مقامده برازتفصیل دخی واردر احاطه سنی
مراد ایدن شاهدی شرحنه رجوع ایتسون فائدۀ سادسه لسان عربدن
منقول اولان لفظ عربیده مشدد اولسه مثلا کف ودر وتد کبی فارسیده
وترکیده تخفیف ایله استعمال جائزدر فاحفظ فائدۀ سابعه تعریب یاننده‌در
معلوم اولسونکه باء عربیه کاهی فایه ابدال اولنور مثلا جاروب وجاروف
کبی باء فارسیه فایه ابدال اولنور مثلا پالیز وفالیز وپیل وفیل کبی کاهیجه باء
موحدۀ عربیه‌یه ابدال اولنور مثلا پیاده و بیدق وپستوق وبستوق کبی
تاء فوقیه طاء مهمله‌یه ابدال اولنور مثلا تیهو وطیهو وتباهه وطباهه ونفت
ونفط کبی جیم فارسیه صاد مهمله‌یه ابدال اولنور مثلا چین وصین وچنك
وصنج کبی کاهیجه شین معجمه‌یه ده ابدال اولنور مثلا چاروب وشاروب کبی
زای فارسیه جیمه ابدال اولنور مثلا لاژورد ولاجورد کبی شین معجمه کاهیجه
سین مهمله‌یه ابدال اولنور مثلا بنفشه وبنفسج ومشك ومسك کبی کاف عربیه
کاهی قافه ابدال اولنور مثلا دانك ودانق وکپان وقپان وکهربا وقهربا
کبی کاف فارسیه جیمه ابدال اولنور مثلا کوهر وجوهر وبرکار وفرجار کبی
هاء مفرده کاهی حاء مهمله‌یه ابدال اولنور مثلا کناه وجناح کبی هاء رسمیه
کاهی جیمه ابدال اولنور مثلا بنفشه وبنفسج وبابونج کبی وکاهی قافه
ابدال اولنور مثلا دله ودلق ورمه ورمق کبی خاتمه کاهیجه تعریب فقط
ابدال حرکه ایله اولور مثلا بوس ضمه ایله فارسیدر بعد التعریب مفتوح اولدی
فائدۀ ثامنه لغت فارسیه‌ده برقاچ حرف میاننده تبادل واردر ازجمله باء عربیه
ایله واو بیننده مثلا تاب وتاو وکبر وکور کبی همدخی پاء فارسیه ایله فا میاننده
مثلا سپید وسفید کبی همدخی پا فارسیه ایله کاف فارسیه میاننده مثلا پنجشك

وکنجشك کبی فائدۀ تاسعه هر برکلمه که آخری یاء تحتیه وماقبلی الف مد
اوله یاخود واو مد اوله اول یایی حذف جائزدر مثلا پای وپا وروی ورو کبی
همدخی هانك ماقبلنده الف اولسه اول الفی حذف جائزدر مثلا ماه ومه
وراه وره کبی فائدۀ عاشره فارسیده خاء معجمه اکر بین الفتح والضم اماله
اولنورسه بعدنده علامت ایچون برواو بعده برالف یازیلور مثلا خواستن
وخواهر وخواجه کبی واکر بین الفتح والکسر اماله اولنورسه برواو بعده
بریاء تحتیه یازیلور مثلا خویش وخوید کبی تذییل فارسیده خانك
غیری حرفلرده دخی اماله واردر مثلا روی بمعنی توج وشیر بمعنی جرح
کبی فاماکه خاء معجمه‌ده اولان علامت غیرنده یوریمزانجق خایه مخصوصدر
فائدۀ حادیۀ عشر فی الاصل عربیه اولوب انشالرده مستعمل اولان الفاظك
آخرلرنده الف اولسه اکر عربیه‌ده یاء تحتیه صورتنده یازیلوب لکن الف
اوقنور مثلا اعلی ومعنی وعیسی کبی ایشته بو صورتده واقع اولان الفاظ عربیه
انشاء فارسیه وترکیده استعمال اولنسه اکر صورت قدیمه‌سنده یازیلورسه
اکثری ماقبلی کسرۀ مدی ایله اوقنور مع هذا اصلنه رعایتده اولنسه ده
جائزدر واکرکه الف صورتنده یازیلورسه الف اوقنور حاصلی بویله الفی
انشالرده کاتب مخیردرکه دیلرسه الف صورتنده یازر والف اوقنور دیلر
یاء تحتیه صورتنده یازر ایکی درلو اوقنور فاحفظ فائدۀ ثانیۀ عشر اب
ایله مصدر اولان کنیۀ عربیه‌لر انشالرده استعمال اولندقده اکثری تخفیف
ایچون نظم ونثرده همزه‌سی حذف اولنور شاعر بیت بوعلی حکمت وخاتم
کف ونعمان مذهب * مصطفی خلق ومسیحادم ویوسف دیدار * بلکه
مطلقا همزۀ ابتدائیه‌یی حذف جائزدر شاعر بیت سکندر سیرایسکده سد
نطق ایت پیش کاملده * فلاطون حقیقت بینه نقل ماجرا اولمازتنبیه معلوم
اولسونکه بو مقدمه کبی برمقدمه شعوری مرحوم فرهنکنده ترتیب ایلدی
فاماکه نیچه قواعد وفوائدی ترك ایدوب قصورندن بشقه بیاننی التزام
ایلدیکی نسنه‌لرده دخی خبط وخللار ارتکاب وبی نهایه موجب تشویش
واضطراب اولان اموره سلوك ایلدی فاماکه بحمد الله الملك القدیر فقیر
بو مقدمه‌ده مهما امکن توضیح وتنقیح طریقنی اختیار ایله احسن قالبه
افراغ ورکوب شططدن احترازده اهتمام واسباغ ایلدم فمن الله التوفیق
وهو نعم المولی ونعم الرفیق تمهید بوند نصکره معلوم اولسونکه ناظم تحریر

وادیب مشیراعطاه الله سعادة الدارین حضرتلری عهدهٔ بلیغـانه لرندن
فریضهٔ ذمت بسمله یی اسقاط ایچون شاهدی علیه الرحمة الهادی تحفه سنی
بیت بنام خالق وحی وتوانا * قدیم وقادر و بی ناودانا * عنوانیله آغاز ایلدیکی
کبی ومغفورانه ناظم سبحهٔ صبیان علیه الرحمة الرحمن سبحهٔ صبیانتی بیت نام
خداذکرایده لم ابتدا * منزل مقصوده اوده رهنما * کلامیله ابتدا ایلدیکی
کبی وجنت مکان وفردوس آشیـان غوث الزمان المرعشی * علیه الرحمة
مامر العشی * نظم لالی بیت الهی نامك ایتدم تاج نامه * که نامهم شایع اوله
خاص وعامه * اسلوبیله افتتـاح ایلدیکی کبی مفتتح منظومه سنده عنوان
فرقانی واقنوم سبحانی اولان بسملهٔ معروفه یه بدل اولور کندو عبارهسی
جنسندن برترتیب ایله اداء بسمله ایلمدی بلکه لاهوت اشنـا ودرون روشنا
حافظ عینتابی نظم فرائدنی اولا بسمله یی بسملهٔ معروفه ایله ادا بعده حمدله یی
مثنوی ایا من انشاء الاشیاء نظما * ویا من علم الانسان اسما * سکا درجه لهنك
حمد وثنـاسی * عطا بحر کده برقطره سپاسی * عبارتیله شروع ایتدیکی کبی
قرآن عظیم الشانه اقتدا وحدیث فخیم العنوانه اقتفـا واجماع سلفه ائتمـا
وتألیف خلفه اعتنـا ایچون وفی الجمـله دخی صنعت استغرابه رعایت
داعیه سنده اولمغله عادت قدیمه وطریقت مستدیمه اوزره اولا برای
بسمله بسم الله الرحمن الرحیم عنوانیله غاز بعده برای حمدله

* حمدبی حد اولسکه رم فرمایه *

عبارتیله ماوجب علیهی احراز ایلدی فلله دره * حمد * فتحیله عربیده مدح
وثنا فارسیده ستودن وسپاس ترکیده اوکمك معناسنه ولیکن فی الاصل عربیدر
ایکی لسانده بلکی زیاده ده استعمالی شایعدر همدخی میان علماده مشهور
معنای لغویسی وعرفیسی واردر فرقلریله محللرنده مشبعـا مفصلدر * بی
ادات نفیدر کماسبق فی الادوات * حد * حانك فتحی ودال ایله بوزن کف لغتده
ایکی معنایه در اول بمعنی غایت ونهایت ثانی بمعنی منع وزجر فاما که شرعده
عقوبهٔ مقدرة یجب اقامتها علی الامام مفهومنه حد اطلاقی وعلوم عربیه ده
مطلق تعریفه حد اطلاقی وعلم منطقده ذاتیـات ایله اولان تعریفه حد
اطلاقی وباب قیاسده صغری وکبرانك جزولرینه حد اوسط وحد اصغر
وحد اکبر اطلاقی ایکی معنـای لغویدن ثانیه انسبدر بلکه حصرابونك
حسبیله درهمدخی لفظ حد بو ایکی معنـاده فی الاصـل عربیدر والسنهٔ

عدیده ده مستعملدر شوقدر که عربیده دال انجق مشدددر فاما که ترکیده
وفارسیده مستعمل اولنجه تخفیفی جائزدر نتکم بو مقامده اولدیغی کبی * کرم فرما
* یعنی مکرم ومنعم ومحسن اصلنده وصف ترکیبیدر کرم بیوریجی معناسنه
چونکه کرم فتحتین ایله بوزن طلب فی الاصل عربیـدر فارسیده وترکیده
بالنقل المحض مستعملدر خواجه حافظ بیت رواق منظر چشم من آشیانهٔ
توست * کرم نمـای وفرودا که خانه خانهٔ توست * فرما امر حاضر یاخود
اسم فاعل مخففدر علی ماسبق تفصیـله فی الوصف الترکیبی مصدری
فرمودن لفظیدر بیوره ق دیواللی التنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کلور
فائده کرم مشترك السنه قبیلندندر چونکه فارسیده ایکی معنایه دخی کلور اول
بمعنی کلم یعنی شلغم ثانی صوکنار لرنده وحوض اطرافنده بتن سبزه معناسنده در

* که انك نعمتیدر بی غایه *

محصلی محمود علیهی بیاندر چونکه کنه قدر که ترکیب ترکیده واقع ایسه ده
بنه بالنقـل ادات تعلیلدر کما سبق فی الادوات البسیطه * نعمت * نونك
کسریله منعم بهك اسمیدر فتحیله مصدر ردر تنعم ونضارت عیش معناسنه
علی ما بینه شیخ زاده فی شرح تفسیر سورة الدخان * بی غایه * نظیری آنفـا
کچدی حاصلی مصراعین اولا صدر که یعنی مصراع اول حمدك ارکان
اربعه سنه دالدر چونکه ١ حمده بالعباره ٢ وحامده بالاقتضا ٣ ومحمود بهه
٤ ومحمود علیهه بالاشاره دلالت ایدر شوقدر که اوچ اولده دلالتی ظاهردر
فاما که محمود علیهه دلالتی زیرا حکمی مشتقه تعلیق ایتمك ما خذ اشتقاقك
علتی موجبدر بو تقدیرجه مصراع اولدن حاصل معنی نهایتسز حمد واحسان
واکرامی ایچون اول محسن ومکرمه اولسون دیمك اولور بویله اولنجه محمود علیه
بروجه اجمال مذکور اولمش اولدی ابتدا ارتسنه یی اجمال بعده تفصیل اوقع
فی النفوس اولمغله محمود علیهی تفصیل ایچون عجزی یعنی مصراع ثانی یی
ارداف ایلدی وبوندن بشقه ناظم نحریر حمدی ارکان اربعه سیله برمرتبه ادا
ایلدیکه فوقنده ادا اولماز چونکه وان تعدوا نعمة الله لاتحصوها نص نك
مضمون شریفی حمدنده مندرج بوردقد نصکره اولفهرست جریدهٔ
جلالات واولشهبیت قصیدهٔ رسـالات سلطان انبیا علیه افضل التحایا
حضرتلرینك لا احصی ثناء علیك عنوانیله اظهار عجز بشریت ایلدیکی
سیاقده ناظم نحریر دخی معناده اظهار عجز ایتمش اولدی فلله دره تنبیه ممهد

معلوم اولسونکه نعم الهیه بی احاطه وتفصیل طوق بشردن خارج
برمعنی اولوب ولیکن هر کسك حالنه مطابق وشاننه موافق بعضا جلائل
نعمدن تعدادوتذکار ایتمسی ممکن بلکه متیسر اولمغله ناظم نحریر دخی براعت
استهلال قصدیله لسان ولغته متعلق برنیجه اموری وجودات خارجیه‌سی
ترتیبنه رعایت ایده رك محمود علیهی تخصیص بعد التعمیم سیما فی بو ورد

* قیلدی ازجمله اوخلاق کریم *

از بمعنی من کماسبق فی الادوات المرکبة * جمله * جیمك ضمیله فی الاصل عربیده
اجمال معناسنه ایکن بالنقل المحض فارسیده وترکیده جمیع معناسنه شایعدر
نتکم بومقامده اولدیغی کبی لکن مصنفان ومنشیان متانه لرنده باء جاره ایله
کثرتده وفی جاره ایله قلتده استعمال شایعدر یعنی مقامنه کوره فی الجمله و بالجمله
دیو تعبیر اولنور * خلاق * شدّه ایله قطعه اولی نك بیت اولیده کلن آفریننده
معناسنه * کریم * بمعنی کرمفرمای کماسبق آنفا تنبیه بوایکی لفظ شریف
احصا سنده دخول جنت موعود اولان اسماء حسنا دندر لکن خلاق
حق تعالی نك غیرینه اطلاق اولنماز کریم اولنور فاما که اسماء حسنی ارا سنده
بوایکی لفظ شریفی تخصیص چونکه خلاق اسماء مخصصه دن اولمغله کا نه
بوایکی قسمه اشارت ایچون اولسه یاخود اولا خلاق صیغه‌سی حسبیله
بو بیتده مذکور حضرت آدم علیه السلام لقد خلقنا الانسان فی احسن
تقویم نص کریمنه مظهر اولوب همدخی ان الله خمر طینة آدم بیده اربعین
صباحا حدیثنه ودخی ان الله خلق آدم علی صورته حدیثنه ماصدق
اولدیغنه اشارت اوله ثانیا کریم حضرت آدم صفی انواع نعم لاتحصی ایله
آلوده خصوصا افضل عباد اولان ملائکهٔ کرام اوزره باعث رجحانی
اولان علم وعرفان ایله نادیده وناشنیده اولمغله فعرضهم علی الملائکة فقال
انبؤنی باسماء هؤلاء نصیله ممدوح ومحترم اولوب حتی انساب واولادی
واحفادی واسباطی واقد کرمنا بنی آدم عنوانیله مکرم اولدیغنه اشارت اوله

* حضرت آدمه اسما تعلیم *

بو بیتده برای براعت استهلال وعلم آدم الاسماء کلها ثم عرضهم علی الملائکته
نص کریمنه تلمیح واردر چونکه * حضرت * حانك فتحیله فی الاصل عربیدر
بمعنی قرب ونزدیك و بعد النقل فارسیده وترکیده ذات بزرکوار ونفس
شرافتشعار معناسنده حقیقت عرفیه اولمشدر نتکم حضرت الله جل شانه

وحضرت محمد صلی الله علیه وسلم دیدکلر کبی وقس علی هذا * آدم
مدایله بوزن آصف وهاجر نام ابوالبشر علیه السلامدر خواجه حافظ
بیت درنقد عیش کوش که چون آبخور نماند * آدم بهشت روضهٔ دار السلام را
بوندن بشقه بالمناسبه اولادندن هر برینه دخی آدم دیرلر باقی بیت دانهٔ خالنه بق
جنت رخسا رنده نیجه صبر ایلسون اللهی سورسك آدم تنبیه اصح اولان آدم
اسم اعجمیدر فاما که بعضلر آدم ترابدن خلق اولنمغله وجه ارض معناسنه
اولان ادیم ارضدن مشتق دیو حکم ایلدی و بعض آخر حضرت آدم
علیه السلام اسمر اللون اولمغله سمرت معناسنه اولان آدمه‌دن مشتق دیو
حکم ایلدی و بعض آخر الف وانس معناسنه اولان آدم دن مأخوذ دیو
حکم ایلدی بوتوجیهلری تعسف دیو قاضی بیضاوی جزم ایلمشدر * اسما
جمع اسمدر بوندن بشقه اسما اعلام نساددندر ازجمله حضرت صدیق اکبر
رضی الله عنهك کریمهٔ پاکیزه لری اسمیدر واسما عبل نام عاشقك
معشوقه سی نامیدر * تعلیم * تفعیل بابندن مصدر وانشالرده دخی شایعدر

* شان موسایه ایدوب هم تکریم *

شان * شین معجمهٔ ممدوده نك فتحیله عربیده بش معنایه دراول بمعنی مقدار ومرتبه
ثانی بمعنی امر وحال ایشته بومقامده بوایکی معنادن هر بری علی طریق البدل
مراددر چونکه شان بوایکی معناده نه قدر که عربی ایسه ده لکن فارسیده وترکیده
بالنقل مستعملدر نتکم ناظم نحریر طنانه نام قصیده سنده بیورر بیت تواریخ آشنایان
اتفاق اوزره ایدر ترجیح * بوشان وشوکتی اسلاف شاهان جهانبانه ثالث
برنسنه یی ابو فکر ایلمك رابع قصد وطلب خامس فعل وشغل معناسنه وفارسیده
بدی معنایه در اول عسل خام ثانی خانهٔ زنبور ثالث بلکو رابع شانیدن لفظندن
امردر خامس هندستانده ایشلنور برنوع بیاض جامه سادس جزمه و پاپوج قالبی
سابع ضمیر غائب اولان شینك جمعیدر کماسبق فی الشین البسیطة بوتقدیرجه
مشترك السنه قبیلندن اولدی * موسی * اسم اعجمیدر صاحب تورات عم
اسم شریفیدر بعضلر فی الاصل عبرانی یاخود یونانیدر دیدیلر عربیده محلقه
معناسنه نتکم عیسی عربیده بلکو معناسنه اولدیغی کبی هم ادات عطفدر
کماسبق تکریم بوزن تفعیل عربیدر * قیلدی ذاتینه اضافتله کلیم *
بو بیتده دخی برای براعت استهلال وکلم الله موسی تکلیما آیتنه تلمیح واردر چونکه
اضافت * افعال بابندن مصدر در نسبت معناسنه * کلیم * بوزن فعیل بمعنی

مفعول یاخود یعنی فاعل ایکن حضرت موسایه علم اولدی وجهی ظاهردر

❁ هم سلیمانی او علام لطیف ❁

هم * ادات عطف دیو آنفا کچدی * سلیمان * اسم اعجمیدر ابن حضرت داود ع م دلام * بوزن فعال دانا معناسنه * لطیف * بوزن فعیل یعنی لطف ساز

❁ منطق الطیر ایله قیلدی تلطیف ❁

بو بیتده دخی براعت استهلال وورث سلیمان داود وقال یا ایها الناس علمنا منطق الطیر واوتینا من کل شیء ان هذا لهو الفضل المبین نص شریفنه تلمیح در چونکه منطق الطیر ترکیب اضافی عربیدر زیرا منطق نطق معناسنه نطق اهل عربیده کل لفظ یعبر به عما فی الضمیر مفردا کان او مرکبا دیو تفسیر ایلدیلر حتی انسانه حیوان ناطق اطلاقی بو معناجه در وگاه صوت معناسنه ده کلور حتی صوتی اولان حیوانه ناطق وصوتی اولمیانه صامت دیرلر طیر طائرك جمعیدر مفردده اولور فلاك کبی * تلطیف * بوزن تفعیل لطفدن مصدردر نکته پس بو بیتده اسماء حسنادن علام ولطیفی اختیارده آیت مذکوره یه ارتباط کلی واردر همدخی ارباب تصوف عالم مظهر اسماء حسنا دیدکاری ایچون هر شخصه نظر ایله آلوده اولدیغی نعمته مناسب اولان اسمی مضاف قلوب مثلا سلطان انبیا علیه افضل التحایا یه عبدالله وانواع رزق ایله مرزوق اولنه عبدالرزاق دیدکاری کبی حضرت سلیمانه بو تفصیل اوزره عبداللطیف وعبدالعلام دیو تسمیه انسب اولدی چونکه رب هب لی ملکا لا ینبغی لاحد من بعدی دیود عاسنه اجابتله انس وجن وعناصر وموالید و بالجمله اقطار کندویه مسخر اولدی سؤال سکز یوز دنصکره بولنان یکی دنیا بوکا منافی دکلی جواب یکی دنیایه دخی تصرفلرینه امارهٔ قویه لر واردر فنها غدوها شهر ورواحها شهر منطوقی طی مکانلری کبی ومنها قال عفریت الایة دخی وقال عنده علم من الکتاب الایة مضمونلری نیجه اقویالری استخداملری کبی سؤال اهل یکی دنیانه سبیله انده بولنمشلر یوخسه بنی آدمدن کلمشلرمی جواب انساندر لکن زمان اولده کثرتیله اقطار دنیا تجسس واعمار اولنوب بعده قلت بولدقلرنده هر فراق بر برندن خبرسز بر قطرده قالمش اوله لر یاخود نام سانقده شمدیکی کبی کشوف ایمش کثرت فتنه هر طائفه نفسلرینه مشغول و بو جهله منسی اولمش اوله یاخود اورپادن یا افریقادن برینه متصل اولوب زلازل شدیده ایله مابینلری مغرق اولمش اوله یاخود ارقه جانبندن چیندن یاخطا

کبی بر مملکته حالا متصل اوله زیرا یکی دنیانك هر طرفی مکشوف دکلدر سؤال بونلر که شرعا حکملری ندر جواب صبت شرعی طویونجه بونلر اهل فترت حکمنده در که حنفیه یه کوره وما کنا معذبین حتی نبعث رسولا نصنده رسول عموم مجاز ایله عقلدن معممدر فقط دلیل انبله فرض توحیدر لکن سائر مؤمن به لره ترك ایمانده معذورلردر فاما شافعیه یه کوره رسول حقیقت وهر حالده معذورلردر

* حکمت وقدرتی ایله عیسی *

حکمت عربیدر فعلده اتقان معناسنه وعلم معناسنه ده کلور نتکم ومن یؤت الحکمة فقد اوتی خیرا کثیرا اکا شاهددر * قدرت * حق تعالی اینك صفات ثمانیه سنك بریدر عیسی اسم اعجمیدر صاحب انجیل ع م نام شریفیدر فائده السنهٔ ثلثه شعراسی قدیم الایامدن بو حضرت آدمی تعلیم اسما وحضرت موسایی تکلیم وعصا و ید بیضا وحضرت سلیمانی منطق الطیر وریح وخاتم وجام جهان نما وحضرت عیسی یی کلام در مهد واحیاء موتی ایله ذکر ایتمشلردر

❁ طفل ایکن اولدی بشکده کویا ❁

بو بیتده دخی براعت استهلال کیف نکلم من کان فی المهد صبیا قال انی عبدالله آتانی الکتاب نص شریفنه تلمیح در چونکه طفل کسر ایله عربیدر فارسیده وترکیده دخی بالنقل مستعملدر یکی طوغمش ولد معناسنه وهر نسنه نك کوچکی معناسنه جمعی اطفال وطفول کلور وعند البعض طفل هم مفرد وهم جمع اولور طفل کل شیء اوله وطفل اللیل ای اقبل ظلامه وجاریة طفلة ای ناعمة والمطفل الغبیة مع الولد فائده ولد رحم مادرده ایکن جنین دیرلر طلوع ایدجك ولید بعده درت یاشنه دکن طفل بعده بلوغه قریب اولنجه صبی واوائل بلوغده مراهق بعده اون طقوزه جه غلام بعده اوتوزدرده جه شاب بعده اللی یه جه کهل بعده آخر عمره جه شیخ دیرلر کویا * سویلیجی دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور

❁ نوع انسانی هم اولدی انباز ❁

نوع * فتحله عربیدر صنف و بولك معناسنه ولکن اهل میزان جنسی نوعدن ونوعی صنفدن اعم عد ایدرلر بو تقدیرجه بو مقامده نوع منطقی مراد اولنسه عقله انسبدر چونکه انسان ماهیتنك فصل قریبی ناطقدر نتکم انی مصراع ثانی اشعار ایدر * انسان * نسدن مشتقدر وضع واحد ایله حضرت آدمه واولادنه اطلاق اولنور دلیل اول هل اتی علی الانسان حین من الدهر

دليل ثانی اولمر الانسان انا خلقناه من نطفة الاية بعضلرنيانده مشتق
ديدی نتكم الانسان مركب من النسيان همدخی ان اول ناس اول ناس قوللرينی
مشعردرهم اداتِ عطفدر ديو آنفا كچدی * بی * اداتِ نفی ديو قريبا كچدی
انبـاز اورتاق ديو يكرمی التنجی قطعه نك بيت سابعنده كلور

ايلدی ناطقه ايله ممتاز

ناطقه يعنی قوهٔ ناطقه ديمكدر حسين ميبدينك شرح هدايه ده تصريحنه
كوره نه قدر كه نفس ناطقه يه ده اطلاقی صحيح ايسه ده لكن بومقامده مراد مبدأ
نطقدر سؤال حيوانانه اموال ناطقه وعروض وعقاراته اموال صامته ديرلر
بوتقديرجه انسان نطقله نه كونه ممتاز اولور جواب بومقوله اطلاق اطلاق
مجازيدر بزم مانحن فيهمز ايسه حقيقته مبنيدر تحقيق معلوم اولسونكه
جنس عالئ طبيعی اوچ اطلاق وذروهٔ عمومدن انضمام فصول وخواصله
درت مرتبه ده حضيض تقيده ومركز خصوصه نه كونه متنازل اولديسه
كذلك عناصر اربعه دن حصص جزئيهٔ معينه لردخی مركز بساطتدن
وافق وحدتدن دائرهٔ مواليده وسمت رأس مركباته متصاعد اولمشدر چونكه
قائم بنفسه اولان جوهر قبول ابعاد ثلثه ايله جسم اولور جسم دخی قبول حس
وحركتيله حيوان اولور حيوان دخی قبول نطقله انسان اولور انسان دخی
قبول تشخصات وتعينات ايله احمد ومحمد وزيد وعمرو اولور كذلك عناصر
اربعه دن حصص شخصيهٔ معينه لردخی باشخاصها اولا اتصال ثانيا تركيب
ثالثا امتزاج رابعا اتحاد خامسا تولد اشبو بش صفاتله رتبهٔ اولايه رسيده اولوب
معدن ديو تسميه اولنور بوندن صكره دخی درت قوه واركه ١ قوهٔ غاذيه
٢ قوهٔ ناميه ٣ قوهٔ مولده ٤ قوهٔ مصوره دراشبو درت قوه صفات
خمسهٔ مذكوره يه منضم اولورسه رتبهٔ ثانيه يه رسيده اولور نبات ديو تسميه
اولنور بوندن صكره دخی اوچ قوه واركه ١ قوهٔ شهويه ٢ قوهٔ غضبيه
٣ قوهٔ مدركه در اشبو اوچ قوا قوای تسعهٔ مذكوره يه زياده ومنضم اولورسه
رتبهٔ ثالثه يه رسيده اولوب حيوان ديو تسميه اولنور بوندن صكره دخی ايكی قوه
واركه ١ قوهٔ عالمه يعنی ناطقه ٢ قوهٔ عامله دراشبو ايكی قوه مذكوراون
ايكی يه ضم وزياده اولورسه كانه درجهٔ رابعه يه رسيده اولوب انسان ديو
تسميه اولنور رايشته بوتفصيل معلوم اولديسه كرك تنازل وكرك تصاعد
صورتلرنده بهرحال انسان ناطقه ايله ممتاز اولديغی اجلدن ناظم نحرير دخی

بويله

بويله جه ادا ايلدی چونكه بهرحال قوهٔ عامله قوهٔ ناطقه يه متفرعه وتابعه در
فاحفظ نكته معلوم اولسونكه متكلمين وحكما بدن انسانده ايكی نسنه اثبات
ايدرلر برينه روح وقلب وقوهٔ عاقله ونفس ناطقه ديرلر بونك دردندن مراد
شیٔ واحددر بشقه بشقه نسنه دكللردر نتكم سعد الدين تفتازانی بيان ايلدی
ولكن شوقدر فرق واركه بونلردن مراد اولان شیٔ واحد عند المتكلمين جوهر
ماديكه جسم لطيفدر وعند الحكماء جوهر غير ماديكه مجرد متعلق بالبدندر
وبرينه دخی روح حيوانی ونفس حيوانی ديرلر كه اندن جوهر بخاری حامل
لقوة الحياة والحس والحركة عبارتيله تعبير ايدرلر وبو تعريف مادی وجسمانی
اولمق اقتضا ايدر فاما كه اطبا فرق ايدوب ديرلر كه بدن انسانه متعلق اولان
جوهر مجرده روح ناميه وقلبده متولد اولوب حيات وحس قوه سنی قابل اولان
بخار لطيفه نفس ناميه وبو ايكی ميانده متوسط كليات وجزئيات مدركه اولان
قلب ناميله تعبير ايدرلر همدخی صوفيه فرق ايدوب ديرلر كه جوهر مجرد متعلق
بالبدن معناسنه روح ناميله تعبير ايدرلر حتی بعضيلر اندن لطيفهٔ انسانيهٔ مجرده
ديو نطق ايدرلر وروح حيوانی معناسنه نفس ناميله بو ايكی ميانده متوسط
اولان جوهر نورانی مجرد معناسنه قلب ناميله تسميه ايدرلر همدخی بو قلبك
باطنی روح ومركبی نفس حيوانی وظاهری روحله جسد ميانده متوسطدر
ونفس دخی قلب ايله بدن ميانده واسطه در نتكم حق تعالی برای تمثيل اعوذ بالله
مثل نوره كمشكوة فيها مصباح المصباح فی زجاجة الزجاجة كانها كوكب دری
يوقد من شجرة مباركة زيتونة لا شرقية ولا غربية بيورر حاصلی مصباحدن
مراد روح وزجاجه دن مراد قلب وشجره دن مراد نفس ومشكوادن مراد بدن
اوله لا شرقية يعنی نفس عالم ارواح مجرده ده شرقدن دكلدر ولا غربية يعنی
عالم اجساد كثيفه ده غربدن دكلدر ياخود لا شرقية يعنی قلبك روح كبی
شرقی يوقدر ولا غربية يعنی نفس كبی غربی يوقدر ديو بيان ايلديلر باقی
تفصيلات علم كلامده وعلم حكمتده وعلم طبده وعلم تشريحده وعلم تصوفده
مشروحه در لرفارجع اليهن بو تفصيلدن ظاهر اولديكه ناطقه دن
مراد مدركه وعالم ديمك ايمش بيت ان الكلام لفی الفؤاد وانما جعل اللسان
علی الفؤاد دليلا ابيت ديكر كلا منا صفة نفسية فيها * ممتاز عن اخرس او عجم
حيوان شوقدر كه بومقامده مراد دليل اولان نطق لسانی اولسه وجدانی
اولمسه براعت استهلاله زياده رعايت اولوردی فافهم ممتاز افتعال

بابندن اسم فاعل عربیدر مصدری امتیازدر

* اختلاف وصور السنه‌دن *

اختلاف* بوزن افتعال مخالفت معناسنه صور* جمع* صورتدر ظلم وظلمت كبی * لسنه جمع لساندر امثله ومثال كبی لسان اصلنده عربیدر برقاج معنایه كلور اول لغت كه هر قومك دیلنه دیرلر ثانی جارحهٔ معهوده ثالث قرق سكز كه بغایپراغی لسان الحمل ولسان الكلب وقوش دیلی دیدكلری اوته لسان العصافیر دیرلر لكن بو مقامده مراد معنای اولدر

* نیجه حكمتلری واردر روشن *

بو بیتده دخی رای براعت استهلال ومن آیاته خلق السموات والارض واختلاف السنتكم والوانكم مضمون شریفنه تلمیح واردر چونكه حكمت بو مقامده آیت معناسنه كما لایخفی* روشن* آیدین دیو اوتوزیدنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده كلور فائده فی نفس الامر لغتلر چوقدر ولكن طرسوسی مرحوم انموزجنده یورر كه اصول لغات یدیدر ١ فرس ٢ یونان ٣ ترك ٤ هند ٥ صین ٦ سودان فاما كه سابعنده سكوت اولندی رجا اولنور كه سریانی اوله كه لغت ملائكه‌در انتهی فقیر شویله فهم ایدرمكه مسكوت عنه اولان لسان عرب اوله زیرا لسان عرب سلطان السنه‌در ولسان اهل جنتدر باعث سكوت كمال وضوح وتمام ظهور اوله یاخود كمال تعظیم اوله لنا عقه‌در مدح لسان عرب بیت حروف اسن تازینك مفضل سن تشدیدی زبان صین وهند وفرس وترك وروم وسودانه

* شعر السنه‌سن اول منان*

شعرا بوزن علما جمع شاعردر ماخذ اشتقاقی اولان شعر بودیباجه‌نك بیت ثالث عشرنده كلور* السنه* آنفا كچدی اما بو مقامده لساندن مراد جارحه معناسی عقله امسدر و براعت استهلاله دخی منافی دكلدر منان شده ایله بوزن فعال اسماء حسناددندر منتفرمای معناسنه

* قیلدی مفتاح در كنج نهان*

بو بیتده دخی برای براعت استهلال قلوب الشعرا خزاین الرحمن حدیثنه تلمیح واردر چونكه مفتاح انخترد یواون دردنجی قطعه‌نك بیت اولنده كلور در* قپو دیو قرق التنجی قطعه‌نك بیت رابعنده كلور كنج خزینه دیو اون اوچنجی قطعه‌نك بیت اولنده كلور نهان كیزلو دیو قرق التنجی قطعه‌نك

بیت سابعنده كلور تمهید وقتا كه ناظم نحریر اداء حمدله‌دن فارغ اولدیسه سفیر موجودات ورحمت كائنات وفرمودهٔ قم فانذر ومخاطب ربك فكبر علیه افضل الصلوات واكمل التسلیمات حضرتلرینه واجبهٔ ذمت صلواتی عهدهٔ بلیغانه‌لرندن اسقاط ایچون انواع تعظیم واشباع تكریم برله یورر كه

* هم رسوله هزاران صلوات *

هم* ادات عطف آنفا كچدی رسول* بوزن فعول قطعهٔ اولانك بیت خامسنده پیغمبر دیو كلور مزید زادهٔ عینی مسمط ندكور بلن كس رسول قارشلفدر قبول* عبد اسیر اولدی قول سید ومولی اغا* عرفده انسان بعثه الله الی الخلق لتبلیغ ما اوحاه الیه مع الكتاب بو تقدیرجه رسول نبیدن اخص اولدی زیرا نبی مع الكتاب ایله تقیید اولنمز* هزاران* آخرینه الف ونون الحاقیله هزارك جمعیدر كما سبق فی قواعد المقدمة هزار بیك دیو اون طقوزنجی قطعه‌نك بیت اولنده كلور صلوات جمع صلوتدر بو مقامده مراد عموم مجاز طریقیله تعظیم وتكریم وتشریفدر چونكه اللهدن رحمت وملائكه‌دن استغفار ومؤمنلردن دعا بالجمله انلره راجعدر شاعر بیت صلوات آمدست برسر كل عندلیب* در حركات آمده است شاخك شاه هسفرم كه اودر افصح ارباب لغات

بو بیتده دخی برای براعت استهلال انا افصح من تكلم بالضاد بیدانی من قریش حدیثنه تلمیح واردر چونكه كه ادات ربطدیو اوچنجه كچدی* افصح اسم تفضیل عربیدر مصدری اولان فصاحت لغتده اچق سوز اولمق وروشن كلاملو لمق اصطلاحده تنافر حروفدن وغرابتدن ومخالفت قیاسدن وتعقید لفظی وتعقید معنویدن كلمه‌نك وكلامك سلامتیدر بو تقدیرجه فصاحت تغلیبا بش فنه محتاجدر چونكه تنافرك كذلك طبیعتدر وغرابتك كفیلی لغتدر ومخالفت قیاسك كفیلی صرفدر وتعقید لفظینك كفیلی نحودر وتعقید معنوینك كفیلی بیاندر* رباب* جمع ربدر اصحاب معناسنه چونكه رب عربیده سكز معنایه در اول بمعنی مالك وصاحب ثانی بمعنی مربی یعنی بسلیجی معناسنه ثالث بمعنی مصلح رابع بمعنی مدبر خامس بمعنی پادشاه سادس بمعنی كتخدا ووزیر سابع بمعنی افندی ثامن اسماء حسناددن راسمدر لكن بو سكزنجی معنی مربی بسلیجی معناسنه اولدیغی حسبیله در بعضیلر شویله فرق ایدرلر كه لفظ رب اضافتسز الله تعالانك غیرینه اطلاق اولنماز ایچون حق تعالیه اطلاق اولنور

فاما اضافتله على العموم اطلاق اولنور مثلا رب العالمين ورب المال ورب الدين
كبى * لغات * لامك ضميله لغتك جمعيدر لغت لغتده نطقه دیرلر اصطلاحده
ما يعبر كل قوم عن اغراضهم مفهومنه دیرلر بو مقامده لغاتدن مراد انواع لغت
عربيدر چونكه لسان عرب یدی لغت اوزره متنوعدر ١ حجاز ٢ یمن
٣ هوازن ٤ ثقيف ٥ طى ٦ بنى تميم ٧ عقيل نتكم حديث شريفده
انزل القرأن على سبعة احرف كلها شاف كاف واردا اولمشدر بو تفصيل معلوم
اولدیسه رسول كبريا عليه افضل التحايا حضرتلرینك انا افصح من تكلم بالضاد
بيدانى من قريش حديثنه اشارت صريحه در همدخی جائزدر كه لغاتدن مراد
عامهٔ لغات اوله كه اصولی یدیدر فروعی چوقدر كما سبق فى شرح بيت صور السنه دن

❊ نطقیدر وحی خداوند علیم ❊

بونده دخی براى براعت استهلال حق تعالى نك وما ينطق عن الهوى ان هو الا
وحى يوحى نصنه تلميح واردر چونكه * نطق * بيانى بيت رابعك شرحنده
كچدى * وحى * فتحله اشارت ورسالت وكتابت والهام وكلام خفى معناسنه
لكن عرفده خاصهٔ حق تعالى نك انبيأ عظامه اعلامنه دیرلر * خداوند
بمعنى صاحب ورب دبو قرق طقوزنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كاور.
لكن بو مقامده مراد حق تعالى در * عليم * بمعنى علام كما سبق آنفا

❊ نه كهردر او كريم بن كريم ❊

بو مصراعده كنت نبيا وآدم بين الماء والطين حديثنه اشارت همدخی انا سيد
ولد آدم ولا فخر حديثنه ايما واردر چونكه * كهر * كاف فارسيه نك ضمى
وهانك فتحى ورا ايله معربى جوهر اولان كوهردن مخففدر وانك معنالرينه
مترادفدر حكيم خاقانى بيت من زه نخل كهر را بمن آريد ومرا ❊ كهر آن
كهر نخل ببر بازدهيد * چونكه كوهر شول نسنه یه دیرلر كه خلقت وطينت
كندو اوزرينه قلنمش اوله حتى اصل ونژاد معناسنه كاديكى دخی بوندن در
مثلا كوهر پاك دیرلر اصلى پاك معناسنه حكيم انورى بيت اى بكوهر تابادم
پادشاه * در پناه اعتقادت راملك ❊ شاعر تركى بيت كروه انبيا تسبيح درى كبى
سر آمددر ❊ او تسبيحه امامه كوهر ذات محمددر ❊ همان بو اجلدن حقيقت
محمديه جميع مخلوقاتك اصلى واقدمى اولديغى حسبيله اكا صوفيه تعيين
اول وحكما عقل اول ديدیلر ناظم نحرير دخى كهر ديو تعبير بيوردى ايشته
بو جهتدن كنت نبيا وآدم بين الماء والطين حديثنه اشارت واردر فلله دره

همدخی جوهريان اصطلاحنده قيمتلو طاشه وانجويه جوهر دیرلر وحكما
اصطلاحنده ومتكلمين لسانده قائم بذاته اولنه جوهر دیرلر نتكم قائم بذاته
اولميانه عرض ديدكلرى كبى شوقدر كه جوهر حكما عندنده بشدر ١ هيولا
٢ صورت ٣ جسم ٤ عقل ٥ نفس متكلمين عندنده ايكيدر برى جوهر فرد
برى جسم تفصيلى مشبعا علم حكمتده وعلم كلامده در فارجع اليهما كريم
بوزن فعيل ايوذات معناسنه حق تعالى يه دخى اطلاق اولنور لكن بو مقامده
ايوذات معناسنه نظم الفرائد مسمط اسى صويه دى جيم ايو كشى در كريم
او كسوزه دیرلر يتيم داهيه او او بلا * ابن * همزه نك كسريله اوغل معناسنه در
فارسيده فرزند كبى حاصلى كريم ابن كريم عريق واصيل كشى زاده معناسنده
حقيقت عرفيه اولمشدر اصلنده حضرت فخر كائنات عليه افضل التحيات
محسنات معنويه دن صنعت اطراد اوزره الكريم بن الكريم بن الكريم
بن الكريم يوسف بن يعقوب بن اسحق بن ابراهيم حديثندن مأخوذ در
همان بو اجلدن علمين مزلهسنده اولمغله ابن كلمه سنده بو مقامده همزه
خطدن دخى حذف اولندى تنبيه ابن كلمه سى علمين بيننده واقع اولسه
فارسيده كلا حذفى جائزدر مثلا حجاج يوسف كبى اصلى حجاج بن يوسف ايدى
فاما كه عربيده فقط همزه سى لفظا اسقاط اولنور لكن بو دخى صفت
اولمیه مشروطدر چونكه خبر اولسه خطدن اسقاط اولنماز نتكم
حق تعالينك وقالت اليهود عزير ابن الله كلامنده اولديغى كبى
همدخی بو بيتده نطق ووحى وعليم وكريم وابن عربيلردر فارسيده وتركيده
دخى مستعملدر وتدقيق اولنسه هر برنده براعت استهلال دخى واردر فافهم

❊ عالمينه سبب رحمتدر ❊

بو مصراع فى الجمله براعت استهلال ايچون حق جل وعلانك وما ارسلناك
الا رحمة للعالمين نصنه تلميح واشارتدر چونكه لغت ولسان دخى
حضرت رسول ثقلين وخواجهٔ كونين سايه سنده بر نعمت عظمادر ❊ زيرا
عالمين ماسوالله معناسنه اولان عالمك جمعيدر نتكم حق تعالى الحمد لله
رب العالمين بيوردنكته عالمين عربيده كى كبى فارسيده وتركيده دخى جمع عربى
اداتيله مستعملدر يعنى جمع فارسى اداتيله زبانزد دكلدر مكر كم قافيه ايچون اوله
سبب بمعنى باعث وبادى وعلم عروضده اولى متحرك ثانيسى ساكن ايكى حرفه
سبب خفيف وايكى متحرك حرفه سبب ثقيل دیرلر لكن بو صورتده لغتده سبب

بمعنی حبل یعنی ایپ معناسنه اولدیغی حسبیله دیو عر وضیین تصریح ایتدیلر وعلم اصولده احکام وضعیه بشدر برینه سبب دیرلر نتکم سائرلرینه علت ورکن وشرط وعلامت دیدکاری کبی تفصیلی کتب اصولده مشروحدر رحمت * بمعنی میلان قلب که شفقت وعطوفت کبی لکن حق تعالی به مضاف اولنجه غایتی مقصود اولور زیرا حق تعالی حدوث وامکاندن منزهدر

❋ انس وجنه نه بیوك نعمتدر ❋

انس * همزه نك کسریله بمعنی انسان و بنی آدم * جن * جیمك کسریله اولادجاندر که چشم بنی آدمدن پنهان ومستورلردر نکته ارباب وقوف جیم ونون ماده لری معنالرنده ستر لازم دیو حکم ایلدیلر نتکم جنت بمعنی بهشت جنین بمعنی ولددر رحم مادرده جنه بمعنی سپر یعنی قلقان جنون بمعنی شیدایی بونلرده فی الجمله ستر موجوددر * نعمت ❋ ضد نقمت تنبیه بو مصراعده حق تعالی نك سوره رحمانده یامعشر الجن والانس قولنه همدخی سنفرغ لکم ایها الثقلان فبأی آلاء ربکما تکذبان قولنه وسوره جنده قل اوحی الی انه استمع نفر من الجن قولنه اشارت واردر و بو تقدیرجه براعت استهلال دخی ممکندر همدخی بو بیتك الفاظی عربیه در انشالرده دخی شایعلردر

❋ نازل اولدی اکا قرآن جلیل ❋

بو مصراعده دخی برای براعت استهلال حق تعالی نك تبارك الذی نزل الفرقان همدخی ونزل من القرآن ماهو شفاء ورحمة قولنه تلمیح واشارت واردر چونکه * نازل * بوزن فاعل مصدری نزولدر * قرآن بوزن غفران بمعنی جمع و بمعنی تلاوت نتکم حق تعالی ان علینا جمعه وقرأنه بیورر ❋ ولکن بو مقامده مراد کتب منزله افضلی ❋ اولان فرقان مبین معناسیدر * جلیل * بوزن فعیل بمعنی عظیم وفخیم که ❋ قطعه اولانك بیت اولنده کلن بزرك معناسنه در ❋

❋ که ایدر شانه عالم تبجیل ❋

بو مصراعده دخی برای براعت استهلال حق تعالی نك انا نحن نزلنا الذکر وانا له لحافظون قولنه تلمیح واشارت واردر چونکه شان قرآنه عالمك تبجیلی انجق قرآن عظیم الشانك علی مرور الدهور وکرور الشهور الی یوم النشور بقاسیله اولور زیرا * شان * آنفا کچدی * عالم * لامك فتحیله آنفا کچن عالمنك مفردیدر که مخلوقاتك هر بری معناسنه بوندن بشقه عالم مجالس

صفا ومجلس حضور معناسنده کلور مثلا شراب مجلسنه عالم آب دیرلر شوقدر که اکثری عالم مجلس معناسنه اولنجه سببه مضاف اولور ابو المعانی بیت رفته بودم نیم شب در عالم خواب وخیال * آمدان مهر وکردم عالم آب تا سحر ❋ تبجیل ❋ بوزن تفعیل بمعنی تعظیم وتفخیم بو بیتده اولان الفاظ عربیه در فارسیده ترکیده دخی شایعلردر

* کرچه کم شعر دکلدر او کلام *

بو مصرعده دخی برای براعت استهلال حق تعالی نك وما علمناه الشعر وما ینبغی له قولنه تلمیح واشارت واردر چونکه * شعر * عرفده کلام موزون مقصود به ذلك معنی مخیل معناسنه ولغتده علم وشعور معناسنه نتکم ناظم نحر برسخن قافیه سنده برقصیده سنده بیورر بیت شعر ایله علمی مرادف بیلود ارباب شعور * برمیدر شاعر نادانله دانای سخن * لکن بو مقامده مراد معنای عرفیدر لغوی اولیرمز * کلام * ایکی نوعدر بری نفسی و بری لفظیدر لکن کلام لفظی کلام نفسینك دلیل وترجمانیدر شاعر عربی بیت ان الکلام لفی الفؤاد وانما * جعل اللسان علی الفؤاد دلیلا * شوقدر که قرآن عظیم الشانه نظر ایله کلام لفظی حادث وکلام نفسی قدیمدر بوصیری بیت آیات حق من الرحمن محدثة * قدیمة صفة الموصوف بالقدم * چونکه کلام نفسی حق تعالی دن بلا صوت ولا حرف صادر اولور بو مقامك حلی دائره منشرحنده مشروحدر فارجع الیه سؤال قرآن عظیم الشانده وحدیث فخیم العنوانده علم عروضك هر بحرندن بلکه هر بر ضربندن وارد وواقع اولمشدر مثلا بحر رجزدن کلام قدیمده ودانیة علیهم ظلالها وذللت قطوفها تذلیلا وحدیث شریفده انا النبی لا کذب انا ابن عبد المطلب همدخی هل انت الا اصبع دمیت وفی سبیل الله مالقیت واقع ووارد اولمشدر مذکوره منافی دکلمی جواب برقاچ درلو ممکندر اولا شعرده شعریته قصد لازمدر قرآن عظیمده وحدیث فخیمده ایسه شعریته قصد مسلم دکلدر ثانیا شعر مقفی اولملو قرآن شریفده وحدیث منیفده ایسه قافیه معتبره دکلدر غایة ما فی الباب قرآن عظیمده وحدیث شریفده اولنه ارجوزه دیرلر چونکه شعرك مقابلی وقسیمی اولان نثر اوچ قسمدر اول نثر مرجز که موزون اما مقفی دکلدر مثلا مذکورلر کبی ثانی نثر مسجع که مقفی اما موزون دکل دیباجه لرده اسجاع وفواصل کبی ثالث نثر عاری که نه موزون ونه مقفی مثلا انشاء محاوراتده

اولان کلمات کبی شوقدر که قرآن عظیمه وحدیث فخیمه تأدبا نثر اطلاق
اولنمازا اعتراض حدیثین مذکور بنده قافیه بوقیدر دفع قافیه نك تعریفی انلره
صادق دکل فبعد التسلیم حدیث اول رجز منهوکدر وحدیث ثانی رجز
مشطور دندر نه قدر که مسجع ومقفی صورتلر ایسه ده رجز منهوکی ورجز
مشطوری شیخ الصناعه خلیل حضرتلری شعر عد اتمدی همده نخی
حدیث ثانیده دمیت تاء مثناتك کسری ولقیت سکونیله روایت اولندی
نتکم حدیث اول بائین موحدتینك کسریله مروی اولدیغی کبی بوتقدیراوزره
شعر اولمازلر ثالثا شعر مخیل اولملو یعنی نفسه انبساط واشتهاو یرز یاخود
انقباض وتنفر ویرز نسنه اولملو قرآن عظیم وحدیث ایسه بویله دکلدر
ایشته بواوچ جواب شعرك تعریفنده واقع اولان قیود ثلثه یه کوره در رابعا
وماعلمناه الشعر نصنده اولان شعردن مراد شعر منطقیدر یعنی صناعات
خمسك رابعی اولاندر نتکم ادع الی سبیل ربك بالحکمة والموعظة الحسنة
وجادلهم بالتی هی احسن نص شریفی دخی بونی مؤیددر بوجواب ایله
جواب ثالثك فرقی دقیقدر فتأمل خامسا وماعلمناه الشعر قولنك معناسی
غالبا دیمك اوله نتکم عربی مبین قولنه قسطاس وطور وامثالیله سؤال
غالبا جوابیله مجاب اولدیغی کبی حتی امام شافعی رحمة الله علیه
بیت ولولا الشعر بالعلماء یذری * لکنت الیوم اشعر من لبید
بیورمش ایکن نیجه نظملری واردر لکن اکثر واغلب
* حالی اولمامغله منافات اولمدی تفطن فتح الله علیك *

* نظم شاعرده نه ممکن او نظام *

بو مصراعده دخی براعت استهلال حق تعالی نك وان کنتم فی ریب
مما نزلنا علی عبدنا فأتوا بسورة من مثله قولنه تلمیح واشارت واردر چونکه
نظم * لغتده اینجو دزمکه دیرلر عرف واصطلاحده فصیح و بلیغ اولان
کلمات برفواصله والفاظ براشجاعه دیرلر نتکم خطبا الا ان احسن الکلام
وابلغ النظام عنوانیله قرآن عظیم الشانی مدح ایدرلر حتی نظم قدیم
لفظی قرآن عظیمك اعلام غالبه سندن اولمشدر چونکه نظم اطلاق
اولنور اتماما دبا لفظ اطلاق اولنماز * شاعر * یعنی کوینده شعر
ممکن * یعنی جائز که واجب وممتنعك ضدیدر وقسیمدر کتب منطقده
موجهات بحثنده وعلم کلامده قدم وحدوث بحثنده وعلم حکمتده

امور عامه بحثنده مشبعا مفصلدر * نظام * نظمك جمیدر
آنفا کچدی بو بیتده شعر و کلام و نظم و شاعر و ممکن
و نظام فی الاصل عربیلردر بالنقل انشالرده مستعملدر :

* فهم ایدوب مرتبهٔ اعجازین *

فهم * یعنی دانش وادراك * مرتبه * یعنی منزلت * اعجاز * بوزن افعال
عاجز قلمق معناسنه تعجیز کبی لکن انبیا علیهم السلامك بعد النبوه یدلرنده
ظاهر اولان اشیاء خارقه یه معجزه دیو اصطلاح اولمشدر تفعیل بابندن معجزه
دینمز نتکم قبل النبوه اولنه ارهاص دینور بده تفعیلدن مرهص دینمدیکی کبی

* ایشیدوب هدهدهٔ آوازین *

هدهده * بوزن فعلله یاخود بوزن فعفله یعنی توجه الطیر و یعنی التحریك
و یعنی السؤال مثلا هدهد الحمام اذا صاح الحمام وهدهدت المرأة ابنها
اذا حرکته دیرلر * آواز * همزه نك وواوك مدلریله ایکی معنایه دراول یعنی
صوت وصدا شیخ سعدی بیت عاشقان کشتکان معشوقند * بر نیاید ز کشتکان
آواز * ثانی فرهنك جهانکیریده مشهور اولمق معناسنه بو بیتده دخی براعت
استهلال وار در کما لا یخفی * ابکم اولدی فصحای عدنان *
ابکم * بوزن افعل صفت مشبههٔ عربیه دراناددن دلسوز طوغان لال معناسنه
لیکن اخرس بوندن اعمدر * فصحا * جمع فصیحدر فصاحتك بیانی بیت عاشر
شرحنده کچدی * عدنان * بوزن عطشان اجداد رسولدن برذاتك اسمیدر که
اکا منتهی اولنجه سلسلهٔ نسب متفق علیهدر واولاد عدناندن بی شمار فصحا
و بلغا کلدیکندن اکثری فصاحت و بلاغت اکا اضافتله استعمال اولنور

* قالدی حیران بلغای قحطان *

حیران * معلوم * بلغا * جمع بلیغدر که فصاحتده معتبر اولان قیود بلاغتده
باسرها معتبردر و کفیللری دخی کفیللر بدر لکن میانه لرنده ایکی جهتدن فرق
اولنور اولا بلاغتده مقتضای حاله مطابقت شرط معتبردر فصاحتده دکلدر
ثانیا کلام ایکیسیله ده موصوف اولور اما کلمه بلاغتله موصوف اولماز فائده
بلاغت و فصاحتك ماهیتلری وموقوف علیه اولان علم البلاغت عربیه ده بشقه
بشقه مشروح ومفصللر در السنهٔ سائره ده بیاندن انکله اکتفا اولندی چونکه
برکسنه که علوم عربیه ده بهره ور اواسه هر لسانده تصرف کندویه آسان
واهون اولور حتی فقیر فارسی برفرددن تعلم وتلمذ اتمدم همان عنایت ازلیه

ومثبت لم يزليه بو فقير پرتقصيرى ساده فارسى دكل نيجه علومه تعلميز مظهر علم الانسان مالم يعلم ايلدى فحمدا ثم حمدا ثم حمدا * قحطان * بوزن عدنان رسول كبريا عليه افضل التحايانك اجداد فخامندن برذات عاليقدرك نام ساميسيدر حتى طرسوسى مرحوم اول من تكلم بالعربية يعرب بن قحطان بيورمشدر بو بيتده دخى براعت استهلال واردر كانه بو بيتده بيضاوى رحمة الله عليهك وافحم من تصدى لمعارضته من فصحاء عدنان و بلغاء قحطان بيورديغنه دخى تلميح واشارت واردر نتكم بوكلن بيت آتيده دخى تلميح واشارت اولنديغى كبى

* ايلدى مدعيانى ملزم *

مدعيان * قاعدۀ فارسيه اوزره اخره الف ونون الحاقيله جمع مدعيدر * ملزم افعالدن اسم مفعول عربيدر مصدرى الزام لغتده برنسنه يى لازم قلمق معناسنه فاما كه اصطلاح اهل مناظره ده معللك سائلى اسكاتنه الزام ديرلر نتكم سائلك معللى اسكاتنه افحام ديدكلرى كبى لنامقه الفقير در منظومۀ آداب بيت اذا استذل معلل فالزام * وسائل فهو افحام فاهذان

* جمله سى عجز ايله اولمش مفحم *

جمله * بيت ثانى شرحنده كچدى * عجز معلوم * مفحم * افعالدن اسم مفعول عربيدر بيانى آنفا كچدى كانه بو بيتده حضربك مرحومك بيت واعظم آلاى قرآن لما عجزوا * عن سورة منه مع صرف لاذهان * قولنك روشنده كندى چونكه حق تعالينك ياارض ابلعى مائك وياسماء اقلعى جميع عالميان نظيره دن عاجز قالديلر همدخى ولكم فى القصاص حيوة قولنه نظيره القتل انفى للقتل ديديلر بعده وجوه كثيره دن كلاملرنده نقصان كورديلر همدخى سورۀ قارعه يه نظيره الفيل ماالفيل ومادريك ماالفيل لها ذنب قصير وخرطوم طويل ديوب فبعد التفكر فبهت الذى كفر مضمونى حتى حسبوا انهم سحر واتسحير افقره سنه مظهر وماصدق اولديلر فتعالى الله عما يقول الظالمون علوا كبيرا تنبيه ايشته بواوج بيتده واقع اولان الفاظ اصطلاحيه باسرها عربيه در وفارسيده استعماللرى شايعدر الاآواز لفظى فارسيدر بوندنصكره فخر كائنات عليه افضل التحيات حضرتلرينك اذا صليتم فعمموا حديثنه امتثال ايچون بيورر

* اولسون اصحابنه صد كونه سلام *

اصحاب * جمع صاحبدر صحابيده اصح اولان معنى سلطان انبيا عليه

التحايا حضرتلرينى كوروب ورؤيتى حالنده مؤمن اولوب وايماننده ثابت اوله واو برلحظه اولورسه ده * صد * يوز ديو اون طقوزنجى قطعه نك بيت رابعنده كلور * كونه * رنك ديو قرق برنجى قطعه نك بيت خامسنده كلور لكن بومقامده دراو معناسنه * سلام * معلوم تنبيه صلوتى وهزران لفظنى رسول اكرمه تخصيص وسلامى وصد لفظنى اصحابه تخصيص ايتمده نكته واو در فافهم

* كه آنك هر بريسى اهل كلام *

اهل معروف * كلام * اوچنجى بيتده كچدى بو بيتلرده دخى براعت استهلال اولديغندن بشقه براعت استهلاله كمال مراعات ايچون بو مصراعى مقام اجمالده اعتبار ايدوب بعده مقام تفصيلده بعض مقامه مناسب اصحاب كزين رضوان الله عليهم اجمعين حضراتلرين تخصيص بالذكر ايله بيورر فلله دره

* برى ازجمله جناب حسان *

جمله * ايكنجى بيتده كچدى * جناب * بمعنى ذات حسان بوزن علام شعراء رسول اكرم صلى الله عليه وسلمك اعلاسى حسان بن ثابت كه فصاحتده ضرب مثل اولمشدر همدخى حقنده سلطان انبيا عليه افضل التحايا حضرتلرى چوق مدح بيوردقلرى ايچون اكثر شعرا دخى مدح ايدرلر ازجمله ناظم نحريردر قصيدۀ سخن بيت شاعر اولدر كه انك قلبنه حسان كبى نفخۀ روح الامين ايليه القاء سخن

* نظمنى عالم ايدر استحسان *

نظم * بو بيتدن بش بيت بوقروده كچدى * عالم * بوندن التى بيت يوقروده كچدى استحسان * وزن استفعال كرچه فقها قياس خفى يه استحسان ديديلر لكن بومقامده مراد معناى لغويدر نتكه بو بيتده لفظ حسانى ولفظ استحسانى جمعده سباق جناس صنعت بديعيه واردر نتكم ناظم نحريرك اكثرى اشعارنده عادتى بو طرز اوزره در مثلا طنانه نام قصيده سنده دير بيت عجمى اقتباس نو رايدرسه انورى بندن * بخور افروز اولورسم مجمر طبعمله دورانه

* برى هم كعب بلا اعتبرا *

هم * ادات عطف ديو ادوات مركبه ده كچدى كعب بوزن فلس اصحاب كرامدن برشاعردى شانك اسميدر كه كعب بن زهير ديو شهرت شعار برشاعر آتش زباندر حتى بانت سعاد قصيده سنى حضور رسول اللهده عن ظهر القلب انشا وانشاد ايلوب تاكه بيت ان الرسول لسيف يستضاء به مهند من سيوف الهند مسلول * بيورنجه قل من سيوف الله ديو نطق همايون

بیوردی بو دمده کعب تکرار ایدنجه مبارك ارقه سندن برده سین چقروب کعبه
الباس ایلدی اولوقتدن بروملوکدن ملوکه انتقال ایده رك کلوب انجامی التیوز
اللی التی حدودنده خزینهٔ عباسیه ده لشکر هلاکو ضایع ایلدی فاماکه حالا
دولت علیه مزده اولان خرقهٔ شریفه بشقه سیدر * بلاغت پرا وصف ترکیبدر
بلاغت طونادیجی معناسنه زیرا بلاغت آنفا کجدی * پیرا * قرقنجی قطعه نك
بیت خامسنده کلن پیراستن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر

* کعب بین الفصحانك اعلا *

کعب عربیدر طوپق معناسنه ده کلور بو تقدیرجه بو مقامده ایهام مرشح دخی
واردر * بین * معروف فصحا آنفا کجدی اعلا اسم تفضیل عربیدر آخرنده کی
الف قافیه رعایتیچون اوله یاخود فوائد مقدمه ده کجن تفصیله مبنی اوله

* جمله سی اهل حدیث وتفسیر *

جمله * یکلیجی بینده کجدی * اهل * آنفا کجدی * حدیث * کلام رسولدر
سنت وخبر واثر ایله فرقلری اصول فقهده واصول حدیثده مشروحدر
تفسیر * نقدر که لغتده تبیین وتشریح معناسنه ایسه ده
قرآن عظیم الشانك معناسنی بیانده حقیقت عرفیه اولمشدر

* علم وعرفانله بی مثل ونظیر *

علم * کونا کون تعریفله معروفدر وتفصیلی علم کلامده مشروحدر * عرفان علم
ایله مترادف دیو ابن سینا شفاسنده اشعار ایدر فاما که کاهی طقوز جهتدن
بینلرنده فرق ایدرلر اولا علم ادراك مرکبات معناسنه عرفان ادراك بسائط
معناسنه ثانیا علم ادراك کلیات عرفان ادراك جزئیات ثالثا علم تصدیق عرفان
تصور رابعا عرفان بعد الجهل اولان ادراك خامسا عرفان میانه لرینه عدم
توسط ایدن ایکی ادراکك اخیرینه دیرلر ایشته بو رابع ایله خامسنده اولان قیدلر
علمده معتبر دکلدر همان بو اجلدن حق تعالی یه عالم دینور عارف دینمز سادسا
علم طریقی صعب اولان عرفان طریقی سهل اولان سابعا علم کندنده اختلاف
چوق اولان عرفان اختلاف آز اولان ثامنا علم دلیل لمی ایله حاصل اولان
عرفان دلیل انی ایله حاصل اولان تاسعا عرفان طریق ریاضت ایله علی سبیل
المشاهده اوله علمده بو قید یوقدر همان بو اجلدن ارباب ریاضته عارفین
دینور * بی * ادات نفی دیو ادوات مرکبه ده کجدی مثل * ونظیر * معروفلردر

* اومرم کیم اولیجق روز جزا *

روز جزا یعنی یوم الجزا یعنی یوم قیامت چونکه روز کون دیو ایکنجی قطعه نك
بیت سابعنده کلور * جزا * معروف

* اوله لر وهبی یه زاره شفعا *

وهبی * ناظم نحریرك مخلصیدر اسم شریفی محمد بن راشد بن محمد افندیکه مومی
الیهه جد اولان محمد افندی اشباه نظائرك فن اولنی شرح واسمنی توفیق الاله
فی شرح الاشباه دیو وضع ایتمشلردر همدخی زمانده مفتی مدینهٔ مرعش ایدی
مرحوم ساجقلی زاده ایله همجوار وهم عصر ایدی حالا نسبلرنده مدینهٔ
مرعشده مفتی اولور ذاتلر واردر فاما که ناظم نحریرك نقدر که مولدی مرعش
ایسه ده آستانهٔ علیهٔ عثمانیه ده توطن ایلدی حالا حیاتده در اطال الله تعالی عمره
اعوذ بالله وما تدری نفس بای ارض تموت منطوقنجه مرقد سعادتلرینی حق تعالی
بلور * زار * اکلیجی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور ناظم
نحریر کندوسنی زار ایله توصیف ایتدی بو خسه مخلصده داخل دکلدر * شفعا
جمع شفیعدر نکته ناظم نحریرك کندولرینه وهبی دیو تسمیه سنده شویله
بیوردیلر که بلاد ثمانیه قضاتندن قاضیٔ حلب الشهبا اعنی به اشعر الشعرا همرتبهٔ
کوکب شعرا وهبی افندی حلب قاضیسی ایکن ناظم نحریرك پدری راشد افندی
کتخداسی ونائبی ایمش بو اثناده مشار الیه وهبی افندینك برمخدوملری وار ایمش
بقضاء الله تعالی وفات ایتمش بوهنگامده بعنایة الله تعالی ناظم نحریرك پیام
ولادتلری رسیدهٔ سمع وهبی اولنجه وهبی افندی بیوردیلر که راشد افندی
بنم براز وقت دخی اظهر زمانده پایدار اولسون اوغلوکك اسمنی بنم مخلصمه
بنام ایله دیو التماسلرینه بناء وهبی دیو تخلص اولنمش دیو بیوردیلر

* بعد ذا بسط مقال ایلیه لم *

عادت مصنفین بعد الخطبه اما بعد دیو فصل خطاب ایلدکلری کبی ناظم
نحریر دخی * بعد ذا * دیو بیوردی چونکه بعد ذا بوندنصکره معناسنه
فی الاصل عربیدر بعد صکره معناسنه ذا اسم اشارت عربیدر
بسط مقال ترکیب اضافی عربیدر سوز دوشه مك معناسنه در

* سبب نظمی نه در سویلیه لم *

معنی * سبب * و * نظم * آنفا کجدی * چونکه بو عبد ضعیف احقر
چونکه * ادات علت دیو ادوات مرکبه ده کجدی * عبد * یعنی
بنده یعنی قول * ضعیف * معروف * احقر * اسم تفضیل عربیدر

* ایتدی ارانه سفارتله سفر *

ایران عجم دیو یکرمی اوچنجی قطعه‌نك بیت اخیرنده کلور سفارت
بوزن زهادت ایلچیلك معناسنه عربیدر * سفر * معروف چونکه
ناظم تحریر دولت علیهٔ عثمانیه طرفندن بیك یوز طقسان حدودنده
عنوان واحتشام ایله شاه ایران کریم خان طرفنه ایلچی اولوب کتمشدر
تتکم طنانه نام قصیده سنی اول زمان انشاد ایلمشدر

ایلیوب دور روان اصفهان

دور * لغتده دوران وجولان معناسنه اصطلاحده تسلسل کبی برامر
محاله دیرلر لکن بومقامده مقصود لغویسیدر * روان * اقلیم ایرانده
سکسان یدی درجه طول واوتوز درجه عرضده چقور سعد دیدکلری
اولکه‌نك قاعده سی وتختکاهیدر طقوز یوز طقسان برده فرهاد پاشا الوب
عسکر قومشیدی بعده بیك اون درتده شاه الوب عسکر قومشیدی بعده
بیك اون درتده شاه عباس یدی آی محاصره ایله الوب اون ییل صکره محمد پاشا
محاصره ایتدی لکن فتح میسر اولمدی بعده بیك قرق بشده سلطان مرادخان
واروب یدی کونده المشیدی دونوب کلدکده شاه صفی کیرو استرداد ایتدی
حالا سرخ سر یدنده در محصولدار مملکتدر بوندن بشقه روانك بش معناسی
دخی وار در قطعهٔ رابعه‌نك بیت خامسی متن وشرحنده کلور * صفهان
صادك کسریله در اصلی همزه‌نك کسریله اصفهان ایدی سکسان بش
درجه طول واوتوز اوچ بچوق درجه عرضده الحاق طاغلر اراسنده آب
وهواسی خوب وحشرات موذیه سی اقل ومیوه سی وغداسی رخیص برشهر
عظیم وبندر قدیم که قدیم الایامدن بروتختکاه ایراندرا کاهالیء ایران میانه‌لرنده
اصفهان نصف جهان دیو تعبیر ایدرلر تتکم ناظم تحریر طنانه نام
قصیده سنده بیورر بیت ستانبول جمله عالمدن عبارت بشقه عالمدر
عجم نصف جهان تعبیر ایدر کرچه صفهانه * وفی الاصل اکاسره
پادشاهلرینك عسکرینك مجمعی ایدی بواجلدن اسپاهان دیرلر دی صکره
تعریب اولنوب قاعدهٔ تعریب اوزره باء فارسیه فایه وسین صاده ابدال اولنوب
اصفهان دیدیلر چونکه اسپاه بمعنی عسکر تتکم مخففی سپاه لشکر دیو
یکرمی ایکنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کلور همدخی اصفهان مثللو
کلمه‌نك نظم ونثرده همزه سی حذف اولنوردیو فوائد مقدمه‌ده کچدی

چوق مقاماتی قیلدم سیران

* مقامات * جمع مقامدر * سیران * بمعنی تماشا *

تا نهاوند وعراقه کتدم

نهاوند * نون اولانك فتحیله اقلیم ایرانده سکسان اوچ بچق درجه طول
واوتوز بش بچق درجه عرضده هواسی خوب صویی کوه الونددن کلور
بر پشته اوزره واقع برشهر وسطدر که حضرت عمر رضی الله عنه زماننده
یا ساریة الجبل الجبل وقعه سی بونده اولمشدر اسحاق زنجانی بیت عمر یا ساریه
دیو بیوردی * مدینه‌دن نهاونده طویردی * نهایة الادب صاحبی بونده
برحجر یازر که غائب وآبق وسارق حالنی بیلمك مراد ایدن واروب التنده او یور
حال نه ایسه رؤیاسنده کورر همدخی مختصر معجم صاحبی بونهاونده قصب
الذریره اولور طشره چقمدقچه رایحه ویرمزنه زمانکه نهاوند عقبه سنی
کچدکده قوقغه باشلر دیو یازر بعضیلر نهاوند نوح آوند معربی دیدیلر
عراق * عینك کسریله لغتده کثیر الشجر معناسنه امابالنقل بغداد
اولکه سنه علم اولمشدر وبالمجاورة ایراندن اولکهٔ مزبوره‌یه
متصل محللره دخی عراق دیرلر حتی عراق عرب وعراق عجم دیو
فرق ایدرلر بعضیلر عراق بومعناده معرب ایران دیدیلر *

هب اصول ایله تماشا ایتدم

اصول * اصلك جمعیدر اصل لغتده ماینبنی علیه الشیء معناسنه اصطلاحده
التی معنایه اطلاق اولنور اول بمعنی راجح ثانی بمعنی حقیقت مقابلی مجاز
ثالث مستصحب تتکم تعارض الاصل والطاری دیرلر رابع بمعنی دلیل
تتکم الاصل فی المسئلة الکتاب والسنة دیرلر خامس بمعنی قاعدهٔ کلیه
تتکم لنا اصل دیرلر سادس علم موسیقیدن اون ایکی مقامك هر برینه اصل دیرلر
ایشته مفرد اوله‌رق بو معنالرده مستعملدر همدخی بومعنالرده جمعی اصول
کلور فاما که جمع اوله‌رق علم اصول فقهه اصول وعلم اصول حدیثه اصول
وعلم موسیقی‌یه اصول وعلم کلامه اصول دیرلر حاصلی بو درت علمه بشقه
بشقه وضعیله اصول علم اولمشدر لکن بومقامده مراد معنای لغویسیدر
فلاتغفل * تماشا * معروف شاعر بیت شود کرو صالت یکشب ندانم
تماشا کنم می خورم راز کویم کته بوایکی بیتده اواخر دیباجه‌ده
وعد بیوردیغی اوزره مراعات نظیر صنعتی انواعندن ایهام تناسب
نوعی واردر چونکه اصفهان ونهاوند وعراق هر برلری علم موسیقیدن

برمقامك اسميدر همدخی مقامات واصول جمع صيغه سی اورره علم موسقينك اسميدر انوری بيت غزلكهای خودهمی خواندن * درنهاوند وراهوی وعراق * قالديكه مراعات نظيرك نعريفی اواخرديباجه ده كلور

* عزم ايدوب تا بديار شيراز *

عزم * معروف * تابديار * بونده لفظ تا يعنی الی ديار اوانده كی باموحده انی مؤكد ديو ادوات بسيطه ده كچدی * ديار * معروف * شيراز * سكسان سكز بچق درجه طول واوتوزاوج درجه عرضده پای تخت فارس برشهر عظيم وبندر قديمدر كه مقدما غايت معمور ايدی صكره خراب اولمش لكن ناظم تحريرك سفارتله كتديكی اثناده شاه نوظهور زند كريم خان برمقدار تعمير ايتمش ايمش تمهيد بوشهر ازقديم الايام نيچه فحول فضلانك مسقط رأسی ومأنس نفسی وخوابكاه سعادتی وتربه كاه ملاحتی اولوب ناظم تحرير دخی همجنسی اولديغی حسبيله حافظ شيرازی يی تخصيص بالذكر ايدوب بيورر

* خواجه حافظ ايله اولدم همراز *

زيرا خواجه حافظ مولدا ومدفنا شيرازيدر نتكم اواخر اصطلاحده شيرازده مدفوندر ديو تصريح ايدر * خواجه * بومقامده استاد معناسنه در نتكم خواجه استاد ديو سكزنجی قطعه نك سكزنجی بيتنده كلور چونكه عادت ارباب ادب شعراء سالفه وادباء سابقه نك ذكرلرنده برای تعظيم هرشاعر اديبك اسمنه برمشعر تعظيم كلمه ضم ايدرلر كانه اول كلمه اسمنك برجزئی اولور مثلا حكيم فردوسی واستاد لطيفی ومولانا جامی وخواجه حافظ كبی همراز يعنی سرداش شاعر بيت دومرد پاك طبع بودست دمساز * يك ديكر همه احوال همراز

* شعراسی يله صحبت ايده رك *

شعرا * جمع شاعردر * صحبت * الفت معناسنه در

* شعر وانشا روشندن كيده رك *

شعر * بيانی بيت ثالث عشر شرحنده كچدی * انشا * عن ظهر القلب كلمات منتظمه مصطلحه سويلمك معناسنه ذاتنده آخرنده همزه ايله افعال بابنك مصدريدر بومثللو آخرده واقع اولان همزه يی ارباب انشا واصحاب شعر اكثری حذف ايدرلر مكر برشيئه مضاف اوله فاحفظ فانه ينفعك كثيرا * روش * رانك فتحيله يعنی عادت وآيين همدخی رفتن امر حاضر ينك آخرينه ما قبلی مكسور شين معجمه الحاقيله يوريش معناسنه اسم مصدر

* كشف وحل ايتمشيدم نيجه لغات *

كشف * وحل * معروفلردر * لغات * بيانی بيت تاسع شرحنده كچدی

* وارايمش بزده مكر چوق غلطات *

نتكم فرق بدنجی قطعه نك بيت رابعنده كی كيش لفظنده بيورديغی كبی غلطات جمع غلطدر

* فارسی انلره مخصوص زبان *

كانه ماقبلنك علتيدر * فارسی * مملكت فارسيه ديمكدر آخرنده كی يا نحتيه يا نسبتدر فرهنك شعوريده سكون را ايله مضبوطدر كه فارس معرب پارس كه پارس بن ناسور بن سام بن نوح اسميله تسميه اولنديغی منقولدر بواقليم فارسك مدحنده حمدالله ايدر اهل فارس حقنده رسول كبريا عليه افضل التحايا حضرتلری انالله اختارمن بين خلقه من العرب قريشا ومن العجم فارسا بيورمشدر ومعجم البلدانده ابعد الناس الی الاسلام الروم ولوكان الاسلام معلقا بالثريا لتناوله فارس حديثی دخی مرويدر كلدك كه حدودی وشهرلری وعروضی واطوالی وسائر احوالی كتب جغرافياده مسطوردر قاعده بلادی شيراز واصفهاندر * مخصوص * معلوم * زبان * ديل ديو يكری بدنجی قطعه نك ايكنجی بيتنده كلور لكن بومقامده لغتدر اولمقامده جارحه در فاحفظ

* اصطلاحاتی دخی بی پايان *

اصطلاحات * مثنوی عنوانی شرحنده مشبعا بيانی كلور * بی * ادات نفی ديو ادوات مركبه ده كچدی * پايان * صوا ديو يكرمی التنجی قطعه نك بيت عاشرنده كلور * بشقه در نيجه لغتلرده مأل * لغت * و * مأل * معروفلردر

* غيری كونه اولنور استعمال *

يعنی اصطلاحاتك لغتده مألی بشقه استعمالده مألی بشقه نتكم ناظم تحرير آخر تحفه ده برطويل الذيل مثنويده بوقبيلدن اولان اصطلاحاتی جمع وترتيب ايلمدی فانظر بوتقديرجه بو بيت بيت اولك علتی اولدی فافهم

* فارس اقليمنه دوشمس شيراز *

فارس * آنفا كچدی * اقليم * اهل جغرافيا قتنده ربع مسكونی يدی قسمه تقسيم ايدرلر كه خط استوايه متوازی اولديغی حالده ايشته انك هر قسمنه اقليم حقيقی ديرلر فاما كه هر مملكتی دخی براقليم اعتبار ايتمشلر بلكه هر مملكتك قسملرينه اقليم اطلاق ايتمشلر ايشته بواقليمه اقليم اعتباری واقليم حكمی واقليم مجازی ديرلر هرحال بومقامده مراد ثانيدر * شيراز * آنفا كچدی

اکا منسوب او زبان ممتاز

یعنی شیراز قاعدهٔ فارس اولدیغی حسبیله لسان فرسه لسان شیرازی دیرلر تتکم
نسبتده قاعده دخی بویله درچونکه * منسوب * و * زبان * و * ممتاز
مه وفلردر

* اصفهانیلرك الفاظی دری *

اصفهان * آنفا کچدی * الفاظ * جمع لفظدر * دری * دالك فتحی
وراء ممدوده نك کسریله السنهٔ فارسیه دن برنوعدر چونکه لسان عرب یدی
نوع اوزره اولدیغی کبی لسان فارسیده انواعی واردر لکن بونك انواعی
بشدر ایچلرندن برینه دری دیرلر که اصفهانیلرك لسانیدر تتکم رسول اکرم
صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلری لسان اهل الجنة العربیة والفارسیة
الدریة بیورمشدر فاما که دری دیو نیچون تعبیر اولندی ایشته انده برقاچ
روایت واردر اول کمال پاشا زاده مرحوم نقل ایدر که عجم پادشاهلرینك
مشهوری بهرام گور بن اردشیر زماننده تنبیه بیورمشکه بنم قپومده فارسینك
افصحی سویلنسون ودفترخانه مده فرامین و روات ومکاتب بالجمله ابلغ
فارسی اوزره تحریر اولنسون دیوا کابناء فارسینك افصحنه دری دیدیلر
فی الاصل قپویه منسوب معناسنه ثانی محمد هند وشاه نخجوانی صحاحده
روایت ایدر که عجم پادشاهلرندن بهمن بن اسفندیار زماننده اطراف عالمدن
خلق کلوب قپوسنده جمع اولدیلر اما بر برلرینك لسانی فهم ایلمزلردی
فارسیده گونا گون لغت سویلرلردی چونکه هر ولایتك مخصوص لغتی
وار ایدی انجامی بهمن امر ایتدی علماسی زبان فارسینك اصحنی ترتیب ووضع
ایدوب دری دیو تسمیه ایتدیلر یعنی قپولسانی دیمك اولور ثالث اقوام عجم
صاحبی شویله روایت ایدر که شیراز ناحیه سنده بر طائفه واردر که قونار
وکوچر فصیح و بلیغ فارسی سویلرلر وانلرك اولدقلری مکانه دری تعبیر
ایدرلر انکیچون دری دیدیلر کذا فی المحمودی رابع شرف الدین یزدینك
مشهور بوسه معماسندن که بیت زلعل یارخواهم ضد شرفی * بتازی ودری
وقلب وتصحیف * فهم اولنور که تازی عربی اولنجه دری مطلق فارسی اوله
فافهم بوندن بشقه تفصیلات دخی واردر که فرهنك شعوریده مسطوردر
بوتفصیل معلوم اولدیسه ناظم تحریرك بولفظ دری حل وکشف ایلدیکی
الفاظدن اولدی یعنی تصحیحنه گوره اصح اولان مبناسی نه گونه ایسه دری
حالا اصفهانیلر لغتی ایش فقیر شویله فهم ایدرمکه دولت صفویه اصفهانده

نشأت ایتدکدنصکره زبانلری دری اولمش اوله زیرا تبدیل زمان وتبدیل
مکان ایله تبدیل اخلاق وتبدیل عادات وتبدیل لسان بر مسئلهٔ مشهوره مسلمه در

* پهلوینك دخی شیرازی *

پهلوی * باء فارسیه نك فتحی وهانك سکونی ولامك وواو ممدوده نك کسریله
پهلوه منسوب معناسنه آخرنده کی یاء تحتیه نسبت ایچوندر بوتقدیرجه
بودخی ناظم تحریرك کشف وحل ایلدیکی الفاظدن ایمش کانه پهلوی شیرازك
ونواحیسنك اسمی ولسانلری دیو تصحیح ایتمش اوله لکن معجم البلدان نام
کتابده پهلو نواحی اصفهان اولدیغی مسطوردر همدخی حمزهٔ اصفهانی
کتاب التنبیهده تصریح ایلدیکی عبارت بعینه بودر اعلم ان الفرس قدیما
یجری علی خمسة السنة وهی ١ الفهلویة ٢ والدریة ٣ والفارسیة ٤
والحوزیة والشیرازیة والفارسیة قد تطلق علی مایعم الکل والفهلویة
منسوبة الی فهلو وهو اسم یقع علی خمسة بلدان ١ اصفهان ٢ دری
٣ همدان ٤ نهاوند ٥ آذربایجان انتهی فهلو معرب پهلودر حوزیه
دیدیکی خراسان وتبریز مملکتلریدر لکن ناظم تحریر بویله تصحیح
ایتمش فالله اعلم بحقیقة الحال * شیراز * آنفا کچدی

* چون او اقلیمی ایدوب گشت وگذار *

چون * ادات تعلیل دیو ادوات مرکبه ده کچدی * اقلیم * آنفا کچدی * گشت
وگذار * سیر وسیاحتده حقیقت عرفیه در چونکه گشت صیغهٔ ماضی اوزره
اسم مصدردر مصدری گشتن دونمك دیو قطعهٔ رابعه نك بیت سادسنده
گلور * گذار * کاف فارسیه نك ضمی وذال ممدوده نك فتحی ورا ایله گذاشتن
لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر کچمك وکمك معناسنه

* چوق زمان ایتمشیدم مکث وقرار *

زمان * وقت معناسنه در لکن حکماده رت قول اوزره اختلاف ایتدیلر اول
بمعنی فلك اطلس ثانی بمعنی حرکهٔ فلك اطلس ثالث بمعنی مقدار فلك
اطلس رابع بمعنی مجرد موجود فاما که متکلمین وجودنی انکار ایدوب
همان متجدد یقدر به متجدد آخر دیو تعریف وامر اعتباری دیو جزم
وتصریح ایتدیلر * فافهم * مکث * و * قرار * معلوملردر
* عبث اولمایه دیو بوسفرم * عبث * بمعنی بیهوده * سفر * معلوم

* قالمق مبدی ایله برازم *

امید * همزه‌نك ضمی ومیم ممدوده‌نك تخفیفی وتشدید بله بمعنی رجا وتوقع جامی بیت الهی غنچهٔ امید بکشای * کلی ازروضهٔ جاوید بکشای * اثر * معروف

* دائما خاطره ایلردی خطور * خاطر * و * خطور * معروفلردر

* که ایدم سعی بلیغ موفور * لفظلری معروفدر

* یازیم رلغت معصومه *

لغت * بیانی بیت تاسع شرحنده کچدی * منظومه * نظمدن مأخوذ بیانی بیت ثالث عشر شرحنده کچدی

* یادکارم اوله هر مخدومه *

یادکار * یاء تحتیهٔ ممدوده‌نك فتحی ودالك فی الاصل سکونی وضم ورنده کسری وکاف فارسیهٔ ممدوده‌نك فتحی ورا ایله بمعنی تحفه واطر وفه شانی بیت کشته دستم شاخ کل از بسکه دارد داغها * یادکار باغ نومیدیست برسرمیرنم مخدوم * لغویسی معلوم لکن بزم دولت علیه مزك کبار زاده‌لرنده حقیقت عرفیه اولمشدر فاما که ناظم نحریر نقدرکه کبار د ولتدن ایسه ده هضما لنفسه واستحقار الذاته کانه کباردن دکل صورتلو بیوردر

* اوقیه هم ولد آکاهم *

زیرا * هم * ادات عطفدر مغایرت اقتضا ایدر * ولد * معروف * آکاه خبیر دیو یکرمی بشنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کلور

* عمرمك حاصلی لطف اللهم *

ولد منیفلرینك نام لطیفی لطف اللهدر چونکه حدیث شریفده ان احب اسمائکم الی الله عبد الله وعبد الرحمن وارد اولمشدر حتی بو تحفه دنصکره خیریهٔ نابی بدلی لطفیه نامیله بنام بریادکار ملا حنشعار دخی تنظیم وترتیب ایلمشدر فلله دره

* لیك نابود ایدی قدری هنرك *

لیك * لامك بین الفتح والکسر اماله‌سی ویاء تحتیه‌نك سکونی وکاف ایله ادات استدراکدر لیکن لفظندن مخففدر کاهی آخرندن کافی حذف ایدوب اول نه بر واو مفتوحه ادخال ایدوب ولی دخی دیرلر نابود * یوق دیو التنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کلور * قدر * معروف * هنر * معرفت دیو اون بدنجی قطعه‌نك بیت آخرنده کلور

* بوغیدی قیمتی در وکهرك *

قیمت * معروف قدر اینجو دیو قطعهٔ رابعه‌نك بیت اولنده کلور لکن بو مقامده رانك تشدیدی لازمدر * کهر * بیانی دیباجه‌نك بیت عاشری شرحنده کچدی

* یکعبار اولمشیدی آهن وزر *

یکعبار * برعیار اومعناسنه چونکه * یك * بردیو اون طقوزنجی قطعه‌نك بیت اولنده کلور * عیار * معروف * آهن * دمردیو * زر * التوندیو یکرمی ایکنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کلور

* ناسره قالمشیدی نقد هنر *

ناسره * قلب اقچه دیو یکرمی سکزنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کلور * نقد معروف * هنر * آنفا کچدی نکته بو مصراعده نقد ایله هنر میانه‌ده واو اولماسه هنر استعارهٔ مکنیه ونقد استعارهٔ تخییلیه وناسره ترشیح نقد وتجرید هنر اولور فاما که واو اولورسه فقد هنر استعارهٔ مصرحه اولور فافهم

* خس وخار ایله برابر ایدی کل *

خس * و * خار * چورچوب دیو یکرمی طقوزنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کلور * کل * بیانی قطعهٔ رابعه‌نك عنوانی شرحنده کلور

* ایق التنده یاتردی سنبل *

بو بیتده شاعرك تحسّردن بو یله هنکام ملام انجامده ازدیاد فضل وعرفان موجب تحقیر اولور مضمونته اشارت وارکه اول زمانده زیادهٔ کمال زیادهٔ حقارته وسیله اولدی چونکه کل خس وخار ایله برابر اولمغله طوقنسه آیق رنجیده اولور فاما که سنبل زیرا قدام عوام اولمده بر محذور یوقدر بو وجهی کانه سنبل کلدن اشرف وافضل اولدیغی حسبیله در زیرا سنبل کلدن اول رسیده اولور بومعروف ومقبول لطیف رایحه‌لو شکوفه‌درکه انواع والوانی اولور مائی وموروبیاض وقزلرق غایت بی نظیری اولور دانه‌سی ایری وبرصاپده یوز یکرمی دانه‌یه دك کورلمشدر حتی پای تخت مملکتمز وقاعدهٔ بلاد مز مدینهٔ مرعشك پشتیبانی اولان جبل آخورسنبللرندن کلمهٔ توحید وکلمه حوقله نقش فطریله منقوش اولدیغی بی نهایه اهل بصیرتدن رسیده سمع فقیر اولمشدر ایشته بوجهتدن دخی سنبل کل اوزره تقدیم وتفضیل اولنور وشو جهتدن دخی ترجیح اولنورکه شیخ الشعرا حضرت باقی علیه رحمة الباقیدنصکره کلن شاعرلر برای اقتداء باقی عصرا بعد عصر بر رطویل الذیل سنبل قصیده‌سی نظم ایتمکی واجبهٔ ذمت وخاتمهٔ حالت بیلمرله ناظم نحریر دخی عصرینك شعراسیله سنبللشدکده سنبل ناظم سنابل سازردن بهتر وخوبتر اولدی غالبا بنه سنبل زاده لکنك حکمیدر همدخی بو بیتده ناظم نحریرك سنبل زاده اولدیغنه ایهام حسن دخی واردر بوندن بشقه سنبل بردارونك دخی اسمیدرکه انواعی واحکامی کتب طبده وکتب لغتده مشروحدر

گلشن غمده ایدوب ناله وزار

گلشن * گلی چوق یردیو قطعهٔ رابعه‌نك بیت ثالثنده كلور * غم * معلوم
ناله * چغرمق وآه چكمك دیو اون التنجی قطعه‌نك بیت سابعنده كلور * زار
اكلیجی دیو * یكرمی برنجی قطعه‌نك بیت خامسنده كلور

* پیروزاغ سیه ایدی هزار *

پیرو * یعنی تابع نتكیم پیشرو یعنی متبوع اولدیغی كبی ایكیسیده اصلنده وصف
تركیبلردر آرده كیدیجی واوكده كیدیجی معنالرینه چونكه * پی * اردیو فرق
سكزنجی قطعه‌نك ایكنجی بیتنده پیش اون دیو اوتوزنجی قطعه‌نك بیت
اولنده كلور * رو * وصف تركیبی اولدیغی حالده قطعهٔ سادسه‌نك بیت
رابعنده كلور * زاغ * قارغه دیو اوتوز سكزنجی قطعه‌نك بیت اولنده
كلور * سیه * قاره دیو قرق برنجی قطعه‌نك بیت خامسنده كلور * هزار
بلبل دیو قرق بشنجی قطعه‌نك بیت خامس عشر شرحنده كلور

* كهرین كوستر مزدی استاد *

كهر * بیانی بیت عاشر شرحنده كچدی * استاد * خواجه دیو
اون التنجی قطعه‌نك بیت اخیرنده كلور

* بوغیدی قدرنی اكلر نقاد *

قدر * معروف * نقاد * تشدید ایله بوزن فعال نقددن مأخوذدر

* بوسببدن دل ناشاد حزین *

سبب * بیانی بیت عاشر شرحنده كچدی * دل * كوكل دیو
اون یدنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده كلور * ناشاد * محزون دیو اون التنجی
قطعه‌نك بیت اولنده كلور * حزین * یعنی محزون عربیدر

* كنج محنتده ایدوب آه وانین *

* كنج * كوشه دیو اون اوچنجی قطعه‌نك بیت اولنده كلور * محنت
معروف * آه * فغان ایتمك دیو قرق دردنجی قطعه‌نك بیت تاسعنده
كلور * انین * بوزن طنین یعنی آه مذكور اصلنده عربیدر

* بی مجال اولمشیدی كفتاره *

بی * ادات نفی دیو ادوات مركبه‌ده كچدی * مجال * معروف كفتار
سوز دیو قطعهٔ ثانیه‌نك بیت ثانیسی شرحنده كلور

* صانكه ابكم ایدی اول بیچاره *

ابكم * بوزن افعل یعنی لال كاسبق * بیچاره * نصیبی اولمیان دیو اون
یدنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده كلور

* ناكهان لطف خداوند جلیل *

ناكهان * آنسز دیو اللی برنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده كلور * لطف معلوم
خداوند * رب دیو قرق طقوزنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده كلور * جلیل
حق تعالینك اسم شریفیدر فارسیده بزركوار معناسنه نتكیم اسماء حسنی
تعدادنده كلور *قیلدی احوال جهانی تحویل*

احوال * جمع حالدر * جهان * یعنی دنیا نتكیم جهان كیتی دیو یكرمی
ایكنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده كلور * تحویل * تفعیل وزننده مصدردر

ویردی دنیایه عجب حسن نظام الفاظلری معروفدر

* اهل دل زمره‌سی مسرور وبكام *

بكام * مرادنه ایرن دیو قرق اوچنجی قطعه‌نك بیت تاسعنده كلور باقی
لفظلر ماسبقدن معلومدر * بولدی قدرین نه كالای هنر *

قدر * معروف * كالا * قماش دیو یكرمی یدنجی قطعه‌نك بیت خامسنده
كلور * هنر * معرفت دیو اون یدنجی قطعه‌نك بیت اخرنده كلور

* اعتبار ایلدی نقاد قدر *

اعتبار * معروف * نقاد * آنفا كچدی * قدر * دالك فتحیله یعنی قضا
وتقدیر تنبیه نقاد قدردن مراد حضرت خلاق لم یزلدر نه قدر كه
اسماء الله توقیفیه ایسه ده فاما كه بطریق التوصیف تجویز ایلدیلر
نتكیم قطعهٔ اولانك اوائلی شرحنده كلور

یعنی رآصف عالیشانی

یعنی * ادات تفسیردر نقدر كه علما یعنی خلاف ظاهری تفسیر ای لفظی
ظاهری تفسیر دیدیلر ایسه ده اكثریدر بنده احدهما آخرك محلنده استعمال
اولنور * آصف * بوزن هاجر حضرت سلیمان علیه السلامك وزیری آصف
بن برخیادر كه حقنده حق تعالی قال عنده علم من الكتاب انا آتیك به قبل
ان یرتد الیك طرفك بیوردی حضرینك بیت وللولی كرامات كما نقلت *
عن آصف وابی الدردأ وسلمان * لناموقه الفقیر منظومهٔ آداب ایضالهم وذرا
كالملوك علوا * فكلهم كان برخیأ وسلیمان لكن صكره عموما هر بر وزیر
صاحب تدبیره اطلاق اولنور اولدی ایكی معنایه ابو المعانی بیت كرسلیمان

نسبت اینجا ملکت خالی نبود * آصفی ماند آصف هست پیش شهریار * ایشته بو مقامده ایکیسنده ال و یردفافهم * عالیشانی * آخرنده یاء نسبت یاخود یاء زائده ایله دراکر نسبت ایچون اولورسه مراد پادشاه ذیشان اولور یعنی پادشاه عالی شانه منسوب دیمك اولور واکر یاء زائده اولورسه وصف ترکیبی اولوب سیاه چشم قبیلندن اولور حاصلی صفت آصف اولور

* صفدر جم حشم دورانی *

صفدر * یعنی شجیع و بهادر ابو المعانی بیت شهسوار عرصه گاه وسرور لشکرشکن * پهلوان کیر ودار وصفدر روز وغا * اصلنده وصف ترکیبیدر آلای یرتیجی دیمکدر چونکه صف آلای معناسنه در دالك فی الاصل کسری وتخفیفا فتحیله یرتمق معناسنه اولان دریدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر * جم حشم * جم حشملو معناسنه وصف ترکیبیدر سیاه چشم کبی چونکه جم اولا حضرت سلیمان علیه السلامه اطلاق اولنور ثانیا اسکندره وذو القرنینه اطلاق اولنور ثالثا جمشید شاهه اطلاق اولنور رابعا هر پادشاه ذی اقتداره اطلاق اولنور دیو مثنوینك بیت ثالث عشری شرحنده کلور * حشم * و * دورانی * معروفلردر

* زیور صدر وزات ایتدی *

زیور * زینت دیو قرقنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور باقی لفظلر معلومدر

* مسند آرای صدارت ایتدی *

مسند آرای * وصف ترکیبیدر * مسند * بزه یجی معناسنه زیرا مسند معروف * آرای * قرقنجی قطعه نك بیت خامسنده کلن آراستن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر * صدارت * معروف

* دولته ذاتی ایله کلدی شرف *

دولت * معنای لغویسی معلوم فاما که عرفیسی آخر کسنه یه اتباعسز مستقلا دنی مرتبه برنسلدن ایکی شخص پیدر پی اقالیم عرفیه دن براقلیم ضبط ایده لر ایشته بونلره ارکان سلطنتلریله معا مجموعنه دولت دیرلر بو تقدیرجه بیك یوز قرق تاریخنده بغداد والیسی احمد پاشا مرحوم ایله معاصر اولوب شاه ایران اولان طهماست خانه دولت دینماز چونکه فقط کندو شاه اولدی اول وآخری بو قدر فاما که اول تاریخدن اقدمجه ده کچن میر ویس زاده لره دولت اطلاق اولنور چونکه انلر نسل واحددن

اوچ نفر کمسنه در * ذات * و * شرف * معلوملردر

* کورمش مثلنی امجاد سلف *

مثل * معروف * امجاد * جمع مجید نتکم اشراف جمع شریف اولدیغی کبی سلف * ضد خلفدر ایکیسیده امور اضافیه دندر متقدمین ومتأخرین کبی

* مخلص پاکی کبی خلقی حمید *

مخلص * لغتده اسم مکان یاخود مصدر میمیدر فاما که عرفده فی الاصل غزلك یاخود نسیبك یاخود قطعه نك یاخود قصیده نك اول بیتنه مطلع دیدکلری کبی آخر بیتنه مخلص دیوب اکثری شعرا بیت مخلصده لقبلرین دیکر ایتدکلری ایچون لقبلرینه دخی مجازا مخلص دیدیلر * پاك * قطعه اولانك بیت حادی عشرنده * کلور * خلق * و * حمید * معروفدر تنبیه بو مصراعده وزیر ممدوحك مخلصی حمدی یاخود حمید اولدیغنه اشارت وتلمیح واردر

* نجم مسعودی کبی ذاتی سعید *

نجم * بو مقامده ستاره واختر یاخود یعنی بخت وطالع * مسعود * اسم مفعول عربیدر * ذات * معروفدر * شریف * بوزن فعیل

* یعنی همنام خلیل الرحمن *

یعنی * بیانی آنفا کچدی * همنام * ادتاش معناسنه یعنی ایکی آدمك آدلری براوله هر برلرینه همنام دیرلر چونکه هم یعنی مع دیو ادوات مرکبه ده کچدی نام آد دیو قرق دردنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور * خلیل الرحمن حق تعالینك دوستی معناسنه ایدی حضرت ابراهیم علیه السلامك لقب شریفلری اولدی نتکم حق تعالی واتخذ الله ابراهیم خلیلا بیوردی تنبیه بو مصراعده دخی وزیر مشار الیهك اسم شریفلری اولدیغی اعلام واردر

* که اودر مظهر عدل واحسان *

مظهر * معلوم * عدل * ضد جور * احسان * لغویسی معلومدر شرعیسی حدیث شریفده الاحسان ان تعبد الله کانك تراه ان لم تکن تراه فانه یراك وارد اولمشدر کانه بونده عالم مظهر اسماء حسنی اولدیغنه اشارت واردر بوندن بشقه الاسماء تنزل من السماء کلامنه رمز دخی واردر

* قیلدی خاصیت اسمی تأثیر *

الفاظلری معلومدر کانه بو مضمونه وجه نه دیو سؤاله استینافله بیوردر

* نعمتی ایلدی بو عالمی سیر *

نعمت وعالم * معروفلردر * سیر * طوق دیو قطعهٔ ثالثه‌نك بیت عاشرنده کلور

* اسمی مخلصله اودر صد درصد *

اسم * و * مخلص * معروفلردر * صد درصد * وزکره یوز معناسنه‌در یاخود
یوز ایچنده یوز معناسنه‌در چونکه درایکی صدبیاننده‌در صد یوز دیو اون
طقوزنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کلور در ادات ظرف دیو ادوات مرکبه‌ده
کچدی لکن عربیده فی کبی ضربده عرف اولمشدر حل معنی اوچ درلو ممکن
اول صد درصد یعنی مائة فی مائة بوقدرکه خاصه سنه نهایت یوقدر ایشته
وزیر مشار الیهك فقط اسمیله مخلصی دولت علیه‌ده مائة فی مائة وفقی کبی
خواص کثیره‌یی جامعدر وارایمدی ذات وصفاتنده اولان حیثیاتی ومزایایی
فکر وقیاس ایله دیمك اوله تنبیه نفحهٔ مسکیه‌ده یازرکه ابتدا علم وفقده تکلم
ایدن ابراهیم علیه السلام ایدی حتی حضرت علی رضی الله عنه مائة فی مائة
وفقنی وضع ایدوب غزالرده آنك برکاتنه بی نهایه ظفریاب اولوردی ایشته ابتدا
سنجاغه وفق وضع ایدن حضرت علی رضی الله تعالی عنهدر وعلم وفق
زیاده سیله بلوردی انتهی ودخی بعض زایرچه‌ده بیان ایدرلرکه قایس حکیم
برلوحه‌یه الهام الهیله مائة فی مائة وفقنی چکدی بعده قرنا بعد قرن حکمالر
برداهیهٔ دهیا زمانده مراجعت ایدرلردی وچوق خواصنی مشاهده
ایدرلردی انتهی حاصلی وفق مذکورك بوقدر خواص کثیره‌یی جامع
اولدیغنك حکمتی چونکه مائة فی مائة وفق اون بیك خانه‌یی مشتملدر وهر بر
خانه‌ده عدد غیر مکرر موجود اولور همدخی مائة فی مائة بالدفعات مطوقات
عدیده‌یی جامعدر تکلم علم وفقه آشنا اولان بیلور وجه ثانی یوز ایچنده یوز
معناسنه که بعد الالف مائة ثانیه داخلنده اسم ایله مخلص اجتماع ایده دیمك اوله
چونکه صدر اعظم بیك یوز طقسانیدی حدودنده خلیل حمید ایدی پادشاه
دخی سلطان عبد الحمید ایدی تتکم مصراع ثانیدن دخی فهم اولنور فانتظر وجه
ثالث فقیر شویله ظن ایدرمکه اسم ایله مخلص خلیل حمیددر مجموعك حسابی
اواخر دیباجه‌ده اوقور ابجد کبی هر طفل ادیب مصراعی شرحنده جمل
اکبرك نوع اولی اوزره بیك سکسان بردر لکن حرف تعریفك حسابده دخولی
شرطیله‌در چونکه القابه حرف تعریفك دخولی اکثری بلکه عادیدر ایشته بوکا
مطابق صدد رصد حاصلی قاعدهٔ صریحه ترکیده اون بیك عربیده عشرة
آلاف دیمك اولور بو صورتده عشرة آلاف دخی مصراع مزبورك شرحنده

مذکور اولان جمل کبیرك طرح اصلیسی اوزره بیك سکسان بر اولور
فتوافق الرمز والمرموز کما لا یخفی مثل هذا علی اهل الرموز * ایشته ناظم تحریرك
ملاحظه سنده بویله بردقیق معنی اولسه‌ده بعید دکل وعبد الله یزدینك
بوسه معماسی قدر مناسبتدن خلوی دخی یوقدر فلله دره فافهم

* بویله رمز ایتمش آنی اهل رصد *

اهل رصددن * مراد اهل بصیرت ومترصد دقایق اموردر حقیقت اهل
رصد دکلدر چونکه حالا دولت علیه‌مزك عمل نجومیسی زیچ الوغ‌له در اصلا
رصده اعتبارلری یوقدر واکر اهل زیج وارباب علم نجوم واصحاب جفر مراد
اولنورسه بودخی جائز اولور لکن واقعه مطابق اولماز تفطن فتح الله علیك

* هم اودر ناظم دین ودولت *

ناظم * نظمدن اسم فاعلدر بیانی بیت ثالث عشر شرحنده کچدی * دین
بیانی قطعهٔ اولانك عنوانی شرحنده کلور * دولت * بیانی بو بیتدن بش
بیت سابقده کچدی * بوادی وقتنده جهان امنیت *
الفاظی معروفه‌در سابقلردن * صاحب سیف وقلم اهل کرم *
بو اوچ صفت وزرایه کمال اندر کمالدر چونکه تنظیم دین ودولتده بونك اوچی
شروط مهمه وامور محتمه‌دندر * معدن دانش وپر جود وهمم *
معدن * فتحی کسر دال ایله‌در * دانش * علم دیو اون التنجی قطعه‌نك
بیت عاشرنده کلور * پر * طلو دیو قرقنجی قطعه‌نك بیت اولنده کلور * جود
وهمم معروفلردر * اوادی دورنده بکام وشادان *
دور * معروف * بکام * مرادینه ایرن دیو قرق یدنجی قطعه‌نك بیت
تاسعنده کلور * شادان * یعنی مسرور وفرحناك

* زمرهٔ اهل دل ونکته وران *

اهل دل * معروف * نکته وران * جمع نکته ور بیان نکته قطعهٔ رابعه‌نك
عنوانی شرحنده کلور * ور * ادات نسبت دیو ادوات مرکبه‌ده کچدی

* بویله قدر هنر اولدقده مزید *

قدر * معروف * هنر * معرفت دیو اون یدنجی قطعه‌نك بیت آخرنده
کلور مزید زیاده‌دن اسم مفعول عربیدر

* کلدی بو بنده‌یه ده شوق جدید *

بنده * کوله دیو یکرمی سکزنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کلور بو مقامده

ناظمك نحر بركند ونفسندن كنايه ايدر * شوق جديد * معروف

❋ ايليوب يعني بو نظمى انشا ❋

يعني * و * نظم * برقاج * كره كچدى * انشا * يكرمى بدنجى بنده كچدى

❋ خاك دركاهنه ايتدم اهدا ❋

خاك * طپراق ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور * دركاه اكابر قپوسى ايشكى ديو اللى دردنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور * اهدا * معلوم

* كه مخاديم كرام كهرى *

كه * ادات ربط وادات تعليل ديو ادوات مركبه ده كچدى ❋ مخاديم جمع مخدوم در بيانى اوتوز التنجى بيتك شرحنده كچدى * كرام جمع كريمدر كهرى * ياء تحتيه ايله ادات نسبتدر * كهرك * بيانى بيت عاشر شرحنده كچدى

❋ ايده لركاهى احاله نظرى ❋

كاه * كاهيجه ديو اللى يدنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلور * احاله * و * نظر معروفلردر

* اول شرفله بوله تحفهم شهرت *

شرف * و * شهرت * معروفلردر * تحفه ❋ اكرچه هديه معناسنه ايسه ده لكن وهبى يه اضافتله منظومه نك نام والاسى اولورنتكم اواخر ديباجه ده كلور

❋ ايشدنلر ايده ميل ورغبت ❋

ميل * و * رغبت * معروفلردر نكته كانه بونده شيخ سعدى يه اتباع ايتدى نتكم شيخ سعدى بيت زانكه كه ترابر من مسكين نظرست * آثارم از آفتاب مشهور ترست بيورديغى كبى

* نه مخاديم مكارم پرور *

نه * تركيدر بو مقامده نعم وزهى معناسنه فعل مدحدر * مخاديم * آنفا كچدى * مكارم پرور * وصف تركيبيدر چونكه پرور پاء فارسيه نك فتحيله پروريدن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر

* نه كرانمايه معلا كوهر *

كرانمايه * سياه چشم كبى وصف تركيبيدر اغر اصللو وقيمتلو معناسنه چونكه كران اغر ديو قرق التنجى قطعه نك بيت حادى عشرنده كلور * مايه * اصل ديو يكرمى اوچنجى قطعه نك بيت سابعى شرحنده كلور

❋ نيرين فلك عز وشرف ❋

نيرين * لغتده نيرك تثنيه سيدر لكن اصطلاح اهل هيئتده وعرف علماده مهر ومهك علم وضعيسى ياخود علم غالبيسيدر همان بو اجلدن فلكه اضافتله

نون تثنيه ساقط اولمدى شوقدر كه فلك عز وشرفدن مراد استعارهٔ مكنيه طريقيله وزير معمد وحدر نيريندن مراد تخييل سياقنده استعارهٔ تحقيقيه سبيلى اوزره ايكى مخدوم مكرملريدر

* مهر ومه * كبى ايكى خير خلف *

مهر * كنش ديو * مه * آى ديو قطعهٔ خامسه نك بيت اولنده كلور * خلف لامك فتحيله ابوده استعمال اولنور نتكم خلف سكونيله كتوده استعمال اولنديغى كبى بو تقديرجه * خير * لفظى تأكيد ايچون ياخود تنصيص ايچوندر

* قرهٔ اعين روشن نظران *

اوچ مرتبه تركيب اضافيدر ايدين نظر اولرك كوزلرينك ايدين معناسنه چونكه كوز ايدينى السنهٔ ثلثه ده فرح وسرور دن كنايه در نتكم حق تعالى اهل جنت حقنده لهم من قرة اعين بيوردر روشن نظران * نون اولانك سكونيله روشن نظرك جمعيدر روشن نظر سياه چشم كبى وصف تركيبيدر ايدين نظرلو معناسنه زيرا روشن ايدين ديو اوتوز يدنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور نظر بو مقامده نظر بصيرتده ال ويرر ونظر بصيره ده ال ويرر چونكه ثانى اولك اثريدر فافهم

* هر برى مردمك چشم جهان *

يعني هر برى دنيانك كوزينك ببجكى ديمكدر چونكه * مردم * بك ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت اولنده كلور آخرنده كى كاف ادات تصغيردر نتكم ادوات مركبه ده كچدى * چشم * كوز ديو قطعهٔ مزبوره ده كلور * جهان * سابقده دنيا ديو كچدى

* بريدر عارف بى مثل ونظير *
الفاظى معروفه در
* برينك مخلصى نورىٔ منير *

يعني برينك مخلصى عارف برينك مخلصى نوريدر حالا ايكيسيده حيانده لردر اطال الله عمرهما واسعدهما فى الدارين بونده دخى ايهام تناسب صنعتى واردر

❋ برى خورشيد جهان آرادر ❋

خورشيد * كنش ديو قطعهٔ خامسه نك بيت اولنده كلور جهان آرا وصف تركيبيدر چونكه * جهان * يعني دنيا كما سبق * آرا * قرقنجى قطعه نك بيت خامسنده كلن آراستن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر

* بريسى بدر فلكپيرادر *

بدر * معروف * فلكپيرا * فلك بزه يجى معناسنه زيرا پيرا وصف تركيبى اولديغى حالده ديباجه نك بيت تاسعنده كچدى

* ايكيسى بيرى برندن اعلا * اعلا * معلومدر

نه صدفدر كهر بى همتا

صدف* ينجوقابى ديو اوتوز طقوزنجى قطعه‌نك عنوانى شرحنده كلور كهر* ديباجه‌نك بيت عاشرنده كچدى* بى همتا* براشى يوق ديو ايكنجى قطعه‌نك بيت ثالثنده كلور* نه صدفدن* طقوز فلك مراد اولنسه جائزدر چونكه نه طقوز يوز ديو اون طقوزنجى قطعه‌نك ايكنجى بيتنده كلور لكن نه لفظنك ادات استفهام تركى اولمسى احسندر

دائما دولتله رفعتله

الفاظى معلومدر

والد ماجد رهمتله

والد ماجد* و* همت معروفلردر* ر* طلو ديو فرقنجى قطعه‌نك بيت اولنده كلور

اوله‌لر حفظ الهيده مصون

الفاظى معروفه‌در

عمر واقبال ايدروز افزون

عمر* و* قبال* معروفلر در* روز افزون* سياه چشم كبى وصف تركيبدر زياده كونلو واوزون عمرلو معناسنه‌زيرا روز كون ديو ايكنجى قطعه‌نك بيت سابعنده كلور افزون زياده ديو قرق طقوزنجى قطعه‌نك بيت عاشرنده كلور

قدر تحفه‌مده بلند اولسه سزا

بلند* يوجه ديو قطعهٔ تاسعه‌نك بيت عاشرنده كلور* سزا* لايق ديو قطعهٔ اولينك بيت سادسنده كلور

انلرك نامنه ايتدم انشا

نام* آد يو قرق دردنجى قطعه‌نك بيت سادسنده كلور* نشا اوائل ديباجه‌ده كچدى

سلك معنادە نه خوش در نظيم

سلك* سينك كسرى ولامك سكونيله عربيدر اينجو ديزيلن ايپلك معناسنه خصوصا و طلقا ايپلك معناسنه عموما* معنى* معلوم* خوش* بيانى قطعهٔ رابعه‌نك بيت رابعى شرحنده كلور* در* اينجو ديو بيت مزبورده كلور* نظيم* يعنى منظوم نكته بو مصراعده تحفه‌يى در نظيمه تشبيه و سلك ايله ترشيح ومعنى ايله تجريد ايلدى فاحفظ

ايتمش مثلى كسه تنظيم

مثل* و* تنظيم* معلوملردر

بازمده وزن كيك ونادر

تكم سائر تحفه‌لر مشتمل اولديغى كبى* نسبه* بو مقامده وزندن مراد وزن عروضيدر چونكه وزن اوچدر بو محلده وزن تصريفى و وزن تصغيرى الور مز

تا اوله حفظنه هركس قادر

تكم سائرلرك حفظى صعب ودشواردر

ايليوب كاهى مراعات نظير

مراعات نظير* علم بديعده محسنات معنويه‌دن امرين متناسبينى ياخود اموري

متناسبه‌يى جمعه ديرلر لكن اول امرين ياخود امور ميانه‌لرنده تضاد اولمامق شرطيله زيرا تضاد اولسه اكا صنعت تضاد و صنعت طباق ديرلر تكم مصراع ثانى افصاح ايدر

كاهى اضداد ايله قيلدم تعبير

مثال مراعات نظير حق تعالينك الشمس والقمر بحسبان قولى كبى ازجمله بو تحفه‌ده مثلا قطعهٔ اولى باسرها مراعات نظير درالا بهشت ودوزخ لفظلرنده تضاد واردر فائده مراعات نظيردن برقسم واركه اكا تشابه اطراف ديو تسميه اولنور ايشته بو قسم كلامى ابتداسنه مناسب نسنه ايله ختم ايتمه‌ديرلر مثلا حق تعالينك لاتدركه الابصار وهو يدرك الابصار وهو اللطيف الخبير قولى كبى و بو تحفه‌ده قطعهٔ ثالثه‌نك بيت ثانيسى كبى همدخى مراعات نظيره ايهام تناسب صنعتى لاحق اولور كه ايكى مناسب اولميان معنالرى ايشقه معنالرده مناسب اولان لفظلر ايله ادا و تعبيره ديرلر مثلا حق تعالينك والنجم والشجر يسجدان قولى كبى و تحفه‌ده ديباجه‌نك يكرمى دردنجى و يكرمى بشنجى بيتلرى كبى همدخى صنعت طباقه ايهام تضاد صنعتى لاحق اولور احدهما اخرك مقابلنه متعلق اولان ايكى معنالر بينى جمعه ديرلر مثلا حق تعالينك اشداء على الكفار رحماء بينهم قولى كبى و بو تحفه‌ده قطعهٔ ثالثه‌ده رفت ايله آيد كبى مثال تضاد حق تعالينك يحيى و يميت قولى كبى و بو تحفه‌ده مرقوم بهشت ايله دوزخ كبى همدخى قطعهٔ ثانيه‌ده روز ايله شب كبى بوندنصكره ان شاء الله تعالى كلديكى محلارده خصوصا قطعه عنوانلرنده مراعات نظير وتضاد وسائر صناعات ونكات جابجا ذكر وتصريح اولنور وجابجا لحكمةٔ داعيهٔ اهمال اولنور فانظر

هم يازلدى نيجه تجنيس سلبس

تجنيس* ايكى لفظك لفظده مشابهتنه ديرلر ايشته بو جناس التى نوع اوزره‌در اول بو جناس حروفك انواعنده واعدادنده وهيئاتنده وترتيباتنده اتفاق ايله اولور اكا جناس تام ديرلر مثلا ساعت بمعنا وقت وساعت بمعنا قيامه كبى همدخى بو تحفه‌ده يكرمى التنجى قطعه‌نك بيت اخيرنده مصراع ايله وقتكى ضايع ديمه قيش يازا وقو يازثانى انواع حروفده اختلاف اولور لكن بر حرفدن زياده‌ده اولموكل بو صورتده كنده اختلاف اولان حرفلر مخرجده متقارب بلرايسه اكا جناس مضارع ديرلر مثلا طامس ودامس كبى همدخى بو تحفه‌ده قطعهٔ ثالثه‌نك بيت ثالثنده جنان ايله جنين كبى واكر مخرجده متقارب بلر اولمازايسه اكا جناس

لاحق دیرلر مثلا همزه و لمزه کبی همدخی بو تحفه ده قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کی
چسان و بسان کبی ثالث اعداد حروفده اختلاف اولور ایسه جناس ناقص
دیرلر مثلا ساق و مساق کبی و بو تحفه ده قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده کی روز
ایله امروز کبی بو صورتده زیاده یا اولده یاخود وسطنده اولور یاخود آخرنده
اولور و اکر آخرنده بر حرف ایله اولورسه اکا جناس مطرف دیرلر مثلا عواص
و عواصم کبی و بو تحفه ده قطعهٔ عاشره نك بیت سابعنده هشت ایله هشته
کبی و اکر زیاده ایکی حرف ایله اولورسه اکا جناس مذیل دیرلر مثلا جوی
و جوانح کبی و بو تحفه ده قطعهٔ خامسه نك بیت ثانیسنده خواب ایله خوابیده
کبی رابع هیئات حروفده اختلاف اولور اکا جناس محرف دیرلر مثلا جبة البرد
و جنة البرد کبی و بو تحفه ده یکرمی برنجی قطعهٔ مثلثه نك باسرها الفاظی
بو یله خامس ترتیب حروفده اختلاف اولور اکا جناس قلب دیرلر مثلا فتح
و حتف کبی و بو تحفه ده قطعهٔ ثانیه نك بیت خامسنده کی مانند و ماندن کبی
سادس ایکی لفظی بر اشتقاق جمع ایدر مثلا قیم ایله مستقیم کبی و بو تحفه ده
قطعهٔ ثانیه نك بیت عاشرنده کی رفت ایله رونده کبی یاخود شبه اشتقاق جمع
ایدر مثلا حق تعالینك قال انی لعملکم من القالین قولی کبی ایشته
بونلره جناس اشتقاق دیرلر بوندن صکره ایکی لفظ متجانسك بری بیتك اولنده
و بری آخرنده بولنسه اکا جناس مجنح دیرلر شاعر بیت لاح انوار الهدی *
من کفه فی کل حال * و بو تحفه ده قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنك مصراع
اولی کبی و اکر ایکی متجانس بر برینی تعاقب ایدرسه اکا جناس مزدوج دیرلر
مثلا حق تعالینك بسبا بنبا قولی کبی و بو تحفه ده قطعهٔ ثانیه نك بیت
اولنده بن و من کبی * سلبس * بوزن فعیل منتظم و مربوط معناسنه

* نیجه ایهام ایله تلمیح نفیس *

ایهام * علم بدیعده بر لفظه اطلاق اولنه که ایکی معناسی اوله بری قریب
و بری بعید لکن مراد بعید اوله بو صورتده معنای قریبه اصلا ملایم اولاز
نسنه یه مقارن اولمازایسه اکا ایهام مجرد دیرلر مثلا حق تعالینك الرحمن
علی العرش استوی قولی کبی و بو تحفه ده قطعهٔ ثالثه نك بیت عاشرنده کی
یمك خوردنی لفظی کبی و اکر مقارن اولور ایسه اکا ایهام مرشح دیرلر
مثلا حق تعالینك والسماء و ما بناها قولی کبی و بو تحفه ده اوتوز
طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده اینجو معناسنه در مروارید مصراعی کبی

تلمیح فحوای کلامده بر آیته یاخود بر حدیثه یاخود بر قصه یه یاخود بر شعره
یاخود بر مثل مشهوره یاخود بر کلام کباره اشارت ایتمکه دیرلر مثال اول
دیباجه دن بش اولکی بیتلر کبی مثال ثانی دیباجه دن بیت تاسع و بیت عاشر
کبی مثال ثالث دیباجه دن بیت ثانی و ثالث و رابع و خامس کبی مثال
رابع دیباجه دن بیت ثامن کبی مثال خامس اواخر دیباجه ده
سرمهٔ اهل صفاهان دیرایسم مصراعی کبی مثال سادس
دیباجه نك اون بشنجی و اون التنجی بیتلری کبی نفیس معلوم

* آنی اول اوقیان طفل اصیل * لفظلری معلومدر

* نکتهٔ شعریده ایلر تحصیل *

نکته * قطعهٔ رابعه نك عنوانده کلور * شعر * دیباجه نك بیت
ثالث عشرنده کجدی * تحصیل * معلوم *

* طبعه البته لطافت کتورر * لفظلری معلومدر

* حسن تعبیره سلاست کتورر * کذلك

* کوستروب بعض محلده ترکیب *

مثلا قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانی عشرنده اولدیغی کبی

* احسن وجهله قلدیم تهذیب *

تتکم بیت مزبورك عنوانی اکا شاهد عدلدر

* ارتکاب ایتمدم اصلا مرهون *

مرهون اصطلاحده بیت اول بیت ثانی یه یاخود مصراع اول مصراع
ثانی یه افاده ده توقف ایلیه سؤال قطعهٔ ثامنه نك بیت ثالثنده بیت
فارسیده دخی مستعملدر * عربیده چکه التی غبغب * بیورر مرهون
دکلمی جواب بو مقامده مرهوندن مراد مرهون بیتدر مرهون مصراع
دکلدر همدخی اکثره مبنی غالبا دیمك اوله تتکم وما علمناه الشعر
نصنده ویردکلری اجوبه دن بری اکثری دیو جواب اولدیغی کبی

* اوقیان اولیه تا کم مغبون * مغبون * یعنی مغرور

* لغتك ترجمه سی یانده *

لغت * بیانی دیباجه نك بیت تاسعی شرحنده کجدی * ترجمه * جیمك فتحیله
فصیحدر ضم ایله غلطدر دحرجه کبی فعلله وزننده مصدردر

* بر ایدر اهل دلك جاننده *

بو مقامده اهل دلدن مراد اهل فهم وصاحب شعور دیمکدر اکثری
کلستان عباره لرنده صاحب کرامت معناسنده استعمال اولنور
معنای لغویسی کوکل صاحبی دیمکدر چونکه * اهل * یعنی صاحب دل
کوکل دیوان یدنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کلور * جان * عامه‌نك معلومیدر

* یعنی وضع رقه حاجت یوق *

تکمه تراجم سائره لر محتاج اولدیغی کبی خصوصا تحفهٔ شاهدی ونظ لا ل

* بو یله زحمت جکه جك حالت یوق *

از جمله ایشنه بو جهتدن بشقه ترجمه لردن فائق و بهتر اولدی

* فارسی وعربی لفظ کثیر *

فارسی * بیانی یکرمی در دنجی بیتك شرحنده کچدی باقی لفظلر معلوم

* که اوله السنه ده شهر تکیر *

که * ادات ربطدر * السنه * بیت سابعده کچدی * شهر تکیر
وصف ترکیبیدر شهرت طوتیجی معناسنه چونکه کیر وصف ترکیبی
اولدیغی حالده قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده کلور

* جای ترکیده ایدوب استعمال *

جای * مکان دیو یکرمی ایکنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کلور باقی لفظلر معلوم

* ایلدم انلر ایله کشف مآل *

یعنی بو ایکی بیتك مآلی اصل فارسی یاخود عربی اولوب بالنقل ترکیده
وانشارده استعمالی شائع ومستفیض اولان چوق لفظلری تفسیر اوله رق مقام
ترکیده استعمال ایلدم دیمکدر مثلا اصطلاحاتك بیت اولنده فخر عالم
وبیت ثالثنده پادشاه لفظلری کبی چونکه زمانه مزده الفاظ
اصطلاحیه یی وکلمات منقوله یی تکلم ایتمك ترکی محضدن ظریفدر

* مشترك بعض لغات رنکین *

مثلا قطعهٔ عاشره‌نك بیت ثانی عشرنده ناقوس لفظی هم عربیده وهم فارسیده
کلیسا چاکی معناسنه در چونکه بو مقامده مشترکدن مراد مشترك السنه در
تکمه مقدمه‌نك مقصد رابعنده کی فائدهٔ ثالثه‌ده کچدی قارجع * بعض * ادات
سور جزئیه در بو تقدیرجه بعض تخلفله سؤال کلمز * لغات * بیت تاسعده
کچدی * رنکین بیانی قطعهٔ ثالثه نك عنوانی شرحنده کلور

* یازیلوب ایتمدم اما تعیین *

مثلا ناقوس مذکوری فارسی صورتنده الفاظ فارسیهٔ محضه میاننده
ذکر ایدوب عربیده دخی اویله اولدیغی تعیین وتصریح ایتمدی

فهم ایدر انلری ارباب کمال

انلردن مراد اوصاف تحفه که بو بیتدن اون اوچ بیت بو قروده بیت سالك
معناده نه خوش در نظیم * ایتمامش مثلنی کسه تنظیم * قولندن بو مقامه کلنجه
تفصیل ایلدیکی محاسن دیمکدر نکته کمال اوچ نوعدر اول کمال حقیقی که نعت
نورانی لا یضارع لموصوفه شیء فی الوجود الخارجی ثانی کمال عرفی که وصف
علمی کاف لمنعوته فی التصرف والتدبیر ثالث کمال اضافی که علو شیء
علی شیء فی شیء ما ایشته بو مقامده مراد کمال عرفیدر چونکه کمال حقیقی الحق
حق تعالی‌ده بو لنور کمال اضافی نقطه‌یه وجوهر فرده وارنجیه دکین بولنور

* طعن وتشنیع ایده طورسون جهال *

یعنی کمسه طعن ایتمز مکر جاهل اوله

* ایلدم حرف هجاده ترتیب *

حرف هجا بیانی قطعهٔ اولینك عنوانی شرحنده کلور ترتیب لغتده جعل کل
شیء فی مرتبته اصطلاحده جعل الاشیاء المتعددة بحیث یطلق علیها اسم الواحد

* وقور ابجد کبی هر طفل ادیب *

چونکه اطفال قرائت هجادن فارغ اولنجه خواجه‌لری درعقب ابجد ابتدا
ایتدیروب فی الحقیقه تأدیب وکوشمال وترتیب اطوار واحواللرینه براعت
استهلال سیاقنده لکن صورتده سیرت مرده رسانیده خلیفه‌لره قوللرین
چکدیروب طفل ساده دل دخی انواع شوق وغرام ایله ابجد شریفی کالنقش
علی الحجر حفظ ایدوب مراد ایتدیکی زمان یوزسنه دخی کچمش اولسه صوکبی
اقیدر ایشته اساس تمثیل ومدار تشبیه بویله اوله یاخود ابجددن مراد باباوده ده
اوله کانه طفل باباسنی وده ده سنی نه کونه از بر ایدرسه بو تحفه یی دخی بویله
قرائت ایدردیمك اوله لکن اول احسن واوجهدر فائده ابجد هوز اه بونلرك
معنالرنده نیجه نیجه کلمات والفاظ یازدیلر لکن بری موثوق به کلام دکلدر
و بر قاعدهٔ اساسیه‌یه ربطی دخی اولمازاما که فقیر شویله ظن ایدرمکه ذاتنده
حساب ایچون موضوع اولمش اوله نعم معانیسی دخی اولسه جائزدر هله
خواصی ومنافعی انکار اولنماز تذییل بوندن صکره معلوم اولسونکه
بو مقامده حساب جملی واقسام حروفی ذکر اولی واحسندر بو تقدیرجه ایکی

فصله محتاج اولنور*فصل اوّل حساب ابجدكه آكا حساب جمل ديرلر اوج
قسمدر برى جمل كبير برى جمل صغير برى جمل اكبر اوّل جمل كبيركه ميان ناسده
مشهور حتى ختام تحفه ده تاريخ تحفه دخى اكا كوره در قسم ثالثى اجمل
صغيركه اون قسم اوزره يعنى اون درلودر اوّل ياء تحتيه جه جمل كبير كبى
صكره هر حرفدن اون ايكيشر اون ايكيشر طرح ايدوب باقيسنى اخذ ايده
مثلا كاف سكز لام التى ميم درت نون ايكى سين خالى الى آخره ثانى بو صورتده
طقوزر طقوزر طرح ايده فاحفظ ثالث بنه بو صورتده يديشر يديشر
طرح ايدوب باقى نه قالورسه انى اعتبار ايده فافهم رابع اسامئ حروفى
حساب ايدوب اون ايكيشر اون ايكيشر طرح ايدوب باقى نه قالورسه
انى اعتبار ايده مثلا الف يوز اون بر بعد الطرح اوج قالور با اوج وقس عليه
سائره خامس بو صورتده طقوزر طقوزر طرح ايده وقس عليه سائره
لكن تسهيل ايچون مطروحى تحت الاسامى باقى يى ياخود خالى يى
فوق الاسامى وضع ايدوب بو وجه اوزره ارائت ايده لم

٣ ٣ ٨ ٨ ٦ ٤ ٨ خالى ١ ٢
الف با جيم دال ها واو زا حا طا يا
١١١ ٥٣ ٣٠ ١٣ ٩ ١٠ ١١

٢ ٨ خالى ٧ ٣ ٤
كاف لام ميم نون سين عين الى آخره سادس بو صورتده
١٠١ ٧١ ٩٠ ١٠٦ ١٢٠ ١٣٠

يديشر يديشر طرح ايدوب باقى نه قالورسه انى اعتبار ايده سابع عدد
اسامیسنى حساب واعتبار ايدوب اون ايكيشر اون ايكيشر طرح ايده
٤ ٨ خالى ٨
ثامن بنه بو صورتده طقوزر طقوزر طرح ايده مثلا احد اثنين ثلثه اربعه
١٣ ٦١١ ١٠٣٥ ٢٧٨
تاسع بنه بو صورتده يديشر يديشر طرح ايدوب باقى نه قالورسه انى اعتبار ايده
عاشر يعنى جمل صغيرك اونجيسى اسامئ حروفى حساب ايدوب بعده اوّل
١١١ ٣ ٥٣ ٣٥
حرفى مجموعدن اسقاط ايدوب باقيسنى اعتبار ايده مثلا الف با جيم دال
١١٠ ١ ٥٠ ٣١

١٥ ايشته بونده جمل صغير نهايت بولدى قسم ثالث جمل اكبردركه درت
صنف اوزره در اوّل فقط اسامئ حروفى بلا زياده ولا نقصان حسابدر
مثلا الف يوز اون بر با اوچ وقس عليه سائره صنف ثانى فقط اسامئ
عدديه سنى بلا زيادة ولا نقصان حسابدر مثلا الف ايچون احد اون اوچ
با ايچون اثنين التيوز اون بر وقس عليه سائره صنف ثالث حساب بسط كه
بو دخى ايكى وجه اوزره در اوّل بسط الحروف كه ابتداء اسامئ حروفيه يى
جمل كبير ايله حساب بعده عدد حروف دخى حاصله ضم اولنه مثلا الف
يوز اون بر ايكن عدد حروفى ضم ايله يوز اون درت ديو حساب اولنه وقس عليه
سائره ثانى بسط الاعداد كه ابتدا اسامئ عدديه سنى الوب وجمل كبير ايله
حساب وعدد حروفنى حاصله ضم ايده بو كه بسط اوّل ديرلر مثلا الف ايچون
احد لفظنى حساب ايتدك اون اوچ اولدى وعدد حروفنى ضم ايله اون التى
اولدى ايشته بسط اوّل بو يله اولدى واكرسته عشرى بو ترتيب اوزره
اعتبار ايدرسك بسط ثانى اولور وهلم جرا على بسط ثالث و بسط رابع و بسط
خامس الى غير النهاية بو يله درصنف رابع طرح بسطكه بو دخى ايكى
ضرب اوزره در اوّل طرح اسميه كه اسامئ حروفدن مكرراتى القا بعده باقى
نه قالورسه انى حساب ايده مثلا نوندن احد النونين القا اولنوب اللى التى
حساب اولنه ثانى طرح عدديه كه حروف اعداددن مكررات القا بعده باقى
نه قالورسه انى حساب ايده مثلا ثلثه ثاء مثلثه نك برينى اسقاط ايدوب بشيوز
اوتوز بش حساب اولنه خلاصۀ كلام بو تفصيل اقتضاسنجه حساب
جمل اون يدى درلو اولدى لكن اون يدى اولمسى همان فى الاصل حساب
اولنه جق حروفدن مكرراتى القاسزجه اولمغه مبنيدر فاما كه حروف
مذكوره دن مكررات القا اولنديغى صورتلرده اون يدى درلو دخى حاصل
اولمش اولور ايشته بو تقديرجه حساب جمل جمعا ايكون اوتوز درت اولور
چونكه اون يديسى طرحسز واون يديسى طرحلودر فاحفظ سؤال طرح
بسطيدن ايكى صورت اوّلكى اون يديده داخل دكلى بو صورتده اوّل
اون يدى طرحسز ديو تعيين نه كونه صحيح اولور جواب بو مقامده مدار نفى
واثبات اولان طرح اصليدر سابقده مذكور اولان ايسه طرح بسطى اولمغله
جمع وخلودن عناد بو قدر ازجمله بلسل جمل كبيرده التمش درت ايكن
بعد الطرح الاصلى بل اولوب اوتوز ايكى قالور بعد هذا بل دخى بسط حرفله

یتمش درت ایکن یتمش اوچ قالور بهمه حال جمعا وخلوا تنافی بوقدر فاحفظ
ایشته بو حسابلر اکثری علم وفقده وعلم تقویمده و وضع توارنخده و بعض
محاضراتده وحسابات رموزیه ده اعتبار اولنور خذ هذا وکن
من الشاکرین فصل ثانی اقسام حروف بیاننده درچونکه حروف
ایکی قسم اوزره در اول حروف منفرده که حروف جملدر کما سبق ثانی
حروف مزدوجه که مکتبلرده اطفال وصبیانك اوقودقلری ترتیبدر
و بو ایکی قسملرك هر بری دخی شرقیه وغربیه اولور و بودرتدن هر بری دخی
طبایع عناصره منقسملردر بهمه حال کرك منفرده وکرك مزدوجه بزم
دیارلرمزده مشهور اولان شرقیه لربدر ولاجل ذلك بیانه محتاج دکلدر فاما که
غربیهٔ منفرده سین مهمله شین معجمه یرینه وشین معجمه غین معجمه یرینه وغین
معجمه ظاء معجمه یرینه وظاء معجمه ضاد معجمه یرینه وضاد معجمه صاد مهمله یرینه
وصاد مهمله سین مهمله یرینه اعتبار اولندی حتی شمس المعارفده دخی اکثر
حسابات بونك اوزرینه در فاما که غربیهٔ مزدوجه سی زای معجمه یه جه
شرقیه کبی صکره س ش یرینه ط ظ صکره ك ل م ن صکره
ص ض ع غ ف ق صکره س ش صکره ه و لا ی
واما طبایع حروف منفردهٔ شرقیه واما طبایع حروف مزدوجهٔ شرقیه

نار ا ه ط م ف ش ز نار ا ج ذ ش ظ ق ن
هوا ب و ی ن ص ت ض هواء ب حر ص ع ك و
ماء ج ز ك س ق ث ظ ماء ت خ ز ض غ ل ه
لا
تراب د ح ل ع ر خ غ تراب ث د س ط ف م ی

واما طبایع حروف منفردهٔ غربیه واما طبایع حروف مزدوجهٔ غربیه

نار ا ه ط م ف س ز نار ا ج ذ ظ ن غ ش
هواء ب و ی ن ض ث ظ هواء ب ح ر ك ص ف ه
ماء ج ز ك ص ق ث غ ماء ت خ ز ل ض ق و
لا
تراب د ح ل ع ر خ ش تراب ث د ط م ع س ی

ایشته بونلر دخی بعض حسابلرده واکثر خواصده اعتبار اولنور سؤال همان
براق ظ ابجد ایله بو درجه اطاله واطنابدن اقتضا ایدردی جواب بونلرك اوتوز

دردنجی قطعه نك آخرنده کلن معمی حلنده و بعضیسی دیباجه ده صد
درصد شرحنده اقتضا ایتدیکندن بشقه منافع اخراسی دخی انکار اولنماز

* یازدیغم لفظ دلارا اکثر *

لفظ * معروف * دلارا * کوکل بزیجی معناسنه در چونکه دل کوکل دیو
اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور آرا وصف ترکیبی اولور والتمش
التنجی بیتده کچدی * اکثر * یعنی اغلب لکن بو مقامده معاونت
وقرائن ایله جمع دکل معناسنه در فاحفظ

* شعر وانشایه موافق کوهر *

شعر * بیت ثالث عشرده کچدی * انشا * یکرمی یدنجی بیتده
کچدی * موافق * معلوم * کوهر * بیانی بیت عاشر شرحنده کچدی

* نیجه سن حاصل معنی یازدم *

مثلا یکرمنجی قطعه نك بیت ثالثنده جامه خواب لفظی یتاق دیو
تفسیر ایلدی حاصل معنی اوله رق نتکیم مصراع ثانی اندن افصاح ایدر

* اصطلاح اوزره نه رعنا یازدم *

زیرا اصطلاح اولمسه ده لغوی اولسه ایدی جامه خواب او یقو اسبابی معناسنه
اولملو ایدی فاحفظ * اصطلاح * مثنوی عنوانده کلور * رعنا * قطعهٔ
ثانیه نك عنوانده کلور * یعنی واردر نیجه رعنا معنا *
ما لی بیت اولی تفسیردر که مثلا تفسیرمز بورده یتاق نه رعنا تفسیردر کما لا یخفی

* باقه فرهنکه بولمز زیرا *

فرهنك بو مقامده علم لغت معناسنه در چونکه فرهنك ادب
معناسنه درعلم لغته ده ادب دیرلر نتکیم بو بیت اندن افصاح ایدر

* ایتمامش کرچه لغتلر تصریح *

کرچه * ادات وصل دیو ادوات مرکبه ده کچدی لغت * بیانی * سابقده کچدی
تصریح معلوم بوندن بشقه حالا میان عالمیانده مشهور اولان شعوری
مرحومك کتابنده تامع وار در حاصلی علم لغتده وفرهنك شعوریده بلکه سائر
فرهنکلرده مثلا جامه خواب لفظنی ناظم نحریر کبی یتاق تعبیریله تفسیر
بو قدر فلله دره تنبیه فرهنك شعوریده بولنمیان کرك تفسیرده وکرك مفسرده
چوقدر بلکه عامهٔ کتب لغتده بولنمیان وار که مثلا فرق یدنجی قطعه نك
بیت رابعنده اولان کبی ان شاء الله تعالی اقتضا ایدن محللرده جابجا تنبیه اولنور

* ایلدم جمله عجمدن تصحیح *

جمله * ایکنجی بیتده بکدی * عجم * یعنی اهل اقلیم ایران ومملکت فارس *
تصحیح معلوم * یافشور کوهر ایران دیر ایسم *
کوهر * برقاج کره بکدی * ایران * یکرمی اوچنجی قطعه‌نك بیت اخیرنده کلور

* سرمهٔ اهل صفاهان دیر ایسم *

سرمه * فارسیده وترکیده دخی شایعدر عربیده کحل دیرلر وتعریف اولنوب
سرمق ددیلرهاتی بیت زوسمه نیر داخت ابرو هلال * بسرمه چه محتاج چشم
غزال قطعه جمله حرفی غربتك رغبتده موجود اولدیغی * دالدرکم اهل
غربت جمله سی شادیده در * اصفهانده سرمه‌نك طاغینه رغبت یوغیکن
کورمبسك ذره سی روم ایچره نور دیده در * اهل * معروف * صفاهان *
یکرمی دردنجی بیتده کچدی * نام والاسی اوله دنیاده *
نام * آد دیو قرق دردنجی قطعه‌نك بیت سادسنده کلور والا * اعلی
دیو قطعهٔ خامسه‌نك بیت ثالثنده کلور

* تحفهٔ وهبی سنبل زاده *

تحفه * لغتده هدیه معناسنه عربیدر فارسیده دخی شایعدر باقی لفظلر
معلوملردر * اوقیاندن بودر انجق مأمول * مأمول * معروف

* کهانده خیر دعانی مبذول *

خیر * و * دعا * و * مبذول * معروفلردر بودعانه قدر خیرده استعمالی
غالب ایسه ده ینه خیرله تأکید ایتدی مبالغه واستدعا ادعا ایچون فلله دره

* حفظ ایده سهو وخطادن مولی * الفاظی معروفه در

* حسبنا الله تعالی وکفی *

بوترکیب نه قدر که عربی ایسه ده لسان عرب اشرف السنه اولدیغی حسبیله

* ختامه مسك بیوردی فلله تعالی دره *

* قطعهٔ شرعیه در حرف الف ازابتدا *

قطعه * قافك کسری وطانك سکونی وعینك فتحی وهاء رسمیه ایله عربیده
وفارسیده پاره معناسنه در وعربیده ظلام اللیل معناسنه ده کلور منه قوله تعالی
فاسر باهلك قطع من اللیل اصطلاح اهل عروضده ایکی بیتدن طقوز
بیته وارنجه اولان شعره قطعه دیرلر ومافوقنه قصیده دیرلر بعضیلر برشرط
دخی زیاده ایدوب شویله تعریف ایتدیلرکه قطعه ایکی بیتدن طقوز بیته

وارنجه برقافیه ده اولوب مطلعك اول مصراعی قافیه سی مخالف اولان شعره
دیرلر مطلعی برقافیه ده اولنجه غزل دیرلر اکر وصف محبوب اولورسه
والا آخر مضمونده اولورسه شعر ونظم دیرلر بو صورتده دخی اکثر نه ایچون نظم
اولندیسه اکا نسبت ایله تسمیه ایدرلر مثلا ثنایه دائره مدحیه وذمه دائره هجویه
وبیرامه دائره عیدیه وموته دائره مرثیه دیرلر وقس علی هذا ولکن نسوان
حقنده اولانه عربلر خاصة نسیب دیرلر بوندن معلوم اولدیکه ایکنجی معنایه
کوره شعر وغزل واخوانی قطعه‌نك قسمیاتی واضداد یدر فاما که اولکی
معنایه کوره اقسام وجزئیاتیدر کلدککه ناظمك تحریر بومقاملرده قطعه دیو
عنوان وتصدیری اولکی معنایه کوره اول ویرمز مکر تجربه ده محمول اوله معنای
لغوی یه کوره اولسه ده بعید دکل سؤال بوتحفه ده طقوز بیتلودن اکثره ده
قطعه دیو عنوان ایلدی مثلا طائفهٔ ولی اون اوچ بیتدر ثانیه اون بر بیتدر
کرك ایدیکه قصیده دیو تصدیر ایتملو ایدی جواب برقاج وجهله ممکندر اولا
اکثر طوائف طقوز بیتدن زیاده اولدیغیچون علی العموم قطعه بیوردیکه
نسق واحد اوزره اولسون دیو ثانیا قطعه دن عموم مجاز طریقیله قطعه دن
وقصیده دن اعم برمعنا مراد ایتمش اوله ثالثا معنای لغوی مراد ایتمش اوله ایشته
قطعه‌نك بحثی بودر کلدککه بومقامده آخرنده کی همزه یاوحدت ایچون اوله
بندهٔ همزه سی کبی یاخود صفت ایله موصوف میانده هاء رسمیه دن مبدل
اولان همزه اوله بندهٔ داناهمزه سی کبی کماسبق تفصیله فی الادوات البسیطة
شرعیه شرع ایله یاء نسبیهٔ مشدده دن مرکبدر زیرا یاء مثنات تحتیه آخره
لاحق اولنجه عربیده مشددا فارسیده مخففا نسبت معناسنی مفید اولور
شرعیه آخرنده کی ها قطعه‌نك صفتی اولدیغیچون تاء تأنیثدن مبدل اولان
هادر علی ماسبق فی الادوات البسیطة شرع دین وملت معناسنه که علماء
رحمهم الله تعالی وضع الهی سائق لاولی الالباب باختیارهم المحمود
الی الخیر بالذات دیو تعریف ایتمشلردر بوتعریفه کوره حضرت موسی‌نك
وحضرت عیسی‌نك وسائر پیغمبرلرك حق تعالی جانبندن کتوردکلری امور
عظامه شرع وشریعت ودین وملت دینلور فاما که بوامت مرحومه میانده
بونلر منفردا یاخود مجتمعا ذکر اولنسه حضرت فخر انبیا علیه افضل التحایانك
باریدن برلری ارشاد ایچون کتوردیکی امر عظیم لازم الاتباع وواجب الامتثال
مراد اولنور نتکم حق تعالینك ان الدین عند الله الاسلام قولی دخی

بونی مشعردر * در * بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة * حرف * حانك
فتحیله حروف تهجینك وحروف مبانینك وحروف معانینك مفردی وطرفیکه
جانب معناسنه واغزدن ضرطه چالق ودخی سوز سقطی طوتمق که فاعلنه
حرف کیر دیرلر وسوز معناسنه ده کلور بو سوز معناسنه کلدیکی حافظك
شو بیتندن فهم اولنور بیت آسایش دوکیتی تفسیر این دو حرفست * با دوستان
تلطف با دشمنان مدارا * شرفنامه ده ومحمودیده عیب ونقصان معناسنه
عیب کیر مقامنده حرف کیر دیرلر نتکم شیخ سعدینك شو بیتندن فهم
اولنور بکوینده از ین حرفکیران هزار که سعدی نه اهلست
وآموزکار * اصطلاح نحاتده کلمه اوج قسمدر بری اسم
وبری فعل وبری حرفدر صوفیه اصطلاحنده حق تعالینك عبد خاصنه
مخاطبت ایلدیکی لغت وعبارته حرف اسمیله واعیاندن حقایق بسیطه یه
حروف اسمیله همدخی کالشجر فی النواة غیب الغیوبده کامنه ومستوره اولان
شئون ذاتیه یه حروف عالیات اسمیله تسمیه ایدرلر قطعه کنا حروفا عالیات
لم نقل * متعقلات فی ذری اعلی القلل * انا انت فیه ونحن انت وانت هو *
والکل فی هو هو فسل عمن وصل نکته شیخك فسل عمن وصل قولی بزلری
بو طرزه اولان کلماتمز ایله طعن وتشنیعه هدف ایدوب قبل فهم المراد حقمزده
بیهوده حرف انداز اولمالك دیو علماء رسومه تنبیه جوابدر زیرا او لمقام قبل
الوصلة درك اولنور معنی دکلدر چونکه بعد الوصلة وراء عقلده بر قوت پیدا
اولور که انکله مسئلهٔ وحدت روشنا اولور نتکم کلیات قوای خمسهٔ باطنه ایله
ادراك اولنیوب انجق عقل ایله هویدا اولدیغی کبی لنامقه بیت لا تجوز نسبة
الصوفی من اهل الرسوم * فهی مثل نسبة الانسان بالوحش العجم نتکم کبار
لا یقاس الملوك علی الصعلوك بیوردیلر همدخی حرف علوم حرفدن هر برینه ده
اطلاق اولنور چونکه علم حرف درت علمدر زیرا حروفاتدن بحث اکر من حیث
الاستخراج علی الخصوص اولنورسه علم جفر دینلور واکر من حیث الاستخراج
علی العموم اولنورسه علم زایرجه دینلور واکر من حیث الخواص اولنورسه
علم خافیه دینلور واکر من حیث توفیق الاعداد اولنورسه علم وفق دینلور
انتهی بو ندنصکره کلدك صدده بو مقامده حرفدن مراد حروف مبانی
مفردی اولان حرفدر * الف همزه نك فتحی ولامك کسری وفا ایله کتف
وزننده لغتده ومبرد عندنده همزه نك وماقبلی مفتوح حرف مدکه علی الاشتراك

اسمیدر اصطلاحده الف خاصة ماقبلی مفتوح حرف مدك اسمیدر چونکه
حرف تهجی مبرد عندنده یکرمی سکزدر که الف ایله همزه یی حرف واحده
قلمشدر اتفاق بصریینده یکرمی طقوز در بریسی ماقبلی مفتوح حرف مدك
اسمی الف درکه همزه نك غیریدر علما میاننده عرف مشهوره کوره دخی
بویله درکه یکرمی طقوز حرفك بری الف بری همزه یا بری واو غیریلر دخی
معروفدر ولکن بین الناس همزه یرینه الف الف یرینه لام الف دیو مشهوردر
حتی بعض حذاق لام الفی حرف مستقل عد ایتمك عامی لاوجه له دیو حکم
وجزم ایتمشلردر بو حکمك باعثی لام الف لفظنك الفی معنای مذکوره لغة
مناسب فاما که لامك فائده سی نه اولدیغی ظاهر دکل مکر دیه لمکه لام خطده
الف کبی صاحب ساق اولدوغیچون حروف بیننده انتخاب والفه ضم اولنمش
اوله بو تفصیل معلوم اولدیسه بو مقامده علی کل حال الفدن مقصود ماقبلی
مفتوح حرف مددر بویله اولنجه یا بودر که عرف مشهوره مبنی اوله بو صورتده
همزه یه احتمال اولمدیغندن باشقه اذا اجتمع العرف واللغة قدم العرف قاعده
سنه اوفق اولور یاخود لغته مبنی اوله بو صورتده ما نحن فیه اولان صددنده
اولدیغمز علم لغته انسب اولور سؤال الفدن مراد لغته مبنی اولنجه واو برقطعه
اولسون همزه یه اولمق اقتضا ایدردی جواب همزه عربدن باشقه لغتده اولمك
غیرنده بولنمز دیو تصریح ایتدیلر همزه یه للك ایسه همزه آخرده اولمق اقتضا
ایدر یاخود عرف عوامه که ناس میاننده مشهوره مبنی اوله بو صورتده استعاره
طریقیله همزه نك اسمی اولان الفی ذکر ایدوب ولام الف مراد ایتمك اولور
سؤال حروف مده وتاء تأنیث وها بو بش حرف روی اولماز دیو علم
قافیه ده تصریح ایتدیلر الف اوزره قافیه یی بنا نه کونه اولور جواب حروف
مذکوره نك حروف روی اولمدیغی عربی عروضلرنده وقافیه لرنده مبیندر
اویله اولنجه اشعار عربیه کوره اوله اما اشعار فارسیده وترکیده دخی قاعده
مذکوره یه مراعات اولنسه احسندر لکن فارسیه وترکیه شعراسی تسامح
ایدوب حروف مذکوره یه قافیه بنا ایدیورلر خصوصا لغت نظم ایدن ارباب
معارف مثلا نظم الفرائدنده مزید زاده بیورر مسمط تکر بدر ایل واله بشلمق
اولدی ابتدا * اغزه دی فم دخی فاه اولکه حمدو ثنا * کونده ر دان کس رسول
قارشلمقدر قبول * عبد واسیر اولدی قول سید مولی اغا * از * بمعنی من کما سبق
فی الادوات المرکبة * ابتدا * افتعال بابنك مصدریدر لکن آخرنده همزه نك

حذفیله کما سبق فی شرح البیت السابع والعشرین من الدیباجة * حاصل معنی
ابتدادن حرف الفده شرعه منسوب برقطعه یاخود شرعه منسوب قطعه
یعنی بو قطعه ده سراپا مذکور ومترجم اولان شرع ایله مثبت وشرعده مستعمل
اولندرخارجدن امر اجنبی نسنه دکلدر نتکم قطعه ثانیه میان عشاقده دلربا
وغمکشا اولان نسنه لره متعلق اولدیغی کبی فلله در الناظم من وجهین اولا
سائر لغته ترجمه لرین نظم ایدن ارباب نظام اکثری برمصراعده یاخود
بر بیتده نهایت ایکی بیتده نادرا اوچ بیتده مراعات ایلدیکی جهت وحدتی ناظم
نحریر هر برقطعـــه ده رعایت ایدوب بوندن بشقه مراعات نظیر وصفت
طباق وجناس وایهام کبی صنعتلرده دخی رعایت ایتمشدر ایشته بو ناظم نحریرك
تفرد ایلدیکی صنایع بدیعه دندر چونکه سائر ارباب نظام غالب احوالده
امام حریری کبی تناسب لفظی داعیه سنده اولوب ادبا بیاننده کغمد من ذهب
علی سیف من خشب تمثیلنه ماصدق اولدیلر اما ناظم نحریرك طرفینه رعایت برله
غالب اعتنامی جانب معنایه در ثانیا شرعیات امور سائره دن افضل واشرف
اولوب وچوق نسنه نك اعتدادی وحسن شرعله اولدیغیچون قطعه لر
بیننده قطعهٔ شرعیه یی انتخاب وتقدیم ومعرفة الله هرکسك اوزرینه لازم
و واجب اولدیغیچون تبرکا وتیمنا اسماء الله تعالی ایله قطعه یی تصدیر ایلیوب
بیورر

* تکری آدی شیذر وشبذیر ویزدان خدا *

شیذر * شین معجمهٔ ممدوده نك کسری ودال معجمه نك فتحی ورا ایله حضرت
حق جل وعلانك اسماء شریفه سندندر عنصری مسمط چو او فتنه برانکیزد
زمژکان خشم وخون ریزد * چو منخل چشم اشك بیزد * شود کریان شوی
دادر تو بی آن داور محکم * که از دادش بنی آدم بیــــارامند در عالم * چو مؤمن
برحق شیذر اسم مذکور مقامنده لسان عربیده اسم جلال که الله کلمه سیدر
لسان چغتایده تاء مثنات فوقیه نك کسریله تنکری لفظیدر لکن رومده فتح
تا ایله تکری دیرلر چونکه رومده مستعمل اولان ترکی چغتایدن تراش وپرداخت
اولنمشدر اصل ترك چغتیدر همان بو اجلدن ناظم نحریر تکری ایله تفسیر ایلدی
بوندن بشقه چغتایده تکریه ضم همزه ایله اوغان دخی دیرلر * شبذیر * شین
معجمه نك فتحی و باء موحده نك سکونی وذال معجمهٔ ممدوده نك کسری ورا
ایله یعنی شیذر مذکور یاء تحتیه نك حذفی ایله شبذر دخی دینلور اویله اولنجه
باء تحتیه ایله شبذر مقامنده شبذیردن مخفف شبذر اوقنسه صحیح اولور بلکه

موحده مثناتدن اقدم اولدیغی حسبیله نظم طبع اوزره اولوردی لکن تکرار
کبی اولور فافهم * یزدان * یاء تحتیه نك فتحی وزاء معجمه نك سکونیله اکثری
ارباب لغت قتنده شیذر کبی حق تعـالینك اسماء شریفه سندندر بعضیلر
یزدان خالق معناسنه دیدیلر خالق معناسنه اولدیغی حکیم فردوسینك
شو سوزندن فهم اولنور بیت سبك داد سوکند آن پاك دین * بیزدان هفت
آسمان وزمین * طائفهٔ مجوس قتلرنده یزدان خالق خیره مخصوص اسمدر
خالق شره آهرمن وآهریمن دیرلر نتکم اهرمن فرق التنجی قطعه نك بیت
ثامننده کلور اویله اولنجه ناظم نحریرك یزدانی تکری ایله تفسیری اکثره بنادر
نتکم شـاهدی مرحوم اکثره بنا اتدیکی کبی مصراع تکرینك آدیدر ایزد
ویزدان خدا * خدا * خاء معجمه نك ضمیله جناب باری تعالی یه دینلور چونکه
یا مفرد اعتبار اولنور یاخود مرکب اعتبار اولنور اکر مفرد اعتبـار اولنورسه
صاحب ومالك دیمـك اولور بو صورتده عربلر آندن رب ایله تعبیر ایدرلر
بو تقدیرجه رب کبی بشقه لفظ ایله ترکیب اولنورسه حق تعالینك غیرنده اطلاق
اولنور مثلا کدخداوده خداو کشورخداو سیم خدادیرلر صاحب خانه
وصاحب قریه وصاحب اقلیم وصاحب فضه معنالرینه واکر یالکز ترکیبسز
خدا دینلورسه الله تعالی دن غیریه اطلاق اولنماز واکر مرکب اعتبار اولنورسه
خدا اصلنده وصف ترکیبی اوله رق خود آی ایدی عربیده الجائی بذاته معناسنه
ترکیده کندی کلیجی دیمکدر تخفیف ایچون خودك واوی حذف اولنوب
خاء معجمه یه ضمهٔ مشبعه ایله حرکه ویروب خدا دیدیلر بو تقدیرجه خدا
واجب الوجود تعـالی معناسنه که وارلغی کندودن دیمك اولور حقیقتده
حق جل وعلی نك غیرنه اطلاق اولنماز بویله اولنجه ناظم نحریرك خدایی
تکری ایله تفسیری ایکی تقدیر اوزره حق تعالی یه مخصوص اولدیغیچوندر فائده
جمیع صورده خدا اصلنده آخرنده بعد الالف یا تحتیه ایله خدای ایدی پای
پاسی کبی پاسی اسقاط اولندی علی ما سبق فی فوائد المقدمة سؤال ذال معجمه
اصلیه اوله رق فارسیده بولنمازدبو حکم ایلدیلر شبذر وشبذیرنه کونه اولملو
جواب حکم علی الاطلاقه دکلدر بلکه اولده بولنماز دیمکدر حتی اقنوم عجم
صاحبی ذرحش وذلادن غیری اولده بولنمازدیدی وشرفنامه ذال معجمه یی
انجق درت لغت یازمش وشعوری مرحوم فرهنکنده چوق تتبع ایتدکدنصکره
باب ذال معجمه ده انجق طقوز لغت یعنی کلمه یازمش شعوری ایسه ارباب تتبعك

سلطانیدر *یاردیجی آفریننده بزرکی کبریا*

آفریننده *همزهٔ ممدوده‌نك وفانك فتحه‌لری و راء ممدوده‌نك کسری ایله اسم فاعلدر شاهدی *بیت* بل آفریننده یاردیجیدر *رزق و بریجیدر روزی دهنده مصدری خلق معناسنه اولان آفریدن لفظیدر ز برا مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره نونك دال اوزره تقدیمیله آفریند وآفریننده کلور*بزرکی آخرنده یاء تحتیهٔ مصدریه ایله بمعنی کبریا یعنی اولولق زیرابزرك اولودیو بو قطعه‌نك بیت ثالثنده کلور *کبریا* عربیدر بومقامده تفسیردر علی ماوعده

فی آخر الدیباجة تنبیه *وصفیدر پروردکار وکردکار آمرزکار*

بواوج کلمه‌دن هر بری حق تعالینك وصف مشهوریدر بلکه اسم معروفیدر هر برلری مرکبدر چونکه *پروردکار* مبالغه ایله بسله‌یجی که عربیده رب ومربی معناسنه‌در زیرا *پرورد* باء فارسیه‌نك وواوك فتحه‌لری وایکی رانك سکونلری ودال ایله تربیه معناسنه پروردن لفظندن ماضی صیغه‌سی اوزره اسم مصدردر علی ماسبق فی قواعد المقدمة *کار* کاف فارسیه ایله مبالغهٔ اسم فاعل اداتیدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة *آمرزکار* مبالغه ایله یارلغایجی که عربیده عفو وغفار معناسنه شیخ عطار بیت پادشاها جرم مارا درکذار* ماکنهکاریم توآمرزکار* زیرا *آمرز* همزهٔ ممدوده‌نك فتحی ومیمك کسری ورانك سکونی وزاء معجمه ایله مغفرت معناسنه اولان آمرزیدن لفظندن امر صیغه‌سی اوزره اسم مصدردر *کار* ادات مبالغه کماسبق آنفا کردکار* مبالغه ایله ایشلیجی که عربیده فعال معناسنه حکیم سنائی بیت چون تودر علم خود زبون باشی* عارف کردکار چون باشی *چونکه کرد کافك کسری ورانك سکونی ودال ایله بمعنی کار وعمل وفعل که قطعهٔ عاشره‌نك بیت خامسنده کلان کردار لفظندن مخففدر کار ادات مبالغه‌در لکن آخرنده زای معجمه ایله کرداز دخی حق تعالی‌یه اطلاق اولنور بویله اولنجه مرکب اولماز بوتفصیل معلوم اولدیسه حق تعالی حضرتلری رب العالمین وغفار العاصین وفعال لمایرید اولدیغی حسبیله بواوجدن هر بری ذات سامی صفاتنه وصف خاص بلکه اسم خاص قلنمشدر سؤال بلکه اسم قلنمشدر دیو اضرابدن فهم اولنور که ناظم رنجیر بونلره دخی اسبق کبی اسم اطلاق ایتسه اولی واحسن ایمش جواب چونکه جناب فیاض مطلق اوزره اطلاقی صحیح اولان اوج قسمدر اول اسماء محضه ثانی اسماء وصفیه ثالث صفات محضه زیرا اول

کلمانده ترکیب یاخود اشتقاق اعتبار اولنمزسه قسم اول اولور مثلا عربیده الله وایل فارسیده شبذر وشبذیر ترکیده تکری کبی والا اکر ترکیب اشتقاق اعتبار اولنورسه بوصورتده دخی نقل ایله یاخود غلبه ایله یاخود تسمیهٔ خاصه ایله حق تعالی‌یه اسم قلنورسه قسم ثانی اولور مثلا عربیده خالق وخلاق فارسیده آفریننده وآفریدکار کبی یوق که قلنمازسه قسم ثالث اولور مثلا عربیده واجب الوجود وصانع العالم فارسیده خود آینده وجهان کننده کبی بویله اولنجه بومصراعده مذکور اولان پروردکار وکردکار وآمرزکار کلمه‌لری قسم ثانیدندر فاما که ناظم تحریرك وصف دیو تفسیر ایتمه‌سی وصفیت اصلیه‌یی اشعار ایچوندر سؤال اسماء الله توقیفیه‌در حق تعالی‌یه خداویزدان وپروردکار وسائرلری نه کونه اطلاق اولنور جواب موافقك متن وشرحنده واقع ومذکوردر که سوزاغانده موضوعه اولان آسماء اعلامده دکلدر بلکه نزاع صفات وافعالدن مأخوذه اسماده‌در واما غزالی حضرتلرینك عندنده علی طریق التوصیف اولورسه جائزدر علی طریق التسمیه اولورسه جائز دکلدر همان بواجلدن ناظم نحریر اسما اعلامده نزاع اولمدیغیچون قسم اولدن اولنلری تکری آدی دیو تفسیر ایلدی صفات وافعالدن مأخوذ اولنلرك محقق غزالی عندنده علی طریق التوصیف اطلاقی جائز اولدیغنه بناء قسم ثانیدن اولنلری وصفیدر دیو تفسیر ایلدی نه قدر که قسم ثانی وصفیتدن اسمیته نقل اولندیغی حسبیله اسماء اعلام قبیلندن اولدیسه‌ده بوباب مزالق اقدام اولمغله بنه حزم واحتیاط ایدوب وصفیدر دیو تعبیر ایلدی فلله دره تنبیه بوندن بشقه حق جل وعلانك عربیده اسماء وصفاتی اولدیغی کبی فارسیده دخی واردر انشاالله تعالی بوقطعه‌نك بیت رابعی شرحنده دسترس اولدیغمزی ذکر ایده‌لم

هم دخی پاینده باقیدر همیشه دائما

پاینده *باء فارسیهٔ ممدوده‌نك فتحی ویاء تحتیه ایله بمعنی باقی ومستقر وثابت اسم فاعلدر مصدری بقا وثبوت واستقرار وتوقف وابقا ایله محکم باصمق معناسنه اولان پاییدن لفظیدر بویله اولنجه پاینده نه قدر که باقی معناسنه ایسه‌ده حق تعالی‌یه اطلاق جائز دکلدر زیرا باصمق معناسنی متضمن اولدیغی حسبیله مشعر نقصاندر شکیم فقیه وعارف وطبیب وعاقل مشعر نقصان اولدیغی حسبیله اطلاق اولنمدیغی کبی *همیشه* هانك فتحی ومیم ممدوده‌نك

کسری وشین معجمه‌نك فتحی وهاء رسمیه ایله یعنی دائما شاعر بیت همیشه باد
عداوت میان کبر و یهود * زهر طرف که شود کشته سود اسلامست

* کور یجی بینا ودانا بیلیجی اولو بزرك *

بینا * باء موحده ممدوده‌نك کسری ونون ممدوده‌نك فتحیله امر حاضر آخرینه
فقط الف الحاقیله اسم فاعل یاخود صفت مشبهه‌در علی ما سبق فی قواعد
المقدمة مصدری قرق بشنجی قطعه‌نك بیت تاسعنده کلن دیدن لفظیدر زیرا
مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره بیند و بیننده کلور صائب بیت یارب از عرفان
مرا پیمانهٔ سرشارده * چشم بینا وجان آگاه ودل بیدارده * دانا * دال ونون
ممدودتینك فتحلریله هر برنسنه‌ده بینا کبی لکن دانا یعنی علیم وعلام بینا یعنی
بصیردر همده‌خی بونك مصدری دانستن لفظیدر که مستقبلاتی داند وداننده
کلور شاهدی بیت بنام خالق وحی وتوانا * قدیم وقادر وبینا ودانا * بزرك
باء موحده‌نك وزاء معجمه‌نك ضملری وکاف ایله یعنی عظیم وکبیر نتکیم
حق تعالی ذاتنده وصفاتنده اولو اولدیغیچون بزرکواردیرلر شیخ سعدی بیت
خدا راست مسلم بزرکواری ولطف که * جرم بیند ونان برقرار میدارد گاهی
بزرك جسیم یعنی ایری معناسنه خرد مقابله‌سنده استعمال اولنور بعضیلر بزرکی
کاف فارسیه ایله ضبط ایلدیلر لکن شعوری مرحوم کاف عربیه ذکر ایلدی
چغتای لساننده اولو مقامنده اولوغ واولوق والغی دیرلر حتی سکز یوزاللی
اوج حدودنده شربت شهادتی نوش ایدن آل کورکاندن صاحب رصد
وصاحب زیج سمرقند پادشاهنه اولوغ بیك دیمك اولو بیك دیمك اولور

* مرحمتلو مهربان پاداش خیر یله جزا *

مهربان * یعنی رحیم وشفوق میر نظامی بیت * هیچ عاشق را نباشد مهربان
چندی دهد دررة معشوق جان چونکه * مهر مرحمت وشفقت معناسنه
دیو قطعهٔ خامسه‌نك بیت اولی شرحنده کلور * بان * ادات صفت مشبهه‌در
کما سبق فی الادوات المرکبة سؤال رحیم وشفوق ایله تفسیر ناظم تحریرك
مرحمتلو دیو تعبیرینه منافی دکلمی زیرا رحیم وشفوق اسم فاعل یاخود صفت
مشبهه صیغه‌لریدرلر وایسه ترکیده ادات نسبتدر جواب لو ترکیده ادات نسبت
اولدیغی کبی ادات صفت مشبهه‌ده اولور فاحفظ * پاداش * باء فارسیه ودال
ممدوده‌نك فتحلری وشین معجمه ایله ایکی معنایه‌در اول لفظ مفرددر جزاء
حسن وعوض خیر معناسنه مقابلی باء موحده ممدوده ایله بادافراه که جزاء بد

معناسنه حکیم نوری بیت * ای بتورنده سنت پاداش * وی بتو مرده رسم
بادافراه ثانی کمال پاشازاده بیورر که مرکبدر اصلی پای تاش ایدی باء تحتیه
حذف اولنوب تاء فوقیه داله ابدال اولندی ایاق داش معناسنه‌در لکن بو معنا
مرحومك دقایق الحقایق نام کتابندن غیری نسخه‌لرده روایت اولنمامشدر کذا
فصله الشعوری وتبعه الناظم النحریر فاما که شاهدی مرحومك پاداش
کشی کنین اودشمك دخی کیفر دیو تعبیری بونك خلافنی مشعردر فافهم

* رزق روزی آنی ایرشدر یجی روزی رسان *

روزی * راء ممدوده‌نك ضمی وزاء معجمهٔ ممدوده‌نك کسریله درت معنایه‌در اول
یعنی رزق شیخ سعدی بیت مرغك از بیضه برون آید وروزی طلبد * آدمی
زاده ندارد خبر از عقل وتمیز * ثانی یعنی مقدار شیخ نظامی بیت بروزی
توان باده زین طاس خورد * که اسکندرش جست والیاس خورد * رزقده
دخی تقدیر وار ثالث یعنی نصیب وحصه رابع یوم واحد چونکه روز کون
دیو قطعهٔ ثانیه‌نك بیت سابعنده کلور آخرنده‌کی یاء وحدت ایچوندر لکن
اوچ اولکی معنالرنده اصلنده نسبت ایچون اولسه انسب اولور روزی رسان
وصف ترکیبیدر زیرا رسان قرق بشنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کلن رسانیدن
لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر بو مقامده مذکور اولان بش
کلمه که آفریننده وبینا ودانا ومهربان وروزی رسان حق تعالی یه اطلاقی
یا علی طریق التوصیف یاخود علی طریق الترجمه‌در فائده معلوم اولسونکه
عربیه‌ده حق جل وعلانك اسماء حسناسی وصفات والاسی اولدیغی کبی فارسیده
دخی اسماء شریفه‌سی ونعوت منیفه‌سی واردر که اکثری دسترس اولدیغمزی
التی بیتلو برقطعه‌ده ذکر وایراد ایلدك تا که ناظم نحریرك کلامنه تتمه اوله
تکری شبذر وشیذر وشبدیر وبار یزدان خدا
داور ودادار ودآرد آذ رود ازادما
شیر رو دادار و بیرو وبارو باری وداززرو
ار لر واولر وکرد وکرو وکرکر وداذارما
آدر وایزد ودژار وکرکرو وکرو وکرو بارخدا
کرد کار وداد آفرید و پرورد کار ورهنما
آفرید کار وآفریننده وخدا وند وخدیو
دادکر و بخشنده و بخشاینده و بخشایشکرا

مهربان وآمرزکار ودانا وتوانا وروزی ده
کامکار وروزی رسـان وبینا کرمفرمای خدا
کرد کار وپادشاه وپادشه وکیتی آفرین
شنوا وبزرکوار وداوزار جهانبان وپادشا

بیت اول شبذر وشیذر وشبذیر ویزان وخدا بو بشك یانی بو قطعه نك بیت اولنده وشرحنده مجدی ❋ بار ❋ باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی وزا ایله یکرمی یدی معنایه کلور اول نام شریف خدادر کمال اسمعیل بیت بزبان همه دروغ ودغل ❋ دهدت دلکه نام باربری ❋ باقی معنالری یکرمی برنجی قطعه نك بیت اولنده وشرحنده کلور ❋ داور ❋ دال ممدوده نك وواوك فتحلری ورا ایله بش معنایه کلور اول نام حق جل وعلی در حکیم خاقانی بیت زند شما وفسق ماچون همه حکم داورست ❋ داورتان خدای باد اینهمه چیست داوری ❋ باقی معنالری یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت اولنده وشرحنده کلور ❋ دادراد ❋ دال وراء ممدودتینك فتحلری ودالینك سکونیله کذلك نام حضرت سبحاندر ❋ دارد ❋ دال ممدوده نك فتحی ورانك سکونی ودال ایله مثله اسم شریف یزداندر ❋ آذر ❋ همزهٔ ممدوده نك وذال معجمه نك فتحلری ورا ایله ایضا نام منیف خدادر همدخی صاعقه وبرق معناسنه ده مرویدر فرهنك جهانکیرده آذر دورت معنایه منقولدر اول اسم فرشته که نیر اعظمه موکلدر ثانی آتش مجوسه دیرلر روایت اولنور که اعجامك یدی معظم آتشکده لری واردر اسملری بونلردر اول آذر مهر ثانی آذر نوش ثالث آذر بهرام رابع آذر بین خامس آذر خرداد سادس آذر برزین سابع آذر زردهشت بو آتشکده لرك هر برینی بر کوکبه نسبت ایدوب اول کوکبه متعلق اولان بخوری انده یاقرلر معنای ثالث سنهٔ شمسیه نك طقوزنجی آینك اسمیدر که اول آیده نیر اعظم برج قوسده اولور معنای رابع هرماه شمسینك طقوزنجی کونی اسمیدر اهل فرسك قاعدهٔ مقرره لریدر که هر آیك اسمی اول کونه اسمنه مطابق اوله انی عید جشن ایدرلر ❋ دارد ❋ دال وراء ممدودتینك فتحلری ودال ایله کذلك نام حق تعالی در بو اوچ اسمکه بری دادراد بری داراد کلمه لریدرانلری میر نظمی جمع ایتمشدر بیت دار دودار ادوداد رادهمین ❋ هرسه رانام خدادان یقین ❋ تنبیه بو بیتك آخرنده کی رالفظی بر معناسنه تمیم وزن وقافیه ایچون کلدی معناده مضاف الیه که بزم داراد مزکه اللهمز دیمك اولور بیت ثانی ❋ شیرز ❋ شین

معجمهٔ ممدوده نك کسری ورانك فتحی وزای معجمه ایله بودخی حق تعالی نك نام شریفیدر کذافی نعمة الله و الصحاح العجمیة ❋ دادار ❋ دالین ممدودتینك فتحلری ورا ایله بودخی حق جل وعلی نك اسم منیفیدر شاه ناصر خسرو بیت علم اجلها بهیج خلق نداد ست بمن ❋ ایزد دادار داد کستر ذوالمنن ❋ چونکه فی الاصل وصف ترکیبیدر زبرا داد عدل دیو یکرمی دردنجی قطعه نك بیت ثاشنده کلور آر همزه نك مدیله آریدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر همان بو اجلدن هر عادل پادشاهه دادار دیرلر ❋ بیر وبار ❋ باء موحدهٔ ممدوده نك کسری وراء ممدوده نك ضمی و باء موحده ممدوده نك فتحی ورا ایله بودخی نام حضرت باری جل شانه کذافی فرهنك شعوری ❋ باری باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی وراء ممدوده نك کسریله التی معنایه در اول بودخی نام سبحاندر کذافی فرهنك شعوری ایضا ثانی تمنی وترجی مقامنده باری همچنین باشد دیرلر ثالث بمعنی بار ویعنی برج حصار رابع بمعنی اولی بودن خامس بردفعه معناسنه سادس هندده برقصبه اسمیدر حاصل کلام آخرنده کی حرف یاء مصدریه ووصفیه ووحدت معنالریله ذکری انشاءالله تعالی یکرمی برنجی قطعه نك بیت اولنده کلان بارك معنالرندن منفهم اولور ❋ دازرودال ممدوده نك وزای معجمه نك فتحلری وراء ممدوده نك ضمیله بودخی زبان پهلویده جناب باریتك اسمیدر که کذافی فرهنك شعوری ❋ لرلر ❋ لامینك فتحلری ورائینك سکونیله بودخی جناب حق تعالی نك نام شریفیدر عنصری بیت بفرازکی سایهٔ افسرش ❋ بپوزش همیخواست از لرلرش ❋ لولر ❋ لامك ضمی وواو مجهول ولام ثانیه نك فتحی ورا ایله بودخی نام مبارك حق تعالی در میر نظمی بیت اکرلولر کندلی باری بباید ❋ مرادانت بپای خویش شاید ❋ کروکر کافینك فتحلری ورای اولای ممدوده نك ضمی وراء ثانیه ایله بودخی اسم سامیٔ جناب حضرتدر عنصری بیت بدان ماند که یزدان کروکر ❋ جهان برتو برآور دست دیکر ❋ کرکر ❋ کافینك فتحلری ورائیك سکونی ورا ایله بودخی نام فخیم حق تعالی در دقیقی بیت چو بیچار کشتند فریاد جستند پریشان ببخشید یزدان کرکر ❋ بو ایکی لفظك کاف اولی لری عربیه کاف ثانیه لری فارسیه در ❋ دازار ❋ دال ممدوده نك وزای معجمهٔ ممدوده نك فتحلری ورا ایله بودخی نام جناب حق تعالی کذافی الصحاح العجمیة همدخی یاپوجی معناسنه ده کلور بناکی بیت ثالث ❋ آذر ❋ همزهٔ ممدوده نك فتحی ودال

مهمله نك ضمى ورا ايله بيت اولده كچن آذر معناسنه نتكم تفصيلى كچدى * ايزد
حق تعالى ديو فرق ايكنجى قطعه نك بيت اخيرنده كلور * دژار * دالك
وزاء فارسيه ممدوده نك فتحلرى ورا ايله فرهنك شعوريده يابوجى و بناو معمار
معناسنه ديو مسطور در ابو المعانى بيت عشق تو كو يادژارى بوده جاى آب
وخاك * خانهٔ دل زاشك و سودا خوش عمارت ساختـه * بويله اولنجـه
حق تعالى يه اطلاقى على طريق التوصيف اولور واطلاقى نقصان دخى اشعار
ايتمز نتكم حق تعالى والسماء بنيناها بيورمشدر * كركر * كافين
فارسينك فتحلرى ورائينك سكونيله اوچ معنايه در اول بودخى علم
شريف حضرت حقدر مسعود سعد سليمان بيت بى رنج بكام دل رسيده *
از يارى بخت وعون كركر * ثانى بمعنى تخت شاهان ثالث آذربايجان ولايتنده
برقصبه اسميدر * وكركر * كافين فارسينك فتحلرى وراء اولىء ممدوده نك
ضمى وراء ثانيـه ايله بودخى نام ميمون حق تعالى در فى الاصل مراد بخش
معناسنه ايدى حكيم اسدى بيت كر اين كام بدهد كروكرترا * مرانام شاهى
وديكرترا * بوايكى كلمه نك كافلرينك كلبسى فارسيه در فلا تغفل * بارخدا
سكون را ايله الله ديو فرق يدنجى قطعـه نك بيت آخيرنده كلور چونكه يار
بمعنى خدا كما سبق آنفـا خدا بمعنى صاحب ومالك كما سبق ايضا بارى خدانك
اصلى خداى بار ايدى علم اولنجق مضاف اليه مضاف اوزه تقديم اولنوب تمام
انامه صاحب ديمك اولدى اكر رانك سكونيله اولورسه معنى ذكر اولنساندر
اما كسر يله اولورسه لفظ عربى اولور اصلى بار يدر ايلجى ديمكدر ودخى شعرا
ممدوحنه بارخدايرلر خداوند معناسنه * كردكار * بوقطعهٔ اولينك بيت
ثانيسنده كچدى * دادآفريد * دال ثانيه نك سكونى ايله بودخى نام مبارك
حق تعالى در وموسقيدن برپرده معناسنه ده كلور كذا فى فرهنك شعورى
معناى تركيبيسى عدل ياردى ديمكدر زبراداد عدل ديو يكرمى دردنجى
قطعه نك بيت ثالثنده كلور آفريد ماضيدر نتكم اسم فاعلى بوقطعهٔ اولينك
بيت اولنده كچدى پروردكار * بيت ثانيده كچدى * رهنما * اوتوز سكزنجى
قطعه نك بيت ثامننده قولاوز ديو كلور فى الاصل يول كوسترجى معناسنه در
بويله اولنجـه حق تعالى يه اطلاقى على طريق التوصيفدر ياخود على
طريق الترجمـه در بيت رابع * آفريدكار بودخى نام ميمون حق تعالى در كذا
فى فرهنك شعورى چونكه آفريدكار بمعنى خلاق زيرا آفريد ماضى صيغه سى

اوزره اسم مصدر كار ادات مبالغـه در آفريننده بيت ثانيده كچدى * خداوند
صاحب ورب ديو فرق طقوزنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلور * خديو
پادشاه ديو اللى التنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور بوايكى اسم حق تعالى يه ده
وحق تعالى نك غيرينه ده اطلاق اولنور خدا كبى دكلدر * دادكر * دال ثانيه نك
سكونيله عدل ايدبجى ديو يكرمى دردنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلور فرهنك
شعوريده مذكوردر كه حق تعالى يه عادل ودادكر اطلاقى حقيقيـدر پادشاه
عادله وامير عادله مجازدر * بخشنده باغشلايجى ديو يكرمى اوچنجى قطعه نك
بيت ثامننده كلور * بخشاينده * مثله مصدرى بخشودن لفظيـدر زيرا
مستقبلانى بخشـايد وبخشاينده كلور بخشايشكر * مثله زيرا بخشـايش
امر حاضر آخرينه ماقبلى مكسور شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر على سبق
فى قواعد المقـدمة كر ادات اسم فاعلدر كما سبق فى الادوات المركبة بواوچ
كلمه دن هر برى وهاب ورحيم معناسنه حق تعالى يه اطلاقى على طريق التوصيف
ياخود على طريق التسميـه در بيت خامس * مهربان * وآمرزكار * ودانا
اوجى بردن بوقطعه نك بيت ثالثنده وثانيسنده كچدى * توانا * كوجلو
وقوتلو ديو اللنجى قطعه نك بيت رابعنـده كلور بودرت كلمه نك دخى اطلاقى
يا على طريق التوصيف ياخود على طريق الترجمه در * روزى ده * حقيقتده
جناب رزاق عالمدر فى الاصل رزق وبريجى معناسنه وصف تركيبيدر زيرا
روزى رزق ديو بوقطعه نك بيت رابعنـده كچدى ده امر ياخود اسم فاعل
مخففدر مصدرى دهيدن لفظيدر مضارعى قرق دردنجى قطعه نك عنواننده
كلور * كامكار * اواو پادشاه وصاحب دولت معناسنه زيرا كام مراد ديو
قرق دردنجى قطعـه نك بيت خامسنده كلور كار ادات مبالغه كما سبق
فى الادوات المركبة بهر حال حق تعالى يه اطلاقى على طريق التوصيفدر * روزى
رسان * دردنجى بيتده كچدى بيت ثانى اوچنجى بيتده كچدى * كرمفرماى
ديباجه نك بيت اولنده كچدى بودخى على طريق التوصيفدر * خودا * بمعنى
واجب الوجود فى الاصل وصف تركيبيدر بيانى خدا شرحنده كچدى بيت
سادس * كردكاز * آخرنده زاى معجمـه ايله بيت ثانيده كى كردكار معناسنه
بومقامده ذكرى زاء معجمه ايله اولديغى حسبيله در فلا تغفل * پادشاه * بانى
قطعـهٔ رابعه نك بيت رابعى شرحنده كلور * پادشه اندن مخففدر * كى
آفرين * جهان ياريجى معناسنه وصف تركيبيدر چونكه كى جهاندبو

یكرمی ایكنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده كلور آفرین آفریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر * شنوا * بو قطعه‌نك بیت سادسنده كلن شنوا آخرینه الف الحاقیله اسم فاعل یاخود صفت مشبهه‌در یعنی سمیع بزركوار * بیانی بزرك شرحنده بو قطعه‌نك بیت ثالثنده كچدی * داوزار * دال وزای معجمهٔ ممدوده‌نك فتحلری و واولرانك سكونیله فی الاصل یابوجی كه بنا معناسنه چونكه داو باجقدن دیوار معناسنه زار ادات اسم مكاندر كما سبق فی الادوات لكن بو مقامده مجاز ادات اسم فاعلدر * جهانبان * محافظ جهان معناسنه‌در زیرا بان ادات محافظه‌در كما سبق فی الادوات المركبة پادشا * مخفف پادشاه مذكوردر بو بش كلمه‌نك دخی اطلاقی علی طریق التوصیف یاخود علی طریق الترجمه‌در تمهید عادت مصنفین اوائل كتبده اوّلا بسمله ثانیا حمدله ثالثا تصلیه اولدیغی كبی ناظم نحریر دخی اوّلا اسماء الله وصفات الله ترجمه‌سنی بیان ثانیا حمد وثنا وشكر ترجمه‌سنی اتیان ثالثا اسامیٔ رسالتی واسامیٔ حضرت فخر كائنات علیه افضل التحیات واكمل التسلیمات ترجمه‌سنی عیان ایدوب بیورر

* شكر و حمد اولدی سپاس راستا مدح وثنا *

سپاس * سینك كسری و پاء فارسیهٔ ممدوده‌نك فتحی وسین ایله ایكی معنایه‌در اول یعنی حمد وشكر ناظم نحریرك تفسیرندن مطلقا فهم اولنور لكن شعوری مرحوم بیورر كه سپاس یعنی شكر نعمت كرك شكر نعمت خالق تعالی اولسون شمس فخری بیت خدای داد ترا نیز ملك وتخت كیان * تو نیز لطف خدادان ورابدار سپاس * كرك سائر ولی النعملرك شكر نعمتی اولسون كمال خجندی بیت هر كه خرسند نبا شد بجفاهای حبیب * ناسپاسست كه شكر نعم او نكند ثانی یعنی منت وقبول فرهنك هندوشاهده یعنی لطف دیومرو بذرآخرنده هاء رسمیه ایله سپاسه دخی سپاس معناسنه * راستا * راء ممدوده‌نك فتحی وسینك كسری وتاء فوقیهٔ ممدوده‌نك فتحیله یعنی مدح وثنا وستایش ابو المعانی بیت چو حسن خلق ترادیده اند خلق جهان * كنند وقف قرار استاش ور دزبان وسكون سین ایله یعنی راست تمهید وقتا كه حمد و ثنادن فارغ اولدیسه حضرت فخر عالمه متعلق لغتلری بیان ایدوب بیورر

* طوغرو سوزلو راستكو وخشور و پیغمبر رسول *

راستكو * تاء فوقیه‌نك سكونیله وصف تركیبیدر زیرا راست راء ممدوده‌نك فتحی وسینك سكونیله صواب یعنی طوغرو معناسنه شیخ سعدی بیت كس

ندیدم كه كم شد ازره راست * راستی موجب رضای خداست * كو كفتن یاخود كویدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر نتكم مضارع متكلم وحده‌سی قطعهٔ سابعه‌نك بیت ثامننده كلور * وخشور * واوك فتحی وخاء معجمه‌نك سكونی وشین معجمهٔ ممدوده‌نك ضمی ورا ایله رسول و نبی معناسنه فرس قدیمدر شمس فخری بیت جمال دینی ودین نسبت تو یارتبت * بود بنزد شهان همچو امت و وخشور * واوك سقوطی وخانك فتحیله خشور دخی بو معنایه‌در میر نظمی بیت آن سك وقلتبان و بی ملت * نشده هیچ خشور را امت * پیغمبر * وصف تركیبیدر فی الاصل خبر ایلدیجی معناسنه ایدی صكره رسول و نبی معناسنده غالب اولدی چونكه پیغم قطعهٔ خامسه‌نك بیت خامسنده كلن پیغامدن مخففدر بو یله اولنجه بو نده پیغامبرده جائزدر بلكه پیامبر و پیمبر دخی جائز اولور بر اوتوزالتنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده كلن بردن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر زیرا مستقبلاتی بریدن مستقبلاتندن فرق ایچون باء موحده‌نك فتحیله بردو برنده كلور * هم محمد در ستوده بر كزیده مصطفی * در ستوده * یعنی محمد ومحمود واحمد نتكم ستوده مدح اولنمش دیو الّلی التنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده كلور لكن تكرار عدا ولنمازز یرا تفسیرلرده فرق وار كه بونده تحسین ایچون درلفظیله دراننده درسر درهله تفسیرده ظاهردر * فائده سلطان انبیا علیه افضل التحایا حضرتنه محمد دیو تسمیه منبع اخلاق حمیده اولدیغیچوندر نتكم انك لعلی خلق عظیم عنوانیله صحیفه خطابی طغرا كشیده بیورلمشدر * بر * ادات تحسین كما سبق فی الادوات المركبة * كزیده اسم مفعولدر یعنی مصطفی ومختار مصدری كاف فارسیه‌نك ضمی وزای معجمهٔ ممدوده‌نك كسریله كزیدن لفظیدر بو بیتده رسول ومحمد ومصطفی تفسیرلردر علی ما وعده فی الدیباجة نكته درتركیده است كبی ادات ربط اولمغله هم محمد درستوده قولنده ایهام خطی واردر

* باز نویس اوقو بخوان قرآن نوی چالش بكوش *

نویس * نونك ضمی وواو ممدوده‌نك كسری وسین مهمله ایله كتابت معناسنه اولان نویسن لفظندن امر حاضردر زیرا مستقبلاتی نویسد ونویسنده كلور فاما كه قطعهٔ عاشره‌نك بیت رابعنده كلن نوشت نونك كسری وشین معجمه ایله‌در * بخوان * خاء معجمه‌نك بین الفتح والضم اماله‌سی وواو علامتسی والف ایله قطعهٔ ثامنه‌نك بیت ثامننده كلن خواندن لفظندن امر حاضردر

اوقو معناسنه یعنی قرأت ایله یاخود دعوت ایله دیمکدر زیرا فارسیده خواندن ترکیده اوقق ایکی معنایه دربری قرأت بری دعوت معنالرینه بو تقدیرجه بو ایکی معنادن هر برینی اراده صحیح وممکندر بهمه حال مستقبلاتی خواند وخوانــده کلور اولنده کی باء موحده تحسین لفظ ایچون صله در کماسبق فی الادوت البسیطهٔ * نوی * نونک ضمی وواو ممدوده نک کسریله کتب الهیهٔ اربعه نک افضلی واعظمی اولان قرأن عظیم وفرقان مبیندر ادیب صاحب بیت بسوره ســورهٔ توریت وسطرسطرز بور * بایت آیت انجیل وحرف حرف نوی * بکوش * کاف ممدوده نک ضمی وشین معجمه ایله کوشیدن لفظندن امرحاضردراولنده کی باء موحده زائددر کما ســبق فی الادوات البسیطهٔ

*** دکله بشــنوا کله درباب اولدی شدلایق سزا ***

بشنو * شین معجمه نک سکونی وحرکات ثلاثه نک جوازیله امردرمولانایت بشنواز نی چون حکایت می کند * ازجداهایی شکایت می کند * مصدری اون یدنجی قطعه نک بیت سادسنده کلن شودن لفظی یاخود فرق بشنجی قطعه نک بیت عاشرنده کلن شــنیدن لفظی یاخود شنویدن لفظیدر زیرا اوچینکده مستقبلاتی شین معجمه نک حرکات ثلثه سیله شنود وشنونده کلور بشنو اولنده کی باء موحده زائددر وشین معجمه یی بو مقامده اسکان واجبدر علی ماسبق فی الادوات البسیطهٔ * درباب * دریافتن لفظندن امردرفهم ایله معناســنه خواجه حافظ مصراع بیــا وحاصل عمرعزیز دریاب * بوندن بشقه تدارک ایله وایرش ومعاونت ایله معنالرینه ده کلور مصدری دریافتن لفظیدر مستقبلاتی فانک باء موحده یه ابدالیله دریابند ودریابنده کلور وماضی متکلم وحده سی یکرمی بشنجی قطعه نک بیت خامسنده کلور بو مقامده در لفظی کلمه دن جزدر تحسین لفظ ایچون دکلدر علی ماسبق فی الادوات المرکبهٔ شد * فرق بشنجی قطعه نک بیت سادسنده کلن شدن لفظندن ماضیدر حافظ بیت ازحال دل ودیده مپرسید که چون شد * خون دل واز رهکذر دیده برون شد * ایکنجی شد بمعنی ذهب یعنی کتدی معناسنه در زیراشدرت معنایه کلور ایکیسی مذکوردر ثالث زائل اولدی معناسنه رابع فوت اولدی معناسنه در بویله اولنجه ترجمه معنای رابعه ده محتملدر لکن بعیددر فافهم * سزا * سینک وزای معجمهٔ ممدوده نک فتحاریله بمعنی لایق وحری وحقیق شاه ناصرخسرو بیت کرتوکوبی چون نهان کرد ایزدازماراز خویش * من چه کویم کویم

ازحکم

ازحکم خدا ایدون سزاید * بوندن بشقه سزاموافق معناسنه ومکافات نیک معناسنه دخی کلور * تنبیه * صدهزار آفرین وبی نهایه شاباش وتحسین که ابتداء قطعه دن بو مقامه کلنجه یه دکین هم واجبهٔ ذمتی اولان ترجمهٔ ادا ایتدی وهم ایهام طریقی اوزره * اولا * اسماء خدای ذکر بله کانه عالم مظهر اسماء حسنی اولدیغنه اشارت بیوردی ثانیــا کانه شکر وسپاس ایلدیکه انسانه نعم غیر متناهیه سی جمله سندن پیغمبران ذوی شان راستکولرا اوب سیما حقیقت محمدیهٔ زبدهٔ کائنات وکزیدهٔ مخلوقات اولدیغنی ایما بیوروب ثالث اهل اسلامی یدرسول ایله مرشــد اولان قرأن عظیم الشانک کتابتی وقرأتی وتفسیرنی واستماعنی وفهمنی حاوی امرایلدی رابعا بونلرکه لایق وسزا اولدیغنی خبر ویردی فلله دره که بو تحفه الی الاخر ترجمه دن بشقه نیجه نیجه معنالری مفیددر وبویله اولدیغنه جابجا تنبیه اولنور لکن چندان هر وقت بویله تفصیل واطناب اولمغله دور ودراز اولدیغی محللرده اخطار واشارت اولنور

*** مردم آدمدر جوانمردی سخاوت وير بده ***

مردم * میمک فتحی ورانک سکونی ودالک ضمی ومیم ایله بمعنی آدم وانسان امیرخسرو بیت نشاید هیچ مردم خفته درکار * که درپایان پشیمانی دهدبار همدخی کوز ببکی معناسنه دیویکرمی یدنجی قطعه نک بیت اولنده کلور جوانمردی * آخرنده یاء تحتیهٔ مصدریه ایله بمعنی جود وسخــاوت چونکه جوانمرد سخی دیویکرمی اوچنجی قطعه نک بیت ثامننده کلور * بده * دهیدن یاخــود دادن لفظندن امرحاضردر مضــارعی فرق دردنجی قطعه نک عنوانده کلور اولنده باء موحده تحسین لفظ ایچوندر بهرحال دالک کسریله در وقیاس اولان دخی بودر که چونکه دهیدن کسرایله در فلاتغفل

*** ایزدی حق بولنه ویرکی محلنده بجا ***

ایزدی * آخرنده کی باء تحتیهٔ نسبیه در علی ماسبق فی الادوات البسیطهٔ ایزد حق تعالی دیو فرق ایکنجی قطعه نک بیت اخیرنده کلور * بجا * اولنده کی باء موحده ظرفیه در کماسبق فی الادوات ایضا جا مکان دیویکرمی ایکنجی قطعه نک بیت رابعنده کلور بو ایکی کلمهٔ مفسره یه بروجه تشویش شاهد شیخ ســعدی بیت بجــا آمد آن وعدهٔ ایزدی * بزاد آن پسرخوب وپاک ازبدی * لکن بو بیتده ایزدی مطلقــا حقه منسوب معناسنه در فافهم

*** اوچنجی پرنده اولشدر ملک آدی سروش ***

پرنده * باء فارسیه نك وراء مشدده ومخففه نك فتحلری ونونك سكوننيله
پریدن لفظندن اسم فاعلدر لكن بو مقامده وزن ایچون رانك تشدیدی لازمدر
همدخی پرنده كوچك قایق كریده ز ورق معناسنه ده كلور غالبا رومده برمه
بوندن غلطدر * سروش * سينك وراء ممدوده نك ضملری وشين معجمه ايله
بمعنی فرشته يعنی ملك هندی اسانده ديونه ديرلر حكماء فرس ديرلر كه حق سبحانه
وتعالى اوتوز بش سروش خلق ايدوب اوتوز نفری ايام شهور فارسيه
شمسيه دن هر اوچ كونی برفرشته اسميله مسمی در و بش نفری دخی ايام
خمسهء مسترقه ايله موسومدر واول اوتوز سروشدن اون ايكی فرشته اون ايكی
آيك آدلريله تسميه اولنديكه هر برفرشته همنامی اولان شهرك امور ومصالحنه
مؤكل ومقيددر همدخی سروش خاصة حضرت جبرائيل عليه السلامه ده
اطلاق اولنور وهرماه شمسينك اون سكزنجی كوننك اسميدر وخوش صدا
وخوب نغمه معناسنه ده كلور محصلی سروش درت معنايه در

* هم ايناغق باو ريدن لايق وجائز روا *

باوريدن * باء موحده ممدوده نك و واوك فتحلری و راء ممدوده نك كسريله
مصدردر بمعنی ايمان باوركردن كبی * روا * رانك وواو ممدوده نك فتحلريله اولا
بمعنی لايق وسزا حكيم خاقانی بيت دميده درشب آخرزمان سپيدهء حشر بخفتن
توچو اصحاب كهف ندست روا * ثانيا بمعنی جائز شاعر بيت رواداری زشمشيری
خطرناك * توان يكقطره دربار اكنی خاك * برايكی معنادن بشقه رايج يعنی
رواجلو معناسنه وحصوله كلمك معناسنه وقبول معناسنه وروان معناسنه ده كلور

* كيش ملتدر شريعت راه دين روزه اورج *

كيش * كاف ممدوده نك كسری وشين معجمه ايله بمعنی ملت ومذهب حكيم
سوزنی بيت كجاست صوفی دجال شكل ملحد كيش * بكو بسوز كه مهدیء
دين پناه رسيد هم دخی تركنك اوق طوران طرفی معناسنه و پروبال يعنی
قنات معناسنه وكتاندن برنوع قاليں جامه كه عربيده اكا جبش ديرلر
مذكور جبش معناسنه و پوستنی كورك ايندكلری سمور معناسنه وشمشاد اغاجی
معناسنه ودر بادن هر مزاد اوجنبره معناسنه ده كلور نتيجه كيش مذكورك
يدی معنلسی واردر فاحفظ * راه دين هانك كسريله لغتده دين يولی ديمكدر
نقلا ياخود غلبه ايله شريعت محمديه يه اطلاق اولندی بو يله اولنجه ملت
وشريعت عرفده مترادفلر ايكن كيش لفظی ملت ايله تفسير وراه دين لفظی

شريعت ايله تفسير اول عام ثانی خاص اولديغنه اشارت اوله مير نظمی بيت
چار يار پاك واصحاب كزين * هر يكی شد رهنمون راه دين * راه يول ديو
اوتوز سكزنجی قطعه نك بيت ثامننده كلور شريعت وملت معناسی
بو قطعه نك عنوانی شرحنده كچدی * روزه * راء ممدوده نك ضمی وزای
معجمه نك فتحی وهاء رسميه ايله بمعنی صوم شاعر بيت روزه چون ميداری
ای شيرين پسر * كزدو لب بينم دهانت پرشكر * روزه وظيفه ويوميه
معناسنده ده كلور چونكه روز كون ديو قطعهء ثانيه نك بيت سابعنده كلور
هاء رسميه نسبت ايچوندر على ما سبق فی الادوات البسيطة

* هم يكانه كوی مؤمندر درود اولدی دعا *

يكانه كوی * ايكی كاف فارسيه در بمعنی مؤمن وموحد امير خسرو بيت
يكانه كو كسی باشد كه اوترك كسی كيرد * نه آن بيچارهء ناكس كه از كيس و كسا
كويد فی الاصل وصف تركيبيدر زيرا يكانه ياء تحتيه نك وكاف فارسيهء
ممدوده نك ونونك فتحلری وهاء رسميه ايله هنر وكمال وعلم وفضل وشجاعت
وسخاوت وامثالی نسنه لرده ماهر معناسنه در وصدفده برتك اينجو كه دريتيم
معناسنه ونظيری يوق نادر جوهر معناسنه وامثالی يوق نسنه لره صفت اولور
مصراع يكانه كوهری درياى معرفت عرفی * كوی وصف تركيبی اوله رق
بو قطعه نك بيت خامسنده كچدی * درود * دالك وراء ممدوده نك ضملری
ودال ثانيه ايله بمعنی دعا وثنا مطلقا شاعر بيت وليكن زداغ دو چشمش
درود * داش برسلام وزبان بردرود سلطان انبياء م حضرتلرينه اولان
صلوته ده درود ديرلر خاصة شيخ سعدی بيت هزاران درود هزاران سلام
زمار محمد عليه السلام * همدخی خمسهء مسترقهء شمسيه نك
بشنجی كونی اسميدر همدخی بو لفظ درود بچمك معناسنه در

* مسجده مزكت دينور داخی اذان بانك نماز *

مزكت * ميمك فتحی وزای معجمه نك سكونی وكافك كسری وتاء فوقيه ايله
بمعنی مسجد وجامع كذا فی المجمع * بانك نماز * كافك كسری ايله بمعنی اذان
شيخ سعدی بيت مؤذن غلط كرد بانك نماز * مكر همچو من مست
ومدهوش بود * معنای تركيبيسی نماز صداسی ديمكدر زيرا بانك بك سس ديو
يكرمی طقوزنجی قطعه نك بيت خامسنده كلور نماز معروف عباددندر

* دی امامه پيش نماز هم ايولمش پيشوا *

پیش نماز ❊ شین معجمه نك سكونیله یعنی امام وخطیب اصلی شین معجمه نك
كسریله نماز اوكی معناسنه ایدی بعده عامدن خاصه نقل اولنجه علامت
نقل شین اسكان اولندی یاخود فقیر شویله فهم ایدرمكه اصلی نماز پیش ایدی
تقدیم وتاخیر اولنوب سیاه چشم قبیلندن اولمش اوله بو مرّه وصف تركیبی
اولور فافهم پیش اوك دیو اونوزنجی قطعه نك بیت اولنده كلور پیشوا
یعنی مقتدی ومتبوع وكیفیت تركیبی وجه اولده پیش نماز كبی چونكه
واو ممدوده نك فتحی ایله و یعنی باز یعنی كیر وابو المعانی بیت قول وفعلشرا
موافق بوده درشرع خدا ❊ مقتدای مؤمنین و پیشوای مسلمین

جاهل نادان مرایی صوفیه سالوس دی

نادان * یعنی جاهل فی الاصل وصف تركیبیدر ادات نفی اولان
نا ایله امردن یاخود امر صیغه سی اوزره اسم مصدردن یاخود اسم فاعل
مخففدن مركبدر ناشناس كبی كما سبق فی الادوات شیخ سعدی مثنوی
اكر روزی بدانش برفزودی * زنادان تنك روزی تربودی * بنادانان
چنان روزی رساند * كه دانا اندران حیران بماند * سالوس * سین
ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك ضمی وسین ایله یعنی اهل ریا یعنی مرایی
خواجه حافظ بیت كرچه برواعظ شهراین سخن آسان نبود
تاریا ورزد وسالوس مسلمان نشود * ناظم تحریرك مرایی صوفی دیو تفسیر
موارد استعمالاتندن وبالمشافهه فصحای عجمدن تصحیحنه مبنیدر علی ما
صرحه فی الدیباجه بوخسه دسترس اولدیغمز كتب لغاتده فقط اهل ریا دیو
تفسیر اولنمشدر همدخی سالوس یعنی فریبنده یعنی الداتیجی و یعنی حیله
وخدعه ده اولور *عفت اهلی پاكدامن اهل تقوی پارسا*

پاكدامن * كافك سكونیله سیاه چشم كبی وصف تركیبیدر علی ما سبق
فی قواعد المقدمة لغتده پاك اتكلو معناسنه ایكن اهل عفتده حقیقة عرفیه
واصطلاح اولدی قیدیٔ شیرازی بیت پاكدامن دلبرا بی سبب
بدنام كرد * بوالهوس وحشی غزالم رابافسون رام كرد * چونكه
پاك یعنی طاهر دامن اتك دیو قرق بدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده كلور
پارسا * باء فارسیه وسین ممدودتینك فتحلری وبینهماده رانك سكونیله
یعنی عابد وزاهد و پاكیزه دامن وحلال زاده وكاركذا رفلله
درالناظم كه اهل تقوی ایله تفسیر ایدوب جمله معنالری جمع ایلدی

شیخ سعدی بیت هركرا جامهٔ پارسا بینی * پارسادان ونیك مردانكار
رستخیز اولدی قیامت جنته دیرلر بهشت

رستخیز * رانك ضمیله یعنی قیامت حضرت مولانا بیت من حلالت میكنم
خونم بریز تانه بیند چشم من آن رستخیز * تاء فوقیه دنصكره الفله رستاخیز
دخی بو معنایه درحافظ بیت پیاله بركفنم بند تاسحر كه محشر ❊ بمی زدل
ببرم هول روز رستاخیز * بویله اولنجه فی الاصل وصف تركیبیدر قالقیجی
كوی معناسنه ایدی چونكه رستا رانك ضمی وسینك سكونی وتاء فوقیهٔ
ممدوده نك فتحیله اون یدنجی قطعه نك بیت تاسعنده كلن واو ایله روستادن
مخففدر خیز وصف تركیبی اوله رق یكرمی سكزنجی قطعه نك بیت سابعنده
كلور ❊ بهشت ❊ باء موحده نك فتحی وهانك كسری وشین معجمه نك
سكونی وتاء فوقیه ایله یعنی جنت همدخی هشتن لفظندن ماضیدر تتكم
قطعهٔ عاشره نك بیت سابعنده كلور ایكی معنایه ترتیب اوزره خواجه حافظ بیت
نه من ازخانهٔ تقوی بدر افتادم بس * پدرم نیز بهشت ابد از دست بهشت
دوزخ اولمشدر جهنم آدی قورتلمش رها

دوزخ * دال ممدوده نك ضمی وزای معجمه نك فتحی وخاء معجمه ایله یعنی جهنم
شیخ سعدی بیت حوران بهشتراد وزخ بود اعراف ❊ ازدوزخیان پرس كه
اعراف بهشتست * رها * رانك وهاء ممدوده نك فتحلریله رهانیدن لفظندن
مشتق اسم مصدردر اكثری تركیب اولنوب برخبره مبتدا اولور مثلا
رها یافت ورها كرد كبی ابو المعانی بیت چون بوی زلف یاررها كرد
روزكار * درملك صبر وقرارم چها كرد زوركار
❊ فاعلاتن فاعلاتن وزنیدر بحر رمل ❊

یعنی بوقطعه بحر رمل مثمن الاجزادندركه هربیت سكز فاعلاتن وزننده
اولملوشوقدركه عروضی وضربی محذوفلردر چونكه حذف دیو عروض
وضربك آخرنده اولان سبب خفیفی اسقاطه دیرلر مثلا فاعلاتن لفظندن
تن اسقاط اولنوب فاعلا قالدقدن صكره فاعلن قالنجه اكا محذوف دیرلر
بویله اولنجه بوقطعه نك هر مصراعی فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن
وزننده درتمه بو وزنلر آخرنده اولان حرف صورت نونده یازیلورتنوین كبی
دكلدر فلا تغفل تنبیه معلوم اولسونكه بحور عروضیه اون طقوزدر بحر هزج
بحر رجز بحر رمل بحر وافر بحر كامل بحر مقارب بحر متدارك بحر طویل

بحر مديد بحر بسيط بحر منسرح بحر مضارع بحر مقتضب بحر مجتث بحر سريع
بحر غريب بحر قريب بحر خفيف بحر مشاكل بو بحورك بديسى بحسب الدائره
مسدّس در وافر كامل سريع غريب قريب خفيف مشاكل ماعداسى مثمّندر
لكن بحسب الاستعمال مسدس ومربع دخى استعمالى جائزدر همدخى بو اون
طقوز بحرك بشى عربه مخصوصدر عجمده استعمالى نادر وغير مقبول طويل
مديد بسيط وافر كامل اوچى عجمه مخصوصدر عربده استعمالى يوقدر غريب
قريب مشاكل نعم عربده ده مستعمل اولان بحور اون طقوزدن كسنه واردر
لكن بو اوچ بحرى قائل اولماز انجق زياده ايلديكى بحور بحر مستطيل
بحر ممتد بحر متوافر حاصلى عجمده مستعمل اولان بحورلر مجموعى اون درت
بشى سالم ومزاحف استعمال اولنور بو بحورك بربرلندن انفكاكلرى
وتميزلرى دائره لرندن معلوم اولور فارسى عروضنده دائره آلتى مؤتلفه متفقه
مشتبهه مجتلبه مختلفه منتزعه عربى عروضده منتزعه دن ماعدا بش اولكبدر
بيان دوائر كتب عروضده مشروحدر بوندن صكره معلوم اولسونكه
دائرهٔ بحوردن بحر تفاعيلدن تفاعيل اسباب واوتاددن سبب ووتدلمعت
سيوقنادن تركب ايدر سبب ايكيدر برى خفيف كه برمتحرك ايله برساكن
كل كبى برى ثقيل كه ايكى متحرك چله كبى وتد دخى ايكى برى مجموع كه
ايكى متحرك بعده ساكن چمن كبى برى مفروق كه ايكى متحرك اورته سى
ساكن لاله كبى بودخى معلوم اولسونكه علم عروضده جزء بو
تفاعيلدن هر برينه ديرلر مثلا مفاعيلن برجزء وقس على هذا ودخى بيتك
مصراع اولنك جزء اولى صدر جزء اخيرى عروض ما بيني حشو مصراع
ثانيك جزء اولى ابتدا جزء اخيرى ضرب ما بيني ينه حشو ديو تسميه اولنور
بومقام علم عروضى مشبعا بيان مقامى اولمديغندن زحافاتك بيانى وسائر
اصطلاحات عروضيه نك بيانى اقتضا ايتديكى محله تأخير اولندى نتكم
بو قطعه عروض وضربى محذوف اولان بحر رملدن اولمغله حذف آنفا بيان
اولندى

ايله علمكله عمل تا اوليه سعيك هبا

علم* وعمل* وسعى* معروفلردر* هبا* هانك وباء موحده نك فتحلريله
ايكى معنا ايله كلور اول بمعنى ضايع وتلف ميرنظمى بيت كه سعيم درحق
او راهبا شد* چو فكر راست كج كردم روا شد* ثانى بمعنى غبار مزيد زاده
مسمط ضنك وچرخ وضيق وطار داخى نه كوندزنهار   توزقتره هم غبار

عصر ونقع وهبا* محصل مصراع العلم بلا عمل كالشجر بلا ثمر مضمونى
عملسز علم هبا وضايعدر يعنى علم اوريسه اولسون كرك عقلى وكرك شرعى
وكرك آلى فنلرى اولورسه حاصلى عمل لازمدر حتى مقامه مناسب لغت فارسيه يى
تعلم وما وضع لهنه صرف وموزونانى وارايسه قواعد عروض اوزره تقطيع
وتوزين كرك تا كه سعى عبث اولميه نكته علم وسعى وعمل بونك اوچى حساب
جملده بردرهر برى يوزقرقدر ناظم تحرير بو اوچى جمعده حذاقت ايلدى
فلله دره

قطعهٔ دلكش وپرجنبش وخوب ورعنا

قطعه وهمزه سى بيانى قطعهٔ اولى عنوانى شرحنده كچدى* دلكش* كوكل
چكيجى معناسنه وصف تركيبيدر چونكه دل كوكل ديو اوندنجى قطعه نك
بيت ثالثنده كلور كش وصف تركيبى اولديغى حالده قطعهٔ مذبوره نك بيت
سابعنده كلور* پر* طولو ديو قرقنجى قطعه نك بيت اولنده كلور* جنبش
حركت ديو بو قطعه نك بيت ثانيسنده كلور* خوب* كوزل ديو قطعهٔ عاشره نك
بيت ثانيسنده كلور* رعنا* اول محبوبه ديرلر كه محبوبلغين نازايله كوستررر
خواجه سلمان بيت كل رعنا چوسر نركس مخمور كردان* ديد در ساغر نركس مى
حمرا آورد* اصلنده حمرا وزننده رعونتدن مشتق صفت مشبهه صيغه سيدر
فى الاصل عربيدر فارسيده دخى مستعملدر حاصل معنى ينه حرف الفدن
محبوب وكوزل و پرجلوه وكوكل چكيجى بر قطعه ياخود قطعه در زيرا
بو قطعه ده مراعات نظير وطباق وجناس امثالى صنعتلر ايله مذكور اولان
ميان عشاقده ممدوح ومقبول ودلفريب وكوكل اكلنجه سى اولان نسنه لردر

بوى قد طوغر وسهى يك باقشقلو زيبا

قد* فك فتحى ودال ايله بمعنى قامت يعنى بوى همدخى انكده ويكده اولان
اوزون يرتماج معناسنده وجامه بچمك معناسنده وسلخ كه يوزمك معناسنده ده
كلور بو درت معناده عربى ايله فارسى بينده مشترك در شوقدر كه عربيده دال
مشدددر فارسيده تخفيف وتشديد ايله جائزدر نتكم در وكف لفظلرنده اولديغى
كبى* سهى* سينك فتحى وهاء ممدوده نك كسرى ايله بمعنى موزون وطوغرو
عموما خواجه حافظ بيت چندين بود كرشمه وناز سهى قدان* كايد بجلوهٔ
سرو صنوبر خرام* زيبا* زيبيدن امر حاضرينك آخرينه الف الحاقيله
صفت مشبهه در بمعنى متناسب الصورة ابو المعانى بيت زيبا فتد آن زلف
معنبر رخ كلكون* ابروى كمان تيره مژه دركف غمزه*

❁ صالنوب كزمه خرام و بوجه اولدى بالا ❁

خرام * خاء معجمه‌نك كسرى وراء ممدوده‌نك فتحى وميم ايله خراميدن لفظندن امر صيغه‌سى اوزره اسم مصدردر استاد لطيفى بيت مكر از يار من آموخت كل وسرو چمن * كين چنين خندهٔ شيرين وخرامى دارد * همدخى امر و وصف تركيبى وسرور وشادمانى معناسنه ومژده و بشارت معناسنه وخوب محبوب معناسنه ومسافر اولمق معناسنده اولور محصل الى معناسى واردر بالا * باء موحده ولام ممدودتينك فتحلرى بمعنى اعلا وعالى مقابلى پست شاعر بيت چو آمد بدان كوه هيزم فراز * بدانست بالا و پهن ودراز * وكاهى زير ايله مقابل ايدرلر نتكم زير و بالا ديرلر هم قد وقامت معناسنه واحسن و بهتر معناسنه وجنيب كه يدك اتى معناسنده كلور حاصلى درت معنايه كلور

❁ حركت جنبش رفتار صالنمق يوريمك ❁

جنبش * اون سكزنجى قطعه‌نك بيت اولنده كلن جنبيدن لفظندن امر حاضر آخرينه ماقبلى مكسور شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر بمعنى حركت جامى بيت جنبش اول زمحيط كرم * سلسلهٔ جنبان وجود از عدم * رفتار ❁ رفتن لفظندن ماضى صيغه سنده اسم مصدر آخرينه الف ورا الحاقيله وصف تركيبيدر ياخود اسم مصدردر على ماسبق فى قواعد المقدمه عرفى بيت ميروى باغير وميكويى بياعر فى توهم ❁ لطف فرمودى بروكين پاى را رفتار نيست بو بيتده فقط يوريمك معناسنه‌در فاما كه صالنوب يوريمك معناسنه ابو المعانى بيت بعاشق جور كردن شيوهٔ رفتار مى بايد ❁ كشد كر چشم خونى خنجرى پر كارمى بايد

* دلبرك جلوه سيدر ناز وكرشمه تبيا *

ناز * نون ممدوده‌نك فتحى وزاى معجمه ايله دلبرك جلوه سى واستغناسى شيخ سعدى بيت نازت بكشم كه نازنينى * تا بر سر چشم من نشينى * بو معنايه عربيده غنج ودلال ديرلر همدخى حضور وحبور معناسنه ونازيدن لفظندن امر حاضر اولديغى حالده‌ده مستعملدر ❁ كرشمه ❁ كاف فارسيه‌نك ورانك كسرلرى وشين معجمه‌نك سكونى وميمك فتحى وهاء رسميه ايله بودخى جلوهٔ مهوشان وشيوهٔ دلبران معناسنه‌در بعضيلر كاف عربيه ايله‌ده اوقورلر غازى قلندرى بيت ناز آفت وكرشمه بلا عشوه دلفريب ❁ ياران حذر كنيد كه طوفان آنشست * تبيا * تاء ممدوده‌نك كسرى وباء موحدهٔ ممدوده‌نك فتحيله بودخى جلوهٔ محبوبان وشيوهٔ خوبان معناسنه درمير نظمى بيت كند صد كونه

تبيا آن پرى رو * فريبد مردمان آن چشم آهو * جلوه * دخى فارسيدر لكن تركيده شيوعى حسبيله ترجمه قلندى على ماوعده فى الديباجه

❁ كوكل اكلنجه سى محبوبه دلارام ديرلر ❁

دلارام * وصف تركيبيدر لغتده مطلقا كوكل اكلنجه سى معناسنه‌در چونكه دل كوكل ديو اون بدنجى قطعه‌نك بيت ثالثنده كلور آرام آراميدن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر ناظم نحرير معناى اصليسنه اشارت برله معناى غالبيسى اولان كوكل اكلنجه سى محبوب ديو ترجمه ايلدى فلله دره مير نظمى بيت تمنا كر بر آيد از دلارام * منو غير از وصالش اى دل آرام * آراميدن دكلنمك معناسنه‌در نتكم قرق دردنجى قطعه‌نك بيت ثامننده آرام دكلنش ديو كلور

* يعنى يكتا يالكوز براشى يوق بى همتا *

يكتا * سكون كافله يالكوز و برقات معناسنه‌در چونكه يك بر ديو اون طقوزنجى قطعه‌نك بيت اولنده كلور * تاء * مثنات فوقيهٔ ممدوده‌نك فتحيله قات ويوك دنكى معناسنه‌در بوندن بشقه تا سكز معنايه دخى كلور اول ضد جفت يعنى تك ثانى بمعنى كيفيت جامه ثالث بمعنى تيز رابع تار لفظندن ترخيم اولنمشدر خامس بمعنى عدد سادس بمعنى زينهار سابع حروف هجادن برينك اسميدر ثامن اداتدر بو دخى اون وجه اوزره مستعملدر كما سبق فى الادوات * بيهمتا مثل وماننده يوق معناسنه‌در زيرا بى اداتنفيدر كما سبق فى الادوات المركبه همتا * بمعنى مثل ومانند چونكه هم بمعنى مع كما سبق فى الادوات جامى بيت يارسول الله حبيب خالق يكتا تويى * بركزين ذو الجلال پاك بى همتا تويى

* ديندى سازنده يه رامشكر وطنبوره ستا *

رامشكر * شين معجمه‌نك سكونيله اسم فاعل مركبدر بمعنى مطرب وسازنده مسعود سعد سلمان بيت نعجب كر فلك شود مجلس * ماه ساقى وزهره رامشكر چونكه رامش راء ممدوده‌نك فتحى وميمك كسرى وشين معجمه ايله بمعنى عيش وطرب وتغنى كر اداتى اسم فاعلدر فرهنك جهانكيريده مسطوردر كه ساز نغمه باعث آرامش يعنى سبب راحت اولغله ساز ونغمه يه رامش وسازنده يه رامشكر ديرلر بو بله اولنجه رامش آرامشدن مرخم اولمش اولور آرامش آخره شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر على ماسبق فى قواعد المقدمه * ستا * لغتده مركبدر اوج تات معناسنه‌در زيرا اوج ديوا اون طقوزنجى قطعه‌نك بيت اولنده

كلور تاقات ديو آنفا كچدى بو تقديرجه اوچ تيللو سازك جمله سنه سنا اطلاقى
صحيح اولور تنكم درت تيللو يه چار تاالتى تيللو يه ششتا ديدكلرى كبى لكن
طنبوره ده غالب اولمغله ناظم تحرير انكله تفسير ايلدى خواجه سلمان بيت
چرخ دوتاست پس كهن نيست نواى اندرو * كوصنمى كه بهرماناى ستاى توزند
طنبور * تنبور لفظنك معربيدر السنهٔ ثلثه ده شيوعى حسبيله تفسير قلندى
تنكم سازنده فى الاصل فارسى اولوب تركيده شيوعى حسبيله ترجمه قلنديغى كبى

* ارلق نغمه ايله اولدى سرود و خنيا *

سرود * سينك وراء ممدوده نك ضملرى ودال ايله يعنى غناء كمال خجندى بيت
باسرود و آه وناله ميرود اشكم چو رود * پيش مستان محبت اين بود درود وسرود
مجمع الفرسده كوينديكى وسماع ديو تعريف اولنمشدر * خنيا * خاء معجمهٔ
ممدوده نك كسرى ونون ممدوده نك فتحيله يعنى نغمه وسرود مذكور وكاهى
نون يايه تقديم اولنور امير خسرودر ترجيع شعر بر نغمه بيت نظمرا
علم تصور كن بنفس خود تمام * كونه محتاج سماع وصورت خنياكر بود

* بكزمك ماندن هم اوله ديمكدر قالمق *

ماندن * ميم ممدوده نك فتحيله ايكى معنايه مصدردر اول يعنى مشابهت ثانى
قالمق بو ايكى معنايه متعدى دخى استعمال اولنور بكزتمك وقويمق معناسنه
شيخ سعدى بيت عمر برفست وآفتاب تموز * اندكى ماند وخواجه غره
هنوز * بونده اولان ماند متعديدر زيرا معناسى آفتاب تموز برف عمردن
آز قودى ديمكدر كلستان شارحلرينك ظن ايلديكى كبى دكل بلكه برمحل دقيقدر

* مثلى ماند كبيدر مثلادر كويا *

ماند * ميم ممدوده نك ونون اولى نك فتحلرى ونون ثانيه نك سكونى ودال ايله
يعنى مثل ونظير شاعر در توحيد بيت سبحان الله زهى خداوند * مثل وشبيه
ومانند * بويله اولنجه ناظم تحرير برك مثلى ماند كبى ديو تعبيرى ملاحتدن خالى
دكلدر كويا كاف فارسيهٔ ممدوده نك ضمى وياء تحتيهٔ ممدوده نك فتحيله مقام تمثيلده
ايراد ايدرلر مثلا معناسنه همدخى اوتوز ينجى قطعه نك بيت سابعنده كويا
سويلجى ديو كلور ايكى معنايه مير نظمى بيت درچمن بوده بلبل كويا همچو من
بوده درغمت كويا * باد اولسون اوله باشد نشود اولمازهم *

باد * باء موحدهٔ ممدوده نك فتحى ودال ايله امر غائبدر اولسون معناسنه چونكه
امر غائبك فارسيده مخصوص صيغه سى يوقدر بلكه مضارع صيغه سى

اوزره اولور نهايت قرينه ايله فرق اولنور بعضى كره مضارع دالندن اول
برالف زياده سيله امر غائب قيلارلر مثلا كند مضارعدر امر غائبنده كناد ديرلر
ايشته بو قياس اوزره بود مضارعدر امر غائبنى بواد ديرلر كثرت استعمال حسبيله
واوى حذف ومحافظهٔ الف ايچون باء موحدنك ضمى فتحه يه تبديل ايدوب
باد ديرلر على ما سبق فى الادوات البسيطة كاهى باد بود معناسنه ده استعمال
اولنور تنكم اون التنجى قطعه نك بيت سادسنده كلان هرچه باد باد كلمه سنده
اولديغى كبى فرهنك شعوريده اولسون معناسنه اولان باد لفظى ادات تمنى
وادات ترجى اولان باد الفظندن مرخمدر ديو مسطوردر شاعر بيت چنين
بخت مرا خاكروب هر دركاه * زمانه ساخت كه روى زمانه بادسياه * بوندن
بشقه باد اون معنايه دخى كلور اول عناصر اربعه دن هوا ثانى اسميدر تنكم
بادين ديو يكرمى ايكنجى قطعه نك بيت ثامنده كلور ثالث برفرشته اسميدر كه
ترويج اموره موكلدر وروز بادك تدبيرى ومصالحى اكا متعلقدر ثالث هر ماه
شمسينك يكرمى ايكنجى كونى اسميدر اول كونده مصالح خيريه يه سلوك
مناسبدر ديرلر رابع يعنى سخن خامس يعنى كشيدن آه سادس يعنى تند وتيز
سابع يعنى مدح وثنا ثامن نام كنج كيخسرو كه خزينهٔ سبعه سندن بر خزينه در
تاسع يعنى نخوت وكبر وخود بينى عاشر يعنى نابود جوهرى * باشد * فرق
بشنجى قطعه نك بيت سادسنده كلان باشيدن لفظندن مضارعدر فرهنك
شعوريده باشد لفظى تمنى وترجى معناسنه ديو منقولدر * نشود * نفى حال
ونفى استقبالدر چونكه نون مفتوحه ادات نفيدر على ما سبق فى الادوات
البسيطة شود مضارعدر تنكم فرق بشنجى قطعه نك بيت سادسنده كلور

* ورنه بوخسه بلى آرى نعم بادرآبا *

ورنه * بوخسه معناسنه عربيده والا ديرلر اصلى ورنه شود ايدى تنكم
والا اصلنده وان لم يكن اولديغى كبى چونكه ور ادات شرطدر نه هاء رسميه
ايله ادات نفيدر على ما سبق تفصيله فى الادوات مفرداومركبا * آرى * همزهٔ
ممدوده نك فتحى وراء ممدوده نك كسريله جوابده مستعملدر بلى واوت
معناسنه كه عربيده نعم ديرلر عرفى بيت اقبال وكرم ميكزداز باب همرا * همت
نخور دنبشتر آرى ونعمرا * لطيفه برظريفه خاتونك بولى لاعن قصد بر مرد
ظريف اوزرينه اصابت ايتدكده خاتون عين چشمه پاكست ديو ملاطفه سنه
ظريف مذكور آرى عشر افى عشر هست ديو مقابله ايلدى بو كلامده

آری لفظنده ایهام وار که یا اوت معناسنه یاخود ترکیده ظاهر معناسنه فاحفظ
* آیا * همزه و یاء تحتیه ممدود تبنك فتحلری ایله ادات تعجبدر عجبا معناسنه
محل استفهامده واستخبارده دخی استعمال اولنور خواجه حافظ بیت *
آنانکه خاکرا بنظر کیمیا کنند * آیا بود که کوشهٔ چشمی نما کنند * مجمع
الفرسده بمعنی خورش یعنی اکل وشربه صالح اولان نسنه معناسنه

* روز کوندز بو کون امروز کچن کون دیروز *

روز * راء ممدوده نك ضمی وزای معجمه ایله اوچ معنایه دراول بمعنی یوم ونهار که
ترکیده کون وکوندز دیرلر ثانی بمعنی طالع وقوت بو ایکی معنایه ابو المعانی بیت
کذشته روز عمرم چون شب تار * چه بدروزم که صبحم شام کشته * ثالث
بمعنی آفتاب که عربیده شمس ترکیده اکا دخی کون وکونش دیرلر حکیم
فردوسی بیت سر ذکر بخشی کاه مرا * درخشان کنی روز وماه مرا
ناظم نحریرك تفسیری معنای ثالثه دخی احتمالدر * مروز * همزه نك
کسری ومیمك سکونیله عربیده الیوم ترکیده بو کون معناسنه شاعر بیت که
یا ما نیاید فرستادنش * که امروز باید بماد ادنش * اصلی این روزایدی نون میمه
قلب ویاء تحتیه تخفیفا حذف اولنوب امروز دیدیلر امشب دخی بونك کبیدر *
دیروز دال ممدوده نك کسریله دونکی کون معناسنه چونکه دی کسرایله
دون که عربیده امس کبی مصراع دی هلالی بود امشب بدر وامروز آفتاب

* شب کیجه بو کیجه امشب دخی یارین فردا *

شب * شین معجمه نك فتحی وباء موحده ایله کیجه که عربیده لیل معناسنه جغتایده
تاء فوقیه ایله تون دیرلر * امشب * بو کیجه معناسنه تصرفی امروز کبی * فردا *
فانك فتحی ورانك سکونی ودال ممدوده نك فتحیله یارین که عربیده غد معناسنه
بوندن بشقه وصف ترکیبی دخی اولور یالکز کلیجی معناسنه درچونکه فرد
معروف آیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر ایکی معنایه شاعر بیت
امروز و پرورودی وفردا هر چار یکی بود تو فردا بو بتده چاردن مراد عناصر
اربعه در

* شسته یقانمشه جامه دینور کرمابه *

شسته * اوتوزیدنجی قطعه نك بیت خامسنده کی شستن لفظندن اسم
مفعولدر کرمابه * کاف فارسیه نك فتحی ورانك سکونی ومیم ممدوده نك فتحی
وباء موحده ایله بمعنی حمام وایلیجه اصلی هاء رسمیه سز کرم آب ایدی اسی
صو معناسنه زیرا کرم یکرمی التنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور آب معروف

صو معناسنه در بعده عامه دن خاصه نقله علامت ایچون برهاء رسمیه کتورب
کرمابه دیدیلر حمام فی الاصل عربیدر حمیمدن مشتقدر رمز یدزاده بیت اسی
صویه دی حمیم * بی کشی در کریم * او کسره دیرلر یتیم * داهیه اولو بلا ترکیده
شیوعی حسبیله ترجمه قلندی اصلنده لسان عجمده حمامه کدوخ دیرلر ایدی

* درلمشدر دخی خو یکرده وایراز برا *

خو یکرده * یاء تحتیه نك سکونیله درلمش معناسنه در زیرا خوی در دیو اللی
یدنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور کرده یکرمی یدنجی قطعه نك بیت
ثامننده کلان کردن لفظندن اسم مفعولدر * ایرا * همزهٔ ممدوده نك کسری
وراء ممدوده نك فتحیله بمعنی زیرا کمال اسمعیل بیت عقلرا بندهٔ شهوت
مکن ایرانه سزاست * که ملك همه کش مطبخ شیطان بکند * زیرا * دخی
فارسیدر لکن ترکیده چونکه معناسنه شیوعی حسبیله ترجمه قلندی

* پشم یوك پنبه پاموق نرم دخی یومشقدر *

پشم * باء فارسیه نك فتحی وشین معجمه نك سکونی ومیم ایله بمعنی صوف لکن
علی الاطلاق پشم و یوك لفظلری ذکر اولنسه قیون یباغیسی مراددر فاحفظ
شاعر بیت بشم شدن جامه به از پرنیان * لقمه اکر جرب نشد بس توان * پنبه
باء فارسیه نك فتحی ونونك سکونی و باء موحده نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی
قطن مطلقا فاما که عربیده ابتدا جوز قطن اجلدقده قطن جوز ودانه لوسنه
محبوب وچکیدی آیرلشنه محلوج دیرلر جغتایده ماوغ دیرلر * نرم * نونك
فتحی ورانك سکونی ومیم ایله یومشق وملایم معناسنه ابو المعانی بیت خوبان
جهان نرم تن وطبع درشتند * کر جور کنند عاشق محنت زده غم نیست *

* سنك طاش سخت قتی مرمره دیرلر خار *

سنك * سینك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله طاش که عربیده
حجر دیرلر همدخی وزن معناسنه وتمکین ووقار معناسنه وتساوی و برابرلك
معناسنه ومجازا قدر وقیمت معناسنده کلور * سخت * سینك فتحی وخاء
معجمه نك سکونی وتاء مثناة فوقیه ایله قاتی که مقابلی سست که جوق
وکوشکدر شیخ نظامی بیت من عهد تو سخت سست میدانم * شکستن
آن درست میدانم * بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول بمعنی محکم که
مقابلی نرم ثانی بمعنی سنجیده یعنی موزون ومنتخب ثالث بمعنی رزیل وبخیل
والیم رابع بمعنی بسیار وکثیر * خارا * خاء معجمه وراء ممدودنك فتحلریله

مره‌رطاش معناسنه خواجه حافظ بيت سركش مشو كه چون شمع از غيرتت بسوزد* دلبر كه در كف اوموم ست سنك خارا* بوندن بشقه بر نوع موجود ار رقاش معناسنه كه خاره دخی د رلر

* ولدی آينده كلیجی ورونده كيديجی *

آينده* آيدن ياخود قرق بشنجی قطعه‌نك بيت تاسعنده كلان آمدن لفظندن اسم فاعلدر ز يرا مستقبلاتی آيد وآينده كلور لكن ثانيه كوره شاذدر رونده* قرق برنجی قطعه‌نك بيت ثانی عشرنده كلان رفتن لفظندن اسم فاعلدر چونكه علی الشذوذ مستقبلاتی رود ور ونده كلور

* رفت كتدی كلور آيد هم ايقداش همپا *

رفت* رفتن مذكوردن ماضيدر* آيد* همزه‌نك مديله قدسبق آنفا همپا ميمك سكونيله پاداش كبی ايقداش معناسنه در لكن همپا ايله پاداشك فرقی واردر كه همپاده سير ومشيده موافقت لازمه‌در چونكه هم بمعنی مع قدسبق فی الادوات المركبة پای آيق ديو يكرمی بدنجی قطعه‌نك بيت رابعنده كلور فاما كه پاداشده موافقت لازمه‌دكلدر بحردر فاقت الو ير فاحفظ

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن

يعنی بو قطعه‌دخی قطعهٔ اولی كبی بحر رمل مثمن الاجزادندر لكن صدر وابتدالرك اكثری سالم اقلی مخبون وصر وضلرك بعضيسی وضربلرك قوسی اصلم وعروضك اكثری مخبونه ومحذوفه وحشوك جمله‌سی مخبوندر همان بواجلدن اولكی فاعلاتن سالم ايكنجی واوچنجی مخبون دردنجی عينك كسريله مخبون ومحذوف ياخود عينك سكونيله اصلم ذكر اولندی* سؤال* بو تفاعيل اربعه بو قطعه اقتضاسنجه بر مصراع عد اولنور بويله اولنجه عروضی اولان جزؤا خبرده ايكی تغبير كه بری عينك كسرنی مقتضی خبن وحذف دری سكونی مقتضی صلمدر* بينلرنده تنافی وار ايكن نه كونه جمع اولور* جواب* مراد حالت واحده‌ده جمع اولور ديمك دكلدر بلكه ايكی دراو اوقنسه جائز ديمكدر اويله اولنجه صورتده مصراع واحددر فاما كه معناده ايكی مصراعدر بلكه قطعه‌نك مصراعلری عددنجه بحسب الوزن مصراع اعتبار اولنسه جائزدر سؤال بو تقديرجه بو قطعه برازابيات ايله برنك مصراعدن مركب اولمق اقتضا ايدر بو طرزاوزره ايسه قطعه استعمالی يوقدر* جواب* برقاج

وجهله ممكندر* اولا* بو خصوص امور اعتباريه‌دندر چونكه بو تفاعيل مصراعی هم مابعدنده اولان مصراعه نظرله صدر مابعدی عجز اعتبار اولنور همدخی هر بر مصراعك وزنی تصوير اعتبار اولنور* ثانيا هر بر مصراعك بو تفاعيل ياصدری ياخود عجزی اعتبار اولنور فافهم ثالثا* عنوان قطعه اولان مصراعيله تفاعيلك مابعدی اولان مصراع ايكيسی بر بيت اعتبار اولنور حتی جميع قطعه‌لره نظر اولنسه عنوان قطعه ايله خاتمهٔ قطعه بر برلرينه ارتباط كلی ايله مرتبطدر بويله اولنجه تفاعيل مصراعنی ايرادنجق بيان وزن ايچوندر قطعه‌يه اصلا من حيث الجزئية تعلق يوقدر* سؤال* بر قطعه‌نك ياخود بر قصيده‌نك عروضی علل‌دن كاهی حذفله كاهی صلم ايله وامثاليله نه كونه استعمال اولنور نعم شاعر زحافاتك بر قاچنی محلنده استعمال ايتسه جائزدر اما علل زحافات كبی دكلدر جواب* عربی عروضی كبی فارسی عروضی ضيق دكلدر فارسی عروضنده زحافات مجراسنه اجرا اولنان علل قتی وافره‌در حتی ارباب عروض فارسی زحاف ايله علل بينی فرق ايتميوب علی العموم جمله‌سنه زحاف ديو تسميه ايتديلر نتكم خواجه حافظ بحر رمل مثمن الاجزادن شواوج بيتی بر قطعه‌ده كتور ديكه بر بيتك عروضی مخبونه ومحذوفه وبر بيتك عروضی مخبونه ومقصوره وبر بيتك عروضی صلمادر ابيات* بندهٔ طالع خويشم كه درين قحط وفا* عشق آن لولی سرمست خريدار منست* شربت قند وكلاب ازرخ يارم فرمود* نركس او كه طبيب دل بيمار منست* طبلهٔ عطر كل ودرج عنبر افشانش فيض يك شمه زبوی خوش عطار منست ايشته بو خواجه حافظ امثالی شعرای عظامك ديو انلرنده بونك امثالی ترتيبلرقی چو قدر لكن بو مقامده ايرادلری اطنابدر* تنبيه زحاف* علم عروضده جزؤسالمه عارض اولان زياده ياخود نقصانه دير لر مجموعی اوتوز ايكيدر اقتضا ايلديكی محلرده بيان اولنور انشاء الله تعالی* خبن ايكنجی ساكنی حذف در تفاعيلدن دردنده بولنور كه بونلر در فاعلن وفاعلاتن ومستفعلن ومفعولات ايكی اولكی الفی حذف اولنوب فعلن وفعلاتن قالوب وثالثك سينی دوشوب متفعلن قالوب مفاعلنه نقل اولنوب ورابعك فاسی دوشوب معولات قالدقده لامك ضمی ايله مفاعيل‌ه نقل اولنوب بونلره مخبون ديو تسميه اولنور* صلم* فاعلاتن آخرنده‌كی سبب خفيف كه تن حذف

اولنوب فاعلا قالوب بعده وتدی قطع اولنوب یعنی الفی حذف اولوب ولامی اسکان اولندقده فاعل قالوب عیننك سکونیله فعلن وزننه نقل اولنوب ومفعولات آخرنده کی وتد مفروق که لات دوشوب فعلن وزننه نقل اولنوب اصلم تسمیه اولنور * صدر * مصراع اولك اول جزئنه اطلاق اولندیغی کبی مصراع اولك مجموعنه دخی اطلاق اولنور نتکیم مصراع ثانی یه عجز دیو تسمیه اولندیغی کبی بو مقامده باقی مذکور اولان اصطلاحات که عروض وضرب وابتدا وحشو وحذفدر قطعهٔ اولینك تفاعیلی شرحنده بیان اولندی فارجع

* متواضع اوله نك قدرین ایدر حق اعلا *

متواضع * تفاعل بابندن اسم فاعل عربیدر انشالرده دخی استعمالی شایعدر مصدری تواضع که ضدی کبردر صائب بیت بر تواضعهای دشمن تکیه کردن ابلهیست * پای بوس سیل از پا افکند دیوارها * قدر * یعنی شرف وعظمت کما سبق فی اوائل الدیباجة * حق * بو مقامده جناب حضرت باری عز اسمه‌در همدخی ضد باطل معناسنده مستعملدر بو ایکی معناده عربیدر انشالرده دخی شایعدر * اعلا * بیانی والفك احوالی دیباجه نك بیت تاسع عشر شرحنده کچدی نکته بو مصراعك عنوان قطعه یه ارتباطی ذوی الادراکه خفی دکلدر

* قطعهٔ زیبندهٔ رنکین ادا *

قطعه * وهمزه سی قطعهٔ اولانك عنوانی شرحنده کچدی * زیبنده زیبیدن لفظندن اسم فاعلدر قطعهٔ ثانیه نك بیت اولنده کچن زیبا معناسنه‌در * رنکین زیاده رنکلو ولطیف معناسنه مقام مدحده انکله نیجه نسنه لری توصیف ایدرلر مثلا بادهٔ رنکین وشعر رنکین دیرلر ابوطالب کلیم بیت کلیم افشان کن اول صفحهٔ راواز خوی خجلت که بر هر کاغدی نتوان نوشتن شعر رنکین را * زیرا رنك کونه دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور یاء تحتیهٔ ساکنه نسبت ایچوندر نون تاکید نسبتدر علی ما سبق فی الادوات البسیطة حاصل معنی بنه حرف القدر رنکین ادا اوو یا قشقلو بر قطعه یاخود قطعه درچونکه بو قطعه میان نامه‌ده زبانزد والسنهٔ ارباب طبعده مستعمل اولان لفظلری ترتیب عجیب واسلوب غریب اوزره مشتمله درختی اولکی ابیات خمسهٔ متعاقبه اکثری ادواتی بیان ایدر

* با که مرا سا که ترا سر شما *

مرا * میمك وراء ممدوده نك فتحلریله بکا معناسنه عربیده‌لی دیرلر کاهی بنی

معناسنه‌ده کلور حضرت مولانا بیت از نیستان تا مرا ببریده‌اند * در نفیرم مرد وزن نالیده‌اند * وکاهی بنده یعنی عربیده فی معناسنی مفید اولور مصراع مرا دلبست شتروارها بحجرهٔ تن * چونکه میم متکلم ایچوندر کما سبق فی الادوات البسیطة را ادات مفعول وادات ظرفدر کما سبق فی الادوات المرکبة ترا * تاء مثناة فوقیه نك ضمی وراء ممدودنك فتحیله سکا معناسنه شیخ نظامی بیت کفت با من فرش باغ ترا * تا دهم روشنی و باغ ترا * اصلی تورا ایدی بو کلمه نك کثرت استعمالی حسبیله واو مجهول خطدن دخی اسقاط اولنوب ترا دیدیلر شما * شین معجمه نك ضمی ومیم ممدوده نك فتحیله ضمیر جمع مخاطبدر عربیده انتم معناسنه خواجه حافظ بیت ای فروغ ماه حسن از روی رخشان شما * آب روی خوبی از چاه زنخدان شما *

* بن من وبر ما واکا مر ورا *

من * میمك فتحی ونون ایله ضمیر نفس متکلم وحده عربیده انا معناسنه جغتایده میمك کسریله مین دیرلر همدخی کوکل معناسنه وترازونك شاهینی کچدیکی دلك معناسنه‌ده کلور همدخی عربیده نونك تشدیدیله بطمان معناسنه وقدرت حلواسی معناسنه ومنت معناسنده‌ده کلور * ما * میم ممدوده نك فتحیله ضمیر نفس متکلم مع الغیردر عربیده نحن معناسنه * مر ورا * میمك فتحی وراءنك سکونی وواوك فتحی وراء ممدوده ایله کا معناسنه‌در چونکه ورا معنای مزبوری افاده‌ده کافیدر مر زائددر شیخ عطار بیت هست سلطانی مسلم مر ورا * نیست کس را زهرهٔ چون وچرا *

* سن تو مرو که نه وبنشین اوتور *

تو * تاء مثناة فوقیه نك ضمی وواو مجهول ایله ضمیر مفرد مخاطبدر عربیده انت معناسنه در ضرورت شعرده واو معروفله یعنی اشباع ضم تا ایله اوقنسه‌ده جائزدر همام تبریزی بیت مکر سنکین دلست جان ندارد * هر آنکس که چو تو جانان ندارد * فاما که سبعهٔ کلامده اظهار واو ایله تو اوج معنایه در اول قیماق که قینامش سودا اوزرنده منعقد اولانکه اکا عربیده زبده وقسطادیرلر ثانی بمعنی ضعف که قات ثالث بمعنی پرده وحجاب * مرو * نهی حاضردر زیرا میم مفتوحه ادات نهیدر کما سبق فی الادوات البسیطة رو امر حاضردر مصدری رفتن لفظی که اسم فاعلی قطعهٔ ثانیه نك بیت عاشرنده کچدی بنشین امر حاضردر مصدری نشستن لفظیدر ماضیسی قطعهٔ تاسعه نك بیت

رابعنده كلور زيرا مستقبلاتى خلاف قياس اوزره نونك وشين معجمهٔ ممدوده نك
كسرلرى ونون ثانيه نك فتحيله نشنبد ونشنبنده كلور اولنده كى باء موحده

صله در * اربروى كيدرايسك كل بيا *

ار* ادات شرطدر كما سبق فى الادوات المركبة * بروى * رفتن لفظندن
مضارع مخاطب مفرددر على ماسبق آنفا * بيا * امر حاضردر تكلم
اسم فاعلى قطعهٔ ثانيه نك بيت عاشرنده كچدى بو ايكى كلمه نك اوللرنده
اولان باء موحده صله در بو يادنصكره اوائل الفلرى ياء تحتيه يه قلب اولنور
على ماسبق فى الادوات البسيطة خواجه حافظ بيت بيا كه قصر
امل سخت وسست بنيادست * بيار باده كه بنياد عمر بربادست

* بوله چنين اويله چنان چون كبى *

چنين * جيم فارسيه نك ضمى ونون ممدوده نك كسرى ونون ثانيه ايله بويله
و بونجلين معناسنه اصلى چون اين ايدى واو ايله الف تخفيفا حذف اولنمشدر
خواجه سلمان بيت تا جهان بود چنين بود چنين خواهد بود * همه را عاقبت
كار همين خواهد بود * چنان * اويله وآنجلين معناسنه اصلى چون آن ايدى
بونده دخى واو والف حذف اولندى لكن فى الجمله اشباع ضمه ايله اوقنور
ابو المعانى بيت چنان مستم چنان مستم چنان مست * نميدانم زخود نيستم
وكرهست * چون * جيم فارسيه نك ضمى وواو مجهول ونون ايله ادات
تشبيهدركبى معناسنه خواجه حافظ بيت كر خلوت ماراشب ازرخ بفروزى
چون صبح در آفاق جهان سر بفرازيم * اما جيمك تفخيمى و واو معروف ايله
چون لفظى نيچه ديمكدر كيف معناسنه چقتايده ادات تشبيه يانكلغ لفظيدر

* چيست ندر آن اونيچون چرا *

چيست * نه در معناسنه خواجه حافظ بيت دوش از مسجد سوى ميخانه آمد
پير ما * چيست ياران طريقت بعد ازين تدبير ما * مركبدر اصلى چه است ايدى
چه ادات استفهامدر است ادات ربطدر على ماسبق فى الادوات المركبة
بو مركبك كثرت استعمالى حسبيله چه لفظندن هاء رسميه حذف اولنوب
استك الفى دخى ياء تحتيهٔ مديه يه ابدال اولنوب چيست اولندى كيست دخى
بويله در لكن چيست ايله ذوى العقولك غيرندن سؤال اولنور عربيده ما كبى
كيست ايله ذوى العقولدن عربيده من كبى على ماسبق فى الادوات ايضا * آن *
همزهٔ ممدوده نك فتحى ونون ايله عربيده ذلك كبى اسم اشارت بعيددر هم دخى

جاذبهٔ دلبرانكه لسان ايله تعبير اولنماز انجق مشاهدهٔ ذوق ايله معلوم اولور
ايكى معنا حافظ بيت شاهدان نيست كه موى ميانى دارد * بندهٔ طلعت آن
باش كه آنى دارد * لكن ناظمك تحرير تفسيرده اوم غامنده شوديو تعبير
ايلسه اوفق واحسن اولور ديو فرق التنجى قطعه نك بيت حادى عشرى
شرحنده كلور * چرا * دخى مركبدر مذكور چه ايله ادات تعليل
اولان رادن تخفيف ايچون هاء رسميه حذف اولندى

* قنى كدام اوست اودراين بودر *

كدام * كاف فارسيه نك ضمى ودال ممدوده نك فتحى وميم ايله جنس غائبدن
سؤالدر قنى ديمك معناسنه ابو المعانى بيت غمزه بلا كرشمه بلا چشم
پر بلاست عاشق كدام در دو بلا رادهد رضا * اوست * مركبدر چونكه
او همزهٔ ممدوده نك ضميله ضمير منفصل غائبدر عربيده هو تركيده دخى او چقتايده
اوشال واوشول ديرلر است ادات ربطدر الفى تخفيفا حذف اولندى * اين
همزهٔ ممدوه نك كسرى ونون ايله اسم اشارت قريبدر عربيده هذا كبى

* كيست ديمك كيمدر اوقنده كجا *

كيست * چيست كبى مركبدر لكن فرقى كيست ذوى العقولدن سؤال ديو آنفا
كچدى شيخ عمر خيام بيت نا كرده كناه در جهان كيست بكو * وانكس كه كنه نكرد
چون زيست بكو كجا * كافك ضمى وجيم ممدوده نك فتحى ايله قنده معناسنه كه
عربيده اين كبى مكاندن سؤالدر خواجه حافظ بيت صلاح كار كجا ومن خراب
كجا ببين تفاوت ره كز كجاست تا بكجا * همدخى كه معناسنه وچه معناسنه وكى
يعنى چن معناسنه وهر جا معناسنه كلور چقتايده قنده يرينه ياقان وقيداد ديرلر

* نيچه چسان مثلى بسان بيل بدان *

چسان * جيم فارسيه نك وسين ممدوده نك فتحلرى ونون ايله نيچه معناسنه كه
عربيده كم خبريه كبى * بسان * باء موحده نك وسين ممدوده نك فتحلرى ونون
ايله بمعنى مثل ومانند خواجه حافظ بيت دل زافكار دقيق افكار ومن دركار خود
روز وشب نالان وسر كردان بسان آسيا * بدان * دانستن لفظندن امر حاضردر
تكلم اسم فاعلى قطعهٔ اولينك بيت ثالثنده كچدى اولنده كى باء موحده صله در
قطعه در تناقض هشت وحدت را بدان * وحدت موضوع ومحمول ومكان
وحدت شرط واضافت جزؤ وكل * قوة وفعلست در آخر زمان

* بس بتشور نيچه بسى و بسا *

بس * باء موحده نك فتحی وسین ایله یتشور معناسنه که عربیده کافی دیرلر شیخ سعدی بیت جو یکبار کفتی مکو باز بس * که چو حلوا یکبار خوردند بس همدخی نیجه که عربیده کیف معناسنه و بسیار که عربیده کثیر معناسنه ده کلور * بسی * باء موحده نك فتحی وسینك بین الفتح والکسر اماله سی و یاء تحتیه ساکنه ایله نیجه وچوق معناسنه که عربیده کم خبریه کبی فردوسی بیت چه تا خوش بود دوستی با کسی * که مایه ندارد ز دانش بسی * بسا * باء موحده نك وسین ممدوده نك فتحلریله اوج معناسنده بس کبی محلنه کوره استعمال اولنور شاعر یعنی نیجه بیت زهر بیرون پسندی درونش * همچنان باشد * بسا حلوای صابونی که زهرش درمیان باشد * همدخی مملکت فارسده برشهره بسا دیرلر

* دوشکون اولان عاشقه افتاده دی *

افتاده * قرق بشنجی قطعه نك بیت ثامننده * کلان افتادن لفظندن اسم مفعولدر بو یله اولنجه لغتده * مطلق دوشکون معناسنه در لکن عاشق مز بوره اعلام غالبه دن اولشدر خواجه حافظ بیت الا یا ایها الساقی ادر کاسا وناولها * که عشق آسان نمود اوّل ولی افتاده مشکلها

* داخی کوکل قاپوجیدر دل با *

دل با * وصف ترکیبیدر چونکه دل کوکل دیو اونبدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور ربا قرقنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلان ربودن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر ز پرامستقبلاتی رباید وربا ینده کلور ابو المعانی بیت چه باشد کر نماند در دلم اندیشهٔ دیکر * بلای عشق او ارزد بدنیا دل بادارم

* دخت قیزه بکچیه پرواك دی *

دخت * دالك ضمی وخاء معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله دختر لفظندن مختصردر قز معناسنه که عربیده بنت دیرلر افضل الدین کاشی بیت آبی که بروز کار بندد کیمخت * تو که پسرش نام نهی کاهی دخت پرواك * پاء فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وواو ممدوده نك فتحی وکاف فارسیه ایله بکجی معناسنه که عربیده حارس دیرلر ابو المعانی بیت برای دفع رقیبان از سر کویت نکه بکردد رت ناسحر شود پرواك

* خادم اغادر دخی خواجه سرا *

خواجه سرا * خادم که سلاطین و وزرا وکبار سرایلرنده خدمت حرمه ومحافظه یه مؤکل اوله لکن سلاطین آل عثمان ابدهم الله تعالی الی آخر الزمان

حضراتی حرم همایون خدمتنده اولان مجبوب زنجیلره خادم اغا دیو تعبیر ایتدکلرندن ناظم نحریر دخی الناس علی سلوك ملوکهم مضمونی اجرا ایدوب خادم اغادیو تفسیر ایلدی فلله درّه هاتفی بیت ز خواجه سرایان کروه دکر * بهر یك از ایشان شکوه دکر * اصلی ترکیب اضافی اوله رق هاء رسمیه اوزره همزه نك یاخود یاء تحتیه نك کسریله خواجهٔ سرا ایدی عظما وا کابر خانه سنك اولوسی واستادی وخداوندی معناسنه بعده بو معنای عامدن معنای مذکوره نقل اولنجه علامت نقل همزه و یا حذف اولنوب فقط هاء رسمیه ایله خواجه سرا قالدی خواجه استاد دیو قطعهٔ ثامنه نك بیت ثامننده کلور * سرا * سینك وراء ممدوده نك فتحلریله مطلق او وخانه معناسنه ایدی بیوك اولسون بیوك اولماسون صکره مرور ایام وکرور اعوام ایله عظما وا کابر خانه لرنده غالب اولدی بونده یاء تحتیه ایله سرای دخی جائزدر

* زنکین اولان شخصه توانکر دینور *

توانکر * نونك سکونیله اسم فاعلدر بمعنی غنی چونکه توان تاء فوقیه نك ضمی وواو ممدوده نك فتحی ونون ایله توانستن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر قوّت وقدرت معناسنه غنا دخی نوعا قوّت وقدرتدر کر * ادات اسم فاعلدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة

* بهره نصیب اولدی دیلنجی کدا *

بهره * باء موحده نك فتحی وهانك سکونی ورانك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی نصیب وحصه واجرت لکن روزی لفظندن اعمدر چونکه روزی رزقه مخصوصدر شاعر بیت آنکه خط آفرید وروزی سخت * بافضلیت همیدهد بابخت * کدا * کاف فارسیه ایله بمعنی سائل وفقیر ابو المعانی هزل کونه بیت کیرعریان مانده است در کوی تو در یوزه کر * بردر کون بزرك وفر بهست کسته کدا * آخرنده یاء تحتیه ایله کدای دخی جائزدر بعضیلر وصف ترکیبیدر اوه کلیجی معناسنه کانه سائل قپو قپو کزوب سؤال ایتدیکیچون کدا ایله موسوم اولدی دیدیلر چونکه کد کاف عربیله بمعنی خانه آ آیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر بو یله اولنجه کاف کدا عربیه اولنور لکن شعوری مرحوم کاف فارسیه ده ایراد ایلدی فافهم

* خانهٔ درویش فقیرك اوی *

خانهٔ درویش * هاء رسمیه اوزرنده همزه نك یاخود یاء تحتیه نك علی الوجهین

كسريله تركيب اضافيدر فقيرك اوى معناسنه زيرا خانه هاء رسميه ايله او
معناسنه كه عربيده بيت ديرلر وشعره دخى خانه ديرلر بت ديدكلرى كبى
وشطرنج ونردجدوللرينه دخى هم خانه وهم بيت ديرلر فرهنك شعوريده
مسطوردر كه خانه آدمى منزليدر چونكه خان هاء رسميه سز مطلق او
معناسنه ايدى بعده عامدن خاصه نقل اولنجه علامت نقل هاء رسميه زياده
قلندى بو علامت نقل اولان هاء رسميه مركبات منقوله ده شايعه در امامفردات
منقوله ده آز بولنور * درويش * يعنى فقير ومحتاج اصلنده وصف تركيبيدر
قپويه دوشجى معناسنه چونكه در قپو ديو قرق التنجى قطعه نك بيت
رابعنده كلور ويش واو ممدوده نك كسرى وشين معجمه ايله افراش كه دوشمك
معناسنه اولان ويشيدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر

اسكى حصيرانده كهن بوريا

كهن * كافك ضمى وهانك فتحى ونون ايله اسكى كه عربيده عتيق معناسنه
بونده كافك فتحى وهانك ضمى دخى جائزدر حاصلى سخن لفظى كبى بونده
ايكى لغت واردر بهر حال كاف ايله هامياننده لفظا وخطا واو يوقدر
نوعىٔ خوشانى بيت كهن شد قصهٔ فرهاد وشرين * چو عيش رفته
وتقويم يارين * بوريا * باء موحدهٔ ممدوده نك ضمى ورانك سكونى وياء تحتيهٔ
ممدوده نك فتحى ايله يعنى حصر وحصير ايدكلرى ساز ابوطالب كليم بيت
دردمندى هاى من برهيچكس پوشيده نيست * ميتمايد از تنم مانند نقش
بوريا * نكته ناظم تحريرك بو مصراعده انده لفظنى الحام واتيان ايتمسى
ماقبلنده كى مصراعه من حيث المعنى دخى مرتبط اولسون ايچون زيرا
سائر لغت ترجمه ايدن اصحاب منظومات كبى ساده لغت بيانيله قصر
ايتمدى همان بو ايكى مصراعك مضمونى فقير اونده بولنان اسكى حصير
اولدى فلله دره كانه محكمه ده بولنان دكنك ايله يمين مثلنه نظير ايلدى

آشجى يه آش پزدى يمك خوردنى

آشپز * يعنى طباخ مير نظمى مثنوى بدكان آشپز يكى نوجوان
همبرفت آشى خورد ناكهان * بديد آمد آنجا كداى فضول * كرفته
كشكول وكرده دخول * اصلنده وصف تركيبيدر چونكه آش همزه نك مدى
وشين معجمه ايله هر بر طعام مطبوخه شامل اسم جنسدر پز باء فارسيه نك
ضمى ايله پختن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر تتكم اسم مفعولى

قرق دردنجى قطعه نك بيت سابعنده كلور مستقبلاتى پزد وپزنده كلور
بونده قياس اولان پاء فارسيه نك ضميدر لكن مستقبلاتنده على الشذوذ
مفتوح اولدى فاحفظ * خوردنى آخرنده كى ياء تحتيهٔ نسبيه ايله يمكه
حاضر اتمش طعام كه تركيده آكا يمك ديرلر حتى بو عصرده اسلامبول
اهاليسى طعام حاضر اولوب اولنجه يمكى كتورك ديو خطاب وامر ايدرلر
طعامى كتور ديرا ز بولنور ناظم تحرير دخى لسان عصر اوزره يمك ديو
تفسير ايلدى فلله دره مير نظمى بيت برآورد خوردنى در پيش مهمان
بطبع خرم وباروى خندان * فاما كه ياء تحتيهٔ نسبيه سز خاء معجمهٔ ممدوده نك
ضمى ورانك سكونيله خوردن لفظى مصدردر يمك كه اكل معناسنه در
تتكم ماضىٔ متكلم وحده سى اون دردنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلور
بو تقديرجه تركيده يمك هم اسم طعام وهم مصدردر

سير طوق آج كرسنه وناشتا

سير * سين ممدوده نك بين الفتح والكسر اماله سى ورا ايله طوق كه عربيده
شبعان ديرلر ومجازا قانمش كه عربيده ريان معناسنه ده كلور تتكم باآب
كشت سيرست ديرلر صوايله اكين قانمشدر معناسنه چغتايده توى ديرلر
فاما كه اماله سز كسرهٔ صريحه ايله سير صرمساق ديو يكرمى التنجى
قطعه نك بيت ثانيسنده كلور بو ايكى معنايه ترتيب اوزره ابو المعانى بيت
كرنباشى درجهان باشير وشكر خورده سير * رو قناعت كن بكنجى
باپياز ونان وسير كرسنه * كاف فارسيه نك ضمى ورانك كسرى وسينك
سكونى ونونك فتحى وهاء رسميه ايله آج عربيده جائع ديرلر سكون را وكسر
سين ايله ده صحيح لغتدر ينه بو معناده حتى آج كوزلو يه كرسنه چشم وكدا
چشم ديرلر * ناشتا * نون ممدوده نك فتحى وشين معجمه نك سكونى وتاء
فوقيهٔ ممدوده نك فتحيله هنوز نسنه تناول ايتمش كه آج قرنده ديرلر
حاصلى ينه آج ديمكدر كمال اسماعيل بيت محروم آن كرسنه كه
برخوان پادشاه * عمرى نشسته باشد وكويند ناشتا

* پك ايو حلوا ايمش افروشته هم *

افروشه * همزه نك فتحى وفانك سكونى وراء ممدوده نك ضمى وشين معجمه نك
فتحى وهاء رسميه ايله زياده اطيف حلوا شاعر بيت بنازك مشربان ديكر
نباشد درجهان توشه * خوشا پالودهٔ سكر خوشا حلواى افروشه * بونده

همزه‌نك مدی وفانك سكونیله آفروشه وهمزه‌نك حذفی وفانك ضمیله فروشه
دخی جائزدر بوتقدیرجه ممدوده دن مقصوره مقصوره دن محذوفه تخفیف
اولنمشدر فرهنك شعوریده مسطوردر كه صنعتی روغن ساده‌یی قینادوب
اوزرینه اینجه الغمش اونی دوكوب آهسته آهسته قرشدره تا كه دانه دانه اولنجه
اوزرینه شكر یاخود عسل مصفی دوكوب قرشدره‌یی نظیر سریع الهضم لطیف
حلوا اولور

* شله لپا تفشره در بقلوا *

شله * شین معجمه‌نك ضمی ولامك تشدیدی وتخفیفی وهاء رسمیه ایله اسفاناخ
امثالی سبزه ایله مخلوط تریه اولنور برمایعجه پلاودر كه اكا تركیده لپادیرلر
شاعر بیت درمیان پلاوهای شله خوب * زم دستست چون شاهد بازار
تنبیه بومعنالرده شله لغتلرده وفرهنكلرده ضمله ضبط اولنمشدر فاما كه
ناظم نحریر فتحله تصحیحنی ادعا ایدر فالعهدة علیه نكته لفظ لپادن اسلامبول
واطرافی لامی ء باء فارسیه‌یی تفخیم ایدرلر برزم سمتلرده اولان مملكتلرده ترقیق
ایدرلر فقیر عقل قصیر مجه شویله فرقی مناسب كوررمكه پادن صكره تفخیم
صورتنده الف یازیله ترقیق صورتنده هاء رسمیه یازیله همان بواجلدن
ناظم نحریر اسلامبول روشنده كوچوب پاء فارسیه دن صكره الف یازدی
بویله اولنجه مرامی اوزره تفخیم ایله اوقمق انسب وافیددر بوندن صكره
فقط لامك تشدیدیله شله اوچ معنایه دخی كلور اول بمعنی فرج كه كس
معناسنه ثانی بمعنی موضع خس وخاشاك یعنی مزبله ثالث لته یعنی زنانك
حیض وقتلرنده استعمال ایلدكاری بز پاره‌لری فاما شین معجمه مفتوحه اولنجه
لامك تخفیفیله بمعنی قصاص وقود لامك تشدیدیله اوچ معنایه در اول بمعنی
صنم ثانی بت پرست ثالث بمعنی عدل یعنی یوك دنكی * تفشره * تاء فوقیه‌نك
فتحی وفانك سكونی وشین معجمه‌نك ورانك فتحلری وهاء رسمیه ایله اطعمه‌دن
بقلوا معناسنه میر نظمی بیت خوان كونا كون كشیده یكسره * شكری
پالوده حلوا تفشره * كوردیكمز محللرده بقلوا لفظنده واودن صكره الف
یازلمشدر هاء رسمیه یازلمامش احتمالكه انكیچون ناظم نحریر الف قافیه‌سنده
ایراد ایلدی همدخی محلنه كوره اعتبار اولنسه ده بعید دكلدر فافهم

* دكر ایسك نصیحت ایدرم بن سكا *

بومصراع سكانه شاهدی مرحومك یازردم انده بربیت همایون
قولانك مضمونی ساده تفسیردر مفسری بومصراع

* كر شنوی پند كنم من ترا *

كر * ادات شرطدر كما سبق فی الادوات المركبة * شنوی * مضارع مفرد
مخاطبدر تشكیم امر حاضری قطعه اولینك بیت سادسنده كچدی فارجع
الی شرحه پند نصیحت دیو اون یدنجی قطعه‌نك بیت سادسنده كلور كنم
یكرمی یدنجی قطعه‌نك بیت ثامننده كلان كردن لفظندن فعل مضارع
متكلم وحده‌در زیرا مستقبلاتی علی الشذوذ كافك ضمی ونونك فتحی ودال
ایله كندو كنده كلور من * بن * دیو بوقطعه‌نك بیت اولنده كچدی * ترا *
سكا دیو بیت مذكورده كچدی * مفتعلن مفتعلن فاعلن *

یعنی بوقطعه بحر سریعدندر چونكه بحر سریع بحسب الدائره مسدسدر كه
مفتعلن مفتعلن فاعلات مرتین لكن اصلی مستفعلن مستفعلن مفعولات
مرتین ایدی طی جمیع اجزاسنده بحسب الاستعمال واجب ولازم اولمغله ارباب
عروض فرس دائره‌ده دخی هر بر جزؤنی مزاحف اعتبار ایلدیلر بوندن صكره
عروض وضربده طیك عروض ایله یا وقفی یاخود كشفی استعمال ایلدیلر بویله
اولنجه بوقطعه‌نك عروض وضربنك جمیعسی مطوی ومكشوفدر الا
بیت خامسك عروضی مطویه وموقوفه‌در النادر كالمعدوم اولمغله ناظم نحریر
بوتفاعیل مصراعی مكشوفه كوردی تنبیه طی مستفعلن مفعولات دن
دردنجی ساكنی حذفدر اول مستعلن ثانی مفعلات قالدقده اول مفتعلن
ثانی فاعلات‌ه نقل اولنوب مطوی تسمیه اولنور كشف مفعولات دن تایی
اسقاط ایدوب مفعولا قالدقده مفعولن وزننه نقل اولوب مكشوف تسمیه
اولنور وقف مفعولات آخرنده كی تایی اسكان ایدوب موقوف تسمیه اولنور

* اهل معارفله كورش دائما *

اهل * بمعنی صاحب * معارف * جمع معرفت علم ایله معرفتك فرقی
وتفصیلی دیباجه‌نك یكرمنجی بیتی شرحنده كچدی * دائم * معروف
بومقامده اهل معارفدن مراد ناظم نحریر ادبادن اولمغله علوم ادبیه
صاحبلری اوله یاخود اهل الله اوله یاخود هر بر معرفت صاحبلری اوله

* این قطعه بادكته ز باچون كل شاداب *

این * بودیو قطعه ثالثه‌نك بیت رابعنده كچدی * قطعه * وهمزه‌سی قطعه
اولی عنوانی شرحنده كچدی * با * بمعنی صاحب كما سبق فی الادوات البسیطة
نكته نونك ضمی وكافك سكونی وتاء فوقیه‌نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی نقطه

ویعنی نشانه که پرمق واشالیله یریوزنی بلمکه دیرلر عربیده وجه ودلیل معناسنه که جمعی نکات کلور فارسیده وعربیده دقیق ورمز لطیف معناسنه دخی استعمال اولنورنتکم بو مقامده مراد بودر* ز* یعنی من یعنی دن کما سبق فی الادوات البسیطة یا حروف تهجیدن وحروف معانیدن وحروف مبانیدن ب نك اسمیدر لکن بو مقامده مراد حروف مبانیدن اولاندر علی ماسبق فی شرح عنوان القطعة الاولی* چون* کبی دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده کچدی* کل* کاف فارسیه نك ضمی ولام ایله معروف عربیده ورد معناسنه فاما که عجمده هرچیچکه کل دیرلر کرك اغاجده وکرك یرده بتسون لکن اکر قرینه دن مجرد مطلق کل ذکر اولنسه معروف ورد مراد اولنور شیخ سعدی بیت بچه کار آیدت زکل طبقی* زکلستان من ببر ورقی* واکر قرینه یه مقارن اولورسه مقتضای قرینه اولان شکوفه مراد اولور مثلا کل نسرین وکل خیری وکل لیمون وکل بادم وکل شفتالو دیرلر وعلی هذا القیاس شاعر بیت کل زنبق ولیکن ناشکفته* میان یاسمین ولاله خفته* استعاره طریقیله شرارهٔ آتشه وچراغده کل دیرلر* شاداب* تروتازه دیو بوقطعه نك بیت ثالثنده کلور حاصل معنی تروتازه کل کبی حرف بادن نکته صاحبی بو بر قطعه یاخود قطعه در یعنی بو قطعه ده سراپا مذکور اولان جناس وطباق ومراعات نظیر امثالی صنعتلر ایله کله وصویه متعلق ومشابه معنیدار ونکته دان اولان اشیانك اسامیلریدر مثلا بو مصراع آتیده تشنه ایله سیرابده طباق واردر وقس علیه

* تشنه صو صامش اولاندر دخی سیراب *

تشنه* تاء مثنات فوقیه نك فتحی وشین معجمه نك سکونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله یعنی عطشان ابوتراب بیت ماخشك لبان تشنهٔ دیدار شرابیم چون کاسهٔ کست تهی خانه خرابیم* استعاره طریقیله آرز ومند معناسنده ده استعمال اولنور* سیراب* سینك بین الفتح والکسر اماله سی ایله یعنی ریان آدمی اولسون غیریسی اولسون ابوالمعانی بیت سیراب شاخ هر درخت بمود برك وبربس* از بهر توحید خدا ایستاده است در بوستان* معنای ترکیبیسی صوطوفی دیمکدر چونکه سیر طوق دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت عاشرنده کچدی آب صو دیو بوقطعه نك بیت خامسنده کلور

* فرکندسیلك یاردیغی یر سیل صویی سیلاب *

فرکند* فانك وکافك فتحلری ورانك ونونك سکونلری ودال ایله سیلك زور ایله

یاردیغی یر که جا بجا صودخی طورمش اوله فرغر وفرکن وفرکنی دخی دیرلر بعض فرهنکارده هنوز قازلمش خرق دیو مرویدر شمس فخری درصفت اسب بیت وقت سیرش جه سیخ وجه دریا* پیش کامش چه کوه وچه فرکند* کذا فی فرهنك جهانکیری اما تحفه لا حبابده مطلقا رهکذر آب دیو مذکور همدخی طول مدت ایله چوریوب دوکلش نسنه یه فرکند دیرلر* سیلاب سینك کسریله مرکبدر سیل صویی معناسنه ابوالمعانی بیت سیلاب اشك دیده ام طوفان راه دل شده* کشته خراب ازدر دوغم آخرچو این شهر وجود چونکه سیل سینك فتحی ویاء تحتیه نك سکونی ولام ایله فارسی ایله عربی میاننده مشترکدر انجق فرق شوقدر وارکه کاهی اعجام سینی مکسور اوقورلر خصوصا اخرینه الف لاحق اولنجه دائما مکسور ایدرلر آب صو دیو آنفا کچدی

* شیره دی اوزم صوینه هم بکمزه دوشاب *

شیره* شین معجمهٔ ممدوده نك کسری ورانك فتحی وهاء رسمیه ایله اوزم صویی که تازه صقلمش اوله ترکستانده چارکوشه سفره یه شیره دیرلر* دوشاب دال ممدوده نك ضمی وشین معجمهٔ ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله مطلق بکمز معناسنه عربیده دبس دیرلر میرنظمی بیت برندان چوزاهدز یك جای زاده در اصلش یکی بود دوشاب وباده* فائده عربیده دبس اولا خرما ایچون موضوع ایدی صکره کیدرك اوزم بکمزینه ده اطلاق اولندی بعده اوزم خرمایه غلبه ایدوب اسمن وهم استعمالن اخذ ایلدی

* بال شهد دینور شربته شهدابه وشهداب *

شهد* شین معجمه نك فتحی وهانك سکونی ودال ایله بال معناسنه حتی دومی آیرلد قدنصکره شهد فائق دیرلر عسل مصفی معناسنه مثلا شیخ سعدی کلستان دیباجه سنده عصارهٔ تاکی بتربیتش شهد فائق کشته بیوردی* شهداب* بال شربتی معناسنه چونکه معنای ترکیبیسی بال صویی دیمکدر* شهدابه* آخرنده هاء رسمیهٔ نسبیه ایله مثله

* کلزار وکلستان کلی چوق یردخی کلشن *

کلزار* لامك سکونیله کلی چوق یر وکل محلی هم دخی موسقیدن بر مقام یاخود بر لحن آدیدر شاعر ایکی معنایه بیت خروشان بلبلان در صحن کلزار بوقت صبحدم بر لحن کلزار* کلستان* لامك کسری یاخود سکونیله بودخی کلی چوق یر وکل مکانی شاعر بیت بهار آمد دل ازآلام رپشست* کلستان

شدجهان هنكام عيشست * كلشن * لامك سكونيله يعني كلستان ابو المعاني بيت با آفتاب قدح شعله زاركن * ساقي بشوق عارض جانان ضيا كندكلشن لكن بو بيتده كلشن مجاز اعشرتكاه معناسنده اولسه ده جائز بو لفظلرك هر بري مركبدر چونكه كل بياني بو قطعه نك عنواني شرحنده كچدي زار وستان هر برزي ادات اسم مكاندر علي ماسبق في الادوات المركبة شن * شين معجمه نك فتحي ونون ايله يعني ناز وجلوه چونكه كلك شكوفه لر ميانده طافت وملاحتي حسبيله محلنه ومكاننه كلشن ديو تسميه اولندي فاحفظ

* دي چاره مرغ وتر وتازه ايسه شاداب *

مرغ * ميمك فتحي ورانك سكوني وغين معجمه ايله چايركه آنده قوشلر اولور همدخي جاي فرحفزا معناسنده وبر نوع سبزه كه قوشلرك مأكلي معناسنه ده كلور فاما كه ميمك ضميله مرغ قوش ديو يكرمي التنجي قطعه نك بيت سادسنده كلور شاداب دال ممدوده نك فتحيله يعني تروتازه حكيم فردوسي بيت تو كفتي همه دشت سهراب بود * بستان يكي سروشاداب بود * همدخي صواوكه آبدار معناسنه واعلام رجالدن دخي اولور معناي تركيبيسي فرحناك صودیمكدر زيرا شاد شين معجمه ممدوده نك فتحي ودال ايله يعني مسرور وفرحناك آب صوديو بو قطعه ده برقاچ كره مذكوردر * تروتازه * دخي فارسيدر لكن انشالرده شيوعيله بو مقامده تفسير قلندي ترياش ديو اللي برنجي قطعه نك بيت اولنده كلور تازه معروفدر محبوبده وميوه ده وغيريده مستعملدر ابو المعاني بيت * خيال تازه آن روي تازه در دلم تازه * شود بافكر وصل آن پري رو دردوغم تازه

* شهوار دينور پادشهه لائق اولانه *

شهوار * هانك سكونيله مركبدر پادشهه لائق معناسنه چونكه شه پادشاه معناسنه اولان شاه لفظندن مخففدر وار ادات لياقتدر علي ماسبق في الادوات المركبة زراتشت بهرام بيت درآنجا تخت ها بنهاده بسيار * بران برجا يهاي خوب شهوار * پادشه دخي فارسيدر لكن تركيده شيوعي حسبيله ترجمه دن جزؤ قلندي تتمه شاه شين معجمه ممدوده نك فتحي واظهار ها ايله بدي معنايه دراول اصل وصاحب معناسنه درحتي پادشاهلر عريق واصيل وصاحب مملكت اولدقلري حسبيله شاه تسميه اولنديلر حكيم فردوسي بيت اكرشاه راشاه بودي پدر * پسر برنهاد مرا تاج سر * ثاني هر نسنه كه حسن وعظمتده امثالنه فائق واقراننده بهترو بزركتر اوله اكا شاه ديرلر

مثلا

مثلا بيتك اعلاسنه شاه بيت وايو آتلويه شهسوار وقوشلرك جمله سندن بيوك برقوش وارا كاشاهرخ ديرلر ثالث شطرنج قطعه لرندن برقطعه رابع يعني فراخ وكشاده نتكيم شاهراه ايشلك يول ديو اللي برنجي قطعه نك بيت سادسنده كلور خامس يعني داماد سادس هندده مشهور برنوع جامه در سابع هندده برجانور اسميدر بويدي معناده الفك تخفيفيله شه دخي جائزدر علي ماسبق في قواعد المقدمة * پادشاه * باء فارسيه ممدوده ايله مركبدر پاد ايله شاهدن چونكه پاد پاسبان وپاينده وتخت معنالرينه اولمغله مناسبت ظاهره در بونده شه كبي الفك تخفيفيله پادشه دخي جائزدر بلكه الفك ابقاسي وهانك الغاسيله پادشا دخي جائزدر شاعر بيت كه من تاترا ديدم اي جان من * نيم پادشا بردل خويشتن

* لذتلو صو خوشاب ايو اينجودر خوشاب *

خوشاب * شين معجمه ممدودنك فتحيله لذتلو صو معناسنه همدخي لؤلؤ وياقوت ولعل وبونلرك امثالي نسنه لره صفت واقع اولور مثلا درخوشاب ديرلر ايو اينجو ديمك اولور حكيم اسدي بيت نه هر آهوان رابوي مشك ناب * نه از هر صدف درخير وخوشاب * اصلي تركيب وصفي اوله رق آب خوش ايدي خوب صو معناسنه بعد التقديم سياه چشم كبي وصف تركيبي قلنوب لذتلو صو وخوب صولو معناسنه اولدي چونكه خوش خاء معجمه ممدوده نك ضمي وشين معجمه ايله يعني خوب كه كوزل ناصرخسرو بيت تو چه يكي زنكي ناخوب پير * دختر كان توهمه خوب وشاب * آب صوديو بو قطعه ده برقاچ كره مذكوردر بو معناي تركيبي معناي اولك عيني ومعناي ثانينك مناسبيدر * در * دالك ضمي ورانك تخفيفي وتشديد ايله فارسيده اينجو معناسنه شايعدر لكن عربيده تشديد لازمدر نكته بو مقامده است ترجمه سي اولان دالك كسريله دراو قتسه دخي الوير بو تقديرجه ايهام خطبدن ولاحتدن خالي اولماز فافهم

* جوي ايرمغه دي آب روان يعني آقر صو *

جوي * جيم ممدوده نك ضمي وياء تحتيه ايله ايرمق كه عربيده نهر چغتايده ساي ديرلر همدخي جوي ايسته ديو اللي برنجي قطعه نك بيت سابعنده كلور آب روان اسم يعني آقرصو كه عربيده ماء جاري ديرلر چونكه آب صوديو قرقبجي قطعه نك بيت اولنده كلور * روان * رانك وواو ممدوده نك فتحلري ونون ايله رفتن لفظندن اسم فاعل ياخود صفت مشبهه در كيديجي ديمكدر لكن استعمالده صالنه رق كيديجي معناسنه شايعدر صووده دخي صالنوب كتمه

اولمغله آب روان دیدیلرهم دخی جائز و روامعناسنه ورایج معناسنه وهمان
معناسنه ده کلور بونلردن بشقه روان جان دیو اوتوزسکزنجی قطعه نك بیت
ثالثنده کلور *تیره بولا نقدردخی حوضك دی پایاب*

تیره *تاء مثناة فوقیهٔ ممدوده نك کسری ورانك فتحی وهاء رسمیه ایله بولانق
معناسنه شاعر بیت روشن بدیده ام نشود وی این جهان *کین چشم تیرکی
بتواند نظر نکند *دخی ذاتنده قاره نسنه یه وصکره دن متغیراولوب قاره ران
نسنه یه وقاره کو کیجه یه و باغ چقاردقلری آغج که عربیده شفتین دیرلر بو جمله یه
تیره دیرلر فاما که هاء رسمیه سزاوتوزدرت معنایه کلورنتکم تفصیلی یکرمی برنجی
قطعه نك بیت ثانیسی شرحنده کلور *پایاب *پاء فارسیه و یاء تحتیهٔ ممدودتینك
فتحلری و باء موحده ایله مرکبدر بمعنی قعرالحوض چونکه پای بمعنی ایق دیو
یکرمی بدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلورآب صومعناسنه در بومناسبت ایله
پیکارایاغنه ومطلق صونهایتنه ودیبنه اباق ایرشن صویه دخی پایاب دیرلر
بونلردن بشقه پایاب طاقت وقدرت معناسنه و پاینده وثابت معناسنه ونهایت
وغایت معناسنه ده کلور *سرکشته باشی دونمشه دی دونمکه کشتن*

سرکشته *رانك سکونی ایله ترکیب اضافیدر اصلی کشته سرایدی تقدیم
وتأخیرانجق کلاب کبی لفظه تخفیفی مفیددر بهرحال باشی دونمش معناسنه
سرکردان کبی خواجه حافظ بیت رهبری جو که دراین بادیه هرسوی رهبست
مرد سرکشته چه داند که کجا باید رفت *چونکه سر باش دیو یکرمی یدنجی
قطعه نك بیت اولنده کلور *کشته *کاف فارسیه نك فتحی وشین معجمه نك
سکونیله کشتن لفظندن اسم مفعولدر دونمش معناسنه زیرا کشتن مصدردر
دوران معناسنه همدخی صیرورت وانقلاب معناسنه ده کلور شدکبی لکن
کینونت معناسنه اولماز *دریاده صویك دونمسی چورندیسی کرداب*

کرداب *کاف فارسیه نك کسری ورانك سکونی ودال ممدوده ایله اصلنده
ترکیب توصیفی قبیلندن آب کردایدی مدور ودکرمی صومعناسنه بعدالتقدیم
والتأخیرسیاه چشم کبی وصف ترکیبی قلنوب دکرملوصومعناسنه اولدی
بعده معنای مذکورده غالب اولدیکه عربیده درددور دیرلر میرنظمی بیت
چوکشتی اندرافتاده بکرداب *مپرس زان بعدازین راهیج آسیاب *چونکه کرد
دکرمی دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت ثامننده کلورآب صوکامرآنفا
آتشده اوحیوان که کزرآدی سمندر

سمندر* سینك ومیمك فتحلری ونونك سکونی ودالك فتحی ورا ایله آتشده کزر
برحیواندرشویله روایت اولنور که مزبور جانور قیون قدراولور رنکی الوان
اولور که بیاض وزمرد وسرخ و یشل وبنفشی تویی اکیر وب دستمال ایدرلر
کیرلندکده آتشه براغوب چرکی یانوب پاك ولطیف جدید کبی اولور لامعی بیت
آتشم زخم جکرسوز نعام اولسه نوله *دل آتشکده مه دوشسه سمندر
کل اولور بعض روایتده سمندرقوقنس قوشیدر که مزبور قوشك بیك سنه
عمری اولور آخره ایردکده اودون جمع ایدوب نفسندن آتش پیدا اولوب
اودونی یاقر کندی ینساردخی یانر کل اولور صکره مرورایامله کلندن یاورسی
حاصل اولور آتش یاقدوغنه مولا ناجامینك شو بیتی شاهددر بیت شوسمندر
چوفروزد آتش باش با آتش اوخرم وخوش *بعض روایتده کلرقدر
برجانوردرهرساعت براون ایله متلون اولورهمدخی هندستانده بر ولایته
سمندر دیرلر که انده بی نظیرعود اولور بوایکی معناده بین الدال والراء
واو ایله سمندور و بوایکی لفظده را بدلنه لام ایله سمندل وسمندول دخی
دیرلر بویله اولنجه بونده درت لغت واردرنتکم قوقنس لفظنده درت لغت
اولدیغی کبی ققنس وقوقنس وققنوس وقوقنوس دیرلر

دیرلر *صوقوشندن قازه بط اورد که مرغاب*

بط *باء موحده نك فتحیله قاز معناسنه اصلنده عربیدر طانك تشدیدیله
لکن فارسیده تخفیفیله دخی شایعدر شاعر بیت درشکم باز که چندین
خطست تذکرهٔ جان تذرو و بطست *قاز دخی فارسیدر ترکیده شبوعی
حسبیله ترجمه قلندی اما فرهنك شعوریده بط ایله قازی شویله فرق ایدر که
اهلیسنه قاز وغاز دیرلر دشتیسنه بط دیرلر اطیفی بیت بازسفید آفت
طاوس وقاز *چرخ وکز و بسته شود چشم باز *لکن ترکیده علی الاطلاق
اهلیسنه ودشتیسنه قاز دیرلر مرغاب *ترکیب اضافیدر مطلق صوقوشی
معناسنه شوقدر که غینك کسره سی فتحه یه وهمزه مده یه تبدیل اولنوب
اوردك معناسنه منقول اولدی بونده یاء نسبیه ایله مرغابی دخی دیرلر
هاتفی بیت میاور باین صید که ترکاز *بمرغابیانم میندازباز *چونکه مرغ
قوش دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور آب صوکامرآنفا
ماهی بالغك آدی شناور دخی بوز کج

ماهی *میم ممدوده نك فتحی وهاء ممدوده نك کسریله عربیده سمك

معناسنه هرنوعنه شامل اسم جنسدر شیخ عطار بیت آنکه بامرغ هوا
ماهی دهد * بندکانرا دولت وشاهی دهد * شناور * شین معجمه نك کسری
ونون ممدوده نك وواوك فتحلری ورا ایله یوزکجی که عربیده سابح دیرلر
خواجه سلمان بیت بحر محیط همتش موج زده حباب وش قبهٔ نیلی فلك
کرددر وشناوری * واو بدلنه باء موحده ایله شنابر دخی بومعنایه در

* غوته صویه طالمق صولرك طلقه سی خیزاب *

غوته * غین معجمه ممدوده نك ضمی وتاء مثناة فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله
صویه طالمق که عربیده غوص دیرلر غوطه دخی جائزدر بوایکی لفظده
غین معجمه نك فتحی وواوك سکونی دخی جائزدر ابوالمعانی بیت دربحر
غمش غوته خورداین دل محزون * باشد که خدا ساحل مقصود نماید * خیزاب
اصلنده وصف ترکیبی اوله رق آب خیز ایدی قالقجی صو معناسنه چونکه آب
صو کامر خیز وصف ترکیبی اوله رق یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت سابعنده
کلور بعده طلقه معناسنه نقل اولنجه علامت نقل وتخفیف ایچون تقدیم
وتأخیر وزای معجمه یی مفتوحه وهمزهٔ آبی حرف مد قلدیلر

* دارشکنه معناسی سلیمانی دیمکدر *

دارشکنه * دال ممدوده نك فتحی ورانك کسری وشین معجمه نك کسری وکافك
ونونك فتحلری وهاء رسمیه ایله زهرانواعندن سلیمانی دیدکلری نسنه در
لغت نادره اولمغله فرهنك شعوریده مذکور دکلدر تکم اواخر دیباجه ده
وعد بیورمشیدی چونکه زمانمزده فرهنك لفظی غلبه ایله شعوری کتابنه
علم کبی اولمشدر لکن تحفة المؤمنین ده دارشکنه سلیمانی دیو مذکوردر

* فرار وکریزنده جیوه زیوه وسیماب *

کریزنده * کاف فارسیه نك وراء ممدوده نك کسرلریله اسم فاعلدر قاچیجی
معناسنه عربیده فرار وفراره دیرلر مصدری قرقنجی قطعه نك بیت ثالثنده
کلان کریختن یاخود کریزیدن لفظلریدر زیرا مستقبلاتی کریزد وکریزنده
کلور تکم امر صیغه سی اوزره اسم مصدری یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت
خامسنده کلور * جیوه * جیم ممدوده نك کسری وواوك فتحی وهاء رسمیه ایله
ترکیده سنداك وعربیده زیبق دیدکلریدر کذا فی فرهنك شعوری بو جیوه لفظی
نقدر فارسی ایسه ده ترکیده شیوعی حسبیله زیوه وسیماب لفظلرینه ترجمه
قلنمشدر * زیوه زای فارسیه ممدوده نك کسریله وزن ومعناده جیوه کبیدر

سیماب * ترکیب اضافیدر اصلی آب سیم ایدی کموش صویی معناسنه
جیوه معناسنه نقل اولنجه علامت ایچون تقدیم وتأخیر وتخفیف ایچون
میم مفتوحه وهمزه سی حرف مد قلندی بویله اولنجه بونده حکمانك
زیبق ایله کبریتی مزج ایدنجه کمش یاخود آلتون اولور دیدکلرینه اشارت
واردر نکته فرار وفراره لفظلری ارباب کیمیا واصحاب اکسیر
اصطلاحنده جیوه نك علمی اولوب وجیوه دخی فی نفس الامر فرار
وذهاب ایله متصف اولمغله ناظم نحریر قاچیجی کریزنده
بیورسه وزن ومعنایه خلل کلمز ایکن ایهام حسن ایچون فراره کریزنده دیو
تعبیر بیوردی فلله دره مثنوی خذ الفرار والطلقا * وشیئا یشبه البرقا * فان
احسنته سحقا * ملکت الغرب والشرقا * سؤال حکمانك بوقولی راستمیدر
ووجود خارجیسی وارمیدر جواب راست وصوابدر تکم علم کیمیایی حکمت
طبیعیه فروعندن عد ایتدکلری کبی همدخی وجود خارجیسی واردر تکم
قارونده ونیجه ارباب معارفدن منقول ومشاهد اولدیغی کبی سؤال علم اولوب
وجود خارجیسی اولیدی علوم سائره کبی علی رؤس الازمان علماء کارکذاری
وحکماء معرفت شعاری اولوردی جواب حق جل وعلی حضرتلری فقط
کیمیایی دکل بلکه بحسب الظاهر شهرت وشیوعی خطرناك اولان علملرکه مثلا
علم جفر وعلم حرف وعلم سیمیا کبی علومك اصحابنی کتم واخفایه موفق قلوب
حتی اظهار سر کفر دیو اعتقاد ایتدیردی یعنی اجانب وبیکانکانه دیمکدر
فلاجل ذلك ارباب لایکاد یوجد درجه سنه رسیده اولدیلر سؤال بو علم کیمیا
نه جهتدن سر اولدی جواب علم کیمیا هرطرفیله سر دکلدر بلکه نقدین
یعنی شمس وقمر حسبیله سر اولدی والا که اطبا حذاق نیجه معاجن کیمویه
ترتیب وطائفهٔ صاغه بی نهایه اجزاء کیمویه ترکیب واعمال ایلدکلری ظاهردر
سؤال جد وسعیله نقدینه وصول ممکن اولمازمی جواب عزیزم امکاندن
بشقه وجودی دخی محققدر لکن توفیق حقه محتاجدر سؤال مثلا عقرب
وعلم الدین وعقاب وعبد یعنی کبریت وزرنیخ ونشادر وجیوه امتزاج ایدنجه
شمس وقمر حاصل اولور دیدیلر مع هذا امزاج اولنسه لر حاصل اولمه دکل مشابه
دخی اولمز بوتقدیرجه کلاملری نیجه صواب اولور جواب عزیزم انسان
کافهٔ حیوناته بلکه عامهٔ کائناته نسبتله نه کونه کامل الوجود ایسه نقدین
دخی بین المعادن کامل العیاردر لکن شمس کامل حقیقی وقمر کامل اضافیدر

ایشته بو تقدیرجه انسانده درلو روح انسانی یه و روح حیوانی یه وجسده محتاج ایسه نقدین دخی بو اوچك امثالنه محتاجدر لكن بونلرده روح انسانی یرینه فقط روح وروح حیوانی یرینه نفس دیو تعبیر اولنور امدی عزیزم حق تعالی حضرتلری نه کونه روح انسانی یه یسئلونك عن الروح قل الروح من امر ربی نص قطعیله کتم واخفا ایلدیکی کبی بو روحی دخی برای حکمت علیه مختوم ومکتوم ایلدی حکما انکچون بو روحه کاهی روح الذهب دیو وکاهی حجر مکرم دیو تسمیه وکافۀ کیمیا کرانه مطلب اعلی ومقصد اقصی ایلدیلر سؤال علماء صوفیه وحکماء اشراقیه روح انسانیده بحسب الطاقة البشریه چستجولر وروح حیوانیله روح انسانی فرقنده عظیم تکاپولر ایلدکلری کبی بونده دخی بر بیان وافی وفرق شافی وارمیدر جواب ایشته بو مقامك حلی فصول ثلثه یه محتاجدر * فصل اول * جسد بیانده که بو بابده جسد هم نامۀ سبعۀ سیاره وامثالی نسنه‌لردن هر بریدر * فصل ثانی نفس بیانده که بو خصوصده نفس ملوحات تسعه وانواع کبریت واصناف زرنیخ واشباهی نسنه‌لردن حاصل اولور * فصل ثالث * روح بیانده که بو ماده ده روح اشیاء سبعه‌نك بریندن اولور ١ زیبق ٢ رصاص ٣ موی اطفال ٤ قشر بیضه ٥ دم یعنی قان ٦ مراره یعنی اود ٧ بول یعنی شاشی خلاصه بو یدیدن هر بری بشقه بشقه اکسیر اولور بری برینه ضم واضافه یه محتاج اولمز دیو شمس المعارفده نص وقطع ایلدی سؤال بو نفس وروحدن هر برینی تحصیلی نه کونه اولور ونه طریق ایله وجود پذیر اولور جواب مشهور بوطقوز امور که ١ حل ٢ عقد ٣ تصعید ٤ تکلیس ٥ تحلیل ٦ ترکیب ٧ ترطیب ٨ تنقیه ٩ طرح ایشته از جمله بو طقوز اموره موقوف ومحتاجدر و بو طقوز امورك اعمال وترتیبی نیچه نیچه قرع وانبیق کبی آلاته وکونا کون طین حکمت ونار حلقه کبی اسبابه محتاجدر و جمله‌سی دخی اسرار مکتومه‌دندر از جمله بر مادۀ سهله‌سنی سکا بیان ایده‌یم مثلا ترطیب دیو ملوحاتك وامثالنك صوینی اخراج وامثالنه واجساده وارواحه اسقا واشرابه دیرلر ایشته بو مقوله عملانه قدر دشوار الحصول وصعب الوصولدر فتأمل سؤال بو تفصیلاتك اقتضاسی کیمیا وار ایمش بو صورتده قلب حقایق لازم کلمزمی قلب حقایق ایسه ذاتنده محال دکلمی جواب عزیزم قلب حقایق محال دیمکك معناسی ممکن واجب اولمز واجب ممکن اولمز دیمکدر بوخسه ممکن ممکن آخره منقلب

ومستحیل اولور از جمله بسیط بسیط آخره منقلب اولور مثلا ماء وهوا کبی ومرکب مرکب آخره منقلب اولور مثلا مملحه‌یه ساقط اولان حیوان کبی ایشته بو ایکی صورتده ماده‌لر باقیه‌در منقلبه اولان فقط صورتدرکا هیچ‌ه اولورکه ماده وصورت ایکیسی معا باقیلردر فاما که منقلب اولان یا بو که کیف کیفه اولور مثلا سود یوغورت و پینر یاغ اولدوغی کبی ونحوذلك یاخود حال حاله اولور مثلا صو بوز اولدوغی کبی فاما که ماده وصورتیله انقلاب مسئله‌سی اعادة المعدومك جواز وعدم جوازینه منوطدر چونکه تجویز ایده نه کوره جائز اتمیه نه کوره جائز دکلدر امدی عزیزم بو تفصیل معلوم اولدیسه اجساد سبعۀ مذکوره‌نك بر برینه انقلابی بسیطك بسیطۀ آخره انقلابی قبیلندن دکلدر چونکه موالید ثلثك بریدر انجق یا بو که مرکبك مرکب آخره فقط صورتیله انقلابی قبیلندن اوله ایشته بو صورتده اکر کیفله انقلاب ایدرسه اصلنه رجوع ایتمز واکر حالله انقلاب ایدرسه بر سبب جزئیله اصلنه عودت ایدر یاخود مضمحل اولور فافهم سؤال اجساد سبعه وامثالی بالمشاهده بر برلرینه اضداد وقسیمات اولدوغنه فقط کیفله یاخود حالله انقلاب ایدردیمك منافی دکلمی جواب جائز که اجساد سبعه وامثالی نوع واحددن اوله چونکه معدن اذا خلی وطبعه شخص کامل وتام العیار اولمغه طالب ومرکز حقیقیسی اولان کمالنه وتمامنه راغب ایکن هر برینه اتصال موانع وانتفاء شرائطه ملابسه‌سیله کمالی احرازایده میوب بر درجۀ سافله‌ده استقرار ایله کمی حدید وکمی نحاس وکمی رصاص وکمی آنك غیر وامثالی اسملر ایله مسمی اولدیلر امدی عزیزم کورمزمیسن که اوزم اولا قورق ثانیا فریك ثالثا عنب رابعا عصیر خامسا دبس سادسا اقط اولدیغی کبی زیرا اوزم اجتماع شرائط وارتفاع موانع برله احراز کمال ایدرسه اقط اولور واکر که ناقص اولورسه مقامنه کوره بر اسمله مسمی اولور کما سبق سؤال ارضك هر بقعه‌سنك برخاصه‌سی واردر بو تقدیرجه هر بقعه‌سی بر معدن اقتضا ایتمه‌سی عقله امس ومشاهده‌یه اقرب دکلمی جواب کورمزمیسن که جاموس وجمل و بقر وغنم فصول وخواصله بر بریندن منفصل وممتاز انواع واضداد ایکن جمله‌سندن حاصل اولان سود نوع واحد وسوددن حاصل اولان پینر و یوغورت هر بری بر نوع واحد دیو معدوددر حتی کامل العیار اولان سمن نوع واحددر نتکم بونی مؤید اصحاب اکسیر وارباب کیمیا اظهر الفضة الجذماء ثم کلها حلال دیو طالبلرینه امر

وترغيب ايديلرنتكم بو مضمون شمس المعارفدن دخى فهم اولنور چونكه عزيزم
فضه‌ء جذمادن مراد ازجمله رصاص ديسك اكر انتفاء شرائط واجتماع موانع
اولمسه ايدى كامل اضافى اولان فضه اولاجق ايمش بلكه كامل حقيقى اولان
ابريز خالص اولاجق ايمش لكن بدن انسانه امراض مزمنه دن علت جزام
اولوب ده كانه دائره‌ء انسانيتدن اخراج ايتديكى كبى رصاصه دخى برعلت مزمنه
عارضه اولمغله كرك كامل اضافى وكرك كامل حقيقى درجه سنه رسيده اولمامش
سؤال رصاصده بو علت ندر جواب بدن انسانده جذام عصمنا الله تعالى
اكر علت واحده ديو معدوده ايسه ده فاما كه جهت وحدتله مضبوط اولان
علل متعدده اجتماعندن عبارت اولدوغى كبى ايشته بو رصاصده دخى اجتماع
علل شتادن عبارت علت جزام كبى برعلت واردر چونكه بو رصاصده فهم
قاصرانه مزه كوره يدى علت واردر كه فضه ده بوقدر ١ لينت ٢ سرعت
ذوبان ٣ وسخ ٤ حمرت ٥ زرقت ٦ سورت ٧ خشخشه خلاصه‌ء كلام
ايشته بو يدى علت رصاصدن كيدنجه بكاد يكون فضه لكن عزيزم بوقدر
بحث همان روح انسانى بحثى كبى برمعنى دربر عليله شفا بوقدر انجق
عقلايه لازم اولان بو مقوله امر مشكلى الشيء بالشى يذكر مضمونى بوقدر
بحثيله اكتفا ايدوب عملنه اشتغال ايله خسر الدنيا والاخرة

مصداقنه مظهر اولميه‌لر تفطن فتح الله عليك ❋

* كوز ياشنه دى اشك وسرشك اغلمه كريه *

اشك * همزه‌نك فتحى وشين معجمه‌نك سكونى وكاف ايله كوز ياشى كه عربيده
دمع وهر ياشه وقطره‌يه دخى ديرلر شيخ عطار بيت چنان شد ظلم در ايام اوكم
كه اشكى درميان بحر قلزم * بو بيتده مطلقا قطره معناسنه‌در همدخى دولت
اشكانيانده اول پادشاهك اسمى اشك ايدى جمعنده اشكان نسبتنده اشكانى
وآنك جمعنده اشكانيان ديديلر على ما سبق فى قواعد المقدمة چونكه سلطان
انبيا عليه افضل التحايا بعثتندن اول معلوم اولان دول عجم درت طائفه‌در
برى پيشداديان وبرى كيانيان وبرى دخى ساسانيان وبرى اشكانيان ديو
بعض كتب تواريخده مشهر وحدر لكن كاتب چلبى مرحوم تاريخ تقويم نام
كتابنده زمان سعادتدن اقدم اولان دولتى يكرمى بشه اخراج وحصر
ايلدى فاحفظ * سرشك سينك وراتك كسرلرى وشين معجمه‌نك سكونى
وكاف فارسيه ايله اشك كبى كوز ياشى معناسنه ومطلق ياش وقطره معناسنه

دخى كلور همدخى سرشك شراره‌ء آتش وخرده‌ء آتش معناسنه وكل سرخ
معناسنه وبرقرمزى شكوفه‌لى اغاج معناسنه‌ده كلور شمس فخرى قطعه
پادشاها ازشرم دست تو ابر رخ * سياه آمدست وريخت سرشك * نيستش
ره بسوى بحر كفت * زان همى باردش ز ديده سرشك زانكه كوزه بديش
از قبضت * لعل رستى بجاى كل ز سرشك * اول مطلق ياش وقطره معناسنه
ثانى بمعنى دمع ثالث قرمزى شكوفه‌لو اغاج معناسنه تكمله فرهنك شعوريده
اشك كاف عربيله سرشك كاف فارسيله مضبوطدر فاحفظ * كريه كاف
فارسيه‌نك كسرى وراتك سكونى وياء تحتيه‌نك فتحى وهاء رسميه ايله اسم مصدر
بمعنى بكاء ابو المعانى بيت نوحه وكريه‌ء دمادم من ❋ كشته اند آسمان بيزار

* كريان ديمك اغلاييجيدر قانلو صو خوناب *

كريان * كاف فارسيه‌نك كسريله كريستن امر حاضرينك آخرينه الف
ونون الحاقيله اسم فاعل ياخود صفت مشبهه‌در زيرا مستقبلانى كريد
وكريندده وكرى كلور مير نظمى بيت زدست اختيارم چشم
كريان * عنانش مى ستاند نيست درمان * بعض فرهنكده فداوقربان
معناسنه‌ده مرويدر * خوناب * اصلنده واو عطفله خون وآب ايدى قان
دخى صو معناسنه چونكه خون قان ديو اوتوزنجى قطعه‌نك بيت
سابعنده كلور آب صو معناسنه كما سبق بعده وصف تركيبى اولمق ايچون واو
حذف اولنوب تخفيف ايچون دخى نونى مفتوحه وهمزه‌يى حرف مد قيلوب
قانلو صو معناسنى مفيد اولدى مير نظمى بيت شده خوناب اشك ديده
از غم * كه سوز د آتش صبرت جكر هم * خوناب اكثرى كوز ياشنه مستعملدر

* مفعول مفاعيل مفاعيل فعولن *

يعنى بو قطعه بحر هزج مثمن الاجزادندر لكن صدرى وابتداسى اخرب
وعروضى وضربى محذوف وحشولرى مكفوفدر تنبيه اخرب مفاعيلن اولندن
ميمى وآخرندن نونى حذف ايدوب فاعيل قالدقده مفعول يه نقل اولنوب
اخرب ديو تسميه اولنور كف جزؤ سباعينك آخرنده‌كى سبب خفيفك ساكنى
اسقاط ايتمكدر كه مفاعيلن وفاعلاتن نونلرنى دوشوروب مفاعيل وفاعلات
قالدقده مكفوف ديو تسميه اولنور باقى اصطلاحلر ما سبقدن معلومدر

* بكزر اونقوشه بو جهانكم اوله برآب *

يعنى بو دنيا صواوزرنده اولان نقوشه بكزر چونكه * نقوش * جمع نقشدر

جهان * یعنی دنیا تنکم یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت ثالثنده جهان کبی دیو کلور * بر * ادات استعلاءدر کما سبق فی الادوات المرکبة * آب * معروف

* قطعهٔ چون مهر ومه پرتو فزای این کتاب *

قطعهٔ * وهمزه سی قطعهٔ اولینك عنوانی شرحنده کچدی * چون کبی دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده کجدی * مهر * کنش دیو * ماه آی دیو قطعه نك بیت اولنده کلور مه ماندن مخففدر * پرتو فزای * وصف ترکیبیدر ز یرا پرتو شعاع دیو اوتوز التنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور فزای فانك کسری وزای ممدوده نك فتحی و یاء تحتیه ایله فزودن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر * چونکه مستقبلا نی فزاید وفزاینده کلور بو لفظ وامثالی مثلا جانفزای وفرحفزای کبی فتح فاء ایله مشهورلردر لکن ارباب لغت مکسوره ده اثبات ایلدیلر * این * بو دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کچدی * کتاب * معروف حاصل معنایه حرف باده بو کتابه شعاع ارتیجی کون وآی کبی برقطعه یاخود قطعه در چونکه بو قطعه ده مراعات نظیر وطباق وامثالی صنعتلر ایله اکثری مذکور ومترجم اولان شعاع وصفوت صاحبی وآنك اضدادی نسنه لردر فاحفظ

* آسمان کوکدر کنش خورشید ومهر وآفتاب *

آسمان * همزه نك مد یله کوك که عربیده سما وفلك دیرلر کمال پاشازاده بونده تصرف خاص ایدوب بیورر که آسمان وصف ترکیبیدر دکرمنه بکزه یجی معناسنه بعده نقل ایله یاخود غلبه ایله کوکه اسم قلنمشدر انتهی چونکه آس دکرمن دیو بو قطعه نك بیت ثامنی شرحنده کلور مان قطعهٔ ثانیه نك بیت خامسنده کچن ماندن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر همدخی شهور فارسیه نك یکرمی یدنجی کوننه آسمان دیرلر بو ایکی معنایه مسعود سعد سلمان بیت آسمان روزای چوماه آسمان * باده نوش ودار دل را شادمان * واول کونه موکل فرشته یه دخی آسمان دیرلر * خورشید * خاء معجمه نك ضمی وواو مجهوله وشین معجمهٔ ممدوده نك کسری ودال ایله کنش معناسنه لفظ مرکبدر چونکه خور شمس دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور شید کنش دیو اوتوز التنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور بو ایکی لفظده خانك ضمیله وشینك کسریله اکتفا ایدوب خوردن واوی وشیددن یاء تحتیه یی حذف ایدوب خرشد دخی جائزدر حاصلی بونده علی الانفراد

وعلی الاجتماع سکز لغت واردر ١ خور ٢ خر ٣ شید ٤ شد ٥ خورشید ٦ خورشد ٧ خرشید ٨ خرشد * مهر * میمك کسری وهانك سکونی ورا ایله بو دخی کنش معناسنه در همدخی هر سال شمسیدن یدنجی آیك آدیدر که نیر اعظم برج میزانده اولدیغی مدتدر وهر شهر شمسینك اون التنجی کونی اسمیدر ودخی روز مزبوره موکل فرشته نك اسمیدر وشفقت ومحبت معناسنه ده کلور مؤید الفضلاده مهر یعنی سنك سرخ دیو مرویدر وبعض فرهنکلرده استر نك معناسنه منقولدر * آفتاب * همزهٔ ممدوده نك فتحیله بو دخی کنش معناسنه مرحوم کمال پاشازاده بونده دخی تصرف خاص ایدوب بیورر که آفتاب وصف ترکیبیدر صو قزدر یجی معناسنه چونکه آف اصلنده آب ایدی باء موحده فا یه ابدال اولنمشدر * تاب * تاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی وباء موحده ایله تابیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر بعده کنشه خاص اولمشدر شیخ سعدی بیت عمر برفست آفتاب تموز * اندکی ماند خواجه غره هنوز * فائده عربیده کنشك اون اوچ اسمی واردر که نظم لالك شواوچ بیتندن فهم اولنور بیت غوره ویوحی ویوح وجاریه وشمس ویوح * کون یوزیجی کس سبوح نجم وقمر یلدز وآی * دیکر بیت صبح وجونا ودکا وجونه هم صقعانه کون * آی هم کوندز مهان یو رضیا ویرمك مزون * دیکر بیت کون بولت شق مصحف کورتون فتی خمر باق * عین وغین فاء وقاف وکاف ولام ومیم ونون

* یلدز اختر ماه آی آید تلفیدر ماهتاب *

اختر * همزه نك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ورا ایله یلدز که ستاره دخی دیرلر شمس فخری بیت ملك دین را بقدرت کرکر * کشت مسعود عاقبت اختر * همدخی بخت وطالعینك معناسنه ولکه بیراق معناسنه ومراد مسعود معناسنه ده کلور * ماه * میم ممدوده نك فتحی واظهار ها ایله آی که عربیده قمر وهم نیر اصغر دیرلر کندو ذاتنده نوری یوقدر بلکه شمسدن استفاده ایدر حاصلی سبعهٔ سیاره نك بریدر همدخی سنه نك اون ایکی بولکنده بر بولکیدر عربیده اکا شهر دیرلر بو دخی ایکی نوعدر بری شهر شمسیدر بری شهر قمریدر ایکیسی دخی حالا بلاد اسلامیه ده متداولدر که سنهٔ قمریه وسنهٔ شمسیه در سنهٔ قمریه اوچیوز الli بش کوندر وآیلری محرم وصفر وغیر ذلك سنهٔ شمسیه

اوچیوز التمش بش کوندر وآیلر ینک اسمی یونان لساننده مارت ونیسان
وباقیلری معلوم وفرس لساننده فروردین وآردیبهشت وباقیلری معلوم
شهر وقمر معناسنه حسن غزنوی بیت کردم سال وماه رادوار * مهر راسال
رادومه راماه * بو بیت بی نقط واقع اولمشدر بونلردن بشقه هر ماه شمسینك
اون ایکنجی کوننك اسمنه ده همدخی اکا موکل فرشته‌نك اسمنه ماه دیرلر
ماهتاب * ترکیب اضافیدر اصلی تاب ماه ایدی انجق تقدیم وتأخیر کلاب کبی
لفظنده تخفیف فائده ایلدی * ماه * آی دیو آنفا کچدی * تاب * تاء فوقیه‌نك
فتحیله یعنی شعاع وفروغ دیو بو قطعه‌نك بیت رابعی شرحنده کلورتکم
تابدار یاراق دیو یکرمی دردنجی قطعه‌نك بیت اولنده کلور همدخی استعاره
طریقیله روی دلبره ماهتاب دیرلر شاعر بیت آن قد سرو روی ماهتابش * باچو
خورشید کشته پرتابش

* اویانق بیدار امز غنمش غنوده اویقو خواب *

بیدار * باء موحده ممدوده‌نك کسری ودال ممدوده‌نك فتحی ورا ایله اویانق
معناسنه عربیده یقظان وچغتایده اویقاغ دیرلر صائب بیت تا کی غبار هستیٔ
موهوم چون حباب * صائب حجاب دیدهٔ بیدار من شود * همدخی آکاه ومتنبه
معناسنه ده کلور * غنوده * غین معجمه‌نك ونون ممدوده‌نك ضملری ودالك
فتحی وهاء رسمیه ایله امزغنمق یعنی اویقویه هنوز وارمش عربیده سنه ونعاس
دیرلر * خواب * خاء معجمه‌نك بین الفتح والضم اماله‌سی وواو علامت والف
وباء موحده ایله یعنی نوم همدخی رؤیا که واقعه معناسنه ده کلور ایکی معنایه
حضرت مولا نا بیت سر نواد وخواب بردش خواب دید * کامدش از حق
نداجانش شنید * وکاهی خوابیدن لفظندن امر حاضر دخی اولور

* اویومش خوابیده دونکی کیجه دوش ودوشده خواب *

خوابیده * اویومش معناسنه اسم مفعولدر مصدری خاء معجمه‌نك بین الفتح
والضم اماله‌سی وواو علامت والف وباء موحده ممدوده‌نك کسریله خوابیدن
لفظیدر * دوش * دال ممدوده‌نك ضمی وشین معجمه ایله دونکی کیجه معناسنه
عربیده بارحه ولیلة الامس کبی بوندن بشقه اوموز معناسنه ده کلور عربیده
منکب کبی همدخی دوشیدن لفظندن امر حاضرده اولور * خواب * دوش
معناسنه عربیده رؤیا نك کبی کما سبق آنفا

* هیبت وحشمت شکوه علادیمك وآلا ایمش *

شکوه * شین معجمه‌نك وکاف ممدوده‌نك ضملری واظهار هاء ایله یعنی هیبت

وحشمت

وحشمت ووقار ومتانت وزیبایی وتناسب خواجه سلمان بیت با شکوه کوه
حکمت ابر کریان بر جبال * با وجود جود سنت برق خندان در سحاب * همدخی
شکوهیدن لفظندن امر اولور وقریهٔ صغیره یه ده شکوه دیرلر * والا * واو ولام
ممدودتینك فتحلریله یعنی اعلی وبلند قدر وبحسب المرتبه بزرکوار استاد
منوچهری بیت از کرم ونعمت والای او * کس نشنید از ابها الای او
همدخی اینجه ابریشمدن طوقنمش بر لطیف نسنه‌در که واله دخی دیرلر

* جاه منصبدر مرادینه ایرندر کامیاب *

جاه * جیم ممدوده‌نك فتحی واظهار ها ایله یعنی منصب ودولت وعزت
واقبال ورتبه وقدر عالی عربیده وفارسیده مستعملدر * کامیاب * سکون میم ایله
وصف ترکیبیدر چونکه کام مراددر بو قرق دردنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کلور
یاب اللی یدنجی قطعه‌نك بیت حادی عشرنده کلان یافتن لفظندن امر یاخود
اسم فاعل مخففدر ابو المعانی بیت سعی میکردم که باشم کامیاب * لیك از وصلت
بکشتم کامیاب

* تاب طاقت پیچ بوکلوم درطولاشقدر دخی *

تاب * تاء فوقیه ممدوده‌نك فتحی وباء موحده ایله یعنی طاقت نتکم تاب وتوان
دیرلر طاقت وقدرت معناسنه شاعر بیت سپهر با تو بهنکام کین ندارت تاب
محیط با تو بروز سخا نکیرد پای * بوندن بشقه اون ایکی معنایه دخی کلور اول
یعنی حرارت ثانی یعنی ضیا وفروغ ثالث یعنی رنج واضطراب رابع یعنی
پیچ یعنی طولاشق نتکم پیچ تاب دیرلر خامس یعنی درد ومحنت سادس یعنی مرد
عالم سابع شورش ثامن یعنی خشم وغضب تاسع یعنی خوف وهراس عاشر
یعنی کردیدن یعنی دوندرمك نتکم روکردان مقامنده روتاب دیرلر حادی
عشر یعنی تافتن یعنی بوکمك ثانی عشر یعنی التماع بوا وج معناده اسم
مصدردر امر ووصف ترکیبی دخی اولور ماهتاب وعالمتاب وموتاب کبی پیچ
باء فارسیه ممدوده‌نك کسری وجیم فارسیه ایله بوکلم وطولاشق وبورقاج
معناسنه شاعر بیت ای بسا کز آتش سودای آن مشکین رسن * درد
پیچا پیچ دل زین آبکون چنبر کذشت * همدخی پیچیدن لفظندن امر اولور

* اصطلاح اولمش دینور فکر وتلاشه پیچ تاب *

پیچ تاب * بو بیتك مصراع اولنده کچن ایکی لفظندن مرکبدر فکر
وتلاش معناسنه اصطلاحدر وجهی ماسبقدن ظاهردر

* فاش ظاهردر خبر معناسی پیغام وپیام *

فاش * ئاء ممدوده نك فتحى وشين معجمه ايله يعنى ظاهر وآشكار شمس فخرى
بيت حديث خاتم وكسرى زمانه در پيچد * چنين در كرم وعدل شد
شهرش فاش پيغام * باء فارسيه نك فتحى وياء تحتيه نك سكونى وغين
معجمه ممدوده نك فتحى وميم ايله وفقط عينك حذفيله پيام وفقط الفك
حذفيله پيغم ومعا ايكيسنى حذفله پيم بودرت كلمه خبر يعنى صالبق
معناسنه نيروى الهى قى بيت عاشق از هر يك نكه مدعا كويد
بيار * عشق چون اين رتبه دارد قاصد وپيغام چيست * حكيم انورى
بيت نوك پيكانهاى چو پيكان قضا * از اجل آرند خصمان را پيام

* اولدى پرسيدن سؤال ايتمك دخى پاسخ جواب *

پرسيدن * باء فارسيه نك ضمى وراءنك سكونى وسين ممدوده نك كسرى ودالك
فتحى ونون ايله مصدردر صورمق وسؤال ايتمك معناسنه پاسخ * باء فارسيه
ممدوده نك فتحى وسينك ضمى وخاء معجمه ايله يعنى جواب شيخ نظامى
زبانش كرد پاسخ را فرامشت * نهاد از عاجزى بر ديده انكشت

* بولاشق آلايش آلودن بولاشمقدر دخى *

آلايش * همزهٔ ممدوده نك فتحيله بو مصراعده مذكور آلودن لفظندن امر
حاضر صيغه سى آخرينه ماقبلى مكسور شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر
مير نظمى راى لقمهٔ مكشا دهان را * مساز آلايش منت زبان را * آلودن همزهٔ
ممدوده نك فتحى ولام ممدوده نك ضميله مصدردر هم لازم وهم متعدى اولور
بولشمق و بولاشدرمق معناسنه همدخى كنهكارلقده حقيقت عرفيه اولمشدر
شاعر بيت دعايى ميكنم يارب باين آلوده دامانى * مكن شرمنده پيش قدسيانم
از دعاى خود * مستقبلاتى واوك الف وياء تحتيه يه ابداليله آلايد وآلاينده كلور

* خالص صافى وخاصك اولدى هب مفهومى ناب *

ناب * نون ممدوده نك فتحى وباء موحده ايله بو مصراعده ايكى معناسى
مذكوردر اول بمعنى خالص وصافى حتى بعض نسخه يه صفت اولور لعلناب
ومشكناب كبى ثانى بمعنى خاص مخصص همدخى اديب صابر معناسنده
كلور عربيده سورى ديشه ناب ديرلر كه كازكيده ايت ديشى ديرلر

* آرميدن دكنوب اكلنمه صبر اولدى شكيب *

آرميدن * همزهٔ ممدوده نك وراءنك فتحلرى وميم ممدوده نك كسريله مصدردر
دكنوب اكلنمك وصبر ايلمك وراحت اولمق معناسنه كمال خجندى بيت بى تواز

دردم آرميدن نيست * وازتوام طاقت بريدن نيست * رادن صكره الف ايله
آراميدن وايكنسنده ميمدن صكره ياء تحتيه يى حذفله آرامدن وآرمدن دخى
بو معنايه در * شكيب * شين معجمه نك وكاف ممدوده نك كسرلرى وباء موحده
ايله يعنى صبر وآرام حكيم اسدى بيت ندارت جهان بريكى شان شكيب
فراز يست بيش از پس هر نشيب * همدخى شكيبيدن لفظندن امر اولور

* پك يلوب كزمك تكاپو يعنى ايومكدر شتاب *

تكاپو * مركبدر چونكه دنك قوشش ديو قطعهٔ تاسعه نك بيت اخيرنده
كلور * پو * فرقنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلان پوييدن لفظندن امر
صيغه سى اوزره اسم مصدردر بو ايكى لفظك بيننده كى الف توسلدر والف
مقامنده واو مكتوبهٔ غير ملفوظه ايله تك وپو دخى بو معنايه در * شتاب
شينك كسرى وتاء فوقيهٔ ممدوده نك فتحى وباء موحده ايله شتابيدن
لفظندن امر صيغه سى اوزره اسم مصدردر حكيم انورى بيت پاى حزم تو نداد
دخسالك هنكام درنك * تاب حكم تو ندارد باد هنكام شتاب

* آبكير اولمش صو جمع اولديغى يرتالاب هم *

آبكير * وصف تركيبيدر صو طوتيجى معناسنه ايدى لكن مجمع ماده حقيقت عرفيه
اولمشدر چونكه آب صو كما سبق فى خامس الرابعة كير وصف تركيبى اولهرق
قطعهٔ تاسعه نك بيت سادسنده كلور همدخى آبكير برسپوركه يه ديرلر كه
جلاهلر آنى صويه باتروب آنكله بز صولرلر بو ايكنجى معنايه حكيم
خاقانى بيت برفتهٔ برقطعهٔ جد وماشوره وكلاوه وچرخ * بابكير وعشوت
وميخكوب وطناب * تالاب * تاء فوقيه ولام ممدود تينك فتحلرى
و باء موحده ايله بودخى مجمع ما معناسنه همدخى حوض معناسنده ده كلور

* آسيا كردرد كرمنجى دكرمن آسياب *

آسياكر * اسم فاعلدر چونكه آسيا آسيابدن مخففدر كر ادات اسم فاعلدر على
ما سبق فى الادوات المركبة * آسياب * همزهٔ ممدوده وياء تحتيهٔ ممدوده نك
فتحلرى وبنلرنده سين وآخرنده باء موحده ايله دكرمن عربيده رحى وطاحون
ديرلر اصلنده تركيب اضافى اولهرق آس آب ايدى صو دكرمنى معناسنه نتكم آت
دكرمنه آس اسب واشك دكرمنه آس خر ديدكلرى كبى صو دكرمنه ده آس
آب ديديلر لكن كسر ايله الف ممدوده نك جمعنده نوع ثقلت اولمغله همزه يى
باء تحتيه يه قلب ايدوب آسياب ديديلر بعده اكثر دكرمن صو ايله اولمغله على

العموم د کرمنه تغلیبا آسیاب دیدیلر ابو المعانی بیت دانهٔ ایام عمرم محو شد * جوی اشکم کرده چشم آسیاب * دست خوشمدر کنوردم خطهٔ ایراندن * دستخوش * دائما الده طوتیلان نسنه معناسنه وادات الفضلاده بمعنی دستمال ومجمع الفرسده بمعنی سخره وسهل الحصول شیخ نظامی بیت بی سپر جرعهٔ میر خوارکان * دستخوش باریٔ سیارکان * اصلنده ترکیب اضافی اوله رق خوشهٔ دست ایدی ال باشغی معناسنه چونکه خوشه بشاق دیو قطعهٔ عاشره نك بیت تاسعنده کلور دست ال دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور معنای مذکوره نقل اولنجه علامت نقل تقدیم وتأخیر وتخفیف ایچون خوشه آخرندن هاء رسمیه حذف واسقاط اولنوب دستخوش دیرلر * خطه * خاء معجمه نك کسری وفتحی وطاء مشدده نك فتحی وهاء رسمیه ایله سنور واولکه معناسنه همدخی معمارلرك دیوار بناسنده چکدکلری ایپ معناسنه اصلنده عربیدر انشالرده دخی شایعدر چغتایده اولکه ومملکت معناسنه جوی دیرلر * ایران * عجم دیو یکرمی اوجنجی قطعه نك بیت اخرنده کلور

* کالهٔ ملك عجمدر بو کتاب مستطاب *

کاله * هاء رسمیه ایله یکرمی یدنجی قطعه نك بیت خامسنده کلان کالا کبی قماش معناسنه وقماش خانه معناسنه ده کلور حضرت مولانا بیت نو خزانی که رسیدند ببازار کهن * کالهٔ کاسد ایشان ببهای نرسید * ملك * معروف عجم بمعنی ماعدای عرب وسکون جیم ایله نقطه واعراب وحرف معناسنه کتاب ومستطاب عربیلردر وانشالرده دخی مستعملدر خاتمه بو قطعه دخی سابقه کبی بحر رمل مثمن الاجزادندر لکن جمیع ضربلری واکثر عروضی مقصور وبعض عروضی محذوفدر ماعداسی سالمدر بو قطعه وزنده قطعهٔ سابقه کبی اولمغله انك وزنی بیان ایله بوندن اکتفا ایلدی تنبیه قصر فاعلاتن ومفاعیلن وفعولن آخرلرنده اولان سببلرك ساکنی حذف ومتحرکنی اسکاندر فاعلات ومفاعیل وفعول قالدقده مقصور دیو تسمیه اولنور باقیلرك بیانی سابقلرده مرور ایلدی

* قطعهٔ نادرهٔ خوب ادای ونایاب *

قطعه * وهمزه سی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کچدی * نادره * و * ادا عربیلردر انشالرده دخی شایعدر * خوب * کوزل دیو قطعهٔ عاشره نك بیت ثانیسنده کلور * نایاب * بو قطعه نك بیت خامسنده کلور حاصل معنیسی نه حرف باده قلیل الوجود ورنکین آدلو برقطعه یاخود قطعه در زیرا بو قطعه ده اکثری

بحسب الاستعمال قلیل الوجود وکوزدن نهان ومستور اولوب ذکری دخی مستهجن اولمیان نسنه لردر همدخی دیباجه ده صنایع موعوده دن وامثالندن خالی دکلدر

* آبیار اولدی صوار یجی صوسزدر بی آب *

آبیار * وصف ترکیبیدر صو کتورجی وصوارجی معناسنه چونکه آب صو معناسنه کما مر فی خامس الرابعهٔ یار اصلنده همزه ممدوده نك فتحیله آریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر اوله رق آرایدی تخفیف ایچون همزه سی یاء تحتیه یه ابدال اولندی ابو المعانی بیت خاده ام میراب کلزار سخن بودست تا آبیار نخل معنی ریشه شد هر قطره اش * بی آب * صوسز معناسنه همدخی بی رونق وبی لطافت معناسنه ده کلور میر نظمی بیت همین از خمارم مکر شد کباب * شود بزم بی باده وآب وتاب * چونکه بی ادات نفیدر علی ما سبق فی الادوات المرکبه آب معنالر بله قطعهٔ رابعه نك بیت خامسنده وشرحنده کچدی

* صو اقوب طولدیغی یردخی ستخر وکولاب *

ستخر * سینك کسری وتاء فوقیه نك فتحی وخاء معجمه نك سکونی ورا ایله آبکیر وتالاب کبی مجمع ماء معناسنه در همدخی فارس مملکتنده بر معظم ومشهور قلعه اسمیدر قربنده بر معظم آبکیر اولمغله انك اسمیله مسمی در * کولاب * لام ممدوده ایله ترکیب اضافیدر چونکه کول کاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمی ولام ایله فارسیده وترکیده مجمع ماء معناسنه معروف لغتدر آب صو معناسنه کما مر آنفا

* حق قوشی مرغ شب آویز ایغندن اصلور *

مرغ شب آویز * اصلنده وصف ترکیبیدر چونکه مرغ قوش دیو یکرمی النجی قطعه نك بیت سادسنده کلور شب کیجه دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده کچدی آویز فرق برنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کلان آویختن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر بویله اولنجه معناسی کیجه اباغندن آصلیجی قوش دیمك اولدی لکن حق قوشی یعنی دون قوشی کیجه ایله اباغندن آصلوب حق حق دیو بیدار وصدا پرداز اولمغله غلبه ایله اکا علم اولمشدر شوقدر که ایغندن آصلور قولنك تفسیرده مدخلی یوقدر فاتما که ناظم نحریرك تعبیری ایضاح ونکته دن خالی دکلدر فافهم

* پراسه شب پره یلدز بوجکیدر شبتاب *

شب پره * سکون باء موحده ایله پراسه که عربیده وطواط وخفاش دیرلر اصلنده هاء رسمیه سز کیجه اوچیجی معناسنه وصف ترکیبی ایدی چونکه شب

بمعنی کیجه کامرّ آنفا پر باء فارسیه‌نك فتحی ورا ایله پریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر بعده پراسه معناسنه نقل اولنجه علامت نقل بر هاء رسمیه الحاق اولندی * شبتاب * سکون با ایله یلدز بوجکی که عربیده یراع یرلر فارسیده چراغك وچراغله دخی دیرلر شیخ نظامی بیت چو شبتاب کرمی که تابد ز دور بی نوری شب زند لاف نور * همدخی کیجه پارلایجی معناسنه وصف ترکیبی اولور چونکه شب کیجه کامرّ تاب تابیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر تتکم اسم فاعلی قطعهٔ رابعهٔ عشرك بیت ثالثنده کلور

* کیجه‌دن قالمه شبینه کیجه‌لك اولدی شبی *

شبینه * کیجه‌دن قلان طعام وشراب بقیه‌سی همدخی اوزرینه کیجه کچمش معناسنه چونکه شب بمعنی اللیل کامرّ آنفا یاء تحتیه نسبت ایچوندر نون تأکید نسبتدر هاء رسمیه علامت نقلدر * شبی * آخرنده یاء نسبیه ایله کیجه جامه‌سی معناسنه هم دخی یاء تحتیه وحدت ایچون یاخود مصدریه اولور بر کیجه یاخود کیجه‌لك معناسنه شاعر بیت بکون تنك آن دلبر کس دختر نمی ماند * اکر ماندشی ماند شبی دیکر نمی ماند *

* اویقونك اوّلی معناسنه اولمش سرخواب *

سرخواب * ترکیب اضافیدر عربیده سنه ونعاس معناسنه ترکیده مزغنه دیرلر چونکه سر باش دیو بکرمی بدنجی قطعه‌نك بیت اولنده کلور خواب اویقودر قطعهٔ خامسه‌نك بیت ثانیسنده کچدی میر نظمی بیت بکفت این ناله وزاری بکردید * سر خواب رفته اورا خوابرادید

* رهروان یولجیلره دینلدی دواسبه اولاغه *

رهروان * یوله کیدیجی معناسنه وصف ترکیبی اولان رهرو آخرینه جمع ایچون الف ونون الحاق قیله جمعدر چونکه راه یول دیو اوتوز سکزنجی قطعه‌نك بیت ثامننده کلور ره اندن مخففدر وقرق برنجی قطعه‌نك بیت ثانی عشرنده کلان رفتن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر تتکم اسم فاعلی قطعهٔ ثانیه‌نك بیت عاشرنده کچدی * دواسبه * دالك ضمی وواو مجهوله ایله اولاق معناسنه اصلی آخرنده هاء رسمیه سز مرکبدر ایکی آت معناسنه زیرا دو ایکی دیو اون طقوزنجی قطعه‌نك بیت اوّلنده کلور اسب آت دیو اون یدنجی قطعه‌نك بیت ثامننده کلور بعده معنای مذکوره نقل اولنجه علامت نقل آخرینه هاء رسمیه الحاق اولندی وجه تسمیه چونکه اولاق اکثر برآته

بنوب برینی دخی یدکنه آلوب الغار ایتدیکیچون دواسبه دیو مسمی اولدی

* یعنی ایاغی اوزنکیده دیمك پارکاب *

پارکاب * مرکبدر چونکه پا ایاق دیو یکرمی یدنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کلور باء موحدهٔ مفتوحه ادات ظرفدر علی ماسبق فی الادوات البسیطة رکاب رانك کسری وکاف ممدوده‌نك فتحی وباء موحده ایله اوزنکی معناسنه عربیده وفارسیده شایعدر

* نابدید اولدی بلورسز یوق اولاندر نابود *

نابدید * مرکبدر چونکه نا ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة بدید باء موحده‌نك فتحی ودال ممدوده‌نك کسری ودال ثانیه ایله بمعنی ظاهر وآشکار وروشنا ابو المعانی بیت بحر عشق یار بی پایان وساحل نابدید * درّ مطلب بی شمار قعر دریا نابدید * نابود * دخی مرکبدر چونکه نا ادات نفیدر بود اللی التنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کلان بودن لفظندن ماضی صیغه‌سی اوزره اسم مصدر در وجود معناسنه حاصلی برنسنه‌نك وجودی وار ایکن یوق اولنجه نابود دیرلر میر نظمی بیت وجود هستیش نابود کشته * که کارش درجهان بی سود کشته

* بولنور ایسه‌ده‌یك آز بولنانه‌در نایاب *

نایاب * اصلنده نادان کبی وصف ترکیبیدر چونکه نا ادات سلبدر کما سبق فی الادوات المرکبة یاب اللی یدنجی قطعه‌نك بیت حادی عشرنده کلان یافتن لفظندن امردر لکن معنای مذکورده حقیقت عرفیه اولمشدر فافهم

* مرغزن دینلدی مزار آدینه هم کورستان *

مرغزن * میمك فتحی ورانك سکونی وزا وغین معجمه‌نك فتحلری ونون ایله بمعنی قبرستان ومزار استادرودکی بیت هر کرا راه رزغن باشد * کذر او بمرغزن باشد * همدخی زای معجمه‌نك غین معجمه اوزره تقدیمیله مرزغن دخی بو معنایه‌در * کورستان * اسم مکاندر زیرا کور کاف فارسیهٔ ممدوده‌نك ضمی ورا ایله بمعنی قبر ومزار همدخی حمار وحشی معناسنه وعیش وعشرت معناسنه‌ده کلور ستان ادات اسم مکاندر علی ماسبق فی الادوات المرکبة

* قبه یاپلمش اولان تربه دیرلر کوراب *

کوراب * کاف فارسیهٔ ممدوده‌نك ضمی وراء ممدوده‌نك فتحی وباء موحده ایله کنبد لوتربه معناسنه امیر خسرو بیت مردم دانا زهد زند دوکور

بالا كوراب وفرو چاه كور* همده‌نخی برشهر اسمیدر وسرداب معناسنده‌ده كلور اصلانده وصف تركیبیدر معنای تركیبیسی صولو قبر دیمكدر زیرا كور بمعنی قبر كما سبق آب صو دیمكدر كما سبق فی خامس الرابعة

ایو سوز جمله‌سیده دكله چورمه یوزیكی

بو مصراع تفسیر وترجمه‌در مفسری مصراع ثانیدر

همكی نیك سخن كوش بكن روی متاب

همكی* هانك ومیمك فتحلری وكاف فارسیه ممدوده‌نك كسریله جمله‌سی وقوسی معناسنه* نیك* ایو دیو الی‌نجی قطعه‌نك بیت عاشرنده كلور سخن* سوز دیو اوتوز برنجی قطعه‌نك بیت سابعنده كلور* كوش كاف فارسیه‌نك ضمیله كوشیدن لفظندن امر صیغه‌سی اوزره اسم مصدردر استماع ودكلمك معناسنه* كن* كافك ضمی ونون ایله یكرمی یدنجی قطعه‌نك بیت ثامننده كاه‌ر كردن لفظندن امر حاضردر تنكیم مضارع متكلمی قطعهٔ ثالثه‌نك بیت ثانی عشرنده كچدی شاهی بیت رفتن نیكو نبود چو رفتی ببزم غم* خواهی بنوش باده وخواهی نماز كن* اولنده‌كی باء موحده صله‌در كما سبق فی الادوات البسیطة* روی* یوز دیو یكرمی یدنجی قطعه‌نك بیت اولنده كلور* متاب* نهی حاضردر زیرا اولنده‌كی میم مفتوحه ادات نهیدر كما سبق فی الادوات البسیطة* تاب* تاء فوقیه ممدوده‌نك فتحی وباء موحده ایله امردر مصدری تابیدن لفظیدر چورمك وبوكمك معناسنه تمه بو قطعه‌نك بحری واحوالی سابقه‌لردن معلومدرتذكر

قطعهٔ دلپسند ورونقیاب

قطعه* وهمزه‌سی قطعهٔ اولی عنوانده كچدی* دلپسند* طبعه موافق كلان دیو قطعهٔ عاشره‌نك بیت ثانیسنده كلور* رونقیاب* رونق بولیجی معناسنه چونكه یاب وصف تركیبی اولدیغی حالده قطعهٔ خامسه‌نك بیت ثالثنده كچدی حاصل معنی طبعه موافق كلان ورونق بولیجی برقطعه یاخود قطعه

صوكبی چولده كیم كوربنه سراب

سراب* شعاع شمسدن وپرتو آفتابدن مسافهٔ بعیده‌ده صوكبی كورینور برمعنادر اكثری زمین شوره‌ده وچول یرده واقع اولور بعض تركیده اكاالغیم دیرلر ظهوری بیت جكر تشنكارا كند جان كباب* بصحرای ربو از زلال سراب اصلنده تركیب اضافیدر صو باشی معناسنه چونكه سر باش دیو یكرمی یدنجی

قطعه‌نك

قطعه‌نك بیت اولنده كلور آب صو دیو قطعهٔ رابعه‌نك بیت خامسنده كچدی لكن معنای مذكوره كوره نقل اولنجه علامت ایچون را مفتوحه وهمزه حرف مد قلندی فلا تغفل

* دینلدی كوراب هم نمایش آب *

كوراب* كاف ممدوده‌نك ضمی وراء ممدوده‌نك فتحیله بمعنی سراب مذكور عنصری بیت بهر آب آرزوی سوی كوراب* كم كنی جان وزوبابی آب اصلنده تركیب توصیفیدر اعمی صو معناسنه چونكه كور اعمی دیو یكرمی برنجی قطعه‌نك بیت سادسنده كلور آب قد سبق آنفا* نمایش آب* شین معجمه‌نك كسریله بمعنی سراب مذكور ایضا اصلنده تركیب اضافیدر صو كوستریشی معناسنه چونكه نمایش كوسترش دیو اوتوز یدنجی قطعه‌نك بیت اولنده كلور آب معروف بعده معنای مذكوره نقل اولندی فاحفظ

* شرمسار اوتنان خجل كبیدر*

شرمسار* میمك فتحیله بمعنی خجل یعنی اوتنان كسه حاصلی بو مصراعسه‌ز باندر حكیم اسدی بیت از دهر یكی رخ همی تافتند* كز وشرمساری همی یافتند* اصلنده اسم مكاندر چونكه شرم اوتنمق دیو فرق برنجی قطعه‌نك بیت اولنده كلور سار ادات اسم مكاندر كما سبق فی الادوات المركبة لكن میم اجتماع ساكنینده نوعا ثقلت اولمغله تخفیف ایچون مفتوح قلندی

* پردكی اولكیم اوله اهل حجاب *

پردكی* بمعنی اهل حجاب وبمعنی مستور ومخفی عموما وبمعنی امرأة مستورة خصوصا نظامی بیت آنكه رخش پردكیٔ خاص بود* آینهٔ صورة اخلاص بود* اصلنده اسم منسوب صیغه‌سیدر چونكه پرده حجاب ونقاب معناسنه‌در آخرینه یاء تحتیهٔ نسبیه لاحق اولنجه آخرنده‌كی هاء رسمیه كاف اسم فارسیهٔ مكسوره‌یه ابدال اولندی كما سبق فی الادوات البسیطة

بجه‌در چشم بند وچشم آویز

چشم بند* سیاه قیلدن وسیاه بویانمش خربردن طوقنمش برمعروف نسنه كه انی زنان یوزلرینه طوترلر اكا تركیده بچه عربیده برقع وشعریه دیرلر اصلنده وصف تركیبیدر كوز بغلیجی معناسنه چونكه چشم كوز دیو یكرمی یدنجی قطعه‌نك بیت اولنده كلور بند قطعهٔ تاسعه‌ده ماضیسی كلان بندیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر* چشم آویز* مثله شیخ اوحدی بیت سحر چشمان تو باطل نكند چشم آویز* سست هرچند پیوستند نباشد

مستور اصلنده بودخی وصف ترکیبدر کوزه آصلان معناسنه نتکم آو بز
وصف ترکیبی اوله رق قرق بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور

*هم ایازی دیمك دخی اونقاب *

ایازی * همزه نك و یاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحلری و زای معجمهٔ ممدوده نك کسریله
یعنی چشم بند مذکور وزای معجمه بدلنه سین ایله ایاسی دخی بو معنایه در* نقاب
نونك کسری وقاف ممدوده نك فتحی و باء موحده ایله معنای مذکورده
عربیدر فارسیده دخی شایعدر ابو المعانی بیت برای دیدهٔ عشاق رانقاب
کند * بدست نارکشاید دوزلف مشك اکین * مزیدزاده بیت پرده غطا
وستره وسرادق وحجاب * وجهه دی یوز پرده سی اولدی نقاب

*احتلام اولمغه دینور کوشاشب *

کوشاشب * هم عربیه هم فارسیه اولان کافك ضمی وواو مجهول وشین معجمهٔ
ممدوده نك فتحی وسینك سکونی و باء موحده ایله یعنی احتلام بوندن بشقه اوچ
معناسی دخی واردر اوّل یعنی خواب کذا فی المجمع ثانی یعنی جوان نوخط دمیده
کذا فی فرهنك میرزا ثالث یعنی کابوس کذا فی کتاب السامی فی الاسامی
وادات الفضلاده با کاف و باء فارسیین یعنی احتلام وجوان خط نباورده
ولسان شعراده زیادهٔ تاء مثناة ایله کوشتاسب مسطوردر لکن فرهنك
شعوریده خطادر دیو حکم اولندی چونکه درت و بش کتابده ناسز
منقولدر کتاب مزبورك کاتبی سهو ایتمش اوله دیو جواب و یرلدی

هم خیالاتی کیجه نك کوشاب

کوشاب * کاف ممدوده نك ضمی وشین معجمهٔ ممدوده نك فتحی و باء موحده
ایله کیجه لرده واقع اولان خیالات معناسنه در هم دخی احتلام معناسنه ده
مرویدر کذا فی فرهنك جهانکیری فاتما که کاف فارسیه ایله کوشاب
یعنی دوشاب یعنی بکمز کذا فی فرهنك جهانکیری وفرهنك شعوری

* ناتوان دینلور ضعیف اولنه *

ناتوان * نادان کبی وصف ترکیبیدر چونکه نا ادات سلبدر کما سبق فی الادوات
المرکبة توان تاء فوقیه نك ضمی و واو ممدوده نك فتحیله توانستن لفظندن
امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر یعنی قوت وقدرت یاخود امر یاخود
اسم فاعل مخففدر زیرا مستقبلاتی سینك حذفیله تواند وتواننده کلور

* قوتی قالمیان دخی بی تاب *

بی تاب * یعنی مذکور چونکه بی ادات نفیدر یعنی بلا کما سبق فی الادوات
المرکبة تاب طاقتدر بو قطعهٔ خامسه نك بیت رابعنده کچدی شاعر بیت ناتوانی
بی تاب بود ست انکه در ضعف خرد * کرچه تابنده وتوانادر بدن همچوجبال

*جاهل ومفلس اولان بی مایه *

چونکه * بی * یعنی بلا قد سبق آنفا * مایه * میم ممدوده نك و یاء تحتیه نك
فتحلری وهاء رسمیه ایله یعنی مقدار و یعنی اصل مال هم دخی خمیر مایه سی
معناسنه وعموما دیشی حیوان معناسنه وخصوصا دیشی دوه معناسنه ده کلور
ایکی معنایه شاعر بیت انکه بی مایه بود بی مایه بود * کرچه علم ومعرفت شانش
بود * جاهل ومفلس انشارده مستعمل عربیلردر بو مقامده ترجمه قلندیلر
علی ما وعده فی الدیباجة * مترادف انکله خانه خراب *

خانه خراب * مفلسده حقیقت لغویه جاهلده حقیقت عرفیه در چونکه
اصلی ترکیب توصیفی اوله رق هاء رسمیه اوزره همزهٔ مکسوره ایله خانهٔ
خراب ایدی ویرانه او معناسنه بعد حذف الهمزه بندهٔ بهادر کبی وصف
ترکیبی قلنوب ویرانه اولو معناسنه اولدی خانه او دیو قطعهٔ ثالثه نك
بیت تاسعنده کچدی خراب ویرانه معناسنه در خرابه دخی دیرلر

*کاسه لیس اول چناق یلایجیکم *

کاسه لیس * شیخ بهاء الدین عاملی بیت دلبرا فروزان ازان نور جان
چند باشی کاسه لیس بوعلی * اصلنده وصف ترکیبیدر زیرا کاسه کاف
ممدوده نك وسینك فتحلری وهاء رسمیه ایله معروف مطلق چناق معناسنه ومجمع
الفرسده اول یعنی چناقدر که چوبانلرده وکدالرده اولور کاس وکاش
وکچکول وکشکول دخی دیرلر * لیس * لام ممدوده نك کسری وسین ایله
یالامق معناسنه اولان لیسیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر

*طالقاوقلقده اوله شهرتیاب *

چونکه بو مثللوکسنه یه ترکیده طالقاوق دیو حقیقت عرفیه اولمشدر ایشته
بودخی ناظم تحریرك تفرد ایلدیکی تعبیرلردندر نتکم دیباجه ده وعد بیورمشیدی
شهرتیاب شهرت بولیجی معناسنه وصف ترکیبیدر شوقدر که بو مقامده تفسیردن
جزؤدر * بوسوزی بیو یلرم سکا اکله *

بو مصراع تفسیر وترجمه در مفسر ومترجمی مصراع ثانیدر

* این سخن را بکویمت در باب *

این * بودیو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده كچدی * سخن * سوز دیو اوتوز
برنجی قطعه نك بیت سابعنده كلور * را * ادات مفعولدر علی ماسبق
فی الادوات المركبة * بكویمت * للی بشنجی قطعه نك بیت سادسنده كلان
كفتن لفظندن مضارع نفس متكلم وحده در ز یرامستقبلانی كاف فارسیهٔ
ممدوده نك ضمی و باء تحتیه نك فتحیله كوید وكوینده كلور كاسبق ‌ٔ اولنده كی
باء موحده صله در آخرنده كی میم مفتوحه ضمیر متصل متكلمدر فاعلدر
تاء فوقیهٔ ساكنه ضمیر متصل مخاطبدر مفعولدر علی ماسبق فی الادوات
المركبة * درباب * اكله دیو قطعهٔ اولی نك بیت سادسنده كچدی

* فاعلاتن مفاعلن فعلن *

یعنی بو قطعه بحر خفیف مسدس الاجزادندر كه صدر وابتدالری سالم
وحشولری مخبون وعروض وضربلری كیمی مخبون مقصور وكیمی اصلم
وكیمی اصلم مسبغدر تنبیه قصر فاعلاتن ومفاعیلن وفعولن آخرلرنده
اولان سبب خفیفك ساكنی حذف ومتحركنی اسكاندن عبارتدر ایشته
بو وزنلردن نونلری دوشوب ماقبللری اسكان اولنوب فاعلات ومفاعیل وفعول
قالدقده مقصوردیو تسمیه اولنورلر * تسبیغ * تفعیل وزننده مزبور وزنلرك
آخرلرینه بر حرف زیاده ایتمكدن عبارتدر كه فاعلاتان ومفاعیلان وفعولان
قالدقلرنده مسبغ دیو تسمیه اولنورلر باقی اصطلاحلر ماسبقدن معلومدر

* دشمنكدر كورشدیكك احباب *

بویله اولیجه احتراز واجتناب ایدوب حتی یا لیتنی لم اتخذ فلانا خلیلا مضمونیله
ندامت زدهٔ سینه وملامت كردهٔ كینه اولمیه سك * دشمن * دالك ضمی وواو
مجهول وشین معجمه نك سكونیله بمعنی عدو وخصم فی الاصل واوسزدر لكن
یاوز قمشو آدمی حاجت صاحبی ایدر مضمونی دوستك خاطری ایچون واو تحریر
اولندی صائب بیت برتواضعهای دشمن تكیه كردن ابلهیست * پای بوس
سیل از پا افكند دیوارها

* قطعهٔ بو العجب از نعمت رب *

قطعه * وهمزه سی قطعه اولی نك عنوانی شرحنده كچدی * بو العجب
بمعنی ملازم تعجب واستغراب و بمعنی حقه باز وشعبده انداز شاعر بیت
عشق جوان حقه وآن مهره دید * بو العجبی كرد و بساطی كشید * اصلنده
همزه نك فتحیله ابو العجبدن مخففدر نتكم بو الهوس ابو الهوسدن مخفف
اولدیغی كبی كما سبق فی فوائد المقدمة * از * بمعنی من كما سبق فی الادوات

المركبة * نعمت * دیباجه نك بیت اولنده كچدی * رب * دیباجه نك بیت
تاسعنده كچدی حاصل معنی ینه حرف باده رب تعالینك نعمتندن اولدیغی
حالده لازم التعجب یاخود حقه باز وشعبده انداز برقطعه یاخود قطعه در زیرا
بو قطعه ده مذكور مترجم اولی نك اكثری اول امرده نفسه اقبال ویره جك
نسنه لردر

* نه كوزل یعنی زهی افد عجب *

زهی * زای معجمه نك فتحی وهاء ممدوده نك كسریله كلمهٔ تحسیندر نه كوزل
معناسنه ابو المعانی بیت تعالی الله زهی رخش فلك سیر سبكرانی * كه اورا
صبح دوات بود ظاهر ماه پیشانی * افد * همزه نك فتحی وفانك سكونی ودال ایله
بمعنی عجب اصلنده تعجب معناسنه اولان افدیدن لفظندن امر حاضر ایدی
تعجب ایله معناسنه

* دخی شایسته وشایان انسب *

شایسته * شین معجمهٔ ممدوده نك وباء تحتیه نك فتحلری وشینك سكونیله
شایستن لفظندن اسم مفعولدر انسب ولائق معناسنه میر نظمی بیت
هر آن سر كه شایسته تاج نیست * با وملك راشاه محتاج نیست * شایان
شایستن مذكوردن امر آخرینه الف ونون الحاقیله اسم فاعل یاخود
صفت مشبهه در ز یرا مستقبلاتی شاید وشاینده كلور شیخ فیضی بیت
درجدول تو عالم امكان چو بنكرم * شایان دل تو بود این كنج شایكان * سؤال
شایان لفظنی انسب ایله تفسیر انسب اولسون فاما كه شایسته دن مناسب
جواب فارسیده اسم فاعل واسم مفعول بری برینك معناسنه كلور

* اولدی چسپان مناسب دیمكه *

چسپان * جیم فارسیه نك فتحی وسینك سكونی وباء فارسیهٔ ممدوده نك
فتحی ونون ایله یاقشقلو و یراشقلو معناسنه دیو كتب لغتده وفرهنكارده ضبط
وتفسیر اولنمشدر ایشته بو یلجه چسپان لفظنك یاقشقلو و یراشقلو مفهومنه
دیو ضبط وتفسیرا ولنمسی ناظم نحریرك واشالنك چسپان بمعنی مناسب
دیو تفسیر ایتملرینه سبب اولدی نتكم مصراع ثانی انی افصاح ایدر

* یراشقلو دیمه مفهومی سبب *

خذ هذا وكن من الشاكرین ولا تحسب شیئا آخر فتكون من الخابطین
ذاتنده چسپیدن لفظندن امر حاضر آخرینه الف ونون الحاقیله اسم فاعلدر
فارسیده دخی مستعملدر * مصراع ثانی یه مربوط ومرهوندر

* عریده چكه الی غبغب *

غبغب * ایکی غین معجمه‌نك فتحلری وایکی باء موحده‌نك سکونلریله اصلنده صغرك بوغازی آلتنده صارقان دری‌یه موضوع ایدی صکره معنای مذکورده شایع اولدی لکن وضع قدیمی عربیده فارسیده سبب زنخدان دیرلر ابو المعانی بیت مسمط آن عارض کلبرك تر * با اسم غبغب حسن وفر * هم چشم آهو رامکر پرده دل وجانم نهان * بونده غین ثانیه‌نك حذفیله غبب دخی جائزدر فلا تغفل

* همه دینسه دوکلی دیر اتراك *

همه * هانك ومیمك فتحلری وهاء رسمیه ایله عربیده جمیع وجمله ترکیده دوکلی وهب چغتایده همزه‌نك فتحی وسینك کسری وراء ممدوده‌نك ضمیله اسرو معناسنه تتکم بیوردر * اسرو دیر چغتای یعنی هب *

بوندن بشقه اسرو ینه چغتایده مقام مبالغده مستعمل غایتله دیمکدر بو ایکی معنایه میرعلیشیر بیت کمند لغونك اراسالما پیچ وتاب اسرو * کوکل شکنجه سیکا ایشما کیل طناب اسرو * چغتای * جیم فارسیه‌نك وغین معجمه‌نك وتاء فوقیه‌ء ممدوده‌نك فتحلری ویاء تحتیه ایله اصل ترك لسانیدر حالا برنم بلده‌لر مزده مستعمل اولان اندن مأخوذدر وتراش اولنمشدر تتکم قطعه‌ء اولی‌نك بیت اولی شرحنده فی الجمله بیان اولنمشدر

* هرزه کو هر که سوزی صاچه اوله *

هرزه کو * وصف ترکیبیدر بیهوده کوو یاوه کوکبی چونکه هرزه هانك فتحی ورانك سکونی وزاء معجمه‌نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی باطل ویاوه وبیهوده سوزده وغیریده مستعملدر کو وصف ترکیبی اوله رق قطعه‌ء ولی‌نك بیت خامسنده کچدی تنبیه بوش سوزه صاچه تعبیری ابتدا اسلامبولدن نشأت ایدوب بعده الناس علی سلوك ملوکهم مضمونی حالیا عامه‌ء ممالك رومده صاچه کبی منتشر اولدی ناظم تحریرده قصیده‌ء سخن بیت بود ومیشود وباشد وآمدشد ایله * فارسی اولدی صانور یادیغی صاچهای سخن

* لاف معناسی کزاف ودخی کب *

کزاف * کاف فارسیه‌نك کسری وزای معجمه‌نك فتحیله لاف که دعوای تفاخر ایلمك معناسنه بونده هاء رسمیه ایله کزافه دخی دیرلر حضرت مولانا بیت زهی جهول که معشوق بخانه‌ء او * بسوی خانه نباید کزاف می پوید همدخی بسیار وبی حد معناسنه‌ده کلور بو ایکی معناده عامه بونی ضم ایله اوقورلر لکن شعوری مرحوم فرهنکنده مکسورده ایراد ایلدی * کب * کافك

فتحی وباء موحده ایله ایکی معنایه‌در اول بمعنی لاف مذکور خفاف بیت تالکی ازنوکب واین لاف بود * چون توکی همسر خفاف بود * ثانی آورد ایجی معناسنه لکن بو مقامده مراد اولدر * لاف * لام ممدوده‌نك فتحی وفا ایله تفاخر دعواسی ایلمکده فارسیدر لکن ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی شمس فخری بیت هست عاری رأفتش از حیف ومیل * هست خالی خصلتش از کبر ولاف

* دخت رز دختر رز باده دیمك *

دخت رز * تاء فوقیه‌نك کسری وراء واحده ایله * دختر رز * ایکی را ایله یکسیده ترکیب اضافیدر بمعنی باده یعنی شراب انکور ابو المعانی بیت بمهر دختر رز میدهم نقود خرد شوم زدرد وغم فکر صحبت آسوده * بونلرك معنای ترکیبلری اوزم قزی دیمك اولور زیرا راسر دخت قز دیو قطعه‌ء ثالثه‌نك بیت سابعنده کچدی را ایله دختر قز دیو یکرمی ایکنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کلور رز * رانك فتحی وزای معجمه ایله اوزم وباغ معناسنه تتکم اوتوز اوچنجی قطعه‌نك بیت خامسنده رزبان باغجی دیو کلور * باده * باء موحده‌ء ممدوده‌نك ودالك فتحلری وهاء رسمیه ایله فارسیدر عربیده خمر ترکیده سیجی معناسنه‌در لکن ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی

* عربی ترجمه‌سی بنت عنب *

یعنی دختر معناسنك لغتده واصطلاحنه عربیده دخی رعایت واردر فاما که فرزند رز وابن عنب دینمدی زیرا خمر مؤنث سماعیدر تنبیه باده‌یه دختر رز وبنت عنب اطلاق ایدوب وانلری باده ایله تفسیر حقیقتده اوزمك غیرندن اولان خمره باده دینمدیکنه تنبیه ایچوندر لناسقه الفقیر بوز یلوب ام خبائث اولمسه بنت عنب * اب آغوشه چکردم قدحی همچو بکور

* اولدی تبخاله کربوند اوچق *

تبخاله * تاء فوقیه‌نك فتحی وباء موحده‌نك سکونی وخاء معجمه‌ء ممدوده‌نك ولامك فتحی وهاء رسمیه ایله حرارت کبددن وتأثیر حمی‌دن شفه‌ده ظاهر اولان قبرجق که اکثر کیده اوچق دیرلر واستعاره طریقیله قدحده‌کی باده اوزرنده ظاهر اولان حبابه دخی دیرلر ایکی معنایه بروجه ترتیب میر نظمی بیت شده تبخاله لب شرین دهن را * چنان تبخاله‌ء می در پیاله * کربوند کاف فارسیه‌نك وراء ممدوده‌نك کسرلری وواوك فتحی ونونك سکونی ودال ایله بو دخی مزبور اوچق معناسنه بعضیلر تمرکو دیمشلر

* دتره مك لرزه دينور سمية تب *

لرزه * لامك فتحى ورانك سكونى وزاى معجمه نك فتحى وهاء رسميه ايله دتره مه كه عربيده رعشه ديرلر همدخى دتره مسى اولمغله تسميه وزلزلهٔ ارضه ده ديرلر مير نظمى بيت زمين آيد بلرزه از سعيدش * چنان تند وتوانايش توندش * تب تاء فوقيه نك فتحى وباء موحده ايله حمى علتى كه تركيده سيتمه وايستمه ديرلر وحرارت معناسنه اولان تاب لفظيله تركيب ايدوب تب تاب ديرلر ابو المعانى بيت ضعيف وخسته شدم نى همين غم وحسرت ز بيم غمزه وتاب رخت شدم در تب * اكثر محمومك ساعد وكردانه ايپلك بغلمق مشهور اولمغين خواجه سلمان بيورر بيت تب تبار رشته مى بندند مردمليك او * هر شبى بند بتاب رشتهٔ تب خويشتن

*سعى كوشش وقفدر خواندن *

كوشش * كاف ممدوده نك ضمى وشين معجمه نك كسرى وشين ثانيه ايله بمعنى سعى واهتمام يعنى چالشمق هاتفى بيت چو كوشش زهر دو طرف شد قوى شكوهنده شد دولت خسروى * همدخى جنك وجدال وحرب وقتال معناسنه ده كلور بو ايكى معناده كوشيدن امر حاضرينك آخرينه ماقبلى مكسور شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر على ماسبق فى قواعد المقدمة بونلردن بشقه كوشش ياتق ديدكلرى يصى ظرفده ديرلر *خواندن خاء معجمه نك بين الفتح والضم اماله سى وواو علامت والف ايله قرأت ياخود دعوت معناسنه مصدردر زيرا بو لفظ خواندن تركيده اوقق كبى بو ايكى معنايه كلور على ماسبق فى شرح سادس القطعة الاولى تنبيه لفظ كوشش ايله خواندنك امر حاضرلرى قطعهٔ اولى نك بيت سادسنده كچدى

خواجه استاد دبستان مكتب

خواجه * خاء معجمه نك بين الفتح والضم اماله سى وواو علامت والف وجيمك فتحى وهاء رسميه ايله استاد وخداوند خانه وصاحب مال وشيخ وحاكم ووزير معنالرينه مستعملدر شيخ نظامى بيت خواجه مع القصه كه درپند ماست * كرچه خدا نيست خداوند ماست * بو مقامده استاد تفسيردر خواجه مفسردر فتما كه اون التنجى قطعه نك بيت اخيرنده على العكسدر فانتظر * دبستان * دالك فتحى وكسرى وباء موحده نك كسرى ايله دبيرستان لفظندن مخففدر مكتب معناسنه اسم مكاندر چونكه دبير

كاتب ديو قرق اوچنجى قطعه نك بيت اولنده وكلورستان ادات اسم مكاندر كما سبق فى الادوات المركبة حكيم خاقانى بيت چو ديدم كاين دبستان راست كلى علم نادانى * هر ابجم حفظ جزوى بود شستم ز آب نسيانش * بو اوچ كلمه كه دبستان ودبيرستان ودبير لفظلرينى شعورى مرحوم هم مفتوحه ده وهم مكسوره ده ايرادو فتحلرينى وكسرلرينى معناده تصريح ايلدى

* فاعلاتن فعلاتن فعلن *

يعنى بو قطعه بحر رمل مسدس الاجزادندر لكن اكثر صدر وابتداسى سالم وبعضيسى مخبون واكثر عروض وضربك كبى محذوف ومخبون وكبى اصلم وحشوى اكثرى مخبون وبعضيسى سالمدر

* سبب رفعت اولور علم وادب *

سبب * ديباجه نك بيت حادى عشرنده كچدى * رفعت * عربيدر انشالرده دخى مستعملدر * علم * ديباجه نك يكرمنجى بيتنده كچدى * ادب معروفدر هم دخى لغته ادب ديرلر بو تقديرجه عطف الخاص على العام اولور

* قطعهٔ تابفلك چون مه تابنده رخست *

قطعه * وهمزه سى قطعهٔ اولى عنوانى شرحنده كچدى * تا * تاء فوقيهٔ ممدوده نك فتحيله حروف تهجيدن وحروف معانيدن وحروف مبانيدن ت لفظنك اسميدر فاما كه مقصود اولان حروف مبانيدن اولاندر * بفلك اولنده كى باء موحدهٔ مفتوحه بمعنى الباء الجارة فى العربى كما سبق فى الادوات البسيطة فلك فتحتين ايله آسمان معناسنه عربيدر انشالرده دخى مستعملدر لكن بو مقامده معناى مجازى انسبدر كه فلكدن مراد بو منظومه اوله چونكه بو منظومه يكرمى سكز حرف اوزره مرتبدر نتكم فلك يكرمى سكز منزلى مشتمل اولديغندن منازل قمر دخى يكرمى سكزدر نتكم بو قطعه ده جمع ايتشدك قطعه كوكده يكرمى سكز منزل مهيا ماه ايچون عدايدم بربر رضاء حضرت الله ايچون * بيلكه شرطين وبطين وهم ثريا پرشعاع * رابعا دبران وهقعه هنعه ثم سابع ذراع * نثره طرفه جبهه زبره صرفه عوا وسماك * همدخى غفر وز باوداخى اكليل اى سفاك قلب وشوله هم نعايم بلده ذابح بلع تا * هم سعود اخبيه ومقدم مؤخر هم رشا نتكم حق تعالى والقمر قدرناه منازل بيورر حتى معناى مجازيه قرينهٔ قويه چون مه تابنده لفظيدر چونكه چون كبى ديو قطعهٔ ثالثه نك بيت ثالثنده كچدى * مه * آى ديو قطعهٔ خامسه نك بيت اولنده كچدى تابنده لامع ديو

اون دردنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده كلور * رخ * یكاق دیو دخی تاج دیو یكرمی
بدنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده وشرحنده كلور * است * ادات ربطدر على
ماسبق فی الادوات المركبة حاصل معنی حرف تاقطعه‌سی فلكه یعنی بوتحفه به
مه لامع كبی تاجدر یاخود یكاقدر چونكه بوقطعه فی الجمله اوائل تحفه‌ده
اولمغله كانه تاج ویكاق اولدی ودرون نكت مشحوننده مندرج
اولان الى آخر القطعه بربرینه منازل قمر وحروف هجا كبی پیوسته
ومتصلدر فائده تابفلك تابسحر كبی اولسه ده جائزدر فافهم

* وبره‌سی اولدی پسادست وپشین پیشادست *

پسادست * پاء فارسیه ایله ورهسی كه عربیده نسیئه دیرلر بونده باء فارسیه
مقامنده باء عربیه ایله‌ده بسادست دخی جائزدر ابوشكور بیت ستدودادمكن
هركز جزدستادست * كه پسادست خلاف آرد والفت ببرد * پیشادست
پافارسیه ایله پشین كه مقابل پسادستدر عربیده نقد معناسنه فارسیده
دستادست كبی ابیبی بیت ستد وداد جزبه پیشادست * داوری ناشد وزبان
شكست * بوایكی كلمه‌ده‌كی الف الف توسلدر چونكه معنای تركیبلری
صوكدن اله واوكدن اله دیمكدر چونكه پس اكسه دیو یكرمی طقوزنجی
قطعه‌نك بیت رابعنده كلور پیش اوك دیو اوتوزنجی قطعه‌نك بیت اوّلنده
كلور دست ال دیو یكرمی بدنجی قطعه‌نك بیت رابعنده كلور بعده معنای
عامدن معنای خاصه نقل اولنمشلردر * پیشین * دخی فارسیدر چونكه
یاء تحتیه نسبت ایچوندر نون تأكیددر لكن تركیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی
تتمه بو مقامده نقد ونسیئه ومرادفلری درهم ودیناره وغیر دینه شاملدر فاحفظ

* تنگدستان زوگردلر الى بوش بادبدست *

تنكدستان * كافك سكون وفتحیله تنكدستك جمعیدر فقیرلر وزوگردلر معناسنه
همدخی بخیل وممسكلردنده كنایه ایدرلر آخرنده‌كی الف ونون ادات جمعدر
على ماسبق فی المقدمة میر نظمی بیت كشته‌ام درجهان آواره * مانده
ام تنكدست وبیچاره * تنكدست اصلنده دست تنك ایدی تركیب توصیفیدر
طار ال معناسنه زیرا دست ال دیو آنفا كچدی تنك طاردیو اون بشنجی قطعه‌نك
بیت ثامننده كلور فبعد التقدیم والتأخیر سیاه چشم كبی وصف تركیبی قلنوب
طار اللو معناسنه اولدی بادبدست یعنی تهی دست وبی حاصل والی بوش ان
یمین قطعه تكیه برچارچیز می نكنی * كه شوی زان امید بادبدست * بوخای

زان تعصب عام * خوبی مرد وتواضع مست * معنای تركیبیسی الده یل
وهوادیمكدر زیرا بادیل دیو یكرمی ایكنجی قطعه‌نك بیت ثامننده كلور
باء موحده مفتوحه ادات ظرفدر على ماسبق فی الادوات البسیطة دست
قدسبق آنفا *

* دخی پیوسته وهمواره وهماره دائم *

پیوسته * باء فارسیه‌نك فتحی و یاء تحتیه‌نك سكونی وواوك فتحی وسینك سكونی
وتاء فوقیه‌نك فتحی وهاء رسمیه ایله یعنی همیشه كه دائم حكیم انوری بیت باد
پیوسته ازسرشك حسد * روی بدخواه تو چو پشت پلنك * همدخی
مصراع ثانیده كلان پیوست لفظنك اسم مفعولیدر یعنی متصل ومربوط
یعنی بربرینه اولاشمش واولاشدرلمش میرخسرو بیت زان زر وفولاد كه
پیوسته شد * راه خصومت زمیان بسته شد * تحفة الاحبابده پیوسته زیاده
كریه‌دن سوزه قادر اولمامق والم وغمدن طقینه رق سویلمك فقیرشویله فهم
ایدرمكه بواوچ معنی اتصاله مبنیدر * همواره * هانك فتحی ومیمك سكونی
وواو ممدوده‌نك وراءنك فتحه‌لری وهاء رسمیه ایله یعنی همیشه ودائم ایضا
همدخی اندن فقط واوك حذفیله همّاره وفقط هاء رسمیه‌نك حذفیله
همواره وایكیسنكده حذفیله همار حاصل اولنده درت لغت واردر همدخی
بودرت لغتدن هربری اندازه معناسنه وحساب معناسنه‌ده كلور

* اولاشوب بربرینه متصل اولدی پیوست *

پیوست * باء فارسیه‌نك فتحی و یاء تحتیه‌نك سكونی وواوك فتحیله فعل
ماضیدر مصدری پیوستن لفظیدر كه اولاشمق واولاشدرمق معناسنه هم لازم
وهم متعدی اولور * مجلسه بزم دی طورمه ایچه ایچ نوشانوش *
بزم * باء موحده‌نك فتحی وزای معجمه‌نك سكونی ومیم ایله یعنی مجلس شراب
وعیش وصحبت ومهمانی وخوشحالی حكیم نزاری قهستانی بیت اسباب
طرب جمع كن وبزم بیارای * اطباق سموات چه گسترده وچه طی * همدخی
بزم برقریه اسمیدر وخیمه معناسنه‌ده كلور * نوشانوش * ایكی نوش میاننده
الف توسل ایله متصل شراب ایچمكه دیرلر یعنی كیجه یی كوندوزه قاتوب
جمعیت ایله شراب ایچمك معناسنه چونكه بو مقامده نوش اوتوزبجی
قطعه‌نك بیت اخیرنده كلان نوشیدن لفظندن امر صیغه‌سی اوزره اسم
مصدردر نفس امر دكلدر حاصلی نوشانوش لفظندن وایچه ایچ لفظندن مراد
معنای مصدریدر امر دكلدر زیرا تركیده قیره قیراوره اوردیرلر معنای

مصدری مراد ایدرلر خواجه حافظ بیت شراب خانکی از ترس محتسب خوردن * بروی باز بنوشیم وبانك نوشانوش * بوندن بشقه نوش لفظنك راز معنالری دخی واردر یکرمی سکزنجی قطعه‌نك بیت ثانیسی شرحنده کلور

* هم ادبسزلك ایدن سرخوشه دیرلر بد مست *

بد مست * دالك سکونیله ترکیب توصیفیدر چونکه بد کتو معناسنه اولان فنادیو اوتوز بشنجی قطعه‌نك بیت اولنده کلور * مست * میمك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله اکرچه سرخوش معناسنه درفاما که مست ایله سرخوش بیننده فرق واردر مست شول کمسنه‌یه دیرلر که شرب مسکردن زیاده باشی دونوب کوزی قاره‌ره سرخوش اول مرتبه‌دن کمترجه اولانه دیرلر بویله اولنجه سرخوش دخی فارسیدر ترکیده وانشارده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی

* قالقدی برخاست همان بك عجله ایتدی تراخت *

بر * ادات تحسیندر علی ماسبق فی الادوات المرکبة * خاست * خاء معجمه ممدوده‌نك فتحی وسینك سکونیله خاستن لفظندن ماضیدر میرزافلی بیك بیت از برم تاز آمدن من برون شد * برخاست کرم ودادن خارابهانه ساخت سؤال طلب معناسنه اولان خواستن ایله بو خاستن بیننده فرق نه کونه‌در جواب فرق ایکی جهتدندر اول طلب معناسنه اولان بین الفتح والضم خانك اماله‌سی واو علامت والف ایله‌در بو محلده اولان فتحهٔ صریحه وفقط الفله در ثانی طلب معناسنه اولانك مستقبلانی قیاس اوزره سینك هایه ابدالیله خواهد وخواهنده کلور بونك مستقبلانی شذوذ اوزره خاء معجمهٔ ممدوده‌نك کسری وسینك زاء معجمه‌یه ابدالیله خیزد وخیزنده کلور * تراخت * تاء فوقیه‌نك کسری وراء ممدوده‌نك فتحی وخاء معجمه‌نك سکونی وتاء فوقیه ایله تراختن لفظندن فعل ماضیدر عجله ایتدی معناسنه ابو المعانی بیت اکر نیاز وفا میکننداز ان خونی * بقتل عاشق نالان تراختن کیرد

* ایچرو کلدی درآمد دخی اوتوردی نشست *

درآمد * ماضیء مرکبدر چونکه در بمعنی درون یعنی ایچرو دیو فرق التنجی قطعه‌نك بیت رابعی شرحنده کلور آمد کلدی دیو یکرمی طقوزنجی قطعه‌نك بیت اولنده کلور شاعر بیت درآمدنش درآمده جان * ازرفتن هم برودجان ایشته بو بیتده ایکی درلفظنده درت صورت جائزدر یعنی ایکیسیده ایچرو معناسنه یاخود ایکیسیده ادات تحسین یاخود اول ایچرو معناسنه ثانی

ادات یاخود بالعکس لکن ثانی مقامه مناسب دکلدر * نشست * نونك کسری وشین معجمه‌نك فتحی وسینك سکونیله نشستن لفظندن ماضیدر تتکم امر حاضری قطعهٔ ثالثه‌نك بیت ثانیسنده کچدی

* قاچدی بکریخت قورتلدی یعنی رهید *

بکریخت * کاف فارسیه‌نك وراء ممدوده‌نك کسرلری ایله قرقنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کلان کریختن لفظندن ماضیدر لکن بو مقامده کافك سکونیله در اولنده‌کی باء موحدهٔ مکسوره صله‌در علی ماسبق فی الادوات البسیطة کمال خجندی بیت آهوان برکوشهٔ کلزار دیدند آن دوچشم * هر یکی با تیر غمزه جانی بکریختند * رهید * فعل مجرد مطلقدر چونکه نون مفتوحه ادات نفیدر علی ماسبق فی الادوات البسیطة رهید رانك فتحی وهاء ممدوده‌نك کسری ودال ایله ماضیدر مصدری رهیدن لفظیدر میرنظمی بیت اکر خواهی زدوزخ در رهیدن * فراغت کن بی نفست دویدن

* کتدی رفت چکدی کشید اوردی بزد قیردی شکست *

رفت * بعینه قطعهٔ ثانیه‌نك بیت عاشرنده کچدی لکن بنه تکرار عد اولنمان چونکه مقامنه کوره مناسبی بشقه در هم دخی بعض نسخه‌ده رفت بدلنه شد واقع اولمشدر تتکم قطعهٔ اولی‌نك بیت سادسنده واقع اولدیغی کبی بو صورتده سؤال تکرار مندفع اولور فافهم * کشید * قرقنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کلان کشیدن لفظندن ماضیدر * بزد * بو دخی بیت مزبورده کلان زدن لفظندن ماضیدر * شکست * شین معجمه‌نك کسری وکافك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله شکستن لفظندن ماضیدر تتکم نهی حاضری مشکن قیرمه دیو اللی اوچنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کلور خواجه حافظ بیت یارم چوقدح بدست سیرد * بازار بتان شکست کیرد * لکن بو بیتده شکست ماضی صیغه‌سنده اسم مصدردر

* دستکیرك هله معناسی طوتلمش قاچقن *

دستکیر * اصلنده وصف ترکیبیدر ال طوتیجی معناسنه چونکه دست ال دیو یکرمی بدنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کلور کیر کاف فارسیهٔ ممدوده‌نك کسری ورا ایله کرفتن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر زیرا مستقبلانی علی الشذوذ کیردو کیرنده کلور هم دخی ال طوت معناسنه امر حاضر مرکبدر ایشته اغلبلرده رسیدهٔ نظر اولان معنالر بونلردر فاما که ناظم

نحریرك ایرانده تحقیقنه كوره اكثری قاچن كسه طوتلمجه الندن طوتوب
كتوردكلری اجلدن طوتلان قاچقن معناسنه حقیقت عرفیه
اولمشدر بهمه حال هرمعنایه تركیبك مساعده سی واردر لكن فقط
مساعده كفایت ایتمز بلكه استعمال شرطدر فلله دره

* طوتدی بكرفت دخی باغلدی بندید و بست *

بكرفت * كاف فارسیه نك ورانك كسرلری وفانك سكونی وتاء فوقیه ایله
كرفتن لفظندن ماضیدر لكن بو مقامده كافك سكونیله در اولنده كی
باء موحدهٔ مكسوره صله در على ما سبق فی المقدمة فارسیده كی كرفتن مقامنده
عربیده اخذ وامساك وقبض وحبس ومنع دیرلر تركیده طا ایله طوتمق
چغتایده تاء فوقیه ایله توتماق دیرلر زیرا چغتایده همیشه مقام طاده
تاء فوقیه استعمال ایدرلر * بندید * باء موحده نك فتحی ونونك سكونی ودال
ممدوده نك كسری ودال ثانیه ایله بندیدن لفظندن ماضیدر بندیدن مقامنده
عربیده ربط وتقیید كبی چغتایده اماله ایله ایشماك دیرلر * بست باء موحدهٔ
ثانیه نك فتحی وسینك سكونی وتاء فوقیه ایله بستن لفظندن ماضیدر باء موحدهٔ
مكسورهٔ اولی صله در خواجه سلمان بیت حدیث دوستان درست نتوانم
شكستن در * ولیكن توبه بتوانم كه بازش میتوان بستن * بو بیتده واقع اولان
مصدردر

* دادرس ایرشن امداد ایچون ارشدی رسید *

دادرس * وصف تركیبیدر چونكه داد عدل دیو یكرمی دردنجی قطعه نك
بیت ثالثنده كلور لكن بو مقامده مجازا امداد معناسنه در رس رسیدن
لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر * رسید * رانك فتحی وسین
ممدوده نك كسریله رسیدن لفظندن ماضیدر

* یعنی قورتاردی رهانید وخلاص اولدی برست *

رهانید * اون سكزنجی قطعه نك بیت سادسنده كلان رهانیدن لفظندن
ماضیدر برست رانك فتحی وسینك سكونی وتاء فوقیه ایله رستن لفظندن ماضیدر
اولنده كی باء موحدهٔ مكسوره صله در على ما سبق فی الادوات البسیطة خواجه
سلمان بیت نخواهم ازین نوبت زتوبه نوبهٔ كلی * بدست شاهدان كردان
زدست زاهدان رستن * لكن بو بیتده واقع اولان مصدردر خلاص ونجات
معناسنه

* قاپلان اولدی ربوده وكرفته طوتیلان *

ربوده * قرقنجی قطعه نك بیت ثالثنده كلان ربودن لفظندن اسم مفعولدر

كرفته دخی اسم مفعولدر نتكم ماضیسی ووصف تركیبیسی بو قطعه نك بیت
سادسنده كچدی

* تله ودام طوزاقدر بالق آغینه دی شست *

تله * تاء فوقیه نك ولام مشدده ومخففه نك فتحلری وهاء رسمیه ایله طوزاق كه
انكله قوش طوتارلر اكا تركیده فق عربیده فخ وشبكهٔ طیر دیرلر شمس
فخری بیت در ارتفاع دولت تو دست كبریا * بندد ز قدر قائمهٔ عرش
بر تله * بوندن بشقه تله سكز معنایه دخی كلور اول درزیلر خیاطت
ایتدكده نصكره همواره محیط ایچون انجا ذاتیدكلری آلت كه اكا تركیده
اوتو دیرلر ثانی ایكنه لك كه درزیلر ایچنه ایكنه قورلر ثالث شول كیسه كه
درزیلر ایچنه یوكسوك وتباشیر وابریشم قورلر كذا فی المشكلات رابع مطلقا
طوربه كه بزدن واپلكدن ایدوب ایچنه بعضی نسنه قورلر بعضیلر ابریشمدن
ایتدكلری طوركیسه دیو تفسیر ایلدیلر خامس بمعنی مسلخ كه اكا تركیده
قناره دیرلر سادس بمعنی پایهٔ نردبان سابع ذكر معناسنه مرویدر ثامن بمعنی
فسان كه تركیده بلكو دیرلر * دام * دال ممدوده نك فتحی ومیم ایله مطلقا
طوزاق كه هرنه نك اولورسه اولسون حكیم انوری بیت اكر از جود تو
كیتی بمثل دام نهد * طائر وواقع كردونش در آیند بدام * همدخی چارپا
جنسندن یرتجی اولمیان حیوانات دیرلر نتكم یرتجی یه الفسرزدد دیدكلری كبی
كرك سباع وكرك غیریسی عموما حیوانات مراد اولدقده ددودام دیرلر
دد ایله داد میاننده بو فرقی ایقیسان دد ایله دادی بیلمز شیخ نظامی بیت
دد ودام از نشاط دانهٔ خویش * همه مطرب شده در خانهٔ خویش
شست * شین معجمه نك فتحی وسینك سكونی وتاء فوقیه ایله بالق آغی واكریجه
دمور كه انكله بالق طوترلر عنصری بیت طرهٔ او بدست من چون شست
من چو صیاد او چو ماهی شیم * بوندن بشقه طقوز معنایه دخی كلور
اول باش پارمغك پای چكیلان موضعی ثانی بمعنی نیشتر فصاد ثالث زنار كه
راهبان كبران بللرینه بغلرلر رابع بمعنی مضراب كه انكله ساز چالرلر
اكا تركیده تزنه دیرلر خامس بمعنی ستین كه عقود ثمانیه دن التمش معناسنه نتكم
صاد ایله شصت اون طقوزنجی قطعه نك بیت ثالثنده كلور سادس شرفنامه ده
طنبور قیلی وابریشم تیلی كه سازه بغلرلر سابع بنه حلقهٔ رسن وحلقهٔ كمند
ثامن فرهنك حسین وفائیده بمعنی زلف دلبران تاسع بمعنی زهكیر

* پشه درسوری سكك كهله سپس اولدر كش *

پشه * پاء فارسیه نك وشين معجمهٔ مشدده نك فتحلری وهاء رسمیه ایله سوری
سكك معناسنه شيخ سعدی بيت پشه چو پرشد بزند پيل را * باد همه مردی
وصلابت كه اوست * سپس * سينك و پاء فارسیه نك ضملری وسين ثانیه ایله
كهله وبت كه وسخ فضلاتدن يعنی مسامادن چيقان كيردن تكون ايدر
اكا عربيده قمله ديرلر مير نظمی بيت * سراپا چنان بود نا پاك جسم * ازان
شد سپس در جهان منقسم * كش كافك ضمی وشين معجمه ايله قتل معناسنه
اولان كشتن ياخود كشيدن لفظندن امر حاضردر زيرا مستقبلا نی ضم ايله
كشد وكشنده كلور لطيفه كانه ناظم تحرير بو مصراعده
كال مضمر يقتل مضمونه اشارت ايلدی

* پره در كيك وچكر كه ملخ وصحرادی جست *

كيك * كافك فتحی و ياء تحتيه نك سكونی وكاف ثانيه ايله وكاف اولی نك
كسريله دخی مرويدر پره كه عربيده برغوث ديرلر واماله ايله ده كوز بيكی
معناسنه ده كلور مردم چشم كبی شمس فخری بيت هنكام اجتماع بوقت مقابله
از كينه مهر كند از ديده اش كيك * ملخ * ميمك ولامك فتحلری وخاء معجمه ايله
چكر كه كه عربيده جراد ديرلر بر غريب جانوردر كه انده سكز نوع حيواندن
نشان واردر نتكم شاعر ديمشدر بيت خوك چشم ومار دم كركس
پر و كژدم شكم * شير صدر و پيل كردن ناقه پا واسب سر * جست * اللی
دردنجی قطعه نك بيت خامسنده كلان جستن لفظندن ماضيدر

* كوه طاغ بوجه بلند و بوقشه ديندی فراز *

كوه * كاف ممدوده نك ضمی واظهارها ايله طاغ كه عربيده جبل معناسنه
بلند باء موحده نك ضمی ولامك فتحی ونونك سكونی ودال ايله يوجه كه
عربيده عالی معناسنه مقابلی پست در نتكم شاعرك بو قولنده واقع در بيت
جهانرا بلندی و پستی تو يی * ندانم چه هرچه هستی تو يی * فراز * فانك
كسری وراء ممدوده نك فتحی وزای معجمه ايله يوقش كه عربيده عقبه ديرلر
مقابلی نون ايله نشيب در نتكم مخفی مصراع ثانيده كلور استادر ودكی بيت
شيب تو بافراز وفراز تو بانشيب * فرزند آدمی بتواندر بشيب تيب * بوندن
بشقه فراز اون اوچ معنايه دخی كلور اوّل بمعنی بلند مذكور ثانی بمعنی بالا كه
ضدز يردر ثالث بمعنی كشاده وپهن يعنی هر نسنه كه آچق و يصی اوله رابع
بمعنی بسته يعنی باغلو خامس بمعنی قريب ونزديك سادس بمعنی جمع سابع

بمعنی پس آوردن ثامن بمعنی از بن باز يعنی بوندن كيرو تاسع بمعنی فروز
وفروزان يعنی ياقی و ياندر عاشر بمعنی فرا رفتن يعنی ايلرو كتمك حادی عشر
بمعنی پوشيدن يعنی ستر ثانی عشر بمعنی خرزه ثالث عشر بمعنی سركش

* دشت وهامون اوه در شيب انيش اچق پست *

دشت * دالك فتحی وشين معجمه نك سكونی وتاء فوقيه ايله بمعنی بيابان
وصحرا كه اوه معناسنه عموما همدخی ولايت خراسانده بر شهر اسميدر
وتركستانده بر مشهور صحرا نامبدر دشت قبچاق دخی ديرلر وكور دستان
معناسنه دخی مرويدر * هامون * هاء ممدوده نك فتحی وميم ممدوده نك
ضمی ونون ايله بمعنی دشت مذكور يعنی اوه وصحرا شيخ سعدی بيت ز دريای
عمان برآمد كسی * سفر كرده هامون ودريا بسی * بعض فرهنكده هامون
بمعنی دشت پهناور يعنی زياده يصی ودوز اوه ديو مسطوردر شعوری مرحوم
طاغ اراسنده اولان دوزيرا اولماسنی تصحيح ايلدی * شيب * شين معجمهٔ
ممدوده نك كسری وباء موحده ايله براي تخفيف اولندن نون مفتوحه نك
حذفيله نشيب لفظندن مخففدر انيش كه عربيده هبوط ديرلر مقابلی
فراز مذكوردر ناصر الدين بجه بيت فراز وشيب اين راه هست بسيار
اكر مردرهی خضری بدست آر * همده دخی كثرت امطار ايله مرطوب اولوب
بعده تردد آينده ورونده ايله جابجا حفره لر پيدا اولمغله صعب المسالك
اولان زمينه ده نشيب دخی شيب ديرلر بونلردن بشقه شيب تازيانه
معناسنه ومدهوش ومتحير معناسنه ده كلور كذا فی فرهنك جهانكير والمجمع
تحفة الاحبابده سين مهمله ايله روايت اولنمشدر شمس فخری وحسين وفايی
تازيانه معناسنه اولان كسرهٔ صريحه ايله طبب قافيه سنده ايراد وايكی معناده
اولان سيب وشكيب قافيه سنده ايراد ايتمشلردر * پست * باء فارسيه نك فتحی
وسينك سكونی وتاء فوقيه ايله الچق معناسنه مقابلی بلند مذكوردخی
بالادر شيخ سعدی بيت خدايی كه بالا و پست آفريد * زبردست هردست
دست آفريد * استعاره طريقيله خسيس ودنی يه پست وضدنه بالا
اطلاق شايعدر معيار جماليده پست بمعنی كوتاه ديو مرويدر

* مغ وكبر اولدی مجوسی ونصاری ترسا *

مغ * ميمك ضمی وغين معجمه ايله بمعنی آتشپرست كه عربيده مجوس ديرلر
استاد عنصری بيت چو شب رفت و بردست پستی كرفت * هوا چون

مغ آتش پرستی کرفت * واحدی مغی نتکم مجوسده مجوسی دیدکاری کبی
همدخی مغ مطلق کافر معناسنده کلور نتکم ابن کافره مغ بچـه دیرلر
کبر * کاف فارسیه نك فتحی و باء موحـده نك سـکونی ورا ایله بودخی
مغ کبی مجوس معناسنه شیخ سعدی بیت اکر صدسـال کبر آتش فروزد
اکریك دم فروافتد بسوزد * مطلق کافر معنـاسـنده کلور همدخی کبر
برسلاحدر که آنی جنك وقتنده کیرلر اکا خفتان دیرلر * ترسا * تاء فوقیه نك
فتحی ورانك سکونی وسین ممدوده نك فتحیله یعنی نصاری شیخ سعدی قطعه
ای کریمی که از خزانهٔ غیب * کبروترسا وظیفه خورداری * دوستانرا کجا کنی
محروم تو که بادشمنان نظرداری * واحدنده ترسایی دیرلر نتکم نصرانی دیدکاری
کبی

* طاپلان صورت مخوسه دی بت طاپدی پرست *

بت * باء موحده نك ضمی وتاء فوقیه ایله صورت مخوسهٔ معبوده که عربیده
صنم ووثن دیرلر زمانای مسیحا بیت در بت شکنی خلیـل عهدم هرچند
در بتکده‌ام تیشه آزردادند * واستعاره طریقیله جوان محبوبه ده بت وصنم
دیرلر لفظ بت لسان عوامده باء فارسیه ایله مشهوردر لکن باء عربیه ایله
مضبوطدر * پرست * باء فارسیه نك ورانك فتحلری وسینك سکونی وتاء فوقیه
ایله دسترس اولدیغمز لغت کتابلرنده امر حاضر ووصف ترکیبدر بت پرست
کبی مصدری عبـادت وعبودیت معناسنه اولان پرستیدن لفظیکه مصدر
دالیدر نتکم بیت آتیده کی لفظ پرستش دخی بونی تأییدایدر فاماکه ناظـم
نحریر فعل ماضی عنوانیله تفسیر ایلدی بوتقدیرجه مصدر ثانی اولان پرستن
لفظندن مشتق اولور دالیدن مأخوذ اولمـاز مکر ناظم نحریر مطلع اولمش
اوله یاخود پرست ماضی معناسنه اولان اسماء افعـال فارسیه دن اوله فافهم

*این تك وتاز وپرستش بوقوشش بوطاپنش *

این * بودبو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کچدی * تك * تاء فوقیه نك فتحی
وکاف ایله سکردش وقوشش معناسنه پویدن ودویدن کبی عربیده عدو دیرلر
شیخ سعدی بیت بتك ژاله میر بخت بر کوه ودشت * تو کفتی مکر ابر نیسان
کذشت * اکثری بو معنـاده تك و پو دیرلر کماسبق فی سابع القطعة الخامسة
همدخی ردن معناسنده کلور بو ایکی معنـاده تکیدن لفظندن امر صیغه سی
اوزره اسم مصدردر بو معناده کاف فارسیه ایله دخی جائزدر بوندن بشقه تك
التی معنـایه دخی کلور اول تکیدن مذکوردن امر حاضر ووصف ترکیبی

اولور

اولور ثانی بمعنی بن یعنی دیب که عربیده قعر دیرلر ثالث بمعنی اندك یعنی قلیل
رابع براوتدر که بغدای اراسنده بتر و بغدای صـابندن پك اولور خامس
براوتدر که صولرده بتر کاهی اندن حصیر ایدرلر ترکیده کا بردی دیرلر سادس
ادات تشبیه اولور مثلا ماه تك و بادتك دیرلر * تاز * تاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی
وزاء معجمه ایله تازیدن لفظندن امر صیغه سـنده اسم مصدردر سـکردش
وقوشش معناسنه بوندن بشقه درت معناسی دخی واردر اول تازیدن مذکوردن
صیغهٔ امر ووصف ترکیبی اولور ثانی مجمع الفرسده بمعنی فرومایه که عربیده
سفله ودون دیرلر ثالث بمعنی امرد فاسق که فسقه ایله معـاشرت ایدر رابع
تو یسز تازه دیو یکرمی برنجی قطعـه نك بیت ثانیسنده کلور * پرستش
پرستیدن مذکوردن امر صیغه سی آخرینه ماقبلی مکسـور شین معجمه الحاقیله اسم
مصدردر

* جمله سی التون ایچوندر همکی بهر زرست *

همکی * جمله سی دبو قطعهٔ سـادسه نك بیت اخیرنده کچدی * بهر * باء
موحده نك فتحی وهـانك سـکونی ورا ایله ادات تخصیص که ترکیده ایچون
عربیده لام جاره فارسیده لفظ را معنـاسنه لکن لفظ را ایله بهرك میـاننده
فارسـیده فرق شوقدر که بهر اول کلمه یه داخـل اولور لفظ را آخر کلمه یه
لاحق اولور مثلا بهر شمـا دخی شمارا دیرلر بوندن بشقه بهر فارسـیده اوچ
معنـایه دخی کلور اول بمعنی حصه ونصیب بهره کبی ثانی بمعنی شعـاع قمر
ونجوم ثالث ولایت اسمیدر عربیده ایکی معنـایه در اول بمعنی عجب ثانی بمعنی
هلاك * زرست * مرکبدر چونکه زر التون دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك
بیت سـادسنده کلور است ادات ربطدر لکن بو مقـامده اولنده همزه
لفظا وخطا حذف اولندی علی ماسبق فی الادوات شاعر بیت زرع کن زیرا که
زرع ازجمـله کاری بهترست * زرع را ثلثـان زرست ثلث باقی هم زرست
تمه * بو قطعه نك بحری رمل مثمن الاجزادر بیـانی ماسبقدن معلومدر

* قطعه که اوراقم بر سر لوحش نوشت *

قطعه * ماسبقدن معلومدر امابو مقامده همزه یوقدر نتکم وزن شاهد عدلدر که
ادات ربطدر علی ما سبق فی الادوات * اورا * اکا یو فرق سکزنجی قطعه نك
بیت ثالثنده کلور * قلم * فرق اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کلور * بر
بمعنی علی وادات مفعولدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة * سر * باش
دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور * لوحش * لامك فتحی وواوك

سكونى وحانك فتحى وشين معجمه ايله تركيب اضافيدر چونكه لوح تخته
وصحيفه معناسنه عربيدر واشعارده دخى شايعدر شين معجمه ضمير غائبدر
على ماسبق فى الادوات البسيطة بوندن بشقه لوحش ايكى معنايه دخى كلور
اول الله تعالى وحشت ويرمسون وايراق ايلمسون ديمكدر اصلى لااوحش
الله ايدى تخفيفا لوحش الله ديديلر ابو المعانى بيت لوحش الله زهى قصر
رفيع البنيان * كه شه ملك كرم كرد بهمت آباد * ثانى بمعنى تحسين وآفرين خواجه
حافظ بيت زركباد ماصد لوحش الله * كه عمر خضر مى بخشد زلالش * نوشت
يازدى بو قطعه نك بيت رابعنده كلور حاصل معنى قطعه كه انك قلم سر لوحنه
يازدى يعنى بو قطعه ده مذكور ومترجم اولانك اكثرى سراى والاره وبيوت
منازله متعلق اولان نسنه لردر چونكه ابنيهٔ معظمه نك ختامى اكثر حالده
قبوسى اوزره دخى سر لوحنه نام وتاريخ واكا مناسب شيلر ايله اولور

*كل چامور آهك كرج كرپج وقوم ريك وخشت *

كل * كاف فارسيه نك كسرى ولام ايله على العموم چامور معناسنه عربيده
صلصال وطين درلر شاعر بيت بكردش زاب وكل سورى رسيده * كل
سورى زاطراف رسيده * همدخى كل ترابكه طپراق معناسنده كلور * آهك
همزهٔ ممدوده نك وهانك فتحلرى وكاف ايله كرج واچيكه كرچلو چامز وقوملو
كرج معناسنه عربيده جصين وكلس وصاروج ديرلر ازتاج المأثر بيت
زمين ملاقات طوفان تيغش * همان خاصيت يافت كز آب وآهك همدخى
آهك توره كه خرزمه معناسنه وكوكب الارض ديدكلرى ياالدرايق طاشى
معناسنده كلور * ريك * رانك بين الفتح والكسر اماله سى وياء تحتيهٔ
مجهوله وكاف فارسيه ايله قوم كه عربيده رمل ديرلرهاتفى بيت زريك بيابان
فزون لشكرى * زچوچى نزادانش هرسوسرى * همدخى بخت وطالع
معناسنده كلور * خشت * خاء معجمه نك كسرى وشين معجمه نك سكونى وتاء
فوقيه ايله مطلق كرپج معناسنه كرك پخته وكرك ناپخته شاعر بيت بوفاى
تو اكر خشت زنند از كل من * همچنان در دل من مهر وفاى تو بود * فاما كه
پخته اولدقده كه روميده كرمد وتوغله وفارسيده خشت پخته وعربيده
آجر ديرلر همدخى كوچجك حربه دمورينه وخشت ديرلر فرهنك جهانكيريده
كتاب زند بكرمى برنسك اوزره مرتبدر اون ايكنجى نسكك اسمى خشتدر كتاب
زندك بكرمى بر قسمندن هر بر قسمنه نونك ضميله نسك ديرلر دقيقه ناظم تحرير

بو ريك ايله خشتى تفسيرده لف ونشر معكوس ايلدى چونكه بو ايكى
لفظك شهرتى واردر نظمه رعايت ايسه واجبه ذمت وخاتمهٔ حالتدر

*كارد بچاقدر دخى نيزهٔ پرتاب خشت *

كارد * كاف ممدوده نك فتحى ورا ودال ايله بچاق كه عربيده سكين ديرلر
شاعر بيت عاشقانرا كارد وخنجر ميزنند * غمزهٔ جلاد چشم خويش
نيزهٔ پرتاب * هاء رسميه اوزره همزهٔ مكسوره ايله برنوع قصه حربه در كه الده
كتوررلر وكاهى ايكيسنى واوچنى برغلافه قيوب آت يانده طوبوز طرفنه قورلر
فارسيده وتركيده اكا خشت ديرلر بو لفظ اصلنده تركيب توصيفيدر طلو
طاقت اولان مزراق معناسنه ايدى چونكه نيزه مزراق ديو يكرمى ايكنجى
قطعه نك بيت سادسنده كلور پرطلو ديوقر قنجى قطعه نك بيت اولنده كلور
تاب طاقت ديو قطعهٔ خامسه نك بيت خامسنده كچدى بعده معناى عامدن
معناى خاصه نقل اولندى ياخود غالب اولدى نكته بو بيتده تجنيس تام واردر

* طبعه موافق كلان هر نه ايسه دلپسند *

دلپسند * وصف تركيبيدر چونكه دل قلب ديو اون يدنجى قطعه نك بيت
ثالثنده كلور پسند قرق بشنجى قطعه نك بيت حادى عشرنده كلان
پسنديدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر

*خوب كوزلدر دخى چركين اولان نسنه زشت *

خوب * خاء معجمهٔ ممدوده نك ضمى وباء موحده ايله كوزل كه عربيده حسن
ديرلر بعض محلده تركيب ايدوب خوب رو وخوب صورت ديرلر * زشت
زاء معجمه نك كسرى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله چركين كه
عربيده قبيح ديرلر شيخ سعدى بيت * مكن همنشينى تو بابد سرشت
كه دزد واز وطبع تو خوى زشت * همدخى زشت بمعنى دويدن
يعنى سكرتمك معناسنه ده كلور

*مارت آيى آذار اوتنجى كونى نوروز ايمش *

آذار * همزه وذال معجمهٔ ممدوده نك فتحلرى ورا ايله سنهٔ شمسيه دن اول
بهار آيى كه اكا مارت ديرلر فارسيده فروردين دخى ديرلر خواجه سلمان
بيت آذار ببرد آب زخ آذر وكانون * وز در دسر هر دو امان داد جهانرا
عربيده دال مهمله ايله معناى مرقومه استعمال ايدرلر واشعارلرنده دخى
ايراد ايدرلر شمس الدين احمد الطيبى بيت اسفنهانى فصل آذار * حتى

يصل السكر بى الى تموز ❊ فاما كه دالدنصكره الفسر سنهٔ شمسيه دن
طقوزنجى آيك اسميدر كه اول آيده نيراعظم برج قوسده اولور ❊ نوروز
واو ينك سكونلريله سنهٔ شمسيه نك ايكى كوندن هر بر ينك اسميدر اول
نيراعظم برج حمله تحويل ايتديكى كوندر كه مارت آينك اونجى كونيدر
بوكا نوروزعامه ونوروز كوچك ديرلر ومطلق نوروز ذكر اولنسه بو كون مراد
اولنور وآنك وجه تسميه سنده ايكى روايت واردر روايت اولى حق سبحانه وتعالى
حضرتلرى عالمى وآدمى بو كونده خلق ايلديكيچون نوروزديو مسمى اولدى
روايت ثانيه جمشيد شاه جمله جهانى سير سياحت وكشت وكذار ايليوب
آذربايجانه كلدكده انواع جواهر ايله مكلل ومرصع برتخت عالى نصب
ووجهه سنى جانب شرقه توجيه وباشنه ذى قيمت برتاج مجوهر كيوب وچقوب
تخت اوزره جلوس ايلدى بو دمده كونش طلوع ايدوب اول تاج وتختده
طوقندقده برتبه شعاع وضياو پرتو ظاهر اولديكه عالمى روشن ايتمكله
خلائق آنى كوروب جمله شادمان اولوب اين روز نوست ديديلر وشاه مشار
اليه دخى جمشيد ديديلر اول بو يكى كوندز معناسنه ثانى كونلو پادشاه معناسنه
چونكه روز كون ديو قطعهٔ ثانيه نك بيت سابعنده كچدى نو يكى ديو
فرق يدنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلور جم پادشاه معناسنه ديباجه نك
فرق سكزنجى بيتنده كچدى شيد كونش ديو اوتوزالتنجى قطعه نك بيت
رابعنده كلور نوروز ثانى اولدر كه مارت آينك التنجى كونيكه نامى خرداد
لفظيدر بو نوروز ثانيه نوروز بزرك ونوروز خاص دخى ديرلر و بونك وجه
تسميه سى شو يله در كه جمشيد اول كونده تخت اوزره طرزمذكور ايله اوتوروب
خاص وعامه اذن ويروب جمله پيشكاهنه جمع اولدقلرنده نظام عالم ايچون
ترتيب قوانين سلطنت وتدوين تداوين سياست ايدوب وجمله يه حق جل
وعلى يه عبادت واطاعت وامر يله ائتمار ونهيله انتها واداء شكر نعم وادراك
حقائق وحكم ايلاك ديو رنكامير خطاب ونصيح آميز جوابلر ايلدى
ومنقولدر كه اكاسرهٔ عجم نوروز بزركدن نوروز كوچكه وارنجيه دكين
حاجات ناسى قضا ومحبوسلرى اطلاق ومجرملرى عفو ايدرلر وخلقه
انعام واحسان وكندولر عيش وعشرت ايدرلردى

❊ مه آى نيسان آى آيدر آرد بهشت ❊

مه ❊ ميمك فتحى واظهارها ايله قطعهٔ خامسه نك بيت اولنده كچن ماه لفظندن

مخففدر لكن آنده قمر معناسنه بونده شهر معناسنه در بو يله اولنجه لفظا ومعنى
تكرار عداولنماز ❊ آرد بهشت ❊ دالك كسريله فصول اربعه دن ربيعك ماه
ثانيسيكه روميلر نيسان ويونانيلر ابريل ديرلر شمسك برج ثورده اولديغى
ايامدر شيخ سعدى بيت اول آرد بهشت ماه جلال ❊ بلبل كوينده برمنابر
قضبان ❊ بوندن بشقه آرد بهشت اوچ معنايه دخى كلور اول تاريخ جلاليده
كبيسه اعتبارى اولنامغله شهرمز بورلك اوچنجى كونيدر هر نسنه بروقت معينده
واقع اولور اول كونك اسميدر قاعدهٔ عجم اوزره هر آيك اسمى كونك اسمنه
مطابق كلسه اول كونى عيد ايدرلر ثانى فرهنك جهانكيريده برفرشته نامى كه
محافظهٔ جباله وتدبير امورماه آرد بهشته مؤكلدر ثالث بمعنى آتش يعنى نار
تنبيه ❊ آرد بهشت لفظى تركيب اضافيدر مقهور جنت معناسنه چونكه
آرد مدّ همزه ايله اون ديو وقهر وخشم ديو بو قطعه نك بيت عاشرنده
وشرحنده كلور بهشت جنت ديو قطعهٔ اولى نك بيت ثانى عشرنده كچدى
بومعناى تركيبى نك معناى سابقه يه مناسبتى خفى دكلدر

❊ صاحب علم اوله نك جمله سى دانشوران ❊

دانشوران ❊ آخرينه جمع ايچون الف ونون الحاقيله دانشورك جمعيدر
دانش علم ديو اون التنجى قطعه نك بيت عاشرنده كلور ور اادات نسبت
وصاحب وذو معناسنه على ماسبق فى الادوات المركبة

❊ اكلدى فهميد وخواند اوقيدى يازدى نوشت ❊

فهميد ❊ اون بشنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلان فهميدن لفظندن ماضيدر
خواند ❊ قطعهٔ ثامنه نك بيت ثامنده كچن خواندن لفظندن ماضيدر نوشت
نونك كسر وضمى وواوك كسرى وشين معجمه نك سكونى وتاء فوقيه ايله نوشتن
لفظندن يازدى معناسنه ماضيدر واسم مصدر دخى استعمال اولنور

❊ ايشه كوچه عادته طرزه دى كردارهم ❊

كردار ❊ كافك كسرى ورانك سكونى ودال ممدوده نك فتحى ورا ايله اوچ
معنايه درواوچيده بومقامده مذكور در اوّل ايش كوچ كه شغل وعمل
وكسب وكار معناسنه انورى بيت هواسياه بكردار قيركون خفتان ❊ فلك
كبود بكردار نيلكون مغفر ❊ ثانى بمعنى عادت وآيين وروش كه تركيده توره
ديرلر ثالث بمعنى طرز واسلوب وقيافت شيخ نظامى بيت يكى نامهٔ نغز پيكر
نبشت ❊ بنغزى بكردار باغ بهشت ❊ كمال پاشازاده مرحوم تصرّف خاصيله

بیورر که کردار لفظ مرکبدر کرد ایله آردن معناسی چوره‌یه وطرفه کتور بجی دیمك اولور مراد الده اولیان نسنه یی عند نه احضا رایتمك اولورا نتهی بویله اولنجه کاف فارسیه اولق کرك ایدی لغت یازنلر ایسه بالجمله کاف عربیه ایله ضبط ایتمشلر در کذا فی فرهنك شعوری فقیر شویله فهم ایدرمکه کردار وصف ترکیبیدر چونکه کرد کاف عربیه ایله بمعنی عمل وکار علی ماصرحه فی بحر الغرائب آر همزه‌نك مدی ورا ایله رآیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر

* اولدی طبیعت منش داخی نهاد وسرشت *

منش * میمك فتحی ونونك کسری وشین معجمه ایله بمعنی طبیعت وخوی شاه ناصر بیت تا نو بمنش مرا نخوانی * منديش که منت خواستکارم * همدخی خلقت وجبلیت معناسنه وهمت وکرم معناسنه ده کلور * نهاد * نونك وهاء ممدوده‌نك فتحلری ودال ایله بودخی طبیعت معناسنه در حکیم سنائی بیت ای شده در نهاد خود عاجز * کی شناسی خدا را هرکز * سرشت * سینك ورانك فتحلری وشین معجمه‌نك سکونی وتاء فوقیه ایله بودخی طبیعت معناسنه در همدخی فطرت وطینت معناسنه و بو قطعه‌نك بیت عاشرنده سرشت بوغردی دیو کلور

* آمده کلمش طبیب آدی بجشك و بزشك *

آمده * همزه‌نك مدیله آمدن لفظندن اسم مفعولدر همدخی بدیهه ولطیفه معناسنه ده کلور * بجشك * باء موحده‌نك وجیمك کسری وشین معجمه‌نك سکونی وکاف فارسیه ایله بمعنی طبیب وحکیم وجراح بعض اصحاب فرهنك باء فارسیه ایله تصحیح ایلدیلر * بزشك * زای معجمه ایله بمعنی بجشك مذکور بمعنی طبیب حکیم اسدی مثنوی خورش باید از میزبان کونه کون * نه کفتن کزین کنم خور دزان فزون اکرچه بود میزبان خوش زبان * بزشکی نه خوب آمد از میزبان

* کفت دیدی نیکتریك ایودر خوشجه نشت *

کفت * اللی بشنجی قطعه‌نك بیت سادسنده کلان کفتن لفظندن ماضیدر * نیکتر * کافك سکونیله اسم تفضیلدر چونکه نیك ایودر بو اللنجی قطعه‌نك بیت عاشرنده کلور ترادات تفضیلدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة * نشت * نونك کسری وشین معجمه‌نك سکونی وتاء فوقیه ایله خوشجه معناسنه کذا فی فرهنك شعوری

* آصقیه آویزه وقبه‌یه کنبد دینور *

آویزه * همزه‌ء ممدوده‌نك فتحی وواو ممدوده‌نك کسری وزای معجمه‌نك فتحی وهاء رسمیه ایله آصقی که بللوردن و بیوض طیوردن و بونك امثالی نسنه‌لردن جامعلره ومعظم سرایلره تزیین ایچون آصرلر بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اوّل کوپه که فارسیده کوشواره عربیده قرط دیرلر ثانی هرچنکالکه نسنه آصیلور ثالث مخصوص ات آصدقلری چنکال رابع بمعنی اطراف وجوانب کذا فی فرهنك شعوری * کنبد * کافك ضمی ونونك سکونی وباء موحده‌نك فتحی ودال ایله بمعنی قبه شیخ سعدی بیت صحبت نیکان نکیر دهر که بنیا دش بدست * تربیت نا اهل را چون کردکان برکنبدست * همدخی اتی نقل ایله سورمك معناسنه ده کلور

* صارقش اولان نسنه در هشته صالی وبردی هشت *

هشته * هانك کسریله اسم مفعولدر * هشت * ماضیدر مصدری هانك کسری وشین معجمه‌نك سکونی وتاء فوقیه ایله هشتن لفظیکه صالی ویرمك وصارقتمق معناسنه در شیخ نظامی بیت همه برقع فرو هشتند برماه * روان کشتند سوی حضرت شاه * همدخی هشتن قومق وترك ایلمك معناسنه ده کلور

* ارغج ارش تارو پود هم طوقق بافتن *

تار * تاء فوقیه ممدوده‌نك فتحی ورا ایله ارغج معناسنه که عربیده سدی دیرلر ضدی پود لفظیدر معا استعمال اولندقده تار و پود دیرلر حکیم فردوسی بیت ز یزدان وازما بدان کس درود * که تارش خرد باشد وزاد پود * شیخ نظامی بیت چندز تار طمع و پود لاف * برقد هر سفله شود حله باف * بو بیتك مقتضاسی بار ارغج و پودارش اولمقدر لکن ولایت رومده لغت جمع وتحریر ایدنلر مثلا نعمة الله وحلیمی وغیریلر پود ارغج تار ارش دیو یازمشلردر بونك وجهی لسان فارسیده توغللری چندان اولمامقدر دیو فرهنك شعوریده تشنیع اولندیلر بویله اولنجه ناظم نحریر کمال حذاقت ایدوب تار ارغج پود ارش دیو تفسیر ایلدی فلله دره لکن شاهدی مرحوم رومی اولدیغی حسبیله عکس ایدوب بیورر بیت دندان دیش ارشدر بلك تار ارشدر * پود ارغجه دی پشم پوکه قالیه پستر * شاهدی شارحزده دخی حق تصریح ایلدك همدخی تار بوندن بشقه طقوز معنایه دخی کلور اوّل دیه معناسنه که عربیده فرق دیرلر آدمك اولسون غیرك اولسون بو معناده تارك لفظندن مخففدر ثانی تاریك لفظندن مختصر در قرارمش نسنه معناسنه در کیجه اولسون غیری اولسون

ثالث بولانق صویه دیرلر رابع ابریشم تلیدر خامس سازقلی معناسنه سادس بمعنی وترقوس سابع بمعنی میان بند ثامن بمعنی موی زلف وموی گیسو تاسع براغاجدر که خرما اغاجنه مشابهدر اندن برصو حاصل ایدرلر اگرچه کیف گتورر لکن دردسر ایراث ایدر تال دخی دیرلر کذا فی فرهنگ جهانگیری * پود باء فارسیهٔ ممدوده نك ضمی و اماله سی ودال ایله ارش که عربیده لحمه دیرلر تفصیلی آنفا گچدی همدخی کهنه وعتیق معناسنه ده گلور و اماله سز اسکی بزی یاقوب قاو ایدرلر اکا عربیده حراق دیرلر شمس فخری بیت شك نیست که آتش زنهٔ سنگ بلارا * جز جان وتن دشمن جاهش نبود پود * بافتن * باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی وفانك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ونون ایله مصدردر مطلقا طوقق معناسنه قماش اولسون بز اولسون حصیر اولسون جمله سنه بافتن دیرلر عربیده نسج چغتایده توقولماق دیرلر مستقبلانی علی الشذوذ فایی ابقا ایله بافد وبافنده گلور علی القیاس باء موحده یه ابدال ایله باید وباینده گلور

* رشته درایلك ستاد آلدی اگردی برشت *

رشته * رانك کسری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله ایپلك وابریشم تلی بوندن بشقه اوچ معنایه دخی گلور اول برمرضدر که انسانك ایاغنده اولور ابتدا ایپلك گبی برنسنه ظاهر اولور کتدکجه اوزار قیرلسه صاحبی هلاك اولور اکا واایله تارو دخی دیرلر ثانی برنوع حلوادر اکا ایپلك حلواسی دیرلر بو اوچ معناده اگرمك معناسنه اولان رشتن لفظندن اسم مفعولدر ثالث برطعامدر اکا کترشور باایدر * ستاد * قرقنجی قطعه نك بیت ثانیسنده گلان ستادن لفظندن ماضیدر * برشت * رانك کسری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله رشتن لفظندن ماضیدر اگردی معناسنه ایپلك وابریشم وکتان هرنه اولورسه همدخی بندی و پیشمش معناسنه ده گلور صائب بیت زدرد داغ محبت سرشته اندم را * ز آفتاب قیامت برشته اندم را * هر حالده اولندکی باء موحدهٔ مکسوره زائده در علی ما سبق فی الادوات البسیطة

* اره جوارزن طرو بغدایه گندم دینور *

جو * جیمك فتحی وواو ایله اربه که عربیده شعیر دیرلر همدخی محمودیده بمعنی زجهٔ مزمرد یومذکوردر شرفنامه ده طقسان التی مثقال التونه درت درهم کش اضافه ایدرلر که آتشه متحمل اولسون دیو ایشته او طقسان مثقال التونه دخی جو دیرلر عربیده واوك تشدیدیله هوا نتکیم جو سما دیرلر هوا معناسنه در

ارزن همزه نك فتحی ورانك سکونی وزاء معجمه نك فتحی ونون ایله طاروکه عربیده ذره دیرلر گندم * کاف فارسیه نك فتحی ونونك سکونی ودالك ضمی ومیم ایله بغدای که عربیده حلبیلر لسانده حنطه وشامیلر لسانده قمح ومصریلر لسانده بر دیرلر لطیفه برقحط اثناسنده خواجه عبدالله انصاری حضرتلرینه بر پیرزن بغدای رجاسیله گلدکده خوجه حضرتلری انباردارینه بررقعه یازوب عورت یدیله رقعهٔ مزبوره یی ارسال ایدر یازمشکه ار زنی آید گندمش دهید ماش فرستادیم نخود آمده

* خوشه بشق آدیدر بز راکین داخی کشت *

خوشه * خاء معجمهٔ ممدوده نك ضمی وشین معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بشق که اکین بیچیلرکن یره دوکیلان صاپ وسنبل معناسنه عربیده عصافه دیرلر نظم لائل در مقام هضم نفس بیت اولار مسند نشین من درکزینم اولار خرمن فکن من خوشه چینم * همدخی خوشه اون ایکی بروج سماوادن برج سنبله معناسنه ده گلور و برفوشه دخی خوشه دیرلر * بزر * باء موحده نك فتحی وزاء معجمه نك سکونی ورا ایله مشهوردر اکین معناسنه عربیده زرع وحرث دیرلر نتکیم حارث وزارع معناسنه برزگر دخی بوندندر لکن فرهنگ شعوریده زای معجمه نك اوزرینه راء مهمله نك تقدیمیله مضبوطدر واضح اولانده بودر غالبا مشهورك اصلی ایکی نسنه در اول زای معجمه نك تقدیمیله تلفظ آساندر ثانی فی الاصل عربی وفارسیده دخی شایع اولوب تخم معناسنه اولان بذر لفظی ذال معجمه نك را اوزرینه تقدیمیله مضبوطدر ایشته اکا اشتباهدر * کشت کافك کسری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله بمعنی بزر مذکور شیخ نظامی بیت هر آن همواره کشت از نیروی بخت * چو کشت برکلوخ ازمالش سخت

* اتمکه نان نانوان کیم دینور اتمکجی یه *

نان * نون ممدوده نك فتحی ونون ثانیه ایله خبز گبی اسم جنسدر هر نوع اتمکه دیرلر شیخ سعدی بیت ابر وباد ومه وخورشید وفلك در کارند * تانو نانی بکف آری و بغفلت نخوری * نانوان * بمعنی خباز اسم فاعلدر چونکه نان قدسبق آنفا وآن ادات اسم فاعلدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة

* یوفقه اتمش کرده اون آردیو غوردی سرشت *

کرده * کاف فارسیه نك کسری ورانك سکونی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله برنوع یوفقه اتمك معناسنه ترکیده دخی بعض محللرده کرده دیرلر بوندن بشقه

کرده اوچ معناسنه دخی کلور اول کوچجك یصدق معناسنه که کرده بالش دخی
دیرلر ثانی هرد کرمی اولان نسنه یه دیرلر ثالث برپارچه بزکه طائفهٔ یهود فرمان
سلطان ایله مسلماندن تمییز ایچون اموزلرینه دیکرلرا کا عربیده غیار دیرلر * آرد
همزهٔ ممدوده نك فتحی ورانك سکونی ودال ایله اون که عربیده دقیق وطحین
دیرلر بغدای اولسون غیری اولسون همدخی قهر وخشم معناسنده ده کلور
سرشت * سینك ورانك کسرلری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله ماضیدر
مصدری سرشتن لفظیدر تعجین وتخمیر معناسنه خمیر اولسون غیری اولسون
محسوسا ومعقولا استعمال اولنور هاتفی بیت اکر بیضهٔ زاغ ظلمت * سرشت
نهی زیر طاوس باغ بهشت * سؤال بوقطعه ده عیوب قافیه دن ایطا
واردر که سرشت لفظنی یدی بیت کچمدن تکرار ایلدی جواب معنالر
بشقه اولنجه ایطا عد اولنمدیغی علم قافیه ده مسطوردر

* طوز نمك وتخم مرغ اولدی یومرطه ادی *

نمك * نونك ومیمك فتحلری وکاف ایله طوز که عربیده ملح دیرلر استعاره
طریقیله طعامه لذت ویردیکیچون محبوبك ایلرین اکا تشبیه ایدرلر
تخم مرغ * میم اولی نك کسریله یومرطه که عربیده بیضه دیرلر معنای ترکیبی
قوش بذری دیمك اولور چونکه تخم فارسیده وترکیده شایعدر مرغ قوش
دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور ابو المعانی بیت یا ورمکن
بوعده وزنهار دل مده * ازما کیان نسئه به این تخم مرغ نقد

* طاوغه دی ماکیان هم رفدان نیم برشت *

ماکیان * میم ممدوده نك فتحی وکافك کسری و یاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی
ونون ایله مطلقا طاوق معناسنه که خانکی اولسون دهکی اولسون عربیده
دجاجه چغتاییده طاوغ دیرلر هاتفی بیت نه پال عقابان برتیر کیر * پر ماکیان
بست درخور تیر * نیمبرشت * میمك سکونی و باء موحده نك ورانك کسرلریله
رفدان پشمش یومرطه یه دیرلر واکا بکزر نه اولورسه کذا فی فرهنك شعوری
اصلنده نیم پخت قیلندن وصف ترکیبیدر یاره پشمش معناسنه چونکه نیم
یارم دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور * برشت * بو قطعه نك
بیت ثامننده ماضی اوله رق کچدی لکن بو مقامده اسم مفعول معناسنه در
علی ماسبق فی قواعد المقدمه * رفدان * رانك ضمیله هرندن اولورسه
نیم پخت معناسنه بعض محلك ترکیبیدر

* خاچه چلیپا دینور داخی برهمن پاپاس *

چلیپا * جیم فارسیه نك فتحی ولام ممدوده نك کسری و پاء فارسیهٔ ممدوده نك
فتحیله خاچ نصاری که عربیده صلیب دیرلر بلکه صلیب اندن معربدر فائده
طائفهٔ نصاری صلیبی اغاجدن وکمشدن والتوندن ایدوب اکا طاپرلر
عقیدهٔ باطله لری بویله درکه حضرت عیسی علیه السلامك صورت
مصلوبه سی اوله خاشا ثم حاشا که مصلوب اولمامشدر حتی قرأن عظیم الشانده
وما قتلوه وما صلبوه ولکن شبه لهم * وارد اولمشدر وهرنه که پیچ وتاب اوله
اکا ده چلیپا دیرلر شیخ سعدی بیت کر بمسجد روم ابروی تو محراب منست * وردر
آتشکدهٔ زلف تو چلیپا دارم * برهمن * باء موحده نك ورانك فتحلری
وهانك سکونی ومیمك فتحی ونون ایله بمعنی دانشمند نصاری که اکا پاپاس
دیرلر شیخ سعدی بیت بتقلید کافر شدم چند روز * برهمن شدم در مقالات زند *
همدخی برهمن دانشمند بت پرستان معناسنه وحکیم فیلسوف معناسنه
وبتکده معناسنه ده کلور نکته برهمن رانك سکونی وهانك فتحیله دخی
مرویدر لکن نظم تخفیفه مناسب اولان مضبوطمزدر

* چاکنه ناقوس دی یعنی کلیسا کنشت *

ناقوس * نون ممدوده نك فتحی وقاف ممدوده نك ضمی وسین ایله کفره کلیسالرنده
بعض مخصوص وقتلرده چالارلر اکثرا یلوواوفقلو ایچی بوش اغاجلردر که
بری برینه دورلمش کورك ایله نفس ویروب چالارلر بی نظیر صدالر ظاهر
اولوب مقاملر پیدا اولور مولانا عرفی بیت مالب آلوده بهر توبه بکشاییم لیك بانك
عصیان میزند ناقوس استغفار ما * عربیده دخی ناقوس وجمعنده نواقیس دیرلر
لواحد من الشعرا بیت قد قلت للعین ای الضرب یرملکا * ضرب النواقیس ام
ضرب البواقیس * همدخی بر بیوك چاکدر که مناره کبی بلند بنا اولنمش موضع
باشنه وضع ایدوب وقت معینده چالارلر صداسی برایکی فرسخ محله کیدر
بعضیلر ارغنون دیدکلری بیوك ساز معناسنه دیمشلر * کلیسا * کافك فتحی
ولام ممدوده نك کسری وسین ممدوده نك فتحیله کفره عبادتخانه سی عربیده
دیر معناسنه استاد لطیفی بیت دیدم اندر مسجد خو باچند * چون کلیسای
بتان بنداشتم * ترکیده دخی شیوعیله ناظم تحریرآنی بو مقامده ترجمه ایلدی
کنشت * کافك ضمی ونونك کسری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه
ایله هر کلیسایه دیرلر عموما ویهودی کلیساسنه دیرلر خصوصا حکیم

سنایی بیت زوفلك وار مسجد مؤمن زو کنشت و کلیسای ایمن فائده
عربیده نصارای عبادتخانه سنه بیعه و یهود عبادتخانه سنه کنیسه دیرلر

* مفتعلن فاعلن منسرح اوزانیدر *

یعنی بو قطعه بحر منسرح مثمن الاجزادندر لکن جمله اجزاسی مطویه
وجمیع ضروبی و بعض اعاریضی موقوفه وحشواری مکشوفه در باقی
بو مقامه مناسب نسنه‌لر قطعهٔ ثالثه‌نك بیت اخیری شرحنده کچدی

* کسب کمال ایله کیم اولمیه سك بد سرشت *

کسب * معلوم * کمال * اواخر دیباجه‌ده کچدی * بد * فنا دیو اوز
بشنجی قطعه‌نك بیت اولنده کلور * سرشت * طبیعت دیو بو قطعه‌نك بیت
خامسنده کچدی * قطعه در نظم لغتهای عرب *

قطعه * قطعهٔ اولی عنوانده کچدی * در * ادات ظرفدر علی ما سبق
فی الادوات المرکبة * نظم * دیباجه‌نك بیت ثالث عشرنده کچدی * لغتها
جمع لغتدر لغت دیباجه‌نك بیت تاسعنده کچدی ها ادات جمعدر
علی ما سبق فی قواعد المقدمة * عرب * بیانی بیت مزبور شرحنده
کچدی حاصل معنی عرب لغتلری نظمنده قطعه چونکه بونده
بیان ایده جکی سکز حرفی سه زبان ایده جکدر اکا تمهید لازمدر

* ثا و حا و ذال و صاد ای نور عین *

بو مقامده نور عین خطابدر چونکه مصراع ثانی آخرنده حرف عین کلور
فلا تشتبه * داخی ضاد و طا و ظا و حرف غین *

بو سکز حروف اسماء حروفدر تکم تفصیلی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کچدی

* فارسیده قافیه اولمق محال *

قافیه * لغتده تابعه معناسنه در اصطلاحده عربی اشعارنه متعلق علم
قافیه‌ده اون ایکی در او تعریف ایلدیلر از جمله مصراع ثانیه قافیه دیدیلر
باقیلری دخی محلنده مسطوردر فاما که اشعار فارسیه ایچون ترتیب اولنان
علم قافیه‌ده حرف روی‌یه قافیه دیرلر تکم ناظم تحریرك کلامنك سیاق وسباقی
انی اقتضا ایدر کاهی حرف رویدن بشقه حرف روی کندوسندن جزو
اولان کلمه‌یه‌ده اطلاق ایدرلر لکن بو مقامده مراد حرف رویدر * محال * ممتنع
معناسنه در لکن بو مقامده مراد محال عادیدر نهایت وقوعی بو قدر

* یازمشم شاید اوله نقص کمال *

شاید

شاید * احتمال دیو قرق التنجی قطعه‌نك بیت رابع عشری شرحنده
کلور * نقص * ضد کمالدر * کمال * اواخر دیباجه‌ده کچدی

* بو سببدن اول سکز حرفه تمام *

سبب * دیباجه‌نك بیت حادی عشرنده کچدی * حرف * قطعهٔ
اولی‌نك عنوانده کچدی تمام معروف

* بشقه اسلوب ایله قیلدم خوش نظام *

اسلوب * اقنوم وزننده طرز وروش وقانون وقاعده معناسنه فارسیده
وترکیده دخی بو معنالرده شایعدر ابو المعانی بیت شنیدم چنین کفت
اسلوب استاد * خورش را نباشد ز اسلوب معتاد * فارسیده ایکی معناسی
دخی واردر برحکیم آدی ثانی بر نوع طعامدر * خوش * بمعنی خوب
کما سبق فی رابع الرابعة * نظام * دیباجه‌نك بیت ثالث عشرنده کچدی

* ضم ایدوب تازی لغاتن آخره *

ضم * معروف * تازی * تاء فوقیهٔ ممدوده‌نك فتحی و رای معجمهٔ ممدوده‌نك
کسریله عربی دیمکدر مثلا اسب تازی ولسان تازی دیرلر شرف الدین
یزدی در معمای بوسه بیت زلعل یار خواهم ضد شرقی بتازی و دری و قلب
و تصحیف * هم دخی تازیدن لفظندن اسم مصدردر تکمله حل معمای بوسه
ضد شرق غربست و مصحف غرب عرب و مرادف عرب تازی و مصحف
تازی بازی و مرادف تازی لعب و مقلوب لعب بعل و مصحف بعل بغل و مرادف
بغل استر و مصحف استر اشتر و مرادف اشتر جمل و مصحف جمل حمل و مرادف
حمل بره و مصحف بره تره و مرادف تره بقله و مقلوب بقله قبله که این مرادست

* قافیه م اولدی آنکله فاخره *

قافیه * قد سبق آنفا * فاخره * عربیدر انشالرده دخی مستعملدر مأخذ
اشتقاقی فخردر * اوچ لسان اوزره یازلدی اول حروف *

یعنی بو سکز حرفك قطعه‌لری سه زبان اولدی تکم بعض فضلاء
مجموع تحفه‌سنی سه زبان ایلدیکی کبی چونکه لساندن مراد بو مقامده
لغتدر تکم تفصیلی دیباجه‌نك بیت سابعی شرحنده کچدی

* هب محلنده مرتبدر صفوف *

محل * و * مرتب * و * صفوف * عربیلردر انشالرده دخی مستعملردر

* فاعلاتن فاعلاتن فاعلات *

يعنى بو قطعه بحر رمل مسدسدندر لكن عروض وضربك كبى مقصور وكبى
محذوفدر ❊هب اوجنجيدر عربجه اول لغات❊
لكن فارسى وتركبده ترتيبه رعايت اتمدى فتبصر

❊ قطعه در ثا بسخن كرده لطافت ايراث ❊

قطعه در ❊ قطعهٔ اولى عنوانده كچدى ❊ ثا ❊ حرف معهوده بسخن اوقلنده كى باء موحدهٔ مفتوحه تعديه ايچوندر على ماسبق فى الادوات البسيطهٔ سخن سوز ديو اوتوز برنجى قطعه نك بيت سابعنده كلور ❊ كرده ❊ يكرمى يدنجى قطعه نك بيت ثامننده كلان كردن لفظندن اسم مفعولدر لطافت ثلاثى ❊ وايراث ❊ افعال وزننده مصدر عربلردر انشارده دخى مستعملاردر حاصل معنى حرف ثاء مثلثه حقنده كلامه لطافت پيدا ايدر قطعه

❊ برزكر دينلدى اكنجى به عربجه حراث ❊

برزكر ❊ اسم فاعلدر چونكه برز راى مهمله نك زاى معجه او زرينه تقديميله مضبوطدر نتكم قطعهٔ عاشره نك بيت تاسعنده كچدى كر ادات اسم فاعلدر على ماسبق فى الادوات المركبهٔ ❊ حراث ❊ شده ايله مبالغهٔ اسم فاعلدر

❊ تشنكى اولدى صوسزلق هم او معناده لهاث ❊

تشنكى ❊ عربده لامك فتحى وهاء ممدوده ايله لهاث معناسنه كه بنه عربده ظما وعطش دخى ديرلر اصلنده مركبدر چونكه تشنه صوسز ديو قطعهٔ رابعه نك بيت اولنده كچدى هم دخى آخرنده هاء رسميه اولان كلمه يه ياء تحتيهٔ مصدريه لاحق اولنجه كاف فارسيهٔ مفتوحه يه منقلبه اولور ديو مقدمه ده كچدى

❊ قز طوغرماغه دى زايدن دخت وايناث ❊

زايدن دخت ❊ نونك كسريله تركيب اضافيدر عربده افعال بابندن ايناث معناسنه چونكه زايدن زاى معجهٔ ممدوده نك فتحى وياء تحتيهٔ ممدوده نك كسرى ودالك فتحى ونون ايله مصدردر طوغرمق معناسنه عربده تولد ديرلر انسان اولسون حيوان اولسون دخت قزديو قطعهٔ ثالثه نك بيت سابعنده كچدى

❊ دى جماع ايتمكه كادن دينلور هم ارفاث ❊

كادن ❊ كاف فارسيهٔ ممدوده نك ودالك فتحلرى ونون ايله مصدردر بمعنى الجماع والوقاع كه عربده افعال بابندن ارفاث ديرلر ثلاثيسى رفثدر ابو المعانى بيت بوقت كادن لعل لبش كرد دهن كبرى ❊ چوطاليغر بيابى كادن اولذت بسيار ❊ مستقبلاتى الفدن صكره ياء تحتيهٔ مفتوحه ايله كايدو كايند كلور

❊ جمله ازكك ديمه مفهومى زنان ايله ذكور ❊

زنان ❊ آخره الف ونون الحاقيله يكرمى اوچنجى قطعه نك بيت ثالثنده كلان زن لفظنك جمعيدر نتكم عربده مفردنه ذكر جمعنه ذكور ديدكلرى كبى

❊ مادكان اولدى ديشى جمعى آنك كبى اناث ❊

مادكان ❊ بيت مز بورده كلان ماده لفظنك جمعيدر كاف فارسيه هاء رسميه دن مبدلدر على ماسبق فى قواعد المقدمهٔ نتكم عربده مفردنه انثى جمعنه كسر ايله اناث ديدكلرى كبى

❊ دوشمه آدينه مندش ديديلر يعنى بساط ❊

مندس ❊ ميمك كسرى ونونك سكونى ودالك كسرى وشين معجه ايله دشمه كه عربده بساط ديرلر استاد فرخى بيت نيلكون پرده بركشيد هوا ❊ باغ بنوشت مندش ديبا

❊ اومتاعنه دى كاچال ودخى دينيدى اثاث ❊

كاچال ❊ كاف ممدوده نك وجيم فارسيهٔ ممدوده نك فتحلرى ولام ايله اومتاعى كه عربده كسر همزه وايكى تاء مثلثه ايله اثاث هم دخى اثواب منزل ديرلر عنصرى بيت ز ودبركند و بازسودندش ❊ همه كاچالها نمودندش

❊ دستيار اولكه اعانت ايده مفهومى نصير ❊

دستيار ❊ معناى تركيبيسى اللو ديمكدر ز يار دست ال ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كلور يار ادات نسبتدر على ماسبق فى الادوات لكن معين ونصير معناسنده غالب اولمشدر عنصرى بيت دستيار وستور كار سفر ساخته كرد هر چه نيكوتر ❊ نصير ❊ فعيل وزننده اسم فاعل عربيدر

❊ ياورى اولدى مدد ايتمكه معناسى غياث ❊

ياورى ❊ عربده غياث واعانت معناسنه اصلنده مركبدر چونكه ياور ياء تحتيهٔ ممدوده نك وواوك فتحلرى وراايله بمعنى معين ونصير آخرنده كى ياء تحتيهٔ مصدريه در شاعر تركى بيت ياور اولورسه اكر لطف خدا برقوله ❊ بر بوله محتاج ايكن خلقه اولور پادشا ❊ غياث ❊ اصلنده كسر غين معجه ايله غواث ايدى

❊ دينلدى قارشمشه آميخته ممزوج كبى ❊

آميخته ❊ اللى التنجى قطعه نك بيت خامسنده كلان آميختن لفظندن اسم مفعولدر عربده ممزوج ومخلوط ديرلر

❊ دى قرشدرمغه شوريدن داخى مشاث ❊

شوريدن ❊ شين معجهٔ ممدوده نك ضمى وراء ممدوده نك كسريله مصدردر قرشمق وقرشدرمق معناسنه آميختن لفظى كبى هم لازم وهم متعدى اولور

شاعردر صفت عروسی بیت چوشوریده وزغن بشهدوشکر * که پیچیده درجامه خواب یکدکر * عربیده قرشدرمغه مزج ومثماث دیرلر همدخی شوریدن بمعنی تیره کردن یعنی بولاندرمق معناسنه دخی دیوانه اولمق معناسنه دخی شستن یعنی غسل معناسنه ده کلور کذا فی فرهنك جهانکیری * مثماث * کسر میمله زلزال کبی مصدر مضاعف عربیدر

* او اکه تنبلدر آنك آدی کنبر وعفشل *

کنبر * کافك فتحی ونون ممدوده نك کسری ورا ایله بمعنی کاهل وتنبل وبسیار خوار که عربیده عفشل ومتکاسل دیرلر میر نظمی بیت مشود رطعام دکر راکنبر * شود راضی مردان بنان وپنیر * عفشل جعفر وزننده عین وفاوشین معجمه ولام ایله مضبوطدر

* زودر وتیز یوریجی هم او معنا ده دلاث *

زودرو * وصف ترکیبیدر عربیده دلاث وسریع السیر دیرلر چونکه زودتیز دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلور وقرق برنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده کلان رفتن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر نتکم اسم فاعلی قطعهٔ ثانیه نك بیت عاشرنده کچدی * دلاث * کسر دال ولام ایله مضبوطدر

* کرویدن دی اینانمغه که ایمان کیدر *

کرویدن * کاف فارسیه نك کسری ورانك فتحی وواو ممدوده نك کسریله بمعنی ایمان مصدردر ابو المعانی بیت وعد خوبان جهان راکرویدن نشود * دادن عاشق صادق بغریب استادند * همدخی رهن معناسنه ده کلور

* اولدی قندرمه فژولیدن هم استحثاث *

فژولیدن * فانك وزای فارسیهٔ ممدوده نك ضمری ولام ممدوده ایله بمعنی تحضیض وتحریك وتشویق واستحثاث مصدردر * استحثاث * استفعال وزننده مصدر عربیدر * صاتون الماغه خریدن دیدیلر یعنی شرا *

خریدن * خاء معجمه نك وراء ممدوده نك کسرلریله بمعنی شرا واشترا مصدردر کمال خجندی بیت حکمت فروش تاکی مرهم همیکند عرض * ماحستکان نخواهیم اینها بجان خریدن

* دخی کوندرمه فرستادن ایمش هم ابعاث *

فرستادن * فانك ورانك کسرلری وسینك سکونی وتاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحیله مصدردر عربیده افعال بابندن ابعاث وارسال وچقتابده

بیبارمق دیرلر * ابعاث * وثلاثیسی بعث مترادفلردر

* هر لسانك عربی منتخبدر چلبی *

لسان * دیباجه نك بیت سابعنده کچدی عربی ومنتخب * معروفلردر * چلبی شاعر بیت چلبیلکده شهامدخلی یوقدر نسبنك * علمله متصف اولان کسه دیرلر چلبی * فارسی کرچه ایدر طبعه لطافت ایراث *

بونده البلاغة فی العرب والملاحة فی الفرس والسیاسة فی الترك کلامنه اشارت واردر بونك بحری سابقدن معلومدر همدخی بوقطعه ده رد العجز علی الصدر کبی صنعت واردر فافهم * قطعهٔ در جیم پر کوهر چو کنج *

قطعهٔ در * قطعهٔ اولی عنوانده کچدی * جیم * بومقامده مراد حروف مبانیدن اولاندر * پر * طولودیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کلور * کوهر یانی دیباجه نك بیت عاشری شرحنده کچدی * چو * ادات تشبیهدر کما سبق فی الادوات المرکبة * کنج * خزینه دیو بوقطعه نك بیت اولنده کلور حاصل معنی جوهر طولو خزینه کبی جیم حقنده قطعه یاخود برقطعه درمناسبت دخی ظاهره در * کوشه در کنج وخزینه اولدی کنج *

کنج * کافك ضمی ونونك سکونی وجیم ایله بیغوله کبی کوشه معناسنه که عربیده زاویه دیرلر کوشه دخی فی الاصل فارسیدر لکن ترکیده وانشاده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی حکیم فردوسی بیت کرتندبادی برآیدز کنج بخاك افکند نارسیده ترنج * همدخی کنج مطلقا چین وشکنج معناسنه ده کلور * کنج * کاف فارسیه نك فتحی ونونك سکونی وجیم ایله خزینه ودفینه معناسنه در حق کنز بوندن معربدر * نوجوان شول کسه در کیم اوله کنج *

نوجوان * واو اولی نك سکونیله مرکبدر زیرا نو یکی دیو قرق بدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور * جوان * جیمك ضمی وواو ممدوده نك فتحی ونون ایله تازه ویکت معناسنه انسانده وسائر حیوانده مستعملدر

* صایده اون بش اولور کرچه سه پنج *

سه پنج * سینك صکره هاء رسمیه ایله اون بش معناسنه که عربیده خمسة عشر کبی چونکه معنای ترکیبیسی اوچ بش دیمك اولور زیرا سه اوچ پنج بش دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور البته اوچ بش اون بش بش اولور بو معنی اکر بینلرنده واو عاطفه اولمازسه فاما که اولورسه اوچ دخی بش دیمك اولور مقام ترقیده مستعملدر نهایت یدی معناسنه اولور

* عاریت دخی مسافردر سپنج *

سپنج * واوسز وهاء رسمیه سزدرت معنایه در اول بمعنی عاریت وامانت که دنیایه سرای سپنج دیرلر دارعاریت معناسنه ثانی بمعنی مسافر ومهمان کبی حکیم فردوسی بیت * که امشب درین خانه باشم سپنج * نباشد کسی رازمن هیچ رنج بو ایکی معنایه مصراع اولده اولان معنادن نقل اولنجه علامت نقل هاء رسمیه وواو اسقاط اولندی مناسبت دخی خفیه دکلدر چونکه مسافر واردیغی محلده قلیل المکث اولور همدخی مدت اقامت شرعا مسافره اقلی اون بش کوندر بو مناسبت ایله شعرا دنیایه سپنج دیرلر برادنیاده ایکی اعتبار وارکه بری اوچ کوندر یوم ذهاب ویوم ایاب ویوم مکث بری دخی بش کوندر چونکه شهور واعوامك اساسی اسبوعدر اسبوع دخی یدی کون بویله اولنجه یوم ایاب ویوم ذهابدن بشقه بش کون یوم مکثدر کانه دنیا بش کون اولمش اولدی بو مضمونه خواجه اشارت ایدر مصراع هرکسی پنج روز نوبت اوست * ثالث بوستان وباغ وامثالی نسنه لرك بکجیلرینك ایتدکلری خانه مختصردرکه خس وخاشاکدن تدارك اولنمش اوله رابع بمعنی چراکاه حیوانات که آب وعلفی وافر اوله لکن بو مصراعده مذکور ایکی اولکی معنادر نکته بو بیتده جناس تام واردر

* اوجه یعنی اوتراق ییری سرین *

سرین * سینك ضمی وراء ممدوده نك کسری ونون ایله انسانك اوتراق یری که اکاترکیده اوجه دیرلر بولفظ اوجه فی الاصل چغتای اسامیدر زلالی خونسالاری بیت چوزین آرامکاه آن سرین شد * خمیر قرص مه ابریزین شد * همدخی هرچارپا حیوانك صغریسنه سرین دیرلر وبو ایکی معناده راء ممدوده نك ضمیله سرون دخی دیرلر عنصری بیت کریقین هرکز ندیدی ازکمان آویخته * بنکران فربه سرون وبنکران لاغرمیان

* صاغری غنج وشنج وناز وشیوه غنج *

غنج * غین معجمه نك کسری ونونك سکونی وجیم ایله بمعنی سرین مذکور که صاغری دخی اوترق یری یعنی اوجه عربیده اوجه مقامنده عجیه صاغری مقامنده کفل دیرلر * شنج * شین معجمه نك کسری ونونك سکونی وجیم ایله بمعنی سرین مذکور ایضا بو ایکی لفظی شمس فخری بیت بفرمانش حیوان وانس وپری همه داغ دارند برشنج غنج * شیوه * شین معجمه ممدوده نك کسری وواوك فتحی وهاء رسمیه ایله ناز دلبران وجلوهٔ مهوشان معناسنه

که خوبان محبوبانه مخصوص بر وصف مخصوصدر عربیده غنج ودلال دیرلر بوندن بشقه درت معنایه دخی شیوه دیرلر اول بمعنی طرز وروش ثانی بمعنی عمل نیك وطور خوب ثالث بمعنی حسن وزیبایی رابع بمعنی هنر ومعرفت * غنج * غین معجمه نك فتحی ونونك سکونی وجیم ایله بمعنی ناز دلبران ایضا بوندن بشقه حرکت نازکانه معناسنه وبرنوع الاجه چوال معناسنه ده کاور * ناز * دخی فارسیدر حتی قطعهٔ ثانیه نك بیت ثانیسنده ناز جلوه دیو کچدی لکن ترکیده وانشارده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی

* چوق قبورجق صاچ آدی مرغول ایمش *

مرغول * میمك فتحی وراءنك سکونی وغین معجمهٔ ممدوده نك ضمی ولام ایله بمعنی مذکور که عربیده جعد کثیر دیرلر بوندن بشقه بش معناسی دخی واردر اول بمعنی پیچتاب ثانی بمعنی خط خوبان ثالث بمعنی آوازرابع بمعنی نشاط وخرمی خامس بمعنی نغمه ونقره

* بوکلمه چین وشکن درهم شکنج *

چین * جیم فارسیهٔ ممدوده نك کسری ونون ایله بوکلم معناسنه که عربیده اف دیرلر شاعر بیت بچین زلف ترسا بچهٔ ایمان بدل کردم * که هرموبی بمحشر خون بهای صد مسلمانست * بوندن بشقه اوچ معناسی دخی واردر اول بمعنی راست وصواب ثانی اسم مملکت که معربی چین لفظدر ثالث چیدن لفظندن امر حاضر ووصف ترکیبی اولور سخن چین کبی * شکن شین معجمه نك کسری وکافك فتحی ونون ایله چین مذکور کبی بوکلم معناسنه درمثلا شکن زلف وشکن جامه دیرلر کمال اسماعیل * بیت درست کشت همان شکستکیٔ منش * که نیك ازان بشکستست زلف پرشکنش * بوندن بشقه شکن یدی معنایه دخی کاور اول بمعنی تندی وتیزی واعراض ثانی بمعنی خوردن وخاییدن ثالث بمعنی هزیمت عسکر وشکستکیٔ لشکر رابع بمعنی اصول خامس بمعنی مکر وحیله سادس نام ولایتدر اما بو معناده مؤید الفضلاده فتح شین وسکون کاف ایله مرویدر سابع بمعنی لحن وسرود * شکنج * شین معجمه نك کسری وکافك فتحی ونونك سکونی وجیم ایله بوکلم معناسنه در چین مذکور کبی مطلقا میرخسرو بیت کبسوز شکنج نازماندش * نرکس زکرشمه بازماندش * بوندن بشقه درت معناسی دخی واردر اول بمعنی شکنجه که مجرمه تعذیب ایچون ایدرلر ثانی برنوع مار سرخ ادیدر

ثالث اصول که موسقیده اولور رابع بمعنی مکر وحیله وضم کاف ایله برمقله
برعضوك جلدنی طوتوب صقمغه دیرلر که اکا بعض ترکیده چمدیك دیرلر
ادات الفضلاده قبرجق علتلرندن برعلتدر که حیارك دخی دیرلر دیومر ویدر

* سرکلو اولدی زکام آماش شبش *

سرکلو * تخفیف ایچون رانك سکونیله اکرچه ناظم تحریر زکام دیو وفرهنك
شعوری قمردماغده برعلتدر دیو تفسیر ایتدیلر معناسی ترکیبی بوغاز باشی
دیمکدر چونکه سرباش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور کلو
بوغاز دیو قطعهٔ مزبوره نك بیت ثالثنده کلور بهر حالده مناسبت ظاهردر چونکه
زکامك اکثری اثری بوغاز باشنده ظاهر اولور * آماس * همزه ومیم ممدودتینك
فتحلری وشین ایله شبش که انسان وحیوان وجودنده ظاهر اولور عربیده ورم
ودمل دیرلر شمس فخری بیت مباد خرمی خصم تو بجز جنون * مباد فربهی
دشمنت بجز آماس

* اوکسور کدر سرفه هم دیرلر سکنج *

سرفه * سینك ضمی ورانك سکونی وفانك فتحی وهاء رسمیه ایله اوکسورك که
عربیده سعال دیرلر میر نظمی بیت نشان تنکی سینه است از سرفه طبیعت رادهد
بسیار کلفه * سکنج * سینك کسری وکاف فارسیه نك فتحی ونونك سکونی
وجیم ایله سرفه کبی بمعنی سعال همدخی تراش کردن معناسنه وکزیدن یعنی
اصرمق معناسنه که سکنجیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر
ورنوع یپولك زهرناك ایلاندر

* دردسر باش آغریسی دشوار کوج *

دردسر * ترکیب اضافیدر چونکه درده مصراع ثانیده کلور سرباش دیو
یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور * دشوار * دالك ضمی وشین معجمه نك
سکونی و واو ممدوده نك فتحی و را ایله کوج که عسیر معناسنه جمالای شیرازی
بیت مکس آسان بشهد افتد * ولی دشوار برخیزد * اصلی تاء مثلثه فوقیه نك
وخاء معجمه نك فتحلری وواو علامت ایله دشخوار ایدی حاصلی بونده اوچ
لغت واردر اول دشخوار انوری بیت هرچه پنهان قضاء خرم تو پیدا داشته
هرچه دشخوار قدر عزم تو آسان یافته * ثانی اندن مخفف تانك حذفیله
دشخوار ناصر خسرو بیت کر آسانی همی بایدت فردا * مکیر از بهر دنیا
کار دشخوار * ثالث اندن مخفف دشوار مذکور

* درد محنت رنج اینجتمه مرنج *

درد * دالك فتحی ورانك سکونی ودال ایله بمعنی محنت ورنج ومشقت میر خسرو

رباعی عشق دارم وسینه سوزانی * دردی دارم ودیده کریانی * عشق وچه
عشق عشق عالمسوز * دردی وچه درد دردبی درمانی * رنج * رنجیدن
لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر * مرنج * نهی حاضردر چونکه
میم مفتوحه ادات نهیدر علی ماسبق فی الادوات البسیطة رنجیدن اینجتمك
دیو فرق بشنجی قطعه نك بیت اولنده کلور همان بو اجلدن بو مفاده اینجتمه
لفظی ماقبلنده رنج لفظی تفسیر اولسه ده جائزدر مابعدنده مرنج لفظی
تفسیر اولسه ده جائزدر زیرا لفظ اینجتمه ترکیبده هم اسم مصدردر
وهم نهی حاضردر علی ما لایخفی علی من له ذوق من الکلام

* یاره شول مسهل ایارج حیدر *

یاره * یاء مثناة تحتیه ممدوده نك ورانك فتحلری وهاء رسمیه ایله برمشهور
مسهل حب ترکیبیدر که اطیف وناز کدر همزه ایله ایاره وایارج دخی دیرلر
ناظم نحریرك مسهل ایارج حیدر دیو تفسیری نك نکته سی بودرکه ایارج لغت
کتابلرندن همزه نك ورانك فتحلریله مضبوطدر اکثری تفسیر اوله رق ذکر ایلدیلر
ناظم نحریر دخی اکثره تابع اولدی شهریاری رباعی بانیغ جفا کرجکرم یاره کند
ناچارهٔ آن پزشك بیچاره کند * از اشك چو یاقوت وزد بر رخ خویش * ای
خسته جکر مفرح و یاره کند * بوندن بشقه یاره بش معنایه دخی کلور اول بمعنی
دوست لفظ یار کبی ثانی بمعنی قوت وقدرت ثالث عورتلر قوللرینه طاقدقلری
اینجو ولعل امثالندن قولباغی رابع زمان قدیمده علامت بندکی ایچون آلتون
وکومشدن بنده لر قوللرینه طاقدقلری قولباغی خامس بمعنی جرح

* دیدیلر راونده هم ریوند ومنج *

ریوند * راء ممدوده نك کسری و واوك فتحی ونونك سکونی ودال ایله راوند که
برمشهور کوکدر اعلاسی ولایت چینده اولاندر وروم دیارنده دخی اولور
جکری تازه لر دافع حرارت ومخرج صفرا غایتله نافع ومعتبر دوادر واکثر
مسهل اشربه لرده استعمال ایدرلر * راوند * دخی فارسیدر لکن ترکیده
وکتب طبده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی * منج * میمك فتحی
ونونك سکونی وجیم ایله بمعنی راوند مذکور

* یاغ روغن جرب یغلو نسنه در *

روغن * راء ممدوده نك ضمی وغین معجمه نك فتحی ونون ایله مطلق یاغدر
عربیده سمن ودهن معناسنه اکثری محصول عنه معا ذکر اولنمسی

قاعده‌در مثلا روغن ساده وروغن زیت وروغن کنجد وروغن لوز دیرلر فاما که عربیده روغن ساده‌یه سمن وروغن باداعه دهن اوز دیرلر فارسیده جمله‌سنه روغن دیرلر * جرب جیمک فتحی ورانک سکونی وباء موحده ایله یاغلو که دسومتلو اولان نسنه در حکیم خاقانی بیت جرب شیرین نعمت دنیا * بکس راندش نمی ارزد * عربیده فتح رأ ایله وجود انسانده برخارش وحکه درکه اکا ترکیده اویوز دیرلر

* دنبه قویرق ایچ یاغی پیه وزدنج *

دنبه * دالک ضمی ونونک سکونی وباء موحده نک فتحی وهاء رسمیه ایله مطلقا قویرق معناسنه قوزی وقیون وآت وسائر حیوانده استعمال اولنور لکن عربیده مدوّرینه الیه طویلنه ذنب دیرلر وکونکا محبوبانه ده استعاره طریقیله دنبه دیرلر ابو المعانی بیت نصیحتی شنواز من که اختیارمده برای دنبهٔ فربه دلت همین ازدست * پیه * باء موحدهٔ ممدوده‌نک کسری واظهار ها ایله ایچ یاغی که عربیده شحم دیرلر وقویرق یاغنه‌ده دیرلر زدنج * زای فارسیه‌نک ودالک فتحلری ونونک سکونی وجیم ایله بمعنی پیه مذکور ابو المعانی بیت مهر نبود اندرین بزم جهان را که فلک اززدنج درد منددان کرد وشمع میفروخت

* کوفته‌دیمنی دوکلمش کوشت ات *

کوفته * کاف ممدوده نک ضمی وفانک سکونی وتاء فوقیه‌نک فتحیله مطلقا دوکلمش معناسنه هرنه اولورسه اولسون همدخی دوکلمش ات که معروف طعامدر شیخ سعدی بیت کوفته بر سفرهٔ من کومباش * کوفته رانان تهی کوفتست * اسم مفعولدر مصدری کوفتن که مطلقا دوکمک معناسنه مثلا هوانده دوکمکه وخرمنده دوکمکه وقپو قاقمغه وامثالنه شاملدر * کوشت کاف فارسیهٔ ممدوده‌نک ضمی وشین معجمه‌نک سکونی وتاء فوقیه ایله مطلقا ات معناسنه آدمده اولسون حیوانده اولسون طیورده اولسون عربیده لحم معناسنه

* طواو مناره دی جرغند وروبج *

جرغند * جیمک فتحی ورانک سکونی وغین معجمه‌نک فتحی ونونک سکونی ودال ایله قیمه ایله مملو منار که جکر آکنده وروبج وزوبج دخی دیرلر عربیده عصب معناسنه جیم فارسیله دخی منقولدر مجمع الفرسده بمعنی چراغدان واقع اولمشدر معنای اوّله ابو المعانی مثنوی روستایی برفته در بازار * زیرو بالا

چوکرده کشت وکذار * پیش آشپز رسیده بدنا که * دید چرغند پر یده‌بود دنبه * اشتهایش بروچو غالب بود * بخریدن بجان طالب بود روبج * رانک وواوک فتحلری ونونک سکونی وجیم ایله بمعنی جرغند مذکور

* اوقو وزنیله بو نظم دلکشی *

وزندن مراد وزن عروضیدر نتکم اواخر دیباجه شرحنده کچدی * نظم دیباجه‌نک بیت ثالث عشرنده کچدی * دلکش * کوکل چکیجی دیو قطعهٔ ثانیه‌نک عنوانی شرحنده کچدی

* اوله سک سنجیده طبع ونکته سنج *

سنجیده * سینک فتحی ونونک سکونی وجیم ممدوده‌نک کسریله طارتلمش وبکنلمش معناسنه وصاحب تجربه معناسنده‌ده کلور اسم مفعولدر مصدری سنجیدن لفظیدر * طبع معروف * نکته سنج * وصف ترکیبیدر سردقیق وزن ایدیجی معناسنه زیرا نکته سردقیق دیو عنوان رابعه شرحنده کچدی سنج سنجیدن مذکوردن امر یاخود اسم فاعل مخففدر تنبیه بحر قطعه ماسبقدن معلومدر

* قطعه درحا بسپهر است فروزان چو صباح *

قطعه درحا * بیانی قطعهٔ اولا عنوانی شرحنده کچدی * سپهر * کوک دیو قرق سکزنجی قطعه‌نک بیت سادسنده کلور اوّلندکی باء موحدهٔ مفتوحه انتهاء غایت ایچون عربیده الی معناسنه‌در علی ماسبق فی الادوات البسیطة است * ادات ربطدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة * فروزان * فانک وراء ممدوده‌نک ضملری وزای معجمه ایله فرختن لفظندن امر حاضر آخرینه الف ونون الحاقیله اسم فاعلدر برّاق ومشتعل معناسنه‌در نتکم فروزنده پارلیجی دیو اوتوز بشنجی قطعه‌نک بیت رابعنده کلور * چو * ادات تشبیهدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة * صباح * معروف * حاصل معنی صباح کبی کوکه دک مشتعل اولان حرف حا حقنده قطعه در

* آچیجی اولدی کشاینده عربجه فتاح *

کشاینده * کافک ضمیله اسم فاعلدر عربیده شدّه ایله فعال وزننده فتاح معناسنه‌در مصدری کشایدن یاخود کشودن لفظلریدر بونک کافی مشهور اولان عربیدر فرهنک شعوریده کاف فارسیه ایله مضبوطدر

* دی اناختر دیه جک یرده مزنک ودفتاح *

مزنک * میمک وزای فارسیه‌نک فتحلری ونونک سکونی وکاف ایله کلبد کبی

انا خنزر معناسنه عربیده مفتاح دیرلر لکن فرهنك شعوریده اغنج کلید دیو ضبط ایلدی بعض نسخه ده زای فارسیه بدلنه دال مهمله ایله مدنك واقع اولمشدر لکن رسیده نظر فقیر اولان اغتلرده مدنك لفظی دندانهٔ کلید یعنی کلید یری دیو مذکوردر

* تکری آدی ایله بانام خدا بسم الله *

بانام خدا * یعنی بسم الله چونکه باء موحدهٔ ممدوده ادات الصاقدر کما سبق فی الادوات المرکبة نام آد دیو قرق دردنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور خدا تکری دیو قطعهٔ اولی نك بیت اولنده کچدی

* سیب خوردم یدم المای اکلت التفاح *

سیب خوردم * ترکیب اسنادیدر عربیده اکلت التفاح معناسنه چونکه سیب الما دیو اللنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور خوردم ماضی متکلم وحده در مصدری خوردن قطعهٔ ثالثه نك بیت عاشرنده کچدی

* پارلیان نسنه یه تابنده ولامع دینلور *

تابنده * اسم فاعلدر عربیده لامع ومشتعل ومضیٔ معناسنه مصدری تاء فوقیهٔ ممدوده نك فتحی وباء موحدهٔ ممدوده نك کسری ودال ونون ایله تابیدن لفظیدر که شعله وضیا ویرمك ولمعان ایتمك وقزمق وقزدرمق وطاقت کتورمك وبوکمك معنالرینه در

* شمع ایزان چراغك اپدرهم مصباح *

شمع ایزان * جزؤ ثانیسی همزهٔ ممدوده نك کسری وزای معجمهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله مرکب اوله رق چراغ معناسنه درعربیده کسرایله مصباح دیرلر فرهنك شعوریده وفرهنك جهانکیریده یانمش چراغ ویناجق چراغ دیو مذکوردر * چراغ * دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی

* غمسه معناسی بمنك ودخی بلبال اوله *

بمنك * باء موحده نك کسری ومیمك فتحی ونونك سکونی وکاف ایله غصه واندوه که عربیده ایکی باء موحده نك فتحیله بلبال وحزن دیرلر

* شادکردن دی سوینډرمکه یعنی افراح *

شادکردن * مصدر مرکبدر عربیده تفریح وافراح معناسنه چونکه شاد یعنی مسرور وفرحناك دیو قطعهٔ رابعه نك بیت ثالثنده کچدی کردن ایتمك دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور

* صاقلمق اولدی نهفتن که مآلی اخفا *

نهفتن * نونك وهانك ضملری وفانك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ونون ایله عربیده ستر واخفا معناسنه مصدردر خواجه سلمان بیت کوریٔ
چشم مخالف من حسینی مشربم * راه حق انبست نتوانیم نهفتن راه راست

* آشکار ایلمه واکردن ایمش هم ایضاح *

واکردن * مصدر مرکبدر عربیده ایضاح معناسنه همدخی ربودن معناسنه وخراب کردن معناسنه ده کلور چونکه واو ممدوده نك فتحیله والفظی آچق معناسنه علی ماسبق فی اثناء الادوات المرکبة بومقامده مذکور اوج معناده مطابقة وتضمنا والتزاما اخذی ممکندر کردن یعنی ایتمك کما سبق آنفا ایضاح اخفا کبی واضحدر

* کوشهٔ چشم دی کوز اوجنه هم غمز العین *

کوشهٔ چشم * ترکیب اضافیدر ایکی معنایه اوّل کوز قویروغی ثانی یعنی نظر نهان یعنی کوز اوجیله بقمق عربیده لمح دیرلر بو ایکی معنایه ترکیده کوز اوجی وعربیده غمز العین دیرلر حافظدر معنای ثانی بیت آنانکه
خاکرا بنظر کیمیا کنند * آیا بود که کوشهٔ چشمی بما کنند * معنای ترکیبیسی کوز بوجاغی دیمکدر چونکه کوشه کاف عربیه نك یاخود فارسیه نك ضمیله بوجق وییغوله معناسنه کما سبق فی اوّل الثالثة عشر چشم کوز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اوّلنده کلور * غمز العین * ترکیب اضافیٔ عربیدر چونکه * غمز * غین معجمه نك فتحی ومیمك سکونی وزای معجمه ایله کوز قپامغه دیرلر بو صورتده غمز العین ترکیبنده تجرید واردر لکن کوز اوجی اولمسی حقیقت عرفیه اولمه محمولدر کما یقال نظر ته بغمز العین

* نکریدن دینلور باقغه دخی الماح *

نکریدن * نونك کسری وکاف فارسیه نك فتحیله مصدردر نکریستن ونکرستن کبی عربیده نظر والماح دیرلر

* قوجی یه دینډی سخن چین دخی نمام اوله *

سخن چین * یعنی نمام اصلنده وصف ترکیبیدر سوز دیرمك معناسنه زیرا سخن سوز دیو اوتوز برنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور چین جیم فارسیهٔ ممدوه نك کسری ونون ایله امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر مصدری چیدن لفظیدر تکم اسم مفعولی اوتوز یدنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور زیرا مستقبلاتی

خلاف قیاس اوزره چیندوچیننده کلور تمام شده ایله وزن ومعناده غمار کبی

* کوپکلک اورمه‌سی لایدن سك یعنی نباح *

لایدن سك * ترکیب اضافیدر چونکه لایدن لام ممدوده‌نك فتحی و یاء تحتیه ممدوده نك کسریله کوپك وچقال وامثالی حیواناتك اورمه سی واولومه‌سی معناسنه عربیده کوپك اورمه‌سنه نونك ضمی و باء موحده ایله نباح دیرلر مجمع الفرسده بمعنی بیهوده کفتن یعنی هرزه سوز سویلمك دیو مذکوردر سك کوپك دیو فرق برنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کلور

* شایکانی دی اوجوزلوغه رفاغه کبیدر *

شایکانی * شین معجمهٔ ممدوده‌نك فتحی و یاء تحتیه نك سکونی وکاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ونون ممدوده نك کسریله اوجوزلق و بوللق که عربیده رفاغه ورخاووسعت دیرلر آخرنده کی یاء تحتیه نسبیه‌در چونکه اللی ایکنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده کنج شایکان کلور تفصیل انده در * رفاغه رانك وفاء ممدوده‌نك وغین معجمه‌نك فتحلریله مضبوطدر

* خشك سال اولسه کیم قحط وغلا اوله کلاح *

خشك سال * قحطلو وغلا اوسنه که عربیده کافك ضمیله کلاح وسنین دیرلر اصلنده ترکیب توصیفیدر چونکه خشك قورو دیو اللی برنجی قطعه‌نك بیت اولنده کلور سال یل معناسنه‌در عربیده سنه وعام دیرلر چغتایده ایغله وایل دیرلر

* ایلکك ایله بکا آچ قپویی ای آچیجی *

بو مصرع ساده تفسیر وترجمه‌در لکن مفسری فقط عربی قیلدی کانه عربی جمله لسانك اشرفی ومنتخبی اولدیغنه اشارت ایلدی کما اعترفه آنفا

* افتح الباب با کرامك لی یا فتاح *

بحمد الله الملك المنان عربینك بلاد مزده بلکه کافهٔ بلاد اسلامیه‌ده شهرت وشیوعی حسبیله فارسی یه اولان معامله کبی تفصیل اولنمدی همان ناظرك ذهننه احاله اولندی تتمه بحر قطعه ماسبقلردن معلومدر

* قطعه درخا چو شکرخای وبکن استنساخ *

قطعه درخا * بیانی قطعهٔ اولینك عنوانی شرحنده کچدی * چو * ادات تشبیهدر کما سبق فی الادوات المرکبة * شکرخا * وصف ترکیبیدر شکر چینیجی معناسنه ز براشکر شین معجمه‌نك وکاف مشدده یاخود مخففه‌نك فتحلری ورا ایله معروف شکر وقند معناسنه مصراع شکر بترازوی وزارت برکش

لکن بو عنوان قطعه ده شین معجمه تخفیفله در خای وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعه‌نك بیت خامسنده کلور * بکن * ایله دیو قطعهٔ سادسه‌نك بیت اخیرنده کچدی اولنده کی باء موحدهٔ مکسوره تحسین لفظ ایچوندر استنساخ * استفعال وزننده نسخه المق معناسنه حاصل معنی حرف خاحقنده اولان قطعه‌یی شکر چینیجی کبی استنساخ ایله

* اغاجك دالی نهال اولدی هم آنك کبی شاخ *

نهال * نونك کسری وهاء ممدوده نك فتحی ولام ایله عربیده غصن معناسنه میرز فصیحی بیت تنها نشینی باغمت سوادی بسیار آورد * آخر نهال عشق تو دیوانکی بار آورد * همدخی بستر کبی قالیجه معناسنه چغتایده نال دیرلر شاخ * شین معجمهٔ ممدوده‌نك فتحی وخاء معجمه ایله نهال مذکور کبی غصن معناسنه مثلا غیاث بیت کشته دستم شاخ کل از بسکه دارد راغها * یادکار باغ نومید ست رسم میرنم * بوندن بشقه شاخ اون ایکی معنایه دخی کلور اول بو قطعه‌نك بیت ثانیسنده بوینوز دیو کلور ثانی فرخال کبی بولك صاچ معناسنه ثالث پاره معناسنه مثلا شاخ شاخ دیرلر پاره پاره دیمك اولور رابع بمعنی قدح شراب منقولدر که کورجستانده صغن واوکوز بوینوزندن موزون قدح دوزوب باده ایچرلر بو اجلدن نقل یاخود غلبه ایله هر ظرف شرابه شاخ دینلدی خامس اوزون دیرك که اوزرینه سقف خانه ایدرلر آکا شاه تیر وفرسب دخی دیرلر سادس بمعنی پیشانی سابع قوله دیرلر تا اوموز باشندن ال اوجنه دك عربیده ید کبی ثامن نهر کبیردن متشعب نهر صغیر معناسنه تاسع بمعنی قفتان وکوملك عاشر خوشبو اولان عطر یاندن زباد وامثالی قویدقلری ظرفه هم مظروفه دیرلر حادی عشر بمعنی استخوان پهلو یعنی ایکو کمی ثانی عشر بانکه اوتوراقدن پرمقلره وارنجیه دك عربیده رجل کبی مؤید الفضلاده کلاب ایله ممزوج شرابه دخی شاخ دیرلر

* یپراغه برك دینوردا ه بوداغه دخی فاخ *

برك * باء موحده‌نك فتحی ورانك سکونی وکاف ایله یپراق که ایکی نوعدر اول اغج یپراغیدر نتکم شیخ سعدی بیورر بیت برك درختان سبز در نظر هوشیار هر ورقی دفتریست معرفت کردکار * ثانی شکوفه ونبات زمین یپراغیدر خواجه حافظ بیت بلبلی برك کلی خوش رنك در منقار داشت * واندران برك نوا خوش ناله های زار داشت * بو ایکی نوعه عربیده ورق دیرلر بوندن بشقه

برك طقوز معناسنه دخی کلور اول تدارك مهمات سفر ثانی اسباب ولوازم راه ثالث انتظام حال ومآل ومنال وارتباط کلام رابع بمعنی ساز ونغمه وآهنك ونوا خامس بمعنی سرانجام سادس بمعنی عزم وقصد سابع بمعنی بروا ثامن بمعنی رزق وذخیره تاسع بمعنی سروسامان * فاخ * فاء ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله بمعنی نهال وشاخ یعنی اغاجك دالی وبوداغی میر نظمی بیت بهرسوی افراشت فاخ دراز * شده سایه چون خیمه هر برك ساز

* كچی بزاوغلنه بزغاله دی قوزویه بره *

بز * باء موحده نك ضمی وزای معجمه ایله بوزن رخ اهلی كچی كه عربیده معز دیرلر زبرادشتی سنه زهك دیرلر نتکیم بو شعرده دلالت واردر بیت بلی بزرا چو کیرد آخرین خواب * بپای خود رود در کوی قصاب * بزغاله باء موحده نك ضمی وزای معجمه نك سكونی وغین معجمهٔ ممدوده نك ولامك فتحلری وهاء رسمیه ایله كچی اوغلاغی كه عربیده جدی دیرلر وصغر بوزاغسیکه عربیده عجول دیرلر * بره * باء موحده نك ورانك فتحلری وهاء رسمیه ایله قوزیکه عربیده حمل دیرلر بو معناده رانك تخفیفی وتشدیدی جائزدر بو مناسبتله حمل برجنه برج بره دیرلر نتکیم جدی برجنه برج بز دیدکلری کبی میرزا فصیحی بیت آهوی آتشین دم چون از بره برآید * کافور خشك کردد یا مشك تر برابر * بو مصرع بیتدر چونکه آهوی آتشین دم کنشدر بره برج حملدر کافور خشك روز در مشك ترشبدر همدخی بره ابره لفظندن مخففدر قفتان یوزی معناسنه

* کوسفند اولدی قیون هم دخی بو ینوزدر شاخ *

کوسفند * كاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمی وسینك سكونی وفانك فتحی ونونك سكونی ودال ایله قیون كه عربیده ضأن دیرلر فاموضعنه پاء فارسیه ایله کوسپند دخی جائزدر * شاخ * اون اوج معنایه دربری بو ینوز كه عربیده قرن دیرلر باقیسی بیت اول شرحنده کچدی همان معنالر مغایر اولمغله عیب ایطا مدفوعدر

* اکلمق اولدی شناسیدن هم فهمیدن *

شناسیدن * شین معجمه نك کسری ونون ممدوده نك فتحی وسینك کسریله مصدردر شناختن معناسنه ایکیسینکده مستقبلاتی شناسد وشناسنده کلور * فهمیدن * فانك فتحی وهانك سكونی ومیم ممدوده نك کسریله مصدردر شاعر بیت شعر کفتن کرچه درسفتن بود * لیك فهمیدن به از کفتن بود

* دیندی ظن ایتمکه پندار وکمان ایتمکه راخ *

پندار * پاء فارسیه نك کسری ونونك سكونی ودال ممدوده نك فتحی ورا ایله پنداشتن یاخود پنداریدن لفظندن امر صیغه سی اوزره مصدردر بمعنی ظن وکمان هم دخی زعم ووهم معناسنده کلور وامر حاضر ووصف ترکیبی دخی اولور * راخ * راء ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله بمعنی ظن وکمان ایضا ابو المعانی بیت ندارم راخ با من چرخ کردون دوستی دارد * باین علت که از روز ازل بختم سیه بودست * هم دخی غم واندوه معناسنده کلور کمان * دخی فارسیدر لکن ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی

* قصر نعمانه خورنق دینلور کیم مشهور *

خورنق * خاء معجمه نك وواوك فتحلری ورانك سكونی ونونك فتحی وقاف ایله بر قصر عجیبدر كه نعمان شاه بنا ایتدرمشدر بر روایتده بهرام کور کوشکیدر اما اصحی نعمان شاه بنا ایتدرمشدر اسم معماری سنمار ایدی عجایب البلدانده مسطوردر كه ظهر کوفه ده نعمان بن امری القیس امریله سنمار بناسنی اتمام ایدوب نعمان کلوب سیر وتماشا ایدوب مبالغه تحسین وآفرین ایتدکدنصکره سنماره سؤال ایدر كه بو قصرك انهدامنه باعث اولور بناسنده محل وارمی سنمار بلی بر موضعه بر طاش قومشم اکر بر کسنه اول طاشی قوپرسه فی الحال قصر منهدم اولوردیوجك نعمان دیدیکه اول محلی سندن غیری کمسنه بلورمی سنمار بندن غیری کمسنه بلمز دیدکده نعمان شاه بالای قصردن سنماری آتوب هلاك ایلدیکی کبی بو حکایت میان خلقده مشهور اولوب ضرب مثل اولدی بیت جهانده ایلکه ایلك اولیدی * كه نعمان شاه سنماره ایدردی شاعر بیت نه قصر قصر خورنق نشانکه بنیادش * نمیتوان كه کند صد هزار شه نعمان سنمار سینك ونونك کسرلری ومیم مشددهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله بر استاد معماردیکه نعمان شاهه قصر خورنق وعمارت سدیری بنا ایتدی اصلی سام نسلندن ایدی شیخ نظامی مثنوی * هست نام آوری زکشور روم * زیرکی کوزسنك سازد موم * چابك وچرب دست وشیرین کار * سام نسلی ونام او سنمار * بونده میمك نون اوزره تقدیمی دخی لغتدر

* زینت وحسنه‌دی رونق دخی کوشکك ادی کاخ *

رونق * بمعنی زینت وحسن ولطافت میر نظمی بیت رونق وحسن تو ای رشك جهان * کرده آشفته نکه دیدهٔ جان * کاخ * كاف ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله کوشك معناسنه شمس فخری بیت برای نزهت طبع

مبار کش دائم * کند سعادت ترتیب باغ و حجره وکاخ * بوندن بشقه
درت معنایه دخی کلور اول بمعنی خانهٔ بالا ثانی بمعنی تماشاکاه که عربیده
منظره دیرلر ثالث بمعنی باران رابع تون مضافاتندن برقصبه نامیدر

* ژاژخا خلط کلام ایدیجی کبزن لفاف *

ژاژخا * وصف ترکیبیدر بمعنی بیهوده کوز یرا ژاژ ایکی زای فارسیه بیننده
الف مد ایله فائده سز برد کنلو اوتدر خای خاء معجمهٔ ممدوده نك فتحی و یاء
تحتیه ایله خایدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر بو تقدیرجه ژاژخانك
معناسی مزبور دیکنی چینیجی دیمك اولور چونکه مزبور دیکنی چینیان حیوان
بو دامیوب بوغازنده قالدیغی کبی هرزه کو دخی اکا تشبیه اولنوب ژاژخای
هرزه کو معناسنه استعاره قلندی حضرت مولانا بیت بر دلبر ما هیچ کسی را
مفزاید * مانندهٔ او نیست کسی ژاژ مخاید * کبزن * وصف ترکیبیدر
فعال وزننده لفاف معناسنه در چونکه کب لاف دیو قطعهٔ ثامنه نك
بیت خامسنده کچدی زن قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کلان زدن
لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر زیرا مستقبلاتی خلاف قیاس
اوزره زای معجمه نك ونونك فتحلریله زنند وزننده کلور خفاف بیت
تا کی از توکب واین لاف بود * چون توکی همسر خفاف بود

* طرز اطواری اولان بی ادبانه کستاخ *

کستاخ * کاف فارسیه نك ضمی وسین مهمله نك سکونی وتاء فوقیه
ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله طرز واطواری وروش واوضاعی بی ادبانه
اولانه دیرلر میر نظمی بیت ببزم خاص آن بی شرم وکستاخ * درآمد
مست آزرمی در یواخ * کستاخ لفظی میان عوامده کاف عربیله اوقنور
اما غلطدر فصیحی کاف فارسیه ایله در

* یرتغه یرتمجه دی چاك یارق اولدی شکاف *

چاك * جیم فارسیهٔ ممدوده نك فتحی وکاف ایله بو مقامده ایکی معناسی
مذکوردر اول یرتقکه عربیده مخروق ومشقوق دیرلر ابو المعانی بیت تا بکی
از هجوم درد وغمت * دامن وجیب صبر سازم چاك * ثانی یرتماجه که قفتان
اتکنده ویکنده ایدرلر وله بیت کشته از درد وحسرت رو بت * دامن
وآستین صبرم چاك بو ایکیدن بشقه چاك بش معنایه دخی کلور اول بمعنی
حجت که عربیده صك وقباله دیرلر ثانی بمعنی بیاض صباح ثالث بمعنی صدای

شمشیر وخنجر ونیر رابع اول کوچك پنجره لر که بیوك قپولر وقلعه قپولری ایچنده
اولور خامس بمعنی حاضر و آماده * شکاف * شین معجمه نك کسری
وکاف ممدوده نك فتحی وفا ایله یارق که عربیده شق دیرلر خواجه سلمان بیت
آتش دل را درون پوشیده میدارم ولی موسزه موتراش وهیچ نتواند شکافت
همدخی شکافتن لفظندن امر حاضر واسم مصدردر و وصف ترکیبی
اولور سینه شکاف کبی وکاهی استعاره طریقیله تحقیق وتدقیق
ایدنلره موشکاف دیرلر همدخی ابریشیم کلاوه سنه شکاف دیرلر

* کدکه رخنه دینور داخی دلکدر سوراخ *

رخنه * رانك فتحی وخاء معجمه نك سکونی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله کدك
ودلك معناسنه که عربیده فله وثقبه دیرلر بو لفظ رخنه دیوارده وخنجر وقلج
امثالی نسنه لرده وغیری شیلرده مستعملدر هاتفی بیت یکی کوه از رخنه
دیوار بست زده در کریبان آن رخنه دست * شمس فخری بیت ابو اسحق
سلطانی که در ملك * نهشت انصاف وعداش هیچ رخنه * ویای کزی
معناسنده استعمال اولنور ومحسوس اولمیان نسنه لرده دخی استعمال
اولنور خواجه حسین ثنایی بیت زمستی که شد رخنه سد حضور * مرتب
نماند سرای حضور * تحفة الاحبابده رخنه بمعنی کاغد واقعدر لکن بو معنی
مستغربدر * سوراخ * سین ممدوده نك ضمی وراء ممدوده نك فتحی وخاء
معجمه ایله عموما دلکه دیرلر عربیده ثقبه کبی خواجه سلمان بیت افعیٔ
مهره ربای سر رمح ازدستت * کرد سوراخ دل خصم دران ثقبه خرید

* حسد ایدیجی بداندیش ایکی یوزلو دوروی *

بداندیش * وصف ترکیبیدر بمعنی حسود میر نظمی بیت مزن کوش
هر سخنهای بداندیش * دهد برطبع پاکش رنج وتشویش * زیرا بد فنادیو
اوتوز بشنجی قطعه نك بیت اولنده کلور اندیش وصف ترکیبی اولدیغی حالده
اوتوزنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور * دوروی اصلی ترکیب توصیفی
اوله رق روی دو ایدی ایکی یوزلو معناسنه زیرا دو ایکی دیو اون طقوزنجی
قطعه نك بیت اولنده کلور روی یوز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده
کلور فبعد التقدیم والتأخیر سیاه چشم کبی وصف ترکیبی قلنوب ایکی یوزلو
معناسنه اولدی

* اقچه نك قلبی منافق کشینك آدلری ماخ *

ماخ * میم ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله ایکی معنایه در اول سیم وزردن خالص

اولمیان قلب اقچه معناسنه ثانی منافق آدم معناسنه ایکی معنایه شمس فخری بیت بصاع ود من من نخل ز زر تمام عیار * نه سیم ماخ دهد بر مثال مردم ماخ

* تنکناطاریره دی بو فقه تنك طـازدر تنك *

تنکنا * تاء مثنات فوقیـه نك فتحی ونونك سكونی وكاف فارسیه نك ونون ممدوده نك فتحلریله بمعنی محل تنك وجای مضیق * تنك * تاء فوقیه نك ونونك ضملری وكاف ایله بو فقه كه عربیده رقیق دیرلر و بو فقه لقدن تحملی اولمیان نسنه یه ده تنك دیرلر ابو المعانی بیت تنك ظرفان عالم راسر انیست بیاشامیدن آزاباده عشق * تنك * تاء فوقیه نك فتحی ونونك سكونی وكاف ایله طار معناسنه كه عربیده ضیق دیرلر ابو المعانی بیت بدن تنك آمده برجان ازاز روسینه كردم چاك * مپندار یكه ازشكوی كریبان پاره میكردم * بوندن بشقه بمعنی ضیق اولان تنك اون ایكی معنایه دخی كلور اوّل یوك دنكی معناسـنه عربیده عدل دیرلر ثانی بمعنی بار بسته یعنی بغلو یوك ثالث نقاشك اوزرینه پر صنعت تصویر ایلدیكی صفحه یه دیرلر عموما ونكارخانه یه دیرلر خصوصا ارتنك وارژنك كبی رابع آتك اربنی ضبط ایچون ایتدكلری قولان معناسنه خامس بمعنی درهٔ كوه یعنی طاغ اراسنده اولان دره سادس بمعنی تهور وغضب وخشم سابع بمعنی اختناق یعنی بوغلمق ثانی بمعنی نزدیك تاسع بمعنی نایاب وعـدیم المثل عاشر بمعنی تیر عصار یعنی دهن عصر ایتدكلری آلت معروفه حادی عشـر بمعنی شیخ ثانی عشر مدینـهٔ بدخشـانه قریب بر موضع اسمیدر كه اهالیسنه تركان تنكی دیرلر

* بو للغه دینلدی فراخی اچغه بوله فراخ *

فراخی * فانك وراء ممدوده نك فتحلری وخاء معجـهٔ ممدوده نك كسریله بمعنی وسعت و فسحت وانكشافكه تركیده بوللق وآچقلق دیرلر چونكه فراخ بول وآچق معناسنه كه عربیده واسع ومكشوف دیرلر آخرندكی یاء تحتیه مصدریه در جامی بیت كل این باغچهٔ كرسر شـاخ * صبحدم كوش كشادست فراخ

* نسخـهٔ نادره در فن لغتده بو كتاب *

نسخه ونادره وفن ولغت وكتاب عربیلردر انشارده وفارسی وتركیده مستعملدر

* جـمله ارباب هنر ایتسه سزا استنساخ *

جمله * دیباجه نك بیت ثانیسنده * ارباب * بیت تاسعنده * هنر * اونوزسكزنجی بیتلرنده كچدی سزا لائق دیو قطعهٔ اولانك بیت سادسنده كچدی استنساخ

* چه دلجو قطعه در حرف دالش كرده ام انشاد * معلوم

چه * نه دیو بو قطعه نك بیت ثانی عشرنده كلور * دلجو * پك مقبول اولان دیو یكرمی بشنجی قطعه نك بیت اولنده كلور * قطعه در حرف دال * قطعهٔ اولی عنوانده كچدی دالش آخرنده كی ماقبلی مفتوح شین معجمه ضمیر غائبدر علی ماسبق فی الادوات البسیطة * كرده ام * ایلمشم معناسنه ماضی متكلم وحده در چونكه كرده یكرمی یدنجی قطـعه نك بیت ثامننده كلان كردن لفظندن اسم مفعول صیغه سی اوزره ماضی در وقدمر تحقیقه فی قواعد المقدمة ام ضمیر متكلم در علی ماسبق تحقیقه فی المیم البسیطة من المقدمة * انشاد * افعـال بابندن مصدر در شعر اوقق معنـاسنـه * حاصل معنی حرف دال حقنده نه پك مقبول قطعه یاخود بر قطعه كه انی انشـاد ایلمشم

* مبارك فرّخ وفرخنده ومعمور در اباد *

فرّخ * فانك فتحی وراء مشدده نك ضمی وخاء معجمه ایله مبارك ومیمون معناسنه كه تركیده قوتلو دیرلر امیر خسرو بیت براهم طائر میمون زد این فال * كت از فرخ رخی فرخ شود حال * هم دخی خمسهٔ مسترقهٔ سال ملكی دن ایكنجی كونك اسمیدر فاما كه رانك سكونیله فرخ عربیده ایكی معنـایه در اوّل قوش یاوریسی معناسنه ثانی مزروعات صاپنده اولان كوچك داللر معناسـنه * فرخنده * فانك فتحی ورانك سـكونی وخاء معجمه نك ضمی ونونك سكونی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی مبارك ومیمون ایضا فرخسته وخجسته كبی شیخ نظامی بیت بفرخندكی فال زن ماه وسـال * كه فرخ بود فال فرخنده حال * آباد همزه وباء موحـده ممدودتینك فتحلری ودال ایله بمعنی معمور شمس فخری بیت ذكر دكار برین پادشاه یاد آباد * كه كرد ملك جهـان را بعدل وداد آباد بو بیتده آباد اول بمعنی همیشـه ودائم بو ایكی معنادن بشقه آباد بش معنـایه دخی كلور اوّل بمعنی آفرین وتحسین ثانی بمعنی خانهٔ كعبهٔ معظمه ثالث بمعنی خوب ونیـك رابع بمعنی خوش آمد خامس بمعنی صحرا وفضـا بوندن در كه بعض صحرالره اسـدآباد وقازآباد دیرلر اسـد صحراسی وقاز اوواسی دیمك اولور بعضیجه مجـازا غم آباد دخی دیرلر

* سونمش خرّم ودلشاد هم محزون ونا شاد *

خرّم * خاء معجمه نك ضمی ورانك تشدیدی وفتحی ومیم ایله بمعنی شـاد ومسرور شیخ سعدی بیت پشت دوتای فلك راست شد از خرّمی * تا چو تو فرزند زاد

مادر ایامرا * بوندن بشقه سکز معنایه دخی کلور اوّل بمعنی مکان نزهت وجای فرحفزا ثانی زمانه صفت اولور ثالث بمعنی کشایش خاطر وسرور بال رابع نیراعظمك برج جدیده اولدیغی قبش آیی معناسنه خامس ماه دیدن روز پیاور دید کاری کونه روز خرم دیرلر اولکونده عجم شاهلری زمینه بیاض دوشادوب وبیاض کیوب وخاص وعامه اذن ورخصت ویررلر وهر کسك رجاسنی قبول ایدرلر سادس رانك سکونیله قبر اسکندر اولدیغی محلك آدیدر روایت اولنور که اسکندر ذوالقرنین وفات ایتدکده دفن ایده جکلری محلده اختلاف ایتدیلر انجامکار برعاقل حکیم قطع نزاع ایچون اول خرم دید کاری محلی تعیین ایتدی سابع برسرخ رنك چیچکدر بعد القلع مدت مدیده طورر صولمز ثامن اعلام رجالدندر نتکم بعض پادشاهلره خرمشاه دید کاری کبی دلشاد * لامك سکونیله اصلی ترکیب توصیفی اوله رق لام مکسور ایدی بعد الاسکان خوش دل ومسرور الفؤاد معناسنه اولدی زیرا دل قلب دیو اونیدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور شاد بمعنی سرور کماسبق طالب آملی بیت ما که ویران شدکانیم بدین دلشادیم * که جهان شده آباد زویرانیٔ ما * ناشاد * بمعنی محزون چونکه نون مفتوحهٔ ممدوده ادات نفیدر کماسبق فی الادوات المرکبة باقی بیت دیسم ربوسه وبرجانا دیراحسان ایتدی لیلی * جمال باغنك شفتالوسندن قیس ناشاده

دی پیکر صورته ارتنك برصورت کتابیدر

پیکر * پاء فارسیه نك فتحی ویاء تحتیه نك سکونی وکافك فتحی ورا ایله هیئت وصورت وشکل معناسنه کالبد ایله پیکر من وجه مشترکدر ارالرنده فرق بوجهتدندر که کالبدده هیئت وشکل وصورت معتبر دکلدر انجق شخصیت مراد درفاما که پیکرده هیئت وصورت معتبردر سعد سلمان بیت بیا آن باد پای وکوه پیکر * زمین کوب وره انجام وتك آور * ارتنك * همزه نك فتحی ورانك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله نقاش مانی نك دستور العمل اولان کتابی معناسنه که عجیب فن نقوشده منتهی کتابدر شمس فخری بیت چو حسن صورت نقاش نقش نامیه دید * باب دادز مانه صحائف ارتنك * آب دادضرب مثلدر ایشه صورت ویردی معناسنه بو معناده ثاء مثلثه ایله ارثنك دخی جائزدر نتکم حسین وفائیده مصرحدر حتی لغت فارسیه ده ثاء مثلثه واقع اولمامش الا ارثنك دخی ثغ لفظلری وارد اولمشدر همان بو سببدن

بونده اولان ثاء مثلثه یی زاء فارسیه یه وجیم فارسیه یه وسین مهمله یه ابدال ایدوب ارژنك وارچنك وارسنك دخی دیرلر بویله اولنجه بو معناده بش لغت واردر بوندن بشقه تاء فوقیه ایله ارتنك نفس مانی یه ونکارخانه یه ده اطلاق اولنور

* ایکی نقاش مشهور آدیدر مانی ایله بهزاد *

مانی * میم ممدوده نك فتحی ونون ممدوده نك کسریله برمشهور نقاشك اسمیدرکه نقش وسیاه قلمده جهانه مثلی کلمامشدر منقولدرکه بردیواره الدن یکرمی زراع برخط یاخود بردائره چکر ایمش جدول وپرکار ایله تجربه ایدرلر سرمو سقامت بولنمز ایمش همدخی کروه مجوسدن طائفهٔ مانویه نك رئیسنه مانی دیرلر طائفهٔ مزبوره زردشت دینی اوزره آتش پرست مجوسدرکه نور فاعل خیر ظلمت فاعل شر دیرلر نتکم اشعر الشعرا هم رتبهٔ کوکب شعرا متنبی انلرك خوف وشرندن برشب تارده امین اولدیغندن طائفهٔ مزبوره نك ردنده مناسب بیورمشلردر بیت وکم لظلام اللیل عندی من ید تخبران المانویة تکذب * همدخی قطعهٔ ثانیه نك بیت خامسنده کچن ماندن لفظندن بکزرسك معناسنه مضارع مفرد مخاطبدر * بهزاد * باء موحده نك فتحی وهانك سکونی وزای معجمهٔ ممدوده نك فتحی ودال ایله برمشهور نقاشدر

* سیه چرده دی اسمر چهره لویه یعنی کندم کون *

سیه چرده * هانك سکونیله اصلی ترکیب توصیفی اوله رق چردهٔ سیه ایدی لون اسود معناسنه فبعد التقدیم والتأخیر سیاه چشم کبی وصف ترکیبی قلنوب اسمر چهره لو معناسنه اولدیکه عربیده آدم واسمر ترکیده قاره یغز دیرلر قوهٔ جاذبه شرطیله ساده رو محبوبلره صفت ایدرلر خواجه حافظ بیت آن سیاه چرده که شیرینیٔ عالم با اوست * چشم می کون لب خندان دل خرم با اوست چونکه سبه قاره دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کلور چرده جیم فارسیه نك فتحی ورانك سکونی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی لون ورنك نتکم صاری یاغز آدمه زرد چرده دیرلر ودخی اصلی اولمیان آته چرده دیرلر لکن محمودیده خصی یعنی اکدیش دیو مسطوردر کندم کون * میمك سکونیله ترکیب ومعناده سیه چرده کبی چونکه کندم بغدای دیو قطعهٔ عاشره نك بیت تاسعنده کچدی * کون * درلو دیو قرق طقوزنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور خواجه سلمان بیت خال مشکین تو برعارض کندم کون دید * آدم آمد زپی دانه در ودام افتاد * بو بنده دخی

اون مز ورده جاذبهٔ مقناطیسیه اولد یغنی اشعار ایدر

یکی محبوبی چوق شهره دینورمش خلخ ونوشاد

خلخ * خاء معجمه نك ولام مشدده نك فتحلری وخاء معجمهٔ ثانیه ایله ولامك ضمی دخی مرویدر خطا مملکتنده برمشهور شهر عظیمدر که غایت محبوب ومحبوبه سی چوقدر هاتفی بیت قدافزای سهی سروان خلخ * جمال آرای رعنایان کلرخ بو بیتده ضم لام ایله در شرفنامه صاحبی ابراهیم فاروقی فتحتین ایله روایت ایلمشدر نوشاد * نونك فتحی وواوك سکونی وشین معجمهٔ ممدوده نك فتحی ودال ایله ولایت ترکستانده برشهر مشهوردر که خوبلری بی نظیردر فاریابی بیت مرا ازان چه که سیمین بریست در کشمیر * مرا ازان چه که شکرلبیست درنوشاد فاما که معنای ترکیبیسی یکی مسرور دیمکدر چونکه نو یکی دیو فرق بدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور شاد مسرور دیو قطعهٔ رابعه نك بیت ثالثی شرحنده کچدی *ابجنده آی کورنمش برقیودر چاه نخشب هم*

چاه نخشب * اضافتله ولایت نسفده حکیم ابن مقنعك برطاغده برقیو قازوب علم حکمتدن سحروشعبده ایله ابچندن برآی کوسترمشکه ماه آسمان طلوع ایتدکده عکسندن زمینده برآی ظهور ایدردی اطرافنده ایکیشر فرسخ یره پرتو وشعاع صالاردی التمش کیجه بو منوال اوزره کوستردی اول قیو یه چاه نخشب واول آیه ماه نخشب دیرلر تتکیم مصراع ثانی بیان ایدر

وآیدر ماه نخشب ابن مقنع ایلمش ایجاد

چاه * قیودیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت ثامننده کلور * ماه * آی دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اولنده کچدی * نخشب * نونك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وشین معجمه نك فتحی وباء موحده ایله بعضیلر مزبور قیونك اسمی بعضلر طاغك اسمی بعضیلر شهر نسفك اسمی بعضیلر حکیمك اسمیدر دیدیلر هم دخی نخشبك معنای اصلیسی تابان اولمغله بومقامه مناسبتی ظاهردر مولانا جامی یوسف چاهده اولدیغی محلده دیر بیت سه روز آن ماه درچه بود تاشب چو ماه نخشب اندرچاه نخشب * هم دخی اول ماهه ماه سیام وماه کش دیرلر چونکه * سیام * سینك کسری وباء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی ومیم ایله چاه نخشبك اولدیغی طاغك اسمیدر کش کافك فتحی وشین معجمه ایله شهر نسفك اسمیدر استاد رودکی بیت نه ماه سیام ونه ماه فلك * که اینت غلامست وآن پیشکار * شمس فخری بیت کرچه مقنع برآورید مهی * ازچه نخشب

وزکوه سیام * ابو الخطیر بیت تارخ اوغبرت خورشید ورشك ماه شد ماه کردون همچو ماه کش نهان درچاه شد

* درفش کاویانی شول دری بیراقکه ایتمشدر *

درفش کاویانی * و * درفش کاویان ایکسیده اضافتله فریدون شاهك سنجاغی اسمیدر که کاویان نام آهنکر رفع ایدوب ضحاك اوزرینه خروج ایتمشیدی تفصیلی مصراع ثانیده ضحاك شرحنده کلور امیر معزی بیت کرفریدون را خبر بودی زرای فرخت * فال نکرفتی فریدون ازدرفش کاویان * چونکه تحلیل اولنسه درفش دالك کسری ورانك فتحی وفانك سکونی وشین معجمه ایله یدی معنایه در اول آهنکرلرك اوکلرینه قوشاندقاری دری معناسنه در ثانی مطلق سنجاق وعلم معناسنه ثالث یعنی برق یعنی شمشك رابع یعنی درفشنده هرنه اولورسه درفشان دخی دیرلر خامس مغفر یعنی توغلغه اوزرینه صاردقلری شال سادس اوجی سوری حربه معناسنه سابع کفشد وزوسراج آلتلرندن بیر واوجی سوری دمور وبیل معناسنده کلور وهررنکدن علامت معناسنه ده مرویدر کاویانی * کاف ممدوده نك فتحی وواوك سکونی کاو یاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی ونون ممدوده ایله علم کاویان کندویه منسوب آهنکرك اسمیدر کذافی بعض فرهنك بو معناده آخرنده یاء تحتیه سز کاویان دخی مرویدر کما عرفت آنفا

* دمرجی کاوه ضحاکی ادکله اعلدوب برباد *

کاوه * کاف ممدوده نك وواوك فتحلری وهاء رسمیه ایله بوزن یاوه آهنکر مشهورکه ضحاك اوزرینه هجوم وخروج ایدوب فریدونی شاه ایلدکدنصکره ضحاکی قتل ایلدیلر حکیم خاقانی بیت کاوهٔ پتك زنم برسر دیو * دردکان کوره وسندان چکنم * بوکا کاویان وکاویانی دخی دیرلر علی ماسبق آنفا هم دخی کاوه نافهٔ مشك معناسنده کلور * مشهور پادشاه نامیدر اصلی ده آك ایدی یعنی اون عیبلو دیمکدر چونکه ده اون دیو طقوزنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور آك همزهٔ ممدوده نك فتحیله عیب ونقصان معناسنه ترکیب مزبوری عرب تعریب ایدوب دالی ضاد معجمه یه ابدال ایله ضحاك دیدیلر کذافی فرهنك شعوری بوتقدیرجه تشدید حاء مهمله لحن وغلطدر لکن مشهور اولان تخفیف وتشدیدی وارد وواقعدر نتکیم ناظم نحریرك بومصراعده تشدید ایله اولدیغی کبی هم دخی تشدید ایله عربیده خندان یعنی ضحك ایدیجی معناسنه اولور اسم مزبور اولمغله مثال مخفف حلوایی سمرقندی بیت زلف ترازیب بکردن

کرفته بود * ضحاك رابرجت ماران کذ شتیم * مصراع ثانی ضرب
مثلدر مثال مشهدد قاضی ابن سینا الملك بیت اسمی بضحاك فوزی
فیك من طرب * وفوزی غیری یسمیه بعباس * تذییه ضحاك شاهك ایکی
اوموزی باشنده یلان شکلنده ایکی پاره ات پیدا اولوب جمیع اطبا اندن عجز
کتورد کده ابلیس علیه اللعنة برکون طبیب صورتنده ایچرو کلوب دیدیکه
بو مرض مرض عظیمدر شوقدر که زحمتنی دفع ایچون یومیه ایکی
صبی اوشاق دماغی اوزرینه وضعه محتاجدر فی الحقیقه تجربه
ایلدیلر اکرچه دفع ایتمدی فاما که مستریح اولدی بعدزین کونده ایکی صبی
اهلاك ایدوب بینی سنی اوررلردی حاصلی اوشاق سالیانه سی ایتدیلر بو یله روز
مره اضرار وغدر اوزره ایکن مزبور کاوه نك ایکی اوغلو وار ایدی برینی اهلاك
ایتمشلر ایدی برینی دخی کلوب دمرجی کورکنك خلفندن کتوروب آلوب کیدرکن
شفقت پدریه زیدابوك عطوفا مضمونی غلبه ایدوب نه اولمق احتمالی واردبو
اوغرینه قوشاندیغی سختیانی برعصایه کچروب آنی دستنه علم ایدوب هرچه
باداباد صداسیله نعره کش وصبت پردازو باشمه قائل اولان کلسون دیو حرف
اندازوز باندراز اولمغله ناس ضحاك الندن دلکیر اولدیغی اجلدن باشنه بی شمار
خلق جمع اولوب جمهور ایله سرای ضحاکی صاروب ضحاکی تختندن خلع
ایدوب قتل ایده جك اولدیلر ساحر وکاهن اولمغله بردرلو سلاح وزهر تأثیر
ایتمدی انجق امکار برغاره حبس ایدوب جوعله هلاك ایتدیلر بعده ناس
کاوه یی تخته تکلیف ایتدیلر کندو قبول ایتمدی لکن اول زمان جمشید اوغلو
فریدون زاولستانده ضحاکدن فرار ایتمشیدی آنی دعوت ایدوب کتوروب تخته
اجلاس ایلدی فریدون دخی کندو یی وز یروسر عسکر ایدوب واول سختیانی
انواع جوهر ایله آراسته ایدوب لاتشبیه سنجاغ رسول کبی حروب عظیمه لرده
برابر کتوروب شو یله اعتقاد ایدرلردیکه آنك بولندیغی عسکر منصور ومظفر
اولور بیلورلردی واول سنجاغه درفش کاوه ودرفش کاویانی ودرفش
کاویان دیو تسمیه ایدرلردی حتی قرنا بعد قرن ساسانیان واکاسره اعتقاد
واعتبار ایده رك کلدیلر نهایت حضرت عمر رضی الله عنه خلافتی زمانته
کلدی اولوقت سعد بن ابی وقاص رضی الله تعالی عنه حضرتلری سرعسکر
ایران ایدی تختکاه ایران اولان مدینهٔ مداینی آخر اکاسره اولان یزدجرد
شاهك قبضهٔ تصرفندن اخراج وحوزهٔ خلافته ادراج ایتدکده خزینهٔ

اکاسره دن اخذ ایلدیکی تحف نادیده لردن درفش کاویانی وفرش زمستانی
تحف ناشنیدهٔ سائره یه اضافه وعلاوه وجانب خلافتپناهه ارسال بیورد یلر
وصولنده حضرت عمر الفاروق رضی الله تعالی عنه حضرتلری دخی
اعلاء کلمهٔ علیا ایچون فرش زمستانی ودرفش کاویانی ومعاینجه تحفلری
پاره لدوب موجود اولان اصحاب کزینه یغما ایتدردی حتی شبرا فی شبر
مقداری حضرت علی رضی الله تعالی عنه حضرتلرینه اصابت ایتمکله
بیع مراد ایتدیلر اون بیك دینار قیمت کسدی حاصلی نه قدر جواهر وتحف
ذوات قیم وار ایسه دنیاده خزینهٔ اکاسره یه مجتمع اولمشدی اولوقت منقسم
اولدی چونکه اقطار ارضدن جوهر فروشان وتحف خران پیشکاه خلافت
پناهه جمع اولوب ایادیٔ غانمیندن اشترا ایدوب کتوردیلر فرش زمستانی
بر پستر نادیده و بساط ناشنیده ایدیکه وسعتی ایوان کسری مقداری ایدی
وایوان کسری اوچیوز ارشون انی واوچیوز ارشون اوزونی وار ایدی وانواع
جواهر ایله مکلل وهر شکوفه ایچنده رنکارنك مصور ایدی هنکام شتاده پستر
مذکوری ایوانه بسط ایدوب ومیانه تخت شاهی بی قوروب کانه ایام تابستانده
انواع ازهار ایله مالامال اولان ریاض پرحیاضده کبی صفایاب اولورلردی

* محابا احتراز اولدی دخی پروا اومعناده *

محابا * میمك ضمی وحاء مهمله و باء موحدهٔ ممدوده نیك فتحلریله بمعنی
احتراز واجتناب شیخ علی تقی بیت چه عجب کر حذر از نالهٔ دلها نکنی * که
تو یی باك زشمشیر محابا نکنی * همدخی مدارا ایدوب موافقت بر له ترك نزاعه
محابا دیرلر بو تقدیرجه معنیان میانه سنده مناسبت ظاهره در * پروا * باء
فارسیه نك فتحی وراتك سکون وواو ممدوده نك فتحی ایله بمعنی احتراز محابا کبی
کمال اسماعیل بیت کمال از عاشقی پروانه دارد * که این ازسوختن پرواندارد
میرخسرو بیت جوان وشوخ وفراموشکار و بی پرواست * زمان زمان زمن
خسته دل که یارده د * بوندن بشقه پروا اتی معنایه دخی کلور اول بمعنی توجه
والتفات ثانی بمعنی طاقت وآرام ثالث بمعنی دانش وعرفان رابع بمعنی سر
و برك خامس بمعنی فراغت وترك سادس بمعنی سراسیمه وسست اندامی

❋ دیمکدر هرنه اولور ایسه اولسون هرچه باداباد ❋

هرچه باداباد * مرکبدر چونکه هر ادات عمومدر عربیده کل معناسنه ترکیده
دخی مستعملدر چه عربیده ماتر کیده نه معناسنه ادات استفهامدر تحقیق

جیم بسیطه‌ده کچدی باد اولسون دیو قطعهٔ ثانیه‌نك بیت سادسنده
کچدی باداباد یتنده اولان الف الف توسل والف مقابله‌در شاعر بیت
هرچه باداباد حرفی چند میکویم بتو * غایتش زین وصل تاچسبان مرا
مهجوردار * بونده الفی حذفله هرچه باد باد دخی جائزدر

* کدر اولسه کوکلده خارخار وسوك مانعدر *

خارخار * الفاظ مکرره‌دندر یعنی دغدغهٔ درون والم دل لطیفی بیت درون
خارخار محنت از هجر * کدا بروای کلکشت بهارست ابو المعانی بیت
خار خار دل من کشتهٔ غمی هجرانش * زان کرده تنم محنت دل ویرانش
همدخی نطاق تعلق قلب معناسنده ده کلور فاما که غیر مکرر اولان فقط
خار التی معنایه در تفصیلی یکرمی برنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده وشرحنده
کلور * سوك * سین ممدوده‌نك ضمی وکاف ایله در کاهی واو مجهول ایله ده
اوقنور یعنی یأس ومانم حکیم اسدی بیت کرستن بهنکام باسوك ودرد *
به از خندهٔ بهنکام سرد * بوندن بشقه بغدای واربه وسنبله سنده اولان
دکن یعنی قلجق معناسنده وکوسه صقال معناسنده ده کلور

* چغرمق آه جکمکدر فغان وناله وفریاد *

فغان * فانك کسری وغین معجمهٔ ممدوده‌نك فتحی ونون ایله افغاندن
مخففدر خواجه حافظ بیت فغان کین لولیان شوخ وشیرینکار وشهر
آشوب * چنان بردند صبر ازدل که ترکان خوان یغمارا * ناله * نون
ممدوده‌نك ولامك فتحی وهاء رسمیه ایله یعنی فغان مذکور میر نظمی بیت
کندی ناله وطنبور وزاری * هر آندم میکند او نغمه کاری * فریاد * فانك
فتحیله کذلك شیخ سعدی بیت پیش که برم زدستت فریاد * هم پیش
توازتو میخواهم داد * آه * دخی فارسیدر قرق دردنجی قطعه‌نك بیت
تاسعنده کلور ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی

* بشك کهواره مام ناف ابه قاری دخی باراج *

کهواره * کاهواره‌دن مخففدر بشك معناسنه که عربیده مهد دیرلر حکیم
سنایی بیت دایه عقلست از برای سخن * مجتهد رابکاهوارهٔ ظن * مام ناف
ابه قاری که عربیده قابله دیرلر اصلنده ترکیب اضافیدر کوبك ناسی معناسنه
چونکه مام میم ممدوده‌نك فتحی ومیم ثانیه ایله مادر کبی انا معناسنه در ناف اللی
یدنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده کلان نافه‌دن مخففدر کوبك معناسنه چونکه

قابله‌لر کوبك کسدکلری ایچون مام ناف دیو موسومه اولدی * باراج
باء موحدهٔ ممدوده‌نك وراء ممدوده‌نك فتحلری وجیم ایله یعنی قابله ایضا

* چوجق کودك یکی طوغمش اولان نوزاده ونوزاد *

کودك * کاف ممدوده‌نك ضمی ودالك فتحی وکاف ثانیه ایله یعنی طفل میر
نظمی بیت هر که کودك را نیاموزد ادب * کرشود کامل نمی باشد عجب
شاهدی * مرحوم بو مصراعنده دی اوغلانجغه کودك وکنك کرز
یوردیغندن کاف ثانیه تصغیر ایچون اوله سی فهم اولنور فاما که کتب
موثوقه‌لرده کاف ثانیه‌سز کود طفل معناسنه نقل اولنمادی فلله در الناظم
نوزاده * هاء رسمیه ایله نوزاد هاء رسمیه‌سز ایکیسیده سکون واو ایله
یکی طوغمش اولان معناسنه مرکبدر چونکه نو یکی دیو قرق بدنجی قطعه‌نك
بیت ثانیسنده کلور زاد دخی زاده قرقنجی قطعه‌نك بیت سادسنده
کلان زادن لفظندن مشتق ومأخوذدر

* ترحم مهربانی ونوازش اوخشه مقدرهم *

مهربانی * آخرنده کی یاء تحتیه مصدریه‌در مهربان مرحمتلو دیو قطعهٔ
اولی‌نك بیت ثالثنده کچدی همدخی برنوع حریر باف جامه‌یه مهربانی دیرلر
نوازش * نونك وواو ممدوده‌نك فتحلریله نواختن لفظندن امر حاضر آخرینه
ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر چونکه مستقبلاتی خاء معجمه‌نك
زای معجمه‌یه ابدالیله نوازد ونوازنده کلور علی ماسبق فی قواعد المقدمة

* ستمکر دیندی ظالم کسه‌یه ظلمه دینور بیداد *

ستمکر * وستمکار ایکیسیده کاف فارسیه ایله اسم فاعلدر چونکه ستم ظلم
معناسنه‌در کر وکار ایکیسیده اسم فاعل اداتیدر لکن ستمکار میان عوامده
کاف عربیله مشهوردر فاما که فصیحی کاف فارسیدر میر نظمی مثنوی بعدل
وسخاوت بشو سرفراز * نباید ستمکار عمر دراز * بهشتست جای سرور کریم
که دوزخ مکان ستمکر لئیم * بیداد * یعنی ظلم وجور چونکه بی ادات نفیدر
بلا معناسنه کما سبق فی الادوات المرکبة داد عدل دیو یکرمی دردنجی قطعه‌نك
بیت ثالثنده کلور همدخی بیداد ترکستانده برشهر اسمیدر پادشاهنه کافور
دیرلر ایدی برمردم خوار کافر ایدی صکره رستم اول شهری فتح ایلدی

* جهالت اولدی نادانی معاذ الله دیمك برکس *

نادانی * آخرنده یاء تحتیهٔ مصدریه ایله یعنی جهالتدر نادان جاهل دیو

قطعهٔ اولی نك بیت حادی عشرنده کلدی

* بیلیجی کسه دردانندهٔ دانش علم واستعداد *

داننده * دانستن لفظندن اسم فاعلدر تکم ماضیٔ متکلم وحده سی یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور چونکه مستقبلاتی سینك حذفیله داند ودانَنده کلور * دانش * دانستن مزبور امرینك آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر بمعنی علم واستعداد

* دی طاشلو یره سنکستان وطاشلق سنکلاخ اولمش *

سنکستان * اسم مکاندر چونکه سنك طاش دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت تاسعنده کلدی ستان اداتِ اسم مکاندر علی ماسبق فی الادوات المرکبة میر نظمی بیت نباید نظم خوب ازطبع کردون * چو سنکستان نباشد جای کلشن * لکن بو بیتده مقطعهٔ حجر معناسنه درفافهم * سنکلاخ * مرکبدر چونکه لاخ لام ممدوده نك فتحی وخاء معجمه ایله هر قنغی اسمه لاحق اولورسه وفرت وکثرت معناسنی افاده ایدر میر نظمی بیت * بیابانی سراسر سنکلاخست * درو آدم نبوده دیو لاخست

* دخی دیوارك آدی لادودیوارك دبی بنلاد *

لاد * لام ممدوده نك فتحی ودال ایله بمعنی دیوارکه عربیده حائط دیرلر مختاری درهجو بیت همت همی ازطاقت سائل بکذاری * سرلاد چنان بند که بردارد بنلاد * دیوار دخی فارسیدر لکن شیوعی حسبیله ترجمه قلندی صائب بیت برتواضعهای دشمن تکیه کردن ابلهیست * پای بوس سیل از پا افکند دیوارها * بوندن بشقه لادیدی معنایه دخی کلور اول دیواردر جه سی که ترکیده قورعربیده مدمك دیرلر ثانی بمعنی قماش لطیف ثالث بمعنی خاك یعنی تراب رابع بمعنی کل وشکوفه خامس بمعنی آبادانی وتعمیر سادس لادن لفظندن تخفیف اولنمشدر سابع شهرلارك برنامی دخی لاددر * بنلاد * ترکیب اضافیدر چونکه بن باء موحده نك ضمی ونون ایله هرنسنه نك غایتی واغاجك کوکی وقیونك وحوضك قعری حاصلی بن لاد دیوار دبی معناسنه تکم سرلاد دیوار باشی معناسنه اولدیغی کبی کلامیٔ اصفهانی بیت یقین شناس که چندان بقانه خواهد ماند * بنای عمرعدو راچو بد بود بنلاد

* چه میکویی نه سویلرسك نمی دانند بیلمزلر *

چه * نه معناسنه کامرغیرمرة * می * اداتِ حالدر کماسبق فی الادوات المرکبة کویی * مفرد مخاطبدر تکم متکلم وحده سی قطعهٔ سابعه نك بیت ثامننده

کلدی نمیدانند جمع غائب نفی حالدر چونکه نون مفتوحه نافیه در

* کجایی قنقی یردنسك تو یی بیکانه سن سك یاد *

کجایی * قنقی یردنسك وقنده ایدن وقندن کلورسك دیمکدر چونکه آخرنده کی یاء تحتیه خطابیه درکماسبق فی الادوات البسیطة کجا قنده دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کلدی خواجه حافظ بیت صلاح کار کجا ومن خراب کجا ببین تفاوت ره کز کجاست تا بکجا * تو یی * تاء فوقیه نك ضمی وواو مجهول و یاء تحتیهٔ ممدوده نك کسریله سن سك معناسنه حکیم سنایی بیت چه کنم رحمت تو یی ودو یی * چو یقین شد که من منم تو تو یی * چونکه تو سن دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانیسنده کلدی یاء تحتیهٔ اولی ثانیه یه مسند ومعتمد اولسون دیو زیاده اولندی یاء ثانیه خطاب ایچوندر * بیکانه * باء موحدهٔ ممدوده نك کسری وکاف فارسیهٔ ممدوده نك ونونك فتحلری وهاء رسمیه ایله یاد واجنبی معناسنه که مقابلی آشنادر مولانا صائب بیت ای دل زاوضاع جهان بیکانه شو بیکانه شو * با آن نکار خانکی همخانه شو همخانه شو

* مفاعیلن مفاعیلن هزجدر بحرینك آدی *

یعنی بو قطعه بحر هزج مثمن الاجزادندر شوقدرکه ضربی مذالدر چونکه اذاله دیو سبب خفیف آخرینه برحرف ساکن زیاده اتمکه دیرلر مثلا مفاعیلن مفاعیلان اولور * ایشتدم خواجه دن بر برشنیدم یك ازاستاد *

شنیدم * قرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلان شنیدن لفظندن ماضیٔ متکلم وحده در * یك * بر دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کلور * از * بمعنی من علی ماسبق فی الادوات المرکبة استاد همزه نك ضمیله معروف معلم وفننده ماهر کسنه معناسنه در حکیم انوری بیت تمتعی که من ازخلق جهان دارم * همان جفای پدر بود سیلهٔ استاد * چونکه کسر الفله عربیدر بمعنی سید وصاحب عبید وممالك وجواری تنبیه عجم بو مقوله لری تصرف ایدوب کندو لسانلرنده استعمال ایتدکلرنده بعضیجه ابدال حروف وابدال حرکات ایدرلر فافهم خواجه دخی فارسیدر لکن ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی تکم قطعهٔ ثامنه نك بیت ثامننده معکوس اولدیغی کبی

* قطعهٔ معجز ادادر زدهر مشکل پسند *

قطعه * بیانی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کلدی * معجز * افعال بابندن اسم فاعل عربیدر * ادا * معروف معجز اداسیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر

مجرّاد الو معناسنه * در * ادات ظرف ديو ادوات مركبه ده كچدى * نزد
يان ديو اللى برنجى قطعه نك بيت اخيرنده كلور هرادات عمومدر مشكل
پسند * وصف تركيبدر چونكه مشكل افعال بابندن اسم فاعلدر پسند
وصف تركيبى اولديغى حالده قطعهٔ عاشره نك بيت ثانيسنده كچدى حاصل
معنى هرمشكل قبول ايديجى عندنده مجراد الوقطعه ياخود برقطعه در

* كبرايدن خودبين كندوسين بكنمش خودپسند *

خودبين * وصف تركيبدر بمعنى متكبر ومتعجب ابو المعانى بيت دردو عالم
همى شودمذموم * نكند سود ظالم وخودبين * چونكه خود كند وديو
اوتوزنجى قطعه نك بيت رابعنده كلور بين ديدن لفظندن امر حاضر ياخود
اسم فاعل مخففدر بيانى قطعهٔ اولى نك بيت ثالثى شرحنده كچدى * خودپسند
دخى وصف تركيبدر على ماعرفته آنفا كمال خجندى بيت بام خودرا
كرد ماندى كل ازباد هوا * كفت دررويش صبا اين خودپسندى تابكى

* هم اوزون بويلويه هم ممتازه ديرلر سربلند *

سربلند * رانك سكونيله مركبدر چونكه سرباش ديو يكرمى بدنجى
قطعه نك بيت اولنده كلور بلند يوجه ديو قطعهٔ تاسعه نك بيت
عاشرنده كچدى ايكى معنايه كوره ده الويرر ابو المعانى بيت بجاه ورتبه
ه شقش چوسر بلند شده ام * اسير خال وخط وزلف دركمند شده ام

* بى نوا ديندى نصيبى اولميان بيچاريه *

بى نوا * مركبدر چونكه بى ادات نفيدر كما سبق فى الادوات المركبة نوا
نصيب وچاره ديو قرق بشنجى قطعه نك بيت خامس عشرى شرحنده
كلور بيچاره دخى فارسيدر لكن تركيده شيوعى حسبيله ترجمه ده ذكر اولندى

* قلبى محزون هم نيازاهلى ديمكدر مستمند *

مستمند * اسم منسوبدر ايكى معناده زيرا مست ميمك ضمى وسينك سكونى
وتاء فوقيه ايله ايكى معنايه در اول بمعنى غم واندوه وحزن ثانى بمعنى نياز وشكايت
ورجامند ادات نسبتدر كما سبق فى الادوات المركبة مستمند بمعنى محزون
وغمناك شيخ سعدى بيت آتش سوزان نكند باسپند * آنچه كند دود
دل مستمند * و بمعنى نيازمند ومشتكى كمال خجندى بيت كفتى
بپرسش توچو آيم چه آورم * رحمى بيار برمن و برمستمند

* دلستان دلدار تعبير اولنور دلبرلره *

بو اوچ كلمه دن هر برى وصف تركيبدر چونكه دل كوكل ديو بو مصراع ثانيده
مذكور درستان قرقنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كلان ستان لفظندن امر
ياخود اسم فاعل مخففدر تنكيم امر اولديغى حالده اللى برنجى قطعه نك بيت
سابعنده كلور دار بو قطعه نك بيت سادسنده كلان داشتن لفظندن امر
ياخود اسم فاعل مخففدر بو وصف تركيبى اولديغى حالده قطعهٔ اولى نك بيت
خامسنده كچدى فاما كه دلبر فارسى ايكن تركيده شيوعيله ترجمه قلندى

* دل كوكلدر قلب معناسنده بغلامه مبند *

دل * دالك كسرى ولام ايله قلب كه تركيده كوكل دخى يورك ديرلر ذاتنده
بر كوشت پاره در كه صنوبرى الشكل معلق بالكبد ديو تعريف ايدرلر حضرت
مولانا بيت سرنيشتر عشق بررك روح زدند * يكقطرهٔ خون چكيدونامش
دل شد * مبند * نهى حاضردر چونكه ميم مفتوحه ادات نهيدر على ماسبق
فى الادوات البسيطة بندبنديدن امر حاضردر تنكيم ماضيسى قطعهٔ تاسعه نك

بيت سادسنده كچدى * آچلش اولدى كشايش بسته بغلنمش ديمك *

كشايش * كاف فارسيه نك ضميله كشودن ياخود كشايدن لفظلرندن امر
حاضر آخرينه ماقبلى مكسور شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر تنكيم اسم فاعلى
كشاينده ديو اون دردنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى ميرنظمى بيت كشايش
دهد كارهارا خدا * عقده ات شود كردرست باخدا * بسته بستن لفظندن
اسم مفعولدر تنكيم ماضيسى قطعهٔ تاسعه نك بيت سادسنده كچدى بومناسبتله
اكثر اصول موسقيه مربوط اولان شعره ده بسته ديرلر كذا فى تحفة الاحباب
همدخى نسج قماش ايچون تخته پاره لرينه الوان حرير صاررلر اكا دخى بسته ديرلر

كذا فى الجمع * هم دوكوم آدى كره اوچقوردر شلوار بند *

كره * كاف فارسيه نك وراءنك كسرلرى واظهارها ايله بمعنى عقده حتى باغ
وبنده خصوصا اوچقورده وقوشاقده اولان عقده يه كرهبند ديرلر ابو المعانى
بيت كشادداد كرهبند پردهٔ نورش * بكف آورده مفتاح كنج پنهانش شلوار
بند * وصف تركيبدر چونكه شلوار طون ديو قرق بدنجى قطعه نك بيت اولنده
كلور بند بنديدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر كما سبق بيانه آنفا معناى
تركيبيسى طون بغلايجى ديمكدر لكن اوچقورده غالب اولدى ابو المعانى
بيت شلوار بند بسته منقش كره بود * بركنج شايكان چومار مطلسمست

* طتلو كلمكدر شكرخند واطيفه بذله در *

شکرخند * وصف ترکیبیدر ضدی زهرخند شاعر بیت خندهٔ ماهروشکر خنداست * خندهٔ اهرمن زهرخنداست * چونکه شکر فارسیده وترکیده معروفدر لکن فارسیده تشدید کاف ایله ده جائزدر عربیده شکر وقند دیرلر زهر معروفدر عربیده سم دیرلر خند اوتوزنجی قطعه نک بیت ثانیده کلان خندن لفظندن یاخود فرق بشنجی قطعه نک بیت اخیرنده کلان خندیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر * بذله * باء موحده نک کسری وذال لک سکونی ولامک فتحی وهاء رسمیه ایله یعنی لطیفه لکن عربیده ایس اسبابی

معناسنده در *کلک استهزا ایله هم خنده ریش وریشخند*

ترکیده معنای لغویسی اولان صقاله کلک دخی بو معناده اصطلاح اولمشدر چونکه بونلر ترکیب اضافیلردر که * خند * امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر * ریش * عقال دیو الٰلی اوجنجی قطعه نک بیت ثالثنده کلور

داشتن طوتمق شنودن ایشدوب طوتمق دیمک

داشتن * دال ممدوده نک فتحی وشین معجمه ایله طوتمق معناسنه مصدردر کرک محسوس کرک معنا خواجه سلمان بیت ملک را امید از چرخ باید قطع کرد چشم بر کرد سمند شاه باید داشتن * مستقبلاتی شین معجمه نک راء مهمله یه ابدالیله دارد ودارنده کلور * شنودن * شین معجمه نک ونون ممدوده نک ضملریله یعنی استماع یعنی ایشدوب طوتمق که قبول اتمک معناسنه مصدردر میر نظمی بیت شنودن آن سخن شهریار جهان * بزانو نهاده سر فکر زان * مستقبلاتی شنود وشنونده کلور علی ما سبق بیانه فی سادس القطعة الاولى

* هم قبول اتمک پذیرفتن نصیحت اولدی پند *

پذیرفتن * پاء فارسیه نک فتحی وذال معجمه ممدوده نک کسری ورانک فتحیله مصدردر مستقبلاتی علی الشذوذ پذیرد و پذیرنده کلور یاخود قیاس اوزره پذیریدن لفظندن مشتق اوله * پند * باء فارسیه نک فتحی ونونک سکونی ودال ایله یعنی نصیحت هم دخی زغن کبی چالمق معناسنه ده کلور

* سرکش اولدر کیم اطاعتسز اوله بدخوی اوله *

سرکش * بو معناده انسانه وحیوانه صفت اولور حتی منحرف قطع اولنمش قلمه ده سرکش دیرلر اصلنده وصف ترکیبیدر رباش چکیجی معناسنه زیرا سرباش دیو یکرمی بدنجی قطعه نک بیت اولنده کلور کش قرقنجی قطعه نک بیت سابعنده کلان کشیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر هم دخی

ایکی مطرب وار ایدیکه برینه سرکش وبرینه سرکب دیرلر ایدی زمانلرنده بی نظیر استادلر ایدی * بدخوی * دخی فارسیدر اصلنده سیاه چشم قبیلندن وصف ترکیبیدر فنا طبعلو معناسنه چونکه بد فنا دیو اوتوز بشنجی قطعه نک بیت اولنده کلور خوی یعنی طبیعت دیو اللی یدنجی قطعه نک بیت سابعی

شرحنده کلور * مشت یومرق سله در سیلی اوردلر میزنند *

مشت * میمک ضمی وشین معجمه نک سکونی وتاء فوقیه ایله یومرقکه عربیده لکمه دیرلر بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول یعنی کف وراحه حتی برآوج مقامنده یکمشت ومشتی دیرلر ثانی یعنی چیز اندک یعنی شیء قلیل دیمکدر ثالث یعنی مالیدن یعنی مشتن لفظندن اسم مصدردر * سیلی * سین ولام ممدوده نک کسرلریله صحیحی بو وجهله درکه بر آدم یارمقلرین راست ایدوب زنه کف ایله خطا ایدن کسه نک بوینه تبغ واری اورلر عامه غلط ایدوب طبنجه دیرلر حکیم فردوسی بیت بفرمود تا دست سیلی کنند بسیلی قفا کهش نیلی کنند * لکن طبنجه اولدیغنه بو بیت شاهددر هاتفی بیت نخورده غزالی چو سیلی زشیر * کند جلوه در صید کاهش دلیر * چونکه ارسلاندن وجه مذکور اوزره اورمق ملحوظ دکلدر انجق کف ودستله راست اوررمی * ادات حالدر علی ما سبق فی الادوات المرکبة * زنند * قرقنجی قطعه نک بیت سابعنده کلان زدن لفظندن جمع مضارع غائبدر

بورغه آت اولدی تکاور یاغزه شبدیز دی

تکاور * یورغه آت معناسنه اولدیغی کبی مطلق آت معناسنه ده کلور خواجه سلمان بیت زتاب رخش تکاور بزبر او می ماند * باتشی که برانگیزد آب حیوانش فی الاصل وصف ترکیبیدر چونکه تک قوشش دیو قطعهٔ تاسعه نک بیت اخیرنده کچدی آور وصف ترکیبی اوله رق یکرمی برنجی قطعه نک بیت اخیرنده کلور * شبدیز * باء موحده نک سکونیله هر سیاه آته دیرلر عموما زیرا شب کیجه معناسنه اولدیغندن سیاه لازمیدر دیز دال ممدوده نک کسری وزای معجمه ایله اسب کبی آت معناسنه در خواجه سلمان بیت از پی شبدیز شبدی شب رکاب زر زدند نقرهٔ خنک آسمان از نعل زرین بر زدند * هم دخی خسرو پرویزک مخصوص آتنک اسمیدر که یاغز ایدی مجمع الفرسده نام اسب شیرین درکه خسرو پرویزه ویروب بوینله تمسک ایلدی بیت چو پرویز آن سخن بشنید شد تیز * بجست از جای وشد بر پشت شبدیز * فائده تاریخ طبریده مسطوردرکه مذکور آت

دنیاده اولان آتلردن درت قارش یوکسك ایدی وقویروغی سائر آتلرك ایکی قویروغی قدر وارایدی وایکی بولك طورردی وهر اباغه اون ایکی میخ ایله نعل اورلردی خسرو کندو طعامندن اکا یدیررایدی هرنه طعام ایسه یردی مزبور آت اولدکده برمرمر شفافه صورتنی تصویر ایتدردی حالا اول طاش شهر کرمانده دردیرلر

* اسب آت اشکنلور هوار وقوله آندر سمند *

اسب * همزه نك فتحی وسینك سکونی وباء موحده ایله مطلق آت معناسنه عربیده فرس کبی * رهوار * سکون ها ایله یعنی فرس فاره زیرا راه یول دیواونوز سکزنجی قطعه نك بیت ثامنده کلوروار ادات نسبت وادات صفتدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة میرنظمی بیت زیرا و راهوار خوش رفتار * بوددر پی صبا ندید غبار * میرخسرو بیت به ازعنان ادب درکشم درین میدان کە نشیب وفرازش بپای رهوارست * سمند * سینك ومیمك فتحلری ونونك سکونی ودال ایله قوله آته ده دیرلر عموما آت معناسنه خصوصا حکیم فردوسی بیت نشسته ابرتازی اسب سمند * همی تاخت ترسان زبیم کزند

* کویلرك بیلکج کبی سوزصاحبی دهقان ایمش *

دهقان * دالك کسری وهانك سکونی وقاف ممدوده نك فتحی ونون ایله کویلرك سوزصاحبی معناسنه که اکا بعضیلر بیلکج وبیلجین دیرلر فرهنك شعوریده کویلومعناسنه دیو تفسیر ایلمدی کمال پاشازاده مرحوم کندو تصرف خاصیله بیورر که دهقان لفظ معربدر فارسیسی دهخان ایدی اصلی خانده علم اولیجق مضاف الیه تقدیم اولندی چونکه خان رئیس معناسنده ده قریه معناسنه در نتکم عمدة المحققین سعد الدین رحمه الله تعالی بیضاوی حاشیه سنده تصریح ایتمشدر بوعباره سیله الدهقان رئیس القریة ومقدم اصحاب الزراعة وهو معرب انتهی بیت چوآید بخت دهقان درکرانی داش مائل شودبرجفت رانی * کمال پاشازاده بوبیتی مدعاسنه شاهد کتوردی لکن شعوری مرحوم بیوردیکه بوبیتدن رئیس اولمق فهم اولنمازانجق کویلو اولمسی فهم اولنورچونکه کویده رئیس اولان جفت سورمز انتهی فقیرشویله فهم ایدرمکه شاعرك مرادی رئیس معناسی اولدیغی بعد تعمق النظر ظاهردر همان ناظم نحریر بواجلدن رئیس معناسنده اولان سوزصاحبی دیو تفسیر ایلدی بلکه ناظمك تعبیرنده بوایکی میانده توفیقه دخی اشارت واردر کما لایخفی

* روستاوده دیمك کویدر هم اول معناده کند *

روستا * راء ممدوده نك ضمی وسینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحیله یعنی قریه حضرت مولانا بیت قول پیغمبر شنوای اوستا * کورعقل آمد وطن در روستا * بونده واوسز رستا وایکی صورتده آخرنده یاء تحتیه ایله رستای وروستای دخی جائزدر بوتقدیرجه بونده درت لغت واردر عرب تعریب ایدوب رستاق دیدیلر کمال پاشازاده مرحوم بونده دخی تصرف خاص ایدوب بیوررکه فی الاصل روستا مزرعه معناسنه چونکه رست رستن لفظندن اسم مصدردر آی مد ایله آیدن یاخود آمدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر * ده دالك کسری واظهار ها ایله دنه لفظندن مخففدر قریه معناسنه حضرت مولانا بیت ده مروچون مردرا احمق کند * عقل رابی نور بی رونق کند کند * کافك فتحی ونونك سکونی ودال ایله ده کبی قریه معناسنه کمال پاشازاده مرحوم دیرکه کندی ارباب لغت کوی معناسنه تحریر ایتدیلر اما بلمدیلر بلکه مدینه یعنی شهر معناسنه در بومدعاسنه شاهد سمرقند که اصلی شمرکند ایدی تعریب ایدوب سمرقند دیدیلر زیرا شهر مزبور شمر نام برجاریه ایچون بنا اولنمشدر اول امرده کندشمر دینلوب بعده علم اولمق ایچون مضاف الیه تقدیم اولندی ابن خلکان تاریخنده یازمشکه ان شمر اسم جاریة الاسکندر مرضت فوصف الاطباء ارضا ذات هواء طیب واشار الیه بطاهر صفة فاسکنه ایاها فلما طابت بنی مدینة وکند بالترکی هو المدینة فکانه یقول بلد شمر بوسببدن سمرقند دینلمشدر انتهی لکن بویله اولمقدن قریه معناسنه اولمامق لازم دکلدر جائزکه ایکیسی بینده مشترك اولسون بهرحال ناظم نحریر ارباب لغته تابع اولدی فلله دره بوندن بشقه کند اوچ معنایه دخی کلور اول یعنی شکرکه معربی قنددر ثانی یعنی ریش یعنی جراحت ثالث یعنی کرین یعنی فرار

* آیغك باش اوزره قورلر اوکرنورسك معرفت *

ترجمه وتفسیردر * کربیاموزی هنرپای ترا برسر نهند *

کر * ادات شرطدر کما سبق فی الادوات المرکبة * بیاموزی * قرق ایکنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلان آموختن لفظندن مضارع مفرد مخاطبدر اولنده کی باء موحده صله در کما سبق فی الادوات البسیطة * هنر * هانك ضمی ونونك فتحی ورا ایله یعنی معرفت وصنعت میرنظمی بیت هنرصاحبش رابعالم همی * میان کسان ارکند آدمی * پای * آیاق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور * ترا * تحقیق قطعهٔ ثالثه نك بیت اولی شرحنده کچدی

فافهم * بر * ادات استعلادر على معناسنه كما سبق فى الادوات المركبة * سر باش ديو يكرمى بدنجى قطعه نك اولنده كچدى * نهد * نونك كسريله نهادن لفظندن مضارع جمعى غائب درنهادن مقامنده عربيده وضع وحط ديرلر

* قطعه در ذال بخوانش كه كنى استلذاذ *

قطعه درذال * يعنى قطعهٔ اولى عنوانى شرحنده كچدى * بخوان * اوقو ديو قطعهٔ اولى نك بيت سادسنده كچدى آخرنده كى ماقبلى مفتوح شين معجمه ضمير غائبدر على ماسبق فى الادوات البسيطة * كه ادات ربطدر كما سبق ايضا كنى ايدرسك ديو يكرمى طقوزنجى قطعه نك بيت اخيرنده كلور * استلذاذ استفعال وزننده در حاصل معنى حرف ذال حقنده اولان قطعه يى اوقو كه استلذاذ ايده سك

* دور كردن اوزاق ايتمك كه عربجه اشقاذ *

دوكردن * مصدر مركبدر چونكه دوراوزاق ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت رابعنده كلور كردن ايتمك ديو يكرمى بدنجى قطعه نك بيت ثامننده كلور اشقاذ افعال وزننده مصدر عربيدر ثلاثيسى شين معجمه نك فتحى وقافله شقذدر بعد معناسنه

* دى قلدانمغه جنبيدن اومعناده نباذ *

جنبيدن * جيمك ضمى ونونك سكونى وباء موحدهٔ ممدوده نك كسريله مصدردر عربيده نون ممدوده نك باء موحده اوزره تقديمى ايله نباذ ديرلر حركته مراد فدر خواجه سلمان بيت اصبا بوى توچندان دويده بود كه دوش * نداشت تاسحر كه مجال جنبيدن

* زود رفتار اوكه پك يوريه يعنى حذحاذ *

زودرفتار * سياه چشم كبى وصف تركيبيدر اصلى رفتار زود ايدى سير سريع معناسنه زيرا زود تيز ديو يكرمى سكزنجى قطعه نك بيت تاسعنده كلور رفتار يورمك ديو قطعهٔ ثانيه نك بيت ثانيسنده كچدى فبعد التقديم والتأخير سريع السير معناسنه اولدى عربيده صلصال وزنى اوزره ايكى حاء مهمله ايله حذحاذ ديرلر

* پويه كردن يورمك سرعتله هم احواذ *

پويه كردن * مصدر مركبدر عربيده افعال وزننده احواذ واسرع معناسنه زيرا پويه يلمك ديو يكرمى سكزنجى قطعه نك بيت سابعنده كلور كردن قد سبق آنفا احواذ * افعال وزننده مصدر در عربيده ثلاثيسى حاء مهمله نك فتحى وواو ايله حوذ يعنى سرعت وشتابدر حاصلى بونده ثلاثى ومزيد فيه بر معنايه در

* درشدن كرمكه ديرلر كه آنك كبى وقوب *

درشدن * رانك سكونيله مصدر مركبدر ايچرو كيرمك معناسنه عربيده دخول ووقوب ديرلر زيرا در يعنى درون ديو قرق التنجى قطعه نك بيت رابعى شرحنده كلور شدن اولمق وكتمك ديو قرق بشنجى قطعه نك بيت سادسى متن وشرحنده كلور * وقوب * واو وقاف وباء موحده ايله وزن ومعناده دخول كبيدر

* كذرانيدن ايمش يعنى كچورمك انفاذ *

كذرانيدن * كاف فارسيه نك ضمى ودال معجمه نك وراء ممدوده نك فتحلرى ونون ممدوده نك كسريله كذاشتن لفظندن مصدر متعدبدر عربيده افعال وزننده انفاذ معناسنه ثلاثيسى نفوذ در چغتايده اوتكارمك ديرلر

* پاره پاره ديمه درلت لت وشقه شقه *

لت لت * لامينك فتحلرى وتاء فوقيتينك سكونلريله پاره پاره معناسنه عربيده قطعه قطعه وشقه شقه ديرلر زيرا بو لفظ مكرردر فقط لت طقوز معنايه در اول يعنى پاره وشقه ثانى يعنى ضرب يعنى اورمق ثالث يعنى كرز رابع كتان بزى خامس يعنى درست وصواب سادس قپوقنادى سابع بررود خانه اسميدر ثامن كونك معناسنه تاسع يعنى شكم

* پارچه مفهومى كراره هم اومعناده جذاذ *

كراره * كافك وراء ممدوده نك وراء ثانيه نك فتحلرى وهاء رسميه ايله پارچه وجامهٔ كهنه معناسنه كه عربيده جيمك ضمى وايكى ذال معجمه ايله جذاذ ديرلر همدخى راء ثانيه مقامنده دال ايله بو معنايه دركما فى المجمع حتى بد مزده اولان متن دخى دال ايله در

* قاوغه دينلدى كلوته كه عماره كبيدر *

كلوته * كافك ولام ممدوده نك ضملرى وتاء فوقيه نك فتحى وهاء رسميه ايله قاوق كه عربيده قلنسوه وعماره ديرلر لكن عماره فتحله مطاق باشه كيلان نسنه در هرنه اولورسه اولسون ايشته بودخى تعريف لفظيده جائز در حكيم سوزنى بيت صوفى شدى زصوف سبه شدلباس تو * چون صوفيان كلوته بسر بر عقيق رنك

* صارغك آدينه دستار دينور هم مشواذ *

دستار * عربيده عمامه كبى ميمك كسرى وشين معجمه وواو ايله مشواذ معناسنه همدخى مقرمه يه ودستماله ده دستار ديرلر شيخ سعدى بيت اى تهى دست رفته در بازار * ترسمت پرنياورى دستار * فى الاصل وصف تركيبيدر ال كتورر معناسنه چونكه دست ال ديو يكرمى بدنجى

قطعه‌نك بيت رابعنده كلور آرمد همزه ايله آريدن لفظندن امر ياخود
اسم فاعل مخففدر فلله درّ الناظم النحرير كه تكثير فوائد ايچون
لفظ كلونه ولفظ دستاري عربيده لغت غير مشهوره ايله تفسير ايلمدي

* اولدي قورتلمغه رهايافتن هم استخلاص *

رهايافتن * مصدر مركبدر عربيده نجات واستخلاص معناسنه چونكه
رها قورتلمق ديو قطعهٔ اولينك اون ايكنجي بيتنده كچدي يافتن بولمق
ديو اللي برنجي قطعه‌نك بيت حادي عشرنده كلور

* دخي قورتارمه رهانيدن اوله انقاذ *

رهانيدن * رانك وهاء ممدوده‌نك فتحه‌لري ونون ممدوده‌نك كسريله رهيدن
لفظندن مصدر متعديدر عربيده نون وقافله افعال وزننده انقاذ كه انجا
معناسنه نظامي بيت من سركشته راز كار جهان * تو تواني رهاند باز رهان

* ديديلر قورقق اولان كسه‌يه غردل رعبوب *

غردل * غين معجمه‌نك فتحي وراءنك سكونيله عربيده رعبوب وخائف ديرلر
في الاصل مركبدر قحبه يوركلو معناسنه چونكه غر بمعني قحبه دل كوكل
ويورك ديو اون يدنجي قطعه‌نك بيت ثالثنده كچدي نتكيم اكا مرادف شتردل
ديديكي كبي چونكه شتر دوه معناسنه مير نظمي بيت نبايد كار مردان از شتردل
كه غردل هم نباشد مرد مقبل * رعبوب * را وعين وايكي باء موحده ايله عصفور
وزننده مضبوطدر

* دي صغنمغه پناهيدن اوه عناده معاذ *

پناهيدن * باء فارسيه‌نك ونون ممدوده‌نك فتحه‌لري وهاء ممدوده‌نك
كسريله مصدردر عربيده فتح ميمله معاذ والتجا معناسنه حكيم فردوسي
بيت بد بد از بد و نيك بازار او * بيزدان پناهيد از كار او

* با صيغه ديندي بهيدن كه مراد فدر دوس *

بهيدن * باء موحده‌نك فتحي وهاء ممدوده‌نك كسريله مصدردر
عربيده دوس ديرلر حتي پاپوشه مداس تعبيري بوندندر

* غالب اولماغه دي فيروز ودخي استحواذ *

فيروز * فانك فتحي وياء تحتيه‌نك سكوني وراء ممدوده‌نك ضمي وزاي معجمه
ايله عربيده ظفر وغلبه واستحواذ معناسنه عبد الواسع چلبي بيت دولت
فيروز وراي روشن وبخت جوان * همت والا وعزم فرخ امر روان همدخي
فيروز بر طاغ اسميدر وخمسهٔ مسترقه دن اوچنجي كونك اسميدر

وقباد شهر يارك پدري اسميدر * استحواذ * استفعال وزننده مصدر
عربيدر نتكيم حق تعالى استحوذ عليهم الشيطان بيورمشدر

* فارسي وعربي ايله سوزم شير وشكر *

فارسي * ديباجه‌نك يكرمي طقوزنجي بيتي شرحنده عربي ديباجه‌نك
بيت تاسعي شرحنده بيانلري كچدي * شير * سود ديو اوتوزبدنجي قطعه‌نك
بيت سابعنده كلور * شكر * معروف

* اوقسان كودك نوساله ايدر استلذاذ *

كودك * چوجق ديو قطعهٔ سادسهٔ عشرك بيت ثامننده كچدي نويكي
ديو قرق يدنجي قطعه‌نك بيت ثانيسنده كلور * سال * ييل ديو قطعهٔ
رابعهٔ عشرك بيت ثامننده كچدي بونده اولان هاء رسميه هاء مقداره
قريب هاء نسبيه‌در * استلذاذ * بو قطعه‌نك عنوانده كچدي بو تقديرجه
كانه بو قطعه‌ده ردّ العجز على الصدر كبي صنعت وار در رفا حفظ

* قطعهٔ رائيه رااز همه رنكين شمار *

قطعهٔ رائيه * حرف رايه منسوبه قطعه ديمكدر * را * ادات مفعولدر * از
بمعني من كما سبق في الادوات المركبة * همه * هپ ديو قطعهٔ ثامنه‌نك بيت
رابعنده كچدي رنكين * بياني قطعهٔ ثالثه‌نك عنواني شرحنده كچدي
شمار * صاي ديو بو قطعه‌نك بيت اوننده كلور حاصل معني حرف رايه
منسوبه اولان قطعه‌يي جمله سندن رنكلو وزيبا صاي

* يك برايكي دوسه اوچ درده دي چار وچهار *

يك * اصلنده ياء مثناة تحتيه‌نك فتحهٔ صريحه سيله اول مراتب اعداددر
كاهي اماله ايله دخي تلفظ اولنور شاعر بيت يك ساعت يك لحظه يك دم
دكركون مشود احوال عالم * دو * دالك ضمي ايله عدده ايكي معناسنه‌در
افصحي بودركه واو اشباع اولنميه كاهي ضرورت وزن ايچون اشباع جائز
اولور حكيم اسدي بيت بخشنده عقيقين نقط ميم كرد * شب آهنك دو بيم دو نيم
كرد * وكاهي اولور كه آخرينه حرف باء الحاق اولنوب موي وروي قافيه سنده
استعمال اولنوب كمال اسماعيل بيت طاق ور واقم زيكي طاق بود * خود بجهان
طاق نبود ست دوي * وكاهي آخرينه ياء مصدريه لاحق اولدقده البته
واو ثابته اولور حكيم سنائي بيت چه كنم زحمت توئي ودوئي * چو يقين شد كه
من منم تو توئي * سه * سينك بين الفتح والكسر اماله سي وهاء رسميه ايله

مضبوطدر * چار * جیم فارسیهٔ ممدودهنك فتحی ورا ایله یعنی اربعه حکیم انوری بیت ز حسن یوسف رایش بمصر چرخ چارم در * دل خورشید بابك خامان دردزایحابی بوندن بشقه چارهدن مخففده اولورهم دخی برداق وابریق سفالین معناسندهده کلور * چهار * جیم فارسیهنك وهاء ممدودهنك فتحلری ورا ایله چارکبی یعنی اربعه هم دخی خرچنك یعنی سرطان معناسنهده کلور

* پنج بش والتی شش هفت یدی صای شمار *

پنج * باء فارسیهنك فتحی ونونك سکونی وجیم ایله مراتب اعداددر یعنی خمسه شیخ نظامی بیت پنج عارست به از پنج گنج * به که بدین پنج شوی گنج سنج * شش شین معجمهنك فتحی وشین ثانیه ایله یعنی ست از مراتب اعداد چغتایده التاو دیرلر التیسی بله دیمکده التا ولا اوچا ولا ایك اولا دخی بو کا قیاس * هفت فتحیله یعنی سبعه * شمار * شین معجمهنك ضمیله شماریدن لفظندن امردر بوندن بشقه عدد وحساب معناسنه ومودت ومحبت معناسنه ومثل ومانند معناسنه وصاغلمسی محتمل جرح معناسنهده کلور

* هشت سکزنه طقوزده دخی اوندر تمام *

هشت * فتحیله یعنی ثمانیه از مراتب اعداد تکم سکز جنت معناسنه هشت بهشت دیرلر * نه * نونك ضمی واظهار ها ایله یعنی تسعه چغتایده توغوز دیرلر سبعهٔ سیاره ده افلاك حقنده دیر بیت نه بنه پرده لار ارا پرده بیر بیر ایچرا توغوز سرا پرده * ده * دالك فتحی واظهار ها ایله یعنی عشره از مراتب اعداد هم دخی دادن لفظندن امر حاضردر

* بست یکرمی اوتوزسی وچهل قرقه وار *

بست * باء موحدهنك کسری وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله یعنی عشرین از عقود ثمانیهٔ اعداد اصلی باء موحدهٔ ممدوده ایله بیست ایدی ابو المعانی بیت چارده ساله کرچه محبوبست * بیست ساله جوان مطلوبست * سی * سین ممدودهنك کسریله یعنی ثلثین * چهل * جیم فارسیهنك وهانك کسرلری ولام ایله یعنی اربعین بوندههانك سقوطیله چل دخی دیرلر

* اللی یه پنجاه دی شصت دینور آلتمشه *

پنجاه * باء فارسیهنك فتحی ونونك سکونی وجیم فارسیهٔ ممدودهنك فتحی واظهار ها ایله یعنی خمسین از عقود ثمانیه * شصت شین معجمهنك فتحی وصادك سکونی وتاء فوقیه ایله یعنی ستین فصیحی صاد مقامنده سین ایله

شست اما شیوعی صاد ایله در بوندن بشقه سین ایله شست سکز معنابه دخی کلور اول اولته دیدکاری اکر بجه دمور که آنکله بالق طوترلر ثانی باش پارمغك یای چکن یری ثالث یعنی نیشتر فصاد رابع یعنی زنار راهبان خامس یعنی مضراب که آنکله ساز چالارلر سادس یعنی تار طنبور سابع یعنی حلقهٔ رسن وحلقهٔ کمند وامثالی نسنهلر ثامن یعنی زلف دلبران وکیسوی محبوبان

* یتمشه هفتاد یاز دفترهای نامدار *

هفتاد * هانك فتحیله یعنی سبعین از عقود ثمانیهٔ اعداد

* سکسانه هشتاددی طقسان اوانجه نود *

هشتاد * هانك فتحیله یعنی ثمانین * نود نونك وواوك فتحلری ودال ایله یعنی تسعین از مراتب اعداد میر نظمی بیت چون رسد عمر نو بسال نود * از جهان رخت زندکانی بند

* صد یوز اولور صایده بیکه کلنجه هزار *

صد * فتحیله یعنی مائه از مراتب اعداد ظهوری بیت ز راحت دل از پرده خبر دید * که در سینه صد زخم غم سیر دید * چغتایده ضم همزه ایله اوز دیرلر بونك دخی فصیحی سین ایله چونکه فارسیده اصلی اولهرق صاد بولنماز دیو بوندن اقدم تصریح اولندی * هزار * فتحیله یعنی الف آخر مراتب اعداد هم دخی هزار بلبل دیو فرق بشنجی قطعهنك بیت خامس عشرنده کلور بلبله مشابه بر قوش دخی واردر اکا هزار داستان دیرلر بو ایکی معنایه ترتیب اوزره حافظ بیت صد هزاران کل شکفت و بانك مرغی بر نخاست * عندلیبان را چه پیش آید هزاران را چه شد

* اوچده بری سه یکی درده بری چار یك *

سه یکی * یاء تحتیه ایله سه یك یاء تحتیه سز اوچده بر معناسنه * چار یك وچار یکی وامثالی بو قیاس ایدر تکم بیوررر

* هب بو قیاس اوزره تا اونده قیلورسك قرار *

مثلا بشده بر پنج یك التیده بر شش یك دیرلر وقس علی هذا

* آخر آحاده برمیم کتورسك همان * مرهون

* جمله ایکنجی دوم کبی اولور آشکار *

مثلا ایکنجی مقامنده * دوم * دردنجی مقامنده چارم اوننجی برنده دهم یکرمنجی برنده بیستم دیرلر قاعدهٔ فارسیده ایکنجی واوچنجی وامثالی مقاملرنده عدد آخرینه بر ماقبلی مضموم میم زیاده ایدرلر کما عرفت آنفا لکن سوم واو اوزرنده همزهٔ مضمومه ایله اوچنجی معناسنهسی ام باء تحتیه به کسرهٔ صریحه

ويروب همزۀ مفتوحه ايله اوتوزنجى معناسنه فاحفظ تنبيه بوتقديرجه ناظم نحريرك مرادى آحاددن عموم مجازطريقيله افراداعداد ديمكدر كرك بالذات آحاد عرفيه دن اولسون كرك عقود عدديه اولسون تذييل عربيده عددى فاعل وزننه قورلر مثلا ثالث ورابع ديرلر اوچنجى ودردنجى ديمك اولور وقس عليه سائرهما

* نيم يارم يار يسى نيمه بتوندر درست *

نيم * نون ممدوده نك كسرى وميم ايله يعنى نصف شيخ سعدى بيت نيم نانى كرخوردمرد خدا * بذل درويشان كند نيم دكر * نيمه * هاء رسميه ايله مطلقا نصف معناسنه كرتمام نصفى وكرنصف نصفى انكچون ناظم نحرير ايكى معنايه احتمال ايله تفسير ايلدى فلله دره * درست دالك ضميله بتون وصحيح كه ضدى شكست معناسنه

* صايسى قاجدرديمك چند ايكى كره دوبار *

چند * جيم فارسيه نك فتحى ونونك سكونى ودال ايله يعنى سؤال عن المقدر عدد ده وغيريده استعمال اولنور ميرزا فصيحى مصراع چند كفتم غم دل باتوازان خوارشدم * دوبار * ايكى كرّه معناسنه زبراد وقد سبق آنفا بار كرّه معناسنه بارك باقى معنالرى يكرمى برنجى قطعه نك بيت اولى شرحنده كلور

* پازده اون بش ديمك بشيوزه پانصد ديور *

پازده * باء فارسيۀ ممدوده نك فتحى ونونك وزاى معجمه نك سكونلرى ودالك فتحى واظهار ها ايله يعنى خمسة عشر * پانصد * يعنى خمسمائه تتكم اون بره پازده اون ايكى يه دوازده اون التى يه شازده اون طقوزه نوازده ديدكلرى كبى بونلرك شرحى شاهدى شرحمزده مشروحدر

* اون بيكه بيوردخى يوز بيكه دى صدهزار *

بيور * باء موحدۀ ممدودنك كسرى وواوك فتحى ورا ايله يعنى عشرة آلاف حكيم فردوسى بيت بجا بيوران پهلوانى شمار * بوددرزبان هادرى ده هزار * بو لفظى محمود بيستخانى باء فارسيه ايله ضبط وتصحيح ايلمش هم دخى بيوراسب لفظندن مخفف اولديغى حالده ضحاك ماربنك اسميدر * صدهزار * يوز بيك ديمكدر اكر هزار وصد ديلسه بيك يوز ديمك اولور مفردلرى ماسبقدن معلومدر

* بويله جفاسك فلك صايسز ايتدى بكا *

ناظم نحرير جفايى حق تعالى يه اسناددن تأدب ايدوب انبث الربيع البقل اسلوبنده اداء مرام ايلدى

* چرخ چنين جور خود كرد مرا بى شمار *

چرخ * جيم فارسيه نك فتحى ورانك سكونى وخاء معجمه ايله فلك معناسنه عموما

وفلك اطلس معناسنه خصوصا بوندن بشقه چرخ طقوز معنايه كلور اوّل يعنى دولاب وامثالى ثانى مطلقا دوران صاحبى اولان نسنه لره چرخ ديرلر مثلا صوفيلرك دوروسماعى ودكرمانك معروف چرخى وعربه تكرلكى وامثالى والحاصل فى الجمله كندوده دوراولان اشيايه اطلاق اولنور انجق بعضيسنى امتيازايچون اضافتله استعمال ايدرلر ثالث يعنى كريبان جامه رابع يعنى پيرامن واطراف خامس غزنين مضافاتندن برقصبه اسميدر سادس يعنى طاق ايوان ورواق كيوان سابع برنوع بياض كوكرك طوغانه ديرلر ثامن فلكك حركۀ دوريه سنه اطلاق ايدرلر حاصلى جميع معنالرنده دورمعتبردر وبالجمله كندوده دوراولان نسنه يه اطلاق اولنور * چنين * بويله ديو قطعۀ ثالثه نك بيت ثالثنده كچدى * جور * يعنى ظلم وجفا * خود * كندو ديو اوتوزنجى قطعه نك بيت رابعنده كلور كرديكرمى يدنجى قطعه نك بيت ثامنده كلان كردن لفظندن ماضيدر * مرا * بكا ديو قطعۀ ثالثه نك بيت اولنده كچدى بى * ادات نفيدر بلا معناسنه كما سبق فى الادوات المركبة * شمار * يعنى عدد كما سبق فى شرح عنوان هذا القطعة بو قطعه ده دخى ردّ العجز على الصدر كبى صنعت واردر نته بو قطعه لرك بحرلرى ماسبقلردن معلوم اولمغله بيانه تعرض اولنمدى

* قطعه باصنعت اعنات لطافت كستر *

قطعه * معلوم ماسبق * با * يعنى مع كما سبق فى الادوات المركبة * صنعت بومقامده مراد محسنات لفظيه دن ومحسنات معنويه دن بر بدر مثلا ايهام وجناس كبى * اعنات * افعال وزننده لغتده بركسنه كوچى تعديكندن برايشى براقغه ديرلر اصطلاحده قافيه ده ياخود سجعده ياخود فاصله ده رديف ياخود دخيل ياخود حرف مخصوص التزام ايتمكه ديرلر كقوله تعالى واما اليتيم فلا تقهر واما السائل فلا تنهر وقوله عليه الصلوة والسلام اذا اشتاط السلطان تسلط الشيطان تذييل رديف علم قافيه ده قبل حرف الروى متصلا واقع اولان حرف لينه ديرلر مثلا بال وتقريب ويعقوب كبى لفظلرده الف وياء وواوه رديف ديرلر دخيل رديفدن مقدم الفه نصكره واقع اولان حرفدر مثلا رواحل كبيده حاء دخيلدر لطافت كستر * وصف تركيبيدر چونكه لطافت معلومدر كستر كستريدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر نتكم امر حاضر اوله رق بو قطعه نك بيت ثالثنده كلور حاصل معنى صنعت اعنات ايله لطافت دوشيجى قطعه چونكه بو قطعه ده سين

وتاء فوقيه حرف رويدن مقدم التزام اولندى سؤال بوندن مقدم قطعه لرده
دخى اعنات وارايدى نيچون بو مقامه تخصيص بالذكر اولندى جواب
انلرده برر حرفله اعنات واردر تا بو قطعه يه كلنجه يه دكن فاما كه بو قطعه ده
ايكى حرفله اعنات واردر انكچون تخصيص بالذكر اولندى

* باركش يوك چكيجيدر دخى خواهد استر *

باركش * وصف تركيبيدر چونكه بار يوك ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت
اولى شرحنده كلور كش وصف تركيبى اولەرق قطعهٔ سابعهٔ عشرك بيت
سابعنده كچدى * خواهد * خاء معجمه نك بين الفتح والكسر اماله سى
وواو معدوله ايله خواهيدن لفظندن مضارع مفرد غائبدر

* خر الاغ اشكه دينلدى قاترد راستر *

خر * خاء معجمه نك فتحى ورا ايله اشك معناسنه عربيده اهليسنه حمار وعير ديرلر
اما برّانيسنه حمار وحشى ديرلر كه فارسيده كور ديرلر حضرت مولانا بيت كوش
خر بفروش ديكر كوش خر * كين سخن را بر نيايد كوش خر * بوندن بشقه
خر درت معنايه دخى كلور اوّل قره اوزلو بتاق چامور كه حيوان دوشنجه
چقمسى عسير اوله ثانى آلات لهوك كاسه لرى اوزرنده قيللر چكيلان اغاج
معناسنه ثالث خريدن لفظندن صيغهٔ امر ووصف تركيبى اولور رابع
بدلكى كاله ايرمش نسنه * آلاغ * همزه ولام ممدودەنك فتحلرى وغين معجمه ايله
خر كبى اشك معناسنه ديو ناظم تحرير ايراد ايلدى فاما كه عندمزده
موجود كتب لغاتده موجود اولمادى غالبا ناظم تحريرك بودخى
مصحفاتندندر * استر * همزه نك فتحى وسينك سكونى وتاء فوقيه نك فتحى
ورا ايله قاتر كه عربيده بغل ديرلر

* ممه پستان بكشا آچ قپامه يعنى مپوش *

پستان * باء فارسيه نك كسرى وسينك سكونى وتاء فوقيهٔ ممدوده نك فتحى
ونون ايله ممه معناسنه عربيده ثدى ديرلر صائب تبريزى بيت عقل دور انديش
بومارا روزى بسته است * ورنه هر انكشت پستا نيست طفل شير را * بكشا
امر حاضردر مصدرى كشايدن لفظيدر اسم فاعلى قطعهٔ رابعهٔ عشرك
بيت اولنده كچدى اولنده كى باء موحده صله در * مپوش * نهى حاضردر
اولنده كى ميم مفتوحه ادات نهيدر كما سبق فى الادوات البسيطة مصدرى
پاء فارسيهٔ ممدوده نك فتحى وشين معجمه ايله پوشيدن لفظيدر كه متعدى

صورتنده لازمى پوشانيدن اوتوز التنجى قطعه نك بيت ثامننده كلور
والحاصل بونده لازم متعدى وبالعكس در تكلم عربيده كب ايله اكتساب كبى

* باقرم مى نكرم هم دخى نغما كوستر *

مى * ادات حالدر كما سبق فى الادوات المركبة * نكرم * اون دردنجى قطعه نك
بيت سادسنده كچن نكريدن لفظندن مضارع متكلم وحده در * بنما امر حاضردر
اولنده كى باء موحده صله در مصدرى نونك وميم ممدوده نك ضمليله نمودن
لفظيدر زيرا مستقبلاتى واوك الف وياء تحتيه يه ابداليله نمايد ونماينده كلور

* ناز بالش ديمه يوز ياصديغى معناسنه در *

ناز بالش * زاء معجمه نك كسريله تركيب اضافيدر چونكه ناز جلوه ديو قطعه
ثانيه نك بيت ثانيسنده كچدى كانه يوز يصديغنه جلوه لازم كبى برمعنادر بالش
باء موحدهٔ ممدوده نك فتحى ولامك كسرى وشين معجمه ايله بالين كبى ياصدق
معناسنه عموما وقولتق ياصديغى معناسنه خصوصا ابو المعانى بيت * مى نهد
بر ناز بالش آن پرى رخسار رو * پرتو خورشيد افتادست بر كل توده را

* جامه خواب اولدى يتاق هم دوشه ديرسه كستر *

جامه خواب * يتاق معناسنه كه يورغان ودوشكدن عبارتدر اكا تركى عرفنده
يتاق ديرلر اصلى همزه ايله جامهٔ خواب ايدى مطلق اويقو ثوابى معناسنه علميته
نقل اولنجق علامت اضافت اولان همزه حذف اولنمشدر مولانا جامى بيت
جدا كرديس يوسف ژرف ياب * ز پيش زليخا بشب جامه خواب * چونكه
جامه ثواب ديو قرق برنجى قطعه نك بيت اولنده كلور خواب اويقو ديو
قطعهٔ خامسه نك بيت ثانيسنده كچدى * كستر * كاف فارسيه نك ضمى
وسينك سكونى وتاء فوقيه نك فتحى ورا ايله كستريدن وكستردن لفظلرندن
امر حاضردر دوشه يعنى تمهيد وتمكين وفرش ايله معناسنه شاعر بيت اكر
خواهى كه باشى جاودانه * بساط عدل كستر در زمانه * وصف تركيبى دخى اولور
شاعر بيت كريم كرم كستر كارساز * كه داراى خلقست وداناى راز

* دينلدى يورغانه دواج ودخى ياصديق بالين *

دواج * دالك فتحى وضمى وواو ممدوده نك فتحى وجيم ايله يورغانكه عربيده
ملحفه ديرلر همدخى چادرشب كه نسوان عجم فراجه مقامنده طشره يه
چقدقلرنده بورينورلر اكثر ديار رومده آنك يرينه فراجه كيرلر لكن بزم مملكتلرده
دخى چادرشب قوللنورلر مير نظمى بيت * بپوشيده دواج از اطلس سرخ

زباب می رخش رنکین فرخ * وخاصهٔ دالك فتحیـله بخت وسرور وفرخی معناسنه ده کلور * بالین * باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك کسری ونون ایله مطلق یاصدیق معناسـنه صائب اصفهانی بیت باخیال یاردر یك پیرهن خوابیده ام * بندارد سر ببالین هر که بیدارم کند * و اعتماد معناسنده ده کلور

* چارشب چارشفه دیرلر که دوشکدر پستر *

چارشب * رانك کسر وسـکونیله چادرشبدن مخففدر دوشك چارشفی معناسـنه وزنان باشلرینه بورید کلری نسنه که یالکز چادر دخی دیرلر چونکه چادر جیم فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ودال بعده را ایله ایکی معنایه در اول بمعنی خیمه ثانی نسوان باشلرینه بورید کلری اورتی شب کیجه دبو قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده کچدی بو تقدیرجه چارشـفه چارشب دیمك مناسب اولدی پستر * باء فارسـیه نك کسری وسینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ورا ایله دوشك ودوشمه که عربیـده فراش و بسـاط دیرلر طـالب آملی بیت بیمار اشتیاق ترا آتش فراق * اجزای آب کـشته ز پستر فرو چکد

* هیزم وهیمه اودوندر کورآدی انکشت *

هیزم * هاء ممدوده نك کسری وزای معجمه نك فتحی ومیم ایله اودونکه عربیده حطب دیرلر * همه آخرنده هاء رسمیه ایله مثـله خواجـه سلمان بیت ناسرای که آتش قهر تو در روی شعله زد * تا قیامت همهٔ دوزخ شد وایش سزا است * ارباب لغت فی الجمله همه وهیزم بر معنـایه در دیدیلر نجق کمال پاشـازاده مرحوم بونده دخی تصرف خاص ایدوب بیوردر هیزم یمش ویرد اغـاجلردن اولیوب وهنوز کسلمش اولوب یرنده یتور اوله نتکم بو بیتدن ظاهر در بیت چو آمد بد آنکونه هیزم فراز * بدانست بالا و پست ودراز فاما که کـسلدکدن صکره یانمق ایچون آماده اولمش اودونه همه دیرلر اصـلنده دخی میوه سز اوله انتهی * انکشت * همزه نك فتحی ونونك سـکونی وکافك کسری وشین معجمه نك سـکونی وتاء فوقیـه ایله بمعنی فحم شیخ نظامی بیت بیـاغ شعله در دهقان انکشت * بنفشه میدر ودولاله میکشت * فاما که کاف فارسـیه نك ضمه سیله پارمق معنـاسـنه در

* قوره اخکر دینلور هم کلنه خاکستر *

اخکر * همزه نك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وکافك فتحی ورا ایله آتش قوزی معناسـنه کذلك دخی دیرلر حکیم خاقانی بیت ازدر ومشرق آتش افروزد

سوی هر روزن اخکر اندازد خاکستر * خاء معجمه ممـدوده نك فتحی وکافك کسری وسینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ورا ایله کل که عربیـده رماد دیرلر صبری سمرقندی بیت نسیم غیری بر خاکسترم کر بکذرد روزی * هزاران شعلهای غیرت از خاکسترم ر یزد * شعرا خاکستری طپراق یرینه استعاره طریقیله استعمال ایدرلر چونکه هر شی مقرر که بعـد الفنا کل وطبراق اولور

* اسکنه بورغو دیمکدر که دروکر دواکر *

اسکنه * همزه نك کسری وسینك سـکونی وکافك ونونك فتحلری وهـاء رسمیه ایله نجار آلتلرندن بورغو که آنکله نسنه دلرلر عربیـده بیرم دیرلر حضرت مولانا بیت جور وجفـا ودوری کا کنکار میکند * بر دل جانرا بترز اسکنه کارمیکند * دروکر اسم فاعلدر بمعنی نجار کمال خجندی بیت بکجا کنند درست اهل زهد تختهٔ عشق * که مشکلست بمیون دروکری آموخت * چونکه درو اصلنده دالك وراء ممدوده نك ضملری ودال ایله درودایدی بیچمك معناسنه نتکم قطعهٔ اولی نك بیت تاسعی شرحنده کچدی بونده دال ثانیه نك حذفیله درونتکم ناظم نحریرك کلامنده اولدیغی کبی همدخی دال وواوك حذفیله ده جائز درکر ادات اسم فاعلدر بو تقـدیرجـه بونده اوچ لغت واردر ۱ درودکر ۲ دروکر ۳ درکر بلکه دواکر دخی بوندن محرف اوله

* بچقی ارّه دخی ال بچقسی اولمش دستر *

ارّه * همزه نك وراء مشدده نك فتحلری وهاء رسمیه ایله مطلقا بچقی معناسنه که عربیده منشار دیرلر تخفیف ایله دخی جائزدر میر نظمی در تعریف بسمله بیت نقطـهٔ بانکتهٔ سر اله * سـین بو دارهٔ نخـل بکاه * دسـتر * مرکبدر بمعنی منشـار ید اصلنده دست ارّه ایدی حاصـلی بونده اوچ لغت واردر بری فقـط همزه نك حذفیـله بری فقـط هـاء رسمیه نك حـذفیـله بری ایکیسنك معا حذفیله نتکم بو مقامده وارد اولان ثالثدر

* قوندزك خایه سنه کندبدستر دیناور *

کندبدستر * کافك ضمی ونونك سکونی ودالك کسری و باء موحده نك فتحی وکسری ودالك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی ورا ایله قوندز دیدکاری حیوانك خایه سی که اطبـا بعض معالجه یه ادخال ایدرلر اخراج ریحه و دفع امراض بلغمیه یه وسودایه نافعدر کاف موضعنه جیم ایله جندبدستر دخی بو معنایه در کذا فی فرهنك شعوری بو اضافتك مقتضاسی کند مطلق خایه

معناسنه اوله فاما که بدستر همدخی باء ممدوده فتحیله بادستر همدخی کسر ایله
بیدستر قوندز معناسنه دیو لغتلرده مسطوردر قوندز قافك ضمی ونونك سكونی
ودالك ضمی وزای معجمه ایله جانورلردن برجانوردر دریسنی قلبق ایدرلر لکن
خایه سی نافعدر کما سبق عجائب المخلوقات کتابنده مسطوردر که دریا کنارلرنده
کندی ایچون او یه‌ارحتی متعدد اول ایدر ایمش برینی کندی دیشی سیله
ساکن اولمق ایچون بری یاوریلری ایچون ایدرمش وخدمتکارلری دخی
اولورمش انلر ایچون دخی اوایدرمش وهراوه ایکی قپو قورایمش بری دریایه
وبری قاره یه وصیادلرندن منقولدر کندینی خایه سی ایچون صید ایلدکلرینی
حس ایدوب خایه سنی قوپاروب دریا کنارینه اتروصیادی کوردکده ارقسی
اوزره یاتوب خایه سی اولمدیغنی کوستررمش احمد کرمانی بیت عریان شود
از سپهر بدرام * ازقاقم صبح وقندز شام * سیاهلغندن کنایه‌در مجمع الفرسده
قندز ایکی معنایه در اول نام ولایتدر ثانی برجانوردر که دریسنی کورك
ایدوب سلاطین کیرلر وقلپاق ایدرلر کذا فی الادوات حکیم خاقانی
بیت ای چشم توفتنهٔ فلك قلاوز * وی ابروی تو برکلاه خوبی قندز * غالبا
عجم دیارنده غایت ایو تویلوسی اولور ایمش که سلاطین کورك ایدرایمش
والا بزم بلدیکمز برخشین تویلو دریسی اولور ابسه صالح اولمیوب
قپلان پوستلرینه پرواز ایدرلر کذا فصله الشعوری

* کندو سکلاب وسکاب ودخی بیدستر *

سکلاب * سینك فتحی وکاف فارسیه‌نك سكونی ولام ممدوده‌نك فتحی وباء
موحده ایله قندز مرقومك کندو معناسنه مختاری بیت جو بند چوسکلاب
باموی بخسبند * بینی بکل وخشت برارندبه بیکسند * باء موحده یرینه
واو ایله سکلاو دخی جائزدر بوایکی صورتده بادن وواودنصکره یاء تحتیه ایله
سکلابی وسکلاوی دخی جائزدر * سکاب * قندز مرقوم معناسنه ایضا
بولفظك بروجه اضافت ترکیبندن ظاهر اولان صوایتی دیمك اولور بوتقدیرجه
بزم شهر مزالبستانك وسطندن جریان ایدن جیحانده برحیوان اولور که اکا
دخی صوایتی دیرلر بعض دیارلرده صوسموری دیرلر فقیرك فهمنه کوره اوالحیوان
بشقه قندز بشقه غایة مافی الباب نوع واحددن اوله سمور ایله زردواکبی
بیدستر * باء موحدهٔ ممدوده‌نك کسریله قندز مذکور معناسنه ایضا
کامر آنفا فرهنك شعوریده مسطوردر که اوالحیوانه سك بحری دیرلر انتهی

این

* این مثلث قطعه از پیمانهٔ حوراست خور *

این * بودیو قطعهٔ ثالثه‌نك بیت رابعنده کچدی * مثلث تفعیل بابندن اسم
مفعولدر اوچ کوشه لونسنه معناسنه وشول شرابه دیرلر که ثلثانی کیدوب ربثلثی
قالنجه قیناده بعده اکشیه وکوپوکانه فاما که بومقامده مثلث لفظنك ایرادی
علی وجه التشبیهدر وتشبیهدن مقصود کرچه معنای ثانی امامعنای اوله
دخی اشارت وایماواردر کما سیجیء انشاءالله تعالی * قطعه از * قطعهٔ اولی‌نك
عنوانی شرحنده کچدی * پیمانه * قدح دیو اللی التنجی قطعه‌نك بیت سابعنده
کلور * حور * حاء ممدوده‌نك ضمی ورا ایله جنت دلبرلرینه دیرلر فی الاصل
عربیدر فارسیده دخی استعمالی شایعدر لکن عربیده جمعدر مفردی احور
وحورا که صفهٔ مشبهه صیغه درسبحهٔ صبیان بیت اعین بیوك کوزاودرر
عینا مؤنث جمعی عین * احور کوزی قاره تی غایتده آقدر جمعی حور
شوقدر که فارسیده حورحورا کبی مفرد اولدیغی حالده استعمال اولنور
شیخ سعدی قطعه ای سیرزانان جوین خوش نماید * معشوق منست آنکه
بنزدیك تو زشتست * حوران بهشتی رادوزخ بوداعراف * ازدوزخیان پرس که
اعراف بهشتست * هاتفی بیت سمنبر پری چهره حوراسرشت * نه حور
وبهشتی که خرم بهشت * است * ادات ربطدر کما سبق فی الادوات المرکبه
خور * قطعهٔ ثالثه‌نك بیت عاشرنده کچن خوردن لفظندن امردر لکن
بومقامده مجازا ایچ معناسنه درباقی سکز معناسی دخی واردر بوقطعه‌نك
بیت ثانی شرحنده کلور حاصل معنی بومثلث قطعه درحورقدحندن
ایچ یاخود بومثلث خورقدحندر ایچ وعلی کلا التقدیرین مقصود
ظاهری قطعه‌یی صفابخش ایتمده شراب مثلثه تشبیهدر وبوکلمه برله
بوقطعه‌ده ایرادوذکر اولنان کلماتك جمله سی اوچر حرفلو اولوب زیاده
اولمدیغنه وهرمصراعده اوچر کلمه اولوب زیاده اولمدیغنه وبو اوچر حرفلو
کلماتك اولی سنك اولی مفتوح ثانیه سنك اولی مکسور ثالثه‌نك اولی مضموم
اولدیغنه اشارت دخی واردر بلکه مقصود حقیقی بواشارتدر چونکه ناظم
بحریر بوقطعه‌ده ایراد ایلدیکی کلمات فارسیه‌یی جهات ثلثه‌دن مثلث ایلدیکی
کبی جهاتی اوچ ایمسی دخی برتثلیث آخردر فلله دره * سؤال *
مصراعلرده حروف مدك اوجنه رعایتی ترتیب جهات دکلمی جواب
تثلیث حروف مدتثلیث حرکاته رجوعندن بشقه اکثریدر کلی دکلدر

تنکم زفت کیدر تخلف ایدر کما لا یخفی علی من له ادنی مسکه

* بار میوه بیر یتاقدر فستقی رنك اولدی بور *

بو مصراعده تثلیثات ثلثه یه بعد الرعایة کلمه لرك اولی باء موحده آخری رادر بار * مطلق میوه معناسنه درکرك استعماله قابل اولسون کرك اولمسون عربیده ثمر دیرلر شاعر بیت چو باشد ابر دولت بر تو پر بار * فرو تر باش همچون شاخ پر بار * خصوصیله انسان یدیکی میوه معناسنه درکه عربیده فاکهه دیرلر بوندن بشقه بار یکرمی التی معنایه دخی کلور اول اسم شریف خدای تعالی کما سبق فی الاسماء الحسنی ثانی بمعنی کره ومرّه ثالث بمعنی اذن ورخصت واجازت رابع بمعنی بارکاه بطریق اختصار خامس بمعنی بیخ وبن سادس مرادف کارتنکم یکرمی دودنجی قطعه نك اون ایکنجی بیتنده کار و بار ایش کوج دیو کلور سابع بمعنی جای جمعیت ومحل بسیاری ثامن بمعنی بارنده که زلف مشکبار وابر باران دیرلر تاسع بمعنی حاصل نباتات عاشر غش اولمق که زعفران ومشك کبی نسنه لر غیری نسنه لره آمیخته اوله حادی عشر بمعنی دیکدان یعنی ساج اباغی ثانی عشر بمعنی پرده وستره ثالث عشر بمعنی دوست وصدیق رابع عشر بمعنی حمل زنان وحمل سائر حیوان خامس عشر بمعنی انبار که انچنه غله وتخل قورلر سادس عشر بمعنی قلعه وحصن سابع عشر بمعنی یول که کرك انسان ارقه سنده اولسون کرك حیوان ارقه سنده ثامن عشر برکسنه ایله ملاقات ایلمك تاسع عشر بمعنی طریق وسبیل عشرون بمعنی کناه وذنب حادی وعشرون بمعنی نمی وتری ثانی وعشرون بمعنی دیوان شاهان ثالث وعشرون بمعنی آلت لهو وساز رابع وعشرون بوزه که برنج وطاریدن ایدرلر خامس وعشرون بمعنی شکوفه سادس وعشرون نیسابور مضافاتندن برقریه اسمیدر * میوه * شرحی اللنجی قطعه نك بیت عاشری شرحنده کلور بیر * بوزن جیز بمعنی جامه خواب که یتاق دیو یکرمنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی شمس فخری بیت تو آن شهی که همیشه عادت میکویند * مسافران همه در راه وخفتکان در بیر * همدخی صاعقه معناسنده کلور * بور بوزن نور فستقی رنك معناسنه بعضیلر قرل ایله مائل آت و بعضیلر دخی بوز آت دیدیلر وهندستانده جمیع اهالیسی کفره بر شهرك اسمیدر حتی عجمیلر کافرشدید وبی رحم مقامنده کافر بور دیرلر

* پار یلدر قوجه آدم پیر اوغل دخی پور *

بو مصراعده دخی بعد رعایة التثلیث مذکوره اولان کلمه لرك اولی پاء فارسیه آخری کذلك رادر * پار * بمعنی سال کذشته که ترکیده بیلدر دیرلر کچن یل معناسنه طالب آملی بیت طالب چراغ بخت ترا کم نکشته نور * امسال نیز برنم چو پار از تور وشنست * همدخی پاره قطعه معناسنه و پاریدن و پریدن معناسنه ودباغت اولنمش صغر جلدی معناسنده ده کلور * پیر * بمعنی مسن واختیار همدخی مرشد طریقت معناسنه ده کلور خواجه حافظ بیت دوش ازمسجد سوی میخانه آمد پیر ما * چیست یاران طریقت بعد ازین تدبیر ما وفتح پاء فارسیه ایله بوزن سیر فرهنك جهانکیرده بمعنی پدر مسطوردر پور * بمعنی ولد حکیم خاقانی بیت دل درسخن محمدی بند * ای پور علی ز بو علی چند * فرهنك جهانکیرده خاصة کتوج حاکمنه پور همدخی فور دیرلر دیو مسطوردر نسخهٔ میرزا ابراهیمده بمعنی تجاهل یعنی کندینی جاهل کوسترمکه پور دیرلر دیو مسطوردر

* تاز تو یمز تازه کسکین تیز هم کسب ایله توز *

بو مصراعك کلمه لری بعد رعایة التثلیث اولی تاء فوقیه آخری زای معجمه در تاز * بمعنی ساده رو محبوبکه تازه دخی دیرلر حکیم فردوسی بیت بدو کفت مادر که ای تازنام * چه بودی که کشتی چنین زردوام * همدخی امرد فاسق و پشت اوغلان معناسنه وفرومایه و پس پایه معناسنه همدخی تازیدن لفظندن صیغهٔ امر ووصف ترکیبیده اولور * تیز * بوزن چیز بمعنی حدید یعنی کسکین که شمشیر وخنجر وسکین وامثالی نسنه لرده استعمال اولنور همدخی اکشی وطتلو واجی نسنه لرده استعمال اولنور مثلا نیر تیز وروغن تیز دیرلر همدخی ریح سفلی که ضرطه وفسوه معناسنده ده کلور * توز * امر حاضر در مصدری توزیدن وتوختن لفظلریدر کسب ایله وحاصل ایله معناسنه در همدخی کذار کبی ادا ایله معناسنه وکش کبی چك معناسنه وشتاب کبی سکرت معناسنه ده کلور و بو معنالرده وصف ترکیبی دخی اولور بونلردن بشقه آغج قبغنه ده وسرحد فارسده برشهره ده توز دیرلر

* تار ظلمت حصه در تیره د نور معشوقه تور *

بونده دخی بعد رعایة التثلیث اولی تاء فوقیه آخری رادر * تار * بمعنی ظلمت مطلقا ظلمت اللیل اولسون غیری اولسون بو معناده تاریك لفظندن مرخمدر حکیم انوری بیت ای بجنب همت تو پایهٔ اجرام پست * وی پیش

طلعت تو چشمهٔ خورشید تار * بوندن بشقه طقوز معنایه دخی کلور اول
ارشکه ضدی پود در معا استعمال ایدوب تارو پود دیرلر ثانی بولانق صو
معناسنه در ثالث ابریشم تیلی رابع ساز قیلی خامس یای کریشی کذا فی المجمع
وفرهنك جهانکیری سادس صحاحده بمعنی میان بند سابع موی زلف محبوب
ثامن بر نوع آغاجدر خرما آغاجنه بکزر تاسع دبه معناسنه عربیده فرق دیرلر
تیر * بمعنی حصه ونصیب بوندن بشقه مجمع الفرسده وفرهنك جهانکیریده
وسائر فرهنکلرده دسترس اولنان معنالری اوتوز اوچدر اول هر ماه شمسینك
اون اوچنجی کونی اسمیدر ثانی سال شمسینك ماه رابعی نامیدر هر برنام روز که
ماهه موافق کله فارسیان اول کونی مبارك عد ایدوب انده امور خیریه یی اتیان
ایدرلر بو تقدیرجه بو ماه رابعك یوم ثالث عشری روز مبارکدر شاعر بیت
بروز تیر ومه تیر عزم شادی کن * که از سپهر ترا تیر نصرت آمد * بو بیتده
تیر اول بمعنی روز مذکور تیر ثانی بمعنی ماه مزبور تیر ثالث بمعنی حصه ونصیب
ثالث بر فرشتهنك اسمیدر که ستوران اوزره مؤکلدر وتدبیر امور ماه مزبوره
معیندر رابع بمعنی سهم ونشاب خامس بمعنی کوکب عطارد سادس سقف خانه
تحته قونیلان عریض وطویل عمود که اکا ترکیده کرش دیرلر سابع بمعنی قهر
وغضب ثامن بمعنی تنك وطار تاسع بمعنی تاریك وتیره عاشر بمعنی فصل خریف
حادی عشر بمعنی سرقوم ورئیس جماعت ثانی عشر قمار اویونلرندن بر لعبك
اسمیدر که اون سهم قلنور وهر سهمه بر حصه تعیین اولنوب اوچ سهمی خالی
قالورا کا تیر دیرلر هندخی قداح میسردن هر برینه عربیده قدح دیدکلری کبی
فارسیده تیر دیرلر ثالث عشر کیلرده یلکن بغلدقلری سرنن دیدکلری دیره که
دیرلر رابع عشر بمعنی قدر ومرتبه خامس عشر هر طوغرو واوزن آغاجه
دیرلر سقف خانه کریشی وکمی سرنی وترازو کفهسنی اصدقلری آغج ومعصره
ایکی دیدکلری آغج واوقلاغی ودخی هرنه که بونلره بکزر علی العموم اکا
اطلاق اولنور سادس عشر صبان اوقی خاصهٔ سابع عشر پنبه قو پاره جق
اینجه واوزن دمور ثامن عشر بمعنی صاعقه یعنی یلدرم تاسع بمعنی شکوفهٔ
خرما که عربیده طلع دیرلر العشرون بمعنی دلیل ورهبری حادی وعشرون
بمعنی تاب وتوان یعنی طاقت ثانی وعشرون بر نوع بلان که اینجه اولور چوق
اوزن اولماز اما پرتاب ایتدکده دموردن کچر حتی بعضی اتلونك اوزنکیسنی
دلدیکی واقعدر ثالث وعشرون جنس طیوردن بر نوع قوشدر رابع وعشرون

قفتان اتکینك طولامسی خامس وعشرون اخکر سوزنده یعنی یانمش کوز
سادس وعشرون بر نوع قرنجه سابع وعشرون بمعنی کرباس یعنی بز ثامن
وعشرون نرکس چیچکنه دیرلر تاسع وعشرون شول نسنهیه دیرلر که کندو
جنسی افرادندن بهتر اوله الثلثون طوب وتوفنك کلهسی حادی وثلثون بلوك
معناسنه ثانی وثلثون بمعنی موی یعنی قیل ثالث وثلثون بمعنی رشته یعنی ایپلك
تور * بوزن حور بمعنی معشوق حکیم قطرانی بیت هیچ توری را نفرماید
فلك پیکار تو * ور بفرماید بخون اندر شود مستور تور * لکن اصل صدد مز
مصراع ثانیده اولان تور لفظیدر انده ایسه عقله امس اولان معشوق هیز
معناسیدر تکم فرس قدیمده اولدیغی کبی کذا فصله فی فرهنك شعوری
فاما که فطن حاذقه خفی دکلکه بیت مزبورده مطلق معشوق معناسنه اوله
بوندن بشقه تور اون بر معنایه دخی کلور اول بمعنی بهادر وپهلوان تکم بیت
مزبورده کی تور اول کبی ثانی فریدون شاهنك بیوك اوغلونك اسمیدر که تورج
دخی دیرلر توران زمین اکا منسوبدر ثالث مملکت توراندر که تخفیفا تور دیرلر
رابع بمعنی بیوه یعنی طول عورت معناسنه خامس شرفنامهده دختر ایرجکه
منوچهر اندن وجوده کلمشدر سادس اداة الفضلاده نام مهمانی واقعدر
سابع مجمع الفرسده بمعنی اوانی وظروف ثامن قیماقلو پشمش پالوده تاسع بمعنی
رم اورکمك که توریدن ورمیدن معناسنه عاشر بمعنی تجسس وتفحص
حادی عشر براکشی اونکه طماسه قورلر .

❋ خاك طپراقدر طلوم خیك اولدی خنزیر آدی خوك ❋

بو مصراعده دخی بعدر عایة التثلیث اولی خاء معجمه آخری کاف اولان کلمهلردر
خاك * طپراقکه چغتایده توفراغ دیرلر * خیك * بال وباغ وصوامثالی
قویدقلری طلومه دیرلر * خوك * آزوسز کفرهاولرنده تربیه ایلدکلری
خنزیر اهلی معناسنه اماوحشیسنه کراز دیرلر تکم بو بیتدن فهم اولنور بیت
خوککه دندان کرازی نمود * طعمهٔ سك شدز کرازی چه سود * لکن ناظم
تحریرك وشاهدی مرحومك تعبیرلرندن منفهم اولان علی الاطلاقدر

❋ همدیکندر خارشاشمش حیرشمشك آدی حور ❋

بونده اولی خاء معجمه آخری را اولاندر * خار * بمعنی شوك مطلقا شیخ سعدی
بیت جهان کرچه سراسر لاله زارست * برهنه پامرو آنجا که خارست
بوندن بشقه بش معنایه دخی کلور اول بمعنی ناز وکرشمه ثانی بمعنی ماه بدر

ماهتاب كبی ثالث سنك خارایه خاردیرلر رابع ری مضافا تندن برقصبه اسمیدر
خامس خاریدن لفظندن امر ووصف تركیبیدر * خیر * بوزن شیر بمعنی
سرکشته وحیران یعنی شاشمش حکیم قطرانی بیت ای بخوبی بر بتان کابل
وکشمیر میر * ماندم از بس کاوری درعهدها تا خیر خیر * بوندن بشقه التی
معنایه دخی کلور اول بمعنی هرزه و بی سبب ثانی کورده غبار معناسنه ثالث
اعضاده او یوشق معناسنه رابع بمعنی ناچار خامس برشکوفه اسمیدر
سادس بمعنی رند ودلیرودلاور بومعنالرك جمله سنده هاء رسمیه ایله خیره دخی
جائزدر * خور * کونش معناسنه در نتکم شرحی قطعهٔ خامسه نك بیت
اولنده خورشید مناسبتیله کجدی بوندن بشقه فقط خور سکزمعنایه دخی کلور
اول شهور شمسیه نك اون برنجی کونی اسمیدر ثانی بهرام کورك مشهور کوشکی
اسمیدر قصر خورنق دیرلر ثالث خوردن لفظندن امر ووصف ترکیبی اولور
دیو بوقطعه نك عنوانی شرحنده کجدی بومذکور درت معنایه مسعود
سعد سلمان بیت روز خورست ای بدو زخ هم چو خور * یافت خور از
چرخ فلك باده خور * رابع بمعنی لائق وسزادر خور کبی خامس
بمعنی شریك مثل انباز سادس بمعنی جانب مشرق مثل خاور سابع بمعنی
خوردنی کما مرّ فی القطعهٔ الثالثهٔ ثامن بمعنی کرهٔ ومرهٔ

* دادو بردی دید کوردی هم توتون معناسی دود *

بومصراعده بعدرعایة التثلیث مذکوره اولان کلمه لرك اولی دال وآخری ایضا
دالدر * داد * دادن لفظندن ماضیدر کاهی مصدر دخی اولور مثلا می
باید داد دیرلر و یرمك کرك معناسنه بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول داد
عدالت دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور ثانی عدل اسمك
معناسنه ثالث بمعنی عمرسن رابع برنوع قبرجق که عربیده قوبا دیدکلری
علتدر * دید * فرق بشنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلان دیدن لفظندن
ماضیدر شاعر بیت نامی بخته بینی اندرچام * دید باید هزار غورهٔ خام * وظاهر
اولدی معناسنه دخی کلور * دود بمعنی دخان اسم عامدر هرشیئك توتونه
دیرلر همدخی لوله ده وجه معروف اوزره استعمالی شایع اولان توتون معناسنه که
فارسیده تنبا کو عربیده طبقه دیرلر فتحات ثلثه ایله دقیقه اگرچه مزبور توتون
محدثدر وحدوثی دخی تاریخ هجرت سکز یوزی کچوب طقوز یوزه قریب
اولدقده یکی دنیایی بولدقلری اثناده ظاهر اولوب وکمال شهرتی بیك اون

تار بخنده اولدی لکن اولمرتبه قوت ظهور بولمشدر که جهاندن رفعی
درجهٔ محاله رسیده اولمشدر حتی بعض اولی الابصار ذوی الاعتباردن
منقولدر که لفظ طبقه ولفظ قهوه واسماء حسنی دن لفظ قوی هر برلری
حسابده یوز اون التی اولوب مزبور طبقه وقهوه اسم قوی یه حسابده
تساوی یلریله جهاندن رفعی ممکن اولمدی دیو بیوردیلر همدخی
مجاز اودودل دیرلر غم واندوه معناسنه

* درطوت کیج اولدی دیرودیدیلر اوزاغه دور *

بومصراعده اولی دال آخری رادر * دار * اون بدنجی قطعه نك بیت سادسنده
کچن داشتن لفظندن امردر ووصف ترکیبی دخی اولور بوندن بشقه دار
بش معنایه دخی کلور اول هردیکلوب طوران آغج معناسنه ثانی آدم صلب
ایتدکاری آغج معناسنه ثالث جانبازلرك اوبنادیغی رسندن یوقاروده یکی
ایکی آغج که ارالرنده اولان رسن اولقدر کرلمش دکلدر اول اغاجه جانباز
اصطلاحنده دار وایپنه اجل بشکی دیرلر و بعض نسخه ده جانباز ایپنك جمله
اغاجلرینه دیرلر رابع سقف خانه یی اوزرینه قویدقلری اغاجه دیرلر خامس
هندستانده مانده مضافاتندن برشهر اسمیدر * دیر * بوزن زیر کیج معناسنه
شاعر بیت معشوقه که دیر دیر بیند * آخر به ازان که سیر بیند * ودخی
اکلنمك معناسنه دیرآمدن دیرا وحوق معناسنی دخی افاده ایدر * دور * بمعنی بعید
مقابلی نزدیکدر میر نظمی قطعه اگر از آستانت دور افتم * مپنداری که مدحترا
نکفتم * دعا کوی نوام نزدیك اگردور * مینداز این دل محزون مهجور

* زفت ششمان قاره ساقز زفت هم آچ کوزلو زفت *

بومصراعده دخی بعدرعایة التثلیث اولی زاء معجمه آخری تاء فوقیه واوسطی
فادر * زفت * فتحیله ششمان و یوغون وقالین و بداندام معناسنه شمس
فخری بیت برو بزیر رکابش چو اسب تازی شد * مباش در ره حکمش چوکاو
کاهل وزفت * کتاب السامی فی الاسامیده ضیق ومحکوم دیو مسطوردر
زفت * کسر ایله معروف قاره ساقز که عربیده قیردیرلر * زفت * ضم ایله
بمعنی بخیل وخسیس که اندن ترکیده آچ کوزلو دیو تعبیر ایدرلر شمس فخری
بیت باعطای شیخ ابو اسحق زاد * بحر وکان ممسك شمار وابر زفت

* ایکنجی زار اشاغه زیرکوج قوتده زور *

بومصراعده دخی بعد رعایة التثلیث اولی زاء معجمه آخری راء مهمله در *

زار بمعنی نالان بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اوّل زار یدن لفظندن اسم مصدردر ثانی بمعنی رقت حال ثالث ادات اسم مکان اولور لاله زار ونمکزار کبی
زیر * اشاغی معناسنه مقابلی بالا که زیرو بالا دینلور شاعردر وصف اسب
بیت * زیرو بالادوی چو باد صبا * که بیکدم شود جهان پیما * بوندن بشقه
درت معنایه دخی کلور اوّل آلت معناسنه مقابلی زبر که آلت واوست دیمکه
زیر وزبر دیرلر ثانی بمعنی پوشیده وپنهان ثالث باغ بوده بجق آتدر رابع هر
نسنه که ضعیف اوله * زور * کوچ وقوت معناسنه برحالتدر که تاب ایله توان
میاننده اولور شاعر بیت چنان باشد ول که کوبی تنش * دودل دارد ازتاب
وز ورتوان بوندن معلوم اولدیکه زورتاب وتواندن غیری برقوتدر اما اصح اولان
بودرکه زور کسبی اولان کوجدر که ادمانله زیاده اولور اما توان خلقی کوجدر که
کسبله اولمز

❋ کان معدن کین هم کز اوغضبدر دیرکون ❋

بو مصراعده مذکور کلمه لرك اولی کاف وآخری نوندر ❋ کان * بمعنی معدن
هم دخی کندن لفظندن امر حاضر ووصف ترکیبی دخی اولور استاد فرخی
بیت بارز وی کف راد اوز کار کهر * کهر زاید بی کوهکان وبی میتین * کین
دروندہ کز لوغضب معناسنه میرنظمی بیت بدرکن ازدلت کین وعداوت
مکن از بهر دنیارا خصومت * کون * واو معروف ممدود ایله عربیده دبر واست
معناسنه میرزا الوغ بیت تاتوانی کر کونی کور کن کاحسن الاشکال شکل مستدیر

* کار ایمش کبر آلت معهوده اعمی داخی کور *

بو مصراعده دخی مذکوره اولان کلمه لرك اولی کاف آخری رادر * کار * بمعنی
شغل وعمل وایش بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول بمعنی زراعت کاریدن
معناسنه اسم مصدر وامر حاضر دخی اولور الك معناسنه ثانی بمعنی جنك
ورزم که کارزار دیرلر وپیکار دخی دیرلر * کبر * آلت معهوده اولدیغی عادهنك
معلومیدر وشاهدی عندنده بله درحتی عصب علی عنقه جراب فیه بیضتان
مفهومی کلبسنه حصر اما صدقدر * نکته * ناظم تحریره صدهزار آفرین که
هرکسی کورصانوب کون ایله کیر میاننده کار کتوردی * کور اعمی وبی چشم
معناسنه معروفدر فاما که اصلنده اعمایه نابینا دیرلر کورصکره دن کوزی چیقانه
دیرلر شاعر بیت سپهر اول کند شم خرد کور * پس انکه برخردمند افکند زور

* مردمك ماش وقیوندر مبش دخی. فاره موش *

بو مصراعده دخی بعد رعایة التثلیث کلمه لرك اولی میم آخری شین معجمه در

ماش * حبوباتدن شول معروف دانه که اکا مردمك دخی دیرلر حکیم شیرازی
بیت بادنالك آمد نخود وهم خطیر * دجر وفول وماش ومنج وهم شعیر * هم
دخی مرکب اولور ما ایله شین معجمه دن برانی معناسنه نتکیم برعورت خواجه
عبدالله انصاریدن بغدای التماس ایتدکده انبار دار بنه پورمشدر بیت
ارزنی آید کند مش دهید * ماش فرستادیم نخود آمده * مبش * قیون
معناسنه شمس فخری بیت کر از نهیب عدل تواندر دیارتو * از بیم مبش
بدرقه کیروسك شبان کوسفندکبی اهلیسی رانیسی میاننده لافرقدر کمال پاشا
زاده نك اهلیسنه مبش دشتی سنه کوسفند دیرلر دیو تصرفی واهیدر چونکه
قیونی اکثر اوقاتده صحراده تربیه ایدرلر نادرا قیش اولنجه اوده قالور بو یله
اولنجه قیونده دشتی بشقه اهلی بشقه اولماز * موش * بمعنی فاره شیخ
سعدی بیت کربه شیرست در کرفتن موش * لیك موشست در مضاف
پلنك زکیده صیحان جغتاده چچقان دیرلر ذلله در الماص سوء تعبر ایتدیلر

* مارحسته هم بلاندر میر بك قارنجه مور *

بونده دخی اولی میم آخری رادر * مار * بمعنی مریض وعلیل بیمار کبی و بمعنی
حیه یعنی یلان بوندن بشقه بش معنایه دخی کلور اوّل بمعنی ام یعنی انا
بوتقدیرجه ماردن مخفف در ثانی میار لفظندن مخففدر کتورمه معناسنه ثالث
حکام غرجستان درکه غرجستان خانلرینه شار مار دیرلر رابع بمعنی زدن
خامس بمعنی حساب وارقام * میر * هرزمرهنك باشنه دیرلر حتی رئیس النحله
عربیده یعسوب فارسیده میر زنبور دیرلر * مور * بمعنی نمله شیخ سعدی بیت
هرکجا چشمهٔ بودشیرین مردم ومرغ ومور کرد آیند هم دخی جسم آهنده اولان
ایس پاس معناسنه ده کلور

❋ برنشاط آور مثالدر بو نظم دلکشم ❋

نشاط آور * وصف ترکیبدر چونکه نشاط معروف آورهمزهٔ ممدوده نك
وواوك فتحلریله آوریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر بو لفظی
بعضیلر واوك ضمیله ضبط ایلمشلر لکن سودی مرحوم ضمله ضبط ایدنك
آوردی پرتلسونده و تشنیع بشنیع ایدر * دلکش * کوکل چکیجی دیو قطعهٔ
ثانیه نك عنوانی شرحنده کچدی * مثال * قدسبق فی عنوان هذه
القطعهٔ * نظم * دیباجه نك اون اوچنجی بیتی شرحنده کچدی

* نوش ایدن معنای رنکینن ایدر کسب سرور *

نوش * نون ممدوده نك ضمیله اوتوزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلان نوشیدن

افظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدردر مطلق ایچمك معناسنه لكن باده ایچمكده حقیقت عرفیه اولمشدر كما هو المراد ههنا * رنكین * بیانی قطعهٔ ثالثه نك عنوانی شرحنده كچدی * معنی وكسب وسرور معروفلردر

* زهی این قطعهٔ شاهانه چون افسر پر از كوهر *

زهی * نه كوزل دیو قطعهٔ ثامنه نك بیت اولنده كچدی * بن قطعه * قطعهٔ رابعه نك عنوانده كچدی * شاهانه * شاهه لایق معناسنه زیرا آخرنده كی الف بعده نون بعده هاء رسمیه لیاقت ایچوندر كما سبق بیانه فی الادوات * چون كبی دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده كچدی * افسر * تاج دیو بو قطعه نك بیت اولنده كلور * پر * طولو دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده كلور * از بمعنی من كما سبق فی الادوات المركبة * كوهر * دیباجه نك بیت عاشری شرحنده كچدی حاصل معنی جوهردن طولی تاج كبی شاهه لایق نه كوزل بو بر قطعه چونكه مناسبت ظاهره در

* و او سلطانه شاهنشاه دی حكم ایدیجی داور *

شاهنشاه * ایكی الف ایله * شاهنشه * وفقط الف اول ایله * شهنشاه وفقط الف ثانیه ایله * شهنشه * بلا الف جمله سی هاء اولینك كسری ونونك سكونی ایله اول اولو پادشاهه دیرلر كه عصرنده اولان پادشاهلرك جمله سندن قوت وعسكر وشوكت وخزینه وممالكی زیاده اوله وانك امدادیله نیچه لر ممالكنده سلطان و پادشاه اوله لر بو ذكر اولنان شروطك جمیعسی بر ذاتده بولنما نیجه بو لفظلری اطلاق ایتمزلر چونكه بونلرك اصلی شاه شاهان ایدی اضافتله مضاف الیه مضافه تقدیم اولنوب وبعض حروفی دخی حذف اولنوب وصف تركیبی اولدی نتكم تحقیقی شاهدی شرحنده مهما امكن ذكر اولنمشدی فارجع الیه * داور * دال ممدوده نك وواوك فتحلری ورا ایله بمعنی صاحب حكومت شاعر بیت
از تو بكه نالم كه دكر داور نیست * وز دست تو هیچ دست بالا تر نیست
بوندن بشقه درت معنایه دخی كلور اول اسماء شریفهٔ حاكم حقیقی جلت عظمته دندر كما سبق فی الاسماء الحسنی ثانی مجازا هر پادشاه عادله دیرلر بلكه اصلی دادور ایدی كثرت استعمال ایله دال ثانیه حذف اولندی بو تقدیرجه حقیقت اولور ثالث بمعنی درمان ورابع بمعنی خصم

* دخی اورنك تخت وتاج ایمش دیهیم هم افسر *

اورنك * همزه نك فتحی وواوك سكونی ورانك فتحی ونونك سكونی وكاف فارسیله پادشاهلرك تختی معناسنه شمس فخری بیت خدیو ملك سلیمان ملاذ وسیف قلم * عزیز خلق جهان زیب افسر واورنك * بوندن بشقه یدی معنایه دخی كلور اول بمعنی عقل ودانش ثانی بمعنی زینت وزیبایی ثالث بمعنی شادی وسرور رابع بمعنی حیات وزندكانی خامس كلچهر نام محبوبه نك عاشقی آدیدر غایت مشهور ایدی شاعر در تعداد عشاق قطعه * بلبل چو شیرین كل همچو خسرو و پروانه آتش هم شمع شیرین * آدم بحوا یوسف زلیخا مجنون ایلا فرهاد شیرین * كلچهر اورنك آرزوی قنبر كلشاه ورقه ویسه برامین افتاده كان عشق مجازی انجام ایشان شوق الهی * چونكه مجازی جسر حقیقی كفتند آنها اصحاب تمكین * سادس استعاره طریقیله آسمانه ده اورنك دیرلر سابع بمعنی مكر وحیله * تخت * دخی فارسیدر تركیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی * دیهیم * دال وهاء ممدودتینك كسرلری ومیم ایله عجم شاهلرینه مخصوص اولان مرصع تاجدر شمس فخری بیت شهریار جهان طلعت اوست زینت تخت وزیور دیهیم * بونده یاء اولی بی حذفله دهیم ویاء ثانیه یی حذفله دیهم دخی بو معنایه در حاصلی بونده اوچ لغت واردر * افسر * همزه نك فتحی وفانك سكونی وسینك فتحی ورا ایله بمعنی تاج مرصع ایضا حكیم سنایی بیت بر افسر شهان جهانم بدی فخر * كز بار دم مركبش افسار منی هم دخی افسار لفظندن مخففدر * تاج * فی الاصل عربیدر فارسیده وتركیده شیوعی حسبیله تفسیر وترجمه قلندی

* دیو ورهم پادشاهه شهریار وخسرو ودارا *

شهریار * را دن صكره یاء تحتیه ایله زماننده اولان شاهلردن اعظم وذی قوت پادشاه معناسنه كذا فی المجمع * پادشاه * بیانی قطعهٔ رابعه نك بیت رابعی شرحنده كچدی * خسرو * خاء معجمه نك ضمی وسینك سكونی ورانك فتحی وواو ایله بمعنی پادشاه ذی قوت وذی قدرت ایضا هم دخی اعلام رجالدندر دارا * دال وراء ممدودتینك فتحلریله بمعنی پادشاه ذی شوكت وذی هیبت ایضا بوندن بشقه درت معنایه دخی كلور اول شراب دردیكه كوب دبنده قالور بو ایكی معنایه عنصری بیت زمی كر نباشم ز دارا كشم * اكرچند سلطان ودارا وشم * ثانی بر مشهور پادشاهدر كه كیقباد وداراب دخی دیرلر آنی اسكندر ذو القرنین قتل ایلدی ثالث اسكندر رومی دیمكله معروف

اولان اسكندر ثانينك پدری اسميدر چونكه اسكندر ايكيدر ذوالقرنين
لقبيله مشهوراولان اسكندرك پدری فيلقوس حميری در دبر لر رابع داشتن
لفظندن مبالغه اسم فاعلدر طوتوجی معناسنه

* عدالت داداطاعت ايديجيدر امره فرمانبر *

داد * يعنی عدالت شيخ سعدی بيت * پيش كه هميرم زدستت فرياد * هم پيش
توازدست تو ميخواهم داد * باقی معنالری يكرمی برنجی قطعه نك بيت رابعی
شرحنده كچدی * فرمانبر * وصف تركيبدر چونكه فرمان پادشاه امری ديو
اللی التنجی قطعه نك بيت ثالثنده كلور بووصف تركيبی اولديغی حالده قطعهٔ
اولی نك بيت خامسنده كچدی هاتفی بيت رسانند فرمان بفرمانبران * پذيرندهٔ

آن همه سروران * ستم ظلم وشكايتجيلره هم دادخواهاندی *

ستم * يعنی ظلم وجور تركيده دخی معروفدر شاعر بيت بيخ بيضه كه سلطان
ستم روادارد * زنند لشكريانش هزار مرغ بسيخ * همدخی ديدن ودانستن
معناسنه وعمدا وقصدا معناسنه ده كلور * دادخواهان * وصف تركيبی
اولان دادخواهك جمعيدر آخرنده كی الف ونون علامت جمعدر چونكه
داد يعنی عدالت كما سبق آنفا خواه خواهيدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل
مخففدر نتكيم مضارعی يكرمنجی قطعه نك بيت اولنده كچدی

* جهان كيتی رعايا زيردست اقليمدر كشور *

كيتی * كاف فارسيه وتاء فوقيه ممدودتينك كسرلريله يعنی عالم كون فساد
يعنی دنيا وجهان شمس فخری بيت تا كه باقيست نام كيتی باد * ذات تو پادشاه
دركيتی * جهان * دخی فارسيدر تركيده شيوعی حسبيله تفسير قلندی
زيردست معنای تركيبيسی ال التی ديمكدر چونكه زير الت ديو يكرمی برنجی
قطعه نك بيت خامسی شرحنده كچدی دست ال ديو يكرمی بدنجی قطعه نك
بيت رابعنده كلور لكن كتب لغتده زيردست رعايا وقول وخدمتكار معنالرنده
حقيقت عرفيه اولمشدر نتكيم صاحبلرينه زيردست حقيقت عرفيه اولديغی
كبی شيخ سعدی بيت ای زبردست زيردست آزار * كرم تا كی بماند اين
بازار * كشور * كافك كسری وشين معجمه نك سكونی وواوك فتحی ورايله يعنی
اقليم ومملكت وولايت شمس فخری بيت همچو شير از خرم از عدلت
نيست اقليم درهمه كشور * كمال پاشازاده مرحوم بونده تصرف خاص
ايدوب يورر كشور لفظی كش ايله وردن مركبدر اصلی كشت ورايدی كشت

اكين معناسنه ورذو معناسنه دركه اكينلو ديمك اولور بعد التركيب تا حذف
اولنوب كشور ديديلر رعايانك اكوب بچوب اوتورديغی يره ديرلر انتهی
اقليم * بيانی ديباجه نك اوتوز برنجی بيتی شرحنده كچدی

* مكان جای زمين يردر قلمر والده كی اولكه *

جای * جيم ممدوده نك فتحی وياء تحتيه ايله يعنی محل ومكان ومنزل حقيقة
ومجازا شاعر بيت بتون وبتنجه باب سياه * بجايی كه هركز نرويد كياه
زمين * زای معجمه نك فتحيله يعنی ارض مقابلی آسماندر كمال پاشازاده
بونده دخی تصرف ايدوب يورر زمين لفظی مركبدر بر جزؤی زم صوق
معناسنه خاكك طبيعتی بارد ويابس اولمغله برودت مقرره در وياء تحتيه
نسبت ايچوندر وآخرنده كی نون تأكيد نسبتدر اول طريق ايله ارضه
زمين تسميه اولندی انتهی لكن بوكا كوره زای معجمهٔ مكسوره اولملو ايدی
فاما كه كافهٔ كتبده مفتوحه در * قلمر واصلنده وصف تركيبی در قلم يوريجی
ديمكدر چونكه قلم معروف رورفتن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل
مخففدر فاما كه الده كی اولكه معناسنه اولديغی فرهنكده بوقدر ايشته
بودخی ناظم تحريرك تصحيحاتندندر

* بودر مشهوری مغرب باختر مشرق اوله خاور *

باختر * باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی وخاء معجمه نك سكونی وتاء فوقيه نك فتحی
ورا ايله * خاور * خاء معجمهٔ ممدوده نك وواوك فتحلری ورا ايله مضبوطدر
كلهم تفصيلنه متأخرين خاور مشرق ديو وباختر مغرب ديو نص ايلديلر
اما متقدمين عكس اولمق اوزره بيان ايلديلر يعنی خاور مغرب باختر مشرق
ديو يازديلر ناظم تحرير دخی متأخرينه تابع اولدی حتی آفتاب قصيده سنده
يورر بيت خاور ستاندن كلوب هر كون ايدر وضع جبين * آستاننده
نه دربيلمم رجای آفتاب تمه * جميع ارباب لغت بو ايكی لفظده اختلافاتی
فصل ايتميوب باختری كيمی مشرق وكيمی مغرب ديو يازديلر كانه هر بری
شعرادن برينك شعريله استشهاد ايتديلر مثلا شمس فخری * معيارده
باختر مشرق باشد پيش اغلب شعرا از باختر غرض مغرب واز خاور
مشرقست ديوب بو بيتی نظم ايلمش بيت خورشيد وار درايت صيت
وصدای تو * بكرفت تخاور واز حد باختر * وهند وشاه صحاحده باختر
مشرق وخاور مغربست ديمشدر بوقولی مؤيد حكيم لامعی بيت

خورشیدرا چون بست شد از جانب خاور علم * پیدا شد اندر باختر بر آستین
شب علم * حکیم خاقانی خاور مشرق باختر مغرب اولمق اوزره یوردر بیت
ماه چون در جیب مغرب برد سر * آفتاب از جانب خاور بزار

* سپاه هم سپه لشکردینور باشبوغه سرکرده *

سپاه * سینك کسری و باء فارسیه ممدوده نك فتحی واظهار هاء ایله بمعنی لشکر
وعسکر لکن سپاه جمعنه وافرادنه دینلور اما لشکر مجموع سپاهه دینلور الفك
اسقاطیله * سپه * دخی جائزدر ماه ومه قاعده سی اوزره * سرکرده * رانك
سکونیله باشبوغ ورئیس معناسنه معنای ترکیبیسی باش قلنمش دیمکدر چونکه
سرباش دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت اولنده کلور * کرده * رانك سکونیله
قطعه مز بوره نك بیت ثامننده کلان کردن لفظندن اسم مفعولدر بوندن بشقه
سرکرده ایکی معنایه دخی کلور اول کاف عربیله ایشه باشلامق معناسنه ثانی کاف
فارسی ایله باشی دونمش معناسنه سرکردان کبی بو ایکی معنایه بو وجه ترتیب
شاعر بیت چو سرکرده بکار عشق خوبان * شود در دشت غم سرکرده
حیران * باشبوغ معناسنه اولنجه بهر حال کاف عربیدر فلا تغفل

* سپهبد دینلدی سرداره سپهسالار سرعسکر *

سپهبد * سینك کسری و باء فارسیه نك فتحی وهانك سکونی و باء موحده نك
فتحی ودال ایله بمعنی سردار عسکر شمس فخری بیت بودترك کردون کینه
سپهبد وکر رستمت کو بدا ایام شاهی * معنای ترکیبیسی صاحب عسکر دیمك
اولور چونکه سپه بمعنی عسکر کما سبق آنفا بد فرس قدیمده بمعنی صاحب
سردار دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی اصلنده وصف
ترکیبیدر باش طوتیجی معناسنه چونکه سر باش معناسنه داردا شتن لفظندن امر
یاخود اسم فاعل مخففدر معجم البلدانده مسطوردر که سپهبد طبرستان
پادشهلرینه مخصوص لقبدر نته کم قیصر وخاقان وفغفور ورای وکسری وتبع
ونجاشی وامثالی هر برلری بر پادشاه مملکتك لقب مخصوصلری اولدیغی کبی
سپهسالار * بمعنی سر عسکر میر نظمی بیت سپهسالاران رستم نهادان
پسندیده نکه کرد جنك مردان * فقط جزؤ ثانی سالار دخی بو معنایه در
سرعسکر * دخی فارسیدر شیوعی حسبیله ترجمه قلندی بو لفظلرك
واشانك فرقلری هر دولتك وهر اهل مملکتك عرفلرینه کوره در

* سپر قلقان زره جوشن جبه زرخ آدیدر جمله *

سپر * سینك کسری و باء فارسیه نك فتحی ورا ایله قلقانکه عربیده مجنه وجنه دیرلر
هم دخی سپر بدن لفظندن صیغهٔ امر ووصف ترکیبی اولور تمام ایله وکیت
معناسنه * زره * زای معجمه نك ورانك کسرلری واظهار ها ایله دموردن منسوج
معروف قفتانکه جنك ایامنده کیرلر ترکیده دخی زره وزرخ دیرلر عربیده درع
ولبوس دیرلر خواجه سلمان بیت که دو پیکر زره کذار ستان * شده یکتن
چو توامان باشد * بوندن بشقه زره ایکی معنایه دخی کلور اول افراسیاب
اقرباسندن بر پهلوان نامیدر ثانی ولایت سیستانده بر ناحیه اسمیدر * جوشن
جیمك فتحی وواوك سکونی وشین معجمه نك فتحی ونون ایله زرهٔ مرقوم معناسنه
ترکیده دخی مستعملدر استاد فرخی بیت مز کانت همی کذر کند از جوشن
مانند سنان کبود در جنك پشن * سین مهمله ایله دخی لغتدر * جبه * جیمك و باء
موحده نك فتحلری وهاء رسمیه ایله بمعنی جوشن مذکور هاتفی بیت رسیدن
خوار زمیان فوج فوج * زد از جبه پوشان همه دشت موج

* قلج شمشیر وتیغ ونیزه مزراق دشنه در خنجره *

شمشیر * اکرچه عامه لساننده شین اولی نك کسریله مشهوردر فاما که افصحی
فتحله در بمعنی سیف * تیغ * تاء فوقیهٔ ممدوده نك کسری وغین معجمه ایله
هر کسکین وتیز اولان نسنه یه دیرلر عموما دمور اولسون غیری اولسون فاما که
تفصیلی از جمله قلج معناسنه شاعر بیت عالمی را کشت ودست وتیغ اور نکین
نشد تیزیٔ شمشیر پاك از خون کند شمشیررا * فارسیده وعربیده قلجك هر برنده
قرقردن زیاده اسملری واردر بو شعوری مرحوم تصریح ایلدی هم دخی تیغ
خنجر دموری واوق دموری ومزراق دموری وبچاق دموری ومجلد وسراج
وکفشکر استعمال ایلدکاری بچغی دموری معنالرینه وطاغ دپه سنك سیوری
یری وهر نسنه نك یوکسکی وسیوریسی وکنار سطوح معنالرینه وخرمن تیغی
معناسنه وفروغ وروشنی معناسنه وبرق وصاعقه معناسنه وکفشکر بیزی
معناسنه دخی کلور * نیزه * نون ممدوده نك کسری وزای معجمه نك فتحی وهاء
رسمیه ایله بمعنی مزراق ترکیده سکو دیرلر مزراق دخی عربیدر ترکیده شیوعی
ایله تفسیر قلندی * دشنه * دالك فتحی وشین معجمه نك سکونی ونونك فتحی
وهاء رسمیه ایله خنجر مخصوصك اسمیدر وبر نوع خنجر تیغی که اولقدر
عریض اولماز ابو المعانی بیت زمژکان دشنه ها ارد سینهٔ دل * شده حال
دل بیچاره مشکل * خنجر * عربیدر ترکیده شیوعی ایله تفسیر قلندی

* دمور آهن قلای ارزیز باقر مس روی توجدرهم *

آهن * همزهٔ ممدوده نك وهانك فتحلری ونون ایله مطلق دمور معناسنه هم دخی قلج معناسنه ده كلور * ارزیز * همزه نك فتحی ورانك سكونی وزای معجمه نك كسری وزای ثانیه ایله معادندن قلای در كه عربیده رصاص دیرلر مس * میمك كسری وسین ایله معادندن باقر كه عربیده نحاس دیرلر ابو المعانی بیت اكر بخت كند یاری بهر كار * شود مس سیم وزر در دست بازار * روی رانك ضمی وواوك اماله سی ویاء تحتیه ایله توج كه عربیده صفر دیرلر فاما كه اماله سز بش معنایه در از جمله ری یوز دیو یكرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده كلور

* دیمشلر قورشنه اسرب كومشدر سیم التون زر *

اسرب * همزه نك ضمی وسینك سكونی ورانك ضمی وباء موحده ایله قورشونكه عربیده آنك دیرلر * فائده * بو قورشون بر معدندر كه كش ایله بر معدنده حاصل اولور وزنده التون ایله جیوه دن ماعدا معدنلردن كران اولور غایتده نرم اولور جمیع معادنلردن الین در والماس كه جمیع معادنلردن سختتردر قورشون جمله دن نرم وسست ایكن صو نباره یی قوشونه قویوب الماس تراش ایدرلر شاعر بیت آنچه در سختی بحد بوده است الماس بین * اینقدر سستی زاسرب میتر اشد چون پنیر * سیم * سین ممدوده نك كسری ومیم ایله كش كه عربیده فضه دیرلر فرهنك میرزاده بر نوع بیاض بالغه ده سیم دیرلر زر * زای معجمه نك فتحی ورا ایله التونكه عربیده ذهب دیرلر كاهیجه تشدید را ایله ده استعمال ایدرلر شاعر در معمای زر قطعه قطران دائره كه دور محیط جدر تصحیف ضد نسئه بود * همنشینش مصحف كژدم * نام آنست كه بنده را نبود * شاعر در لغز بیت زرع كن زیرا كه زرع از جمله كاری به ترست زرعرا ثلثان زرست ثلث باقی هم زرست بوندن بشقه زر ایكی معنایه دخی كلور اول بمعنی پیر یعنی قوجه ثانی نام پدر رستم جهانكیر * تنبیه * اشبو معمای اولك توجیهی شویله در كه ضد نسئه دن مراد نقد كه مصحف تفددر تفد دخی حسابده درتیوز سكسان درت كه جذری یكرمی ایكیدر ایشته بو یكرمی ایكینك قطری یدیدر اشبو یدیدن * ز * مراددر انك انیسی مصحف كژدم در چونكه برج عقربك حرفی زای معجمه در مصحفی راء مهمله در بو تقدیرجه زر حاصل اولمش اولور فاحفظ

* دكز دریا كمی كشتی رئیسی ناخدا یل باد *

دریا * تركیده دخی شایعدر شیخ سعدی بیت بدریا در منافع بی شمار ست اكر خواهی سلامت در كنارست * كشتی * كافك فتحی وشین معجمه نك سكونی وتاء فوقیهٔ ممدوده نك كسریله كمی كه عربیده زورق وسفینه ومركب البحر دیرلر شمس فخری بیت چو دین راز بیت فرمود رایش * همه كفار بكسستند كشتی * ناخدا * نون ممدوده نك فتحی وخاء معجمه نك ضمی ودال ممدوده نك فتحیله بمعنی مهتر ملاحان یعنی كمی رئیسی دیمكدر بو لفظ مفرددر زنهار مركب فهم ایلمه میر نظمی بیت چو ملاحان همه آماده بودند ركشتی ناخدا آراده بودند * باد * بمعنی ریح وهوا باقی اون معناسی دخی واردر قطعهٔ ثانیه نك بیت سادسی شرحنده كچدی

* آچق یلكن كشاده بادبان بغلودمور لنكر *

كشاده * كاف فارسیه نك ضمیله آچق وآچلمش معناسنه اسم مفعولدر كشادن لفظندن بو ماده نك جمعیسنی شعوری مرحوم كاف فارسیه ده ذكر وایراد ایلدی فلا تغفل * بادبان * دالك سكونیله كمی یلكنی كه عربیده شراع دیرلر حكیم انوری بیت آسمان در كشتی عمرم كند دائم دو كار * كاه شادی بادبانی وقت انده لنكری معنای * تركیبی یله منسوب دیمكدر چونكه بان بو مقامده ادات نسبت دیو ادوات مركبه ده كچدی بوندن بشقه بادبان ایكی معنایه دخی كلور اول قفتان وپیراهن بقه سی ثانی استعاره طریقیله بمعنی ساغر بعض فرهنكلرده سرن دركی دیو تفسیر ایلدی اما یلكن معناسنه اولمسی انسبدر * لنكر * تركیده دخی شایعدر نظم اللآل بیت لنكره مرسات دی یلكن شراع * اسكله كلا وجزیره اطا * بوندن بشقه درت معنایه دخی كلور اول بمعنی خانقاه یعنی تكیه ثانی بمعنی وقار وتمكین ثالث بمعنی مكار ومحیل وصاحب خدعه رابع بمعنی قلندر خانه ودكان رندان

* یقین اولمه مشو نزدیك سلطان از سلاطینه *

مشو * فرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده كلان شدن لفظندن نهی حاضردر اولنده كی میم مفتوحه ادات نهیدر كما سبق فی الادوات البسیطة میر نظمی بیت مشو تا اینقدر پر جور وغدار * نماند آنچنین پر كرم بازار * نزدیك نونك فتحی وزای معجمه نك سكونی ودال ممدوده نك كسری وكاف ایله نه كه عربیده قریب معناسنه اصل نزد قرب معناسنه آخرنده كی یا تحتیه نسبت ایچوندر كاف الحاقیله نزدیك دیرلر باریك وتاریك كبی وقرب معناسنه ده

كلور ابو المعانی بیت بمز دیك تو جای عاشقان نیست * كرفته جای نزدیك تو اغیار * سلطانزا * آخرنده كی لفظ را ادات مفعولدر كما سبق فی الادوات المركبة فانا كه سلاطینه دیو ناظم تحریرك تفسیری حیز نفیده ونهیده و واقع اولان نكره عمومی مفید اولد یغنه مبنی اوله فتأمل

* اوزاقدن كور ببین ازدوردخی باق دیمك بنكر *

ببین * قرق بشنجی قطعه نك بیت تاسعنده كلان دیدن لفظندن امر حاضردر مستقبلاتنده اولمقامه رجوع اولنه اولنده كی باء موحده صله در كما سبق فی الادوات البسیطة صائب تبریزی بیت جلوهٔ مستانهٔ آن سرو قامت را ببین * چشم بكشا موجهٔ دریای رحمت را ببین * از بمعنی من كما سبق فی الادوات المركبة دور اوزاق دیو یكرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده كچدی * بنكر * اوندرنجی قطعه نك بیت سادسنده كچن نكریدن لفظندن امردر اولنده كی با صله در

* زخویش آكاه باشد آنكه كرد این قطعه را از بر *

ز * بمعنی من كما سبق فی الادوات * خویش * كندو دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت رابعنده كلور * آكاه * همزه نك مدیله خبیر دیو یكرمی بشنجی قطعه نك بیت خامسنده كلور * باشد * اوله دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سادسنده كچدی آنكه * اول كم دیو یكرمی طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده كلور * كرد ایتدی دیو یكرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده كلور * این قطعه * قطعهٔ رابعه نك عنوانده كچدی * را * ادات مفعولدر * از بر * همزه نك فتحی وزای معجمه نك سكونی و باء موحده نك فتحی و را ایله حفظ ایلمك معناسنه حكیم خاقانی بیت روزی هزار بار بخوانم كتاب صبر * چشم نیست لاجرم از بر نمیشود حاصل معنی كندودن آكاه وخبیر اولور اول كسنه كه بو قطعه یی حفظ ایلیه

* پدر بابا پسر فرزند اوغلدر هم انا مادر *

پدر * معروف بابا وانه عربیده اب دیرلر حضرت آدمه دخی پدر و بابا واب وآته دیرلر حافظ بیت پدرم روضهٔ رضوان بدو كندم بفروخت * ناخلف باشم اكر من بجوی نفروشم * پسر * باء فارسیه نك كسریله اوغل معناسنه فرزند * فتحله بمعنی ولد اكرچه ذكر واناثیه شاملدر لكن ذكرده استعمالی غالبدر مادر * بمعنی والده وام شیخ سعدی بیت پشت دوتای فلك راست شد از خرمی * تا چوتو فرزند زاد مادر ایام را

* قرنداشدر برادر دادر وهمشیره در خواهر *

برادر * باء موحده نك كسریله حقیقة قرنداش معناسنه هاتفی در لیلی ومجنون بیت صدبار بود سك موافق * بهتر ز برادر منافق * دادر بمعنی برادر ایضا حضرت مولانا بیت تلخ خواهی كرد بر ما عمر ما * كه بدین مبدار دی دادر نزا * بعض نسخه ده یار مشفق ومحب صادق معناسنه مرویدر * خواهر خاء معجمه نك بین الفتح والكسر اماله سی و واو وبعده الف ایله بمعنی همشیره عربیده اخت دیرلر * همشیره * دخی فارسیدر تركیده شیوعیله تفسیر قلندی

* نیا اولدی بیوك بابا نبیره اوغلنك اوغلو *

نیا * نونك كسری و یاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحیله بمعنی جد یعنی بیوك بابا كه تركیده دده دخی دیرلر * نبیره نونك فتحی و باء موحده نك كسری و رانك فتحی وهاء رسمیه ایله اوغل اوغلو تركیده طورون عربیده سبط وحفید دیرلر حكیم فردوسی بیت نبیره كه چشم اوردیا نیا * هم از ابلهی باشد و كیمیا

* نبیسه هم قز اوغلودر برادر زاده درافدر *

نبیسه * نونك فتحی و باء ممدوده نك كسری وسینك فتحی وهاء رسمیه ایله قز اولادی حاصلی اوغل اولادی نبیره قز اولادی نبیسه * افدر * همزه نك فتحی وفانك سكونی ودالك فتحی و را ایله بمعنی برادر زاده بعض فرهنكلرده بمعنی همشیره زاده دیو مسطوردر ابو شعیب بیت سلسله جعدی بنفشه عارضی * كت ستاوش افدر و پرویز جد

* دیشی درماده عورت زن دینور طول عورته كالم *

ماره * میم ممدوده نك ودالك فتحلری وهاء رسمیه ایله بمعنی انثی هر نه نك اولورسه مقابلی نر لفظیدر دال مشدده ایله عربیده اصل معناسنه * زن زای معجمه نك فتحی ونون ایله عورتكه عربیده امرأة دیرلر مقابلی مرد لفظیدر شاعر بیت درین مزرع اكر مردست اكر زن * كسی كندم نخورد از كشت ارزن * همدخی زدن لفظندن صیغهٔ امر و وصف تركیبی دخی اولور كالم * كاف فارسیه نك ولامك فتحلری ومیم ایله طول عورت معناسنه شمس فخری بیت دشمن دركه ترا باشد * بچه دائم یتیم وزن كالم

* اراولدی شوی وشوهر یعنی زوج اركك دیمكدرز *

شوی * شین معجمه نك ضمی و واو مجهول و یاء تحتیه ایله بمعنی زوج یعنی عورتك اری و واو معروف ایله شستن لفظندن امر و وصف تركیبی دخی اولور جامه شوی كبی * شوهر * شین معجمه نك فتحی و واوك سكونی وهانك فتحی

ورا ایله یعنی زوج مذکور استادانیبی بیت زن دنیا عجوز حیله اندیش کند هر پنج روزی شوهر خویش * ز * نونك فتحی ورا ایله ارككك معناسنه هرنه‌نك اولورسه بوندن بشقه بش معنایه دخی کلور اول یعنی زشت وقبیح ثالث نام پدر سام که نرم وزیمان دخی دیرلر رابع یعنی موجهٔ آب خامس اغاج اورنه سنده اولان شاخلر بومعنالرده آخرنده هاء رسمیه ایله نره وشده ایله نرّه دخی دیرلر تکم فرق برنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کلور

❋ دوکون سور اویون بازی ضیافت اولدی مهمانی ❋

سور * سین ممدوده‌نك ضمی ورا ایله دوکون معناسنه خواجه سلمان بیت حبذا سوری وسروری که اکر درنکری * خانهٔ زهره بود برجی ازان عالم سور همدخی ایام سرور وهنکام حبورده اولان ضیافت معناسنه وقلعه سوری معناسنه ده کلور * بازی * باء موحدهٔ ممدوده‌نك فتحی وزای معجمهٔ ممدوده‌نك کسریله یعنی لعب یعنی اویون ابو المعانی بیت طفلی چو کند بجان عاشق بازی * باید که کند عاشق او سر بازی * بعض نسخه‌ده جانباز معناسنه ده کلور مهمانی * آخرنده یاء مصدریه ایله یعنی ضیافت وقونقلق ابو المعانی بیت خیال آن پری کاشانهٔ دلرا اکر آید * کنم باخون دل بخت جکر ترتیب مهمانی چونکه مهمان مسافر دیو فرق سکزنجی قطعه‌نك بیت اولنده کلور

* سونمك شادمانی باکره دوشیزه قز دختر *

شادمانی * دالك سکونی وضرورت وزنده کسری وآخرنده یاء مصدریه ایله یعنی فرح وسرور چونکه یاء تحتیه سز شادمان فرحناك معناسنه ابو المعانی بیت یکنفس بالطف جانا نرانکشتم شادمان * درهمه عمری ندانستم که چون شادی شود * دوشیزه * دال ممدوده‌نك ضمی وشین معجمهٔ ممدوده‌نك کسری وزای معجمه‌نك فتحی وهاء رسمیه ایله بکر قز معناسنه کمال اسماعیل بیت دوشیزکان خاطر من بین که غنچه وار * برزخ کرفته اندز توشرمسار دوست * جمع قلندقده هاء رسمیه کاف فارسیه‌یه ابدال اولنمه سی قاعدهٔ کلیه‌در انکته بکر قز معناسنه باکره‌یی نه‌قدر که غلط دیدیلر ایسه‌ده لکن غلط مشهور لغت فصیحه‌دن اولی اولمغله غلط اختیار اولندی * دختر * دالك ضمی وخاء معجمه‌نك سکونی وتاء مثنات فوقیه‌نك فتحی ورا ایله یعنی بنت راسزدخی :

بومعنایه‌در ❋ خصملر جمله خویشاوند ونزدیکی یقینلقدر ❋

خویشاوند * خاء معجمه‌نك بین الفتح والکسر اماله سی وواو مجهول

ویاء تحتیه‌نك سکونی وشین معجمهٔ ممدوده‌نك وواوك فتحلری ونونك سکونی ودال ایله یعنی اقربا یعنی خصملر تکم مفردی خویش خصم دیو اوتوزنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کلور حاصلی خویشاوند فی الجمله خلاف قیاس اوزره جمعدر * نزدیکی * آخرنده‌کی یاء تحتیه مصدریه در نزدیك یقین دیو یکرمی ایکنجی قطعه‌نك بیت اخیرنده کچدی

❋ اوکی اوغل پسندر هم اوکی بابا پدراندر ❋

پسندر * پاء فارسیه‌نك ضمی وسینك فتحی ونونك سکونی ودالك فتحی ورا ایله اوکی اوغل معناسنه عربیده ربیب دیرلر چونکه اوکی معناسنی مفید اولان کلمه‌نك اکثر آخیرنی حذف ایدرب بعده بر نون ساکن بعده بر دال مفتوحه بعده بر راء مهمله کتورولر تکم مادندر اوکی انا ود ختندر اوکی قز معناسنه اولدقلری کبی استاد عنصری بیت جز بمادندر نماند این جهان کینه جو * باپسندر کینه دارد همچو باد ختندرا پدراندر * راء اولی نك سکونی وهمزه‌نك فتحیله اوکی بابا معناسنه رانك وهمزه‌نك حذفیله پدندر دخی دیرلر استادانیبی بیت از پدر چون از پدندر دشمنی بیند همی * مادر از کینه برد مانند مادندر شود

❋ کشی زاده اولان والا نژاد پاك کوهردر ❋

والا نژاد * کشی زاده معناسنه چونکه والا اعلی دیو قطعهٔ خامسه‌نك بیت ثالثنده کچدی نژاد نونك کسری وزای فارسیهٔ ممدوده‌نك فتحی ودال ایله یعنی اصل * پاك کوهر * مثله چونکه پاك یعنی طاهر کوهر بیانی دیباجه‌نك بیت عاشری شرحنده کچدی

* تبار وخاندان قوم وقبیله جمله سی یکسر *

تبار * تاء مثنات فوقیه وباء موحدهٔ ممدوده‌نك فتحلری ورا ایله یعنی قوم وقبیله عربیده تبار هلاك معناسنه‌در * خاندان * لغتلرده وفرهنکده اهل بیت وحرمدن کنایه دیو مفسردر فاما که قوم وقبیله معناسنه کلدیکی بودخی ناظم نحریرك غالبا اهل ایراندن روایت خاصه سیدر * یکسر * یاء تحتیه‌نك فتحی وکافك سکونی وسینك فتحی ورا ایله جمله سی معناسنه که ترکیده اندن براوغوردن و باشدن باشه دیو تعبیر ایدرلر

* فرومایه دی صویسز شخصه بد اختر اوغورسز در *

فرومایه * معنای ترکیبیسی دخی اصلی الچق معناسنه زیرا فرو فانك ورانك ضملری واخفاء واو واظهار ایله الچق ودون معناسنه مایه یعنی اصل شبخ

سعدی بیت بافرومایه روز کارمبر * کزنی بوریاشکر نخوری * بداختر بمعنی مشؤم الطالع و بدبخت یعنی اوغورسز چونکه بد فنادیو اوتوز بشنجی قطعه‌نك بیت اولنده کلور اختر طالع دیو قطعهٔ خامسه‌نك بیت اولی شرحنده کچدی عبدالله هاتفی بیت زانعام واحسان صاحب قران فراموش کردند بد اختران * فائده فرودرت معنایه در اول اشاغی والحق معنا سنه ثانی بمعنی بلع یعنی یوتمق ثالث صویه طالمق معناسنه رابع تحسین لفظ ایچون اوائل مشتقاته داخل اولور مایه بش معنایه در اول بمعنی اصل مثلا سرمایه کبی ثانی هر حیوانك دیشیسی عموما ودوه‌نك دیشیسی خصوصا ثالث خمیرمایه سی رابع بمعنی قدر ومقدار خامس فریدونی تربیه ایدن کلری کاوه دیرلر کذا فی فرهنك جهانکیری

* تلنکی آج ومحتاجه دینور جری اولان بیرز *

تلنکی * تاء فوقیه‌نك ولامك ضملری ونونك سکونی وکاف فارسیهٔ ممدوده‌نك کسریله بمعنی آج ومحتاج وسائل کمال اسماعیلی بیت بکیش خام طمع خواندو یکی بی نفس * یکی تلنکیٔ کابل بکیش خواری خار * بیرز بمعنی فقیر ومسکین یعنی جری معنای ترکیبیسی النونسز واقچه سز دیمکدر چونکه بی ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة زر التون دیو یکرمی ایکنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کچدی

* سخی آدم جوانمرد باغشلایجی بخشنده *

جوانمرد * نونك سکونیله بمعنی سخی وکریم النفس ترکیده جومرد بوندن غلطدر معنای ترکیبیسی کنج آدم دیمك اولور امابو معنایه استعمالی یوقدر بخشنده * باء موحده‌نك فتحی وخاء معجمه‌نك سکونیله بخشیدن لفظندن اسم فاعلدر جامی بیت جرم بخشنده وبخشاینده * در بروی همه کشاینده

* خسیس والچغه ناکس دینور استکلو خواهشکر *

ناکس * بمعنی خسیس وسفله ودون معنای ترکیبیسی آدم وانسان دکل دیمکدر چونکه نا ادات نفیدر کس آدم وانسان معناسنه معروفدر شیخ سعدی بیت هان کس نان کس نباشی * باکر بهٔ خوان کس نباشی * خواهشکر اسم فاعلدر چونکه خواهش خاء معجمه‌نك بین الفتح والکسر اماله سی وواو علامت والفله خواهیدن لفظندن امر آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر کر ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة

* بخمدن بن کتوردم بو یله اینجو بو یله جوهرهم * تفسیردو

* زایران من بیاوردم چنین دروچنین کوهر *

ز * بمعنی من کما سبق فی الادوات * ایران * همزهٔ ممدوده‌نك کسری وراء ممدوده‌نك فتحی ونون ایله مجموع ولایت عراق وفارس وآذربایجان وخراسان مملکتلریدر که فریدون شاه فرزند کبیری ایرج شاهه ویرمشدی اول اجلدن ایران تسمیه اولنمشدر ونهر جیحونك اوته جانبنی تورنام اوغلونه ویرمشیدی توران تسمیه اولنمشدر همدخی ایران نام هوشنك شاه بن سیامك شاهدر * من بن دیو قطعهٔ ثالثه بیت اولنده کچدی * بیاوردم * ماضی متکلم وحده در کتوردم معناسنه مصدری همزه‌نك مدیله آوردن لفظیدر تنکیم وصف ترکیبی اولدیغی حالده آوریکرمی برنجی قطعه‌نك بیت اخیرنده کچدی اولندکی باء موحدهٔ مکسوره صله در چونکه آوردم همزه سی یاء تحتیه یه ابدال اولنمشدر علی ماسبق فی المقدمة * چنین * بو یله دیو قطعهٔ ثالثه‌نك بیت ثالثنده کچدی * در * اینجو دیو قطعهٔ رابعه‌نك بیت رابعنده کچدی کوهر * معرب جوهردر بیانی دیباجه‌نك بیت عاشری شرحنده کچدی

* قطعهٔ چون مهر رخشان در جهان پرتو نثار *

قطعهٔ چون مهر * قطعهٔ خامسه‌نك عنوانده کچدی * رخشان * رانك فتحی وخاء معجمه‌نك سکونی وشین معجمه ایله رخشیدن لفظندن امر آخرینه الف ونون الحاقیله اسم فاعلدر بمعنی لامع ومشرق ناصر الدین بلخی بیت * رخ رخشان اوخورشید جان باد * لب لعلش حیات وجاودان باد * در * بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة * جهان بمعنی دنیا کما سبق آنفا * پرتونثار * وصف ترکیبیدر شعاع صاچیجی معناسنه چونکه پرتو شعاع دیو اوتوز التنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کلور نثار نونك کسری وثاء مثلثهٔ ممدوده‌نك فتحی ورا ایله صاچمق وصاچیجی معناسنه میوه واقچه وامثالی لکن بو مقامده اسم فاعل معناسنه در تنکیم کوهر نثار کلمه سنده اولدیغی کبی فی الاصل عربیدر فارسیده وانشارده شایعدر جامی بیت اصبحت زائر الك یاشحنة النجف بهر نثار مقدر تو نقد جان بکف * حاصل معنی شعله صاچیجی جهانده اشراق ایدیجی کونش کبی برقطعه یاخود قطعه در ماسبقلر کبی مناسبت ظاهردر

* رخش آت پارلایجی رخشنده بارق تابدار *

رخش * رانك فتحی وخاء معجمه‌نك سکونی وشین معجمه ایله بمعنی اسب یعنی آت میر

نظامی بیت رخش ودولت همیشه درزین باد * زوداز کفش عنان مراد
فی الاصل رخش رستمك مشهور ابرش دیدكلری آتنك دولی اسمی ایدیكه كا
فردوسی بورابرش دیو تعبیر ایدرصكره غلبهٔ استعمال ایله كیده رك مطلق آت
معناسنه اولدی هرنه رنكده اولورسه اولسون وشعرا استعاره طریقیله ممدوح
آته رخش دیرلر بوندن بشقه رخش بش معنایه كلور اول بمعنی قوس قزح
ثانی ضیا وفروغ ثالث آینه وامثالی براق نسنه دن ظاهر اولان عكس معناسنه
رابع بمعنی دو رنك سرخ وسپید خامس بمعنی فرخ ومبارك * رخشنده * فتحله
رخشیدن لفظندن اسم فاعلدر * تابدار * باء موحده نك سكونیله ضیالو
وحرارتلو معناسنه درامّا كثر فروغ وضیا وشعله معنالرینه استعمال اولنور
عنصری بیت كفتم تهی برین دلم آن تابدار زلف * كفتا كه مشكناب ندارد قرار

وتاب * یك لطافتلو طراوتلو دیمكدر آبدار *

آبدار * باء موحده نك سكونیله بمعنی طری ولطیف وتازه میوه اولسون غیری
اولسون بوندن بشقه اوچ معنایه دخی كلور اول بمعنی مرد مصاحب ومجلس
آرا ثانی بمعنی تیغ وخنجر جوهردار رابع برنوع كیاه كه لیف خرمایه مشابه
براوتدر فی الاصل آبدار وصف تركیبیدر آب طونیجی معناسنه نتكم
تابدار تاب طوتیجی معناسنه اولدیغی كبی چونكه آب معنالریله قرقنجی
قطعه نك بیت اولی متن وشرحنده كلور تاب معنالریله قطعهٔ خامسه نك
بیت خامسنده كچدی دار داشتن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر

* عاشقك معناسی اولش دوستار ودوستدار *

ایكیسیده وصف تركیبیدر چونكه دوست معلوم آرمد همزه ایله آریدن
لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر داشتن لفظندن كذلك شاعر
بیت دوستدار الم ودشمن شادی شده ام * حالت عشق عجب حال دكر میباشد

* بربنه راست كلمك دوچهار بله دوچار *

بو ایكی لفظك معنای تركیبلری ایكی درت دیمك اولور نتكم اون طقوزنجی
قطعه نك بیت اولنده كچدی * دوچهار * استاد فرخی بیت هركه با تو
بجنك شد دوچهار * ظفر زد او بكیست مجرب * دوچار * حضرت مولانا
قدس سره بیت رزدبامن میان داه تنكی * دوچاری ودوچاری ودوچاری
بو ایكی بیتده مراد بربنه راست كلمك معنالریدر

* دادكر عدل ایدیجیدر جبر ایدیجی زوركار *

دادكر اسم فاعلدر بمعنی عادل چونكه داد عدالت دیو یكرمی ایكنجی قطعه نك
بیت ثانیسنده كچدی كر ادات اسم فاعلدر كما سبق فی الادوات المركبة منلا عبد
الواسع بیت كرچه چون ضحاك ظالم برجهان وی ظلم كرد * دادچون نوشین
روان دادكر خرواراو * بوندن بشقه دادكر ایكی معنایه دخی كلور اول حضرت
حاكم حقیقی جل شانه كما سبق فی الاسماء الحسنی ثانی مان ملكی جبشنلر نلرن
برجبشن اسمیدر زوركار * اسم فاعلدر بمعنی ظالم وجائر چونكه زور كوج دیو
یكرمی رنجی قطعه نك بیت خامسنده كچدی كار ادات اسم فاعلدر كما سبق

فی الادوات المركبة * فرصت عصر زمان دخی هوادر روزكار *

روزكار * زای معجمه نك سكونیله اوچ معنایه در اول بمعنی فرصت ثانی عصر
وزمان وثالث بمعنی هوا و باد معنای تركیبیسی كونجی دیمكدر لكن انده استعمال

بو قدر * قوجمه دیندی در عواش ودخی آغوشتن *

دراغوش * اسم مصدردر امر صیغه سی اوزره چونكه تحسین لفظ ایچون در
آغوش مدهمزه ایله آغوشتن لفظندن مشتقدر یاخود در بمعنی فی كما سبق
فی الادوات المركبة آغوش قوجاق دیو اوتوزبرنجی قطعه نك بیت ثانیسنده
كلور استاد اطیفی بیت وه كه من وی نتوانم كه ببوسم بی او * ای بسا كس
بتصرف زد راغوش كذشت * آغوش همزهٔ ممدوده نك فتحیله مصدردر بمعنی
در آغوش مذكور فرق اعتباریدر

* هم قوجاق اولدی كنار آلمق قوجاغه دركنار *

كنار * آغوشكه قوجاق معناسنه عربیده حجر دیرلر طرف وجانب معناسنه ده
كلور ایكی معنایه معكوسا حضرت سلطان ولد بیت خود حدیث عشق را
نبود كنار * كیرداثم عشق را اندر كنار * دركنار * بونده در بمعنی فی در

* ساختن دوزمك دخی یول طاقیدر برك ساز *

ساختن * مصدردر دوزمك و یاپمق وقلمق معناسنه مستقبلاتنده خاء معجمه
زای معجمه یه ابدال اولنوب ساز دوسازنده دیرلر * برك ساز * بمعنی مهمات سفر
ولوازم طریق ساز مقدم برك مؤخر اولدیغی حالده ساز برك دخی بو معنایه
بو ایكی صورتده واو عطفله وواوسز دخی مستعملدر فقط لفظ برك وفقط
لفظ ساز دخی بو معنایه در بویله اولنجه بونده التی لغت واردر فافهم شاعر
بیت راه تو دور آمد ومنزل دراز * برك راه توشهٔ منزل بسار * خواجه سلمان
بیت ساقیا برك طرب ساز كه از بلبل وكل * كار وبار چمن امروز ببر كسبت

وسار فائده فقط برك اون معنایه کلور نتکم اون بشنجی قطعه‌نك بیت اولی
شرحنده کچدی فقط ساز اون معنایه‌در ایضا اول بمعنی تدارك سفر کما عرفت
آنفا ثانی بمعنی انتظام حال ثالث بمعنی معروف رابع بمعنی سامان اما سامانك
اون ایکی معناسی واردر اکثرنده استعمال اولنور خامس بمعنی سلاح
جنك سادس بمعنی تدارك ضیافت سابع بمعنی مکر وحیله ثامن بمعنی نفع
وفائده تاسع بمعنی مثل ومانند عاشر صیغهٔ امر و وصف ترکیبی اولور

* منتظمدر سازمند وپك موافق سازکار *

سازمند * زای معجمه‌نك سکونیله اسم منسوبدر چونکه ساز بمعنی انتظام
کما عرفت آنفا مند ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة شیخ نظامی
بیت برین سازمندی جهانکیر شاه * برافراخت رایت زماهی بماه
سازکار زای معجمه‌نك سکونیله ایضا چونکه کار ادات نسبت واسم فاعلدر میر
نظمی بیت ای زلطفت سازکار ناجزان * کار عاجز سازو احسانت رسان
فاما که کسر زای معجمه ایله بمعنی آلت اهل صنایع معنای ترکیبیه دخی اوفق اولور

* شول که تا کولاندن مخوش اوله خوشخور دینور *

خوشخور * شین معجمه‌نك سکونیله اطعمه واشربه ومیوه لردن برمقدار
حوصله‌لی اولانه دیرلر ناظم تحریرك ما کولانه قصری تغلیب یاخود مجازدر
اصلنده وصف ترکیبیدر چونکه خوش قطعهٔ رابعه‌نك بیت رابعی
شرحنده کچدی * خور * خوردن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر
مخوش * دخی فارسیدر ترکیده شبوعی ایله تفسیر قلندی

* هم کواریدن سکرمك هضمی آسان خوشکوار *

کواریدن * کاف فارسیه‌نك ضمی وواو ممدوده‌نك فتحی وراء ممدوده‌نك
کسریله مصدردر بمعنی هضم * خوشکوار * اصلنده وصف ترکیبیدر
هضمی آسان معناسنه واطعمه‌دن واشربه‌دن لطیف ولذیذ معناسنه
ابو المعانی بیت چو نقل خوشخوار وبارنکو * می خوشکوار ازکف خوبرو

* اولدی فکر ایتمك نهیدن هم سکالش اوله در *

نهیدن * نونك فتحی وهاء ممدوده‌نك کسریله مصدردر فکر ایتمك معناسنه
همدخی غم خوردن معناسنه ونهادن معناسنه‌ده کلور کذا فی فرهنك زفانکویا
سکالش * سینك کسری وکاف ممدوده‌نك فتحی ایله سکالیدن لفظنك امری
آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر بمعنی فکر واندیشه

استاد رودکی بیت ای مج کنون تو شعر من از بر کن وبخوان * ازمن دل وسکالش
وازتو تن وزبان * مجمع الفرسده بمعنی اندیشه‌مند ومتفکر اسم فاعلدیو
مرویدر که کذا فی فرهنك میرزا ابراهیم همدخی حیله وخدعه معناسنه‌ده کلور

* اینته تأخیر وتأنی ایلمکدر بردوبار *

بردبار * باء موحده‌نك ضمی وراءنك ودالك سکونی وباء موحدهٔ ممدوده‌نك
فتحی وراایله ایشته تأنی وتأخیر وسکونت ووقار ایتمك معناسنه شیخ عطار
بیت بردباری جوی وبی آزار باش * تا که کردد درهنر نام تو فاش

* صلح معناسنده‌در یعنی بارشمق آشتی *

آشتی * همزهٔ ممدوده‌نك فتحی وشین معجمه‌نك سکونی وتاء فوقیهٔ ممدوده‌نك
کسریله بارشمق که عربیده صلح معناسنه عرفی مقابلی ایله ذکر ایلمشدر
بیت جنك آتش آشتی آتش مدارا آتشست * خوش سروکاری ازان
بدخو مرانا آتشست

* جنك بمعنی پرخاش ورزم وکیروداروکارزار *

پرخاش * باء فارسیه‌نك فتحی وراءنك سکونی وخاء معجمهٔ ممدوده‌نك فتحی وشین
معجمه ایله بمعنی جنك وغوغا شمس فخری بیت کر امجال که پادشاه ابو اسحاق
کند تصور کین وتخیل پرخاش * رزم * رانك فتحی وزای معجمه‌نك سکونی
ومیم ایله بمعنی جنك وجدال ایضا خواجه حافظ بیت مردیش روز رزم
نیست * مرد از برادر بخواهر اندازد * همدخی هیمه وهیزم معناسنه‌ده کلور
کیرودار کاف فارسیهٔ ممدوده‌نك کسری وراءنك ضمی وواو مجهول ودال
ممدوده‌نك فتحی ورا ایله بمعنی جنك وآشوب ایضا معنای ترکیبیسی اورطوت
دیمکدر اکثر صفت جنك اولور ومطلق جنك معناسنه‌ده اولور نتکم بومقامده
اولدیغی کبی میر نظمی بیت بخوش آمده شورش کیرودار * زهر دوطرف
کشته شد بی شمار * بو معنایه دارو کیر دیرلر کذا فی فرهنك شعوری * کارزار سکون
راء اولی ایله بمعنی جنك وجدل ایضا حکیم سوزنی بیت بنفشه سمن آمیغ
تیغ تو ملکا بلاله کاستن دشت کارزار تو باد * معنای ترکیبیسی آهلو یش دیمك
اولور * جنك * دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر وترجمه قلندی

* طاسه لواند وهکین وطاسه اولمشدر فژم *

اندوهکین * اسم منسوبدر چونکه اندوه همزه‌نك فتحی ونونك سکونی ودال
ممدوده‌نك ضمی واظهار ها ایله بمعنی غم وغصه کین ادات نسبتدر کما سبق
فی الادوات المرکبة * فژم * فانك وزای معجمه‌نك فتحلری ومیم ایله بمعنی

غم وغصه اندوه کبی ورای فارسیه وراء مهمله ایله دخی مرویدر لطیفی
بیت حه شور ازدلت ای شاه کرم * رهاند دل مارا ازفزم

* قلبی محزون خاطری مجروحه دیرلر دلفکار *

دلفکار * لامك سکونیله بمعنی محزون القلب ومجروح الخاطر معنای ترکیبیسی
دخی بویله در چونکه دل قلب دیواون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی
فکار فانك کسری وکاف فارسیهٔ ممدودهنك فتحی ورا ایله بمعنی مجروح ومشوش
کامی مجروح خاطر معناسنه ده کلور ابو المعانی بیت رسد زخنجر
جانان راحتی بدل * نهد بدست کرم سینهٔ فکارما

* داز مفهومی بنادازار هم معمار ایمش *

داز * دال ممدودهنك فتحی وزای معجمه ایله بمعنی بنا وبالحق همدخی تشدید نون
ایله بنا معناسنه که یاپوجی دیمك اولور وبغدای واربه سنبله سی فلچغی که
داس معناسنده ده کلور * دازار * بمعنی معمار وبمعنی بنا یعنی یاپوجی همدخی
حق جل وعلی حضرتلرینه اطلاق اولنور کما سبق فی الاسماء الحسنی اصلنده
وصف ترکیبیدر چونکه داز بنا دیو آنفا کچدی آرمد ایله آریدن لفظندن
امر یاخود اسم فاعل مخففدر اصلی آور ومصدری آوریدن ایدی

* یازاوی تخکم دخی محکم دیمکدر استوار *

تخکم * تاء فوقیه نك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وکاف فارسیه نك فتحی ومیم ایله
بمعنی خانهٔ تابستان همدخی ترکستانده براولکه اسمیدر * استوار * همزه نك ضمی
وسینك سکونی وتاء فوقیه نك ضمی وواو ممدوده نك فتحی ورا ایله بمعنی محکم
ومتین مسعود سعد سلمان بیت پایدار واستوارست از تودین ومملکت * پایدار
وپایدار واستوار واستوار * وبوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول بمعنی
معتمد وامین ثانی اینانمق معناسنه ثالث بمعنی تمام شدن رابع بمعنی برابر آمدن

* ریزه ریزه پاره پاره طارطغاندر ترت مرت *

ریزه * راء ممدوده نك کسری وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی
قطعه وپارچه وخرده * پاره * باء فارسیه ایله فارسیده وترکیده
دخی بویله شایعدر بویله اولنجه ریزه ریزه معناسی پاره پاره دیمك اولدی
ترت مرت * تاء فوقیه نك ومیمك ضملری بعدهما را وتاء فوقیه ایله بمعنی
تارمار یعنی طارطغان دیمك اولور توابع الفاظ قبیلندندر شمس فخری
بیت بدسگال نکوخواهش تارمار * نیکخواه بدسگالش ترت مرت

همدخی ترت مرت بداندام وبداسلوب ونظرده حقیر معناسنه در فرهنك
جهانگیرده فتحه ایله روایت اولنمشدر وبرمعناسی دخی تاراج دیو منقولدر

* خرد مرد اوفق تفك یعنی طاغلمش تارمار *

خرد مرد * خاء معجمه نك ومیمك ضملری بعدهما را ودال ایله توابع الفاظ
قبیلندندر اوفق تفك معناسنه واو معروف ایله خورد مرد دخی بومعنایه در
تارمار * دخی توابع الفاظ قبیلندندر بمعنی پراکنده وپریشان یعنی طاغلمش
شمس فخری بیت عالمی کردی زتاب تیغ بران ترت مرت * کشوری کردی زسهم
تیر برآن تار مار * جغتایده الاقاق دیرلر که الاق بولاق بوندندر قاعده توابع
الفاظ قبیلندن اولمهنك معناسی اکثر بر کلمه دن عبارتکه کلمهٔ مذکوره نك حرف اولی
یرینه میم کتوروب تکرار ایدرلر مثلا تارمار وخرد مرد کبی بوصورتده ایکی کلمه
اراسنده کاتب واو یازمده وترکنده مختاردر لکن بهرحال واو اوقنماز فاحفظ

* ایش قیار ایشلیجی یه قیار آور دینور *

قیار * فانك ویاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحلری ورا ایله بمعنی شغل وعمل اطیفی بیت
نیست جز عشقت اختیار مرا * نیست جز ذکر تو قیار مرا * قیار آور
وصف ترکیبیدر چونکه قیار قدعرفت آنفا آور وصف ترکیبی اولدیغی
حاده بکرمی برنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی

* ایش طوتنجی کاردار ایش کوج دیمکدر کار وبار *

کاردار * وصف ترکیبیدر چونکه کار ایش کوج دیو یکرمی برنجی قطعه نك
بیت خامسنده کچدی دار داشتن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر بوندن
بشقه کاردار جامع اموال وصاحب دیوان ووزیر معنالرینه ده کلور زاراتشت
بهرام بیت درین خرجت زمال کارداران * نکشت ای شه یکی ازصرف
هزاران * کار وبار * رانك سکونی وبینلرنده واو غیر ملفوظ ایله وواوسز ایش
وکار وکسب معناسنه ابو المعانی بیت کار بارم درجهان شد عشق یار
زانکه نبستم درجهان بی کار وبار * فقط کار قدسبق آنفا فقط بار بمعنی عمل
وکار دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کچدی

* آولامق اولدی شکردن هم دمیدن اویله در *

شکردن * شین معجمه نك کسری وکافك فتحی ورانك سکونی ایله مصدردر بمعنی
اصطیاد حکیم فردوسی بیت جها زاندانم چرا پروری که پروردهٔ خویش را
بشکری * سورکون آوی چرکه وآودخی نخجیر وشکار *

چرکه* جیم فارسیه نك فتحی ورانك سكونی وكاف فارسیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله سورکون اوی معناسنه طالب آملی بیت بصحن دشت چو حكم شكار چرکه نمود زمین چو کوی در حلقهٔ سوار افتاد* نخجیر* نونك فتحی وخاء معجمه نك سكونی وجیم ممدوده نك كسری ورا ایله یعنی صید یعنی آو میرخسرو بیت بازان سوار مست بنخجیر میرود* رستم ز کارکارند بیر میرود* همدخی اولنان جانور معناسنه عموما وطاغ کچیسنه دیرلر خصوصا* شكار* كسرایله یعنی صید نخجیر کبی تفسیر وترجمه در

* هرنه استرسك استه دائما اللهدن *

هرچه میخواهی بجو همواره از پروردگار

هرچه* هرنه دیو اون التنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی * می* ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبهٔ خواهی خواهیدن لفظندن مضارع مخاطب در تکلم مفرد غائب یکرمنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * بجو جیمك ضمیله جویدن وجستن لفظلرندن امردر استه وطلب ایله معناسنه اولنده کی باء موحدهٔ مکسوره صله در * همواره * دائم دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت ثانیسنده کچدی * از* یعنی من کما سبق فی الادوات المرکبهٔ پروردگار* قطعهٔ اولی نك بیت ثانیسنده کچدی

این قطعهٔ شیرین بود دل تشنگان را جوی شیر

این قطعه* قطعهٔ رابعه نك عنواننده کچدی* شیرین* طتلو دیو فرق سکزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلور* بود* اولور دیو فرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلور* دل* قلب دیو اونیدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی * تشنگان * تشنه آخرینه علامت جمع اولان الف ونون الحاقی وهاء رسمیه نك كاف فارسیه یه ابدالیله تشنه نك جمعیدر تشنه صوصامش دیو قطعهٔ رابعه نك بیت اولنده کچدی* را* ادات مفعولدر کما سبق فی الادوات المرکبهٔ * جوی* ایرمق دیو قطعهٔ رابعه نك بیت خامسنده کچدی* شیر* سود دیو اوتوزیدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور همدخی جوی شیر فرهاد معشوقی شیرین ایرماغی دیو اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور حاصل معنی بو شیرین و طتلو قطعه کوکلو صوسزلره سود ایرماغی اولور

* دلجو ودلاویز اولکه پك مقبول اوله هم دلپذیر *

بونلر وصف ترکیبلردر هر برلری محبوبه وامثالنه صفت اولور چونکه دل

یعنی قلب کما سبق آنفا جو جویدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر آویز همزهٔ ممدوده نك فتحی وواوك كسریله آویختن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر چونکه مستقبلانی خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله آویزد وآویزنده کلور پذیر اون یدنجی قطعه نك بیت سادسنده کلان پذیرفتن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر

* داخی دلاور کبی هر صاحب شجاعتدر دلیر *

دلاور* وصف ترکیبیدر یورکلو وصاحب شجاعت و بهادر معناسنه چونکه دل یعنی قلب کما سبق آنفا آور وصف ترکیبی اولدیغی حالده یکرمی برنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی * دلیر* دالك ولام ممدوده نك كسری ورا ایله یعنی شجیع و بهادر ایضا ثنائی بیت زقوت تهی مرد باز ودلیر* ز بهر زبونی سپر افکنده زیر * اولدی نشیمن اوتوراق رخیر دینسه طورماقاتی *

نشیمن* نونك وشین معجمهٔ ممدوده نك كسرلری ومیمك فتحی ونون ایله اوتوراق واوتوراجق یر معناسنه شمس فخری بیت زناب انتقام سطوت تو* کند یکپاره کی ترك نشیمن* ر* ادات تحسین وتأکیددر کما سبق فی الادوات المرکبهٔ همسان ناظم نحریرك طورمه لفظنی تفسیره ضمی بونك تأکیدا ایچون اولدیغنه مبنیدر* خیز* خزیدن یاخود خاستن لفظندن امردر چونکه مستقبلانی خاء معجمهٔ ممدوده نك كسری وزاء معجمه نك فتحیله خیزد وخیزنده کلور تکم ماضیسی قطعهٔ تاسعه نك بیت رابعنده کچدی حافظ بیت ساقیا برخیز درده جام را خاك برسر کن غم ایام را * ثابت قدمدر پایدار برلشمش اولان جای کیر *

پایدار* سكون یاء تحتیه ایله وصف ترکیبیدر یعنی ثابت قدم ومحكم واستوار وقائم چونکه پای اباق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کلور* دار داشتن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر شیخ سعدی بیت یار ناپایدار دوست مدار دوستی را نشاید این غدار * جایگیر * بودخی یاء تحتیه نك سكونیله وصف ترکیبیدر برلشمش ویرنده ثابت وصاحب قرار معناسنه چونکه جای مکان دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی کر وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ تاسعه نك بیت سادسنده کچدی

* کهتر کوچور کدر دخی مهتر دیمکدر بك بیوك *

کهتر* اسم تفضیلدر یعنی اصغر واحقر چونکه که كافك كسری واظهار ها ایله یعنی صغیر وحقیر* تر* ادات تفضیلدر کما سبق فی الادوات المرکبهٔ * مهتر

اسم تفضیلدر ایضا یعنی اعظم واکبر زیرا میمك کسری واظهار ها ایله یعنی
عظیم وکبیر ابو المعانی بیت زنهار بامهتران عمر ومال وجاه را * بی توقف جرأت
کفتار واوضاع مکن * شهنای وخالو زورنه در طاول دهل کوسدر تبیره *

شهنای * شاهنایدن مخففدر ایکیسنده هانك سکونیله زورنه دیدکلری
دودك معناسنه معنای ترکیبیسی شاه دودکی دیمك اولور چونکه سلاطین
عظام ووزراء کرام نوبت وقتنده طبل ونقاره ایله مزبور دودیکی آهنك
ایتدیرلر سین ایله سورنا دخی فارسیدر بو معنایه شاعر بیت شود انس
وملکرا شوق افزون * اکر بشنیده شهنای ونفیرش * خالو * خاء معجمه
ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك ضمیله شهنای مرقوم معناسنه هم دخی
طای معناسنه که عربیده خال دیرلر * دهل * دالك وهانك ضملری ایله
طاولکه عربیده طبل دیرلر ها اتنی بیت دهل زن فراموش کرد از دهل
بکرزدن دوالش شد از دیده غل * تبیره * تاء فوقیه نك فتحی وباء موحده
ممدوده نك کسری ورانك فتحی وهاء رسمیه ایله یعنی کوس وطبل استاد
منوچهری بیت تبیره زن بزد طبل نخستین * شتربانان همی بندید محمل

یولدن خبر ایله کلوب کیدن ایمش پیك وبرید

پیك * پاء فارسیه نك فتحی ویاء تحتیه نك سکونی وکاف ایله یعنی قاصد ونامه
وشاطر معناسنه ده کلور * برید * باء موحده نك فتحی وراء ممدوده نك کسری
ودال ایله یعنی قاصد ایضا شاعر بیت ناکهان ظاهر شد از جانب برید
کش پیام دوست در کوشم رسید * عربیده اون ایکی فرسخه برید دیرلر

* مژده نوید ومژده بر مفهومی اولمشدر بشیر *

نوید * نونك فتحی وواو ممدوده نك کسری ودال ایله یعنی مژده ظهیر فاریابی
بیت مر امدشر اقبال بامداد بکاه * نوید عاطفت آورد از آستانهٔ شاه * مژده
دخی فارسیدر ترکیده شیوعی ایله تفسیر قلندی شاعر بیت مژده اقبال دارد
جنبش ادبارها * یك دوخطو باز رفتن پردهد و تاب را * بوندن بشقه نوید
اوچ معنایه دخی کلور اول یعنی متحرك ولرزان ثانی یعنی نواله ثالث یعنی قوت
مژده بر * وصف ترکیبیدر چونکه برپیغمبرده کی برکیبدر * بشیر * بوزن فعیل
مژده جی معناسنه فی الاصل عربیدر فارسیده وترکیده شایعدر

* دریافتم بن اکلدم بشناس توسن اکله هم *

دریافتم * ماضی متکلم وحده در مصدری دریافتن لفظدر تنکم امر حاضری

قطعهٔ اولی نك بیت سادسنده کچدی شاعر بیت بی هنر اهل هنر انشود
دریافتن سخن اهل هنر هم هنرست دریافتن * بو بیتده ایکنجی دریافتن ایرشمك
وبولمق وملاقی اولمق معناسنه در تنبیه ناظم نحریرك بن لفظنی تفسیرده ادراجی
مجرد رشاقت نظمه اصابت عین اولماسوك دیو بو خسه چندان تفسیرده مدخلی
یوقدر زیرا دریافتم لفظندن ترجمهٔ مطابقه سی لفظ بن اولمقسز فقط اکلدم
لفظیدر فاما که تفسیرده بن اونجه مفسرده من اولملوایدی کما لا یخفی علی من له
معرفة بالتراجیم تنکم بشناس توسن اکله هم قولی بو کا شاهد عدلدر * بشناس
اون بشنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچن شناسیدن لفظندن امر حاضردر
اولنده کی باء موحده صله در علی ماسبق فی الادوات * تو * سن دیو
قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانیسنده کچدی

* غایت زکیدر تیز دل آکاه معناسی خبیر *

تیز دل * سکون زای معجمه ایله اصلی ترکیب توصیفی اوله رق دل تیز ایدی
کسکین کوکل معناسنه فبعد التقدیم والتأخیر سیاه چشم کبی وصف
ترکیبی اولوب کسکین کوکللو معناسنه اولدی چونکه تیز کسکین دیو یکرمی
برنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی دل یعنی قلب * آکاه * همزه وکاف
فارسیه نك مدلری واظهار ها ایله یعنی خبیر ومتیقظ میر نظمی بیت سپاری
در رسید ز انسوی ناکاه * ز احوال ولایت کشته آکاه * هم دخی آکاهیدن
لفظندن امر حاضر واسم مصدردر ووصف ترکیبده اولور

* نومید اولکیم مأیوس اوله حیف اولمش افسوس ودریغ *

نومید * نونك فتحی وواوك سکونی ومیم ممدوده نك کسری ودال ایله یعنی
مأیوس ومحروم * افسوس * همزه نك فتحی وفانك سکونی وسین ممدوده نك
ضمی وسین ثانیه ایله یعنی حیف وحسرت هم دخی متحیر ومأیوس معناسنه
ومنع وتقصیر معناسنه ده کلور * دریغ * دال وراء ممدوده نك کسری وغین
معجمه ایله یعنی حیف وحسرت و یعنی منع وتقصیر خواجه حافظ بیت قدم
دریغ مدار از جنازهٔ حافظ * اکرچه غرق کناهست میرود بهشت * ابشته
خواجه حافظ بیتنك کرامتواری برقصهٔ مشهوره سی واردر

* هم انتقام آلمق دماوردن هم اولدی طوت بکیر *

دماوردن * دالك ومیم ممدوده نك وواوك فتحلری ورانك سکونی ودالك فتحی
ونون ایله یعنی اخذ وانتقام مصدردر * بکیر * کرفتن لفظندن امردر چونکه

مستقبلاتی کاف ممدوده نك کسری ایله کیرنده کلور اولنده کی باء موحده صله در

* تنزوی تنسوخك آدی خوش بوی ایو قوقوایدر *

تنزوی * زای معجمه ایله تنسوخ معناسنه دیو عند مزده موجود لغتلرده رسیدهٔ نظر اولمدی غالبا بو دخی ناظم نحریرك مرویات خاصه سندندر * خوش بوی بو دخی سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر چونکه خوش قطعهٔ رابعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی بو قوقو دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور شیخ سعدی بیت کلی خوشبوی در حمام روزی * رسید از دست محبوبی بدستم

* غایت لطیف اشکرف تنسخ دیمکدر بی نظیر *

اشکرف * همزه نك کسری وشین معجمه نك سکونی وکاف فارسیه نك فتحی ورانك کسری وفا ایله غایت لطیف معناسنه بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول بمعنی بزرك مرتبهٔ ثانی بمعنی قوی وتوانا ثالث بمعنی وقار وحشمت وتمکین * تنسخ * تاء فوقیه نك فتحی ونونك سکونی وسینك ضمی وخاء معجمه ایله بمعنی بی نظیر ونادر وغایتده نفیس عرب تعریب ایدوب تنسوق دیدیلر

* صوباشیه داروغه دی داخی کلانتر محتسب *

داروغه * دال ممدوده نك فتحی وراء ممدوده نك ضمی وغین معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله صوباشی معناسنه که حکام قپولرنده برشخص صاحب مرتبه نامیدر فی الاصل چغتای اسانیدر صوباشی تقیدر صاد ایله معروف ایسه ده صحیحی سین ایله سوباشی دیمکدر بولك وطرف معناسنه فافهم کلانتر * سکون نون ایله اسم تفضیلدر بمعنی محتسب وبمعنی اعظم واکبر چونکه کلان کبیر دیو مصراع ثانیه ده کلور ترادات تفضیلدر ابو المعانی بیت اگرچه دیده ام خرطوم پیلی * نباشد همچو بینی از کلانتر

* کرچه کلان معناسدر جمله لغتلرده کبیر *

کلان * کاف ولام ممدوده نك فتحلری ونون ایله بمعنی کبیر وعظیم وجسیم الجثه حکیم فردوسی بیت عدو را بکوچك نباید شمرد * که کوه کلان دیدم از سنك خرد * ناظم نحریرك کرچه کلان معناسیدر جمله لغتلرده کبیر دیمکدن مرادی چونکه محتسبه کلانتر دینور کلان دخی عظیم معناسنه اولدقده محتسب زیاده بیوك رتبه صاحبی اولمق اقتضا ایدر مع هذا محتسبلر پس پایه در دیو تلمیحدر مکر اوائلده محتسبلرك رتبه سی بیوك اوله

* مستفعلن مستفعلن بحری رجزدر بو کوهر *

یعنی بو قطعه بحر رجز مثمن الاجزادندر چونکه بحر رجز مثمن سکز کره مستفعلن در

* جوهر کبی حفظ ایلسه شایسته مخدوم وزیر *

جوهر * دیباجه نك بیت عاشری شرحنده کچدی * حفظ * معروف * شایسته * انسب دیو قطعهٔ ثامننك بیت اولنده کچدی * مخدوم * بیانی دیباجه نك اوتوزالتنجی بیتی شرحنده کچدی * وزیر * معروف

* قطعه درراز کهرهاشده کنجینهٔ راز *

قطعه در زا * مثلی قطعهٔ اولی عنوانده کچدی بو تقدیرجه زا حرفدر بوندن بشقه در زا دالك ضمیله اینجو طوغروجی معناسنه در زای لفظندن مخفف وصف ترکیبیده اولسه جائزدر چونکه در اینجو معناسنه کلور غیر مرة زای اون ایکنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچن زاییدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر * ز * بمعنی من کما سبق فی الادوات * کهرها * آخرنده علامت جمع اولان ها لفظی الحاقیله کهرك جمعیدر کهر دیباجه نك بیت عاشرنده کچدی شده * فرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کلان شدن لفظندن اسم مفعولدر کنجینه * خزینه دیو اللی ایکنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور راز * راء ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله بمعنی سر کرك قول وکرك فعل شاعر بیت چو آمد برین روز کار دراز * سپهر آن ز هر کس که میداشت راز * بوندن بشقه آلتی معنایه دخی کلور اول بمعنی رنك در رنك ثانی بمعنی خار پشت یعنی کرپی ثالث بالحق ایله یاپلان دیوار معناسنه رابع برشهر یاخود برقصبه نامیدر خامس شهر سبزواره برفرسخ یرده واقع برقصبه اسمیدر سادس برکتاب حاشیه سنده امام فخر الدین رازینك خطیله تحریر اولنمشکه زمان سابقده ایکی شاهزاده وار ایدی برینك نامی راز برینك اسمی ری ایدی اتفاقله شهر بنا ایدوب هر بری کندو نامیله تسمیه مراد ایلدی میانه لرنده منازعه واقعه اولوب محاربه یه مؤدی اولدقده عقلای رجال دولت ومدبران امور مملکت بویله معقول کوردیلرکه شهری برینك اسمنه مضاف واهل شهری برینك اسمنه مضاف ایلیه لر بناء علیه شهره ری واهل شهره راز دیدیلر اما عربیده رئیس المعمارین والبنایین معناسنه در کذا فی فرهنك شعوری حاصل معنی حرف زا حقنده اولان قطعه خزینهٔ اسرار اولش کهرلردندر

* چوق رسا چوق بیمه بسیار مخورا ندك آز *

رسا * رانك وسین ممدوده نك فتحلریله بمعنی کثیر میر نظمی بیت بسلك خدم

کردرایم روا * چومن بندکان دردآورسا * بسیار * باء موحده نك کسری وسینك سکونیله یعنی کثیر ایضا * مخور * قطعهٔ ثالثه نك بیت عاشرنده کچن خوردن لفظندن نهی حاضردر اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر کما سبق فی الادوات البسیطة * اندك * همزه نك فتحی ونونك سکونی ودالك فتحی وکاف ایله یعنی قلیل که مقابلی بسیار مذکور در میر نظمی بیت اندك اندك نوش کردباده را * بهتر از بسیار خوار افتاده را

* اولدی خرسند قناعت ایدیجی حرصه دی آز *

خرسند * خاء معجمه نك ضمی ورانك سکونی وسینك فتحی ونونك سکونی ودال ایله یعنی قانع وقناعت معناسنه ده کلور میر نظمی بیت افزو درخش بدیده ام نور خرسند نیم نظاره ازنور * آز * همزهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله یعنی حرص وطمع حکیم خاقانی بیت افسر عقل بایدت برسر * ازسر آزخون دل چه کنی

* کندنادر برصه سرصارمساق ققو بوی *

کندنا * کاف فارسیه نك فتحی ونونك سکونی ودالك ونون ممدوده نك فتحلریله پراسه دیدکاری بدرایحه اوصرمساغك برنوعی مثللو سبزه در که اسلامبولده غایت مبذولدر حکیم شفایی درهجو منلا خلیل طبیب قطعه بروزن فعولن فعولن فعولان خلیل منجم که ازطب نداند * سفوف ازابارج شراب ازمعاجین * ندانسته از کندنا ارچین * زرفته بریوند ازماه بروین * بدو کفتم ازطب چها خوانده کفت * کلستان وبستان وفرهاد وشیرین چونارنج حوان تو بپرسیدم ازوی * که کیلان بنا کردهٔ کیست چندین بکفت آن بنارا علیشیر کرد * بهندوستان درحوالیٔ قزوین * بکفتم که رستم که بود دستان * فرامرز وکودرز بهرام وچوبین * چونکه بو قطعه نك صاحبه واری اولدیغنك حکمتی کیلان خوارزم اتصالنده عجم داخلنده برمملکتدر علیشیر پادشاه ترکستاندر قزوین دخی ایران داخلنده در رستم معروف پادشاهدر باباسی اسمی دستان ایدی اوغلونك اسمی فرامرزدر کودرز طائفهٔ ساسانیاندن شابور اوغلودر چوبین دخی نام پادشاهدر بونلرك ماقبلی دخی معلومدر * سیر * سین ممدوده نك کسرهٔ صریحه سی ورا ایله صرمساق که عربیده ثوم دیرلر فاما که قطعهٔ ثالثه نك بیت عاشرنده سیرطوق دیو کچدی اماله ایله در * بوی * باء موحدهٔ ممدوده نك ضمی ویاء تحتیه ایله یعنی رایحه بوندن بشقه شرف اده بش معناسنی دخی ذکر

ایلدیکه

ایلدیکه ١ امید ٢ محبت ٣ طمع ٤ خوی ٥ پس روی

* دینلور قوقشه کندیده صوغان یعنی پیاز *

کندیده * کاف فارسیه نك فتحی ونونك سکونی ایله کندیدن لفظندن اسم مفعولدر لکن متبادری بدقوقش معناسنه در * پیاز * باء فارسیه نك کسری ویاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله مطلق صوغان معناسنه عربیده بصل دیرلر میر نظمی بیت کرنباشدز پشتی یارك ساز * همچوزسنبل میتوان بابك پیاز

* اولدی پروند قورمساق که دیمکدر پوزونك *

پروند * باء فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وواوك فتحی ونونك سکونی ودال ایله عاشق ایله معشوق میاننده اولان واسطه که عجم قورمساق وترك پوزونك دیرلر بو معنایه میر نظمی بیت میان یار وبامن نیست پروند * مکر دل دامن آهم کند بند * مجمع الفرسده پروند یعنی امردیعنی ساده رو دیو تفسیر ایلدی

* اتنه کانی وغلامپاره یه دیرلر بچه باز *

کانی * کاف ممدوده نك فتحی ونون ممدوده نك کسریله بنه که بفعلتمکه راضی اولان اوغلان یاخود عورت معناسنه لکن اوغلانده غالبدر * بچه باز * غلامپاره معناسنه فی الاصل وصف ترکیبیدر چونکه بچه یوری دیو بو قطعه نك بیت سادسنده کلور بازفر فنجی قطعه نك بیت ثامننده کلان بازیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر * غلامپاره * دخی فارسیدر شیوعی ایله تفسیر قلندی چونکه باره باء عربیه ایله یعنی دوست ویار ومائل لکن بین الناس باء فارسیه ایله مشهور اولمشدر * ابنه * همزه نك کسریله فی الاصل ابن لفظنك مؤنثیدر عربیدر لکن ترکیده وفارسیده معنای مزبورده غالب وشایعدر

* مول او بناش دخی دیوسه دینور کردنکل *

مول * میم ممدوده نك ضمی ولام ایله شول معشوقه که ترکیده اوبناش عربیده خدن دیرلر حضرت مولانا بیت آن زنك میخواست تا با مول خویش * میزند درپیش شوی کول خویش * بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول مولیدن لفظندن امردر اکلن معناسنه ثانی یعنی صبر وتأخیر اسم مصدر در ثالث یعنی بازکشت رابع یعنی ناز وجلوه * کردنکل * کاف فارسیه نك فتحی ایله یعنی دیوث واحمق کدی ابو المعانی بیت نکند ضبط زن فاحشه اش * انکه کردنکل عالم باشد * معنای ترکیبیسی بو ینی چاورلی دیمکدر چونکه کردن بیون

دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور کل چامور دیو قطعهٔ
عاشره نك بیت اولنده کچدی مناسبت ظاهردر تکم ترکیده بو یله کمسه یه
بو یوزی چامور لودیرلر * دبوث * آخرنده ثاء مثلثه ایله مضبوطدر کما
فی القاموس لکن ترکیده ثاء مثلثه اولمدیغی حسبیله اتراك سین ایله تکلم ایدرلر

* روسپی یه جاف جلب دی باشی اچق سر باز *

جاف * جیم ممدوده نك فتحی وفا ایله نساده روسپی وقحبه ورجالده بی وفا
معناسنه هم دخی خشك معناسنه ده کلور * جلب * جیمك ولامك فتحلری
وباء موحده ایله یعنی روسپی عورت ایض شمس فخری بیت کسی که یکسرمو
ازهواش برکردد * یقین که مادراو زانیه است وزنش * بر معناسی دخی رنج که
چالارلر وترفنده اولان نسنه معناسنه ده کلور * سر باز * وصف ترکیبیدر
باشی اچق معناسنه وشجیع و بهادر معناسنه ده کلور ایکی معنایه بیت
توان کفتن مرا ورا مرد سر باز شود * در روز میدان مرد سر باز

* یصی پهن اینجه ده باریك ستبر اولدی قالن *

پهن * باء فارسیه نك فتحی وهانك سکونی ونون ایله یصی معناسنه درشاعر بیت
زر را برای صرف کند سکه دار پهن * لعنت بر آن کسی که ورا کرد میکند
اما اصلنده عریض که اینلو معناسنه ده کلور کاسیجیء بعد المصراع * باریك باء
موحدهٔ ممدوده نك فتحی وراء ممدوده نك کسری وکاف ایله اینجه واینجلمش
معناسنه بار دخی دیرلر لکن بعض ارباب لغت فرق ایتدیلر فرق دخی ظاهردر
شاعر بیت چشمان خوش و میان باریك * ما اطیب فالك جل باریك
ستبر * سینك کسری وتاء فوقیه نك فتحی وباء موحده نك سکونی ورا ایله
قالن و یوغون معناسنه اکثر ارباب کتابت بونی طا ایله سطبر یازارلر
وطا ایله اوقورلر لکن غلطدر چونکه فارسیده طا بولنماز دیو کچدی حکیم
فردوسی بیت چو جندی بر آمد برش سالیا * به بد سرو بالا ستبرش میال

* اینلو پهنا قصه کونه واوزن دخی دراز *

پهنا * باء فارسیه نك فتحی وهانك سکونی ونون ممدوده نك فتحی ایله ینلو که عرب
عریض دیر چونکه پهن الفسز ابعاد ثلثه دن برینك علی التعیین اسمیدر که
عرب عرض فرس پهن ترك این دیرلر * کوته * کاف ممدوده نك ضمی وتاء فوقیه نك
فتحی واظهار ها ایله کوتاه لفظندن مخففدر قصه که عرب قصیر دیرلر مقابلی
دراز دالك کسر یله اوزنکه عرب طویل دیرلر بعض ترکیبلرده صفت واقع

اولور شب درازو عمر دراز کبی شاعر بیت نکونسار کشتی بجاه دراز * که هر کز از
او برنیابی دراز

* قوش یمی چینه و یوری بچه لانه یووه در *

چینه * جیم ممدوده نك کسری ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله قوش یمی معناسنه
شیخ سعدی بیت مرغ آنجا رود که چینه بود * نه بانجا رود که چه نبود * بچه
باء عربیه نك وجیم فارسیه نك فتحلری وهاء رسمیه ایله یوری معناسنه اسم عامدر
ترساو دهقان بچه کبی بو السنده باء فارسیه مشهوردر اما فصیحی باء عربیه ایله در
چونکه باء فارسیه ایله پچه صرماشق معناسنه در * لانه * بو زن دانه آشیان کبی
یووه معناسنه در شیخ مغربی بیت مرغ دل ما ز هر دو عالم * اندر برو کرفت
لانه * فرهنك جهانکیریده آشیانهٔ پرنده دن غیری آشیانهٔ چرنده یه دخی
دیرلر بوندن بشقه لانه اوچ معنایه کلور اوّل یعنی صدا ونغمه پردازی ثانی
یعنی کاهل و بیکار وآواره ثالث یعنی خانهٔ زنبور

* مرغ قوش بال قنددر دخی اوچمق پرواز *

مرغ * میمك ضمی وراءنك سکونی وغین معجمه ایله عموما قوش معناسنه عربیده
طائر کبی بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول نیر اعظم اسماسندن براسمدر
ثانی یعنی زنجبیل که مرباده اولور * بال * باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ولام ایله
یعنی جناح طائر هم دخی سائر حیوان قنادی معناسنه ده کلور طالب آملی
بیت با اختلال نسیم صبا عجب نبود * که شمع کابن پروانه را بسوزد * بال بوندن
بشقه التی معنایه دخی کلور اول چارپا حیوانك اللرینه دیرلر ثانی انسانك
قوللرینه دیرلر ثالث برنوع ماهی که غایت ایری اولور رابع یعنی نشو ونما
خامس پرچك که عورتك قصه صاچی سادس یعنی مال وکاله * پرواز * باء
فارسیه نك فتحی وراءنك سکونی وواو ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله اوچمق
وقناد آچمق معناسنه وقناد آچیجی معناسنه دخی کلور چونکه پر قناد معناسنه
واز واو ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله یعنی کشاده باز کبی شمس فخری بیت
زمانه بر من چون مشفق نهاد آغاز * کرفت مرغ دلم درهوای حق پرواز

* فائده سود و کزند اولدی ضرر صاتدی فروخت *

سود * سین ممدوده نك ضمی ودال ایله یعنی فائده بوندن بشقه ایکی معنایه
دخی کلور سودن لفظندن ماضیدر واسم مصدر دخی اولور ثانی یعنی چشم
وشادمانی عربیده اسودك جمعیدر چغتایده فائده یه آسیغ دیرلر اصی اندن
عبارتدر چونکه اسان ترکده واقع اولان صادی انلر سینه قلب ایدر تکم

دالی وطایی تاء فوقیه یه ابدال ایتدکلری کبی * کزند * کاف فارسیه نك ضمی وزای معجمه نك فتحی ونونك سکونی ودال ایله بمعنی ضرر وزیان مقابلی سود مذکور میر نظمی بیت جوهر که کزند قصد دیکر کند * بجا خودش را کزند سر کند فروخت * فانك وراء ممدوده نك ضملریله فروختن لفظندن فعل ماضیدر بو لفظ فروختن ایکی معنایه کلور اول بمعنی بیع ثانی بمعنی احراق معناسنه لکن مستقبلانی بیع معناسنه اولنجه خاء معجمه نك شین معجمه یه ابدالیله فروشد وفروشنده کلور واکر احراق معناسنه اولورسه خاء معجمه نك زای معجمه یه قلبیله فروزد وفروزنده کلور خواجه حافظ بیت پدرم جنت رضوان بدو کندم بفروخت * ناخلف باشم اکر من بجوی نفروشم

* رایکان دی اوجوزه مفته هم اورتاق انباز *

رایکان * یاء تحتیه نك سکونیله ایکی معنایه در اول بمعنی ضد کران یعنی اوجوز خواجه سلمان بیت رایکان درقدمش چون سرور باخته ام * سرچرا برمن دلخسته کران میدارد * ثانی بمعنی مفت یعنی بی مشقت و بی عوض اله کیره حکیم سنایی بیت هیچ طاعت یابد ازهمچنین بی علتی * رایکان ما آفریدی رایکان مادر پذیر * اصلی راهکان ایدی ها یاء تحتیه یه ابدال اولنمشدر * مفت * میمك ضمی وفانك سکونیله فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه قلندی ثابت بیت ثابت بزه انفاسی حساب اوزره ویررلر * برمفت صولق یوق یابو غوغانه بلادر * انباز * همزه نك فتحی ونونك سکونی وباء موحده ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله بمعنی شریك میر نظمی درتوحید بیت اوست درقدرت دصنعش بی نظیر * نیست وانباز ووکیل وهم وزیر

* صپانك آدی فلاخن چوبانه دیندی شبان *

فلاخن * فانك ولام ممدوده نك وخاء معجمه نك فتحلری ونون ایله صپانکه آنکله طاش آتارلر عربیده مقلاع دیرلر اکثر چوبان طائفه سی استعمال ایدرلر حکیم اسدی بیت بسنك فلاخن زصد کام خوار * بدوزند درخواه بیخ استوار * اکا فلاخان وفلاسنك وفلباسنك دخی دیرلر * شبان * شین معجمه نك ضمی وباء موحده ممدوده نك فتحی ونون ایله چوبان معناسنه کمال اسماعیل بیت بعهد عدل توکرك از پی خوش آمدمیش * جوخرس مصطبه بازی کند بچوب شبان * چوپان * باء فارسیه ایله بودخی فارسیه در ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر وترجمه قلندی

* آتمق انداختن طاش آتیجی سنك انداز *

انداختن * همزه نك ودال ممدوده نك فتحلریله مصدردر آتمق معناسنه عرفی بیت ای متاع درددر بازار جان انداخته * کوهر هر سود در جیب زیان انداخته مستقبلانی خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله اندازد واندازنده کلور سنك انداز * وصف ترکیبیدر چونکه سنك طاش دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت تاسعنده کچدی انداز انفا مذکوردن معلومدر بوندن بشقه سنك انداز من خمر معناسنه وقلعه کنکره سنده اولان اوفق سوراخلر معناسنه دخی کلور

* کرم وسرد به یاقلماز بو فنا دنیانك *

کرم * کاف فارسیه نك فتحی وراءنك سکونی ومیم ایله بمعنی حار یعنی اسی که چغتایده ابسیغ وایسیق دیرلر * سرد * سینك فتحی وراءنك سکونی ودال ایله شاعر بیت روزست خوش هوا نه کرمست ونه سرد * ابراز رخ کلستان همی کرد شود * ایله وقتکی ضایع دیمه قیش یاز اوقو باز *

فلله در الناظم که زهی تجنیس سلیس تام ایلمدیکه نظیر قبول ایتمز تنبیه بوقطعه بحر رمل مثمن الاجزادندر یعنی فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن لکن صدر وابتدا وحشولری بعضلری مخبون وبعضلری سالمدر وضربلری بعضا مخبون مقصور وبعضا مخبون محذوف وبعضا اصلم وعروضلری مقصوره در

* این قطعهٔ فرخنده دم چون روز روشن دلفروز *

این قطعه * قطعهٔ رابعه نك عنوانده کچدی * فرخنده * مبارك دیواون التنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * دم * دالك فتحی ومیم ایله بمعنی وزن شعر حضرت مولانا بیت بس کن وهیچ نکو کرچه دهان پرشکرست * زانکه این وزن ودم وقافیه هم عبارند * بوندن بشقه اون طقوز معناسی دخی واردر نتکیم تفصیلی یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت ثانیسی شرحنده کلور چون کبی دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده کچدی * روز * کون دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده کچدی * روشن * ایدین دیو اوتوزیدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور * دلفروز * وصف ترکیبیدر کوکل یاقیجی معناسنه لکن بومقامده مجازا کوکل ضیالندیریجی دیمکدر چونکه دل کوکل دیواون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی فروز قطعهٔ سابقه نك بیت سابعنده تحقیقی کچدی حاصل معنی بومبارك وزنلو قطعه ایدین کون کبی کوکل ضیالندریجیدر

* سر باش و پیشانی آلن ابرودی قاشه چشم کوز *

سر* معروف باش معناسنه بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول هر نسنه نك اوجی وطرفی مثلا سرانکشت دیرلر ثانی بمعنی هوس ومحبت بو اوج معنایه خواجه سلمان بیت خاك باد اسرمن کرسر افسر دارم * تاز خاك سر کوی توسرم آنجو رست * ثالث بمعنی سر عسکر وسر قوم وسر کروه وتشدید ایله سربار معناسنده کلور* پشانی * باء فارسیه ممدوده نك کسری وشین معجمه ممدوده نك فتحی ونون ممدوده نك کسریله آلن معناسنه که عربیده جبین وجبهه دیرلر شیخ نظامی بیت به پیشانیش داغی بر کشیده * چو خطی بر خطایی بر کشیده همدخی متابعت نفس ودلخواهی معناسنه ده کلور * ابرو * همزه نك فتحی وباء موحده نك سکونی وراء ممدوده نك ضمی ایله قاش معناسنه عربیده حاجب دیرلر ایکی جانبی مراد اولدقده ابروان دیرلر شاعر بیت ابر وانست طاق ایوان جمال * آب روی حسن خوبان ابرو یست * چشم * جیم فارسیه نك فتحیله کوز معناسنه عربیده عین چغتایده قاراق وقاراغ دیرلر دیده ایله فرقی فرق بشنجی قطعه نك بیت تاسعی شرحنده کلور بوندن بشقه چشم یکرمی اوچ معنایه دخی کلور اول بمعنی مفصل عضو ثانی مجرم اباغنه اوردقلری بوقاغی ثالث صندوق وسپت قپاقلرینه وقپو وپنجره قنادلرینه میخلدقلری دمور رابع بمعنی قفل خامس بمعنی مکر وحیله سادس بمعنی ریا وفریب سابع بمعنی عهد ویمین ثامن بمعنی غم وغصه تاسع بمعنی کره وعقده عاشر صو بندیکه اکین وبستان ایچون ایدرلر حادی عشر بمعنی خیال وملاحظه ثانی عشر بمعنی توقع وامید ثالث عشر کمر بند ومیان بند قوشق وقلج وتیرکش باغی رابع عشر قبا باغلری که ایلك ودوکمه یرینه خامس عشر بمعنی ریسمان وطناب سادس عشر ترجیع وترکیب بیتنه دیرلر که برقافیه ده برقاج بیتدن صکره ایراد ایدرلر سابع عشر بمعنی کرو یعنی رهن ثامن عشر کورشجی اویونی تاسع عشر طومار کاغده دیرلر عشرون دار الحرب دن اسیر طوتمق حادی وعشرون بچاق وامثالی نسنه لرك باغی ثانی وعشرون چپلاق قوشی ثالث وعشرون بمعنی پستر

* کرپك مژه مردم ببك بنی بورونذر روی یوز *

مژه * میمك ضمی وزای فارسیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله کرپك معناسنه که عربیده هدب دیرلر * مردم * میمك فتحی وراءنك سکونی ودالك ضمی ومیم ایله کوز ببکی که عربیده انسان العین دیرلر خواجه سلمان بیت مملکت را مردم عین وعین مردمی * سلطنت را درة التاجی وتاج سروری * هم دخی آدم وانسان

معناسنده کلور * بینی * باء موحده نك ونون ممدودتینك کسرلری ایله بورونکه عربیده انف دیرلر هم دخی کورسك معناسنه مضارع مخاطبدر * روی راء ممدوده نك ضمه سی ویاء تحتیه ایله یوز که عربیده وجه دیرلر شاعر بیت محبوب خوب صورت وپاکیزه روی را * نقش ونکار وخاتم فیروزه کو مباش * بوندن بشقه بش معنایه دخی کلور اول بمعنی زرق وریا ثانی بمعنی امید وتوقع ثالث بمعنی بیداد کردن وتفحص نمودن رابع بمعنی سبب وعلت خامس اماله ایله توج دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

* رخسار ورخ عارض یکاق دندان دیشدر لب طوداق *

رخسار * یکاق معناسنه عربیده خد دیرلر اگرچه رو یدن غیری مخصوص یکاغك آدیدر اما اکثر استعمال ایله رو یه بدل جمله چهره یه دخی اطلاق اولنور کمال پاشازاده نك بونده اولان تصرف خاصی ادوات مرکبه دن سار لفظنی تحقیقده کچدی یعنی مرکب اعتبار ایلدی فاما که کتب معتبره لغاتده اسیم مفرددر یکاق معناسنه ابو تراب بیت عمری نظران مهر برویت کردم * نظاره رخسار نکو یت کردم * رخ * راءنك ضمی وخاء معجمه ایله بودخی یکاق معناسنه حتی شعرا بعض تراکیبنه جزؤ ایدوب مثلا کلرخ وپری رخ دیرلر غبائی حلوایی بیت پیش کلزار رخت لیلی وکل مجنونست * سرو در پیش قدت مصراع ناموزونست * بوندن بشقه رخ بش معنایه دخی کلور اول بر عظیم الهیکل وکبیر الجثه قوشدر عنقا کبی وجود خارجیسی یوقدر شطرنج قطعه لرنده اولان رخ اول قوشدن عبارتدر یعنی آنك اسمیله تسمیه اولنمشدر ثانی بمعنی عنان اسب یعنی آت دیزکنی ثالث برنوع تاجدر سلف پادشاهلر کیرلر ایدی رابع بمعنی سوی وجهت خامس براوتدر * عارض * کسر را ایله بودخی یکاق معناسنه در فی الاصل عربیدر خواجه حافظ بیت زشرم روی توخورشید کشته غرق عرق * ترا در مانده مه آسمان از آن عارض * بوندن بشقه عارض درت معنایه دخی کلور اول بمعنی بنا کوش ثانی بمعنی عسکر ولشکر ثالث بمعنی نویسنده یعنی کاتب رابع هنوز قنا تلنمش قوش معناسنه عربیده سکز معنایه کلور محلنده مسطوردر * دندان * دالك فتحیله دیش معناسنه که عربیده سن دیرلر چغتایده تیش دیرلر * لب * طوداق معناسنه همدخی کنار معناسنه ده کلور

* اغز دهان دیل زبان کفتار ایمش معناده سوز *

دهان * دالك وهاء ممدوده نك فتحلریله اغز معناسنه که عربیده فم دیرلر

الفسر دهن دخی بو معنایه دردهان ناسده دالك كسریله مشهور لكن فرهنك شعوریده ایكبسنی ده دال مفتوحه ده ایراد ایلدی فلا تغفل * زبان زای معجمه نك و باء موحدهٔ ممدوده نك فتحلری بمعنی لسان زانك ضمه سیله دخی روایت اولنمشدر شیخ سعدی بیت زبادر دهان ای خرد مند چیست كلیددر كنج صاحب هنر * لكن فتح زالازمدر شو بیتده جهنمدر عدونك صحبتی زیرادلی طورماز * محبت اهلنه چونكه عذاب ایدن زبانیدر * و برقومك استعمال ایتدكلری لغتده دخی زبان دیرلر لسان دیدكلری كبی كفتار كفتن لفظندن ماضی آخرینه الف ورا الحاقیله اسم مصدردر علی ماسبق فی قواعد المقدمهٔ حكیم فردوسی بیت بعبری زبان تیز بكشادهٔ * بكفتار داد سخن دادهٔ

* سینه كوكس بوغاز كلو بشكنج مفهومی بلك *

سینه * معروفدر عربیده صدر دیرلر حكیم فردوسی بیت بروسینهٔ آن صنم سیمرنك همید اشت از تختهٔ سیم تنك * كلو * كاف فارسیه نك فتحی ولام ممدوده نك ضمی ایله بوغاز كه عربیده حلقوم دیرلر شانی تكلون بیت توهرمی كه زجانم بكلو میریزدی كلوناشده ازدیده فرو میریزد * بشكنج * باء موحده نك فتحی و شین معجمه نك سكونی و كافك فتحی و نونك سكونی وجیم ایله بلك معناسنده كه عربیده ساعد دیرلر بعض فرهنكلرده بمعنی دست چپ یعنی صول ال دیو مذكوردر

* وارن دیمشلردیرسكه پشت ارقه اولمش دوش اوموز *

وارن * واو ممدوده نك ورانك فتحلری ونون ایله دیرسك كه عربیده مرفق دیرلر ورانك كسریله دخی شایعدر اغاجی بیت زمانی دست كرده جفت رخسار زمانی جفت زانو كژده وارن * پشت * باء فارسیه نك ضمی وشین معجمه نك سكونی وتاء فوقیه ایله ارقه معناسنه كه عربیده ظهر دیرلر همدخی ولایت نیشابورده برشهر اسمیدر ونواحیٔ هراتدن برقریه اسمیدر كذا فی المجمع دوش * دال ممدوده نك ضمی وشین معجمه ایله اوموز معناسنه كه عربیده منكب دیرلر هاتفی بیت كشیدند در دوش كردان كار * زرهای داودیٔ زرنكار * همدخی دون كیجه معناسنه كه عربیده بارحه دیرلر

* انكشت پرمق دست ال زانو دز اوادی پای اباق *

انكشت * همزه نك فتحی ونونك سكونی وكاف فارسیه نك ضمی وشین معجمه نك سكونی وتاء فوقیه ایله پرمق كه عربیده اصبع دیرلر محمد قولی سلیم بیت مكن بحلقهٔ آن زلف تابدار انكشت * كه هیچكس نكند دردهان مار انكشت

دست معروف ال معناسنه كه عربیده ید دیرلر بروجه حقیقت ومجاز شیخ سعدی بیت ازدست وزبانكه برآید * كز عهدهٔ شكرش بدرآید بوندن بشقه اون معنایه دخی كلور اوّل بمعنی نفع وفائده ثانی بمعنی نصرت وظفر ثالث بمعنی مقام عالی رابع بمعنی صدر مجلس خامس بمعنی قوّت وقدرت سادس بمعنی غلبه وتسلط سابع بمعنی طرز وروش ثامن برنسنه تمام اولمق تاسع بمعنی كرة ومرتبهٔ عاشر بمعنی دستور واذن * زانو * زای معجمهٔ ممدوده نك فتحی ونون ممدوده نك ضمیله دیز معناسنه كه عربیده ركبه دیرلر میر نظمی بیت بمانده دركل حیرت بزانو * ندارد پای رفتن رایكسو چغتایده تیز دیرلر همدخی زانو تعظیم وتفخیم معناسنه ده كلور * پای * باء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی و یاء تحتیه ایله اباق معناسنه كه عربیده رجل دیرلر بوندن بشقه درت معنایه دخی كلور اوّل بمعنی تاب وطاقت ثانی بمعنی مقاومت ثالث بمعنی اثر یعنی ایز رابع پاییدن لفظندن امر حاضر ووصف تركیبی اولور

* هم طرنغه ناخن دینور قاشی بخار كر اویوز *

ناخن * نون ممدوده نك فتحی وخاء معجمه نك ضمی ونون ایله طرنق كه عربیده ظفر دیرلر میر نظمی بیت خراشیده رخ دلجو بناخن * بجای اشك زفت ازیده اش خون * چغتایده تیرناغ دیرلر * بخار * خاء معجمهٔ ممدوده نك فتحی ورا ایله خاریدن لفظندن امردر اوّلنده كی باء موحدهٔ مكسوره صله در علی ماسبق فی الادوات المركبهٔ * كر * كاف فارسیه نك فتحیله اویوز كه عربیده جرب دیرلر برعلتدر كه فضلات صفراورمندن وجود انسانده ظاهر اولور حكیم ناصر خسرو بیت كر نخواهی رنج كراز كركیان پرهیز * كن جهل كرست ای بسر پرهیز كن زین زشت كر * بوندن بشقه درت معنایه دخی كلور اوّل ادات شرطدر ثانی ادات اسم فاعلدر علی ماسبق فی الادوات المركبهٔ ثالث بمعنی مقصود ومراد رابع بمعنی قدرت ومكنت

* دكانلو یوللر كوچه وتجاردر سوداكران *

كوچه * كاف ممدوده نك ضمی وجیم فارسیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله دكانلو یوللر معناسنه بوندن بشقه اوچ معنایه دخی كلور اوّل بمعنی ارتحال وانتقال ثانی عظیم وكبیر ثالث قفتان و بنش مثللو لر یقاسنه دیكیلان دوكمه سوداكران جمعدر بمعنی تجار چونكه سوداسینك فتحی وواوك سكونی ودال ممدوده نك فتحیله سود كبی فائده معناسنه كرادات اسم فاعلدر كماسبق

فی الادوات المرکبة الف ونون ادات جمعدر علی ماسبق فی قواعد المقدمة
کانه تاجرلر طالب فائده لردر آنکچون سودا کران دیو تسعیه اولنـدیلر
بوندن بشقه سودا ایکی معنایه دخی کلور اول اخلاط اربعه دن برینك اسمیدر
ثانی بطریق الاستعاره شب تار یکده اطلاق اولنور مذکور اوج معنایه
میر نظمی تقاضا کرد سوداشام سودا * سفر کرد از انجا بهر سودا

* دادوستد آلش ویرش کالا قماش ارزان اوجوز *

دادستد * دال ثانیه نك کسریله یعنی بیع وشرا واخذ وعطا بو ایکی لفظلر
ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدرلردر چونکه دادو یردی دیو یکرمی دردنجی
قطعه نك بیت رابعنده کچدی ستاد آلدی دیو قطعهٔ عاشره نك بیت ثامنده
کچدی همدخی دادستد انتقام معناسنه ده کلور لکن بو معناده دال ثانیه
موقوفه اولور * کالا * کاف ولام ممدود تبنك فتحلریله یعنی قماش ومتاع حکیم
سنایی بیت چو علم آموختی از حرص آنکه ترس کاندر شب * چو دردی با چراغ
آید کزیده تر برد کالا * همدخی اثاث المنزل معناسنه وصوت وصدا معناسنده ده
کلور * ارزان * همزه نك فتحی ورانك سکونی وزای معجمه نك فتحی ایله اوجوز که
عربیده رخیص معناسنه میر نظمی بیت غم جانان بجان ارزان ستانند یعنی
نی دهند وجان ستانند * همدخی لایق وسزا معناسنه ده کلور

❋ کرماوتابستان یاز ساحل محلدر کرمسیر ❋

کرما * کاف فارسیه نك فتحی ورانك سکونی ومیم ممدوده نك فتحیله یاز
فصلیدر که مقابلی سرما که مصراع ثانیده کلور انجق بو مقامده یازدن مراد
فصل صیفدر فصل ربیع دکلدر چونکه وضع قدیمده ترك ربیعه زای معجمه ایله
یاز صیفه یاء تحتیه ایله یای دیرلردی کیده رك ایکی فصله بردن یازدیدیلر لکن ینه
یاز صیفده غالب اولدی اشته بونده مراد غالبدر شاعر بیت زمین پرنکار
وهوا مشکبار نه کرمانه سرما همیشه بهار * معنای ترکیبیسی اسی کلیجی دمکدر
چونکه کرم اسی دیو قطعهٔ سابقه نك بیت اخیری شرحنده کچدی آ آیدن
لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر * تابستان * باء موحده نك کسری
وسینك سکونیله کرما کبی بودخی صیف معناسنه در معنای ترکیبیسی اسم زماندر
زمان حرارت معناسنه درچونکه تاب حرارت دیو قطعهٔ خامسه نك بیت
رابعی شرحنده کچدی ستان ادات اسم زماندر کما سبق فی الادوات المرکبة
کرمسیر * غایت اسی وحار موضع معناسنه تکم غایت صاوق موضعه سرد

سیر دیدکلری کبی معنای ترکیبیسی اسی طوق دیمکدر چونکه کرم اسی وسرد
صاوق دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت اخیری شرحنده کچدی
سیر طوق دیو قطعهٔ عاشره نك بیت عاشرنده کچدی

* قیشدر زمستان ودی سرما دخی پاییز کوز *

زمستان * قیش فصلی معناسنه اکرچه زم زای معجمه ایله صاوق معناسنه در
لکن السنه ده کسر زا ایله مشهوردر انکچون ارباب لغت زمستان لفظی کسر
فصلنده یازدیلر علی ماصرحه فی فرهنك شعوری خواجه سلمان بیت شها
جهان حرف را کذشت فصل خریف * رسید کوکبهٔ موکب زمستانش * دی
دالك فتحی و یاء تحتیه نك سکونیله بو وزنمی بودخی فصل شتا معناسنه امیر
خسرو بیت بجان میدادراحت دیدن ازوی * چو برف اندر تموز وشعله
دردی * بوندن بشقه ایکی معنایه کلور اول سال شمسیدن اونجی ماهه
دیرلر ثانی برفرشته نامیدر که ماه دیده تدبیر امور ومصالحه موکلدر * سرما
سینك فتحی ورانك سکونی ومیم ممدوده نك فتحی ایله یعنی فصل شتا ایضا
پاییز * باء فارسیه ممدوده نك فتحی و یاء تحتیهٔ ممدوده نك کسری وزای
معجمه نك فتحی ایله یعنی فصل خریف یعنی کوز میر نظمی بیت شراب
کهنه خورد درفصل پاییز * بهار کهنه بار وساقی جائز

* یغمور باران برف قاردخی بولقدر ابر ومیغ *

باران * معروف یغمور معناسنه همدخی باریدن لفظندن اسم فاعل اولور
یاغیجی معناسنه و بهارده سحر وقتی رطوبت هوادن حاصل اولور اکا دخی
باران دیرلر * برف * باء موحده نك فتحی ورانك سکونی وفا ایله قار که عربیده
ثلج دیرلر میر نظمی بیت پارهٔ یخ بودهٔ خنجر بکف * کرد بخیر دبسردهر
برف ابر * همزه نك فتحی و باء موحده نك سکونی ورا ایله یعنی سحاب یعنی
بولت شیخ سعدی بیت ابر و باد ومه وخورشید وفلك درکارند * تا تو نانی
بکف آری و بغفلت نخوری * میغ * میم ممدوده نك کسری وغین معجمه ایله
ابر کبی سحاب معناسنه همدخی طومان معناسنه ده کلور

❋ بخنونه دیرلر شمشکه بخعه طوغ اولدی یوز ❋

بخنونه * باء موحده نك وخاء معجمه نك سکونی ونون ممدوده نك ضمی ونون
ثانیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله یعنی برق یعنی شمشك بخنود دخی دیرلر ابو المعانی
بیت تاب رویش را بپوشد طره ها * زیر تار زلف چون بخنونه است

بخجه * باء تحتیه‌نڭ فتحی وخاء معجمه‌نڭ سکونی وجیمڭ فتحی وهاء رسمیه ایله طالو معناسنه که تکرك دخی دیرلر عربیده برد دیرلر بدرالدین شاشی بیت در عنبر تو لاله درسید تو اواو * درغنچهٔ تو نسرین در بخجهٔ آذر * بخ باء تحتیه‌نڭ فتحی وخاء معجمه ایله بوز که عربیده جمد چغتایده موز دیرلر

❀ کردن بیوندرا ایتمکه کردن دی کردان دونیجی ❀

کردن * کاف فارسیه‌نڭ سکونی ودالڭ فتحی ونون ایله بیون معناسنه که عربیده رقبه وعنق وجید دیرلر شاعر بیت زکردن فرازان نکوست کدا اکر تواضع کند خوی اوست * همدخی مکنت وقدرت معناسنده کلور * کردن کاف عربی ایله ایتمك معناسنه مصدردر لکن فعل عام اولدیغی حسبیله برنسنه‌یه اضافته محتاجدر مثلا کار کردن وعمل کردن کبی چغتایده ایتمك دیرلر ماضیسنده ایتی دیرلر همدخی ایلاب دیرلر ایلیوب دیمك اولور وایلابان دیرلر ایلیوبن دیمك اولور ودخی ایتکای دیرلر ایده دیمکدر کردان * کاف فارسیه‌نڭ فتحی ورانڭ سکونی ودال ممدوده‌نڭ فتحی ایله کردیدن لفظندن اسم فاعلدر مثلا چرخ کردان دیرلر چرخ دوار معناسنه همدخی کباب معناسنده کلور که عربیده مشوی دیرلر

❀ اولدی دکرمی کرده هم کرد ایتدی داخی کرد توز ❀

کرده * کاف فارسیه‌نڭ کسری ورانڭ سکونی ودالڭ فتحی وهاء رسمیه ایله دکرمی نسنه معناسنه که عربیده مدور دیرلر بونده هاء رسمیه سز کرد دخی بو معنایه‌در بوندن بشقه کرده اوچ معنایه دخی کلور اول برنوع یوفقه ایتمك معناسنه ثانی برپارچهٔ صاری بز که یهود طائفه‌سی فرمان پادشاهله اوموزلرینه دکرز مسلماندن امتیاز ایچون اکا عربیده غیار دیرلر ثالث یعنی کرده بالش کرد * مصراع اولده کچن کردن لفظندن ماضیدر * کرد * کاف فارسیه‌نڭ فتحی ورانڭ سکونیله توز معناسنه که عربیده غبار وقتره ونقع وهبا دیرلر شیخ نظامی بیت کرد بود خاك را انکیخته * خاك تهی به که در آمیخته * بوندن بشقه طقوز معنایه دخی کلور اول کردیدن لفظندن امردر دوندر معناسنه ثانی یعنی کردون وفلك ثالث نیر اعظم اسماسندن براسمدر رابع یعنی بوی خوش خامس یعنی نفع وفائده سادس یعنی فرح وسرور سابع یعنی غم واندوه ثامن یعنی عکس تاسع ابریشمدن برنوع

❀ مکرای مال وجاه را میل ایتمه مال ومنصبه ❀

مکرای * نهی حاضردر میل ایتمه معناسنه مصدری کافڭ کسری وراء ممدوده‌نڭ فتحی وسینڭ سکونیله کراستن لفظیدر چونکه مستقبلاتی سینڭ یاء تحتیهٔ مفتوحه‌یه ابدالیله کراید وکرایند‌ه کلور * مال * معروف جاه * منصب دیو قطعهٔ خامسه‌نڭ بیت ثالثنده کچدی

❀ علم ومعارف کسب ایدوب جمله حسودڭ بغرین اوز ❀

علم ومعارف * فرقلری دیباجه‌نڭ یکرمنجی بیتی شرحنده کچدی کسب وجمله وحسود اصللری عربیدر انشالرده دخی شایعدر تنبیه ایشته بو قطعه یکرمی بدنجی قطعه‌در وزنی بوندن اقدم کچن یکرمی بشنجی قطعه‌نڭ وزنی کبی بحر رجز مثمن الاجزادندر یعنی هر بیتی سکز کره مستفعلن در فاحفظ

❀ قطعه چون آب کهر پاس ومریز ❀

قطعه چون * قطعهٔ خامسه‌نڭ عنوانده کچدی * آب * صودیو قرقنجی قطعه‌نڭ بیت اولنده کلور * کهر * دیباجه‌نڭ بیت عاشرنده کچدی پاس * اوتوز بشنجی قطعه‌نڭ بیت خامسنده کلان پاسیدن لفظندن امردر حفظ ایله معناسنه باقی معنالری قرق سکزنجی قطعه‌نڭ بیت تاسعی شرحنده کلور * مریز * نهی حاضردر اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر تتکم امر حاضری بو قطعه‌نڭ ایکنجی بیتنده کلور حاصل معنی کوهر صوبی کبی اولان قطعه‌یی حفظ ایله ده دوکمه بعض نسخه‌ده پاس موقعنه شین معجمه ایله پاش واقعدر بو صورتده کهر پاش کهر صاچیجی معناسنه وصف ترکیبی اولور چونکه پاش پاء فارسیهٔ ممدوده‌نڭ فتحی وشین معجمه ایله پاشیدن لفظندن امر حاضردر فاحفظ

❀ بعض برخی شمدی اکنون داخی نیز ❀

برخی * باء موحده‌نڭ فتحی ورانڭ سکونی وخاء معجمهٔ ممدوده‌نڭ کسری ایله برازو بعضی معناسنه همدخی فدا معناسنده کلور * اکنون * همزه‌نڭ فتحی وکافڭ سکونی ونون ممدوده‌نڭ ضمی ونون ثانیه ایله شمدی معناسنه عربیده حالا والان دیرلر عرفی مصراع خم بجوش آمد بکو که توبه اکنون * والفسر کافڭ کسریله کنون دخی دیرلر * نیز * نون ممدوده‌نڭ کسری وزای معجمه ایله دخی معناسنه عربیده واو عاطفه معناسنه چغتایده داغی دیرلر

❀ هست وار در نیست یوقدر نسنه چیز ❀

هست * هانڭ فتحی وسینڭ سکونی وتاء فوقیه ایله واردر معناسنه چونکه

هاوار معناسنه است ادات ربطدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة بو تقدیرجه
هست اصلنده ها است ایدی الفی حذف اولنوب هست اولدی گاه اولور که
فقط است معناسین مفید اولور شاعر بیت ببین دل من و پیکان بیحساب
دور * که هست کوه غم و چشمها آب دور * تنکم کاهی است هست معناسنی
مفید اولدیغی کبی هستک مقابلی نون ممدوده نک کسریله * نیست * که
یوقدر معناسنه خواجه حافظ بیت درعشق خانقاه و خرابات فرق نیست
هرجا که هست پرتو روی حبیب هست * چونکه نی نونک کسری و یاء تحتیهٔ
مجهوله ایله حرف نفیدر یوق ود کل معناسنه عربیده لیس ولا چغتایده ایماس
دیرلر حکیم انوری بیت چنان کامل که نی کرمست نی سرد * چنان عادل که
نی خشک نی تر * لکن نی لفظی است ایله یاخود میم متکلم ایله تعانق ایدنجه
یاء مجهول معروفه مبدل اولور است ایله تعانقی بو مقامده کورلدی میم ایله
تعانقی قرق یدنجی قطعه نک بیت اخیرنده کلور * چیز * جیم فارسیهٔ
ممدوده نک کسریله نسنه معناسنه عربیده شیء دیرلر شیخ سعدی قطعه
گلی خوش بوی در حمام روزی * رسید از دست محبوبی بدستم * بدو گفتم که
مشکی یا عبیری که از بوی دلاویز تو مستم * بگفتا من گلی ناچیز بودی * ولیکن
مدتی با گل نشستم * کمال همنشین در من اثر کرد * وگرنه من همان خاکم که
هستم

* پك طلو سرشار دستیدر سبو *

سرشار * راء اولی نك سکونیله یعنی لبریز که پك طلو معناسنه صائب بیت
یارب از عرفان مرا پیمانهٔ سرشار ده * چشم بینا جان آگاه و دل
بیدار ده * معنای ترکیبیسی باشدن صوسی دیمکدر چونکه سرباش دیو
یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * شار * شین معجمه نك فتحیله
شاریدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر شاریدن صوآقرکن
سسلنمک دیرلر * سبو * سینك فتحی و باء موحدهٔ ممدوده نك ضمیله دستی که
ایچنه صو و شراب قورلر بابافغانی بیت وقتست ای حریف که می در
سبو کنند * دردی کشان بمنزل مقصود رو کنند

❋ ایچ بنوش صاچ بیفشان دوك بریز ❋

بنوش * اوتوزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کلان نوشیدن لفظندن
امردر اولنده کی باء موحده صله در علی ماسبق فی الادوات البسیطة
کمال خجندی بیت بیاد لعل دلبر خون دل نوش * شراب لعل نوشیدن

چه کارست * بیفشان * قرق ایکنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلان
افشاندن لفظندن امر حاضردر چونکه اولنده صله اولان باء موحده داخل
اولنجه ابتداده کی همزه یاء تحتیه یه ابدال اولندی علی ماسبق فی المقدمة
بریز * بیت مزبورده پچن ریختن لفظندن امردر چونکه مستقبلاتی خاء
معجمه نك زایه ابداليله ریزدور یرنده کلور اولنده کی باء موحده صله در

* قول رهی بنده کوله زنکی عرب *

رهی * قول و بنده معناسنه کمال پاشازاده بیوردیکه رهی بوله کیدوب
کلان خدمتکاره دیرلر چونکه معنای ترکیبیسی یوله منسوب دیمکدر
اوده خدمت ایدنه غلام دیرلر نتکم بو بیتدن فهم اولنور شعر پدری و برادری
بگذار * این رهی وآن غلام درهمه کار * انتهی بو فرقی مرحومدن ماعدا
ارباب لغت ذکر ایتمامشدر انجق رهی بمعنی بنده دیو مطلق تفسیر
ایلدیلر کذا فصله الشعوری لکن شوقدر که غلام خوبرو کشی زاده اولسه
رهی سیاه زنجی و بوللق یومشقلق اولسه جائزدر * بنده * مطلق
قول معناسنه لکن ارکك اولمق شرطیله انکچون کوله ایله تفسیر
ایلدی کرك حقیقت و کرك مجاز و کرك کفاردن سبی اولسون
کرك اولماسون جمله یه اسم عامدر حکیم فردوسی بیت سپاه اندر ایران پراکنده
شد زن و مرد و کودك همه بنده شد * زنگی * زنك ولایتنه منسوب اولان سیاهکه
اکا ترکیده عرب دیو تعبیر ایدرلر اکثر انلردن قول و کوله اولور و هر سیاه لون
اولان آدمه دیرلر استعاره طریقیله جمعی زنکیان کلور خواجه ثنایی از اسکندر
نامه بیت جواز زنکیان راند دانا سخن * شد آن بزم همچون تن اهرمن

* نغز دلبر جاریه اولدی کنیز *

نغز * نونك فتحی و غین معجمه نك سکونی و زای معجمه ایله یعنی دلبر و لطیف استاد
عنصری بیت بگو یش که من نامهٔ نغزناك * فراز آورید ستم از مغز پاك
کنیز * کافك فتحی و نون ممدوده نك کسری و زای معجمه ایله یعنی امه و جاریه
حکیم اسدی بیت بروی کنیز بجان دوست گشت * که ناگاه روزی
برو برگذشت * همدخی دختر یعنی مطلقا قز معناسنده کلور

* دی نبهره ناسره قلب اقچه یه *

نبهره * نونك و باء موحده نك فتحلری و هانك سکونی و را ایله کمز قلب اقچه
و فنا نسنه و فرومایه آدم معناسنه هاء رسمیه ایله نبهره دخی دیرلر * ناسره نون

ممدوده‌نك وسينك ورانك فتحلرى وهاء رسميه ايله بودخى نبهره كبى قلب اقچه ومتاع كاسد معناسنه چونكه سره كچن اقچه ومتاع رايج معناسنه همدخى ناسره كشتزار يعنى اكلك معناسنه ده كلور

❋ اولمش الدانمق فريب پول پشيز ❋

فريب * فانك وراء ممدوده‌نك كسرلرى وباء موحده ايله اوتوز التنجى قطعه‌نك بيت سابعنده كلان فريبدن لفظندن امر صيغه‌سى اوزره اسم مصدردر شمس فخرى بيت ايام عدل خسرو رستم مهابتست * نه روز كار رزق فسونست بافريب * پشيز * باء فارسيه‌نك فتحى وشين معجمه‌نك كسرى وزاى معجمه ايله پول معناسنه كه باقردن وپرنجدن ايدرلر شيخ سعدى بيت چنان روز كارش بكنجى نشاند * كه بريك پشيزش تصرف نماند * شمس فخرى بردرهم يرينه كچر اقچه ديو تفسير ايلدى مجمع الفرسده منقر ديو تفسير ايلدى

* قورقودر بيم وهراس وترس وباك *

بيم * باء موحده ممدوده‌نك كسرى وميم ايله يعنى خوف وخشيت شاعر بيت هم اندرزمان روى اوشد سفيد * مرا اى خداوند بيم واميد * هراس هانك كسرى ورانك فتحيله اوتوز التنجى قطعه‌نك بيت سادسنده كلان هراسيدن لفظندن امر صيغه‌سى اوزره اسم مصدردر شيخ سعدى بيت اميد وهراسش نباشد زكس * برينست بنياد توحيد بس * ترس * تاء فوقيه‌نك فتحى ورانك سكونى وسين ايله ترسيدن لفظندن امر صيغه‌سى اوزره اسم مصدردر * باك * باء موحده ممدوده‌نك فتحى وكاف ايله يعنى خوف ايضا اما كه بيم ايله بونك فرقى بودركه بيم اصلنده خوف معناسنه باك صكره‌دن خوف واحتراز معناسنه شمس فخرى بيت رحمتى اخراى مه بى باك * نظرى آخراى بت چالاك * حاصلى باك خوفه مخصوص دكلدركاه قورقودن كاه اجتنابدن كاه حيادن اولور عربيده اول حالاتى مبالات ايله تعبير ايدرلر

*قاچه‌جق يردردخى جاى كريز *

جاى كريز * تركيب اضافيدر يعنى ملجاء وملاذ چونكه جاى مكان ديو يكرمى ايكنجى قطعه‌نك بيت رابعنده كچدى كريز قرقنجى قطعه‌نك بيت ثالثنده كلان كريختن لفظندن امر صيغه‌سى اوزره اسم مصدردر

❋ كت بروهم اور بزن بكريز قاچ ❋

برو * رفتن لفظندن امردر نتكم مضارعى قطعهٔ ثالثه‌نك بيت ثانيسنده

كچدى

كچدى * بزن * قرقنجى قطعه‌نك بيت رابعنده كلان زدن لفظندن امردر چونكه مستقبلاتى نون ايله زند وزنند كلور * بكريز * كريختن مزبوردن امردر چونكه مستقبلاتى خاء معجمه‌نك زاى معجمه‌يه ابداليله كريزد وكريزنده كلور بو اوچ كلمه‌نك اولنده‌كى باء موحده صله‌در

* قارشقلق شورش وغوغا ستيز *

شورش * اون ايكنجى قطعه‌نك بيت سادسنده كچن شوريدن لفظندن امر صيغه‌سى آخرينه ماقبلى مكسور شين معجمه الحاقيله اسم مصدردر قارشقلق وغوغا وفتنه معناسنه * ستيز * سينك وتاء فوقيه ممدوده‌نك كسرلريله يعنى غوغا وخصومت شيخ سعدى بيت چو جنك آورى باكسى درستيز * كه ازوى كريزت بود ياكريز * غوغا * دخى فارسيدر تركيده شوعى ايله تفسير قلندى همدخى ستيز تعصب وسركشى معناسنه وخشم وكين معناسنه ده كلور

*پويه يلمك پكچه قوشمق تركتاز *

پويه * باء فارسيهٔ ممدوده‌نك ضمى وياء تحتيه‌نك فتحى وهاء رسميه ايله يلمك ويپورمك معناسنه اسم مصدردر استاد لبيبى بيت بكرمى چو برق وبنرمى چوابر * به پويه چورنك وبكينه چو ببر * بوندن بشقه ايكى معنايه دخى كلور اوّل يعنى آرزو يا اضطراب ثانى ديلمى طائفه‌سندن برشخصك ناميدركه اولادلرى برمدت پادشاهلق ايلديلر طبقه‌لرى تواريخده مسطوردر آل پويه ديو تسميه اولنورلر زياده كزيده‌لرى عضد الدوله ايدى * تركتاز * تاء فوقيه‌نك ضمى ورانك سكونى وكافك كسرى وتاء فوقيهٔ ممدوده‌نك فتحى وزاى معجمه ايله يكچه سكردمك وخبرسز چاپمق ويغمايه سكردمك معناسنه حكيم سنايى بيت تركتازى كنيم وبرشكنيم * نفس زنكى مزاج در بازار * جامى آمدى بيت تركتاز ايلر ايسم صيد كه معتاده * بندفتراكم اولور صيد فروعيله اصول اصلنده ترك ايله تاز لفظندن مركبدر چونكه ترك يغما وغارتده چاپكلردر تاز اسم مصدردر نتكم اسم مفعول اوتوز بشنجى قطعه‌نك بيت اولنده كلور

* داخى يك چابك كيدندر كرمخيز *

كرمخيز * وصف تركيبيدر يعنى سريع السير هاتفى بيت چو در پيش كيرند راه كريز * برانكيخت برتوسن كرمخيز * چونكه كرم حرارت ديو يكرمى التنجى قطعه‌نك بيت اخيرى شرحنده كچدى خيز خيزيدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر نتكم امر اولديغى حالده يكرمى بشنجى قطعه‌نك بيت ثانيسنده

چکدی ❋ شورطوزلو ژرف ومغ یعنی دریك *

شور * شین معجمهٔ ممدوده نك ضمی ورا ایله بمعنی شیٔ مالح یعنی طعامده
وذائقه‌ده طوزلو اولان نسنه بوندن بشقه سکز معنایه دخی کلور اول بمعنی
غوغا وفتنه ثانی بمعنی نحس وشوم ثالث بمعنی سعی وکوشش رابع بمعنی
نفیر خامس بمعنی ورزیدن یعنی اهتمام سادس بربرینه اورمق معناسنه سابع
بمعنی مشغله ثامن بمعنی غسل وشستن * ژرف * زای فارسیه نك فتحی ورانك
سکونی وفا ایله بمعنی عمیق یعنی دریك حضرت مولانا بیت صدهزاران ماهی
ازدریای ژرف * دردهان هریکی راشکرف * بوندن بشقه یدی معنایه دخی
کلور اول بمعنی بسیار وکثیر ثانی بمعنی بزرك وکبیر ثالث هرنسنه‌یی کنهیله
بیلیجی معناسنه رابع بمعنی دقیق خامس بمعنی عاقبت وانجام سادس بمعنی
دوردراز سابع بمعنی امعان نظر واتقان فکر * مغ * میمك فتحی وغین معجمه ایله
ژرف کبی دریك وعمیق معناسنه صاحب فرهنك منظومه بیت ژرف را کفته
ند مغ یعنی * که بتزکی در پك دورمعنی * همدخی ارودخانه معناسنده کلور

* قویی چاه وقویجیدر چاه ویز *

چاه * جیم فارسیهٔ ممدوده‌نك فتحی واظهارها ایله مطلقا قویی معناسنه صویی
اولسون اولماسون عربیده بئر وحفیره دیرلر * چاهویز * هانك سکونیله قیوجی
یعنی قیو پاك ایدیجی وقیو پاك ایده‌جك آلته دخی دیرلر چونکه اصلنده وصف
ترکیبی که ویز واو ممدوده‌نك کسریله ویختن لفظندن امر یاخود اسم فاعل
مخففدر فقیر شویله ظن ایدرمکه ویختن بیختن معناسنده اوله یعنی الهمك
وسیجمك چونکه فارسیده بین الباء الموحده والواو تبادل شایعدر

* تند باداولدی قصرغه زودتیز *

تند باد * دال اولینك کسریله قاصرغه وشدید روزکارکه عربیده اعصار
دیرلر شاعر بیت کرتند بادی برآیدز کنج * بخاك افکند نارسیده ترنج * چونکه
تند تاء فوقیه نك ضمی ونونك سکونی ودال ایله بمعنی تیز وکسکین باد یل
دیو یکرمی ایکنجی قطعه‌نك بیت ثامننده کچدی زود زاء معجمه‌نك ضمی
ودال ایله بمعنی سریع وچابك یعنی تیز دیمکدر

* هم دخی خشم وغضبدر تند تیز *

تندتیز * بیلرنده واوسز بمعنی خشم وغضب واوایله تند وتیز کسکین وحدید
معناسنه چونکه تند قدسبق آنفا تیز کسکین دیو یکرمی برنجی قطعه‌نك بیت

ثانیسنده

ثانیسنده کچدی *مغز ایچیدر کیم عربجه لب دینور *

مغز * میمك فتحی وغین معجمه‌نك سکونی وزای معجمه ایله مثلا مغز بادم ومغز
فستق دیرلر وخاصة آدم بینی سنه‌ده مغز دیرلر شیخ سعدی بیت باش
تادشتش ببندد روزکار * پس بکام دوستان مغزش آبرر

* پسته فستق درقوری اوزم مویز *

باء فارسیه نك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه‌نك فتحی وهاء رسمیه ایله فستق
معناسنه درتکم اعزی آچلمش فستقه بسته وخندان دیرلر صائب تبریزی بیت
مهرزن بردهن خنده که درباغ جهان * سرخود میخورد آن پسته که خندان
باشد * مویز میمك فتحی وواو ممدوده نك کسری وزای معجمه ایله قوری اوزم که
عربیده زبیب دیرلر ❋ بادزن یلپازه دردامی دینور ❋

بو بیتك ایکی مصراعنده کلان لفظلری بالجمله یلپازه معناسنه که عربیده مروحه
دیرلر جمله‌سنك جزؤ اولی باد لفظی جزؤ ثانیلری حرکاتیله بیان اولنور * بادزن
دالك سکونیله اصلنده وصف ترکیبیدر چونکه زن فرقنجی قطعه‌نك بیت
رابعنده کلان زدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر ابو المعانی بیت
آتش سوزدلم تسکین نکردد بادزن ❋ شعلهٔ آتش شود افزون از باد وزان

* باد بیزن باد باز باد بیز *

باد بیزن * دالك سکونی وباء موحدهٔ ممدوده نك کسری وزای معجمه‌نك فتحی
ونون ایله مضبوطدر کمال جخندی بیت باد بیزن که کسی برمن بیمار زند ضعیفی
چومکس بادبرد پیکرمن * باد باز * بائین موحدتینك فتحلری ودالك سکونی
وزای معجمه ایله محفوظدر * باد بیز * اصلنده یل صاچیجی معناسنه وصف
ترکیبیدر چونکه بیز باء موحدهٔ ممدوده‌نك کسری وزای معجمه ایله الهمك
وسیچمك معناسنه اولان بیختن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر
سن همان سعی ایله ای نور بصر لفظلری یاندن مستغنیدر

* علم وعرفان صاحبین ایلر عزیز *

علم وعرفان * فرقلری دیباجه‌نك یکرمنجی بیتی شرحنده متتبعا کچدی
تنبیه بو قطعه‌نك وزنی فاعلاتن فاعلاتن فاعلن ایکی کره اکثر
عروضی محذوفدر که فاعلن وزننده بعض عروضی وجمع ضربلری
فاعلات وزننده مقصوردر فاحفظ

* قطعهٔ سینیه رادرسینه کن بهترهوس *

قطعه * بیانی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده کچدی * سینه حرف سینه منسوب دیمکدر * را * ادات مفعولدر * در * ادات ظرفدر علی ماسبق فی الادوات المرکبهٔ * سینه * کوکس دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی * کن * ایت معناسنه امردر تنکیم بیانی قطعهٔ سادسه نك بیت اخیرنده کچدی * بهتر * یك ایو دیو اللنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلور * هوس * میل دیو بو قطعه نك بیت اخیرنده کلور حاصل معنی حرف سینه منسوب اولان قطعه یه سینه کده یك ایو میل ایله نکته کانه بو قطعه ده رد العجز علی الصدر مثللو صنعت واردر

* کلدی آمد کلدی خندید انکه اولکیم کیمسه کس *

آمد * همزه نك مدیله ماضیدر مصدری قرق بشنجی قطعه نك بیت تاسعنده کلور * خندید * قطعهٔ مزبوره نك بیت اخیرنده کلان خندیدن لفظندن ماضیدر * انکه * همزهٔ ممدوده نك فتحی ونونك سکونی وکافك کسری وهاء رسمیه ایله اسم موصولدر عربیده الذی والتی ترکیده اولکیم دیرلر عرفی بیت باانکه یقین است که فردوس * صد کل تبهی دستیٔ هرخار فروشند * کس * کمسنه معناسنه ترکیده دخی شایعدر شیخ سعدی بیت افتاده ایست آزاده * کس نیاید بجنك افتاده

* قویروغه دنباله ودم دی بیره معناسی کس *

دنباله * دالك کسری ونونك سکونی وباء موحدهٔ ممدوده نك ولامك فتحلری وهاء رسمیه ایله قویروق معناسنه هاء رسمیه سز دنبال ونون یرینه میم ایله دمبال ودمباله دخی جائزدر شاعر بیت مبادا هیچکس را تنکیٔ حال بحال فرق نبود پیش دنبال * وکوز قویروغنه دنبال چشم دیرلر دم * دالك ضمی ومیم ایله دنبال کبی قویرق معناسنه که عربیده ذنب والیه دیرلر * ببر * قرق یدنجی قطعه نك اون التنجی بیتنده کلان بریدن لفظندن امردر اولنده کی باء موحده صله در

* صواو مقدر دم زدن هم دم مصاحب راز سر *

دمزدن * صواو مقدر یعنی تیز تیز نفس و یرمك معناسنه مصدر مرکبدر چونکه * دم * نفس دیو بو بیتك مصراع ثانیسنده کلور * زدن * اورمق دیو قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور * همدم * سکون میم ایله مصاحب وقرین معناسنه چونکه هم بمعنی مع دیو ادوات مرکبه ده کچدی راز سر دیو

یکرمی التنجی قطعه نك عنوانی شرحنده کچدی

* اوفلمك هم ظاهر اولمقدر دمیدن دم نفس *

دمیدن * دالك فتحی ومیم ممدوده نك کسریله مصدردر اوفلمك معناسنه همدخی ظاهر وآشکاره اولمق معناسنه ابو المعانی بیت دمید صبح سعادت بروی خندانت * رسید مژده بشب غمکشان هجرانرا * بونلردن بشقه درت معنایه دخی کلور اوّل اور پرمك معناسنه مثلا سبزه بتمك کبی ثانی بمعنی نمو یعنی اغاج واوت بتمك معناسنه ثالث بمعنی لاف زدن رابع بمعنی حمله آوردن دم * دالك فتحی ومیم ایله بمعنی نفس بوندن بشقه اون طقوز معنایه دخی کلور اوّل بمعنی وزن شعر دیو یکرمی یدنجی قطعه نك عنوانی شرحنده کچدی ثانی دم وقت دیو فرق اوچنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور ثالث بمعنی فریب یعنی الدامق رابع بمعنی کبر ونخوت خامس بمعنی بوی که شم سادس بمعنی آه وانین سابع بمعنی افسون ثامن بمعنی دهن تاسع بمعنی ظاهر وآشکار عاشر براپچم صو معناسنه حادی عشر کورك که دمورجی وقیومجی آنکله آتش یاقرلر ثانی عشر بمعنی عیش وعشرت ثالث عشر قلج اغزی یعنی کسکین طرفی رابع عشر اوق دمرنی ونیزه اوجی خامس عشر مقراض اوجی سادس عشر فرون اغزی سابع عشر بمعنی دهن ماهی ثامن عشر سرور وحبور تاسع عشر بمعنی عجب

* سو یلشدم کفتمی بلمش ایدم دانستمی *

کفتمی ماضیٔ متکلم وحده در آخرنده یاء تحتیه حال ماضیه یی حکایت ایچوندر علی ماسبق فی الادوات البسیطهٔ مصدری اللی بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کلان کفتن لفظیدر * دانستمی * هر وجهله کفتمی کبیدر مصدری دانستن لفظیدر

* بسکه ازبسکه نیجه چوقدن یتر داخی ز بس *

بس * باء موحده نك فتحی وسین ایله اوچ معنایه دراول نیجه که عربیده کیف معناسنه شیخ سعدی بیت ای بسا اسب تیزرو که بماند * بس خرلنك جان بمنزل برد * ثانی بسیاردن مخففدر چوق معناسنه وله ایضا بیت بس نامور بزیر زمین دفن کرده اند * کز هستیش بروی زمین بر نشان نماند * ثالث بمعنی کافی یعنی یتر وله ایضا بیت چو یکبار کفتی بکو باز پس * که حلوا چو یکبار خوردند بس * بسکه * آخرنده کی که لفظ ادات ربطدر * از * بمعنی من یعنی دن کما سبق فی الادوات المرکبهٔ * ز * مثله حاصلی بسکه بو مقامده ایکی معنایه دربری نیجه بر یتراز بسکه چوقدن معناسنه زبس

دخی جوقدن معناسنه فلا تغفل

*اوکده کیدن پیشرو وکیروقلان پسمانده در *

پیشرو * وصف ترکیبدر اوکده کیدن معناسنه مقدمهٔ جیش وغیری
شیخ سعدی بیت کرکدا پیشرو لشکر اسلام بود * کافر از بیم توقع
برود تا در چین * وسازلرده مقدم ادا اولنان آهنك معناسنه ده کلور چونکه
پیش اون دیو قطعهٔ آتیه‌نك بیت اولنده کلور رو رفتن لفظندن امر یاخود
اسم فاعل مخففدر تکرار امر اولدیغی حالده یکرمی سکزنجی قطعه‌نك بیت
سادسنده کچدی * پسمانده * یعنی بقیه مثلا فضلهٔ طعام ومخلفات
کبی چونکه پس اکسه دیو مصراع ثانیده کلور مانده قطعهٔ ثانیه‌نك
بیت خامسنده کچن ماندن لفظندن اسم مفعولدر

* صکره سیدر واپسین هم صکردرهم اکسه پس *

واپسین * واو ممدوده‌نك و پاء فارسیه‌نك فتحلری وسین ممدوده‌نك کسری
ونون ایله هر نسنه‌نك صوکی مثلا نفس واپسین دیرلر صوك نفس معناسنه
پس * باء فارسیه‌نك فتحی وسین ایله اکسه وقفا وارد معناسنه که عربیده
وراء دیرلر مقابلی پیشدر حکیم فردوسی بیت پس وپیش ترکان
طاووس رنك * چپ وراست شیران پولاد جنك * همدخی صوك
معناسنه ده کلور عربیده بعد دیرلر شیخ سعدی بیت پس از مرك
دشمن یکی شربت آب * به از ملك کاوس وآفر اسباب

* سار بان صوران دوه اشتر بولاریدر مهار *

سار بان * دوه جی معناسنه که ترکیده صوران عربیده جمال دیرلر چونکه
سار سین ممدوده‌نك فتحی وراایله جمله معانیسندن بری دوه معناسیدر کما سبق
فی المقدمة بان ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة خواجه سلمان
بیت کوس رحیل میزند ای خفته ساربان * برخیز وراه روکه روانست
کاروان * اشتر * همزه‌نك ضمی وشین معجمه‌نك سکونی وتاء فوقیه‌نك
ضمی ورا ایله دوه معناسنه عربیده اسماسی چوقدر مثلا جمل وناقه ومطیه
وبعیر کبی همزه‌نك اسقاطی وضم شین ایله شتر دخی لغتدر شیخ سعدی بیت
نه با شتری سوارم نه چو استر زیر بارم * نه خداوند رعیت نه غلام شهریارم
مهار * میمك وهاء ممدوده‌نك فتحلری ورا ایله دوه یولاریدر عموما مرنظمی
بیت هزارن مهار اشتر سرفراز * که بارش متاعست بهر جهاز

بانك

* بانك بك سس چك درا بر آدیده اولمش جرس *

بانك * باء موحدهٔ ممدوده‌نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله بك
سس که عربیده صوت شدید دیرلر عرفی بیت مالب آلوده بهر تو بکشاییم
لیك * بانك عصیان میزند ناقوس استغفارما * هم دخی براغاجکه خوشبو
شکوفه سی اولور عربیده قضبب البان دیرلر تخمنه حب البان دیدکلری کبی
درا * دالك وراء ممدوده‌نك فتحلری ایله درای لفظندن مخففدر چاك معناسنه
عربیده جرس دیرلر کما سیری حکیم انوری بیت آن یکی که رقیب کرد نظر
وآن یکی که سهیل بانك درای * بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول
دموربجی چکیجی معناسنه ثانی سوزه شروع اتمك معناسنه ثالث ابجر وکل
معناسنه ووصف ترکیبی دخی اولور * جرس * جیمك ورانك فتحلری
وسین ایله چاك معناسنه عربیده وفارسیده شایعدر خواجه حافظ بیت
مرا در منزل جانان چه جای عیش چون هردم * جرس فریاد میدارکه
بربندید محملها * همدخی زندان یعنی سجن معناسنه ده کلور

* عقربه کژدم دخی صدپایه دیرلر طرطله *

کژدم * زای فارسیه‌نك سکونیله یعنی عقربکه دائما قویروغی اکری
طوتدوغندن اکری قویرق دیو تسمیه اولندی چونکه کژ کافك فتحیله اکری
معناسنه دم قویرق دیو بو قطعه‌نك بیت اولنده کلدی مشهور ومعروفدر که
عقرب اناسندن طوغماز ولادتی قریب اولدقده قارننی پرترطشره چقار
اناسی هلاك اولور ابو المعانی بیت قطعه پس ناخلف چو بدبخنست * درحق
اودعای هردوور ود * زانکه در رحم همچو کژدم او * بکشد مادر وشکم
بدرد * صدپایه * سکون دال ایله اغاج قوردیکه ترکیده طور طور دیرلر کذا
فی فرهنك شعوری ترکیده لام ایله طرطل دخی لغتدر بعضلر چیان دخی
تفسیر ایلدی تنکم شاهدی مصراع عقربله چیان آدی کژدمدی وصد پایه
ابو المعانی بیت درخت امیدم سراپا نخورد * غم حسرت دل چو صد پایه بود
معنای ترکیبیسی یوز ایاقلودیمك درچونکه آخرنده کی هاء رسمیه نقله علامتدر
یاخود نسبیه درز یرامز بور حیوانده اباق کبی خرده نسنه چوقدر

* هم اور مجکدر تنده اولدی سنك آدی مکس *

تنند * تاء فوقیه نك ونون اولی نك فتحلری ونون ثانیه نك سکونی ودال ایله
اور مجك که عربیده عنکبوت دیرلر استاد اغاجی بیت زتاریکی وسستی هر دو پایم

تومیکو بی مکر پای تندست * همدخی کاهل وتنبل معناسنده کلور * مکس
میمك وکاف فارسیه نك فتحلری وسین ایله سنك که عربیده ذباب دیرلر بال اروسنه
دخی دیرلر تتکم اکاز کیده سکك دیدکاری کبی شاعر بیت یکی آن مکس که
انکبین کر بود * به از صد مکس که انکبین خور بود * بو بیتده مکس اول
بمعنی نحل مکس ثانی بمعنی ذباب چغتایده کسرتین ایله چیبن دیرلر

* فشق سرکین وسیلوب سپورمه اولمش رفت روب *

سرکین * سینك فتحی ورانك سکونی وکاف فارسیهٔ ممدوده نك کسری ونون ایله
فشق که حیوانات تزسی معناسنه معرب سرقین لفظیدر ابو المعانی بیت روی
نا شستهٔ او کشته فراهم سرکین * ریش کج مج چو چمن پر سر سرکین رشتد * رفت
روب * سیلوب سپورمه معناسنه چونکه رفت قطعهٔ ثانیه نك بیت عاشرنده کی
ماضی صیغه سی اوزره اسم مصدردر * روب * راء ممدوده نك ضمیله اسم
مصدردر تتکم وصف ترکیبی اولدیغی حالده اللی بشنجی قطعه نك بیت
خامسنده کلور بوندن بشقه رفت روب جاروب کبی سپور که معناسنده کلور

* چور جوبه سو پرندی یه خاشاك دیهم خار وخس *

خاشاك * خاو شینن معجمتین ممدودتینك فتحلری وکاف ایله چور جوب
وسو پرندی که عربیده ققع وکاسه دیرلر * خار * خاء معجمهٔ ممدوده نك فتحی
ورا ایله * خس * خاء معجمه نك فتحی وشین ایله خاشاك مذکوره مرادفلردر
شاعر بیت زخاشاك واز خار وشاخ درخت * یکی آتشی برفروزنده بخت
عطفله خس وخاشاك دخی خار وخاشاك بو معنالرده شایع در بوندن بشقه
خار لفظنك درت معناسی دخی واردر تتکم یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثی
متن وشرحنده کچدی خس بش معنایه دخی کلور اول بمعنی فرومایه ومرد
رزیل معناسنه ثانی بمعنی بخیل وخسیس ثالث صو اوزرنده اوچار حیوان
معناسنه رابع طورنه دن کوچوجك برقوشدر خامس بمعنی کاهو
یعنی مارول دیدکلری سبزه در

* آبدان یعنی مثانه بول ایش شاشا چین *

آبدان * باء موحده نك سکونیله بمعنی مثانه که ترکیده قاوق دیرلر بوندن بشقه
قاون وقارپوز معناسنه وصو جمع اولدیغی معناسنده کلور معنای ترکیبیسی
صو مکانی دیمکدر چونکه آب صو دیو فرقنجی قطعه نك بیت اولنده کلور دان
ادات اسم مکاندر علی ماسبق فی المقدمة * شاشا * ایکی شین معجمهٔ ممدوده لرك

فتحلریله بمعنی بول * چمین * جیمك فتحی ومیم ممدوده نك کسری ونون ایله
بمعنی بول ایضا حضرت مولانا بیت چاره نبود در جهان زاین چمین * لیك
نبود این چمین ماء معین * غائط معناسنه دخی کلور وله ایضا بیت بلبلا نرا
جای میزیبد چمن * مرجعل را در چمین خوشتر وطن

* ضرطه تیز وفارسی کافیله کوه اولدی نجس *

تیز * بمعنی ریح سفلی که عربیده ضرطه دیرلر باقی معنالری یکرمی برنجی
قطعه نك بیت ثانیسی متن وشرحنده کچدی میر نظمی بیت منکر هر نعمت
حق مدبرست * تیز بد وسبلت هر که منکرست * کوه * کاف فارسیهٔ
ممدوده نك ضمی واظهار ها ایله بمعنی نجس وواو ایله دخی مرویدر

* اوکر نورسك بن کبی سن تو بیاموزی چو من *

تو * سن دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانیسنده کچدی * بیاموز * اوکر نورسك
دیو اون یدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی * چو * ادات تشبیهدر
کما سبق فی المقدمة * من * بن دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت اولنده کچدی

* میل ایدرسك کر بوکر کدن کر کنی ازدل هوس *

کر * ادات شرطدر کما سبق فی المقدمة * کنی * یکرمی یدنجی قطعه نك بیت
ثامننده کلان کردن لفظندن مضارع مخاطبدر * از * بمعنی من کما سبق
فی الادوات المرکبة * دل * کوکل دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی
هوس * بمعنی آرزو وخواهش ودلخواه فارسیده وعربیده وترکیده مستعملدر
خواجه حافظ بیت حال دل با تو کفتم هوست * خبر جان شنفتم هوست
قاضی السعد ابن سینا بیت لا اسمع العذل انی عنه فی شغل * عذل العواذل اعلا
رتبة الهوس

* قطعه در شین منشین تا نکنی دردل خویش *

قطعه در شین قطعهٔ اولی شرحنده کچدی منشین اوتورمه معناسنه نهی
حاضردر چونکه میم مفتوحه ادات نهیدر کما سبق فی الادوات البسیطة نشین
اوتور دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانیسنده کچدی تا بمعنی حتی کما سبق
فی الادوات المرکبة نکنی مضارع مخاطب منفیدر اکر اولنده کی نون مفتوحه
اولورسه یا خود مخاطب مثبتدر اکر اولنده کی باء موحده مکسوره اولورسه
مصدری یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده کچن کردن لفظیدر کما سبق
آنفا در بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة دل قلب دیو اون یدنجی قطعه نك
بیت ثالثنده کچدی * خویش * کندو دیو بو قطعه نك بیت رابعنده کلور

حاصل معنی حرف شین حقنده برقطعه اوتورمه حتی کنندک درخاطر
ایلسك یاخود حتی کنندك در خاطر ایتمد یکه

* پیش اوکدر ایلرو ایلرو ودی پیشاپیش *

پیش * بای فارسیهٔ ممدوده نك كسری وشین معجمه ایله اوك معناسنه مقابلی
پس لفظیدر وایلرو معناسنه ده کلور حکیم اسدی بیت آباهای الوان
زصد کونه بیش * بخوانهای زرین نهادند پیش * عربیده امام دیرلر
پیشاپیش * ایلرو ایلرو معناسنه چونکه ایکی پیش اراسنده کی الف
مساوات وتوسل ایچوندر کما سبق فی المقدمة

* اکسکه کم دینلور اولدی زیاده دخی بیش *

کم * کافك فتحی ومیم ایله ابتدادن ناقص اولاندر مقابلی بیش مذکوردر
شیخ سعدی بیت بشهر این مثل شهرهٔ عالمست * که هرکس هنر بیش روزی
کمست * صکردن نقصان پذیر اولانه کاست دیرلر همدخی کم مجاز اقلیل
یعنی آز معناسنه ده کلور * بیش * بای موحدهٔ ممدودهنك كسری وشین
معجمه ایله ابتداده زائد معناسنه فاما که کیدرك آرتنه افزون دیرلر تکم
قرق طقوزنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلور همدخی برکو کدر که
اصلا دوب کاعده سورلدکده اسوده ما ثل ایدر

* خرده بین اولکه بقار دقتله هر ایشده *

خرده بین * دالك فتحی وهای رسمیه ایله همدخی خردبین های رسمیه سز
دالك سکونیله ایکیسیده وصف ترکیبیدر یعنی مدقق ومحقق ودقتله بقان
معناسنه کمال خجندی بیت تادهانت هست پیدا کر نظرها شد نهان * خرده بینان
وصف آن پیدا پنهان کرده اند * چونکه خرد وخرده خای معجمهنك ضمی
ورانك سکونیله اوفاق وکوچك معناسنه بین وصف ترکیبی اولدیغی
حالده اون بدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* هر شیك عاقبتن فکر ایدیجی دور اندیش *

دوراندیش * وصف ترکیبیدر چونکه دور اوزاق دبو یکرمی رنجی قطعهنك
بیت رابعنده کچدی * اندیش * همزهنك فتحیله اندیشیدن لفظندن
امر یا خود اسم فاعل مخففدر

* قاعده در لغزش وغلطیده بوارلنمشدر *

لغزش * لامك فتحی وغینك سکونی وزای معجمهنك کسریله لغزیدن لفظندن

امر حاضر آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر
سورجك وقایمق معناسنه عربیده زلل دیرلر * غلطیده * غین معجمهنك فتحی
ولامك سکونی وطای ممدودهنك کسریله غلطیدن لفظندن اسم مفعولدر
یوارلنمش معناسنه ظهوری بیت زلطف صبا شاخ کل در چمن * چه
مستانه غلطیده بر یاسمن * اصلنده تای فوقیه ایله غلتیده ایدی چونکه
فارسیده طا اصلی اوله رق بولنماز دیوان برنجی قطعه ده کچدی

* قورو باجق که اباغه یاپشوردندی خلیش *

خلیش * خای معجمهنك ولام ممدودهنك کسرلری وشین معجمه ایله شول قویو
بالچغه دیرلر که آدم بصدقده ایاق کوجله قالقار کذا فی ادات الفضلا

* اکدن کندو بتن نسنه یه دیرلر خود رو *

خودرو * وصف ترکیبیدر چونکه خود کندودیو بو مصراع ثانیده کلور دورای
ممدودهنك ضمیله رستن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر چونکه
مستقبلا نی خلاف قیاس اوزره سینك واومدیه ابدالیله رویدورویند کلور

* کندو خود هم خصمه کندوسنه دیرلر خویش *

خود * خای معجمهنك فتحی وواو مجهول ودال ایله بوزن شد کندو عربیده
بنفسه معناسنه وواو معروف ایله توغلغه که عربیده مغفر دیرلر که جنکده
کیدکلری دمور کلاهدر * خویش * خای معجمهنك بین الفتح والکسر
اماله سی وواو علامت ویای تحتیهنك سکونی وشین معجمه ایله آتی معنایه کلور
لکن بو مصراعده ایکی اولین مذکوردر اول یعنی قریب وذی رحم یعنی
خصم ثانی یعنی خود یعنی کندو وکندوسی بو معناده خویشاوند دخی
دیرلر ثالث یعنی کار آهن وخوش کار مزراع رابع یعنی وجود وهستی
خامس یعنی خوش وخوب سادس برنوع غلیظ طوقنمش کتان

* میده مستوره اولان یعنی عفیفه خاتون *

میده * میم ممدودهنك کسری ودالك فتحی وهای رسمیه ایله پاك دامن مستوره
وعفیفه عورت معناسنه میر نظمی بیت یکی پیر بوده در انجام * زنش میده
بود ستم هم خوش خرام * خاتون دخی فارسیدر ترکیده شیوعیله تفسیر قلندی

* عاقله معتمده قادینه هم دیندی خدیش *

خدیش * خای معجمهنك فتحی ودال ممدودهنك کسری وشین معجمه ایله
وزرا وامرا وسلاطین خانهلرنده کتخدا قادین کبی عاقله ومعتمده قادین

معناسنه كه اكا كد بانو دخی دیرلر استاد رودكی بیت نكوكفت
مزد و رباآن خدیش * مكن بد اكر بد نخواهی بخویش
سیش

* پیش مزد اولكه مقدم ویریلور اجرتدن *

پیش مزد * اجیره واهل صنعته عملندن اول ویریلان اجرت معناسنه چونكه
پیش اوك دیو قطعه نك اولنده كچدی مزد اجرت دیواللی اوچنجی قطعه نك
بیت رابعنده كلور میر نظمی بیت بوعدو صالش بكجاشد بلی * بده پیش مزدش
اكرعاقلی

* حاضر آماده دخی اوكده دیمكدر در پیش *

آماده * همزه ومیم ممدوده نبنك ودالك فتحلری وهاء رسمیه ایله آمادن افظندن
اسم مفعولدر بمعنی حاضر ومهیا میرخسرو بیت تو دادی بدل كنج آماده را
توكردی بلند آدمی زاده را * هم دخی اولمش وبتمش ودیزلمش معناسنه ده
استعمال اولنور * در پیش * اوكده معناسنه چونكه در بمعنی فی كما سبق
فی الادوات المركبة

* قانه خون وطمره رك دی ایركدر دخی ریم *

خون * خاء معجمهء ممدوده نك ضمی ونون ایله قانكه عربیده دم دیرلر شیخ سعدی
بیت خونش بكردنم پدرت رابزن بكش * عیسیء مریمی تو پدر راچه میكنی
رك * رانك فتحی وكاف فارسیه ایله طمركه عربیده عرق دیرلر خواجه حسین
ثنایی بیت فسردهء كه بخصم تو كرد خون دكر * ركش درون جكر كرد كار
چوبه نیر * ریم * راء ممدودده نك كسری ومیم ایله ایرك معناسنه كه
عربیده قیح دیرلر جراحتدن ودمامیلدن خروج ایدر شمس فخری بیت
بسكه پیوسته ریم ریزد خصم * كشت چشم عدوش همچو سقیم

* یاره ریش وآجیان قلبی كدردن دل ریش *

ریش * راء ممدوده نك بین الفتح والكسر اماله سی وشین معجمه ایله بمعنی جراحت
ویاره عموما میر زافصیحی بیت باانقلاب دهر چه سازم كه درد دوست * دی
روز ریش بوده وامروز مرهم است * هم دخی شور بای غلیظ معناسنه كه شله
اشلری اوزرینه دوكرلر فاما كه اماله سز كسرهء صریحه ایله صقال وقهر
ویوك دیواللی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثی متنی وشرحنده كلور * دل ریش
لامك سكونیله سیاه چشم كبی وصف تركیبیدر كوكلو یاره لو معناسنه چونكه دل
كوكل دیو اونبدنجی قطعه نك بیت ثالثنده كچدی ریش یاره معناسنه كما سبق
آنفا

* ایكلیش نالش وزاری دخی كولمك خندن *

نالش * نالیدن امرینك آخرینه ماقبلی مكسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر

زاری آخرنده كی یاء تحتیه مصدریه در زار ایكلیجی دیو یكرمی برنجی قطعه نك
بیت خامسنده كچدی * خندن * خاء معجمه نك فتحله بمعنی ضحك مصدردر

* دبندی سخریه ایله كولمكه هم خنده خریش *

خنده خریش * ایكی خاء معجمه نك فتحیله مضبوطدر فرته خی بیت ای كرده
مراخندن خریش همه كس * مارازتو بس جانا مارزتو بس * چونكه هاء
رسمیه بمعنی ضحك خریش خراشیدن معناسنه اسم مصدردر خاء ثانیه نك
حذفیله خنده ریش دخی بو معنایه در تكم اونبدنجی قطعه نك بیت خامسنده
كچدی

* ماده كاو اولدی اینك بوزاغیسی كوساله *

ماده كاو * اینك معناسنه معنای تركیبیسی دیشی صغر دیمك اولور چونكه
ماده دیشی دیو یكرمی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده كچدی كاو صغر دیو
بو مصراع ثانیده كلور ابو المعانی بیت نباید كار مرد از دست نامرد نباشد شیر نر
هر ماده كاوی * كوساله * كاف فارسیهء ممدوده نك ضمیله بوزاغی كه عربیده عجول
دیرلر اصلی كاوساله ایدی استخفاف ایچون الف حذف اولنوب وكاف دخی
مضموم اولدی

* هم صغر كاو قیونك دیشی سی ماده میش *

كاو * كاف فارسیهء ممدوده نك فتحی وواو ایله اهلی صغر در كه اوكوز دیرلر شیخ
سعدی بیت اسب لاغر میان بكار آید * روز میدان نه كاو پرواری * هم دخی
برنوع صراحیدر اوكوز صورتنده دوزب شراب ایچرلر * ماده میش * دیشی قیون
معناسنه در چونكه ماده قدسبق آنفا میش قیون دیو یكرمی برنجی قطعه نك
بیت سابعنده كچدی

* دی عناد اوزره اولان كافره نا كردیده *

نا كردیده * كاف فارسیه نك فتحی ایله بمعنی مذكور اصطلاحدر
معنای تركیبیسی دونمامش دیمكدر چونكه نا ادات نفیدر كما سبق
فی الادوات المركبة كردیده كردیدن لفظندن اسم مفعولدر نتكم اسم
فاعلی یكرمی بدنجی قطعه نك بیت ثامننده كچدی

* یك جفا كاره ده تعبیر اولنور كافر كیش *

كافر كیش * رانك سكونی وكسریله بمعنی جفا كار اصطلاحدر
معنای تركیبیسی كافر مذهبدر چونكه كیش ملت ومذهب دیو قطعهء
اولی نك بیت تاسعی متن وشرحنده كچدی مولانا جامی بیت این نه
صوفی كردی ونه درویش * نامسلمانی وكافر كیشست

* زهر ایچمك كبیدر آجی سوز آدم اولانه *

سخن * سوز دیو اونوز برنجی قطعه‌نك بیت سابعنده كلور * تلخ * آجی
دیو فرق برنجی قطعه‌نك بیت سادسنده كلور * بمرد * لفظنده كی
باء موحده ادات مفعولدر كما سبق فی الادوات البسیطة مرد آدم دیو اللی
اوچنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده كلور * است * ادات ربطدر كما سبق
فی الادوات المركبة * چو * ادات تشبیهدر كما سبق ایضا * نوشیدن * نون
ممدوده‌نك ضمیله مصدردر ایچمك معناسنه شراب اولسون صو اولسون
كمال خجندی بیت یاد لعل دلبر خون دل نوش * شراب لعل نوشیدن
چه كار ست نبش * زهر دیو فرق برنجی قطعه‌نك بیت سادسنده كلور

* كویمت قطعهٔ رنكین بكوش *

كویمت * سویلرم سكا دیو قطعهٔ سابعه‌نك بیت ثامننده كچدی قطعهٔ
رنكین قطعهٔ ثالثه‌نك عنوانده كچدی * بكوش * كاف عربیهٔ ممدوده‌نك
ضمیله چالش ودروش معناسنه امردر مصدری كوشیدن لفظیدر اولنده كی باء
موحده صله‌در كما سبق فی الادوات البسیطة یاخود كوش كاف فارسیه ایله قواق
معناسنه‌در بو صورتده باء مفتوحه ادات مفعولدر كما سبق ایضا حاصل معنی
قطعهٔ رنكینی سكا سویلرم دورش یاخود قطعهٔ رنكینی قولاغكه سویلرم

* طوشنك آدی اكرچه خركوش *

خركوش * اصلنده رانك سكونیله سیاه چشم كبی وصف تركیبیدر اشك
قولقلو دیمكدر چونكه خراشك دیو یكرمنجی قطعه نك بیت اولنده كچدی
كوش * قواق دیو بو قطعه ده كلور طوشنك دخی قولقلری اوزن اولمغله
خركوش دیو تسمیه اولندی شاعر بیت كوش خر بفروش دیكر كوش خر
كین سخن را در نباید كوش خر

* دی یلان وعده‌یه خواب خركوش *

خواب خركوش * باء موحده‌نك كسریله یلان وعده واصلسز سوز
معناسنده اصطلاحدر تركیده دخی طوشان اویقوسی ویردی دیرلر
ابو المعانی بیت بوعد وصلتش عمرم كذشت وماندہ ام محرم * بجای
خواب راحت خواب خركوشم دهد هردم * خواب * اویقو دیو
قطعهٔ خامسه‌نك بیت ثانیسنده كچدی

* قاچدی بكر بخت كرفته طوتمش *

بكر بخت * كریختن لفظندن ماضیدر اوكنده كی باء موحده صله‌در

كرفته * كرفتن لفظندن اسم مفعولدر

❊ كدیه كربه دینور فاریه موش ❊

كربه * كاف فارسیه‌نك ضمی ایله كدی معناسنه عربیده هرة كبی * موش
یعنی فاره كلستان بیت كربه شیرست دركرفتن موش * لیك موشست
درمضاف پلنك

* صاریلوب قوچه دراغوش دیمك *

یكرمی دردنجی قطعه نك بیت رابعنده دراغوش قوچغه دیندی دیو
كچسنده تكرار بو قدر زیرا قوچه ایله صاریلوب قوچه مبساننده فرق
ظاهردر حاصلی ایكی معنایه در فافهم

❊ بر دینور كوكسه قوجاقدر آغوش ❊

بر * باء موحده‌نك فتحی وراایله كوكس معناسنه سینه كبی بوندن بشقه اون
سكز معنایه دخی كلور اول تحسین ایچون اوائل مشتقاته داخل اولور ثانی یعنی
علی استعلا ایچوندر ثالث یعنی فی ظرفیت ایچوندر رابع یعنی اطراف سینه
خامس یعنی كنارهٔ آغوش سادس یكاغك جانب بالاسنه دیرلر كه عذاره مساوی
اولان موضعدر سابع فرهنك جهانكیریده مخفف برك استعمال اولنور ثامن
بر میوه دیو اللنجی قطعه‌نك بیت عاشرنده كلور تاسع یعنی حاصل نباتات كه
بستانده وتارلاده اولور عاشر یعنی بذر یعنی تخم حادی عشر یعنی نصیب
وحصه ثانی عشر یعنی قرارگاه وخانه ومسكن ووطن ثالث عشر بردن
لفظندن صیغهٔ امر ووصف تركیبیدر دلبر وهوشبر كبی رابع عشر یعنی پهنا
یعنی یصی خامس عشر یعنی زن تازه سادس عشر یعنی یاد وحفظ مثلا ازبر
حفظدن معناسنه سابع عشر یعنی طرف وجانب ثامن عشر یعنی نزد وقرب
آغوش * همزهٔ ممدوده نك فتحی وغین معجمهٔ ممدوده نك ضمی وشین معجمه ایله
قوجق كه عربیده حجر فارسیده كنار دیرلر شیخ سعدی بیت درآغوش آنچنان
كیرم تنت را * كه نبود آكهی پیراهنت را * همدخی قوچاغه المق معناسنه
وقوجاغه صغاجق نسنه معناسنه و بنده یعنی قول معناسنه ده كلور

* هم قولاق توزی بناكوش اولدی *

بناكوش * باء موحده نك كسری ونون ممدوده‌نك فتحی وكاف فارسیه ایله
عربیده عذار دیدكلری قولاغك توزی یعنی دبنده بیاض یری شعرا شعرلرنده
چوق استعمال ایدرلر صائب بیت ازخجلت روی توكه سرجوش بهارست *
شبنم عرق شرم بناكوش بهارست * وقولاغك كوبه طاقه‌جق یری

معناسنده کلور شیخ سعدی بیت انکشت خوبروی وبنا کوش
دلفریب * کوشوار وخاتم پیروزه شاهدست *

* کوپه منکوش قولقدر دخی کوش *

منکوش * میمك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمی وشین معجمه ایله کوشوار کبی کوپه معناسنه عربیده قرط دیرلر چغتایده ایسیرغه دیرلر * کوش * کاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمیله بوزن هوش بش معنایه در اوّل قولاق معناسنه بو مقامده مراد دخی بودر ثانی بمعنی کوشه وپیغوله ثالث بر فرشته اسمیدر که امور مهمات خلائقه مؤکلدر رابع شهور شمسیه نك اون دردنجی کونی آدیدر که بو کونی عید جشن ایدوب عظیم اعتبار ایدرلر خامس بمعنی نظر وانتظار

* صاحب عقله خردمند دینور *

خردمند * اسم منسوبدر چونکه خرد خاء معجمه نك کسری ورانك فتحی ودال ایله بمعنی عقل وبصیرت مند ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة

* عقله اوص دیر چغتای یعنی هوش *

هوش * هاء ممدوده نك ضمی وشین معجمه ایله بمعنی عقل کذا فی المجمع ترکیده اوص دیرلر اصلی چغتایدر فرهنك شعوریده هوش اکرچه عقل دیو نقل ایدرلر اما اصحی عقلك وراسنده اولور بر حالتدر که کسب ایله تزاید ایدر ضدینه عربیده اغما تعبیر ایدرلر چونکه عقل کندو ذاتنده زیاده ونقصان قبول اتمز فطریدر مکر علت واقع اوله دیو بیوردیغی محل تأملدر شمس فخری بیت ز بنده کی شهی چون تو سر چرا تابد * کسی که باشدیك ذرّه عقل اوبا هوش * بوندن بشقه هوش اوچ معنایه دخی کلور اوّل بمعنی جان یعنی روح ثانی بمعنی هلاك ومرك ثالث بمعنی زهر یعنی سم

* عقلی نقصانه سراسیمه دینور *

سراسیمه * بمعنی متحیر وعقلی نقصان شاعر بیت ما بیم سراسیمه در اطراف جهان * از نیك وبد خلق روکردان * کمال پاشازاده بونده دخی تصرّف خاص ایدوب بیورر که سراسیمه لفظی مرکبدر بر جزؤی سر باش معناسنه وبر جزؤی دخی آسیم لفظیکه وزن ومعناده آسیب کبی فتنه معناسنه دربلکه آسیب لفظنده کی باء موحده میمه قلب اولنمش اوله آخرنده کی هاء رسمیه نقله علامتدر انتهی

* بایلوب کندوبی بیلمز مدهوش *

مدهوش * بوزن مفعول اصلی عربیدر فارسیده وعربیده شایعدر شمس فخری بیت حدیث خلق تو میکفت دوش باد صبا * بباغ بلبل از آن کشت واله ومدهوش

* می ومل باده شرابك آدیدر *

می * میمك فتحی ویاء تحتیه ایله بمعنی شراب انکور دیو معروفدر مجازا مایهٔ عشق معناسنده کلور خواجه حافظ بیت بده ساقی می باقی که در جنت نخواهی یافت * کنار آب رکنا باد وکلکشت مصلارا * همدخی می پیاله وجام معناسنه وکلاب معناسنده کلور * مل * میمك ضمیله بمعنی شراب ایضا خواجه حافظ بیت در حلقهٔ کل ومل خوش خواند دوش بلبل * هاتوا الصبوح هبوا یا ایها السکاری * باده * بمعنی شراب ایضا لکن هر شراب مسکره باده دینمز انجق تازه اوزمدن بختنه اولانه باده دیرلر همدخی پیاله معناسنده کلور حکیم سنایی بیت چون شوخ نه بسان نرکس * یك باده دهد ز باده رنکت بادهٔ اوّل بمعنی پیاله بادهٔ ثانی بمعنی شراب چغتایده شرابه چاغیر وچاقیر دیرلر ترکیده سجی عربیده خمر دیرلر عربیده اسامیسی قتی چوقدر صبوح کبی

* بزه در جرم وکناه ایچمه منوش *

بزه * باء موحده نك وزای معجمه نك فتحلری وهاء رسمیه ایله بمعنی جرم وکناه وخطا شیخ عطار بیت خلق خود را با کدارا زهر مزه * تا نیفتی در وبال ودر بزه * عربیده دخی بو معنایه در عماد الکاتب الاصفهانی بیت وعزیز علی ان اصطباری * فبه قد غرّة الغرام وبزه * منوش * قطعهٔ سالفه نك بیت اخیرنده کچن نوشیدن لفظندن نهی حاضر در ایچمه معناسنه اوّلنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر کما سبق فی الادوات البسیطة

* سوز سخن سویلیجیدر کویا *

سخن * سینك ضمی وخاء معجمه نك فتحی وعکسیله سوز معناسنه عربیده کلام کبی لفظی ونفسی قسملرینه شاملدر لفظ کبی دکلدر شیخ نظامی بیت فاتحهٔ فکرت وختم سخن * حمد خدایست بر وختم کن * کویا کفتن لفظندن امر آخرینه الف الحاقیله اسم فاعلدر نتکم مضارع متکلم وحده سی قطعهٔ سابعه نك بیت ثامنده کچدی همدخی کویا مثلا دیو قطعهٔ ثانیه نك خامسنده کچدی فارجع الی شرحه

* تن زده سویلمین یعنی خموش *

تن زده * یعنی ساکت وصامت که خموش معناسنه خواجه سلمان بیت
روان شد مرکب جانان چرا تن میزنی ای جان * چو خواهی رفت از ین
خوشتر نخواهی یافت همراهی * معنای ترکیبیسی دوکلش بدن معناسنه
اما عرفده حصر خموش معناسنه‌در چونکه تن بدن دیو قرق بدنجی
قطعه‌نك بیت اولنده کلور زده قرقنجی قطعه‌نك بیت سابعنده
کلان زدن لفظندن اسم مفعولدر

* اولدی یغمورلق ادی بارانی *

بارانی * آخرنده یاء تحتیهٔ نسبیه ایله یغمورلغك علیدر باران یغمور دیو قرق
بدنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کچدی حکیم انوری بیت تا چه ابر یست کان
شانکه چو باران بارد * آسمان بر سر خورشید کشد بارانی

* اوبله اوسته کلن بالاپوش *

بالاپوش * رومده فوتوش وفراجه وغیری اسملری واردر اصلنده
وصف ترکیبیدر چونکه بالا یوجه دیو قطعهٔ ثانیه‌نك بیت اولنده کچدی
پوش پوشیدن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر نتکم نهی حاضری
یکرمنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده کچدی

* بوله سن کندو قاشك صانمه * تفسیر وترجمه‌در

* تو چنین کالهٔ خودرا مفروش *

تو * سن دیو چنین بویله دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانیسی وثالثنده کچدیلر
کاله قاش دیو قطعهٔ خامسه نك بیت آخری شرحنده کچدی خود کندو
دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی * را * ادات مفعولدر کما سبق
فی الادوات المرکبة * مفروش * نهی حاضردر مصدری فانك ضمیله
فروشیدن لفظیدر صاتمق معناسنه اولنده کی میم مفتوحه ادات نهیدر
علی ما سبق فی الادوات البسیطة

* زصاد قطعهٔ صافیست پاك وخالص وخاص *

زصاد قطعه * مثلی قطعهٔ رابعه عنوانده کچدی * صافی * یعنی خالص
ضد مغشوش * است ادات ربطدر کما سبق فی الادوات المرکبة * پاك
یعنی طاهر * خالص وخاص * عربیلردر انشارده دخی مستعملاردر
حاصل معنی حرف صاددن صافی و پاك وخالص وخاص بر قطعه یاخود
قطعه‌در بعض نسخه‌ده خاص الخاص واقعدر

* نغو ومینه اریك آدیدر عربجه اجاص *

نغو * نونك وغین معجمهٔ ممدوده نك ضملریله اریك معناسنه هم میوه سنه وهم
اغاجنه اطلاق اولنور * مینه * میم ممدوده نك کسری ونونك فتحی وهاء
رسمیه ایله نغو کبی اریك معناسنه عربیده همزه‌نك کسری وجیم ممدوده‌نك
تشدیدیله اجاص دیرلر فارسیده الو دخی اسمیدر

* درازدیندی اوزن نسنه‌یه هم او بله شناص *

دراز * دالك کسریله اوزنکه طویل معناسنه مقابلی کوتاهدر شاعر
بیت نکونسارکشتی بجاه دراز * که هر کز او برنیابی دراز * عربیده
شین معجمه نك ونونك فتحلریله شناص طویل کبی مستعملدر همدخی دراز
ارغج معناسنه ده کلور تار کبی

* کروغ ولدی یلان زورایله مرادفدر *

کروغ * کاف فارسیه نك وراء ممدوده نك ضملری وغین معجمه ایله وزن
ومعناده دروغ کبی یلان معناسنه عربیده زور وکذب دیرلر حکیم فردوسی
بیت یکی دیکری زن بر بن برنشان * کروغ از کناهست بر سر کشان

* دروغزن دی یلانجی‌یه همدخی حراص *

دروغزن * وصف ترکیبیدر عربیده کذاب وحراص معناسنه ابو المعانی بیت
دروغزن شده بر شاخ کل هزار چمن * اکر بعشق صداقت بری نکرد رفاش
زیرا دروغ یلان دیو اوتوز بدنجی قطعه‌نك بیت اخیرنده کلور زن وصف
ترکیبی اولدیغی حالده اون بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی
حراص * حاء مهمله ایله وزن ومعناده کذاب کبی

* تکو قورجق اولان صاچه دیندی جعد کبی *

تکو * تاء فوقیه نك فتحی وکاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمیله قورجق صاچ
معناسنه که عربیده جیمك فتحی وعین مهمله ایله جعد دیرلر کذا فی المجمع وفرهنك
جهانکیری امیر خسرو بیت ای نکارسیه چشم وتکو موی * سرو قد وتکو
روی ونکو کوی * ونسخهٔ میرزا ابراهیمده مطلق موی معناسنه مرویدر

* دی چیزه قبل بولاجق نسنه‌یه دخی مماص *

چیزه * جیم فارسیهٔ ممدوده نك کسری وزای معجمه‌نك فتحی وهاء رسمیه ایله
جنبسترە معناسنه که برد مور آلتدر آنکله قبل یولرلر وخرده نسنه‌لری
طوترلر عربیده مماص دیرلر میر نظمی بیت بوده در حسن خط تا چیزه

موی ر وکرده پاك باچیره * مناص ذاتنده اسم آلتدر قبـل بولد قلری معهود نسـنه در مصدری نونك فتحیله نمص قبل بولمق معناسنه حـتی ماشـطه یه نامصه دیدکلری قبـل بولدیغیچوندر

* توانکری دیمه زنکنلك اولدی یعنی غنا *

توانکری * قطعهٔ ثالثـه نك بیت ثامننده کچن توانکر لفظـنك آخرنده یاء تحتیهٔ مصـدریه ایله زنکنلك معنـاسنه عربیده غنا دیرلر

* زوکرده خشته دینور هم زوکرلکده خصاص *

خشته * خاء معجمه نك فتحی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیـه ایله عربیده مفلس وخصیص درکه عربیده مصـدری افلاس وخصاصه وخصـاص لفظلریدر حتی حق تعـالی ویؤثرون علی انفسهم واوکان بهم خصاصةٌ بیورمشدر کسر خاء معجمه ایله خشته دخی مرویدر

* شونسنه که اوله اکری دینور کج ومعوج *

کج * کافك فتحی وجیم ایله اکری معناسنه که عربیده معوج وسقیم چقنابده ایکمه واکری دیرلر کسـر الفله بوندن بشقه کج اوچ معنـایه دخی کلور اول کرج که عربیده جص دیرلر ثانی ابریشمك فناسی که کژ دخی دیرلر ثالث قانجه که اوجی اکری دمور معوج افعلال بابندن اسم فاعل عربیدر ثلاثیسی عوجدر

* دی طوغری ایتمکه راست کردن واتراص *

راست کردن * مصـدر مرکبدر عربیده اتراص وتصویب وتقویم دیرلر چونکه راست طوغری دیو قطعهٔ اولی نك بیت خامسنده کچدی * کردن ایتمك دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت ثامننده کچدی * اتراص * افعال وزننده مصدر عربیدر ثلاثیسی تاء فوقیه نك فتحیله تراص بمعنی صوابدر

* زیل آدی تال دخی صنج ایمش اومعناده *

تال * تاء فوقیهٔ ممدوه نك فتحی ولام ایله زیل که کوچکلر پارسقلرینه طاقوب چالوب اوینارلر عربیده اکا صنج دیرلر ایشته بودخی ناظم نحریرك کشف وحل ایلدیکی الفـاظدندر چونکه لغتلرده رسیدهٔ نظر اولان بومعنی مقـامنده تال برنجـدن ایکی کوچك طبقدرکه رقاصـلر رقص ایدرکن زیل کبی بربرینه اوروب اصوله آهنك ایدرلر که اکا چارپاره دخی دیرلر امثـالی عبارتندر عینیـله زیل دیو تصریح کورلمدی هـم دخی صنج معرب چنك که برمعروف سـاز وآلت لهودر بوذکر اولندی عینیـله زیل دیو تصریح کورلمـدی لکن صنج

حقنـده ناظم نحریرك کشفنی تأیید وتقویه ایدر شیخ نظـامینك شو بیـتی رهبط بازتیز آهنـك میزد * برقص کبك شاهـین چنك می زده

* کوچك که اوبنایه بازیکر اولدی هم رقاص *

بازیکر * بمعنی رقاص اسم فاعلدر چونکـه بازی اویون دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی کر ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة

* مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلات *

یعـنی بو قطعه بحر مجتث مثمن الاجزادندر اصـلی مستفعلن فاعـلاتن درت کره مخبون ومقصورلردر

* بو بحر ایچنده بولور کوهر استین غواص *

بونده ایهـام حسن واردر هم دخی مراعات نظیر صنعتندن ایهـام تناسب نوعی واردر چونکـه بحر وکوهر وغواص بربرینه منـاسبدر

* قطعه در ضاد بخوان سینه تهی ازاغراض *

قطعه در ضاد قطعهٔ اولی عنوانده مثلی کچدی * بخوان * اوقو دیو قطعهٔ اولی نك بیت سادسنده کچدی * سینه * کوکس دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی * تهی * بوش دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی از * بمعنی من کما سبق فی الادوات * اغراض * همزه نك فتحی وکسـری بومقـامده ال ویرر فتح صورتنده غین معجمـه ایله غرضك جمعی اوله یاخود مهمله ایله عرضك جمعی اوله عین مهمله عرض مرضدن وغیریدن انسـانه عارض اولان نسـنه ودراهم ودنانیردن وسائر امتعه دن مال معنـاسنه ودخی کتب کلامیه ده وحکمیه ده جوهرك مقابلی درکه اعراض تسعه ومقولات تسعه دیرلر لسامعه قطعه بشنو ازمن ده مقولات حکم * یك بیك از بربکن شو محترم * جوهر وفعل انفعـال ووضع وملك * هم متی واین اضافت کیف وکم حاصل معنی ضـاد حقنده قطعه یی اوقو سینه اعراض دن خـالی

* یاقق افروختن اولدی عربیسی ارماض *

افروختن * همزه نك فتحیله مصدردر یاقق معناسنه چراغ اولسون آتش اولسون کمال خجندی بیت شبی کز آتش عشق تو جانم سوختن کیرد * چراغ دوشم آن شب زسر افروختن کیرد * عربیده افعال وزننده ارماض وایقـاد واشعال دیرلر لفظ ارماضك ثلاثیسی رمض رمضانك دخی مأخذ اشتقاقیدر

* شمشك چاقه سیده رخشش ایمش هم ایماض *

رخشش * رانك فتحیله رخشیدن لفظندن امر حاضر آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله شمشك چاقمه سی معناسنه اسم مصدردر یعنی برق اورمه سی عربیده همزهٔ ممدوده نك کسریله افعال وزننده ایماض دیرلر همدخی سائر منور نسنه لرك برق اورمه سنه ده دیرلر نتکیم بکرمی دردنجی قطعه نك بیت اولنده رخشنده کچدی

* برزه قرپندی دیمکدر که قراضه کبیدر *

برزه * باء موحده نك فتحیله بو زن هرزه قرپندی که بریده مقراضدر عربیده قراضه دیرلر فائده فانك ضمیله فعاله عربیده فضله و بقیه معناسنه وزن شایعدر نتکیم کناسه سوپرندی عصاره صیرقندی کساره قرپندی معنالرینه مستعملاردر

* کاردو دیندی مقص آدینه یعنی مقراض *

کاردو * کاف ممدوده نك فتحی ورانك سکونی ودال ممدوده نك ضمیله مقصکه عربیده مقراض دیرلر مقص دخی عربیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی لکن عربیده میمك کسری لازمدر همدخی کاردو خرما چچکی معناسنه و بیات اولمش نسنه معناسنه ومقصدن چیقان قرپندی معناسنه ده کلور

* ایش کورن آلدیغیدر ساره مألی رشوت *

ساره * سین ممدوده نك ورانك فتحلری وهاء رسمیه ایله بو زن چاره بمعنی رشوت یعنی ایش کورن آدمك آلدیغی نسنه در همدخی هندولر کیرلر برنوع سرپوش معناسنه وهندستانده اشلنور برنوع فوطه معناسنه وپرده که حجاب معناسنه ده کلور

* قرض باشك هم اودیج آلمق ایمش استقراض *

باشك * باء موحدهٔ ممدوده نك وشین معجمه نك فتحلری وکافله لغت جدیده اولمغله غالبا بو دخی مصححات ناظمندندر

* دیده بان کوزجی دیمکدر هم اومعناده رقیب *

دیدبان * عربیده رقیب معناسنه اسم فاعلدر چونکه دیده کوزدر بوفرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلوربان ادات اسم فاعلدر کماسبق فی الادوات المرکبة جلالی بیت برآن کوه سر بانك زددیده بان * که ازکرد شد تیره روی جهان

* همدخی کوزقپامق اولدی کلوج واغماض *

کلوج * کاف فارسیه نك ولام ممدوده نك ضملری وجیم ایله کوز قپامق که سوبلرکن یامخفی اشارت اوله یاخود معتاد ایدنمش کوز قپارق سوبلر عربیده افعال وزننده اغماض دیرلر میر نظمی بیت مکر بوده کلوجی اندران بزم * کشیده اینچنین وضع آن پری شرم * دینلور باغجی یه رزبان دخی ناطورایله *

رزبان * باغجی معناسنه اسم فاعلدر عربیده ناطور دیرلر چونکه رزرانك فتحی وزای معجمه ایله بمعنی درخت انکوریعنی اوزم چبوغی کماسبق فی دخترز فی سادس الثانیة ناطور بوزن لاهور باغ بکجیسی معناسنه عربیدر

* باغچه پالیز دیمکدر روضه کبی جمعی ریاض *

پالیز * پاء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك کسری وزای معجمه ایله باغچه و بستان که عربیده روضه دیرلر جمعی ریاض کلور همدخی لفظ مزبوری تعریب ایدوب فالیز دخی دیرلر

* صاقلمق اولدی نکهداشتن وخول دیمك *

نکهداشتن * هانك سکونیله مصدر مرکبدر صاقلمق وکوزتمك ومحافظه ایتمك و بصیرت اوزره اولمق معناسنه جغتایده ایسرامق دیرلر چونکه نکاه نونك کسری وکاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحی وهانك اظهاریله باقمق وکوزتمك معناسنه الفك حذفیله نکه دخی بومعنایه داشتن طوتمك دیواوننجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی خول خاء معجمه نك و واوك سکونی ولام ایله بمعنی محافظه عربیدر فاحفظ

* صغناجق یرك آدیده پناکاه اضاض *

پناکاه * اسم مکاندر عربیده اضاض وملجأ معناسنه اصلی پناه کارایدی تخفیفا هاء اولی حذف اولندی چونکه پناه اظهارها ایله اون سکزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچن پناهیدن لفظندن اسم مصدردر کاه ادات اسم مکاندر کماسبق فی الادوات المرکبة * اضاض * کسر همزه ایله مضاعف عربیدر فافهم

* امکه دیندی مزیدن دخی مص اوله ایمش *

مزیدن * میمك فتحی وزای معجمهٔ ممدوده نك کسریله بمعنی مکیدن یعنی اممك عربیده مضاعفدن مص دیرلر حکیم سوزنی بیت دررخ چون جنتش کردم نکاهی هرزمان * ازلب چون کوثرش بوسه مزیدم چون شکر * هم دخی طاتمق وچیتمك معناسنه ده کلور

* دی اصرماغه کزیدن هم اودر عض وعضاض *

کزیدن * کاف فارسیه نك فتحی وزای معجمهٔ ممدوده نك کسریله مصدردر اصرماق معناسنه عربیده مضاعفدن عض وعضاض دیرلر کمال خجندی بیت کفتمش ازدهانت ای بت حق * کام من غیر آب کزیدن نیست * زای فارسیه ایله کژیدن دخی جائزدر

* اولدی ایندرمه فروکردن اهباط اوله *

فروکردن * مصدر مرکبدر عربیده افعال وزننده اهباط معناسنه

ثلاثیسی هبوطدر فرو بونده تحسین لفظ ایچون دکلدر بلکه فرواشاغی دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت سابعی شرحنده کچدی کردن ایمك دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده کچدی

* دیندی قالدرمغه افراشتن هم انهاض *

افراشتن * همزه نك فتحیله مصدردر عربیده افعال وزننده انهاض معناسنه ثلاثیسی نهوضدر شیخ سعدی بیت چه میخواهی ازطارم افراشتن * هم بنست بس از بهر بکذاشتن * بزه یارب ایکی دنیاده ایشی آسان ایت *

ترجمه درمترجمی محضاعر بیده کانه انا افصح من تکلم بالضاد بیدانی من قریش حدیث شریفنه اشارت ایوردی زیرا ضاد عربه مخصوصدر

* سهل الامر بدار بن لنا یا فیاض *

سهل * تفعیلدن امردر * الامر * مفعول صریحدر * لنا * غیر صریحدر یا حرف ندادر * فیاض * وزن ومعناده وهاب کبی حق تعالی نك اسم شریفیدر فافهم

* قطعه درطا که زخو بیست بحد افراط *

قطعه درطا * مثلی قطعهٔ اولی عنوانندە کچدی * که * ادات ربطدر کماسبق فی الادوات * خو بیست * مرکبدر چونکه خوب کوزل دیو اونجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی یاء تحتیهٔ مزبوره مصدریه در راست ادات ربطدر کماسبق فی الادوات المرکبهٔ * بحد * غایتده دیمکدر چونکه باء موحدهٔ مفتوحه ادات ظرفدر بمعنی فی کماسبق فی الادوات البسیطهٔ حد بمعنی نهایت وغایت * افراط * ضد تفریط حاصلی معنی حرف طاده قطعه کوزللکدن غایتده افراطدر

* بوله هنجار دینورمش عربیسنده صراط *

هنجار * هانك فتحی ونونك سکونی وجیم ممدوده نك فتحی ورا ایله بمعنی طریق وصراط وسبیل ونهج شیخ نظامی بیت ز هنجار دیکر برآمد بروم * فروماندە کنج اندران مرز و بوم * تحفة الاحبابده ایشلك اولمیان یول معناسنه فرهنك وفاییده یولدن چقوب بوله برابر یردن کتدکلری موضع که ترکیده آکا قیچاق دیرلر ومجاز اسلوب وروش معناسنه ده کلور

* هم اوزاقلق دیمه مفهومیده دوری وشطاط *

دوری * یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچن دور آخرینه یاء مصدریه الحاقیله اوزاقلق معناسنه عربیده فتح شین معجمه ایله مصدردر مضاعفدن

شطاط و بعد دیرلر * صقالك یك قیاسی بلمه وهلوفه ایمش *

بلمه * باء موحده نك فتحی ولامك سکونی ومیم ممدوده نك فتحی وهاء رسمیه ایله قبا صقالکه بلمه ریش دیرلر حضرت مولانا بیت آنچه کوسه داند از خاك کسان بلمه از خاك خورش کی داند آن * عربیده هانك کسری ولام مفتوحه نك تشدیدیله ستوره وزننده هلوفه دیرلر فائده معتاج السعاده دهیازر که حضرت معاویه حضرت علی حقنده هلوفة یحملها مائق دیو تعریض ایتدیلر حضرت علی دخی حضرت معاویه یه والذی خبث لایخرج الانکدا دیو تعریض آمیز اشراب جواب ایلدیلر رضی الله تعالی عنهما ونفعنا من برکاتهما

* کوسه یه دیندی تنك ریش اومعناده سناط *

تنك ریش * سیاه چشم قبیلندن وصف ترکیبیدر طارصاقللو معناسنه کوسه ده حقیقت عرفیه درچونکه تنك طاردیو اون بشنجی قطعه نك بیت ثامننده کچدی ریش صقال دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده کلور عربیده کوسه یه سینك کسری ونون ایله سناط دیرلر * کوسه * دخی فارسیدر ترکیده شیوعی ایله ترجمه قلدی حتی معربی کوسج کلور

* قاره قولاغه فرانق دینلوردخی عناق *

فرانق * فانك وراء ممدوده نك ونونك فتحلری وقاف ایله قاره قولاق دیدکلری حیوانکه عربیده تفه وعناق دیرلر ومنقولدر که دائما ارسلانك اطرافنده تعیش ایدر یعنی ارسلانه قلاغوز اولوب شکار کوستررو الدیغی شکارك فضله سندن غدا ایدینور تنکیم شاعر بیورر مثنوی فرانق شیر راجاسوس بوده * همیشه شیر را صیدی نموده * چو صیدی میکند که که آن شیر ازان صیدش فرانق میشود سیر * عناق عینك فتحی ونون ایله مضبوطدر

* ایری ارسلان دیمه در شیر ژیان کبی عطاط *

چونکه شیر * ارسلان دیو قرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور * ژیان زای فارسیه نك ویاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحلری ونون ایله بمعنی خشمناك ومهیب هر مرد شجیعه صفت واقع اولور وزای فارسیه بدلنه غین معجمه ایله ویاء تحتیه بدلنه را ایله غران وغرین دخی لغتدر عربیده شیر ژیان مقامنده فتح عینله مضاعفدن عطاط دیرلر میر نظمی بیت درآمد بمیدان چو شیر ژیان * نموده هنر آن یل پهلوان

* اوکی قوشینه دینور کوف دخی ضوع اوبله *

كوف * كاف ممدوده نك ضمی وفا ایله اوكی قوشی كه عربیده فتح ضاد معجمه وواو وعینله ضوع وهامه دیرلر شمس فخری بیت جمال ملك ودین كاندر دیارش * ندارت هیچ اوی ومقر كوف

* براسه آدی شب انكیز هم اولدر وطواط *

شب انكیز * یعنی شب بره كه عربیده خفاش ووطواط دیرلر نته كم امام ابی یوسف لبن الوطواط كنی الرجال بیورمشدر هم دخی كیجه ظاهر وآشكار اولیجی معناسنه وصف تركیبی دخی اولور چونكه شب كیجه دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت سابعنده كچدی انكیز همزه نك فتحی ونونك سكونی وكاف فارسیهٔ ممدوده نك كسری وزای معجمه ایله انكزیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر انكیزیدن ظاهر وآشكار اولق معناسنه مصدردر

* طاسه معناسی فزم كربه مرادفدر هم *

فزم * فانك وزای معجمه نك فتحلری ومیم ایله بعض نسخه ده زای فارسیه ایله دخی مرویدر طاسه معناسنه كه عربیده كربه وغصه دیرلر

* شادكامی دی سونمكلكه مانند نشاط *

شادكامی * آخرنده یاء مصدریه ایله سونمك كه عربیده نشاط وفرح دیرلر چونكه شادكام شین معجمهٔ ممدوده نك فتحی ودالك سكونی وكاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ومیم ایله یعنی مسرور وفرحناك مثلا هاتفی بیت كه اعدای دین شادكامی كند * بجز یه رهی كند كامی كند * مانند * ادات تشبیهدر تفسیر داخلنده در

* یاورنده دخی یاردمجی معاون كبیدر *

یاورنده * یاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحیله یاوریدن لفظندن اسم فاعلدر یاردمجی كه عربیده معاون ومعین ونصیر دیرلر

* دادكردن دیمه عدل ایتمك ایمش هم اقساط *

دادكردن * مصدر مركبدر عربیده افعال وزننده اقساط معناسنه ثلاثیسی قسطدر چونكه داد عدالت دیو یكرمی ایكنجی قطعه نك بیت ثانیسنده كچدی كردن ایتمك دیو یكرمی یدنجی قطعه نك بیت سابعنده كچدی

* بالواسه دینلور ایلكه برآدیده خیط *

بالواسه * باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ولامك سكونی وواو ممدوده نك وسینك فتحلری وهاء رسمیه ایله طوقمق ایچون حاضرلنمش ایلك كه تانه دخی دیرلر عربیده خیط كبی كذا فی فرهنگ جهانكیری

* ایكنه نك یوردیسی سوفار دخی سم خیاط *

سوفار * سین ممدوده نك ضمی وفاء ممدوده نك فتحی ورا ایله ایكنه دلوكی معناسنه عربیده سم الخیاط دیرلر وچوالدوز دلكونه وهر طار دلوكه سوفار دیرلر حكیم سوزنی بیت باید برون ز خانهٔ اخوان حسود تو * تا در نشد بسوفار سوزن در جمل * بوندن بشقه اوق كرزی معناسنه وسفالدن اولان ظروف وكوس معناسنه ده كلور سم خیاط تركیب اضافیٔ عربیدر چونكه سم فتحله یوردی ودلوك معناسنه خیاط ایكنه معناسنه ابره كبی نته كم حق تعالی حتی یلج الجمل فی سم الخیاط بیورمشدر

* دی اورشماغه زدش یعنی تضارب دیمه در *

زدش * زاء معجمه نك فتحی ودالك كسری وشین معجمه ایله امر حاضر آخرینه شین معجمه الحاقیله اسم مصدر اصل مصدری زدیدن لفظیدر ایشته بو دخی غالبا لغتلرده بولنموب مصححات ناظمدندر بو تقدیرجه زدن ایله زدیدن میاننده فرق زدن اورمق زدیدن ارشمق معناسنه در فافهم

* اولدی غوغا غلبه لنبرانك كبی هباط *

غوغا * یعنی غلبه وجمعیت تركستانده قر لتای وبزم ولایتلرده قریباق دیرلر حكیم سوزنی بیت شه غوغا غوغا شكن كز تیر ووهم او * بنات النعش بر كردون ز روین بشكند غوغا * عربیده هانك كسری ویاء تحتیه ایله هیاط دیرلر ویقال الغوغا من الناس الكثیر المختلطون هم دخی محاربه وهنگامه معناسنه ده كلور بو معنی جمله خلقك معلومیدر * لنبر * لامك فتحی ونونك سكونی وباء موحده نك فتحی ورا ایله غوغا كبی غلبه معناسنه فرهنگ جهانگیریده یعنی فربه وشیرین دیو مسطوردر

* دیده دن قطرهٔ اشكم دوكلور دل مجروح *

مرهوندر بو ایكی مصراع ناظم نحریرك اسمی حقنده معمادر

* اسمی خون دلدن ایده سن استنباط *

دیده * كوز دیو قرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده كلور * قطره طمله معناسنه عربیدر انشارده دخی مستعملدر اشك كوز یاشی دیو قطعهٔ رابعه نك بیت عاشرنده كچدی * دل * قلب دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده كچدی مجروح * معلومدر * اسم * یعنی نام * خون * قان دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت سابعنده كچدی دل قدسبق آنفا استنباط یعنی استخراج حل

معمی دیده دن چشم مراددر نقطه‌لردکلوب قلبی یعنی سین مجروح ومسقوط
اولنجه حم قالور بعده خوندن دم مراددرحم ایله ترکیب وقلب اولنجه محمد اولور
بو تقدیرجه بونده اعمال معمویه دن ترادف واسقاط وانتقاد وترکیب وقلب
عملری واردر همدخی بونده حل معمی بشقه کونه ده ممکندر مثلا خون دل
لفظنك انتقاد قاعده سیله دیده سندن قطره یعنی اولندن نقطه دوکلوب
هم دخی قلبندن واو مجروح وساقط اولنجه درت حرف اوزره خندل قالور که
حساب جملده طقسان ایکی عدد اولور محمد دخی طقسان ایکی عدددر چونکه
اسم ناظم نحریر محمد در مخلصی وهبی درکه دیده ایله وهبی حسابده مساویلردر
بو یله اولنجه بونده اعمال معمویه دن انتقاد واستعاره واسقاط وامثالی نسنه‌لر
واردر سئوال ناظم نحریر اسمنی معمایه بو قطعه آخرینی تخصیصك وجهی
نه در جواب حروف تهجی مزدوجه یکرمی طقوز اولدیغی قول اوزره
حرف طاعین وسط حقیقیدر یکرمی سکز اولدیغنه کوره نصف نصف
وسط حقیقیدر ومن حیث الابیات دخی بیت معمی وسط تقریبیدر سئوال عین
وسط حقیقی اولنجه نه کونه اولور ونصف نصف وسط حقیقی اولنجه نه کونه
اولور جواب اسامی حروفك حرفلرینی تعداد ولام الفی دخی الفی حرف
حساب ایدنجه طانك ماقبلی اوتوز سکز حرف اولدیغی کبی مابعدی دخی
اوتوز سکز حرف اولور ایشته بو صورتده طاعین وسط حقیقی اولمش اولور
همدخی حروف مزدوجه‌یی حروف منفرده کبی طبایع عناصره دیباجه‌ده
ابجد شرحنده کچدیکی وفقنجه تقسیم اولنسه شو ترتیب اوزره اولور

نار	ا	ج	ذ	ش	ط	ق	ن
هوا	ب	ح	ر	ص	ع	ك	و
ماء	ث	خ	ز	ض	غ	ل	ه
تراب	ث	د	س	ط	ف	م	ی

ایشته بو تقدیرجه نصف نصف وسط حقیقی اولور سئوال نصف نصف
نیچون اعتبار اولندیده عین وسط اعتبار اولنمدی جواب نصف نصف
مزبور عین وسط حقیقی مرتبه اخری اولمغله کانه انما الاعمال بالخواتیم
مضمونه رعایت ایلدی فافهم

* قطعه درظا که بظاهر همه رنکین الفاظ *

قطعه درظا * قطعه اولی عنوانده مثلی کچدی * که * ادات ربطدر کما سبق

فی المقدمه * بظاهر * اولنده‌کی باء موحده ادات ظرفدر دردرکبی * همه رنکین
اون طقوزنجی قطعه‌نك عنوانده کچدی * الفاظ * جمع لفظدر عربیدر
حاصل معنی حرف ظا حقنده قطعه که ظاهرده جمله رنکین الفاظلو

* دیندی خشم ایتمکه ارغیدن وتازیده نکاظ *

ارغیدن * همزه‌نك فتحی ورانك سکونی وغین معجمه ممدوده‌نك کسریله
مصدردر بمعنی خشم وغضب وتهور * تازیده * تاء فوقیه ممدوده‌نك فتحی
وزای معجمه ممدوده‌نك کسریله یلمك وسکرتمك وعجله معناسنه که عربیده
نون ایله نکاظ دیرلر

* بدمنش اولدی فنا خویلوهم اویله جنعاظ *

بدمنش * بمعنی سیء الخلق عربیده جیمك فتحی ونونك سکونی وعین مهمله
ممدوده ایله جنعاظ دیرلر چونکه بد باء موحده‌نك فتحی ودال ایله فنا وکتو
معناسنه مقابلی نیك لفظیدر شیخ سعدی بیت پرتو نیکان نکیرد هرکه
بنیادش بد ست * تربیت نااهل راچون کردکان برکنبد ست * اسلامبولده
واطراف ممالکده اکثری کتو مقامنده فنا دیرلر ناظم نحریر دخی اکا تابع اولدی
منش طبیعت دیو قطعه عاشره‌نك بیت خامسنده کچدی * خوی * دخی
فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله ترجمه‌دن جزء قلندی

* جنکه پیکاردینورمش مترادفدر حرب *

پیکار * باء فارسیه‌نك فتحی و یاء تحتیه‌نك سکونی وکاف ایله بمعنی جنك وجدال
عربیده حرب دیرلر شیخ سعدی . بیت به پیکار دشمن دلیران فرست * هزبران
بناوردشیران فرست * باء مکسوره ایله دخی جائزدر

* دخی جنك ایتمه ستیزیدن هم اویله تماط *

ستیزیدن * سینك وتاء فوقیه ممدوده‌نك کسرلری ودال ونون ایله مصدردر
بمعنی جنك وعناد ولج عربیده تماط دخی دیرلر شاکر بخاری بیت هرانکس که
جانش زدانش تهیست * ستیزیدنش مایه ابلهیست * تماط تاء مثناة
فوقیه ایله تفاعل باندن مصدر عربیدر تماط القوم دیرلر کذا فی وانقولی

* دیدیلر اویقودن اوغنمه بیدارشدن *

بیدارشدن * مصدر مرکبدر چونکه بیدار اویانق دیو قطعه خامسه‌نك
بیت ثانیسنده کچدی شدن قرق بشنجی قطعه‌نك بیت سادسنده کلور

* کوز یکی آچ که اومعناده ایمش استیقاظ *

یعنی اکله وکوز یکی آچ که بیدارشدن مقامنده عرب استفعال وزننده استیقاظ

دیر بونده دخی لطافت واردر فلله دره

* هم فروزنده و بارق دیمه در پارلیجی *

هم فروزنده * فانك وراء ممدوده نك ضملریله فروختن لفظندن اسم فاعلدر عربیده باء موحده ایله بارق معناسنه چونکه فروختن ایکی معنایه دراول بمعنی بروق وشروق ولمعان ثانی بمعنی بیع وشرا لکن مستقبلاتی صورت اولیده قیاس اوزره خاء معجمه نك زای معجمه یه قلبی ایله فروز دوفروزنده کلور صورت ثانیه ده شذوذا اوزره خانك شین معجمه یه ابدالیله فروشد وفروشنده کلور مولانا جامی بیت نقطهایش چوفروزنده نجوم * بشیاطین قوی وهم رجوم

* آتشك شعله سنه دینلدی تبش یعنی شواظ *

تبش * تاء فوقیه نك فتحی وباء موحده نك کسری وشین معجمه نك سکونیله تاب معناسنه اسم مصدردر عربیده شین معجمه ایله شواظ دیرلر یعنی شعلهٔ نار دیمك همدخی حرارت وکرمیت معناسنه ده کلور شیخ سعدی بیت همی برفلك شدز مردم خروش * دماغ ازتبش می درآید بجوش فرهنك جهانکیریده تابش لفظنك مخففی دیو مسطوردر

* کزلن اولدی نهفته دخی مکتوم اوله *

نهفته * اون دردنجی قطعه نك بیت خامسنده کچن نهفتن لفظندن اسم مفعولدر عربیده مستور ومکتوم دیرلر

* دینلدی حفظ اتمکه پاسیدن اومعناده لحاظ *

پاسیدن * پاء فارسیهٔ ممدوده نك فتحی وسین ممدوده نك کسریله مصدردر یعنی حفظ ونکهبانی عربیده کسر لامله لحاظ دخی دیرلر

* دیمش ایو درمکه اعجال وشتابانیدن *

شتابانیدن * شین معجمه نك کسریله شتابیدن لفظندن مصدر متعدیدر عربیده اعجال دیرلر لازمده عجله دیدکاری کبی

* یعنی تعجیل آنك کبی هم اوله انکاظ *

یعنی عربیده افعال بابندن اعجال دیدکاری کبی تفعیل بابندن تعجیل وافعال بابندن نون ایله انکاظ دیرلر * کوشواره کوپه معناسنه درقرطه مثال *

کوشواره * کاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمیله کوپه معناسنه که عربیده ضم قافله قرط دیرلر میرنظمی بیت سخنهایش چودر شاهواره بکوش آویزه کرد چون کوشواره * هاء رسمیه سز کوشوار دخی دیرلر

* طوت قولاغك که لآلی کبیدر بو الفاظ *

لآلی جمع لؤلؤدر عربیدر بو مصراع اخیرك مصراع اوله ارتباطده خوش لطافت واردر فلله دره * قطعه در عین وعیان چون مهر از خیط الشعاع * قطعه در * قطعهٔ اولی عنوانده کچدی * عین * حرف معروف وکنش وچشم معنالرینه در * عیان * معروف * چون * کبی دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثالثنده کچدی * مهر * کنش دیو اول خامسه ده کچدی * از * بمعنی من کما سبق فی المقدمة خیط الشعاع بمعنی ابیض که حق تعالی حتی یتبین لکم الخیط الابیض من الخیط الاسود بیوردی بو مقامده مقصودنه اولدیغی حاصل معنادن ظاهر اولور حاصل معنی بو قطعه عین حقنده وظهورده خیط ابیضدن کنش کبی یعنی خیط ابیض عقبنده ظاهر اولان کنش کبی چونکه بو قطعه ایچنده کونش وسائر ظاهر اولان نسنه لر واردر

* قوله بازو دینلدی معناسی عربجه اولدی باع *

بازو * باء موحدهٔ ممدوده نك فتحی وزای معجمهٔ ممدوده نك ضمی ایله قول معناسنه در همدخی قولك طرف الاسی که ترکیده قراجه عربیده باء موحده ایله باع دیرلر شیخ سعدی بیت هر که با پولاد بازو پنجه کرد * ساعد سیمین خود را رنجه کرد

* کز دخی ارشون دیمکدر کیم مرادفدر زراع *

کز کاف فارسیه نك فتحی وزای معجمه ایله ارشون معناسنه کرباسی اولسون نجاری اولسون عربیده زراع دیرلر بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول کزیدن لفظندن امر ووصف ترکیبی دخی اولور ثانی براغجدر اکثر صوکنارلرنده بتروایلغون اغاجی دخی اولمق مرویدر ثالث برنوع یلاندر رابع برنوع اوقدر بی پروپیکان

* ایچمك آشامیدن وهم اقتباع واقتماع *

آشامیدن * همزه نك وشین معجمه نك مدلریله مصدردر مطلقا ایچمك معناسنه عربیده اقتباع واقتماع دیرلر ایکیسیده معا افتعال بابندن مصدر عربیلردر شوقدر که برینك عین الفعلی باء موحده برینك عین الفعلی میمدر

* یوتمغه دینلدی فرو بردن دینور هم ابتلاع *

فرو بردن * مصدر مرکبدر یوتمق که عربیده افتعال وزننده ابتلاع معناسنه واشاغی ایلتمك معناسنه ده کلور چونکه فرو اشاغی دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت سابعی شرحنده کچدی بردن باء موحده نك ضمیله ایلتمك معناسنه افعال عامه دن مصدردر هاتفی بیت فرو برد سر در کریبان فراغ * فرومرد آسودکی

* اولدی نو پیدا اومحدث یکی ایجاد اولنان *

نو پیدا * عربیده اسم مفعول وزننده محدث معناسنه چونکه نو یکی دیو فرق یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور پیدا پاء فارسیه نك فتحی و یاء تحتیه نك سکونی ودال ممدوده نك فتحیله بمعنی ظاهر وروشن وآشکار مقابلی نهاندر شیخ سعدی بیت بکفت احوال مابرق جهانست * دمی پیدا ودیکر دم نهانست

* دخی پیدا کردن ایجاد ایلمك هم اختراع *

پیدا کردن * مصدر مرکبدر عربیده ایجاد واختراع معناسنه چونکه پیدا قدسبق آنفا کردن ایتمك دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامنده کچدی

* شیدا ولمشدر کنش دخی آنك کبی ذکا *

شید * شین معجمهٔ ممدوده نك کسری ودال ایله کنش معناسنه عربیده ذال معجمه نك ضمیله ذکا کبی حکیم فردوسی بیت بدو کفت ازان سوکه تابنده شید * برآید یکی پرده بینم سپید * بعده خور لفظیله ترکیب اولنوب خورشید دخی دیرلر لکن مرکبی مفردندن شایعدر نتکم تفصیلی قطعهٔ خامسه نك بیت اولی شرحنده کچدی

* ایشغه آیدنلغه پرتو دینور یعنی شعاع *

پرتو * باء فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وواو ایله عربیده شعاع وضیا معناسنه عموما سیف الدین اسفرنکی بیت بیاض صبح نمود ازدل شب دیجور * چنانچه پرتو نور ازسواد دیده حور *

* شمشکه دیرلر درخش اولمش هم اول معناده برق *

درخش * دالك کسری ورانك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وشین معجمه ایله شمشك که عربیده برق دیرلر عنصری بیت کر بلرزانیش باد ست زبجنبانی درخش * او بیندازیش تیرست ازنجهانی کمان * همدخی درخشیدن لفظندن امر واسم مصدر اولور

* پارلق اولدی درخشیدن نظیری التماع *

درخشیدن * مصدردر عربیده افتعال وزننده التماع چغتایده ایشلامق ترکیده پارلمق معناسنه نتکم ماه درخش قرلامق معناسنه

* دیندی قورقتمغه باکانیدن وترهیب هم *

باکانیدن * باکیدن لفظندن مصدر متعدیدر عربیده ترهیب وتخویف معناسنه نتکم اسم مصدر لازمی یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

خوف

* خوف ایتمکدر هراسیدن مآلی ارتیاع *

هراسیدن * هانك کسری ایله مصدردر عربیده خوف وروع وارتیاع معناسنه کمال اسماعیل بیت چه بایدش زستمکارکان هراسیدن * کسی که حفظ خدایش نکاهبان آمد * ارتیاع اصلنده ارتواع ایدی واو یاء تحتیه یه ابدال اولندی

* آلداق اولدی فریبیدن که غبن آنك کبی *

فریبیدن * فانك وراء ممدوده نك کسریله مصدردر عربیده غبن وتغریر معناسنه مولانا جامی بیت تادرین طبع فریبنده سرای ننهند حادثهٔ زلزله پای * چغتایده الداغ دیرلر

* دی فریبانیدن آلدانمغه یعنی انخداع *

فریبانیدن * مصدردر آلدانمق که عربیده انخداع دیرلر بو لفظ نقدر فریبیدن صیغه سندن متعدی صورت ایسه ده لکن فریبیدن متعدی فریبانیدن لازمدر عربیده دخی بونك نظیری واردر که ثلاثیدن کب لفظی یوزی اوزره دوشرمك معناسنه افعالدن اکباب یوزی اوزره دوشمك معناسنه حاصلی بویله محللرده اللازم متعد والمتعدی لازم دینسه صحیح اولور فلا تغفل

* اولدی پوشانیدن اورتنمك تستر کیدر *

پوشانیدن * باء فارسیهٔ ممدوده نك ضمی ایله مصدردر اورتنمك معناسنه عربیده تستر کبی صورتده پوشیدن لفظندن متعدی صیغه سی فاما که فی نفس الامر معکوسدر کما سبق آنفا

* هم آچلمقدر کشانیدن مثالی انجلاع *

کشانیدن * مصدردر عربیده انجلاع معناسنه عند مزده اولان نسخه ده نون ممدوده نك کسری ودالك فتحیله واقعدر غالبا کشادن لفظندن متعدی صورتنده در فاما که بنه آنفا کچن اللازم متعد والمتعدی لازم قاعده سی اوزره اولمغله انفعال بابندن انجلاع ایله تفسیر ایلدی فلله دره

* حقدر انجق قائل اولماغه هم اویماغه سزا * ترجمه در

* انما الحق حقیق بالرضا والاتباع *

بو قطعه سه زبان اولدیغی حسبیله بو بیتده مفسر محض اعربیدر انما ادات حصردر * حقیق * بمعنی سزا اولایق باقی لفظلر معلومدر

* قطعه در غین بعین دل وطبعست فروغ *

قطعه در غین * مثلی قطعهٔ اولی عنوانده کچدی * بعین * لفظنك اوتنده کی

باء موحده بمعنی فی ظرفیت ایچوندر عین کوز یاخود کنش معناسنه عربیدر
دل * قلب دیواون یدنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کچدی طبع بمعنی مزاج
عربیدر * است * ادات ربطدر کما سبق فی الادوات المرکبة * فروغ
آیدنلق دیو بو قطعه‌نك بیت رابعنده کلور حاصل معنی غین حقنده اولان
قطعه قلب وطبعك کوزنده نوردر یاخود کنش کبی اولان دل وطبعده
ضیادر بهمه حال است معناده فروغ لفظنه مرتبطدر

* کوسترش اولدی نمایش یوجه رتبه آمروغ *

نمایش * نونك ضمی ایله نمودن لفظندن امر حاضر آخرینه ماقبل مکسور
شین معجمه الحاقیله اسم مصدر چونکه نمودن مستقبلاتی واوك الفه و یاء تحتیه‌یه
ابدالیله نماید ونمایده کلور میر نظمی بیت که در بر بوده زیب وزر نمایش
که یعنی داده در جنبش فزایش * آمروغ * همزهٔ ممدوده‌نك فتحی ومیمك
وراء ممدوده‌نك ضمی وغین معجمه ایله بمعنی قدر ومرتبهٔ عالیه کذا فی فرهنك
جهانکیری ابو شکور بیت نداند دل آمروغ پیوند دوست * نداند که بی دوست
کارش نکوست * هم دخی مقدار جزئی معناسنه ونفع وفائده معناسنه‌ده کلور
لکن بو لفظ آمروغ * فرهنك شعوریده بو اوچ معناده رادن صکره واوسزواقعدر

* هم اوزن بویلو یه هم دینلدی وقاره آموغ *

آموغ * همزهٔ ممدوده‌نك فتحی ومیم ممدوده‌نك ضمی وغین معجمه ایله ایکی
معنایه‌در اوّل بمعنی طویل القد والقامة ونفس قد وقامه معناسنه‌ده کلور
ثانی بمعنی وقار وهیبت میر نظمی مثنوی بکیر دلرزه در اندام شیران * زآموغ
و وقار شاه ایران * نکیرد جای هرکز کوه از بیم * که آموغ شاه ازتاج ودیهیم

* اسنمك یازه وخمیازه ککرمك آروغ *

یازه * یاء تحتیهٔ ممدوده‌نك وزای معجمه‌نك فتحلری وهاء رسمیه ایله اسنمك که
عربیده تثاوب دیرلر بوکا فارسیده آسا دخی آساوه دخی پاسك دخی
دهانده دخی فازه مرادفلردر مؤید الفضلاده یازه بمعنی لرزه دیو مسطوردر
خمیازه * خاء معجمه‌نك فتحی ومیمك سکونیله یازه کبی اسنمك معناسنه بو معناده
باء تحتیه بدلنه باء موحده ایله دخی مرویدر ابو المعانی بیت ازشراب عشق دل
خمیازهٔ حسرت کشد * در همه بزم محبت رانشد مست وصال * وخاء
معجمه‌دن صکره الفله خامیازه دخی دیرلر شیخ عطار بیت خامیازه فعل
شیطانست وقی * ای پسر ایمن مباش از مکروی * آروغ همزهٔ ممدوده

وضم راء مهمله وغین معجمه ایله ککرمك که طعام معده‌ده غلیان ایدوب
هضمه قریب اولدقده ریح عارضی حرکت ایدوب فم معده‌دن ظاهر
اولان صدادر عربیده جشا دیرلر

* ولدی آمیغ قارشمش دینور آزنسنه‌یه شوغ *

آمیغ * همزهٔ ممدوده‌نك فتحی ومیم ممدوده‌نك کسری وغین معجمه ایله بمعنی
آمیخته ومختلط حکیم خاقانی بیت بحر یست کفش که ماهیش تیغ * برماهیٔ
بحر کوهر آمیغ * هم دخی مجامعت ومباشرت معناسنه‌ده کلور * شوغ * شین
معجمهٔ ممدوده‌نك ضمی وغین معجمه ایله بمعنی اندك چیز یعنی شیٔ قلیل

* روشنایی دینور آیدنلغه روشن ایدین *

روشنایی * آخرنده یاء تحتیه ایله ایکی معنایه‌در اوّل بمعنی آیدنلق وضیا
معناسنه اکر یاء تحتیه مصدریه اولورسه ثانی بمعنی ذی شعاع وذی ضیا اکر
یاء نسبیه اولورسه چونکه روشنا راء ممدوده‌نك ضمی وشین معجمه‌نك کسری
ونون ممدوده‌نك فتحیله بمعنی ضیا وآیدین کمال خجندی بیت دارم اندك
روشنایی درنظر * درجمال اوولی فیه نظر * بو بیتك مطابقی معنای اوّله
ظاهردر اما که فرهنك شعوریده معنای ثانی‌یه شاهد ایلدی * روشن
راء ممدوده‌نك ضمی ایله ایدین معناسنه بعض نسنه‌لره صفت اولور روز روشن
وهوش روشن وراه روشن کبی حسین ثنایی بیت پای تاسر سوزم وروشن نکردد
دانشم * کی دهد از پس کدورت آتشی مار وشنی

* دخی آیدینلغه هم پارلایشه دیندی فروغ *

فروغ * فانك وراء ممدوده‌نك ضملری وغین معجمه ایله ایکی معنایه‌در اوّل بمعنی
ضیا وشعاع یعنی آیدنلق ثانی بمعنی شروق ولمعان یعنی پارلامق کمال اسماعیل
بیت شب سیاه فروغ بیاض دیوارش * مؤذنا نرا ازصبح در کمان افکند

* شیر سود ماست یوغرتدر تره یاغی مسکه *

شیر * شین معجمهٔ ممدوده‌نك کسرهٔ صریحه‌سی ورا ایله سود که عربیده حلیب
ولبن دیرلر منلا وفائی مروی بیت نی جنونم بجنون ما ندونی عقل بعقل آنچه
مادر بکلو ریخت مراشیر نبود * بوندن صکره شیر ارسلان دیو فرق برنجی
قطعه‌نك بیت سابعنده کلور لکن آنده امانه ایله‌در * ماست * میم ممدوده‌نك
فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله یوغرت که عربیده لبن ورائب دیرلر
مسکه * میمك فتحی وسینك سکونی وکاف فارسیه‌نك فتحی وهاء رسمیه ایله تره

باغی که چوق ترکیده تاء فوقیه مقامنده کافله کره باغی دیو تعبیر ایدرلر حکیم شیرازی بیت خلیه و کنجد چکند رانکبین * مسکه و هم روغن کاو اینچنین

* فله دیرلر آغزه قیغه تو ابران دوغ *

فله * فانك حرکات ثلثه‌سی و لامك فتحی و هاء رسمیه ایله اغز که سوددن اولور عربیده لبأ دیرلر تحفة الاحبابده پیز تازه دیو تفسیر ایلدی بو لفظده لامك تخفیفی و تشدیدی جائزدر منوچهری بیت نوای مطربان داریم و بربطهای کوینده مساعد ساقیان داریم و ساعدهای چون فله * بو بیتده پیز تازه معناسنه اولمه‌سی عقله اسددر * تو * تاء فوقیه‌نك ضمی و واو معروف ایله سود قیماغیکه عربیده قسطادیرلر بوندن بشقه قات معناسنه و پرده معناسنه ده کلور حضرت مولانا درمعنای قات بیت من این ایوان نه تو را نمیدانم نمیدانم * من این نقاش جادو را نمیدانم نمیدانم * هم دخی توسن دیو قطعهٔ ثالثه‌نك بیت ثانیسنده کچدی لکن آنده واو مجهول ایله‌در * دوغ * دال ممدوده‌نك ضمی و غین ایله آیرانکه یوغرتدن اولور کاهی یوغرت معناسنه کلور حکیم شیرازی بیت هم بصل در دوغ آغشته بخور * بار ازان دوغ ترش کشته بخور

* یقامق شستن و یقانمشه شویده دینور *

شستن * شین معجمه‌نك ضمی و سینك سکونی ایله مصدردر عربیده غسل دیرلر شویده * شین معجمهٔ ممدوده‌نك ضمی و یاء تحتیهٔ ممدوده‌نك کسریله شویدن لفظندن اسم مفعولدر عربیده مغسول کبی ابو المعانی بیت نشویده همه در عمر د ویش * مکر شوید در آخر مرده شد یش

* چرك دی کیره دخی کیرایله پاسه آزوغ *

چرك * جیم فارسیه‌نك کسری و رانك سکونی و کاف ایله کیر و پاس معناسنه همدخی ایرك که جراحتدن و چشمدن چقرا کا شوخ و شوغ و شوق دخی دیرلر میر نظمی بیت هیچ رو یش نشسته آن بدحال * کوش و بینی ز چرك مالامال آزوغ * همزهٔ ممدوده‌نك فتحی و زاء فارسیهٔ ممدوده‌نك ضمی و غین معجمه ایله کیر و پاسکه دمورده و امثالنده اولور ابو المعانی بیت خصمت نتواند که کشد تیغ از نیام * از وهم تو آزوغ کرفتست در نعل

* دیرلوب دیو شربلن چیده و برچیده ایمش *

چیده * جیم فارسیهٔ ممدوده‌نك کسریله چیدن لفظندن اسم مفعولدر خواجه سلمان بیت بغیر برك کلنکان نمیتوانم چید * که هیچ روی مرا نیست برکل

برچیده * دخی چیدن مذکوردن اسم مفعولدر چونکه بر تحسین لفظ ایچون زائددر علی ماسبق فی الادوات البسیطة عمعق بخاری بیت هوای قیرکون برچیده نقاب قیرکون ازرخ * سپهر ساج کون بنهاد تاج عاج کون بسر *

* دینیدی پروند قماش صارقیسنه بوغچه‌یه بوغ *

بوغ * باء موحدهٔ ممدوده‌نك ضمی و غین معجمه ایله بوغچه که ایچنه البسه و اثواب قورلر میر نظمی بیت بنا اهلان چنان ارزان فروشند * متاع دلبران در بوغ بسنند

* قلبزن کسه‌یه دیو نه دغلزن دینلور *

دغلزن * لامك سکونیله ایکی معنایه دراول بمعنی قلپزن که قلب اقچه کسیجی ثانی بمعنی دیوثکه فاحشه عورتلو کاهی زن لفظی تقدیم اولنوب زن دغل دخی دیرلر میر نظمی بیت میکنم کار دغل ای زن چپل * تابکی این کار بدای زن دغل زیرا دغل دالك و غین معجمه‌نك فتحلری و لام ایله باطنی ظاهرینه موافق اولمیانه دیرلر و قلب اقچه و عیب و فساد معنالرینه ده کلور زن وصف ترکیبی اولدیغی حالده اون بشنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کچدی همدخی زن عورت دیو بکرمی اوچنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کچدی قلبزن فارسیده وصف ترکیبدر شیوعی حسبیله تفسیر قلندی

* دخی مجهول اولان نسنه‌یه دیرلر آشوغ *

آشوغ * همزهٔ ممدوده‌نك فتحی و شین معجمهٔ ممدوده‌نك ضمی و غین معجمه ایله شیء مجهول معناسنه حکیم طرطری بیت چه کنم از جفای دهر که من * هستم آشوغ درمیان شما

* طتلو دیللویه دینور جرب زبان شیرینکو *

جرب زبان * سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر بمعنی فصیح اللسان و شیرین سخن و خوش صحبت و لطیفه کو ابو المعانی بیت لسان منطلقم بسته از غم هجران * که شرح دل نکند هیچ کلك جرب زبان * چونکه جرب یاغلو دیو اون اوچنجی قطعه‌نك بیت ثامننده کچدی زبان دل دیو یکرمی یدنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده کچدی * شیرینکو وصف ترکیبیدر چونکه شیرین طتلو دیو قرق سکزنجی قطعه‌نك بیت اخیرنده کلور کو وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولی‌نك بیت خامسنده کچدی

* شاعره دینیدی سخنساز و یلان اولدی دروغ *

سخنساز * وصف ترکیبیدر چونکه سخن سوز دیو اوتوزبرنجی قطعه‌نك

بيت سابعنده كچدى ساز يكرمى دردنجى قطعه نك بيت خامسنده كچن ساختن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر * دروغ * دال ممدوده نك وراء ممدوده نك ضملرى وغين معجمه ايله بمعنى كذب وميم مقابلى راستدر كاقيل دروغ مصلحت آميز * به از راست فتنه انكيز

* جاهله جاهله رفعتى كلور عالمده *

چونكه معرض بيانده سكوت حصرى مفيد اولور قاعده سنه مبنى اولديغى حالده حق تعالى يرفع الله الذين آمنوا والذين اوتوا العلم درجات بيوردى نتكم ادات حصر صريحله انما يخشى الله من عباده العلماء بيورديغى كبى لكن آيت ثانيه ده مداراستدلال لفظهٔ جلالك رفعيله علمانك نصبى قرائتيدر نكته بو مصراعده جناس تام واردر فلله دره

* علم افراز معارف قدر اولان صاحب طوغ *

علم افراز * وصف تركيبيدر بيراق قالدريجى معناسنه چونكه علم بيراق ديو قرق اوچنجى قطعه نك بيت اخيرى شرحنده كلور * افراز * همزه نك فتحى وفانك سكونى وراى ممدوده نك فتحى وزاى معجمه ايله افرازيدن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر * معارف * وصاحب * معروفلردر * طوغ مشهورى طا ايله در لكن فصيحى تاء مثناة فوقيهٔ مضمومه ايله در شول معروف لاجه قيلدر كه نيزه باشلرينه ايدرلر انجق دولت عليهٔ عثمانيه ده شول معروف نسنه دركه وزيراوچنى ميرميران ايكيسنى ميراوابرينى طاشرلر وهر طائفه نك اعتبار يده انكله در بلكه بو مقامده ناظم تحريك مراديده بو اولمسى غالبدر زيرا زمانه ده اندن اعظم باعث رفعت اولور نسنه يوقدر فافهم

* قطعه چون بوى عنبر قوت آرد در دماغ *

قطعه چون * قطعهٔ خامسه ده كچدى * بوى * قفو ديو يكرمى التنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كچدى * عنبر * يانى اللى يدنجى قطعه نك بيت اولى شرحنده كلور * قوت * بمعنى قدرت عربيدر * آرد * همزهٔ ممدوده نك فتحيله آريدن لفظندن فعل مضارعدر * در * بمعنى الباء الجارة كما سبق فى الادوات المركبة * دماغ * معروف حاصل معنى رايحهٔ عنبر كبى دماغه قوت كتورر برقطعه

* سرچه كنجشك وكوكرجندر كبوتر قارغه زاغ *

كنجشك * كافك ضمى ونونك سكونى وجيمك كسرى وشين معجمه نك سكونى

وكاف ايله سرچه معناسنه عربيده عصفور ديرلر خصوصا وسائر كوچك قوشلره ديرلر عموما شمس فخرى بيت خسرو در زمان و در زمان معدلت ندهت باز زحمت كنجشك * كبوتر * كافك فتحى وباء موحدهٔ ممدوده نك ضمى وتاء فوقيه نك فتحى ورا ايله انواع كوكرچنه اطلاق اولنور عربيده حمامه ديرلر حكيم خاقانى بيت انكسا انكه طريق تو ميروند * زاغند وزاغ رار وس كبك آرزو * همدخى كوشهٔ كمان معناسنه وعلم موسقيدن برلحن معروف معناسنه ده كلور

* خنج بايقوش اوكيكدر فاخته قوزغون كلاغ *

خنج * خاء معجمه نك ضمى ونونك سكونى وجيم ايله بوزن قفل بيقوش كه عربيده بوم ديرلر * فاخته * لغت مشتركه در عربيده دخى بو معنايه در ذاتنده برخوش آواز وخوب اندام قوش اولمغله اكثر شعرا شعرلرنده ذكر ايدرلر عربيده جمعى فواخيت كلور ابو المعانى بيت سحر كه برسر سر وسر افراز شود فاخته بعشق يار دمساز * كلاغ * كافك ولام ممدوده نك فتحلريله قوزغون كه عربيده غراب ديرلر استاد عنصرى بيت هركه راز رهبرى كلاغ كند * بيكمان دل برخمه داغ كند * بو مضمونى عربيده دخى نظم ايتمشلردر شعر اذا كان الغراب دليل قوم * سيهديهم الى دار البوار

* داخى قرلنقچ پرستو آشيان اولدى يوه *

پرستو * باء فارسيه نك وراءنك كسرلرى وسينك سكونى وتاء فوقيهٔ ممدوده نك ضمى ايله قرلنقچ كه عربيده خطاف ديرلر شمس فخرى بيت هماى فتح برايوان قدرت * نهاده دست آشيانه چون پرستو * آشيان * آخرنده هاء رسميه سز وهاء رسميه ايله يوه معناسنه عموما عربيده وكردخى عش ديرلر عرفى بيت اى نه فلك زخوشهٔ صنع تو دانهٔ * در جنب كبراى تو عرش آشيانهٔ * وقوش يوه سنه ديرلر خصوصا كاهى وطن معناسنه ده كلور

* كاغ آتش قارغه وقوزغون صداسى كاغ كاغ *

كاغ * كاف ممدوده نك فتحى وغين معجمه ايله آتش كه عربيده نار ديرلر حكيم قطران ارموى ازابر تيره برق بتابد بروز پاك * چون سرخ زاغ از شب تيره زدود كاغ * بوندن بشقه ايكى معنايه دخى كلور اول كويش كه حيوانات يديكى علفى چيقروب تكرار چينيوب يودرلر ثانى ناله وفرياد عموما وناله كلاغ خصوصا مجمع الفرس ده نالهٔ طاوس ديو مسطوردر * كاغ كاغ * مكرر اولديغى حالده قرغه وقوزغون آوازى برهان الدين براز بيت شد زلوث

مختلف چون جامهٔ صباغ باغ * زاغ بیرون شد زراغ وماند اندر کاغ کاغ

* زندهکانی دیرلك اولدی زندهکی صاغلق دیمك *

زندکانی * آخرنده یاء تحتیه ایله یعنی حیات زندهکی * کذلك چونکه آخرنده هاء رسمیه اولان کلمهیه ادات جمع یاخود یاء تحتیهٔ مصدریه لاحق اولنجه هاء من بوره کاف فارسیهیه ابدال اولنور دیو مقدمهده کچدی شیخ عمر خیام رباعی می نوش که عمر جاودانی اینست * خود حاصلت از روز جوانی اینست هنکام کل و باده و یاران سرمست * خوش باش دمی که زندکانی اینست

* جان روان مرك اولمدر مرده اولمش زنده صاغ *

جان * یعنی * روان * والعکس ارباب لغت اکرچه جانی روان وروانی جان ایله تفسیر ایتمشلردر فاما که بینلرنده فرق واردر چونکه روان انسانه مخصوص اولان روح که سائر حیوانده اولمازا کا علوم عقلیهده نفس ناطقه ولسان حکماده نفس مجرده ولسان صوفیهده روح انسانی دیرلر حق سبحانه وتعالی انك حقنده یسئلونك عن الروح قل الروح من امر ربی بیورمشدر ایشته روان بودر اما جان روح حیوانی که هر زندهده اولور حتی حکیم ابن سینا رسالهٔ معراجیهسنده مراد از روان نفس ناطقه باشد واز جان روح حیوانیست دیمشدر همدخی روانك روح انسانی معناسنه اولدیغنی شیخ شعدی بو بیتده تصریح ایتمشدر بیت سپر دم تراجان ورفتم بخاك * ببردم روان را بیزدان پاك جانك روح حیوانی معناسنه اولدیغنی بو بیت ناطقدر بیت کر بجسان زنده کیست حیوانرا * زندکانی تومیدهی جانرا * فرهنك شعوریده کاهی روان جان معناسندهده استعمال اولنور حکیم اسدی ززخم سنان بیش زخم زبان که این تن کند خسته وآن روان * دیو مسطوردر ناظم تحریر دخی ارباب لغتك تفسیرلری و بو استعمال اوزره تفسیر بیوردیلر باقی تفصیل دیباجهنك بیت سادسنده کچدی نکته معلوم اولسونکه ترتیب مصرلعه کوره جان مفسر روان تفسیردر مشهوره کوره معکوسدر * مرك * میمك فتحی ورانك سکونی وکاف ایله یعنی موت هاتفی بیت بود مرك به ازز بون زیستن به * ازز هر خندست بکر یستن * مرده * میمك ضمیله مردن لفظندن اسم مفعولدر * زنده * زای معجمهنك کسریله یعنی حی که مقابلی مردهدر شیخ عمر خیام رباعی در پای اجل چون افکنده شوم * وزدست غمش زبیخ برکنده شوم * زنهار کلم بجز صراحی میکند * تا چونکه زباده پر شوم زنده شوم * بوندن بشقهدرت

معنایه دخی کلور اول یعنی فقیر ودرویش ثانی ولایت اصفهانده بر نهر عظیم اسمیدر که زنده رود دخی دیرلر ثالث بزرك وعظیم رابع توران پهلوانلرندن بر پهلوان نامیدر که انی رستم برمشت ایله اهلاك ایتمشدر

* پك طولی لبریز اومعناده لبالب اوبله در *

لبریز * وصف ترکیبیدر پك طولی معناسنه ودوداغندن طاشوب دوکلن نسنه معناسنه حوض اولسون غیری اولسون زیرا لب دودق دیو یکرمی بدنجی قطعهنك بیت ثانیسنده کچدی ریز قرق ایکنجی قطعهنك بیت عاشرنده کلان ریختن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر رشیدیقی بیت ساغر جانم ز هر غصه لبریزست ومن * تا نکردد مدعی خوش دل تبسم میکنم لبالب * لف توسل ایله مثله مصراع لبالبیست زخون جکرم پیالهٔ ما

* هم دخی ساغر قدحدر پك بیوك اولسه تفاغ *

ساغر * غین معجمهنك فتحیله یعنی قدح صبری سمرقندی بیت من آن شیدایم ای صبری که دست ساقی کوثر * اکر در خلد باشم زهر غم در ساغرم ریزد فی الاصل شراب طولی قدحه دیرلردی صکره مطلق قدحده استعمالی غالب اولدی * تفاغ * تاء فوقیهنك وفاء ممدودهنك فتحلری وغین معجمه ایله یعنی قدح عظیم وساغر بزرك آنکله آخر بزمده طولی ایچرلر شمس فخری بیت در بزم عیش دولتی بادا هزار سال * بر دستکیر نوش بکن کاسهٔ تفاغ * هم دخی آهیانه یعنی قفا کوکی معناسنهده کلور معنای اولده بو معنادن استعاره طریقیله درچونکه زمان اولده مشاهیر شجعان دیو کلهسن ساغر ایدوب شراب ایچرلردی کیدهرك ساغر معناسنه اولدی

* چاغ وقت اما عجم خاطر سؤال ایتدکجه دیر *

چاغ * جیم فارسیهٔ ممدودهنك فتحی وغین معجمه ایله یعنی وقت وهنکام کبی هم دخی عنکبوت معناسنهده کلور بو لفظ اصلنده چغتای لسانیدر

* صاغ اولاسك یرینه باشد دماغت کوك چاغ *

معنای ترکیبیسی دماغك زمانی اوزن صدا اولسون دیمکدر چونکه * باشد مضارع صیغهسنده امر غائبدر * دماغ * عربیدر فارسیده دخی مستعملدر تاء فوقیهٔ ساکنه ضمیر خطاب متصلدر * کوك * کاف ممدودهنك ضمی وکاف ثانیه ایله یعنی آواز بلند وصوت اعلا هم دخی مار ول معناسنهده کلور اکا کاهو دخی دیرلر عربیده خس دیدکلریدر خاصهسی جلب نوم وتصفیهٔ دمدر

چاغ * زمان ووقت دیو انفا الجدی بو تفصیل معلوم اولدیسه کانه دماغ اعضای رئیسه دن اولدیغی علاقه سیله مجازا جماداتدن عبارتدر بو تقدیرجه برذاتك زمانی اوزن صدا الواولمسنه صاغلق لازم کلور ایشته بو توجیه فقیرکدر لکن بعضیلر بو یله توجیه ایتدیلر کوك چاغدن مراد مارول وقتی دیمکدر یعنی وقت ربیع وفصل بهار معناسنه بو تقدیرجه باشد دماغت کوك چاغ ترکیبنك معناسی دماغك وقت ربیع کبی پرنشو ونما اولوب طراوتلو وملاحتلو اولسون دیمکدر

* جوی شیراول صوکه اقش برزمان شیرین ایچون *

جوی شیر * اضافتله جوی شیرین لفظندن مخففدر معنای ترکیبیسی شیرین ارماغی دیمکدر چونکه جوی ایرمق دیو قطعهٔ رابعه نك بیت خامسنده کچدی * شیرین * فرهادك معشوقی اسمیدر قصه لری محلنده مسطوردر

* کوهکن فرهادو کوه بی ستون دلدیکی طاغ *

کوهکن * فرهادك اسمیدر اصلنده وصف ترکیبی ایدی طاغ قازیجی معناسنه چونکه کوه طاغ دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت عاشرنده کچدی * کن * للی اوچنجی قطعه نك بیت سادسنده کلیجك کندن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر فرهاد چالشوب طاغی قزدیغیچون کوهکن دیو مسمی اولدی کوه بی ستون دیار عجمده بر مشهور طاغدر که فرهادانی کسوب صو کتورمك قصدیله بو قدر زمان عشق شیرین ایچون چالشوب وهر کسدیکی طاشده شیرینك صورتنك قازوب نقش ایتمشدر معنای ترکیبیسی دیرکسز طاغ یعنی اغاجسز طاغ دیمك اولور چونکه کوه قد سبق آنفا بی اداتِ نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة ستون * دیرك دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور

* اصفهان شهرنده کی نهرك آدی زاینده رود *

زاینده رود * یعنی نهر مزبور که زنده رود دخی دیرلر کما سبق فی شرح هذه القطعة معنای ترکیبیسی طوغیجی چای دیمك اولور نتکم زنده رود دیری چای معناسنه اولدوغی کبی چونکه زاینده اون ایکنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچن زایدن لفظندن اسم فاعلدر * رود * راء ممدوده نك ضمیله چای ونهر معناسنه

* برمزین باغچه در بانده انك چارباغ *

یعنی شهر اصفهانده زاینده رود عندنده بر عظیم ومعمور ومشهور باغچه درکه شاه باغچه سیدر حقنده دینلمشدر بیت کرندیدی درجهان باغ ارم * کن تماشا چارباغ پرنعم * حتی ناظم تحریرارانه سفارتله کتدکده باغچهٔ مزبوره یی ونهر

مزبوری سیروتماشا ایلمش نتکم برقطعه سنده دیر قطعه شکایت کرچه تیرغمزه جادولرندندر * بنم جکدکلرم اما کمان ابرولرندندر * صفاهانده کوروب برچار ابرویی خطن صوردم * دیدی بو چار باغك سنبل وشبولرندندر * هم دخی چار باغ عناصراربعه معناسنه ده کلور نتکم اصطلاحك بیت خامس عشرنده کلور معنای ترکیبیسی درت باغ دیمك اولور باغك بیانی بو قطعه نك بیت اخیرنده کلور

* راه یول کمراه ازغون ضایع اولمش کم شده *

راه * اظهار ها ایله مطلق یول که عربیده طریق دیرلر شیخ عمرخیام رباعی راهیست بمیخانه بمقصد پیوست * وزجانب میخانه ره دیکرهست ایك ره میخانه زآبادانی * راهیست که کام میتوان داد بدست * بوندن بشقه یدی معنایه دخی کلور اول بمعنی رسم وعادت ثانی بمعنی کره ومره ثالث بمعنی هوش وعقل رابع بمعنی مقام موسیقی خامس بمعنی سخن سادس بمعنی درون شخص سابع هندستان پادشاهلرینه رای دیدکلری کبی راه دخی دیرلر بو سکز معناده الفك حذفیله ره دخی جائزدر * کمراه * وکمره ایکیسیده ازغون و یولی یترمش معناسنه محسوسده ومعقولده مستعملدر مثلا جامی بیت آن نمیکویم که بودم سالها در راه تو * هستم آن کمره که اکنون رو براه آورده ام * معنای ترکیبیسی دخی بو یله در چونکه کم کاف فارسیه نك ضمی ومیم ایله یتك وضایع معناسنه * راه * قد سبق هنا * کم شده * ضایع اولمش معناسنه چونکه شده قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کلان شدن لفظندن اسم مفعولدر

* هم قلاوز رهنما و بدرقه رهبر سراغ *

رهنما * الفله رهنمادن مخفف وصف ترکیبیدر بمعنی مرشد ودلیل وهادی چونکه راه یول دیو آنفا کچدی * نما * نونك ضمیله نمودن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر نتکم امر اولدیغی حالده یکرمنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی ابو طالب کلیم بیت صاحب قران وشاه جهانکه زبخت او * هرلحظه اش وبعدر آمد رهنما شود * بدرقه * باء موحده نك فتحی ودالك سکونی وراءنك وقافك فتحلری وهاء رسمیه ایله بمعنی مرشد وهادی ودلیل ایضا میرنظمی بیت راه طلب بدرقه در پیش کیر * نبت صافی زهمه خویش کیر * رهبر * بو دخی الفله راهبردن مخفف وصف ترکیبیدر چونکه بر وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولانك بیت خامسنده کچدی خواجه حسین ثنایی بیت رهنمای رهی که سخنی آن * هرقدم پای رهبراندازد * سراغ * سینك ضمیله

یعنی رهنمای ایض محتشم کاشی مصراع سراغ یوسف من کن که
بنده وآزاد * بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اوّل یول صورمق
معناسنه ثانی بمعنی ضال یعنی ازغون عربیده بمعنی سؤال وتفقد وطلب

یاق بیفروز بیار اینجا کتور بونده دیمك

بیفروز * اوتوز اوچنجی قطعه‌نك بیت اوّلنده کچن افروختن لفظندن امر
حاضردر چونکه مستقبلاتی خاء معجمه‌نك زاء معجمه‌یه ابدالیله افروزد وافروزنده
کلور اوّلنده‌کی باء موحده صله‌در اوائل مشتقاته داخل اولنجه الفات
یاء تحتیه‌یه منقلبه اولور دیو مقدمه‌ده کچدی * بیار * واو حذفیله آوردن
لفظندن امر حاضردر نتکم مضارع متکلم وحده‌سی یکرمی اوچنجی قطعه‌نك
بیت اخیرنده کچدی * اینجا * بونده معناسنه مرکبدر چونکه این بودیو قطعهٔ
ثالثه‌نك بیت رابعنده کچدی جامکان دیو یکرمی ایکنجی قطعه‌نك بیت رابعنده
کچدی

شمعدان اولدی لکن یاتمش فتیله دی چراغ

لکن * لامك وكاف عربیه‌نك فتحلری ونون ایله بمعنی شمعدان شیخ سعدی بیت
میل درسر مدان چنین سخت * کن بن شمع درسر لکنی * بوندن بشقه التی
معنایه دخی کلور اوّل بمعنی آفتاب ثانی بمعنی شمعدان تبسبسی ثالث بمعنی فانوس
کوملکی رابع آتش منقلی خامس بمعنی بخوردان وعود سوز سادس کناری
یوکسك طبق معناسنه * چراغ * جیم فارسیه‌نك فتحی وکسریله یانن شعله‌نك
آدیدر همدخی مجازا ایچنده یاغ وفتیل قیوب یاقدقلری آلته ده دیرلر کذا فی المجمع

یاقی ایچون شول دمردن داغلغی داغینه هم

داغینه * آخرنده نسبت ایچون یاء تحتیه ونون مفتوحه وهاء رسمیه الحاقیله داغ
اوراجق دمر آلت که اکا عربیده مکوات ترکیده داغلغی دیرلر ابو المعانی
بیت آسمان ازمقدمش یافته شرف * مهر بر پیشانیش داغینه است
ناظم نحریر بو بیتده ایهام سیاقی بی شمار لطافت ایلدی فلله دره

کی قاجن دخی عربجه یاقیدر کی یعنی داغ

کی * کافك فتحیله فارسیده درت معنایه دراوّل زمان مجهولدن سؤالکه
ترکیده قچن عربیده متی ایله تعبیر ایدرلر لطیفی بیت ترا کی خداداده قدر وجلال
خداداده رانیست هرکز زوال ثانی کی پادشاه دیو التنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده
کلور ثالث عناصر اربعه‌دن هر برینه کی دیرلر جمع مراد اولندقده کیان وکیانا
دیرلر رابع بمعنی پاك وپاکیزه عربیده کی ایکی معنایه دراوّل بمعنی داغ که آتش

ایله یقارلر خواجه حافظ بیت بصوت وبلبل وقمری اگر ننوشی می علاج کی
کنمت آخر الدواء الکی * ثانی ادات تعلیلدر ایچون معناسنه عربیده فارسیده
داغدن حاصل اولان بدن انسانده وبدن حیوانده اولان داغ نشانه‌سنه ده دیرلر

بوکام بر گلستاندر اوقو بلبل کبی

گلستان * گلی چوق یردیو قطعهٔ رابعه‌نك بیت ثالثنده کچدی * بلبل ضمتین
ایله معروف قوشدر عربیده وفارسیده وترکیده مستعملدر قطعهٔ اذا احتاج
قمری وقد ناح بلبل * لازهار روض فوق غصن مسوّل * فنادتهما الببغاء سجن
حسرة * فغانیك من ذکری حبیب ومنزل * عربیده خاصة اسمی عندل
وعندلیب وجوجم افظلریدر مزید زاده در مستزاد نظم الفرائد بیت
فی جنتك عندل وصلی اینادی * ار وجهك یاورد * باغکده سنك بلبل کوکلم
ایدر آواز * کوستر یوزیك ای گل مثنوی فلك از بسکه بارد بر سرم خون
مرا شد طرهٔ دستار گلگون * دمادم بلبلان بوسند دستم * که پندارند گل بر سر
دستم شاعر ترکی بیت اگر زاغ اولمیوب بلبل اولورسك نه غم برسك سنکدر آشیانه

سیر گلزاره نه حاجت ایشته بودر باغ راغ

گلزار * گلی چوق یر دیو قطعهٔ رابعه‌نك بیت ثالثنده کچدی * باغ * معروف
وباغچه وتفرجگاه واشجار وازهاری مشتمل مسیره‌گاه صائب تبریزی بیت
چندانکه بهارست وخزانست درین باغ * چشم دل شبنم نگرانست درین باغ
راغ * راء مهمله‌نك فتحی وغین معجمه ایله بمعنی چمنزار وشکوفه‌زار وتفرجگاه
شاعر بیت تاران مرکب توپی سپر * همه تن روی کشته لالهٔ راغ * کذا
فی المجمع ودامن کوه وقلهٔ جبال معنالرینه ده کلور کذا فی فرهنك
جهانگیری وبعضیجه ایکسی برادن باغ راغ دخی دیرلر کما کان هنا

قطعهٔ درفاز گهر پرچو صدف

قطعهٔ درفا * مثلی قطعهٔ اولی عنوانده کچدی ز * بمعنی من کما سبق فی الادوات
گهر بیانی دیباجه‌نك بیت عاشری شرحنده کچدی * پر * طولی دیو قرقنجی
قطعه‌نك بیت اوّلنده کلور * چو * ادات تشبیهدر کما سبق فی الادوات المرکبة
صدف * فتحتین ایله اینجو قابی که انده اینجو اولور مولانا جامی بیت شاه
والا گهر ودریا کف * که فلك گوهر اوراست صدف * عربیده فتحتین وضمتین
ایله یوکسك اولوطاغ معناسنه وقرآن عظیم الشانده واقعدر بین الصدفین
ای بین الجبلین المرتفعین همدخی هر نه که مرتفع اوله اکا دیرلر وداخل الاذنین

معناسنده کلور حاصل معنی کهردن طلو صدف کبی حرف فاحقنده قطعه

* رده ورسته وزده جمله سی صف *

رده * رانك ودالك فتحلری وهاء رسمیه ایله بمعنی صف مطلقا حکیم فردوسی
بیت رده برکشیدند ایران یان * بیستند خون ریختن رامیان * همدخی خرمن
سوره جك دکن معناسنده کلور که اکا عربیده مرضه دیرلر رسته * رانك فتحی
وسینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله رده کبی صف معناسنه تکم
رستهٔ مردم ورستهٔ لشکر ورستهٔ دندان دیرلر لطیفی بیت خروشید بر رسته
وآمیخت کرك * پرکده کردش چو کله رکرك * بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور
اول بمعنی خلاص شده یعنی قورتلمش ثانی بمعنی بازار یعنی سوق ثالث بمعنی
شارع عام وشاهراه * زده * زای معجمه نك ودالك فتحلری وهاء رسمیه ایله بمعنی
صف ایضا حکیم فردوسی بیت کشیدن کردان زده برزده * ابطوق برنجیر
زرین زده * بوندن بشقه یدی معنایه دخی کلور اول بمعنی خورده ثانی بمعنی
بریده ثالث بمعنی ظهور کرده رابع زدن لفظندن اسم مفعولدر بعض تراکیبه
صفت واقع اولور سودازده ودم زده کبی سادس بمعنی سطور کتاب سابع بمعنی
کهنه

* سو بسو هر یکا درسوی طرف *

سو بسو * میانه ده باء موحدهٔ توسلیه ایله هر یکا وهر طرف معناسنه چونکه
سوی سین ممدوده نك ضمی ویاء تحتیهٔ ایله بمعنی جانب وطرف میر نظمی بیت
اشارت ازشه عالم بدیدند * پرستاران بهر سو پیش دو یدند * بونده یانك
حذفیله سو دخی دیرلر

* زند وآتش زنه چاقق آدیدر *

زند * زای معجمه نك فتحی ونونك سکونی ودال ایله بوزن بند چاقق که دموردن
ایدرلر بو معناده عربیله مشترکدر خاصهٔ عربیده مقدحه دیرلر حکیم سوزنی بیت
چون خاطر من مدح توزآید چون زند * اشکسته بود زند وفرزند شکسته
بوندن بشقه درت معنایه دخی کلور اول بمعنی بزرك عظیم ثانی مورد آغاجی که
آکا عربیده آس دیرلر ثالث نام کتاب مجوس رابع بعض فرهنکلرده مصحف
اراهیم معناسنه فرس قدیمده جان وذی روح معناسنده کلور * آتش
زنه فی الاصل وصف ترکیبی ایدی آتش اوریجی معناسنه آخرنده علامت
نقل ایچون هاء رسمیه کتوروب چاقق معناسنه خاص اولدی چونکه
زن وصف ترکیبی اوله رق اون بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

* کل قغلجم دیمه در قاودر خف *

کل * کاف فارسیه نك ضمی ولام ایله نه قدر ورد معناسنه ایسه ده لکن
استعاره طریقیله قغلجم که شرارهٔ آتش معناسنده استعمال اولنور تکم
شعوری مرحوم تصریح ایدر زیرا ارباب لغت کاهیجه معانی مجازیه دخی
بیان ایدرلر میر خسرو بیت برك میریزد کل دائم خزان خواهد رسید
میهمان آید بخانه چونکه کل بارد چراغ * خف * خاء معجمه نك فتحی وفا
ایله بوزن کف قاو که عربیده حروقه دیرلر برزدن وغیریدن ایدرلر شمس فخری
بیت آتش زنهٔ سنك شبانان شمار * ازاطلس افلاك دهد چرخ برین خف
همدخی ایچنه اسباب قودقلری بوغچه معناسنده کلور

* صاحب بخت خنك داخی صاوق *

خنك * خاء معجمه نك ونونك ضملری وکاف فارسیه ایله ایکی معنایه در اول بمعنی
صاحب بخت ومسعود طالع شیخ سعدی بیت نیك وبد چون همی باید
مرد خنك آنکس که کوی نیکی برد * ثانی بمعنی سرد عربیده برد دیرلر کمال
خجندی بیت باشد اینها حرکات خنك وباد سری * که دران روضه کنی کشته
شبستان کستاخ

* سنکچه دی طولی یه قاره خشف *

سنکچه * سینك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه نك وجیم فارسیه نك فتحلری
وهاء رسمیه ایله طولی که بخچه وتکرك دخی دیرلر عربیده برد دیرلر * خشف
خا وشین معجمه تینك فتحلری وفا ایله بمعنی برف که عربیده ثلج ترکیده قار دیرلر

* اولدی یانمق ار یمك سوز وکداز *

سوز * سین ممدوده نك ضمی وزای معجمه ایله سوختن یاخود سوزیدن لفظندن
اسم مصدردر وامر حاضر ووصف ترکیبی دخی اولور عالمسوز کبی * کداز
کاف فارسیه نك ضمی ودال ممدوده نك فتحی وزای معجمه ایله کداختن
وکدازیدن لفظندن اسم مصدردر وامر حاضر ووصف ترکیبی دخی اولور
جانکداز کبی استاد لطیفی بیت تا نمودی زحب شیوه وناز * کار من شد بدرد سوز
وکداز

* سوخته یانمشه دی یالکه تف *

سوخته * سین ممدوده نك ضمیله سوختن لفظندن اسم مفعولدر همدخی
حروقه که قاو معناسنده کلور شیخ سعدی بیت درسوخته نتوان نهان
داشتن آتش * ماهیچ نکفتیم وحکایت بدرافتاد * تف * تاء فوقیه نك
فتحی وفا ایله یالك وپرتو وروشنی معناسنه حکیم خاقانی بیت آه من چندان
فروزان شد که کوران نیمشب * از تف این آه سوزان رشته در سوزن کشند

همدخی حرارت معناسنه و بخار معناسنه ده کلور

* صاقسینك آدی سفال اماکیم *

سفال * سینك کسریله صاقسی وچناق وچولمك وامثالی نسنه‌لر که عربیده خاصه فخار وفاخوردیرلر شمس فخری بیت بگاه بخشش از غایت سخاو کرم چه لعل وکوهر نزدیك اوچه سفال همدخی جوزو فستق و بادم وامثالی نسنه‌لرك قبوغنه سفال دیرلر

* مشترکدر عربی ایله خزف *

خزف * خا وزای معجمه‌نبنك فتحه‌لری وفا ایله سفال مذکور معناسنه عربیده وفارسیده علی الاشتراك مستعملدر میر نظمی بیت گهر بود نطقت که دارد شرف * که کفتار می بود اینجا خزف

* قور بغا غوك دی ارغه کاریز *

غوك * غین معجمه‌ء ممدوده‌نك ضمی وکاف فارسیه ایله قور بغا که عربیده ضفدع دیرلر فارسیده وزغ وجغز دخی دیرلر امیر خسرو بیت مکو بشهوتیان ماجرای عشق مبرش * حدیث بحر زغوکی که در شمر باشد

کاریز * کاف فارسیه‌ء ممدوده‌نك وراء ممدوده‌نك کسری وزای معجمه ایله صو یولی که پاك اولسون چرکاب اولسون ترکیده ارق عربیده نهر صغیر دیرلر شمس فخری بیت زلطف طبعش اکر باد وآب رخ یابد زسنك خاره بهر سو رود آن کند کاریز

* دینیدی قابلومبغیه داخی کشف *

کشف * کاف وشین معجمه‌نك فتحه‌لری ایله قبلو بغه که قبلو بغه وطوسبغه دخی دیرلر عربیده سلحفات دیدکلریدر خواجه سلمان بیت اژدهای رایتت دردامن آخر زمان * فتنه‌ها را چون کشف سر درکریبان یافته بوندن بشقه برج سرطان معناسنه و باصی بردق معناسنه ده کلور

* اینجو معناسنه درمروارید *

مروارید * میمك ضمی ورانك سکونی وواو ممدوده‌نك فتحی وراء ممدوده‌نك کسری ودال ایله اینجو که عربیده لؤلؤ ودر دیرلر ابو المعانی بیت حباب باده کلکون بساغر * چو مروارید ولعل اندر کشیده در * دالك ضمیله فارسیده دخی شایعدر نتکم درشهوار دیرلر پك ایو اینجو معناسنه بو یله اولنجه ناظم بحر یك بو بیتنده ایهام حسن وار در فلله دره

* کوش ماهی ایشیدرسك دی صدف *

کوش ماهی * یعنی صدف که ایچنده اینجو اولور امیر خسرو بیت چو لؤلؤ باشد اندر کوش ماهی * سرش را باز کن کردید خواهی * همدخی باصی بیاز بونجقلر که دریا کنارلرنده اولور دوشرب دوه وقاطر یولارلرینه دیکرلر اکا ده کوش ماهی دیرلر معنای ترکیبیسی بالق قولاغی دیمك اولور چونکه کوش قولاق دیو اوتوز برنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کچدی ماهی دیو قطعه‌ء رابعه‌نك بیت ثامننده کچدی بو یله اولنجه ایشیدرسك لفظی دخی بو مقامده ملاحتدن خالی دکلدر فلله دره * صدف * بیانی بو قطعه‌نك عنوانی شرحنده کچدی * فائده صدف ذاتنده قابلو بغه کبی بر حیواندر اکثر هند وچین دیارلرنده اولور ماه نیسان نصفیله یکرمیسی بیننده غالبا اون سکزنجی کوننده دریا یوزنده اغزین آچر یغان یغمور قطرلرندن بر دوشرسه برنك اینجو اولور اکا در یتیم دخی فریده دیرلر واکر ایکی دوشرسه اکا اخوان دیرلر لکن قیمتده اولکنه اصلا مماثل اولماز بوندن صکره اوچ قطریه اوچ اینجو درت اینجو وقس علی هذا حاصلی عددی زیاده اولدقجه بهاسی ناقص اولور حکمت * صدف ابتداء امرده حیوان بعده اینجو یی آلنجه قعر دریایه چوکر اغاچ کوکی کبی بره کوك صالر بعده طاش کبی اولور برطرفه حرکت ایتمز حاصلی اطوار ثلثه صاحبی اولور طور اول حیوانیت که اینجو تحملنه قابل اولمق ایچون طور ثانی شجریت که فی الجمله نمایه قابل اولمق ایچون طور ثالث حجریت که حرکت ایله حمله فساد ایرشماسون دیو عبرت * صدف تحمل در ایچون نیسانك یوم معروفنده یغموردن قطره آلدیغی کونده یلان یور یلری کرك برده وکرك بحرده اغزن آچر حاصلی صدفه دوشن قطره اینجو اولور یلان اغزینه دوشن قطره زهر قاتل اولور قطعه اری الاحسان عند الجود دنیا * وعند النذل منقصة وذما * کقطر الماء فی الاصداف درا * وفی جوف الافاعی صار سما * سبحان الذی تحیر العقول فی عجائب صنعه

* هم ستور اولدی بنك حیوانی *

ستور * سینك وتاء فوقیه‌ء ممدوده‌نك ضملری ورا ایله رکوب حیوانی که دوه وآت وقاطر امثالی شیخ سعدی قطعه آن شنیدستی که وقتی تاجری در بیابانی کذا فتاد از ستور * کفت چشم تنك دنیادار را * یا قناعت پر کند یا خاك کور

* داخی حیوان یه جك نسنه علف *

لفظ علف فی الاصل عربیدر فارسیده دخی شایعدر

* مشترك جمله لسانده صابون *

صابون معروف هر لسانده صابون دیرلر سبب تسمیه سنده شویله روایت ایدرلر که موجدی شمس المعارف صاحبی شیخ عبدالرحمن البونی ابتدا صابونی تصنیف ایتدکده بر مناسب اسم لازم اولمغله اصاب البونی دیدیلر یعنی بونی اصابت ایلدی دیمك اولور بعده مرور ایام ایله تخفیف اولنوب صابون دیدیلر میر نظمی بیت بکیرد وسخ ازغم ماجرا * بصابون باده بشوی سینه را * کذا فی فرهنك شعوری فقیر کوتاهیه مفتیسی صاحب فرائد الفنون عبدالله افندی مرحوم ومغفور له حضرتلرینه بیك طقسان درت سنه سی ایدی سلطانم عند شریفکزده فرهنك شعوری وارمی دیو سؤال ایلدم جوابده بیلرسن بر کذابی که زمان سعادتده موجود اولان صابونی شمس المعارف صاحبنه اسناد ایدردیو بیوردیلر والله تعالی اعلم بحقیقة الحال

* فارسیده کپو که دیرلر کف *

کف * فارسیده ایکی معنایه در اول مطلقا کپوك معناسنه دریانك اولسون غیرنك اولسون ثانی مشاطه لر زنانك ابروسنه سوردکلری وسمه یه دیرلر بو ایکی معناده فانك تخفیفی وتشدیدی جائزدر عربیده کف اوج معنایه در اول ال ایاسی که راحه دخی دیرلر ثانی بمعنی منع وزجر ثالث بمعنی کفایت ایلدی

* اب وجدك کبی جد اوزره اوب *

لفظ جد * فتحیله بمعنی دده کسر ایله بمعنی سعی عربیدر بونده ناظم تحریر باباسنك ودده سنك اهل فضل اولدیغنه اشارت ایلدی

* ایله کسب هنرای خیر خلف *

خلف * لامك فتحیله نتیجهٔ خیرده لامك کسریله نتیجهٔ شرده مستعملدر لکن خیر خلف دیو السنه ده شهرت تکیر اولدیغی تجرید وتأکیده محمولدر

* سیمرغ کوه قافست این قطعه ام رونق *

سیمرغ * عنقا دیو قرق ایکنجی قطعه نك بیت سادسنده کاور مرغ مزبورك کوه قافه نسبتی واردر حتی حضرت اسکندر ذوالقرنین کوه قافه واردقده اسکندره بولوشوب سویلشمش انسان کبی تکلم ایدرایمش دیو قطعهٔ مزبوره نك بیت سادسی شرحنده کاور * کوه * طاغ دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت عاشرنده کچدی * قاف * اوچ معنایه در اول مشهور طاغدر که دنیایی احاطه ایتمشدر فقیرك ریحانیه نام بر قصیده مز وار آنده ابیات مباهات

شاعرانه مزدن بربیت جبل قاف کالم یم ادراکی محیط * فلك اطلس علمم کره دانشه سور * ثانی حروف هجادن بر حرفدر ثالث بمعنی خشك یعنی قوری عربیده بمعنی طویل ودراز هم قرآن عظیم الشانك اسمیدر نظم اللآل کون وبوات وشق ومصحف کورتون قی نحر وبالق * عین وغین وفاء وقاف وکاف ولام ومیم ونون * است * ادات ربطدر کما سبق فی الادوات المرکبة این * بو دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت رابعنده کچدی * قطعه * وهمزه سی قطعهٔ اولی عنوانی شرحنده بیان اولندی * میم ساکن متکلم وحده ایچوندر برونق * لفظندن باء موحده ظرفیت ایچوندر رونق حسن وزینت دیواون بشنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی حاصل معنی بو قطعه م رونقده جبل قافك سیمرغیدر * نکته * کانه بو قطعه یی کوه قافه تشبیه ایلدی چونکه قاف نه کونه دنیایی محیط ایسه بو قطعه دخی معناده دنیا قدر معنیدار الفاظی محیطدر بو تقدیرجه بو قطعهٔ مطبوعه کوه قافك سیمرغنه مشابه اولمش اولدی فافهم

* بوشدر تهی طولی پر صو آب کوزه بردق *

تهی * تاء فوقیه نك فتحی وکسری وهاء ممدوده نك کسریله بوش که عربیده صفر وخالی دیر * پر * باء فارسیه نك ضمی ورا ایله طولی که عربیده مملو معناسنه جغتایده تولون وتولا دیرلر هم دخی کثیر وبسیار معناسنه ده کاور صائب تبریزی بیت چار بازار عناصر پر مکرر کشته است * وقت آن آمد که برچیند این بازارها * آب همزهٔ ممدوده نك فتحی وباء موحده یله صویك مخصوص اسمیدر سراج الدین بلخی بیت آب دارد طبع آتش راست کویی در تموز * فعل آتش خاصیت پیدا کند در طبع آب * بوندن بشقه یدی معنایه دخی کلور اول بمعنی لطافت وملاحت ثانی بمعنی رونق وزینت ثالث بمعنی طرز وروش رابع بمعنی قدر واعتبار خامس بمعنی مراد ومقصود سادس بمعنی طریق وسبیل سابع شهور رومیه دن آخر صیف که اغستوس دخی دیرلر * کوزه بردق معناسنه که عربیده دخی مستعملدر نکته بو مصراعده تهی مقابلی پر اولمغله جمع الاضداد صنعتی واردر فلله دره

* تیره شده بولانق هم جویبار ارمق *

تیره شده * اسم مفعول مرکبدر چونکه تیره بولانق دیو قطعهٔ رابعه نك بیت خامسنده کچدی شده اسم مفعولدر مصدری قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کاور * جویبار * یاء تحتیه نك سکونی ایله ارمق معناسنه که عربیده

نهر دیرلر همدخی آقرصو وکنار آب معنالرینه‌ده کلور اصلنده اسم منسوبدر
چونکه جوی ارمق دیو قطعهٔ رابعه‌نك بیت خامسنده کچدی بار ادات
اسم منسوبدر کما سبق فی الادوات المرکبة میرنظمی بیت پسند اهل دل
فصل بهارست * کنار جویبار وسبزه زارست

✻ اصمرلمق سپردن کوندردی هم فرستاد *

سپردن * سینك کسری وباء فارسیه‌نك فتحی وراٰنك سکونی ایله مصدردر
عربیده تفویض دیرلر سپاریدن کبی * فرستاد * فانك کسریله ماضیدر
مصدری اون ایکنجی قطعه‌نك بیت تاسعنده کچدی

* سچمك کزیدن اولدی داخی ستادن المق *

کزیدن * کاف فارسیه‌نك ضمی وزای معجمهٔ ممدوده‌نك کسریله بمعنی
انتخاب واختیار وتمیز مصدردر * ستادن * سینك کسری وتاء فوقیهٔ
ممدوده‌نك فتحیله مصدردر بمعنی اخذ وقبض

* قاپمغه دی ربودن یلمك دخی دویدن *

ربودن * رانك وباء موحده‌نك ضملری ایله مصدردر عربیده حفظ ترکیده
قاپمق دیرلر قاعده اوزره واو مستقبلاتنده الف ویاء تحتیه‌یه مبدل اولوب ربايد
وربایندە دیرلر * دویدن * دالك فتحی وواو ممدوده‌نك کسریله مصدردر
یلمك وسکرتمك معناسنه عربیده رکض وعدو دیرلر کمال خجندی بیت مادرد
تورسیم که رفتی بصد شتاب * کی عمر رفته کس بدویدن کرفته است

✻ قاچق کریختن هم پوییدن اولدی قوشمق ✻

کریختن * کاف فارسیه‌نك وراء ممدوده‌نك کسرلری وخاء معجمه ایله قاچمق
معناسنه مصدردر عربیده فرار دیرلر مستقبلاتنی خاء معجمه‌نك زای معجمه‌یه
ابدالیله کریزد وکریزنده کلور * پوییدن * باء فارسیهٔ ممدوده‌نك ضمی وباء
تحتیهٔ ممدوده‌نك کسری ایله یلمك وقوشمق معناسنه مصدردر عربیده عدو دیرلر
کمال خجندی بیت این خبرجستن و پرسیدنست * این طلب کیست چه پوییدن
نست   * بوینکسه یه‌دی کودن فرتوت هم بونامش ✻

کودن * کاف فارسیه‌نك فتحی وواوك سکونی ودالك فتحی ونون ایله اون
واحمق معناسنه ضدی زیرکدر سلطان ولد قدس سره بیت بن جهان منزل
بکذشتنیست * دل نهادن درجهان ازکودنیست * بوندن بشقه ایکی معنایه
دخی کلور اول قوجه باشلو بویمز بارکیر ثانی برکوکجه قوشدر که مزروعاتده

وصو کنارلرنده اولور * فرتوت * فانك فتحیله زیاده پیرلکدن بونامش که
عربیده معتوه دیرلر شمس فخری بیت شاه آفاق شیخ ابو اسحق * عقل باری
اوشود فرتوت   ✻ شیدا اولدی بمکدر کالیوه شاشقین احمق *

شیدا * شین معجمه‌نك فتحی وباء تحتیه‌نك سکونی ودال ممدوده‌نك فتحی ایله
اسود اغلبه‌سی یا خود عشق استیلاسی ایله آشفته دماغ اولانه دیرلر کثرت
استعمال ایله دیوانه معناسنه‌ده استعمال اولنمشدر شیخ سعدی بیت چه خوش
کفت شیدای شوریدهٔ * چو آبی که شاید نوشتن بزر * کالیوه * کاف
ممدوده‌نك فتحی ولام ممدوده‌نك کسری وواوك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی سرسم
ومختل الدماغ وابله وشاشقن احمق منوچهری بیت نالهٔ بلبل سحرگاهان باد
مشکبو * مردم سرمست را کالیوه وشیدا کند * همدخی صاغر وکندفهم
معناسنه‌ده کلور   * پیرایه وزیب وزیور آرایش اولدی زینت *

پیرایه * باء فارسیهٔ ممدوده‌نك کسری وراء ممدوده‌نك فتحی وباء تحتیه‌نك فتحی
وهاء رسمیه ایله زینت وبزك ورونق ویاقشق معناسنه پیراست لفظندن اسم
مصدردر حکیم انوری بیت بهتراز کوهر تو دست قضا * هیچ پیرایه برزمانه
نیست * زیب * زاء ممدوده‌نك کسری وباء موحده ایله پیرایهٔ مذکور
معناسنه زیبیدن لفظندن اسم مصدردر خواجه سلمان بیت سایهٔ لطف خدا
شیخ اویس انکه ازوست * زیب وتاج وشرف سلطنت عزت دین کاهی
فرلفظیله مرادف ذکر ایدرلر * زیور * زاء معجمهٔ ممدوده‌نك کسری وواوك
فتحی وراایله پیرایه کبی زینت ورونق وبزك معناسنه کرك التون وکمش وکرك
اقمشه وکرك جواهر حاصلی هرنه ایله اولورسه اولسون * آرایش * مصراع
ثانیده کلان آراستن لفظندن امر آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله
اسم مصدردر بمعنی پیرایهٔ مذکور عرفی بیت تا برم این تحفه بتکمیل عرش
زوکنم آرایش قندیل عرش * بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول بمعنی رسم
وآیین ثانی علم موسقیده برنوع اسمیدر بو الفاظك جمله‌سی مفسردر الا زینت
تفسیردر   * اراستن بزنمك پیراستن طوناتمق *

اراستن * همزه وراء ممدوده‌نك فتحلری وسینك سکونیله بزنمك وتزیین
ایتمك معناسنه مصدردر مستقبلاتی سینك باء تحتیه‌یه ابدالیله آراید وآراینده
کلور بو لفظده رادن صکره الفك حذفیله آرستن دخی جائزدر عنصری
بیت بنام کنیتت آرسته باد * ستایشکاه شعر وخطبه تاحشر * پیراستن

باء فارسیهٔ ممدوده‌نك کسری وراء ممدوده‌نك وسینك سکونی ایله جمیع
فرهنکلرده برتمك وطوتاتمق معناسنه همدخی اغاج وباغ بودامق وزراعت
ایچون تارلا اصلاح ایتمك وچقور طولدرمق معنالرینه ده کلور مصدردر
فاما که فرهنك جهانکیریده پیراستن ضد آراستن ازان جهت که آراستن بمعنی
افزون کردن است وپیراستن بمعنی کم کردن بو معنایه شاهد اولدر که شول
وقت که سلطان محمود خاص ایازه امر ایلدیکه زلفن کسوب کیده‌ره ایاز امری
یرینه کتور بجك سلطان محمود بی تاب اولدیغنی عنصری نظم ایتمشدر رباعی
کرعیب سر زلف بت ازکاستن است * چه جای بغم نشستن وخاستن است
جای طرب نشاط می خواستن است * کاراستن سرو ز پیراستن است

آبستن وسترون یوکلو قصر دیشیلر

آبست * همزهٔ ممدوده‌نك فتحیله یوکلو عورت ویوکلو حیوانه دیرلر عربیده
حامل معناسنه ابو المعانی بیت حوادث را فلك آبست است هر شام
حکمت زای * که صد کونه حوادث زآید از وی پیش خورشیدش *فارسیلر
شب ابستنست دیرلر اللیلة حبلی معناسنه * سترون * سینك وتاء فوقیه‌نك
فتحه‌لری وراءنك سکونی وواوك فتحی ونون ایله قصر عورت وحیوانکه
عربیده عاقر وعقیم دیرلر حسن کاشی درمنقبت علی رضی الله تعالی عنه
بیت کر نبودی ذات پاکش آفرینش راسبب * تا ابد حوا سترون بودی
وآدم عذب * نکته ناظم تحریرك دیشیلری دیو تصریحنده ایرککه سترون
دینمز ایمش دیو اشارت واردر تنکم ترکیده قصر دینمدیکی کبی فافهم

طوغماغه دینندی زادن هم زاستن طوغرمق

زادن * مصدردر طوغمق وطوغرمق معناسنه هم لازم وهم متعدی
اولور عربیده تولد وولادت دیرلر شیخ سعدی بیت پشت دوتای فلك راست
شد از خرمی * تا چو تو فرزند زاد مادر ایام راز استن * زای معجمهٔ ممدوده‌نك فتحی
وسینك سکونی ایله طوغرمق معناسنه مصدردر مستقبلانی سینك یاء تحتیه یه
ابدالیله زاید وزانده کلور *اورمق زدن لکد زن تپمه اوز یجی یعنی*

زدن * زای معجمه‌نك ودالك فتحلری ونون ایله مصدردر اورمق معناسنه
هرنه اولورسه اولسون مستقبلانی خلاف قیاس اوزره نونك داله تقدیمیله
زند وزننده کلور * لکدزن * وصف ترکیبیدر یعنی چفته زن یعنی تپمه
اورنجی که قاطر ودوه امثالنده استعمال اولنور چونکه لکد لامك وکافك

فتحلری ودال ایله تپمه که ایاق ایله اورمق معناسنه انسانده اولسون حیوانده
اولسون زن وصف ترکیبی اوله رق اون بشنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کچدی

چکمك کشیدن اولدی انکیختن قوپرمق

کشیدن * کافك فتحیله چکمك معناسنه مصدردر عربیده جر وسحب دیرلر
میر نظمی بیت چو برکل بنفشه رسیدن کرفت * ز نجیر دل را کشیدن کرفت
انکیختن * همزه‌نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیهٔ ممدوده‌نك کسری
وخاء معجمه ایله مصدردر قوپارمق معناسنه ابو المعانی بیت چو باغبان فلك دید
قامت خوبت * بدست رشك برانکیخت سروها از باغ * بوندن بشقه اوچ
معنایه دخی کلور اول بمعنی دور کردن ثانی بمعنی پیدا کردن ثالث بمعنی برکشیدن

اوینارایکن بوتولمق معناسی باختن هم

باختن * باء موحدهٔ ممدوده‌نك فتحی وخاء معجمه‌نك سکونیله مصدردر لعب
معناسنه در رقص معناسنه دکلدر مثلا کوی وچوکان وشطرنج وقمار اوینامق
کبی کمال اسماعیل بیت مهرها چشم کردانی وباریها بری * تو حریفی شوخ
چسمی با تو نتوان باختن * لکن اوینارایکن بوتلمق تعبیری دخی غالبا مصححات
ناظمدندر فافهم * مستقبلاتنده خاء معجمه زایه قلب اولنور بازد وبازنده دیرلر اما
بو قول نعمة الله وحلیمی وامثالی کمسنه‌لرك قولیدر فاما که مولانا شارح کلستان
ودیوان حافظ اولان سودی مرحوم بوسوزه راضی اولمیوب باختنك مضارعی
بازد کلمکه سبب ندر انجق بازد بازیدن لفظندن اولمق فصاحت
وبلاغته انسبدر دیدی وحق یدنده در تنکم مقدمه ده بیان اولندی

بازیدن اوینامقدر بازیچه در اویجق

بازیدن * باء موحدهٔ ممدوده‌نك فتحی وزای معجمه ایله مصدردر اویون
اوینامق وکیر وایتمك واوچمق معنالرینه * بازیچه *اسم تصغیردر چونکه
بازی اویون دیو یکرمی اوچنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کچدی چه ادات
تصغیردر کما سبق فی الادوات همدخی بازیچه نازکلك وخرده کاری وملعبه
معنالرینه ده کلور مثلا نظیریٔ بخاری بیت صنعت بازیچه چندست
ومارا همچون طفل * بهر دفع کریه مشغول تماشا ساخته

مستفعلن فعولن مستفعلن فعولن

یعنی بو قطعه بحر رجز مثمن الاجزادندر لکن عروضی وضربی وایکی حشولری
خبن وقطع ایله‌در * حقه توکل ایدن دائم اولور موفق *

بونده اولان کلمات معروفه‌در *قطعهٔ کافی که معنی راکند اکسیر رنك*

قطعه بیانی قطعهٔ اولی بیاننده کچدی *کافی* حرف کافه منسوب معناسنه‌در همدخی کیمیا ارباب کاف دیو تعبیر ایدرلر بو مقامده اکا دخی رمز وایما واردر بونلاردن بشقه کاف کافتن لفظندن یارمق معناسنه اسم مصدر اولور هم دخی امر و وصف ترکیبده اولور کمال پاشا زاده مرحوم دقائق نام کتابنده یازمشکه ارباب لغت کافی شکافله تفسیر ایتمشلر لکن فرقی وار ایدو کین بلمامشلر چونکه کافده ایری بلوب کتمك لازم دکلدر انجق یارقدر اماشکافده آیرلمق لازمدر لسان عربده فصم ایله قصم کبی لکن بنه مجاز ایری مقامنده استعمال اولنورلر *که* ادات ربط دیو ادواتده کچدی *معنی* معلوم *را* ادات مفعولدر کما سبق فی الادوات المرکبة *کند* ایدر دیو الی اوچنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کلور *اکسیر* بوزن قطمیر کیمیا معناسنه عربیده و فارسیده مستعملدر *رنك* کونه دیو برقطعه نك بیت خامسنده کلور حاصل معنی کافه منسوب برقطعه که معناسی کیمیا رنکی ایلر یعنی کیمیا رنکی ویرر

شیوه کردر جلوه‌لی نازك کوزلدر شوخ وشنك

شیوه کر* اسم فاعلدر جلوه‌لی معناسنه چونکه شیوه جلوه دیو اون اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی کر ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة همدخی شیوه کر محبوب ظریف معناسنه ده کلور ابو المعانی بیت تنها نکند عاشق ازین جود توفریاد *عالم همه آشوب باین جلوه کری داد *شوخ* شین معجمه ممدوده نك ضمی وخاء معجمه ایله یعنی نازك وکوزل وکشاده رو وآسوده طبع ولطیفه کو وحاضر جواب وشاطر کار بو معنالر بری برینه قریبدر خواجه حافظ بیت فغان کین لولیان شوخ وشیرین کار وشهر آشوب *چنان بردند صبر از دل که ترکان خوان یغمارا* همدخی شوخ چرك معناسنه ده کلور تکم شوخ کین دیرلر چرکین معناسنه *شنك* شین معجمه ایله بوزن رنك یعنی دلبر شیرین حرکات ومحبوب پری صفاتکه دلبر شوخ وشنك دیرلر خواجه سلمان بیت جوان شنك وسماع وسماع جنك وشراب * شراب لعل صبوح وصبوح عیش بهار* بوندن بشقه بش معنایه دخی دیرلر اول یعنی قطاع طریق ثانی یعنی خرطوم فیل ثالث تخوملق خیار که بوستانده ایقورلر رابع یعنی درخت وسرو خامس یعنی مکابره ومجادله

عشوه نازو بوس او پوشدر شرم اوتنق عارننك

عشوه عینك کسری ایله یعنی نازو غنج ودلال خواجه حافظ بیت عشوه مید ارکه ازکوی ارادت *نروم دید آخر که چنان عشوه خریدیم وبرفت* بوس باء ممدوده نك ضمیله او پوش معناسنه عربیده قبله دیرلر لکن فارسیده باء موحده فارسیدر تعریبله عربیده عربیه در فافهم اصلنده بوسیدن لفظندن اسم مصدر در وصف ترکیبی دخی اولور دامن بوس کبی وامر حاضر دخی اولور مثال امر میر نظمی بیت بوس خاك درش ای نسیم وقت سحر* رشیام حسرت دل عرضه ده بخاك نیاز *شرم* شین معجمه نك فتحی ورانك سکونی ومیم ایله یعنی حیا وحجاب لطیفی بیت شد بچکانم که در آداب رخت *شرم جوانم بکذا رد زنان* هم دخی آلت رجل معناسنه ده کلور *ننك* نون اولانك فتحی ونون ثانیه نك سکونی وکاف فارسیه ایله عار وناموس میر نظمی بیت نیست پرواهر کرا از ننك و عار *نیست آدم هر کزا وعاقل مدار

بیوه طول کرمیده قرمشدر زبقجی سعتری

بیوه* باء موحدهٔ ممدوده نك کسری وواوك فتحی وهاء رسمیه ایله طول عورتکه بیوه زن دخی دیرلر مولانا جامی بیت هیچ غم نیست کرش غصب کنان *شحنهٔ ده کشد از بیوه زنان* عربیده ارمله چغتایده تول دیرلر *کرمیده* کاف فارسیه نك فتحیله کرمیدن لفظندن اسم مفعولدر قرمش معناسنه *سعتری* سینك فتحی وعینك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وراء ممدوده نك کسریله زبقجی عورت معناسنه اصلنده اسم منسوبدر چونکه سعتر زبق معناسنه آخرنده کی یاء نسبیه در مولانا جامی بیت نفس راند از کلوکین ذکر زنان سعتری *فارغست انکس که قوت اوزنان وسعترست

هم زبق آدی مچاچنك اولدی داخی چیرچنك

مچاچنك* میمك وجیم فارسیهٔ ممدوده نك وجیم فارسیه نك فتحلری ونونك سکونی وکاف ایله ترکیده زبق دیدکلری آلتدر که عورت بللرینه بغلیوب بربرلرینه جماع ایدرلر آلت رجله مشابه اغاجدن یاخود دریدن ایدوب اوزرینه قطیفه چکرلر عورات عرضی خوفیله زعملرنجه کویا زنادن قاچوب بونی استعمال ایدرلر شمس فخری بیت کند اعدای جاهت ماده ونر *مغر ودست نقل وپا مچاچنك* چیرچنك* جیم فارسیهٔ ممدوده نك کسری وزای معجمه نك سکونی وجیم فارسیه نك فتحی ونونك سکونی وکافله بودخی زبق معناسنه

کان جماع آلت معهوده نك آدی نره در

کان ❊ کاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله بمعنی جماع ابو المعانی بیت سرفرو چون کیردار دهر که باشد کان دوست ❊ با حصوصا باشد اورا کان کردن پیره زن ❊ نره ❊ نونك وراء مشدده ومخففه نك فتحلری وهاء رسمیه ایله بمعنی آلت رجل یعنی ذکر انسان بوندن بشقه بش معناسی دخی وار در شکم یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت ثانی شرحنده کچدی

❊ فرج کس هم آب پشت اولمش منی ارکن ملنك

کس کافك ضمی وسین ایله بمعنی فرج زن یعنی موضع معهودهٔ نسوان عربیله مشترکدر شاعر بیت ز چر کس آمده وغارت اواس کرده ❊ دو برك کل بهم آوردونام کس کرده آب پشت ❊ ترکیب اضافیدر بمعنی نطفه یعنی منی ابو المعانی بیت آن قدر دارد فضائل از نیا واز پدر ❊ آرد از سرچشمهٔ عرفان کویا آب پشت ❊ معنای ترکیبیسی ارقه صویی دیمکدر چونکه آب صو دیو فرقنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی پشت ارقه دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی ❊ ملنك ❊ میمك ولامك فتحلری ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله بمعنی مرد مجرد یعنی ارکن که عربیده عذب دیرلر بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول باشی واباغی آچق وچبلق معناسنه شاه داعیٔ شیرازی بیت صفات نورتو رومی رخان بسته نقاب ❊ صفات ظلمت توزنکیان عور وملنك ثانی نهی حاضر در اقسمه معناسنه

❊ کورنا بینا ودغسر باشی طازلق کل کچل ❊

نابینا ❊ بمعنی کور یعنی اعمی خواجه سلمان بیت درا دراك کمالات خرد چندانکه میکوشد ❊ همان مقداری می باید که از آیینه نابینا ❊ اصلنده مرکبدر چونکه نادات نفیدر بینا کورنجی دیو قطعهٔ اولی نك بیت ثالثنده کچدی کور ❊ اعمی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی انجق نابینا کوزسز طوغان معناسنه عربیده اکا کمه دیرلر اما کور صکره دن اولانه دیرلر دیو بیت مز بورشرحنده کچدی لکن بو مقامده تفسیر اولد یغی ترکیده مطلقا اعمی یه کور دیو شبوعه مبنیدر ❊ دغسر ❊ دالك فتحی وغین معجمه نك سکونی وسینك فتحی ورا ایله باشنده قیل اولمیان آدم ترکیده اکا طاز لق دیرلر کذا فی فرهنك جهانکیری بوندن منفهم اولان دغ لفظی قیلسز ونو یسر معناسنه ایمش ❊ کچل ❊ کافك وجیم فارسیه نك فتحلری ولام ایله باشی کل آدم معناسنه که عربیده اقرع دیرلر شریف تبریزی بیت زسر کدام کچل شوره

ربخت وز کون ربخ ❊ که باشدت زپی نوره آهك وزرنیخ ❊ همدخی اکری اباقلو آدم وحیوان معناسنه وبر مخصوص جانور معناسنده کلور

❊ کر صاغر دیرلر چولاغه چنك دی طوپاله لنك ❊

کر ❊ کافك فتحی ورا ایله صاغر که عربیده اصم واطراش دیرلر ❊ چنك جیم فارسیه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله چولاق که عربیده اشل دیرلر بوندن بشقه سکز معنایه دخی کلور اول بر معروف ومشهور آلت لهو معناسنه ثانی بمعنی خمیده یعنی اکری ومنحنی ثالث بمعنی چنکال رابع بمعنی قلاب عموما وقلاب فیل خصوصا بو درت معنایه حکیم سوزنی بیت پیران چنك پشت وجوانان چنك زلف ❊ در چنك جام باده ودر کوش بانك چنك خامس نام نکارنامهٔ مانی که ارچنك لفظندن مخففدر سادس درنده قوشلرك طرناغی سابع مزامیردن بر مشهور مزمار در ثامن طریق استعاره ایله پنجهٔ انسانه ده دیرلر ❊ لنك ❊ لامك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله طوپال که عربیده اعرج واغسق معناسنه وآلت رجل معناسنه ده کلور

❊ قرمزی سرخ سیاه قاره یشل سبز آق سفید ❊

سرخ ❊ خصوصیله بمعنی لون احمر عارضه ومعروضه اطلاق اولنور طالب آملی بیت رسید از آتش می چهره چون کلستان سرخ ❊ بخون اهل وفا دست سرخ ودامان سرخ ❊ همدخی زنجفره وزنجفره دن یاپلان مرکبه ده دیرلر سیاه ❊ وسیه اظهارها ایله قاره معناسنه که عربیده اسود دیرلر بوندن بشقه التی معنایه دخی کلور اول بچکین سرخوشکه سیه مست دخی دیرلر ثانی بمعنی غلام هندی وچاکر حبشی ثالث خطوط سبعهٔ جام جمدن برینك اسمیدر رابع بمعنی شوم ونحس خامس اسفند یارك برسیاه رنك آتنك اسمیدر سادس مصنفات زردشتدن بر کتاب نامیدر ❊ سبز ❊ یشل معناسنه که عارضه ومعروضه اطلاق اولنور عربیده اخضر دیرلر بوندن بشقه یدی معنایه دخی کلور اول سیاه چرده محبوبه دیرلر بوایکی معنایه هاتفی بیت درختان سبزش همه دلپسند ❊ چو سبزان رعنای بالابلند ❊ ثانی بمعنی سیاه صافی ثالث پولادکبی ازرق اللون اولانه دیرلر رابع بمعنی تیغ جوهردار خامس بمعنی خنجر سادس دموردن اولان جوشن معناسنه سابع بمعنی چشم کبود ثامن بمعنی چاروجن سفید ❊ سینك کسریله بمعنی ابیض که عارضه ومعروضه اطلاق اولنور همدخی فاء مضمومه یاء فارسیه ایله سپید دخی بو معنایه در

* كوك كبود صارى زرد بويه فام كونه رنك *

كبود * كافك فتحى وباء موحدهٔ ممدوده نك ضمى ودال ايله كوك رنك كه
عربيده ازرق ديرلر عارضهٔ ومعروضه اطلاق اولنور ابو المعانى بيت
ميرود بر اوج هردم دود دل * زانكه بسته آسمان رنك كبود * همدخى برماوى
قوزى دريسى كه اعلاسى خراسانده اولور قلپق ايدرلر * زرد * صارى
لون كه عارضهٔ ومعروضه اطلاق اولنور عربيده اصفر ديرلر شاعر بيت
روى زرد وجامهٔ زرد وريس زرد قلتبان در زعفران غلطيدهٔ * فام * فاء
ممدوده نك فتحى وميم ايله بويه معناسنه در لكن اكثرى كلمه آخرينه لاحق اولوب
اوچ جهتدن استعمال اولنور اول لون ورنك جهتدن مناسبتى اولان
نسنه لر ايله مثلا ازرق فام وسبز فام ديرلر مراد رنكى بياندر خواجه حافظ
بيت ساغر مى بر كفتم نه تا زسر * بركشم اين دلق ازرق فام را * ثانى طعم
جهتيله مير خسرو بيت نوا سازى كه بودش بار بدنام * ندامت ساخت
آروز انكبين فام * ثالث جنسيت جهتيله خواجه حافظ رباعى انصاف
بده اى فلك مينا فام * تا زين دو كدام خوبتر كرد خرام * يا مهر جهانكرد
قواز مشرق صبح * يا ماه جهانكير من از جانب شام * بوندن بشقه ايكى
معنايه دخى كلور اول بمعنى دين مثل وام ثانى خراسان مضافاتندن بر ولايت
آديدر حتى اكمل الشعرا شهاب الدين فامينك جاى ولادتيدر * رنك * معروف
كونه كه لون معناسنه محتشم كاشى بيت صد رنك بو العجب هست در حسن
ليك از انها بالا تر از سياهى بالاى چشم ابرو * بوندن بشقه اوتوز ايكى
معنايه دخى كلور اول بمعنى حصه ونصيب ٢ بمعنى عيب وشين ٣ بمعنى
رنج ومحنت ٤ بمعنى قوت وزورى ٥ بمعنى جان وروح ٦ بمعنى شتر قوى كه
تبايع ايچون بسلرلر يعنى ديشى دوه يه اشرمق ايچون ٧ بمعنى ذهب يعنى
التون ٨ بمعنى نفع ومنفعت ٩ بمعنى حالت واحوال ١٠ بمعنى چاره
وامداد ١١ بمعنى طمع واميد ١٢ بمعنى ژنده يعنى ثوب مرقع وخرقه ١٣
بمعنى طرز وروش ورسم ١٤ بمعنى بز كوهى يعنى طاغ كچيسى ١٥ بمعنى
مكر وحيله ١٦ بمعنى رستن يعنى بيتمك مثلا خودرو اولان نباته خودرنك
ديرلر ١٧ بمعنى خوبى ونيكى ١٨ بمعنى خوشى ١٩ بمعنى خجلت وشرمنده كى
٢٠ بمعنى خون يعنى قان ٢١ بمعنى رونق كار ٢٢ بمعنى مايهٔ اندك ٢٣
بمعنى زر وسيم ٢٤ بمعنى مبسر وقار ٢٥ بمعنى والى وخداوند ٢٦ بمعنى

بدبوو كريه الرايحه ٢٧ بمعنى نقطه ٢٨ بمعنى شيرين كار ٢٩ بمعنى خلاخل
٣٠ بمعنى خشم وغضب كه خجالتدن عارض اولور ٣١ بمعنى شبيه ومانند
٣٢ بمعنى خبانت * كونه * فارسيدر تركيده شيوعى حسبيله تفسير
قلندى كونا كون كبى نكته بو بيتده جمع الاضداد صنعتى واردر

* منج وزنبور آرى كندو قوغان بال انكبين *

منج * ميمك فتحى ونونك سكونى وجيم ايله بمعنى زنبور عموما شرف شفروه بيت
قهر اندر دودهٔ غوغا بيان * همچنان دوديست در منج آشيان * وبمعنى
زنبور عسل خصوصا استاد منجيك بيت هرچند حقير سخنم عالى وشيرين
آرى عسل شيرين نيايد مكر از منج * زنبور * آرى معناسنه در لكن
بال آريسى اوليوب نيشتر شديد صاحبى صارى آرى اولديغنى تصحيح ايلمشلردر
عربيله مشتركدر شاعر بيت كه يافت اين قصب سكرى بقامت نى * كه دوخت
اين عسل خرقه برقد زنبور * كندو * كاف فارسيه ايله بال قوانى كه ايچنده
آرى بال ايدر شاعر بيت قلم زنبور وكاغذرا چو كندو * حروفش همچو
شهد انكبين است انكبين * همزه نك فتحى ونونك سكونى وكاف فارسيه نك ضمى
وباء موحدهٔ ممدوده نك كسرى ونون ايله بال كه عربيده شهد وعسل ديرلر

* طتلو نوشين آجى تلخ وزهر نيش وهم شرنك *

نوشين * نون ممدوده نك ضمى وشين معجمهٔ ممدوده نك كسرى ونون ايله بمعنى
شيرين وطتلو خواجه سلمان بيت آن خداوندى كه چون از عدل ميزان سخن
درتن نوشين روان نوشين روان مى آورد * بو معناده فقط نوش دخى ديرلر
تلخ * تاء فوقيه نك فتحيله آجى كه عربيده مر ديرلر خواجه حافظ بيت بدم
كفتى وخرسندم عفاك الله نكو كفتى * جواب تلخ ميزيبد لب لعل شكر خارا
نيش * نون ممدوده نك كسرى وشين معجمه ايله ايكى معنايه در اول زهرناك
حيوانلرك ايكنه سى وعقرب وزنبور امثالى شيخ عطار بيت زنيش پشه سازد
ذو الفقارى * چنان كز عنكبوتى پرده دارى * ثانى فصاد نشترندن مخفف در
كمال پاشازاده مرحوم بونده دخى يورر كه نيش سورى نسنه در حتى دشتى
طكوز ديشى نه ده ديرلر كذا فصله الشعورى فاما كه ناظم تحريرك زهر ايله
تفسيرى مجازيدر فافهم * شرنك * شين معجمه نك ورانك فتحلرى ونونك
سكونى وكاف فارسيه ايله زهر معناسنه عربيده سم كبى ملا وقوعى تبريزى
بيت آنچنان هوش زبانيده زدلها است كه كام * شهد را وقت تماشا شناسد

چوشرنك * زهر * دخی فارسیدر عربیده سم ترکیده آغو دیرلر لکن ترکیده
شیوعی حسبیله تفسیر قلندی شیخ سعدی بیت رشکم از پیرهن آید که در اغوش
تو خسبد * زهرم از غالیه آید که باندام تو ساید بوندن بشقه زهر فارسیده
غضب وخشم معناسنه وغم وغصه معناسنه ده کلور عربیده شکوفه معناسنه در

* خرس آیو بوزینه میمون سك کوپکدر کرك قورد *

خرس * خاء معجمه نك کسری ورانك سکونی وشین ایله آیو که عربیده دب
دیرلر میر نظمی در صفت ابله وکول بیت چنان کرد ند تعلیم وتفهیم * که
نتواند کند چون خرس تقلید * بوزینه * باء فارسیهٔ ممدوده نك ضمی وزای
معجمهٔ ممدوده نك کسری ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله میمونکه کبی دخی دیرلر
عربیده قرده معناسنه بونده زای فارسیه ایله بوژینه دخی جائزدر * سك
کاف فارسیه ایله کوپك اولدیغی معلوم عالمیاندر * کرك * کاف فارسیه نك
ضمی ورانك سکونی وکاف عربیه ایله قورد که عربیده ذئب وسرحان دیرلر
شیخ سعدی بیت عاقبت کرك زاده کرك شود * کرچه بادمی بزرك شود

* شیر ارسلان دلکی روباه ودخی قپلان پلنك *

شیر * شین معجمه نك بین الفتح والکسر اماله سی ایله ارسلان معناسنه عربیده اسد
دیرلر وچوق اسامیسی دخی واردر اما کسرهٔ صریحه ایله سود دیو اوتوزیدنجی
قطعه نك بیت سابعنده کچدی * روباه * راء ممدوده نك ضمی وباء موحدهٔ
ممدوده نك فتحی واظهار ها ایله دلکو که عربیده ثعلب دیرلر اوچ نوعی اولور
بیاض وصاری وسیاه اعلاسی سیاهدر غایت ذی قیمت اولور طالب آملی بیت
چو عدل او کند امداد عاجزان شاید * که پوست بن راتن شیر بر کشد روباه * دلکی
کورکی تازه جوانه ومحرور المزاجه مناسب دکلدر اما پیر واختیاره وبارد المزاجه
نافعدر جغتایده تلکو دیرلر * پلنك * باء فارسیه نك ولامك فتحلری ونونك سکونی
وکاف فارسیه ایله قپلان که عربیده نمر کبی شعوری مرحوم بو لفظی کاف
عربی ایله ضبط ایلدی فاما که شیخ سعدی ناظم تحریر کبی کاف فارسیه
قافیه سنده ایراد ایلدی قطعه کرچه شاطر بود خروس بجنك * چه زند پیش
بازو روبین چنك * کربه شیرست در کرفتن موش * لیك موشست در مصاف
پلنك * جائز که ایکیسیده مروی اوله شوقدر که شیخ سعدیه اقتدا اعلا اقتدادر

* قور بغایه دی وزغ قبلومبغایه سنك پشت *

وزغ * واوك وزای معجمه نك فتحلری وغین معجمه ایله قور بغا که عربیده

ضفدع کبی فارسیده غوك وجغز دخی دیرلر * سنك پشت * قبلومبغا که عربیده
سلحفات کبی هاتفی بیت کروهی چو کفت سفیهان درشت * وطن سنکلاخ
وخورش سنك پشت * معنای ترکیبیسی طاش ارقه لو دیمکدر چونکه
سنك طاش دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت تاسعنده کچدی پشت ارقه دیو یکرمی
بدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی مناسبت خفیه دکلدر

* ینکجه خرچنك وکرپی خارپشت وپنجه چنك *

خرچنك * خاء معجمه نك فتحی ورانك سکونی وجیمك فتحی ونونك سکونی وکاف
فارسیه ایله ینکج که عربیده سرطان دیرلر شاعر بیت چو برزد سر چنك
خرچنك مور * جهان کشت روشن بسان بلور * خارپشت * سکون را ایله
کرپی که عربیده قنفذ دیرلر اصلنده سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر دیکن
ارقه لو معناسنه چونکه خار دیکن دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثالثنده
کچدی پشت قد سبق آنفا مناسبت ظاهره در شاعر بیت فتاده بر آن پهن دشت
درشت سرنا تراشیده چون خارپشت * چنك * طقوز معنایه دربری پنجه
معناسنه که قوش پنجه سی اولسون انسان پنجه سی اولسون شیخ نظامی بیت
ره بط باز تیز آهنك میرند * برقص کبك شاهین چنك میزند * باقی
معنالری بو قطعه نك بیت رابعی متن وشرح خنده کچدی

* کبك ککلك اتمجه باشه طوغان شهبازه هم *

کبك * کافك فتحی وباء فارسیه نك سکونی وکاف فارسیه ایله ککلك که عربیده
حجل وقبجه دیرلر خواجه سلمان بیت در زمان تو هر آن باز که رفت در پی کبك
رشته کم کرد ز حسرت سرانکشت کزید * باشه * باء موحدهٔ ممدوده نك
وشین معجمه نك فتحلری وهاء رسمیه ایله بوزن لاشه اتمجه دیدکلری ایجی
قوش که عرب تعریب ایدوب باشق دیدیلر هاتفی بیت ز باشه چه اندیشه
دارد عقاب * سها چبست زد بلند آفتاب * شهباز * مشهور پادشاهلر
عندنده معروف طغان که عربیده بازی دیرلر شاعر بیت بکف شهباز
ودرز براسب تازی * سلاح آرسته بخودی بازی

* چایلغك آدی غلیواژ وزغن طورنا کلنك *

غلیواژ * غین معجمه نك فتحی ولام ممدوده نك کسری وواو ممدوده نك فتحی وزای
فارسیه ایله چیلاق قوشی معناسنه که عربیده حداءة دیرلر شاعر بیت مکوای
زاژخای بیهده ژاژ * بانك بدتر ز بانك غلیواژ * زای فارسیه موقعنه جیم عربی

ایله غلبواج دخی مرویدر * زغن * فتحتین ایله غلبواژ مرقوم معناسنه عجیبه منقولدر که بو قوش التی ماه ارکك والتی ماه دیشی اولور ایمش وهو علی کل شئ قدیر امیر خسرو بیت بهر این مردار چندت کاه زار کاه زور * چون غلیواجی که شش مه ماده وشش مه نرست * بعضیلر دیرلر که بر ییل ارکك و بر ییل دیشی اولور حکیم انوری قطعه عنقا که زنازك منشی جای نکه داشت * هر کز طرف دامنش از عار تر آمد * وز هر زه دوی سر چو بهر جای فرو کرد * یکساله زغن ماده و یکساله تر آمد * لطیفه برکسنه بو چیلاغك حالی عجبا واقع میدر دیو بر ظریفه سؤال ایدنجه ظریف جوابنده بو مقوله نسنه یی تصحیح بر قاج سنه چیلاق اولمغه محتاج دیو الزام بیوردیلر کلنك * کاف فارسیه نك ضمی ولامك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله طورنه قوشی که عربیده کرکی دیرلر

* یای کمان زه کرش پیکان دمرن نوك اوچ *

کمان * معروف یای که عربیده قوس دیرلر هم دخی برج قوسه اطلاق ایدرلر حکیم فردوسی بیت بسلم اندرون جست زاختر نشان * ستاره زحل بود وطالع کمان زه * اظهار ها ایله یای کرشی که عربیده وتر دیرلر خواجه سلمان بیت چواز شست بکشاد خسرو کره * زهر کوشه برخاست آوازه * بو بیتده صنعت تجنیس واردر معناسی خسرو یایه کشاد و یرنجه عسکر دخی هر طرفدن کریشه کشاد و یردی بوندن بشقه التی معنایه دخی کلور اول تحسین معناسنی افاده ایدر زهی کبی ثانی بمعنی خوش ثالث بمعنی کریبان یعنی یقه رابع بمعنی کنار وطرف خامس بمعنی اغریکه عورت اوشق طوغوررکن اولور سادس زهیدن لفظندن امردر * پیکان * باء فارسیه ایله اوق دمرنی ومزراق حربه سی طالب آملی بیت خدنك آتشین پیکان اوکاندر دل اعدا * خیالش حلقهٔ چشم زره را کرده مژکانی نوك * نونك فتحی وواوك سکونی وکاف فارسیه ایله هر سوری نسنه نك اوجی معناسنه قلم وتیر ونیزه ودیکن وقیل وامثالی عموما وخصوصا شمس فخری بیت چو کیرد شهنشه قلم در بنان * رخ شیر کردون بخار د بنوك

* هم نشان آماج اوقدر ناوك وتیر وخدنك *

آماج * همزه ومیم ممدودتینك فتحلری وجیم ایله اوق وامثالی نشانه معناسنه عربیده هدف کبی لطیفی بیت هر تیر که از شصت قضا وقدر آید * پیش تن بدخواه شهنشه شده آماج * بوندن بشقه بش معنایه دخی کلور اول قیلدن برطوربه ایچنه پنبه قویوب اوق اتمغه انکله مشق ایدرلر ثانی باغجوغی ثالث

ارباب زراعت آنلر ندن بر آلتدر رابع بمعنی تخت شاهی خامس بر فرسخك یکرمی درت بولکنده بر بولوکی معناسنه * ناوك * واوك فتحیله اوق معناسنه عموما عربیده سهم کبی وقوغوش اوقنه دیرلر خصوصا که زنبرك ایله اتیلور شمس فخری بیت دیدهٔ دوست انور روشن باد * سینهٔ خصم پر زناوك چرخ * بو نده تجنیس واردر که ایهام معناسنه چونکه خصوصیله اولیجق زنبرك اوقی اولور زیرا چرخ زنبرك معناسنه در عمومیله اولورسه فلك معناسنه اولان چرخك اوقی دیمك اولور تیر * اوق دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی ومعنای سائره سی دخی انك شرحنده بیان اولندی مناسبتلریله اولدیغندن تکرار عد اولنمادی * خدنك * خاء معجمه ودالك فتحلری ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله اصلنده قاین اغاجنك اسمیدر که اندن اوق ایدرلر حتی اندن دوز یلان اوقه تیر خدنك دیرلر صکره کثرت استعمال ایله تیر حذف اولنوب خدنك اوقه علم اولمشدر حضرت مولانا بیت جمله ادراکات بر خرهای لنك * اوسوار باد پران چون خدنك * نعمة الله نسخه سنده کرپی اوقنه دخی پنکجه ده خدنك دیرلر دیو واقعدر فاما که شعوری مرحوم استعاره طریقیله کرپی اوقنه خدنك دینسه جائزدر اما اینکجه مناسبتی یوقدر دیو طعن ایلدی فقیر ظن ایدرم که مشترك اولسون نه فساد وار شعور یوق

* دزد خرسز ایب رسن آور کتور آویز آص *

دزد * دالك ضمیله خرسز معناسنه که عربیده سارق دیرلر هم دخی دزدیدن لفظندن اسم مصدر وامر حاضر دخی اولور میر نظمی بیت نکو بوده است آنجا دزد بد نام * که دزد د سرمهٔ از چشم بهرام * رسن * فتحتین ایله ایب که عربیده مشترکدر ابو طالب کلیم بیت شهاب دائم از رشك رای روشن او * همی به پیچد بر خود چو تاب داده رسن * للشیخ بهاء الدین العاملی بیت من فی لم یعشق الوجه الحسن * قدم الرجل الیه والرسن * آور * همزهٔ ممدوده نك وواوك فتحلری ورا ایله آوریدن لفظندن امر حاضردر مطلق کتور معناسنه تکم وصف ترکیبی اولدیغی حالده یکرمی برنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی آویز * همزهٔ ممدوده نك فتحیله اص معناسنه امر حاضردر هر نه اولورسه اولسون کمال خجندی بیت نازکی ولطف دزد نداز بنا کوش تو در * غوطها در آب دادند آنکه هش آویختند * مصدری آویختن لفظیدر مستقبلاتنده جاء معجمهٔ نك زای معجمه یه ابدالیله آویزد وآویزنده * تتمه * بعض نسخه ده دزد

خرسزایب رسن اصمق دخی آو یختن واقع اولمشدرلکن اول افیددر فانظر

یول کسیجی راه زن شهر تلوسی شنك ومشنك

راهزن* وصف ترکیبیدر یعنی قطاع طریق چونکه راه یول دیو اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت ثامننده کچدی *زن* وصف ترکیبی اولدیغی حالده اون بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی هم دخی راهزن سرود کوی ومطرب معناسنه ده کلور *شنك* شین معجمه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله مشنك* میمك وشین معجمه نك فتحلری ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله بو ایکی لفظدن هر بری برمشهور راهزن آدلری وعلملری ایدی صکره مرور ایامله هردزد و راهزنه اطلاق اولندی حکیم سوزنی بیت ای خسرو سیادت برملکت شرف* ملك تو بی مخافت تاراج دزد وشنك* هم دخی شنك دلبر شیرین حرکات وپری صفات معناسنه ده کلورحتی دلبروشوخ وشنك دیرلر

* بمشه دیرلر سوار و یول دوریجی رهنورد *

سوار* سینك ضمی وواو ممدوده نك فتحی ورا ایله یعنی فارس وخیال وراکب خواجه سلمان بیت هرسواری بوده کاهی جمله در دشت نبرد *آهن کوهی روان در عرصه کاهی محشری* رهنورد* یول دوریجی و یورغه آت معناسنه وصف ترکیبیدر چونکه راه یول معناسنه کما سبق آنفا * نورد* نونك وواوك فتحلری ودال ایله نور دیدن لفظندن امر حاضر و یاخود اسم فاعل مخففدر شاعر بیت اسب تازی بود چندان رهنورد* وقت رفتن میرساند چرخ کرد

هم یان کتمك پیاده رفتن اکلنمك درنك

پیاده پاء فارسیه نك کسریله یانکه عربیده راجل معناسنه بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول برنوع کل ثانی شطرنج قطعه لرندن برقطعه که عربیده بیدق دیرلر ثالث برنوع سکوتدر *رفتن* رانك فتحیله کتمك معناسنه مصدرکه عربیده رواح وذهاب دیرلر تکلم ماضیسی قطعهٔ ثانیه ده وتاسعه ده کچدی مستقبلاتی خلاف قیاس اوزره فانك واوه ابدالیله رو دورو نده کلور امیناءی نجفی بیت رفتن نکو نبود چو رفتی ببزم خیر* خواهی بنوش باده وخواهی نماز کن* درنك* دالك کسری ورانك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله یعنی آرام وثبات یعنی اکلنمك همدخی خلود وابدی معناسنه ده کلور بو ایکی معنایه حکیم فردوسی بیت چوسازی درنك اندرین جای تنك* شود تنك برتو برتو سرای درنك* بونلردن بشقه درت معنایه دخی کلور اول یعنی وقت

وساعت وزمان ثانی یعنی رنج ومحنت ثالث ساز وناقوس وشکستن چینی وشیشه صداسی رابع درنکیدن لفظندن امر حاضر واسم مصدر ووصف ترکیبی اولور

فهم ودانسته اولور قران ایچنده سرفراز

فهم* معروف * دانش* علم دیو اون التنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی* قران* معروف* سرفراز* ایکی معنایه در اول یعنی ممتاز ومقبول ثانی یعنی قد وبالا وقامت بلند ایکی معنایه میر نظمی بیت شده در حسن وخوبی راسر افراز* بباغ حسن شد سر وسرافراز* اصلنده وصف ترکیبیدر سرافراز لفظندن مخففدر همزه برای تخفیف حذف اولندی چونکه سر باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی افراز افرازیدن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر

* کیم اوقورسه بو کتابی باشنه طاقسون چلك *

* قطعه درلام همالش بجهانست محال *

قطعه درلام* مثلی قطعهٔ اولی عنوانده کچدی* همالش* ونك مثلی دیمکدر چونکه همال مثل دیو بو قطعه نك بیت ثانی عشرنده کلور شین معجمه ضمیر غائبدر کما سبق فی الادوات البسیطة* بجهانست محال* دنیاده محالدر معناسنه چونکه باء موحدهٔ مفتوحه یعنی فی کما سبق فی الادوات* جهان* یعنی دنیا کما سبق مراراست ادات ربطدر کما سبق فی الادوات المرکبة محال معلوم حاصل معنی لام جقنده اولان قطعه نك دنیاده مثلی ونظیری محالدر

غازه کلکونه قرزلجه که ایدر رخلری آل

غازه* غین معجمهٔ ممدوده نك وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله قرزلجه که زنانك رخلرین آنکله آل ایدرلر بونده زای فارسیه ایله غاژه دخی مرویدر عربیده غمره دیرلر میرخسرو بیت کلکونه مرادانست سیه رویی کونین* غازه بجز از لعبت فرخار نباید* بوندن بشقه اوچ معنایه دخی کلور اول یعنی ندا وصدا ثانی یعنی بیخ دم وبیخ پر یعنی قو یرق وقناد کوکلری ثالث یار یغه چاقدقلری چوی کلکونه* ایکی کاف فارسیه نك ضملریله مرقوم قرزلجه معناسنه غازه کبی خواجه سلمان بیت برعارض نسرین چو زند صبح سپید* کلکونه کند باغ رخ لاله ستا زاغین معجمه ایله کلغونه دخی بو معنایه درهاء رسمیه یی حذف ایله کلکون دخی جائزدر اصلنده سیاه چشم کبی وصف ترکیبیدر کل رنکلو معناسنه چونکه کل معروف کونه رنك دیو فرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

* وسمه قاشه چكيلان راستغه دير لر بكه خال *

وسمه * واوك فتحى وسينك سكونى وميمك فتحى وهاء رسميه ايله چويد يپراغيكه
زنان عجم دوكوب وقينادوب قشلرينه سور رلر سياه ايدرهم قاشلرينك بياض
قيللرينه خضاب ايدرلر تركيده اكا راستغ وخداد ديرلر خواجه سلمان * بيت كه
ازقوس قزح يابى هوا را وسمه رنك ابرو * كه از نجم وشجر يبنى زمين را آسمان آسا
خال * بك معناسنه كه عربيله مشتركدر فارسيده شام وشامه كبى محبوبلرده
بك مقبول اولمغله شعرا استعارات ومجاز ايله مدح ايدرلر نقدر سياه وايرى
اولسه مقبولدر مير نظمى بيت آن خال سياه عنبرآكين * از مردم ديده بود رنكين
بوندن بشقه طقوز معنايه دخى كلور اول يعنى جفت ثانى برقوش كه جثه سى
قارغه كبى اتى طعمده قازانه بكزر ثالث يعنى تر وسهم رابع يعنى سياه خامس
يعنى ابر بارنده سادس يعنى نشان روى سابع شتر بزرك ثامن برديمانك رنوعنه
ديرلر تاسع يعنى اثر وخبر بماشرهند پادشلرينه ديرلر عربيده رادر مادره خال ديرلر

* بر ولايت آديدر فرخار كه دلبرى چوق *

فرخار * فانك فتحى ورانك سكونى وخاء معجمهء ممدوده نك فتحى ورا ايله ولايت
تركستانده برشهرك اسميدر محبوبلرى غايت چوق اولور لطيفى بيت بفرخار
در ماهروبان بسى * چنان شهر مردم نه بيند كسى * بوندن بشقه ايكى معنايه
دخى كلور اول بر مشهور بتخانه در بويله منقولدر كه يتمش عدد قزلر اولور
نفسلرين بت خدمتنه وقف ايلشلر ايچلرندن برى اولسه انك مثلى برجيله دختر
دخى كتورررلر اعظم خدمتلرى بودر كه اكر بر كافر كلوب اول بتلره سجده ايلسه
بعده اول بتخانه راهبلرى مزبوره قزلرى عرض ايدرلر هر قنغسنه ميل ايدرسه
اول قز اكا التفات ايدوب خلوته كيروب مراذين حاصل ايدر زعمنده چوق
خدمت ايدوب وچوق ثواب تحصيل ايتمش اولور ثانى مصراع ثانيده كلان
فرخان معناسنه چونكه او معناهم را ايله وهم لام ايله لغتدر

* هر طرفدن صالنان صاچه ديورمش فرخال *

بو معنايه كا فله فرخاك دخى ديرلر كتاب السامى فى الاسامى ده
فرخال اى الشعر الذى لا جعودة فيه يعنى اول صاچكه قورحق اولميه

* چشم زخم اولدى نظر دكه اعوذ بالله *

چشم زخم * كوز دكمك معناسنه كه عربيده اصابت عين ديرلر عين دخى ديرلر ابو
المعانى بيت ثلاث عقد ثريا ز بهر دفع كزند * ز چشم زخم زمانه بكردنش آويخت

اصلنده زخم چشم ايدى تخفيف ايچون مضاف اليه تقديم اولندى
معناى تركيبيسى كوز يارهسى ديمكدر چونكه چشم كوز ديو يكرمى بدنجى
قطعه نك بيت اولنده كچدى زخم ياره ديو فرق سكز نجى قطعه نك
اون بدنجى بيتنده كلور * نكته * نعوذ بالله قولنك تفسيرده دخلى بو قدر
فاتحه كه يعنى حق حديثنه اشارت ايلدى ولله دره

* دشمنك داخى قنا يورمه سى صانوسى شكال *

شكال * شين معجمه نك فتحى وكاف ايله يعنى مكر دشمن وحيلهء عدو كه اشكيل
واشكل دخى ديرلر حضرت مولانا بيت چون ارقم ازدرون همه پر زهر از برون
جر كبش رنك رنك شكال شكن ببند * همدخى حيوان اياغنه اوردقلرى
كوستك عموما وآت اياغنه اوردقلرى كوستك خصوصا
مجمع الفرسده شكال يعنى شغال ديو مسطوردر

* قيروان كوكارك اطرافى ستاره يلدز *

قيروان * قاف ممدوده نك كسرى ورانك سكونى وواو ممدوده نك فتحى ونون
ايله يعنى اطراف آسمان خواجه سلمان بيت اى رسيده عدلت اندر غرهء
صبح شهاب * همچو نور آفتاب از قيروان تا قيروان * همدخى مشرق وغرب
طرفلرينه يعنى برجانبدن برجانبه وارنجه معناسنه ده كلور مجمع الفرسده اطراف
معموره معناسنه در عربيده لشكر عظيم معناسنه وقافله وكاروان معناسنه
فاحفظ * ستاره * سينك كسرى وناء فوقيهء ممدوده نك فتحى ورا ايله اختر كبى
يلدز معناسنه عربيده نجم وكوكب كبى جمعى ستاكان كلور اختران كبى
كانه ذى روح منزلنه تنزيل اولنور ياخود اهل فرس كوكبه ذى روح ديو اعتقاد
ايدرلر اوله مير نظمى بيت چنان روشن شده كويا كه روز ست * ستاره هر يكى
مشعل فروزست * بوندن بشقه بش معنايه دخى كلور اول برنوع چار كه
زنان باشلرينه اورتر لر ثانى مسطره كه انكله جدول چكرلر ثالث اوچ قيللى
طنبوره رابع يعنى پرده قارك اوچنجى او بونى معناسنه خامس يعنى
بخت وطالع بو معنى يلدز واسطه سيله در

* يكى آى ماه نو اولدى عربى آدى هلال *

ماه نو * عربيده هلال معناسنه اصلنده مركبدر چونكه ماه آى ديو قطعهء
خامسه نك بيت اولنده كچدى نو يكى ديو قرق يدنجى قطعه نك بيت ثانيسنده
كلور همدخى استعاره طريقيله محبوبلرك قاشنده ماه نو ديرلر بوندندر كه

برکسنه برکسنه دن نفع کوردکده ماه نو بروی اودیدم لفظیله ضرب
مثل ایدرلر خواجه حافظ بیت عیداست وموسم کل ویاراندر انتظار
ساقی بروی شاه ببین ماه نوی بیار

* چشم سوزن دیمه مفهومیدر ایکنه دلکی *

چشم سوزن * ایکنه وچوالدوز دلکی معناسنه عربیده سم الخیاط کبی شمس
فخری بیت بوده چوچشمهٔ سوزن بچشم اعدایت * ز بس بلا ومحن عالمی
بدین فرخار * معنای ترکیبیسی ایکنه کوزی دیمکدر چونکه چشم کوزدیو
آنفا کچدی سوزن ایکنه دیو فرق بدنجی قطعه نک بیت سادسنده کلور

* هم او معناده دخی اوق کزی اولمش سوفال *

سوفال * سین ممدوده نک ضمی وفاء ممدوده نک فتحی ولام ایله ایکی معنایه در اول
ایکنه وچوالدوز دلکی خصوصا وسائر امثالی دلکی عموما ثانی اوق کزی
معناسنه شمس فخری قطعه نیافت ازفلک ملک چون شهنشه مهر * زست
درچمن عدل همچو شاه نهال * چو غرق کشته زسهم تو جانهای کمان * بغیره
نکرفت ایج دردهان سوفال * همدخی سفال کبی ساقسی معناسنه ده کلور

* ادی عنقا قوشنک وار ایسه سیمرغ ایمش *

سیمرغ * سین ممدوده نک کسری ومیمک ضمی ورانک سکونی وغین معجمه ایله
عربیده عنقا دیرلر برعظیم الهیکل وعجیب الخلقة برقوشدر حضرت سلیمان
علیه الصلوة والسلامک دیوانده حاضر اولور ایمش اندن صکره بنی آدم
کورمدی وربع مسکونه چقمدی دیرلر بعض روایتده حضرت اسکندر
ذوالقرنین کوه قافه واردقده اسکندره بو اوشوب سوییلمش انسان کبی تکلم
ایدر جمله طیورک پادشاهی اول ایمش العلم عندالله تعالی الحالة هذه
بین الناس موجود الاسم ومعدوم الجسم دیو معروف ومشهور اولدیغنه
ناظم نحریر وار ایسه قولیله اشارت ایلدی فلله دره

* قنادک باشلری شهپر دخی او یله شهبال *

شهپر * هانک سکونی ایله بمعنی رأس الجناح خواجه حافظ بیت شکر
خدا که بازدرین اوج بارکاه * طاوس عرش میشنود صیت شهپرم
اصلنده ترکیب اضافیدر تخفیف ایچون آخر مضاف اسکان اولندی قنادک
اعلاسی معناسنه چونکه شه شاهدن مخففدر هر شیئک ممتازی واعلاسی
دیو قطعهٔ رابعه نک بیت رابعی شرحنده کچدی پر * باء فارسیه نک فتحیله

قناد معناسنه * شهبال * دخی هرجهتله شهپر کبیدر فاحفظ

* دیشی آیو یه چقل کاهیجه طاغلرده آشوب * مرهون

* طوغرر آیو او حیوانی که دیرلر کرشال *

کرشال * کاف فارسیه نک فتحی ورانک سکونی وشین معجمهٔ ممدوده نک
فتحی ولام ایله برنوع حیوان وحشی که آیو ایله چقالدن تولد ایدر چقال آیویه
اشجه اولمقوله بو العجب حیوان متولد اولور ایکیسندن دخی نصیب خاصیتی
واردر ابو المعانی قطعه طرفه شخص حرامزاده شود * کر بکویند نام
او کرشال * مادرش بوده خرس بدهیأت * پدرش دزدکار همچو شغال

* خاکسار اولکه طوز وطپراغه بولاشمش اوله *

خاکسار * اسم منسوبدر چونکه خاک طپراق دیو یکرمی بنجی قطعه نک بیت
سادسنده کچدی سار ادات نسبتدر علی ماسبق فی الادوات المرکبة ابو المعانی
بیت آن همای اوج استغنا مکر روزی بلطف * سایه انداز سر این خاکساران
مبشود

* ایق التنده سورنمش دیه لنمش پامال *

پامال * اصلی باء عجمیه ایله پای مال ایدی وصف ترکیبیدر چونکه پای ایاق
دیو یکرمی بدنجی قطعه نک بیت رابعنده کچدی مال مالیدن لفظندن امر
حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر همدخی پامال لفظی استعاره طریقیله
زبون وحقیر معناسنده استعمال اولنور میر نظمی بیت شدم پامال جور
چرخ غدار * که آه وناله شد شام وسحر کار * ابو المعانی بیت پای مال غم
هجران تو بودم اکنون * مدد م کر ترسی حال دکرکون باشد

* دیندی آموختن اوکرنمکه کسب ایلمکه *

آموختن * همزهٔ ممدوده نک فتحی ومیم ممدوده نک ضمی وخاء معجمه ایله ایکی
معنایه مصدردر اول اوکرنمک واوکرتمک معناسنه هم لازم وهم متعدی اولور
عربیده تعلیم وتعلم کبی بو تقدیرجه اوکرنمک لفظی نون ایله اوقونسه لازم
اولور تاء فوقیه ایله اوقونسه متعدی اولور حاصلی خط مساعددر فلله دره
ثانی کسب ایلمک معناسنه مستقبلاتی خاء معجمه نک زای معجمه یه ابدالیله آموزد
وآموزنده کلور

* هم حرام اولدی شفور دخی مراد حلال *

شفور * شین معجمه نک وفاء ممدوده نک ضملری ورا ایله بمعنی حرام که ضد
حلالدر همدخی بورسق دیدکلری جانور معناسنه ده کلورکه مزبور
حیوان دوکد کجه سیمرد ایکی معنایه بروجه تشویش ابو المعانی بیت هرکه

از تیر شفور کرد دروی * نام مردی شفور باد اورا * مسراد میمك فتحی وسینك سکونی وراء ممدوده نك فتحی ودال ایله یعنی حلال میر نظمی بیت هرانکس را به نیکی بود معتاد * همه کارش شود تحصیل مسراد

* صاچق افشاندن ور یختن اولمش دوکمك *

افشاندن * فتحله صاچق وسپالمك وسلکمك معناسنه مصدردر افشاندن کبی مستقبلاتی افشاند وافشانده کلور * ریختن * راء ممدوده نك کسری وخاء معجمه نك سکونیله دوکمك معناسنه مصدردر عربیده صب کبی مستقبلاتی خاء معجمه نك زای معجمه یه ابدالیله ریزد وریزنده کلور کمال خجندی بیت خواهیم نقد جان وسر در پای جانان ریختن * در خاك کویش خون اشك از چشم کریان ریختن

* پرشده طولمش اولان پك طولیدر مالامال *

پرشده * اسم مفعول مرکبدر چونکه پر طولی دیو قرق فتحی قطعه نك بیت ولنده کچدی شده اسم مفعول بسیطدر مصدری قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کلور * مالامال * ایکی مال میاننده الف توسل ایله زیاده طولی معناسنه درشمس فخری بیت کرفته عرصهٔ مکرم ثبات میلامیل کشیده طبع جام هوات مالامال * فاما که فقط لفظ مال یعنی قرار وآرام ومالیدن لفظندن امر واسم مصدر ووصف ترکیبدر

* اولدی قالیچه نهال کچه نك آدی نمد *

نهال * نونك وهاء ممدوده نك فتحلری ولام ایله یعنی بساط وفراش یعنی قالیچه وکچه واکا مشابه نسنه * نمد * نونك ومیمك فتحلری ودال ایله کچه معناسنه عربیده لباد کبی هاتفی بیت خروشی چو ابر بهار ازستم * نکردن نمد کرده از دیده کنم

* هکبه خرچین وغرار ایمش اوقیل قاره چوال *

خرچین * جیم فارسیه ایله کانه یاء تحتیهٔ نسبیه ونون موکده ایله هکبه معناسنه که عربیده عیبه دیرلر فارسیده وعربیده وترکیده خرج دیرلر * غرار غین معجمه نك وراء ممدوده نك فتحلری وراء ثانیه ایله معروف کچی قلندن طوقنمش چوال که اکثری قاره اولغله تغلیبا قاره ایله تقیید ایلدی

* یاشده کیم اولسه برابر اکا همزاد دینور *

همزاد * سکون میم ایله یعنی همسن وهمسال یعنی یاشداش بوندن بشقه ایکی معنایه دخی کلور اول یعنی رفیق زاد وزواده نری برمحلده اوله ثانی اهل

فرس زعمنجه برولد دنیایه کلنجه برجنی دخی دنیایه کلور ایمش دائما اکا همراه وهمنشین اولور ایمش اول جنه همزاد دیرلر چونکه هم یعنی مع کما سبق فی الادوات المقدمهٔ زادزادن لفظندن اسم مصدردر تولد معناسنه

* دخی مانند کبی مثل ونظیر اولدی همال *

مانند * یعنی مثل ونظیر تنکم قطعهٔ ثانیه نك بیت خامسنده کچدی لکن تکرار عد اولنماز چونکه بومقامده همال لفظنه مشبه اوله رق تفسیر داخلنده در فاما که سابقده مفسردر * همال * هانك ومیم ممدوده نك فتحلری ولام ایله یعنی مثل ونظیر مانند کبی طالب آملی بیت عدیل خواهی در ساحه زمانه عدیل همال * جویی در عرصهٔ جهان همال همدخی محبت ومودت معناسنه ده کلور * مثل ونظیر * عربیلردر اصطلاحده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی

* غصه دن ایکلمه فکر ایله شکر ایت حقه * تفسیر ترجمه در

* شکر ایزدکن از اندوه میندیش ومنال *

شکر * معروف * ایزد * همزهٔ ممدوده نك کسری وزای معجمه نك دخی کسری ودال ایله حق تعالی نك اسماء شریفه سندندر کذا فی فرهنك شعوری لکن محل آخرده زاء معجمه نك فتحی وکسری جائزدر لکن فتح فصیح کسر شایع دیو رسیدهٔ نظر اولمشدر شیخ سعدی بیت اول دفتر بنام ایزد دانا قادر روزی رسان حی وتوانا * کن * قطعهٔ سادسه نك بیت اخیرنده کچدی از * یعنی من کما سبق فی الادوات المرکبهٔ * اندوه * همزه نك فتحی ونونك سکونی ودال ممدوده نك ضمی واظهار ها ایله یعنی غم وغصه * میندیش * همزه نك فتحیله اندیشدن لفظندن نهی حاضردر اوائلنده کی ادات نهی اولان میم مفتوحه اواثله داخل اولنجه الفات اوائله یاء تحتیه یه منقلب اولسی قاعدهٔ مقرره در * منال * دخی نهی حاضردر مصدری مالیدن لفظیدر اولنده کی میم ادات نهیدر کما سبق فی الادوات البسیطهٔ

* این قطعه را کشیده ام از میم در رقم *

این قطعه * قطعهٔ رابعه عنوانده کچدی * را * ادات مفعولدر کما سبق فی الادوات المرکبهٔ * کشیده ام * همزه نك فتحیله اسم مفعول صیغه سی اوزره ماضی متکلم وحده در همان نواجلدن میمدن مقدم اولان همزه مفتوحه در قرق بجی قطعه نك بیت سابعنده کچن کشیدن لفظیدر چونکه احیانا ماضی

فارسیده اسم مفعول صیغه سی اوزره کلور لکن مش معناسنی متضمن اولور
کما ذکره السودی رحمة الله علیه * ازمیم * مثلی قطعهٔ اولی عنوانده کچدی
در بمعنی فی کما سبق ایضا * رقم * فتحتین ایله یازی و یازلمش ونشان اولمش
معناسنه ابو المعانی بیت قضا که درد غم درازل رقم کرده * برای صورت حسن
تو اقلم کرده * حاصل معنی بو قطعه‌نی حرف میمدن رقه چکمیشم

❀ کاتب دبیر وخامه وکلك اولدی هم قلم ❀

دبیر * دالك فتحی و باء موحدهٔ ممدوده‌نك کسری و را ایله بمعنی کاتب که بناغ
دخی دیرلر عنصری بیت بوسه دادن نامش بمدح درعنوان * فرور و بصبر
ازدیده سوی دست دبیر * خامه * بمعنی قلم که یازی یازرلر هاتفی بیت این نامه که
خامه کرد بنیاد * توقیع قبول روز پش باد * بوندن بشقه اوجه معنایه دخی کلور
اوّل بمعنی صراحی ثانی یغن که کومه اولمش نسنه ثالث قلدن طوقنمش او
معناسنه * کلك * کافك کسری ولامك سکونی وکاف ثانیه ایله کافك ایکیسیده
عربیه‌در قلم اولان قامشه دیرلر خصوصا حکیم انوری بیت کلکت چه
قابلیست صاحب قران نطق * یعنی که نفس ناطقه در جنبش انکنست
وهر قامشه دیرلر عموما حضرت مولانا بیت نه هر کلکی شکر دارد نه هر زیری
زبر دارد * نه هر چشمی نظر دارد نه هر بحری کهر دارد * بعض نسخه‌ده کلك
شول قامش که یونلمامش اوله عربیده یراعه دیرلر یونلدقدنصکره یازو یازمغه
صالح اوله خامه دیرلر بویتدن فهم اولنور نویسنده از کلك چون خامه کرد
شری مادر روشنك نامه کرد * قلم * تراشیده وناتراشیده سنه علی الاطلاق
شاملدر فی الاصل عربیدر فاما که فارسیده وترکیده شیوعی حسبیله تفسیر
قلندی همدخی تقدیرازلی یه ده قلم دیرلر ابو المعانی بیت شدنی شد چون
شد آخر زچه فریاد کنی * در قلم از بد و نیك هرچه که میرفت قلم

❀ مکتوبك آدی نامه یازلمش نوشته هم ❀

نامه * شول مکتوبکه اولنده یاخود آخرنده اسم یازلمش اوله وکتاب
معناسنه‌ده کلور شرفنامه وشهنامه کبی ترکیده‌بتی دیرلر همدخی سیلاب
معناسنه ده کلور * نوشته * نونك وواوك کسرلریله اسم مفعولدر نتکم
ماضیسی قطعهٔ عاشره‌نك بیت رابعنده کچدی

❀ کزلك قلمتراشه وعینك دی کوزلکه ❀

کزلك * کاف فارسیه‌نك فتحی وزای معجمه‌نك سکونی ولامك کسری وکاف ایله

برنوع قلمتراشدر که اوجی کیرو دونمش اولا انکله غلط حك ایدرلر اکرچه
مشهوری فتح لامله درامافرهنك جهانکیریده کسرایله ضبط اولنمشدر حکیم
خاقانی بیت کزلك شاه سعد ذابح دان * که بمریخ مانداز کهراو * عینك
عینك فتحی و یاء تحتیه‌نك سکونی ونونك فتحی وکاف ایله کوزلك که هرشیئی
ایری کوسترر ظهوری بیت توان دید راز درون بی نقاب * اکر عینك آرد قدح
ازحباب

* پشم دوات کرچه دیمش لیقه‌یه عجم *

پشم دوات * میمك کسریله شمش فخری و بعض اصحاب فرهنك دوات
لیقه سی دیو تفسیر ایلدیلر ومعنای ترکیبیسی دخی بویله در اما شرفنامه ده
کیجه‌لرده صبحه قریب اولان برودت دیو واقعدر معنای ترکیبیسی ایسه
بونی اقتضا ایمز چونکه پشم یوك دیو قطعهٔ تاسعه‌نك بیت تاسعنده
کچدی * دوات دالك و واو ممدوده‌نك فتحلری وتاء مثنات فوقیه ایله
معروف ترکیده دخی مستعملدر میر نظمی بیت چونزدیك بوده دوات
وقلم * نوشته بر آن نامهٔ پرستم عربیده دوات دیدکاری کبی محبره دخی دیرلر
کرچه کاف فارسیه‌نك کسری ورانك سکونی وجیم فارسیه‌نك فتحی وهاء
رسمیه ایله مفرددر مذکور لیقه معناسنه کذافی نعمة الله

* درهم اودرکه بورتشه قارش بورش اوله *

درهم * دالك فتحی ورانك سکونی وهانك فتحی ومیم ایله دوریلوب جمع
اولمق مثلا یوز بورتشوب قارش بورش اولمغله روی درهم کشید دیرلر حکیم
انوری بیت تاره درهم نیاید کرد کیت * ثابت ارکان ز زخرم استوار
واینجتمکدن کنایه ایدوب درهم شد دخی دیرلر

* بر بیرینه یاپشمش اولانه دینور بهم *

بهم * بر برینه متصل اولان شیلره دیرلر چونکه هم بمعنی مع باء موحدهٔ
مفتوحه آداندر کما سبق فی المقدمه

* دیوان خانه آدیده تالار ایمش دخی *

تالار * تاء فوقیه ولام ممدودتینك فتحلری و را ایله دیوان خانه که درت
یاخود زیاده عمود اوزره وضع اولنمش اولا میر نظمی بیت نشسته بسر بر
چارپارا * شده تالار عز و جاه مأوی * فرهنك جهانکیریده درت
صفه‌لو کوشك معناسنه دیو مذکوردر

❀ شبخانه پادشاه سراینده‌کی حرم *

شبخانه * سكون باء موحده ايله حرم سراى پادشاهان ودخى بعض فرهنكلرده اول خانه يه ديرلر كه انده كيجه احيا اولنوب عبادت اولنه كذا فى المجمع معناى تركيبيسى دخى بو يله اقتضا ايدر فافهم چونكه شب كيجه ديو قطعهٔ ثانيه نك بيت سابعنده كچدى خانه ديو قطعهٔ تاسعه نك بيت تاسعنده كچدى

* اولمش پرسته بسلمه عورت مقوله سى *

پرسته * پاء فارسيه نك ورانك كسرلرى وسينك سكونى وتاء فوقيه نك فتحى وهاء رسميه ايله عورت خدمتكاره ديرلر كذا فى فرهنك جهانكيرى مجمع الفرسده فتح باء موحده ايله مرويدر شمدى تركيده اكا بسلمه ديرلر

* چاكر قول اولدى دخى پرستار ايمش خدم *

چاكر * جيم فارسيهٔ ممدوده نك وكافك فتحلرى ورا ايله مطلقا بنده معناسنه اركك اولسون ديشى اولسون ميرنظمى بيت بندهٔ حلقه بكوش فرمانيم چاكر خاندان سلطانيم * پرستار * پاء فارسيه نك ورانك فتحلرى وسينك سكونى وتاء فوقيهٔ ممدوده نك فتحى ورا ايله خدم معناسنه مطلقا فردوسى بيت پرستارزاده نيايد بكار * اكر باشدش خود پدر شهريار * لكن بو بنده جاريه معناسنه در اصلنده وصف تركيبيدر چونكه پرست ماضى صيغه سى اوزره اسم مصدر در اصل مصدرى پرستيدن لفظيدر

* بك قوتلو نسنه اولدى همايون هما كبى *

همايون * اسم منسوبدر همايه منسوب معناسنه واو ونون نسبت ايچوندر لكن قوتلو ومبارك معناسنده حقيقت عرفيه اولمشدر چونكه هما سايه سى مبارك برقوش ديو مشهوردر حتى هر كيمك باشنه سايه سى دوشسه پاشاه اولور ديرلر شيخ سعدى بيت كس نيايد بزير سايهٔ بوم * كرهما از جهان شود معدوم بو تقديرجه همايه بركت لازم كلور همان بو اجلدن ارباب لغت هما وهمايون لفظلرينى مطلقا مبارك وخرم وسعد وعالى معنالرينه استعمال ايلديلر شمس فخرى بيت شكر حق كر شكوه طلعت شاه * طالع سلطنت همايونست خواجه سلمان بيت اى هماى همت ممتاز عنقا يافته * آن همايون مرغ همتا برنيايد بيش از ين * حالا خاندان سلاطين آل عثمان ابدهم الله تعالى الى آخر الزمان حضراتلرينى تعظيمده سائرناسدن تميز ايچون انلره متعلق اولان امورى همايون لفظيله توصيف ايدرلر مثلا طبع همايون وسراى همايون كبى

* وقت مباركه دينلور هم خجسته دم *

خجسته دم * يعنى وقت مبارك مركبدر چونكه خجسته خاء معجمه نك ضمى وجيمك فتحى وسينك سكونى وتاء فوقيه نك فتحى وهاء رسميه ايله يعنى ميمون ومبارك عنصرى بيت مكن خلاف دل از نا خجسته كى برهان * خلاف كردن او بخت ناخجسته بود * بر معناسى دخى بر نوع صارى كلدر وسطنده سياهى اولور * دم * نفس ديو يكرمى طقوزنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كچدى

* خم كوب ديمكدر اكرى خم وكژ دينور دخى *

خم * خاء معجمه نك ضمى وميم ايله كوپكه عربيده دخى كوب همدخى دن ديرلر حتى ميخانه يه خمخانه ديرلر شراب كوپلرى اولمغله ميرنظمى بيت بخمخانه آى و بعشرت بكوش * بيندازساغر بخم مى بنوش * شيخ بهاء الدين عاملى بيت هاتها صهباء من خمر الجنان * دع كؤوسا واسقنيها بالدنان * بو بيت عربيده دنان جمع دندر بوندن بشقه خم مز بور اوچ معنايه دخى كلور اوّل يعنى كوس رحيل كه اكثرى دوه اوزرنده چالارلر ثانى يعنى قبه وكنبد ثالث يعنى خاموش وسكوت فاما كه فتحه له خم بوزن دم اكرى معناسنه كه عربيده منحنى ومعوج ديرلر شمس فخرى بيت خم كردون زطاق حشمت او يافت چون قامت حسودش خم * بوندن بشقه التى معنايه دخى كلور اوّل يعنى صف ثانى يعنى ناشخانه ثالث يعنى طاق ايوان وكمر وعمارت رابع يعنى پيچ وتاب كمند خامس بوكام كه خميدن لفظندن مأخوذ در سادس يعنى كريز وهرب * كژ * كافك فتحى وزاى فارسيه ايله اكرى معناسنه كه خم ثانى كبى جيم ايله كج دخى ديرلر حكيم سنائى بيت خلق سايه است وشاه پرمايه پايهٔ كژ كژ افكند سايه * مقابلى راستدر همدخى احول معناسنه وكژى دند كارى حرير معناسنه ده كلور

* بو كلنوب طولاشمش اولان نسنه خم بخم *

خم بخم * بو ايكى خم ميا ننده باء موحدهٔ مفتوحه الف توسل معناسنه در خم اندر خم دخى بو معنايه در

* پابوشه پايدان ودخى كفش وسر دينور *

پايدان * تركيده جيم ايله پابوج ديرلر عربيده مداس معناسنه اصلنده اسم مكاندر اياق محلى ديمكدر چونكه پاى آيق ديو يكرمى بدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى دان ادات اسم مكاندر كما سبق فى الادوات المركبه پابوش دخى فارسيدر تركيده شيوعى حسبيله تفسير قلندى اصلنده وصف تركيبى ايدى

چونکه پوش وصف ترکیبی اوله رق اوتوز برنجی قطعه‌نك بیت نامنده کچدی
کفش * کافك فتحی وفانك سکونی وشین معجمه ایله پابدان کبی پابوج و باشمق
معناسنه * سر * سینك ضمی ورا ایله کذلك حتی کفشگره سر کردخی دیرلر
وچاروق معناسنه‌ده کلور شمس فخری بیت در بادیهٔ مانده پراز خار
وخسك * نه نان ونه آب مانده ونه کفش ونه سر

* هم جزمه موزه وچاروغك آدیدر شم *

موزه * میم ممدوده‌نك ضمی وزای معجمه‌نك فتحی وهاء رسمیه ایله جزمه که عربیده
جرموق وچغتایده اوتوك دیرلر * شم * فتحتین ایله چاروق معناسنه شاعر
بیت هرانکس که نبود بطبعش کرم * بکف باد عصا و بپایش شم * چاروق
لفظ ترکیدر فارسیده بلکه عربیده مستعملدر شرف الدین یزدی در معمای
چاروق قطعه نقش تصحیف دود سینهٔ من * بردل جان اکر شود ملحق * باز
مجذور بع دامن ما * کر بپایش رسد شود مطلق * توجیه معما بویله درکه
دود عربیدر فارسیده کسر ایله کرم معناسنه کرمدن مراد مصحفی فتحله
کرم اندن دخی مراد عربیسی حارانی دخی نقطه ایله تصحیف ایتدك چار اولدی
جاندن مراد وحدر قلبی واو درچارو اولدی دامن مادن مراد الفدر
الفدن مرادیکی لفظیدر یکی حسابده قرقدر ربعی اون اونك مجذوری یوز
یوزك حرفی قافدر چاروق اولدی فافهم

* مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن *

یعنی بو قطعه صدر وابتداسی اخرب وحشولری مکفوف وعروض وضربی
محذوف اولان بحر مضارعدندر زیرا اصل مضارع مفاعیلن فاعلاتن مفاعیلن
فاعلاتن مرتین چونکه خرب مفاعیلن اولنده میم وآخرندن نون اسقاط
اولنوب فاعیل قالدقده مفعول یرینه وضع اولنجه اکا اخرب دیو تسمیه اولنور
کف یدنجی ساکنی اسقاطه دیرلر که فاعلاتن ومفاعیلن آخرلرندن نون دوشوب
فاعلات ومفاعیل اولمغله مکفوف دیو تسمیه اولنور حذف قد سبق

* رایتکشان علم ومعارف اولور علم *

رایتکشان * بیراق چکیجی معناسنه وصف ترکیبیدر چونکه رایت عربیدر
فارسیده دخی مستعملدر کشان امر حاضر آخرینه الف ونون الحاقیله اسم
فاعلدر مصدری قرقنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کچدی علم ایله معرفت فرقلری
دیباجه‌نك یکرمنجی بیتی شرحنده کچدی * علم * فتحتین ایله سکز معنایه کلور اوّل

شول عالم فاضله دیرلر که بین الناس مشهور اوله بو مقامده مراد دخی بودر ثانی
بمعنی جبل یعنی طاغ ثالث قفتان یقاسنه واوکلرینه دیزدکلری اینجو معناسنه
رابع کاو بحری ترسی یعنی زبلی خامس بمعنی نشان وعلامت سادس ذی قیمت
اثواب واقمشه‌یه اوردقلری تمغا معناسنه سابع سنجف که اثوابك کنارینه
ایتدکلری علم معناسنه ثامن اوست دوداغك یاریغنه وکدیکنه‌ده دیرلر

* قطعه چو مشك ختن بوی دهد در مشام *

قطعه * بیانی قطعهٔ اولی عنوانده کچدی * چو * ادات تشبیهدر کما سبق
فی الادوات المرکبة * مشك * بیانی اللی یدنجی قطعه‌نك بیت ثانیسی شرحنده
کلور ختن * خاء معجمه‌نك ضمی وتاء فوقیه‌نك فتحی ونون ایله مشهور ومعروف
بر مملکتدر که انده بی نظیر قماشلر ومتاعلر ونازك محبوبلر اولور وآهوی مشك
انده چوق اولور حتی مشك ختن دیرلر خواجه حافظ بیت با همه عطر دامنت
آیدم از صبا عجب * کر کذر تو خاك را مشك ختن نمیکند * بوی * قوقو دیو یکرمی
التنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده کچدی * دهد * دهیدن لفظندن فعل
مضارعدر ویرر معناسنه * در * بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة
مشام * میمك فتحیله مشم لفظنك جمعیدر اصلی عربیدر انشالرده
دخی مستعملدر حاصل معنی مشك ختن کبی قطعه مشامه قوقو ویرر

* بام سحر قوشلغه چاشت دی اخشام شام *

بام * باء موحدهٔ مفتوحه‌نك فتحیله بمعنی سحر ووقت صباح شیخ سعدی بیت
بشب دیدهٔ مؤذن شام * دیده این سوی شام وزان سوبام * بوندن بشقه اوچ
معنایه دخی کلور اوّل طام دیو بو قطعه‌ده قریبا کلور ثانی طنبورده بم دیدکلری
قباصدا اوقیل معناسنه ثالث بمعنی وام یعنی بورج * چاشت * جیم فارسیهٔ
ممدوده‌نك فتحی وشین معجمه‌نك سکونی وتاء فوقیه ایله قوشلق وقتی که
عربیده ضحی دیرلر همدخی اولوقتده تناول اولنان طعام معناسنه که عربیده
اول طعامه غدا دیرلر شام بمعنی اخشام که عربیده مغرب دیرلر همدخی اخشام
طعامنه ده شام دیرلر نتکم عربیده عشا دیدکلری کبی ابو المعانی بیت شود خون
جکر روزم مرا چاشت * چنان باشد غم وآلام شامم * وعربیده شام ایکی
معنایه در اوّل بمعنی خال یعنی بك که فارسیله بو معناده مشترکدر ثانی عربستانده
برنیجه شهردن عبارت ولایتدر که دمشق وایالتی وحلب وایالتی بعضیلر عندنده
جانب جنوبی عریش نام محلدن تا جانب شمال وغربده جیحان صوبی

كنـارينه كلنجه جمله شـام اعتبار اولنور اراضئ مقدسه دندر فائده
بو تقـديرجه مسقط رأ سمز اولان البستان قصبه سى اراضئ مقدسه دن
اولور چونكه جيحانك وسطنده در فاما كه مقبره سى وقرنجه او با نام محله سى
اراضئ مقدسه دن اولمسنده اشتباه يوقدر زيرا محلهٔ مزبوره ومقبره جنوب
نهر مزبور ده در چونكه جيحان نهر مصيصه كه منبعى قصبهٔ البستاندن
نصف ساعت بوقروده در سيحان نهر ادنه در جيحون نهر بلخ و بخارا وسمرقند كه
ماوراء النهر مملكتنه وجه تسميه بودر سيحون هندده بر نهر عظيمدر

* چاشته يمك ايمش وقت ضحاده طعام *

چاشته * اختصاص ونسبت ايچون هاء رسميه ايله يعنى طعام مزبور چاشت
قد سبق آنفا

* سايه دينور كولكه يه سايه زده جن طوتان *

سايه * كولكه كه عربيده ظل ديرلر همدخى مازندران ديولرندن بر مشهور ديو
معناسنه خصوصا ومطلق ديو معناسنه عموما هـمان بو اجلدن جن طوتمشه
سايه زده ديرلر وسايه دار دخى ديرلر امير خسرو بيت بسكه زمين شد بعلم سايه دار
ماند چو سايه زدكان بيقرار * لكن بونده اولان سايه دار معناى مزبوره دكلدر
كذافى المجمع

* قوكشويه همسايه دى طعامه دخى ديندى بام *

همسايه * يعنى جار چونكه هم لفظندن معيت ومقارنت معناسى وارسايه
قد سبق آنفـا * بام * يعنى سطح يعنى طام باقى تفصيلى آنفـا كچدى شيخ
نظـامى بيت زحل بربام اواز پاسداران * فلك بردركهش از روز بانان

* باوراينانمق يمين آديده سوكند ايمش *

باور * قطعه اولى نك بيت ثامننده كچن باوريدن لفظندن امر صيغه سى اوزره
اسم مصدردر شيخ سعدى بيت ملحد كرسنه وخانهٔ خالى برنان * عقل
باور نكند كز رمضـان انديشد * سوكند * سينك وكاف فارسيه نك فتحلرى
و واوك ونونك سـكونلرى ودال ايله آند كه عربيده يمين وحلف وقسم ديرلر
مير نظمى بيت همى كيرد سوكند بيزدان پاك * نبودش خبر كشته شه شرمناك

* شاهده ديرلر كواه رهنه كرو بورجه وام *

كواه * كاف فارسيه نك ضمى و واو ممدوده نك فتحى واظهار ها ايله يعنى شاهد
مير نظمى بيت از غم عشق تو شد قدم دوتام * روى زرد وديدهٔ پرخون كواه
اكرو * كاف فارسيه نك كسرى وراتك فتحى و واو ايله يعنى رهن ايكى جهتدن
طـلاق اولنور يادين مقابله سنده اوله ياخود قمار وميسر مقابله سنده اولان

شرط اوله ابو المعنى بيت نرد عشقش را بدل باز يده ام دلدار كفت * غير نقد جان
نمى خواهم كه مى باشد كرو * وام * واو ممدوده نك فتحى وميم ايله يعنى دين يعنى
بورج شـاعر بيت زن مخواهى اكرت دختر قيصر بدهند * وام مستانى
اكر وعده قيامت باشد * همدخى بام كبى سطح معناسنده كلور

* تركى يه فتراك دى كسميه بركستوان *

فـتراك * فانك كسرى وتاء فوقيه نك سـكونى وراء ممدوده نك فتحى
وكاف ايله تركى معناسنه كه عربيده كفل وردف ديرلر جامى بيت صيد راز خم
فتراك آو يخت * جانب پير جنيبت انكيخت * وتركى باغى معناسنده كلور
ديو مر و بدر * بركستوان * باء موحده نك فتحى ورانك سـكونى وكاف
فارسـيه نك ضمى وسينك سـكونى وتاء فوقيه نك وواو ممدوده نك فتحلرى
ونون ايله ايراو زرندن اوردقلرى كسمه معناسنه كمال اسماعيل بيت از تيغ مهر
وناوك انجم خلاص يافت * اين ابلق زمانه ز بركستوان

* زين ايردركه ديزكينه ديرلر لكام *

زين * زاى معجمهٔ ممدوده نك كسرى ونون ايله ايركه عربيده سرج ديرلر
حكيم فردوسى بيت بفرمود تارخش را زين كنند * دم اندر دم ناى زرين
كنند * همدخى زين بوندن معناسنه چونكه ز يعنى من كما سبق اين بوديو
قطعهٔ ثالثه نك بيت رابعنده كچدى * لكام * لامك كسرى وكاف فارسيه ايله
اويان معناسـنه كه كم وديزكين و باشلق مجموعنه ديرلر معربى لجام در
شـاعر بيت طبع را كرچه خوش آيد دلبران شوخ طبع * ضبط از ممكن
نبـاشد همچو اسب بى لكام

* كام دماغه دينور دخى مراد ومرام *

كام * كام لفظنك بو مصراعده كافى عربيدر وايكى معناسى مذكوردر
اوّل دماغ كه اغزك ايچنده اولور عربيده اديك ديرلر بو تقديرجه دماغ دالك
فتحيله در كسريله دكلدر فلا تغفـل ثانى يعنى مراد ومرام بو ايكى معنايه
جامى بيت كسى كه كام درين بحر مينهد پركام * بكام ميرسـد آخر ولى
بكام نهنك * بو بيتده درت كام واردر اوّل يعنى خطوه يعنى آديم ثانى كذلك
ثالث يعنى مراد ومرام رابع دماغ معناسنه در بونلردن بشقه كاف عربى ايله
كام اوچ معنايه دخى كلور اوّل يعنى كوارنده يعنى طعـامى هضم ايدرين
هرنه اولورسـه بعض نسخه ده يعنى لقمهٔ خايده ثانى اغاج كليد معناسـنه

ثالث اغیل که ایچنه قویون وصغر یاتورلر فاتما که کاف فارسیه ایله کام
اوچ معنایه در اول یعنی خطوه در نتکم بو مصراعده مذکوردر

* آدیمه هم فارسی کافله آد اولدی کام *

شاعر بیت کوشه کیران ستوده نام بود * کوچه کردان فراخ کام بود
ثانی یعنی الکام یعنی تخفیفا لام محذوفدر ثالث طماق معناسنه ایضا چونکه
بو معناده کاف هم فارسی وهم عربیدر فاحفظ

* نام دیمك آد ایمش آدی چقان نامدار *

نام * آد معناسنه که عربیده اسم وجغتایده آت دیرلر شیخ سعدی بیت بنام
خداوند جان آفرین * حکیم سخن در زبان آفرین * نامدار * وصف ترکیبیدر
چونکه دار وصف ترکیبی اولدیغی حالده اون بدنجی قطعه نك بیت ثالثنده
کچدی

* شهرت وشانی اولان کسه یه دیرلر بنام *

بنام * باء موحده نك فتحیله یعنی نامدار معروف ومشهور اسدی بیت
سراپردهٔ شاه ایران تمام * بکرد آمده پهلوان بنام * همدخی باء موحده
معیت ایچون اولوب بنام فلان دینسه فلانك اسمیله دیمك اولور

* تربیه سز شخصه ناپخته دیمك اصطلاح *

ناپخته * یعنی تربیه سز چونکه نا ادات نفیدر کما سبق فی الادوات پخته پشمش
دیو مصراع ثانیده کلور ناظم تحریر در قصیدهٔ سخن بیت برالای شاعر
ناپخته لری عصرمزك * نظم رسوایی ایله ایلدی رسوای سخن * همدخی
ناپخته خام یعنی چیك معناسنه ده کلور بلکه معنای ترکیبیسی ده بودر معنای اول
بوندن منقول اولمغله اصطلاح دیو تعبیر بیوردی

* پخته دینور پشمشه جیك دیمه معناسی خام *

پخته * اسم مفعولدر مصدری پاء فارسیه نك ضمیله پختن لفظیدر همدخی
جهان دیده وکرم وسرد کشیده معناسنه مستعار ومصطلحدر ابو المعانی بیت
معنی نتوان کفته تا در نکند سفته * بسیار تعب باید تا خام شود پخته * خام
ضد پخته در طعامده ونانده ومیوه ده مستعملدر عربیده نی دیرلر شرفنامه ده
بی تجربه دیو مسطوردر شاعر بیت صوفی نشود صافی تا در نکشد جامی
بسیار سفر باید تا پخته شود خامی * ابو المعانی بیت تا چند مرا تجربه با جور
وستم در عشق ز ناپخته شدم خام نیم * بوندن بشقه خام التی معنایه دخی کلور
اول شرابك براسمیده خام ثانی یعنی جلد غیر مدبوغ ثالث یعنی کمند رابع

ساز قیلی ایتدکلری ابریشم معناسنه خامس ابریشمدن ایتدکلری دام مرغان
معناسنه سادس خامه دن مخفف قلم معناسنه

* رم سوری دخی رمه ورکشه رمکرده دی *

رم * رانك فتحی ومیم ایله سوری معناسنه که حیواناتدن هر نه سوریسی اولورسه
اولسون حتی انسان جماعتنه ده دیرلر شاعر بیت زهر سور رم آهو ورنك وعزم
زدلها ادم کل زدانیده کرم * عربیده ثله وطائفه دیرلر * رمه * هاء رسمیه ایله
کدلك فردوسی بیت کراین خواسته رو بریزم همه * رمق کرده آزاده شاه رمه
رمکرده * اورکش معناسنه چونکه رم سوری معناسنه اولدیغی کبی اورکمك
معناسنه اولان رمیدن لفظندن اسم مصدردر کرده قطعهٔ ثانیه نك بیت
ثامننده کچن خو یکرده نك کرده سی کبیدر

* دکلنش آرام ایمش یعنی مطیع اولدی رام *

آرام * همزهٔ ممدوده نك فتحیله آرامیدن لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم
مصدردر عربیده قرار وسکون معناسنه امر حاضر دخی اولور ایکی معنایه
سیف الدین زهری بیت ای برده زمن قرار وآرام * زد من بی قرار وآرام
رام * راء ممدوده نك فتحیله یعنی مطیع ومنقاد وفرمانبر همدخی شهور
فارسیه نك یکرمی ایکنجی کونی اسمیدر بو ایکی معنایه مسعود سعد سلمان
بیت رام روز ست وبخت ودولت رام * ای دلارام خیز ودرده جام * بو ایکی
معنادن بشقه بش معنایه دخی کلور اول یعنی عیاش وخوش وقت ثانی
ویسه نام محبوبه نك عاشقك اسمیدر چونکه عاشق مزبورك اسمی رامین
ایدی تخفیف ایدوب رام دخی دیرلر شاعر بیت اکر مرغ جم صید بلقیس
کشت * دل آرام مبز لکه ویسه کشت * ثالث نام پادشاه مملکت سند رابع یعنی
روان خامس برشخصك اسمیدر که چکی اختراع ایتمشدر

* آه وفغان ایتمکه ماتمه شیون دینور *

آه * همزهٔ ممدوده نك فتحی واظهار ها ایله کلمهٔ عذابدر مریض ومعلول
ومتألم کسنه لرك درونلرندن خروج ایدن صوتدر حاصلی اهل درد والم
نفسیدر * فغان * کرچه بو مقامده تفسیر در لکن مفسر اولدیغی حالده
اون التنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی * شیون * شین معجمهٔ ممدوده نك
کسری وواوك فتحی ونون ایله یعنی ماتم ویاس همدخی نوحه وافغان
معناسنده کلور * ماتم * عربیدر فارسیده وترکیده شیوعی حسبیله تفسیر

قلندی همدخی ماتم فارسیده دیشی کوپك معناسنده کلور ایکی معنایه بروجه
ترتیب میر نظمی بیت بخوید کیر کابنده چوماتم * نمی باید اکرماند بماتم

* دخی مراده ایرن کیمسه یه دیرلر بکام *

بکام * باء موحده نك فتحیله در باسی بشام مذکورك باسی کبیدر کام مراد
آنفا کچدی * هرچه بخواهی بجو هرنه دیلرسك دیله *

هرچه * بخواهی بجو بو ترکیب عینیله یکرمی دردنجی قطعه نك بیت
اخیرنده کچدی اکن انده میخواهی بونده بخواهی واقع اولشدر

* لطف ایدر احسان ایدرسا که اورتب الانام *

لطف احسان * معروفلردر * رب الانام * مربی الخلائق معناسنه عربیدر

* ز حرف نون بود این قطعه ام شایان فهمیدن *

ز حرف نون * مثلی قطعهٔ اولی وثانیه عنوانلرنده کچدی * بود * مضارعدر
اولور دیو بو قطعه نك بیت عاشرنده کلور * این قطعه ام * قرقنجی
قطعه نك عنوانده کچدی * شایان * سکزنجی قطعه نك بیت اولنده انسب
دیو کچدی * فهمیدن * اکلمق دیواون بشنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی
حاصل معنی حرف نوندن بو قطعه م اکلمغه انسب اولور

* افندی اکله کم دشمنلك ایتمکدر افندیدن *

افندیدن همزه نك فتحیله مصدردر بمعنی خصومت کردن میر نظمی بیت
بدستش تیغ و پیرامن بکردید * بعزم قتل او از جان افندید * افندی * لفظی
بو مقامده لطافت ایچون خطاب طریقی اوزره کتوردی والا که افندی
فی الحقیقه ترکیدر مالك عبید وامام وصاحب حواشی وطواشی وخدمتکار
معناسنه تفسیرده مدخلی یوقدر

* جفا وجور ایتمش آزار وایتجمکده رنجیدن *

آزار * همزهٔ ممدوده نك وزای معجمهٔ ممدوده نك فتحلری ورا ایله آزاریدن
لفظندن امر صیغه سی اوزره اسم مصدر ثقیلدر بمعنی جور وجفا خواجه
حافظ بیت مباش در پی آزار هرچه خواهی کن * که در شر یعت ما غیر از ین
کناهی نیست * همدخی امر حاضر و وصف ترکیبی ده اولور دل آزار کبی
رنجیدن * رانك فتحیله ایجنمك وزحمت چکمك معناسنه مصدر لازمدر ولی
دشت بیاضی بیت ای سوی غیر هرنفس از دیدن دکر * وی هر نکاه باعث
رنجیدن دکر * دخی شتام سوکمك سرزنش توبیخ ایتمکدر *

دشنام * دالك ضمیله سوکمك ونفرین ایتمك که عربیده شتم وسب وقذف دیرلر
کمال خجندی بیت کسی ده همت هزار دشنام * دشنام مکو دعاست اینها * سرزنش
رانك سکونیله معناسی ترکیبی باشه اورمق وباشه قاقق ترکیبی کبی لوم
وتوبیخده حقیقت عرفیه اولمشدر چونکه سر باش دیو یکرمی بدنجی
قطعه نك بیت اولنده کچدی زنش زدن لفظندن امر حاضر آخرینه شین معجمه
الحاقیله اسم مصدردر ابو المعانی بیت ز عیش صحبت نادان
بخود راسر زنش آرد * هر آنکس راند اند قدرد انایان ز دانایی

* ملامت ایتمك بدسویلمك اولدی نکوهیدن *

نکوهیدن * نونك کسریله مصدردر بمعنی لوم کردن وبدکویی کردن ابو المؤید
بیت در نکوهیدن کسان دارد * صد زبان و بعیب خویش آخرس

* تأسف ایتمه در افسوس کردن طعنه در نفرین *

افسوس کردن * مصدر مرکبدر چونکه افسوس همزه نك فتحی وفانك سکونیله
بر کلمه در که متحیر حالت حیرتده تکلم ایدر ودریغ وحسرت وحیف معناسنه ده
کلور کردن ایتمك دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثامننده کچدی ابو المعانی
بیت آنچه کرده غمزهٔ خونی بجان * هر که دیده پر دلم افسوس کرد * نفرین
نونك فتحی وفانك سکونی وراء ممدوده نك کسری ونون ایله بمعنی طعن وذم
اصلی نا آفرین ایدی تخفیف ایچون الفلری حذف اولنوب نفرین اولدی

* ستوهیدن طار لقدر هم اول معناده غرمیدن *

ستوهیدن * سینك وتاء فوقیهٔ ممدوده نك ضملری وهاء ممدوده نك کسریله
مصدردر بمعنی غضب ودلتنکی همدخی عاجز وسرکردان ایلمك معناسنده ده
کلور استاد لطیفی بیت چو کردد بر بازچیره خروه * بماند بچنکالش آخر ستوه
غرمیدن * غین معجمه نك ضمیله بمعنی غضب ودلتنکی مصدردر ایضا
شاعر بیت تأنی وآرام از عاقلیست * که غرمیدن بی محل از جاهلیست

* تملق لابه یالطاقلنمق اولدی جابلوسیدن *

لابه * لام ممدوده نك وباء موحده نك فتحلری وهاء رسمیه ایله اسم مصدردر
یالطاقلنمق که عربیده تملق دیرلر حکیم خاقانی بیت بس لابه که بنمودم دلدار
نپذرفت صد بار فغان کردم و یکبار نپذرفت * بوندن بشقه اوچ معنایه دخی
کلور اول بمعنی اظهار عجز ثانی بمعنی باخلاص نیاز کردن ثالث بمعنی لعب
واطیفه * جابلوسیدن * مصدردر بمعنی لابهٔ مذکوردر معنای اول بوتقدیرجه

ناظـم تحرير برنده عربى برنده تركى ايراد ايلـدى فلله دره

❋ دينور عذرايتمكه پوزش هم آنك كبى پوزيدن ❋

پوزش * پاء فارسيه ممدوده نك ضمى وزاى معجمه نك كسريله پوزيدن لفظندن امر صيغه سنك آخرينه ماقبلى مكسور شين معجمه مصدريه الحاقيله اسم مصدردر اعتذار يعنى عذرديلمك معناسنه شيخ سعدى بيت خداوند وبخشنده ودستكير * كريم وخطابخش پوزش پذير * همدخى مطلق عذر معناسنه ده كلور لكن بو معناده شين جوهر كلمه دن جزء اولور مصدريه اولمازدى بو شعورى مرحوم تصريح بيوردى لكن مطلق عذر معناسنه اولسه ده اسم مصدر اولمغه منافى دكلدر فافهم

❋ فراموشى اونتمق يادكردن يعنى اكمقدر ❋

فراموش * آخرنده ياء تحتيه ايله دخى ياء تحتيه سزايكسنده اسم مصدردر مصدرى فراموشيدن لفظيدر نسيان وسهو معناسنه بو ايكى لفظ ايله ابو المعانى بيت رفتم از كوى تو شها ز دل فراموش مكن * كرچه خوبان را فراموشى ز حسن شيوه است يادكردن * مصدر مركبدر ذكر ايلمك معناسنه چونكه ياد ياء تحتيه ممدوده نك فتحى ودال ايله يعنى تذكر كردن ايتمك بو يكرمى دنجى قطعه نك بيت ثامنده كچدى

* هديه اولدى دست آويز ارشدرمك رسانيدن *

دست آويز * يعنى الهدية والتحفة شاعر تركى بيت اكر كوش ايتديم قصه نور سلطانى * قناعتى ايدردم بو بله دستاويز ناچيزه * اصلنده وصف تركيبيدر الده توتيلان نسنه معناسنه چونكه دست ال ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى آويز فرق قطعه ده كچن آويختن لفظندن امر ياخود اسم فاعل مخففدر * رسانيدن * مصدر متعدى در لازمى رسيدن لفظيدر

* شود هم مىشود اولور دخى اولمز ايمش نبود *

شود * مضارع در مصدرى مصراع ثانيده كلان شدن لفظيدر چونكه مستقبلاتى خلاف قياس اوزره شين معجمه نك وواوك فتحلرى ودال ايله شود وشونده كلور * مىشود * كذلك لكن مى ادات حالدر كما سبق فى الادوات المركبة نبود * مضارع منفيدر مصدرى اللى التنجى قطعه نك بيت رابعنده كلور چونكه مستقبلاتى على الشذوذ باء موحده نك ضمى وواوك فتحيله بود كلور اولنده كى نون مفتوحه نافيه در كما سبق فى الادوات البسيطة ناظم تحرير درد قصيده سخن بيت بود و مىشود و باشد و آمد شد ايله * فارسى اولدى صانور

بايدنغى صاچاى سخن * شدن باشيدن اولمقدر دخى صاچمقده باشيدن *

شدن * شين معجمه نك ضمى ودالك فتحيله مصدردر اولمق معناسنه عربيده صيرورت ديرلر مثلا شدنى شد ديرلر اولاجق اولدى معناسنه هيد دخى بوندن بشقه اوچ معنايه دخى كلور اول كتمك معناسنه عربيده ذهاب كبى بونده دخى شدنى شد ديرلر كيده جك كتدى معناسنه بو ايكى معنايه مثالى بيت شدم بباغ كه تسكين دل زهم ديدم * ميان بلبل وكل كرمىء كه داغ شدم * ثانى قوت اولمق ثالث زائل اولمق * باشيدن * باء عربيه ايله اولمق وطورمق معناسنه مصدردر عربيده صيرورت وكينونت وتوقف كبى * پاشيدن * پاء فارسيه ايله صاچمق وطاغتمق معناسنه مصدر در ظهير فاريابى بيت مرغى كز آشيانهء اقبال او پرد * از اختران ثابته پاشند ارزنش

* كيدن كبى كاهيدن دمكده اكسك ايتمكدر *

كيدن * كافك فتحيله اكسك ايتمك معناسنه مصدردر عربيده تنقيص ديرلر ابو المعانى بيت افسوس نفس شوم كند بر مرا فزود * عمر كرانمايه كيدن كرفته است كاهيدن * كذلك لكن لازم دخى اولور نقصان معناسنه ظهورى بيت نكاهيده بك جواز بود خويش * ز خلوت نشينى بكو سود خويش

❋ صغمق اولدى كنجايش آنك مفهومى كنجيدن ❋

كنجايش * كافك ضمى ونونك سكونى وجيم ممدوده نك فتحى وياء تحتيه ايله كنجيدن مذكورك امر حاضرى آخرينه ماقبلى مكسور شين معجمه مصدريه الحاقيله اسم مصدردر چونكه مستقبلاتى على الشذوذ كنجايد وكنجاينده كلور ابو المعانى بيت بصد طومار ودفتر احوالست حرفى كنجيدن * اكر كويم يكى از صد هزاران درد هجرانم * لكن بو بيتده صغمق وصغدرمق معناسنده هم لازم وهم متعديدر متنده انجامعناسى مذكوردر چونكه كنجيدن اوچ معنايه كلور اول بمعنى التجا واستعاذه ثانى بمعنى دخول ونفوذ ثالث بمعنى ادخال وانفاذ

* براقق اولدى افكندن بو ارلانجدر غلطان *

افكندن * همزه نك فتحيله براقق معناسنه مصدردر فكندن دخى ديرلر عربيده حذف واسقاط وقذف معنالرينه * غلطان * غين معجمه نك فتحيله غلطيدن لفظندن اسم فاعل ياخود صفت مشبهه در عربيده متدحرج ديرلر نتكم اسم مفعولى اوتوزنجى قطعه نك بيت سادسنده كچدى حاصلى غلطان عموما هر يوارلنان نسنه يه وخصوصا مدور اينجويه ديرلر خواجه سلمان بيت برامبد آنكه

میدارد یتیما زاعزیز * دربدرکاه توغلطان آمد بحرعدن

* دینورهم دوشمه که افتادن آنك کبی افتیدن *

افتادن * همزه نك ضمیله مصدردر عربیده سقوط همدخی وقوع معنالرینه افتیدن * یعنی افتادن مذکور

* صقلمش نسنه درافشرده طوکش نسنه افسرده *

افشرده همزه نك فتحی وفانك سکونی وشین معجمه نك ضمیله افشردن لفظندن اسم مفعولدرعربیده عصیر دیرلر * افسرده * سین مهمله ایله اسم مفعولدر میرنظمی بیت هنر پرورانرا خوش آید سخن * دل افسرده کارا نباشد سخن

* فراهم آمدن جمع اولمدیو مشاتمقده فرخیدن *

فراهم آمدن * مصدر مرکبدر چونکه فراهم فانك وراء ممدوده نك وهانك فتحلری ومیم ایله بعض افعال ومصادر اوائلنه ادخال اولنوب جمع واجتماع معناسنی مفید اولور مثلا فراهم آمدن وفراهم شدن وفراهم آوردن دیرلر بربره جمع اولمق وبربره جمع ایتمك معنالرینه هاتفی بیت فراهم شد از شیام چندان سپاه * کزان خیره شد دیده مهر وماه * فرخیدن * فانك فتحیله مصدردر اصلی سین ایله فرخسیدن لفظندن سینك حذفیله مخففدر عربیده تلیین وتدقیق معناسنده همدخی رقص یعنی اوینامق معناسنده کلور ابو المعانی بیت نی در دهن مطرب ازعشق تونالید * ساغر بکف ساقی ازشوق تو فرخید

* فحن اولور برابر دیمك ایمش کی بود یکسون *

کی * فحن دیو اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی بود مضارع مثبتدر نتکم منفیسی بو قطعه نك بیت سادسنده کچدی * یکسون * یعنی برابر ومتساوی یکسان دخی بو معنایه در نتکم فرق التنجی قطعه نك بیت عاشرنده کلور همدخی وایکی لفظ ایما وهمیشه معناسنده کلور شمس فخری قطعه بلفظ یکسون پیوسته تا بود یکسان * همایه تا که نیاید جیت ازما بون مخالف توکه کمتر زهیر وما بونست * نه دست بردفنا باد زمین یکسون

* ایشتمکدر شنیدن دیده کوز کورمك دخی دیدن *

شنیدن * شین معجمه نك فتحی وکسری ونون ممدوده نك کسریله یعنی استماع شنو یلمك کبی * دیده * کوز معناسنه چشم کبی لکن چشم ایله فرقی وارچونکه چشم مجموع سیاه وبیاض وقپاغندن عبارتدر اما که دیده فقط شاهك یاخود سیاهك اسمیدر که اکا فارسیده مردم چشم عربیده انسان العین دیرلر شاعر

بیت شبی همچون سواد دیده پرنور * هوا عنبرفشان چون طره حور * بوندن بشقه دیده اوچ معنایه دخی کلور اول یعنی مشاهده ومعاینه ثانی یعنی دیده بانکه نسنه یاخود درخت اوزره اوتورر ثالث یعنی محل دیده بان * دیدن مصدردر مستقبلا نی علی الشذوذ بیند وبیننده کلور نتکم امر حاضری بکرمی ایکنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی خواجه سلمان بیت جمال روی تورا تابدید دیده من * نمیتوانم ازین رشك دیده رادیدن

* دینور شاباش تحسین وآفرین ایتمك محلده *

شاباش * کلمه تحسین که آفرین دیمکدر شاد باش دخی بو معنایه در بلکه شاباش دالك حذفیله اندن مخففدر بو تقدیرجه معنای ترکیبیسی مسرور اول دیمك اولور چونکه شاد یعنی مسرور باش آنفا کچن باشیدن لفظندن امر حاضردر حکیم سوزنی بیت کرسیم دهی هزار احسنت * ورزر بخشی هزار شاباش * آفرین * همزه نك مدیله فارسیدر ترکیده شوعی حسبیله تفسیر قلندی شیخ عطار بیت آفرین جان آفرین پاك را * آنکه جان بخشید وایمان خاك را * بو بیتده آفرین ثانی وصف ترکیبیدر یاره دیجی معناسنه

* کزیده منتخب نسنه بکنمکدر پسندیدن *

کزیده * کاف فارسینك ضمیله کزیدن لفظندن اسم مفعولدر کما سبق فی خامس القطعة الاولی پسندیدن باء فارسینك فتحیله مصدردر

* دوکشدن قاچیق ایمش کال بوزغناق دیمکدرهم *

کال * کاف فارسیه ممدوده نك فتحی ولام ایله جنکدن قاچیق وهزیمت عسکر شمس فخری بیت بغیر کنج عدم خود کریز کاهش نیست اکرز تیری تیغش بود عزیمت کال

* شخوده یاره اوآت کشنمك اوادی شخوایدن *

شخوده * شین معجمه نك ضمیله شخودن لفظندن اسم مفعولدر مطلق مجروح معناسنه لکن شعوری مرحوم طرنق ایله یاره لو دیو تفسیر ایلدی شمس فخری بیت کندش کردن احداث بسته * شناس روی ما وخود شخوده * شخوایدن شین معجمه نك ضمیله یعنی شهقه فرس یعنی آت کشنمك همدخی صفیر زدن مرغان یعنی قوشلرك صقلق کبی صداسی معناسنه ده کلور میرنظمی بیت شخولیدن طیر وانعام ورخش * بود حمد وتسبیح ارزاق بخش

* چه دوشسه باغه قطره قطره دیرلر ژاله وشبنم *

ژاله * زای فارسیه‌نك فتحیله شول قطره در كه هوادن یاغركن كورنمز اما اوراق واشجار اوزرنده كورینور ودخی هوادن حاصل اولوب آخر نسنه دن حاصل اولماز تتكمه بو بیتدن فهم اولنور شمس فخری بیت ابر اكر فیض دست او یابد * درهوا چون كهر شود ژاله * همدخی تكرك یعنی طاو معناسنده كلور * شبنم * سكون باء موحده ایله مذكورچه كه عربیده ندی دخی طل دیرلر فرهنك شعوریده ژاله مطلقا چه‌نك اسمیدر شبنم كیجه ایله دوشن چه‌نك اسمیدر دیو فرق ایتدی فاما كه ناظم تحریرك سوق نظمندن ظاهر اولان تزاد فدر فقیر شویله فهم ایدرمكه شعوری مرحوم بو فرقی لفظ شبنمدن آلدی زیرا معنای تركیبیسی كیجه یاشی دیمكدر اصلی اضافتله نم شب ایدی فارسیده مضاف الیهی تقدیم جائزدر بو صورتده شووجه اوزره جواب ممكن اولور كه نم معنای تركیبیسی بونی اقتضا ایدر لكن چه اكثری كیجه ده واقع اولمغله تغلیبا مطلق چه یه علم قلندی حتی علامهٔ نقل مضاف الیه تقدیم اولندی وجوه اخری ایله دخی جوابلر ممكن اما خوف اطناب ایچون طی اولندی

* شكفتن كبی ماده آچلمقدر شكوفیدن *

شكفتن * شین معجمه‌نك وكافك ضملری وفانك سكونی ایله شكوفه وبرچین اولان هرنه اولورسه آچلمق معناسنه مصدردر هاتفی بیت چو كل شاه بشكفت زكار او * وزان كرده شد كرم بازار او * شكوفیدن * واو معروفله مثله

* صالنمقدر خرامیدن چانیدن چیدن هم *

خرامیدن * خاء معجمه‌نك كسریله مصدردر صالنمق معناسنه * چانیدن * جیم فارسیه‌نك فتحیله مثله * چیدن * كذلك شرف الدین یزدی بیت چو سرو تو دامن كشان می چمید * چمن دامن از شرم بر سر كشید * بو بیت معمادر اسم نجم چهار

* بیومك اوزامق نشو ونما بولمقده بالیدن *

بالیدن * باء موحدهٔ ممدوده‌نك فتحیله مصدردر شاه ناصر خسرو بیت ز بالیدن قد آن دلبرانرا * بكل سرو آزاد را ماندهٔ پا

* نوا نغمه هزار خوش نوا صوتی ایو بلبل *

نوا * نونك وواو ممدوده‌نك فتحلریله بمعنی نغمه عموما شیخ نظامی بیت بلبل وآوای دراج * شكیب عاشقانرا كرده تاراج * همدخی نصیب وحصه معناسنه وچارهٔ رونق معناسنه واون ایكی مقامدن بری معناسنه وطوطی معناسنه‌ده كلور * هزار * بمعنی بلبل همدخی بیك دیواون طقوزنجی

قطعه‌نك بیت رابعنده كچدی * خوش * بمعنی خوب دیو قطعهٔ رابعه‌نك بیت رابعی شرحنده كچدی * نوا * بمعنی نغمه كما سبق آنفا * بلبل * السنهٔ ثلثه‌ده مستعمل دیو اوتوز سكزنجی قطعه‌نك بیت اخیرنده كچدی

سرایدن قوش اوتمك نغمه ایتمكدر سرایدن

سرایدن * سینك وراء ممدوده‌نك فتحلری وباء موحدهٔ ممدوده‌نك كسریله قوش اوتمك معناسنه تخصیص ایتمشلر باء موحده موضعنه یاء تحتیه ایله سرایدن مطلق تغنی معناسنه شاعر بیت سرایدن بلبلان درچمن * بود رنك غم ازدل مرد وزن

* بو باغ ایچنده اولدم كل كبی كولمك ایچون صولمش * تفسیردر

* درین كلشن شدم پژمرده چون كل بهر خندیدن *

در * بمعنی فی كما سبق فی الادوات المركبهٔ * این * بو دیو قطعهٔ ثالثه‌نك بیت رابعنده كچدی * كلشن * كللی چوق یردیو قطعهٔ ثانیه‌نك بیت ثالثنده كچدی * شدم بو قطعه‌نك بیت سادسنده كچن شدن لفظندن ماضیٔ متكلم وحده‌در * پژمرده * پاء فارسیه‌نك فتحی وزای فارسیه‌نك سكونیله صولمش ومتغیر الحال معناسنه شكوفه ده وغیریده مستعملدر تركیده دخی شایعدر چون * كبی دیو قطعهٔ ثالثه‌نك بیت ثالثنده كچدی * كل * قطعهٔ رابعه‌نك عنوانی شرحنده كچدی * بهر * ایچون دیو قطعهٔ تاسعه‌نك بیت اخیرنده كچدی * خندیدن * مصدردر كمال خجندی بیت این چه خندیدن وشیرین ترابست * لب دكر باشد كل خندان دكر

* این قطعه شایان ازبهر یاران *

این قطعه * قطعهٔ ثالثه عنواننده كچدی * شایان * انسب دیو قطعهٔ ثامنه‌نك بیت اولنده كچدی * از * بمعنی من كما سبق فی الادوات * بهر ایچون دیو قطعهٔ تاسعه‌نك بیت اخیرنده كچدی * یاران * دوستلر معناسنه یارك جمعیدر چونكه یار دوست معناسنه ومعین وناصر معناسنه در حاصل معنی بو قطعه دوستلر ایچون انسب

* خوبان كوزللر كولیجی خندان *

خوبان * جمع خوبدر خوب كوزل دیو قطعهٔ عاشره‌نك بیت ثانیسنده كچدی * خندان * آنفا كچن خندیدن لفظندن اسم فاعلدر هم دخی استعاره طریقیله بعض شیلره صفت واقع اولور كل خندان وروی خندان كبی

* بوسیدن او پمك عهد اولدی پیمان *

بوسیدن * باء موحدهٔ ممدوده نك ضمیله مصدردر عربیده تقبیل معناسنه کمال خجندی بیت گرآزاد جان بلب عاشق درین کار * لب معشوق بوسیدن چه کارست * پیمان * پاء فارسیه نك فتحی و یاء تحتیه نك سکونیله یعنی عهد ومیثاق همدخی اقربا ومتعلقات معناسنه ده کلور آخرنده هاء رسمیه ایله پیمانه بیوك قدح دیو واولچك دیو اللی التنجی قطعه نك بیت سابعنده کلور

* صالیجی یه دیرلر چمان هم *

چمان * جیم فارسیه نك فتحیله قرق بشنجی قطعه نك بیت رابعنده کچن چمیدن لفظندن اسم فاعلدر خواجه حافظ بیت شد چمان در چمن حسن وملاحت روزی * در گلستان وصلش نچمیدیم برفت * هم دخی پیالهٔ شراب معناسنه و مجلس خاص معناسنه ده کلور

* اویله دیمکدر دخی خرامان *

خرامان * کسر ایله بیت مزبورده کچن خرامیدن لفظندن اسم فاعلدر ایضا ابو المعانی بیت خرامان سوی من آمد نهادم روی برپایش متاع معتبر کردندی پای انداز شاهانرا

* ببینند مارا بیزی کورلر *

ببینند * قرق بشنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچن دیدن لفظندن مضارع جمع غائبدر * ما * بز دیو قطعهٔ ثانیه نك بیت اولنده کچدی * را * ادات مفعولدر

* باقق نگاه وکوزجی نگهبان *

نگاه * نونك کسری وکاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحیله باقق وکورمك وکوزتمك وبلمك معناسنه اسم مصدردر همدخی نگاهیدن لفظندن امردخی اولور والفك حذفیله نگه دخی بویله در * نگهبان * دخی نگاهبان اسم فاعلدر چونکه بان ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة میر نظمی بیت کماریدند ازان سوی عدورا * نگاهبانان نگهدارندا ورا

* رانید ازدر سوردی قپودن *

رانید * راء ممدوده نك فتحی ونونك سکونیله ماضیدر مصدری رانیدن لفظیدر عربیده طرد وابعاد کبی لکن بودخی مصححات ناظمندندر چونکه لغتلرده راندن موجوددر رانیدن یوقدر * از * یعنی من کما سبق فی الادوات المرکبة * در * قپو معناسنه حضرت مولانا بیت ازدر اهل صفاد ورمشوای

دل من * هر که دورست ازین در بخدا از دیکیست * بوندن بشقه سکز معنایه دخی کلور اول یعنی باب که کتابلرده ذکر اولنور مثلا عجم برکتاب تألیف ایلسه این کتاب برسه دردیر ثانی یعنی نوع وجنس ثالث یعنی درون وداخل رابع یعنی وادیٔ جبل خامس تحسین لفظ ایچون اوائل افعال ومصادره ادخال اولنور سادس یعنی فی کما سبق فی المقدمة سابع یعنی کره ومرتبه ثامن دریدن لفظندن امر ووصف ترکیبی اولور قپویه عربیده باب چغتایده ایشك دیرلر

* بگشود آچدی قاپوجی دربان *

بگشود * کاف فارسیه نك وشین معجمهٔ ممدوده نك ضملری ودال ایله کشودن لفظندن ماضیدر متکلم امر حاضری بگشا آچ دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی اولنده کی باء موحده صله در * دربان عربیده بواب وحاجب معناسنه چونکه بان ادات اسم فاعلدر کما سبق شیخ سعدی قطعه در میر ووزیر وسلطانرا * بی وسیلت مگرد پیرامن * چو به بینند تراسك ودربان * این گریبان گرفت آن دامن

* راندن نه دیرسك سورمك دیمكدر *

راندن * مصدردر مذکور رانیدن کبی حکیم خاقانی بیت جرب وشیرین نعمت دنیا * بمگس راندنش نمی ارزد

* اولمش سنكلك آدی مگسران *

مگسران * اصلنده وصف ترکیبیدر چونکه مگس سنك دیو یگرمی طقوزنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی ران مذکور راندن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر هم دخی مگسران یلپازه یعنی مروحه معناسنه ده کلور خواجه سلمان بیت طوطیٔ لفظ شکرخای تو برخوان سخن * پرطاوس ملائك رامگسران یافته

* کردم رفوشه ایتدم گناهی *

کردم * ماضی متکلم وحده در * رفوشه رانك فتحی وفاء ممدوده نك ضمی وشین معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله یعنی گناه میر نظمی بیت رفوشه نکردم مرا جرم چیست * که هرگز بسویم نگا نو نیست * همدخی سخره ولاغ معناسنده ده کلور

* هم نادم اولدم گشتم پشیمان *

گشتم * کاف فارسیه نك فتحیله ماضیٔ متکلم وحده در مصدری قطعهٔ رابعه نك بیت سادسنده کچن گشتن لفظیدر لکن انده انقلاب ودوران معناسنه در بونده شدن معناسنه در * پشیمان * پاء فارسیه نك فتحیله یعنی تأسف وندامت

ترکیده دخی مستعملدر * کزلو نهان و بللو هویدا *

نهان * نونك کسریله بمعنی خفی * هویدا * هانك ضمیله بمعنی ظاهر و آشکار لکن بعض فرهنکارده آشکار ظهور خارجیده هویدا ظهور عقلیده مستعمل دیو فرق ایتدیلر حکیم خاقانی بیت زخط استوا و خط محور * فلك را تا صلیب آید هویدا

* کور بیجیدر یعنی نمایان *

نمایان * نونك ضمیله اصلنده نمودن لفظندن اسم فاعلدر چونکه مستقبلانی نماید و نماینده کلور

* آلدایجی به دیندی فریبا *

فریبا * امر آخرینه فقط الف الحاقیله اسم فاعلدر مصدری اوتوز التنجی قطعه‌نك یدنجی بیتنده فریبیدن دیو کچدی

* دیو اهرمن هم جنیله شیطان *

دیو * دال ممدوده‌نك کسری و واو ایله بمعنی جن و شیطان و اولادی اهرمن همزه‌نك فتحی و هانك سکونی و رانك فتحی و کسری و میمك فتحی و نون ایله بمعنی مذکور شیخ سعدی بیت دو کس بر حدیثی کمارند کوش * از ان تا بان اهرمن تا سروش لکن مجوس خالق الخیر یزدان و خالق الشر اهرمن دیو اعتقاد ایدرلر لعنهم الله تعالی

* شیوازباندی سوزی فصیحه *

شیوازبان * بمعنی فصیح اللسان ابو المعانی بیت بود زنده ز عشقت مرده دلها شود زیباز بان هر لال و ا * لکن معنای ترکیبیسی دیلی روشن دیمك اولور چونکه شیوا شین معجمه ممدوده‌نك کسری و باء موحده ممدوده‌نك فتحیله بمعنی روشن و آشکار زبان دیل دیو یکرمی یدنجی قطعه‌نك ایکنجی بیتنده کچدی

* سوز بیلن آدم مرد سخندان *

مرد * آدم دیو اللی اوچنجی قطعه‌نك یدنجی بیتنده کلور * سخندان * وصف ترکیبیدر چونکه سخن سوز دیو اوتوز برنجی قطعه‌نك یدنجی بیتنده کچدی دان * دانستن لفظندن امر حاضر یا خود اسم فاعل مخففدر

* آغاز اول ایش باشلقدر *

آغاز * همزه ممدوده‌نك و غین معجمه ممدوده‌نك فتحلری و زای معجمه ایله ابتدا و شروع صائب بیت در تلاش جست و جو بیت سر بهم آورده اند * مقطع انجامها و مطلع آغازها * هم دخی صدا و ندا معناسنه و قصد و عمد معناسنده ده کلور

* صوکینه دیرلر انجام و پایان *

انجام * بمعنی اخر کار مقابلی آغاز شمس فخری بیت چون فلك جاه اوست بی

آغاز * چون قضا حکم اوست بی انجام * پایان * باء فارسیه ایله بمعنی انجام مسعود سلمان بیت نیست پایان شغل من پیدا * هست یك شغل نیست پایان

* آغر کران و یینی سبك هم *

کران کاف فارسیه‌نك کسریله بمعنی ثقیل محسوسا و معقولا حکیم انوری زهد تو فضله وضو کر بسپهر در زدی * کوه کران حلمت از کاه سبکتر آمدی همدخی قیمتلو و بهالو معناسنه و قحط و غلا معناسنه ده کلور * سبك سینك فتحی و باء موحده‌نك ضمی و کاف ایله بمعنی خفیف خواجه سلمان بیت معده کو بکذاند سنك خارا سبك * لیکن آب خوش کوارش بر مزاج آید کران

* انلردر آنها بونلردر ایشان *

آنها * قطعه ثالثه‌نك بیت ثالثنده کچن آن لفظنك جمعیدر چونکه ها ادات جمعدر ایشان همزه ممدوده‌نك کسری و شین معجمه ممدوده‌نك فتحی و نون ایله ضمیر غائبدر شاعر بیت ایشان دل من دارند ایشان دارند * ایشان سر زلف پریشان دارند * تحقیق آن اسم اشارتدر بعید ایچون عربیده ذلك و ذاك کبی ترکیده اماله و واو معروفله شو کبی جمعی آنان و آنها کلور عربیده هؤلاء ترکیده شونلر کبی این * اسم اشارتدر قریب ایچون عربیده هذا و ذا کبی ترکیده بو هم دخی اماله سز واو مجهول ایله شو کبی * او * ضمیر غائبدر ترکیده دخی مستعملدر عربیده هو کبی جمعی ایشان کلور عربیده هم ترکیده اونلر کبی بو تحقیق معلوم اولدی ایسه ناظم نحریر بو مصراعی شونلردر آنها اونلردر ایشان دیسه هم دخی قطعه ثالثه‌ده چیست ندر آن شو نیچون چرا یورسه چیست ندر آن او نیچون مقامنده اوفق اولوردی لکن بر بری مقامنده مستعملدر فافهم

* یکسان نباشد اولما زبرابر *

یکسان * بمعنی برابر نتکم تفصیلی قرق بشنجی قطعه‌نك بیت عاشری شرحنده کچدی * نباشد * مضارع منفیدر چونکه نون مفتوحه نافیه‌در کما سبق فی الادوات البسیطة نتکم مضارع مثبتی ایکنجی قطعه‌نك بیتنده کچدی

* پردل بهادر قورقق هراسان *

پردل * بمعنی شجیع و بهادر و صاحب فکر و رأی شمس فخری بیت کجاست در همه ایوان همچو تو شاهی * کریم و پردل و دانا و عاقل و کامل * معنای ترکیبیسی طولو کوکل دیمك اولور چونکه پر طولی دیو قرقنجی قطعه‌نك بیت اولنده کچدی دل کوکل دیو اون یدنجی قطعه‌نك اوچنجی بیتنده کچدی

هراسان * خانك كسريله هراسيدن لفظندن اسم فاعلدر الف ونون ادات اسم فاعلدر كما سبق مير نظمى بيت ازان بيشه هراسان ميكذ شته * همه بر كار زار آماده كشتند

* كبراتر اولكم يك طونيجيدر *

كبرا * كرفتن آخرينه الف الحاقيله اسم فاعلدر * تر * ادات افعل تفضيلدر كما سبق

* شولكيم قاچيجى اولدى كريزان *

كريزان * كريختن لفظندن اسم فاعلدر الف ونون ادات اسم فاعلدر

* شايد سزادر بايد كركدر **

شايد * شين معجمهٔ ممدوده و ياء تحتيه نك فتحلرى ودال ايله بمعنى لائق وسزا بو معناده فى الاصل شايستن لفظندن مضارعدر تكلم اسم مفعولى سكزنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى شاعر بيت نشايد نقش پر طاوس كردن * نه دانش پيش بطليوس كردن * همدخى شايد احتمال معناسنه ده كلور بو معناده تركيله مشتركدر * بايد * باء موحدهٔ ممدوده نك و ياء تحتيه نك فتحلرى ودال ايله بايستن لفظندن مضارعدر كرك ولازم معناسنه تكلم اسم مفعولى بو مصراع ثانيده كلور شيخ سعدى بيت چه مى بايد از ضعف حالم كريست * كه كرمن ضعيفم پناهم قويست

* بايسته لازم چوقدر فراوان *

بايسته * باء موحدهٔ ممدوده نك فتحى و ياء تحتيه نك كسريله اسم مفعولدر بمعنى لازم همدخى ضرورى معناسنده ده كلور مير خسرو بيت سائل عزيز تشده از آب نشسته را * خواهنده هم ز خواسته بايسته تر اسى * فراوان * فانك كسريله بمعنى كثير بسيار كبى وواسع يعنى بول معناسنده ده كلور ايكى معنايه ابو المعانى بيت فراوان كرده كرچه جور جانان * ولى در ما تحمل شد فراوان

* مستفعلاتن بحر رجزدر *

يعنى بو قطعه بحر رجز مربع كه جمله اجزاسى مرفلدر چونكه ترفيل اصطلاح عروضيده مستفعلن ياخود متفاعلن ياخود فاعلن آخرينه برسبب خفيف زياده ايتمكه ديرلر حاصلى آخرى وتد مجموع اولان جزئك آخرينه برسبب خفيف زياده ايتمكه ديرلر مثلا مستفعلن مستفعلاتن متفاعلن متفاعلاتن فاعلن فاعلاتن اولوب مرفل ديو تسميه اولنور سؤال بو مقامه درت جهتدن اعتراض ممكن اولور اولا ترفيل بحر كامل مجزوءه مختصدر بحر رجزده وغيريده يوريمز تكلم فاضل خزرجى مقام بيانده تنصيص وتخصيص ايدوب ديربت

فرزد سببا خفا الترفيل كامل بغايته من بعد جزء له اهتدى * بو تقديرجه تعريف ترفيلى تخصيص ايتملو ايدى جواب عروض فارسى عروض عربى يه احكام وقواعدده قياس اولنماز نعم احدهما آخرده اعانهٔ تامه دن خالى ده اولماز حتى هر برلرى بشقه بشقه علمدر اولنور خزرجى حضرتلرى ايسه انجق عروض عربى نظم والتزام ايلدى ثانيا ترفيل علتدر انجق عروض وضربه عارض اولور حشو وصدر وابتداده يوريمز تكلم خزرجى يوردر بيت مواقعها اعجاز الابيات ان اتت * عروضا وضربا ماعدا الخرم فاثبت * جواب مذكوردر چونكه علت ايله زحافى فرق ايدن ارباب عروض عربيدر فاما كه صحاب عروض فارسى علل وزحافاته جميعا زحاف تعبير ايدرلر اصلا بربرندن فرق ايتمزلر وبالجمله علله زحافات حكمنى ويررلر عروض وضربه تخصيص ايتمزلر ثالثا عروض فارسى نسخلرندن متداول اولنلركه وحيد تبريزى امثلا جامى عروضلرى كبى رساله لرده بحر رجز مرفل ديو تصريح يوقدر نيچون ناظم تحرير عروض فارسى حكمنى ويرمدى جواب افواه اساتذهٔ حذاقدن بالمشافهه مسموعدر كه كتب عروض فارسى مقدمه لرنده جمله وحافانى ومعروضاتى بيان بو خصوصده كفايت ايدر تعداد بحور ايدركن نوقلمرين تفصيله حاجت بو قدر فقير شويله فهم ايدرمكه بو مسموع ارباب عروض فارسى جمله علله زحاف ديوب وزحاف حكمنى اجرا ايتملرينه متفرعدر رابعا بعض معاصرلريمزدن مسموعدر كه شاهدى مرحوم مستفعلاتن مستفعلاتن سن سندن اوله عاقل ايكنده يتنده خطا ايتدى صواب اولان بحر متقارب اخرمدن اوله رق فعلن فعولن فعلن فعولن اوللو ايدى جواب بو حكمك منشائى فارسى عروضنى عربى عروضنه قياس ايله بر كلام جزافيدر همان قلت بضاعه يه راجع بر معنادر چونكه كتب مشهوره ده تعداد بحور ايدركن بحر متقارب اخرم ديه رك وزن وموزون بيان ايتديلر بحر رجز مرفل ديو تصريح ايتمديلر فاما كه جواب ثانى وثالثده اكا حاجت يوغيدى معلوم اولدى همان بو اجلدن ناظم تحرير مستفعلاتن بحر رجزدر ديو انلرى رد ايچون تصريح ايلدى فلله دره همدخى ناظم تحريردن وشاهدى مرحومدن ماعدا عامهٔ ارباب منظومه دخى بو قطعه عديلى قطعه لرك عروضنى بيانده بويله تصريح ايتديلر نظم اللال بيت مستفعلاتن مستفعلاتن * فهم ايت رجزدن ترفيلى سنده نظم الفرائد بيت مستفعلاتن مستفعلاتن * بحر رجز

خوش ترفیل ایله کاه سبحهٔ صبیان بیت مستفعلاتن بحر رجزدر * بلمك كركدر
وزن ایله اوزان * همان ناظم تحریر بو تحقیقاته اشارت ایچون بیوردی

* اوكرن بیاموز قولایدر آسان *

بیاموز * امر حاضر در تکلم مضارع مخاطبی اون یدنجی قطعه‌نك بیت
اخیرنده كچدی اولنده‌كی باء موحده صله در داخل اولدیغی كلمه‌نك الفات
اوائلنی یاء تحتیه‌یه ابدال ایدر كما سبق فی المقدمة * آسان * همزه‌نك مدیله
عربیده اسهل واهون معناسنه مقابلی دشوار لفظیدر جمالای شیرازی بیت
باسان برنمیكیرم دل ازلعل لب آری * مكس آسان بشهد افتد ولی دشوار برخیزد

* قطعهٔ چون جامهٔ چسبیده بالای سخن *

قطعهٔ چون * قطعهٔ خامس عنوانده كچدی * جامه * اثواب دیو بو قطعه‌نك
بیت اولنده كلور * چسبیده * جیم فارسیه‌نك فتحی وسینك سكونی و باء
فارسیهٔ ممدوده‌نك كسریله یاقشمش ومناسب قلنمش و بچاش معناسنه
اسم مفعولدر مصدری چسبیدن لفظیدر تكلم اسم فاعلی چسبان
مناسب دیو سكزنجی قطعه‌نك ایكنجی بیتنده كچدی * بالا * بوجه
دیو ایكنجی قطعه‌نك ایكنجی بیتنده كچدی لكن بو مقامده بوی معناسنه‌در
قد وقامت كبی اولنده‌كی باء موحدهٔ مفتوحه الصاق ایچوندر كما سبق
فی الادوات البسیطة * سخن * سوز دیو اوتوزبرنجی قطعه‌نك بیت
سابعنده كچدی حاصل معنی سوزك بوینه او یغون بچلمش طون كبی قطعه

* جامه اثوابه دی طونلق تنه تن داخی بدن *

جامه * اسم جنسدر جمیع اثوابه وهرلباسه اطلاق اولنور بلكه مفروش
وملبوسدن اعمدر حتی ملبوسه تن جامه و یتاغه خواب جامه دیرلر شیخ
سعدی بیت پیراهن برك بر درختان چون جامهٔ عید نیكبختان * هم دخی
هرنسنه‌نك محیطنه وظرفنه جامه دیرلر مثلا مطهره‌یه آب جامه و بستانه شهر
جامه دیرلر * تنه * هاء رسمیه ایله بدنه منسوب معناسنه ایدی بعده طونلغه
علم اولدی * تن تاء فوقیه‌نك فتحی ونون ایله كوده و بدن معناسنه لكن باش
وال واباق خارجدر تكلم بدندن عربیده اطراف مذكور خارج اولدیغی
كبی شاعر بیت درغم آن واله خال سیاه * جمله تن شد خال اودر روی ماه

* طونه شلوار دینور كوملكه هم پیراهن *

شلوار * تركیده طون وتومن عربیده سراویل چغتاییده ایشتان دیرلر هم دخی

چقشور وچنتیان معناسنده كلور * پیراهن باء فارسیهٔ ممدوده‌نك كسریله
عربیده قمیص معناسنه طالب آملی بیت غافل ازمصر بكنعان مروای باد صبا
كه بتاراج دهی درنكهت پیراهن * الفك حذفیله پیرهن وایكی الفله پیراهان
دخی جائزدر

* پوستین كورك كریبان یقه قفتان قبا *

پوستین * پوست لفظنك آخرینه نسبت ایچون یاء تحتیه ونون لحاقیله پوسته
منسوب دیمكدر لكن كورك معناسنه علم اولمشدر * كریبان * كاف فارسیه‌نك
وراء ممدوده‌نك كسرلریله یقه كه عربیده جیب كبی میر نظمی بیت كریبان چاك
كرده تا بدامان * نمانده فرق دامان از كریبان * الف ونونك حذفیله كریب
دخی بو معنایه‌در * قبا * قفتانك مخصوص اسمیدر پنبه‌او لسون غیری اولسون
جامی بیت سرو قدش رقبا یافته زیب * عقل راز كس اوداده فریب
هم دخی قبانك آید ضربیدر مضطرب اولمقدن كنایه ایدرلر قباده اوغری
اچق اولق شرطدر عربیده دخی قبادیرلر لكن مدقصر عربیده جائزدر

* آستین یك یكی نو اولدی انكدر دامن *

آستین * همزه‌نك مدیله یك كه عربیده كم دیرلر محمد جان قدسی بیت دارم ولی
اما جه دل صد كونه حرمان در بغل * چشمی وخون درآستین اشكی وطوفان
دربغل * یاء تحتیه‌نك حذفیله آستن دخی بو معنایه‌در * نو * نونك فتحیله یكی كه
عربیده جدید كبی * دامن * دخی میمدن صكره الفله دامان ایكیسیده انك
معناسنه عربیده ذیل كبی شاعر تركی بیت قالمزسه اكركوشهٔ دامان الیمزده * الدن
نه كلور چاك كریبان الیمزده

* خلعت فاخره اكسون پرند اطلسدر *

اكسون * همزه‌نك فتحی وكافك سكونی وسین ممدوده‌نك ضمی ونون ایله برنوع
فاخر سیاه جامه كه اكثری مهابت ایچون سلاطین كیرلر ظهیر فاریابی بیت
برسم خدمتی اندرپی جنیبت تو * فكنده دهر زروز اطلس وزشب اكسون
كذا فی المجمع اما صحاحده نوعی از دیبا باشد بسیاهی زند دیو مسطوردر
وفرهنك جهانكیریده دیبای سیاه رنك كه ازغایت نفیسی قیمتدار باشد دیو
واقعدر همان ناظم تحریر جمله‌یه مراعات ایدوب خلعت فاخره دیو تفسیر
ایلدی فلله دره * پرند * باء فارسیه‌نك فتحی ونونك سكونی ودال ایله
اطلس معناسنه مطلقا فاما كه منقشنه پرنیان دیرلر دیو مصراع ثانیده
كلور شمس فخری بیت ای كه برتیغ وتیر تو یكسان * سنك وسندان پرند و پرنیان

* پرنیان نقشی اولان نوعه دینور اطلسدن *

پرنیان * بای فارسیه‌نك فتحی ورانك سكونی ونونك كسری ویای تحتیهٔ ممدوده‌نك فتحی ونون ایله بمعنی اطلس منقش مذكور پرند بوندن اعمدر شمس فخری بیت آنكه باشد پیش رایش سرغیب * روشن وظاهر چونقش * پرنیان * نون اولینك حذفیده جائزدر

* كیش سموره دخی پك ایو كوركه دینلور *

كیش * كاف فارسیهٔ ممدوده‌نك كسری وشین معجمه ایله سمور كورك معناسنه هاتفی بیت بمنعم نه‌ز ربفت ونه كیش ماند * نه صدپاره خرقه بدرویش ماند هم دخی مطلق زیاده ایو كوركه ده اطلاق اولنور قاقم ووشق وامثالی وله بیت خاركش را كه پشت بودز كیش * دیده بردوش خویش خلعت كیش * هم دخی سمور معناسنه كاف عربیله دخی مستعملدر نتكم قطعهٔ اولینك بیت تاسعی شرحنده كچدی هكذا البیان فی عامة الكتب

* ایك شیرزده خلعت دیو كوش ایتدم بن *

بونده ظاهر اولان نظم سفارتله ایرانه كتدیكنده مدینهٔ شیرازده ودائرهٔ شاهده خلعتك اسمی كیش ایمش واولحوالینك عرفا وادباسندن دخی بویله تصحیح ایلمش هاتفی بیت برون رفت قوت زدست دبیر * زتفضیل كیش وكتان حریر * هاتفینك بو بیتی دخی خلعت معناسنه اولدیغنی اشعار ایدر بویله اولنجه ناظم نحر یرك دیباجه‌ده شعر * كشف وحل ایتمشیدم نیجه لغات وار ایمش بزده مكر چوق غلطات * بیتنك ماصدقی اولمش اولدی فتأمل

* جشن بیرامه ضیافت كونه دیرلر هم *

جشن * جیمك فتحی وشین معجمه‌نك سكونی ونون ایله ایكی معنایه‌در اول بمعنی عید ویوم عید ثانی ضیافت كونه ومجلسنه ونفس ضیافته دیرلر حكیم انوری بیت درجشن آسمان وش تور بخته نیاز * ساقی ماه‌روی تو درساغر آفتاب * جیم فارسیه ایله دخی مروی ومستعملدر

* چوق جواهرلو اولان تاجه دینورمش كرزن *

كرزن * كاف فارسیه‌نك فتحی ورانك سكونی وزای معجمه‌نك فتحی ونون ایله چوق جواهرلو تاج معناسنه‌در شاهدی مرحوم همان تاج دیو تفسیر ایلدی لكن فرهنك شعورینده مسطوردر كه كرزن برنوع تاجدر دیرلر اوزرنده سرچه یمورطه‌سی قدر آبدار اینجولر واكا كوره لعل ویاقوت وزمرد والماس ایله مزین ایدی زیاده اغرلغندن باشه كیمك ممكن اولمیوب التون زنجیر ایله تخت اوزرنده آصلو طوروب پادشاه اوتوردقده تاج باشی اوزرنده كیلمش كبی كورینور

٣٨٧

ایدی اسكندر ذوالقرنین اختراع ایلمش اندنصكره پادشاهلره انتقال ایلمش وبعضیلر نوش الروانك اختراعیدر دیرلر الان نمچه قراللری اول تاجه قوربنا دیرلر اسكندردن بزه انتقال ایلدی دیرلر اول تاجه هركیم مالك اولسه سائر پادشاهلره تفوق ایلر شهنشاه اطلاقی اول تاج اعتباریله‌در دیو بو دعوای باطله دوشمشلردر حضرت مولانامز بو رتاجی ذكر ایلدی بیت سرنادان شود پست ودل غافل شود ناری * ازین افروخته درهارین افراخته كرزن

* خاتمك آدی نكین ویوزكك انكشتر *

نكین * نونك وكاف فارسیهٔ ممدوده‌نك كسرلری ونون ایله بمعنی خاتم ویوزك تاشی شاعر بیت نقش نكین مهر تو یاسید البشر * برسینهٔ دلم شده كالنقش فی الحجر انكشتر * همزه‌نك فتحی ونونك سكونی وكاف فارسیه‌نك ضمی وشین معجمه‌نك سكونی وتای فوقیه‌نك فتحی ورا ایله یوزك معناسنه مهر اولسون غیری اولسون حاصلی پارمغه طاقلورنسنه معناسنه محمدقلی سلیم بیت جهان بزیرنكین تو باچوانكشتر * كند بچشم حسود توروز كار انكشت * خاتم * تای فوقیه‌نك فتحیله لغت مشتركه‌در خواجه حافظ بیت كرچه شیرین دهنان پادشهانند ولی * آن سلیمان زمانست كه خاتم بااوست * كسرتا ایله اسم فاعل عربیدر

* درزینك یوكسكی انكشتنه ایكنه سوزن *

انكشتنه * همزه‌نك فتحی ونونك سكونی وكاف فارسیه‌نك ضمی وشین معجمه‌نك سكونی وتای فوقیه‌نك دخی سكونی ونونك فتحی وهای رسمیه ایله مضبوطدر سوزن * سین ممدوده‌نك ضمی ورای معجمه‌نك فتحی ونون ایله عربیده ابره معناسنه میرنظمی بیت همیر دبرونیزهٔ جان ربود * كه سوزن زاطلس كذركرده بود

* درزیو بخیه نكنده یمه لیدر ژنده *

درز * دالك فتحی ورانك سكونی وزای معجمه ایله یوكه باشده والده وایاقده واثوابده واغاجده وبناده مستعملدر عربیله مشتركدر رشیدالدین یوسف بن لولو بیت موشقة قدبنت الظل دیلها * وكف حواشیها وكما مهادرزا * بخیه بای موحده‌نك فتحی وخای معجمه‌نك سكونی ویای تحتیه‌نك فتحی وهای رسمیه ایله بمعنی نكنده هاتفی بیت كهی خرقه‌دوزیٔ آن خضر روش * شدی سوزن عیسی اش بخیه كش * نكنده * نونك كسری وكاف فارسیه‌نك فتحی ونونك سكونی ودالك فتحی وهای رسمیه ایله تركیده دخی نكنده دیدكلری كبی جامه نكشی كه بزم بلادمزا اصطلا حنده لامك كسریله لباده وصرقلو دیدكلری

اسبابك صوغ صوغ نكشى اسميدر حاصلى نكنده فارسى ايله تركى بيننده
مشتركدر فارسيده خاصة آچيده دخى سوزنى ديرلر عربيده غرز ديرلر * ژنده
زاى فارسيه نك فتحى ونونك سكونى ودالك فتحى وهاء رسميه ايله بعلاو
اسباب معناسنه عربيده مرقعه كبى حكيم سنائى بيت ديده وقتى كه يك
پراكنده * ژندهٔ ريز هرجاى ژنده * همدخى اسكيمش و پرتاش معناسنده ده
كلور مطلقا مفروش وملبوسده مستعملدر

* بعمنك آدى دژنك انكله دى دوكمه يه سن *

دژنك * دالك وزاى فارسيه نك فتحلرى ونونك سكونى وكاف فارسيه ايله باده كه
عربيده رقعه ديرلر * انكله * همزه نك فتحى ونونك سكونى وكاف فارسيه نك
ضمى ولامك فتحى وهاء رسميه ايله دوكمه كه ايلكدر اثير الدين اخسيكتى بيت
هرآن آنكله زرين كه چرخ از اختران سازد * لباس عمر او را بر كريبان زمان
زيبد * هم دخى ايلك معناسنده كلور مسعود سعد سلمان بيت من دريده جيب
اندر كردن آن سيمين * دستها افكنده در همچو كوى وانكله * چونكه
بويتده كوى دوكمه معناسنه در همدخى صحبت بالته سى انكل معناسنده كلور

* پينه دوز اسكى ديكيجى وكراده اسكى *

پينه دوز * وصف تركيبيدر چونكه پينه اسكى يما معناسنه فارسيده وتركيده
مستعملدر * دوز * مصراع ثانيده كلان دوختن لفظندن اسم فاعل مخفف
باخرد امر حاضردر حضرت مولانا بيت مسمط آن پسر پينه دوز * شب همه
شب تا به روز * بانك زند چون خروس * اسكى پابوج كيده وار * كراده كافك
ضمى وراء ممدوده نك فتحى ودالك فتحى وهاء رسميه ايله يعنى كهنه واسكى
اثواب هاء رسميه سز كرا دخى بو معنايه در تركيده قافله قراده ديرلر

* دوختن ديكمك ايمش دخى بريده كسيلن *

دوختن * دال ممدوده نك ضميله مصدردر ديكمك معناسنه جامه اولسون غيرى
اولسون كمال خجندى بيت زلفت بابدش عمر دراز ورشته زان افزون * كه اين جاه
كريبانها رفيق دوختن كيرد * مستقبلانى خاء معجمه نك زاى معجمه يه ابداليله
دوزد ودوزنده كلور * بريده * باء موحده نك ضمى وراء ممدوده نك كسريله
اسم مفعولدر مصدرى بريدن لفظيدر كمال خجندى بيت لرزان دلم چو نيم
جدا يست * همچو برك بنكر زشاخ لرزه بوقت بريدنش * اكثرى رانك
تخفيفيله در لكن تشديدى دخى جائزدر ولهُ ايضا بيت بمهر يوسف

ازجان قطع كن * تيغ دست بريدن چه حاجت

* برمغاز ودخى فغياز ديمك شربتلك *

برمغاز * باء موحده نك فتحى وراءنك سكونى وميمك وغين معجمهٔ ممدوده نك
فتحلرى وزاى معجمه ايله يعنى شاكردانه يعنى استادك وادش ايشلدنلرك شاكرده
ويردكلرى شربت بها معناسنه درلكن شربتلك ديو تفسيرك عمومى اولمغله
كمال ايضاح ايچون بيوردر * يعنى بخشش ديو شاكردك اينه ويريلن *
كرك استاد ويرسون كرك ايش ايشلدلكسه ويرسون آخرنده هاء رسميه ايله
برمغازه دخى بو معنايه در * فغياز * فانك فتحى وغين معجمه نك سكونى وياء تحتيهٔ
ممدوده نك فتحى وزاى معجمه ايله برمغاز مرقوم معناسنه يعنى شاكرده ويريلان
مزد واجرت معناسنه شمس فخرى بيت بهر طريق كه خواهى هميشه مال
دهد * به بخشش وبصله خير وصدقه وفغياز * فا موقعنه باء موحده ايله
بغياز دخى بو معنايه در * شاكردانه كذلك مير نظمى بيت بشاكردانه
باشد لا بد استاد * بخدمت داده شاكردانكى باد

* درخور آنكه نيم اوكا كه لائق دكلم *

درخور * دالك فتحى وراءنك سكونى وخاء معجمه نك ضمى وواو مجهول وراء ايله
يعنى لائق وسزاوار كمال غياث بيت معشوق من كه رشك مه وغيرت خورست
حاش فدا كنم كه بدين پايه درخورست * آنكه * اولكيم ديو يكرمى طقوزنجى
قطعه نك بيت اولنده كجدى * نيم * دكلم معناسنه چونكه نى نونك بين الفتح
والكسر اماله سى وياء تحتيهٔ مجهوله ايله ادات نفيدر لكن بو مقامده ياء متحركه در
چونكه حركه ميم متكلم ايله تعلقك اقتضاسيدر

* ويردى الله بكا بارخدا دادمن *

بارخدا * بونده برقاج اعتبار وار اول لفظ بارك يكرمى يدى معناسندن برى نام
حق جل وعلا در خدا دخى كذلك بو تقديرجه ايكيسى بردن حق تعالى يه
مخصوص علم اولدى غيره اطلاق اولنماز ثانى بار مجاز الخلق واثام معناسنه
وخدانك برمعناسى دخى صاحبدر كما مر فى شرح البيت الاول من قطعة الاولى
حاصلى بارخدانك اصلى خداى بارايدى علم اولنجق مضاف اليه تقديم
اولندى بو صورتده معناسى صاحب مخلوق ديمك اولور بو تقدير اوزره دخى
اللهه مخصوص آخره اطلاق اولنماز ثالث بار لفظى باركامدن مخففدر
بو تقديرجه اللهك غيرنده ده اطلاق اولنور منوچهرى بيت شاه ملكان پيشرو

بارخدايان * زاير دملكى يافته وبارخدايى * بو اوج اعتبارده حرف را ساكن اولور اعتبار رابع بار لفظى عربيدر اصلى بارايدى خالق معناسنه بو تقديرجه دخى حق تعالى يه مخصوصدر حكيم نورى بيت * اى براطراف ملك فرمانده وى براين ساى دهر بارخدا * ناظم تحريك ايرادى بو اعتباره مبنيدر چونكه را مكسوردر * بمن * بكا معناسنه چونكه باء موحدۀ مفتوحه ادات مفعولدر من بن ديو اوچنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى

* قطعۀ كوهر كه قدرش مى شناسد قدردان *

قطعۀ كوهر * نظيرى اون اوچنجى قطعه نك عنوانده كچدى * كه * ادات ربطدر * قدرش * شين معجمه ضمير غائبدر * مى * ادات حالدر كما سبق فى الادوات * شناسد * مضارع غائبدر اكلر معناسنه مصدرى اون بشنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى * قدر دان * وصف تركيبدر مقدار بيلجى معناسنه چونكه دان وصف تركيبى اولديغى حالده فرق التنجى قطعه نك طقوزنجى بيتنده كچدى حاصل معنى بو بر كوهر قطعه سى كه قدرنى قدر بيلن اكلر

❋ دى مسافر قونديغى اوصاحبينه ميزبان ❋

چونكه ميز مسافر ديو مصراع ثانيده كلور بان ادات اسم فاعلدر كما سبق فى الادوات المركبة شمس فخرى بيت از راد بكر نماند آرزو * هر كجا انعام اوشد ميزبان

❋ هم مسافر ميز ومهمان اولدى داخى مهمان ❋

ميز * ميم ممدوده نك كسرى وزاى معجمه ايله قونق كه عربيده مسافر وضيف كبى شمس فخرى بيت مكارم نعمت باد ميزبان كرم * بخوان جود تو صاحب دلان شاهان ميز * مهمان * يعنى ميز مذكور كال پاشازاده دخى تصرف ايدوب بيورر مهمان وصف تركيبيدر عظيمه بكزه يجى معناسنه چونكه مه ميمك كسرى واظهار ها ايله اولو وعظيم معناسنه مان ماندن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر بو تقديرجه مسافر واجب التعظيم ولازم التكريم اولمغله هر قونغه مهمان ديو تسميه اولندى شاعر قطعه ماسمت العجم المهمان مهمانا * لاجل اجلال ضيف كان من كانا * فانه اكبرهم والمانى منزلهم والضيف سيدهم مالزم المانا * فتأمل * مهمان * ميم ممدوده نك كسريله يعنى مهمان ايضا ابو تراب بك بيت خدنكت دردلم بنشست وجان چون صاحب خانه * كهى بيرون رود كاهى بكردد مهمان كردد *

* بر برى آردنجه پى در پى سكر اير داخى پى *

پى در پى * بربرى آردنجه معناسنه متصل ديمكدر چونكه پى پاء فارسيه نك فتحى وياء تحتيه ايله ايز وعقب معناسنه مطلقا كمال اسماعيل بيت دور اهرو كه راهى رود بريك ساعت * عجب نباشد اكر افتد پى اندر پى * همده خى سكر كه عربيده عصب معناسنه كلور بونلردن بشقه براى كبى اجل معناسنده ده كلور ادات علت واور شكم مصراع ثانيده كلور

* هم سنكچون از پى تو آنكچون بهر آن *

از * يعنى من اجليه پى يعنى براى يعنى اجل معناسنه ادات علتدر * بو * سن ديو اوچنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى * بهر * ايچون ديو طقوزنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى * آن * اودبو اوچنجى قطعه نك اوچنجى بيتنده كچدى

❋ از براى اودخى آنك ايچون اورا اكا ❋

از * قد سبق آنفا * براى * باء موحده نك وراء ممدوده نك فتحلرى وياء تحتيه ايله عربيده لام تعليل كبى ادات علتدر صائب بيت اكرچه سايه ام منشور دولت در بغل باشد براى استخوان سر كشته دنم هما باشم * اورا * قطعۀ ثالثه ده متفرقا كچديلر

* بو بجلاين زينسان وآنجلاين آنچنان *

زينسان * زاى معجمه ممدوده نك كسرى ونونك سكونى وسين ممدوده نك فتحى ونون ايله بونجلاين و بونك كبى معناسنه تخفيفا ياء تحتيه نك حذفيله زنسان دخى ديرلر * آنچنان * همزه نك ونونك سكونيله آنجلاين معناسنه اولنده آن اولمیان چنان دخى بو معنايه درتنكم اوچنجى قطعه نك اوچنجى بيتنده كچدى

❋ آنشان اوانلرك هم اينشان بو انلرك ❋

آنشان دخى اينشان اول همزۀ ممدوده نك فتحى ثانى همزۀ ممدوده نك كسرى ايكسنده ده نونك سكونيله مضبوطدر بو مقاملرده فرق التنجى قطعه نك اون برنجى بيتنك شرحنه نظر اولنه حقيقت حاله واقف اولورسز

* پادشهلردر كيان كيملر ديمك اولدى كيان *

كيان * كافك فتحيله بوزن بيان پادشهلر معناسنه كى لفظنك جمعيدر چونكه كى پادشاه ديو اللى التنجى قطعه نك اوچنجى بيتنده كلور شمس فخرى بيت جهان پناهى وشاهنشهى كه مى نازد * ز فرق فرقد سايش هميشه تاج كيان هم دخى پادشاهان قديمدن بر طائفه دركه اولى كيومرث آخرى كيخسرو در كيانان ديمكله مشهورلردر حكيم اسدى بيت كيان فته اند كيان آمده بجاى هما ما كيان آمده * عناصر اربعه يه ده كيان ديرلر * كيان * كافك كسريله بوزن

جهان كيم معناسنه اولان كه لفظنك جمعيدر چونكه ادات جمع اولان الف ونون لاحق اولنجه كه لفظنده كى هاء رسميه ياء تحتيهٔ مفتوحه يه منقلبه اولورنتكم حكيم اسدينك بيتنده كى ايكنجى كيان كيملر معناسنه اولديغى كبى

* چتر چادراوبه خركاه واوتاقدر باركاه *

چتر * جيم فارسيه نك فتحى وتاء فوقيه نك سكونى ورا ايله چادر وخيمه وشمسيه وزنان باشلرينك اورتوسى معناسنه جامى بيت چتر فرزندهٔ فرقت سنجاب سايه نشين چترآفتاب * لكن شعورى مرحوم چترى كسك دپه لو چادر ديو تخصيص ايلدى * چادر * دخى فارسيده تركيده شيوعى ايله تفسير قلندى حاصلى چتر مرقومه جميع معانيسنده مراد فدر الوغ بيك بيت غلامپاره نيم من ندارم آن مذهب هلاك * چادرم وكستهٔ لجك پوشم * خركاه * اكرادو تركمان اوبه سى معناسنه در وكچه وقلدن ايتدكلرى اومعناسنده كلور همدخى پادشهلرك اوطاغى معناسنده كلور خواجه سلمان بيت باهمه قدر ومرتبت بست كرنهادتو * چنبر خركهى تراخركه چرخ چنبرست * معناى تركيبيسى اشك مكانى ديمكدر چونكه خراشك ديو يكرمنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى كاف ادات اسم مكاندر كما سبق فى الادوات المركبهٔ مناسبت ظاهره در شرفنامه ده كسرخا ايله مضبوطدر بوتقديرجه معناى تركيبيسى خوش مكان معناسنه خركسرخا ايله يعنى خوش وخوب باركاه چادر اوطاغى پادشاهلر قپوسى وپادشهلرك عظمتله ديوان سوردكارى موضع معنالرينه خواجه حافظ بيت مرو بخواب توحافظ بباركاه قبول * زوردنيمشب وآه صبحكاه منست * معناى تركيبيسى باردكانى ديمكدر بارك يكرمى تفصيلى برنجى قطعه نك بيت اولى شرحنده كچدى بوايكى لفظده الفك تخفيفله خركه وباركه دخى جائزدر

* پك بيوك چادرديمك هم كولكه لكدر سايبان *

سايبان * هر كولكه لكه ديرلر عموما و بيوك چادره ديرلر خصوصا خواجه عصمت بخارى بيت سى بيت چتر تو بالاى كردون * كه خرشيد راميكند سايبان معناى تركيبيسى كولكه جى معناسنه در چونكه سايه كولكه ديو قرق دردنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى لكن بومقامده تخفيف ايچون هاء رسميه حذف اولندى بان ادات اسم فاعلدر كما سبق فى الادوات

* كوك سپهر اولدى زحل كيوان عطارد تيرايمش *

سپهر * سينك كسرى و پاء فارسيه نك فتحى وهانك سكونى ورا ايله لفظ مفرددر يعنى فلك عموما و يعنى فلك اطلس خصوصا شيخ نظامى بيت كفته حصارىٔ نواوراسپهر * كاى فلك نو بكهن دار مهر * كيوان * كافك فتحيله يعنى ستارهٔ زحل حكيم انورى بيت كيوان موقفان تراكر جكر خورد * نسرين چرخ را جكر جدى بسته باد * وفلك زحله دخى كيوان ديرلر * تير * اوتوز درت معنايه كلور برى اسم ستارهٔ عطارد در حكيم انورى بيت كرنامهٔ دهدنهٔ بپروانهٔ تو تير * شغلش فروكشاده ودستش ببسته باد باقى معنالرى يكرمى برنجى قطعه نك بيت ثانيسى شرحنده كچدى

اولكره پروين ديرلر عرش اعلا كرزمان

پروين * پاء فارسيه نك فتحى ورانك سكونى وواو ممدوده نك كسرى ونون ايله يكرمى سكز منازل قمردن برينك اسميدر اكاعربيده ثريا ديرلر نظامى استرابادى بيت نكو پروين نمايد برسواد شب كه اين خازن * بروى نطع مشكين ريخت مشت لولوى لالا * كرزمان * بوزن مهتران عرش اعلا معناسنه بعض نسخه ده مطلق اسمان معناسنه مرويدر لكن عرش معناسنه اولديغى اصحدر معيار جماليده شمس فخرى كاف فارسيه نك كسرى ورانك سكونى وزاى معجمه نك فتحيله بوزن مهتران ديو بيان ايدوب بو ابياتى نظم ايلدى قطعه تا بود خرشيد ومه بركرزمان * تا بود دركان عقيق بهرمان * پيش تيغ خسرو آفاق بود * كوه خارا بمثال بهرسان * باد باقى ساقىٔ تعظيم او * تا كه باشد نام اوج وكرزمان لكن فرهنك شعوريده رانك كسرى وزاى معجمه نك سكونى ايله ديو ضبط ايدوب بو ابياتى شاهدى كتوردى قطعه مه وخورشيد و با بهرام برجبس زحل با تير با زهره كرزمان * همه حكمى بفرمان تودارند * كه ايزد مرترا دادست فرمان * اندنصكره معيار جماليك بياتنى ايراد ايلدى انتهى فاما كه ناظم تحريرك سوق نظمى معيار جماليك همو زانيدر فاعرف هم دخى ميم موقعنه باء موحده ايله كرزبان دخى بومعنايه در

* مشترى برجيس ومريخك آدى بهرام هم *

برجيس * باء موحده نك فتحى ورانك سكونى وجيم ممدوده نك كسرى وسين ايله يعنى كوكب مشترى هم دخى سودلودوه معناسنده كلور ابو المعانى بيت شاهى كه بعطاى اوشدكدايان * همچون عربى كه اشترش برجيس * بهرام * باء موحده نك فتحيله يعنى كوكب مريخ سراج الدين قمرى بيت اى زبدهٔ وجود

جهانت بکام باد کیوان ترا مسخر و بهرام رام * هم دخی بر پادشاهك اسمی ور
فرشته نامیدر * زهره ناهید صمان اوغریسی اولمش کهکشان *

ناهید * نون ممدوده نك فتحی وهاء ممدوده نك کسری ودال ایله یعنی کوکب
زهره محمود بن یمین بیت تیر کردون همه انواع فضائل دارد * لیك در دلك
طرب کامر وا ناهیدست * زهره یه چنته ایده چولبان دیرلر * کهکشان
آسمانده سحاب طویل کبی کیجه کورینور اما حقیقتده بولوت دکلدر خرده
کواکب ونجومك تراکمندن ناشی اویله کورینور سما ایله برابر کرمن کبی دونر
ترکیده اکا حاجیلر یولی وصمان اوغریسی و چرخ فلك وعربیده مجره
وحیکه دیرلر شاعر بیت شهی که چرخ شد از بندکان در کاهش * ز کهکشان
شده است سایبان خرکاهش * معنای ترکیسی صمان چکیجی دیمکدر
چونکه که کاهدن مخففدر صمان دیواللی برنجی قطعه نك بیت اولنده کاور
کشان اسم فاعلدر مصدری کشیدن لفظیدر قرقنجی قطعه نك یدنجی
بیتنده کجدی * مرز بوم اولدی وطن سرحد سنور بدر دخی *

مرز بوم * ایکی معنایه در اول یعنی وطن ثانی یعنی سرحد سنوری ابو المعانی
ایکی معنایه بیت نکهبان کشتم اکنون مرز بوم را که مرز بوم من ناید بخاطر فرهنك
شعوریده مرز ایله بوم بیننده واو عاطفه یازدی لکن ناظم نحریرك عندنده موجود
اولان نسخه واوسزدر فاما که فقط مرز مصراع ثانیده کاور بوم باء موحده نك
ضمیله رطل دخی بر یورت معناسنه فارسیده وعربیده بایقوشه دخی بوم دیرلر

* مرز سرحد آیدر سرحد اغاسی مرزبان *

مرز * میمك فتحی ورانك سکونی وزای معجمه ایله یعنی سرحد وصنورتکیم
سرحد اغاسنه مرزبان دیرلر چونکه بان ادات اسم مکاندر علی ما سبق
فی الادوات المرکبة خواجه سلمان بیت شاخ بان بکرفت مرز باغ و بستان تا نتیغ
سرفروز کس بپیش مرز بان می آورد * هم دخی زمین ومملکت معناسنده کاور

* پاس حفظ ایتمك دخی بر ربعی ایمش کیجه نك *

پاس * پاء فارسیه ممدوده نك فتحی وسین ایله یعنی حفظ وحراست و یعنی ربع
اللیل کذا فی فرهنك شعوری فرهنك جهانکیریده کیجه نك سکز بخشندن
بر بخشی دیو واقعدر حکیم فردوسی بیت یکی کفت صدره ز یزدان سپاس
نیایش کنم روز شب در سه پاس * هم دخی تنکی دل وغم واندوه وخوف وهراس
معنالرینه ده کاور * بوسبیدن کیجه بکجیسنه دیمش پاسبان *

هم دخی مطلق بکجی معناسنده کاور چونکه بان ادات اسم
فاعلدر عربیده پاسبان معناسنه حارس دیرلر

* ران اویلق چاقشره شلوارده رانین دینور *

ران * راء ممدوده نك فتحی ونون ایله اویلق معناسنه عربیده فخذ کبی
میر نظمی بیت بزیر ران شده اسب مرادش * همه کام جهان او دست دادش
هم دخی راندن لفظندن امر حاضر و وصف ترکیبی دخی اولور * رانین
چاقشر وشلوار وتومان معناسنه چونکه یاء تحتیه ونون نسبت ایچوندر
شاعر بیت چرا پیچد مکس دستار وفوطه * چرا دارد ملخ رانین دیبا

* قوله آت یکران بتمشدن کنایه زیر ران *

یکران * یاء تحتیه نك فتحی وکافك سکونی وراء ممدوده نك فتحی ونون ایله
قوله آت معناسنه بعض فرهنکده چپل آت دیو منقولدر فرهنك
جهانکیریده اسب ممتاز دیو واقعدر کمال اسماعیل بیت نشسته آب زرشك
لطافتت در خاك * چنانکه باد بر آتش زنعل آن یکران

* دینیدی زردشت اکه کیم یازمش مجوس ایچون کتاب *

زردشت * زای معجمه نك فتحی ورانك سکونی ودالك ضمی وشین معجمه نك
سکونی وتاء فوقیه ایله دین مجوسده مذهب مغانی اول ایجاد واحداث ایدوب
دین باطلی حقنده بر کتاب تألیف ایدن شخصك اسمیدر شمس فخری بیت
چه کونه میتوان در ملك کردون * حدیث ومذهب زردشت وبرزین * کتاب
مزبورك اسمی زای معجمه نك فتحیله زند قودی وبو کتاب بکا طرف حقدن
کلدی دیو نیجه کسنه لری اضلال ایلدی حکیم خاقانی بیت آتش زمین
نهفت دم کر زند خوانم دید کنم * مصحف زمین بکر یخت هم کز اهل ایمان نیستم
محمد کشمیری تألیفنده ذکر ایدر که زردشت منوچهر نسلندن ایدی نبوت
دعواسی ایلدی ابتداسنده اقلادوس حکیمك شاکردی ایدی واقلادوس
فیثاغوس حکیمك شاکردی ایدی تمام علم حکمتی تحصیل ایدوب سیلان
حدودنده بر معظم طاغده منزوی اولوب ریاضته مشغول اولدی انجام بر کتاب
تصنیف ایدوب نامنه زند تسمیه ایلدی اول وقت کستاشب شاهك سلطنتندن
اوتوز سنه کچمش ایدی طاغدن اینوب بیاض جامه لر له آتش پرستان رداسنی
کیوب کستاشبه کلوب ادعای نبوت ایلدی کستاشب علماسیله امتحان ایلدی
معجزه طلبلرنده زردشت اشارت ایلدی بر مقدار باقری آتشده اریدوب

باشنده دوکدیلر اصلا بر بینه ضرر ایتمدی زیرا حکمتله کندو به علاج ایتمشدی آتشك ضررنی دفع ایدردی کستاشبه اعتماد کلی کلوب پیشوای دین مغان ایلدی ابتدا فاعل خیر یزدان وفاعل شر اهرمن دیمك اندن ظهور ایلدی واول کتابك حکمی نوش الروان زمانده منسوخ اولدی فاما که بنه جا بجا بقیه بولنوردی

*هم مجوسك اوقشلاری بنه دیرلر موبدان *

موبدان * جمعدر آخرنده کی الف ونون ادات جمعدر مفردی موبد میمك فتحی وواوك سکونی و باء موحده نك فتحی ودال ایله عالم مجوسدر لکن فی الاصل عربیدر جمعی موابد کلور نتکم عالم نصارایه راهب دیوب جمعی رهبان کلوب عالم یهوده حبر دیوب جمعی احبار کلدیکی کبی

* بیلکو طاشی فسانه سحر افسون وفسون *

فسانه * فانك فتحیله بیلکو معناسنه عربیده محده وعبسی کبی همدخی بی فائده حکایه وقصه معناسنه ده کلور هاء رسمیه سز فسان دخی مرویدر وکسر فا ایله بعض فرهنکارده مضبوطدر حکیم انوری بیت بادام دومغز ست که در خنجر الماس * نا داده ابش بوسه سراپای فسانرا * افسون * همزه نك فتحیله بمعنی سحر وکهانت حکیم انوری بیت از نهیب معده او هر شبی تا بامداد اهل شهر وروستا برنان همین افسون کنند * همدخی حیله ومکر معناسنه وحیوانات موذیه وجن ایچون ایتدکلدی تعویذ معناسنده کلور * فسون فانك ضمیله افسون مذکوردن مخفف اوچ معناسنده مشترکدر بمعنی سحر شیخ نظامی بیت فسون چند با خواهش برآمود * فسون کردن بابل کی کند سود

* دخی افسانه حکایت هم دینورمش داستان *

افسانه * همزه نك فتحیله بمعنی حکایه و بی فائده کلمات خواجه حافظ بیت ده روزه مهر کردون افسانه است وافسون * نیکی بجای یاران فرصت شمار یارا چغتایده چورچك دیرلر * داستان * بمعنی حکایه ایضا ومثل مشهور حضرت مولانا بیت بشنوید ای دوستان این داستان * در حقیقت نقد حال ماست آن

* بیخته اولمش الکمش نسنه پرویزن الك *

بیخته * باء موحده ممدوده نك کسری وخاء معجمه ایله اسم مفعولدر مصدری بیختن لفظیدر ابو المعانی بیت خاك راهت دیده بامژکان حسرت بیخته تا نباشد پای آزرده خیال نازکت * پرویزن * باء فارسیه نك فتحی وراءنك سکونی وواو ممدوده نك کسری وزای معجمه نك فتحی ونون ایله الك معناسنه عربیده

منخل کبی شیخ سعدی بیت بپرویزن معرفت بیخته * بشهد عبارت برآمیخته بو لفظده یاء تحتیه نك حذفیله پروزن دخی جائزدر

دوکه در کوپیدن ومهراس معناسی هوان

کوپیدن کاف ممدوده نك ضمی و پاء فارسیه ممدوده نك کسریله مصدردر دوکمك واورمق وسحق ایتمك معنالرینه در * مهراس * میمك کسریله هوانکه ایچنده اجزا دوکرلر عربیده اورتاسی بارق طاش معناسنه ونام پدر خضر نبیدر

*آقیجی جویان چکیدن طملامق بارد یاغر *

جویان * جیم ممدوده نك ضمی و یاء تحتیه نك فتحیله اسم فاعلدر چونکه الف ونون ادات اسم فاعلدر همدخی تجسس وتفحص ایدیجی معناسنه ده کلور چکیدن * جیم فارسیه نك فتحیله مصدردر مطلقا طملمق معناسنه کمال خجندی بیت بازآتشی بسینه رسیدن کرفته است * خون ازدل کباب چکیدن کرفته است * بارد * باء موحده نك فتحیله مضارع غائبدر مصدری باریدن لفظیدر مطلقا یاغمق معناسنه یغمور اولسون غیری اولسون

هم اولق میزاب ایمش التون اولق زر ناودان

میزاب * اصل عربیدر فارسیده دخی شایعدر ابو المعانی بیت بدستش خامه شد میزاب رحمت * که ریزد ازوی آب زندکانی * زر * التون دبو یکرمی ایکنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کچدی * ناودان * مطلقا اولق معناسنه دکرمن اولغنه وساترینه شاملدر هاتفی بیت زنم قطره ها کاید از ناودان * زراعت بامید اوکی توان * اصلنده اسم مکاندر چونکه نا ونون ممدوده نك فتحی وواو ایله بمعنی قطره دان ادات اسم مکاندر

* اولدی صانجمش خلیده سیخ شیش بریان کباب *

خلیده * خاء معجمه نك فتحی ولام ممدوده نك کسری ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله اسم مفعولدر صانجلمش وایچنه طوغرو کتمش معناسنه کذا فی المجمع حکیم انوری بیت هر ساعتش از غصه کلی تازه شکفته * وز غصه چو خارش همه دردل بخلیده سیخ * سین ممدوده نك کسری وخاء معجمه ایله مطلقا شیش معناسنه دمور اولسون اغاج اولسون کباب شیشی اولسون اخری اولسون شیخ سعدی بیت به پنج بیضه که سلطان ستم روا دارد * زنند لشکریانش هزار مرغ به سیخ بریان ضمله سوکلمه وکباب معناسنه ترکیده دخی شایعدر عربیده شوی دیرلر شاعر بیت پس از مردن اکر مرغی نشیند بر سر سنکم شود بریان اکر آهی برآرم

ازدل تنکم * کباب مثله شاعر بیت هیچ نعمت نمیرسد بکباب * هیچ شربت
نمیرسد بشراب * میچکد طملردیمک قان طملایجی خونچکان *

می * ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبة * چکد * مضارع غائبدر
مصدری چکیدن لفظیدر آنفا کچدی خون قان دیو اوتوزنجی قطعه نک
یدنجی بیتنده کچدی * چکان * چکیدن مزبوردن اسم فاعلدر

* بسمل اولمشدر بوغازلنمش بریدن کسمه در *

بسمل * باء موحده نک کسری وسینک سکونی ومیمک کسری ولام ایله بمعنی
مذبوح خواجه آصفی بیت قاتل من چشم می بندد بسمل مرا * تا بماند
حسرت دیدار اودردل مرا * وتیغ ایله کشته اولنه ده بسمل دیرلر
بریدن * باء موحده نک ضمی وراء ممدوده نک کسریله مصدردر بمعنی قطع
کمال خجندی بیت لرزان دلم چو بیم جدا یست همچو برک * بنکر زشاخ لرزه
بوقت بریدنش * بونده رانک تخفیفی وتشدیدی جائزدر لکن بو مقامده مخففدر

* مخ ایلک معناسنه کلمش کمکدر استخوان *

مخ میمک ضمی وخاء معجمه ایله ایلک وبین معناسنه عربیله مشترکدر لکن عربیده
مشدددر حکیم سنائی بیت کویی که نترسم همه عالم دیوار * از هیچ چه ترسد
چو مرا اورانبود مخ * استخوان * همزه نک ضمی وسینک وتاء فوقیه نک ضمی
وخاء معجمه نک بین الفتح والکسر اماله سی وواو مجهول ونون ایله کمک معناسنه
عربیده عظم دیرلر هم دخی اساس معناسنه ومیوه چکردکی معناسنه ده کلور

پاره زخم وپاره لوزخمین وداخی زخمناك

زخم * زای معجمه نک فتحی وخاء معجمه نک سکونی ومیم ایله بمعنی یاره
وجراحت شمشیر وخنجر وتیر وامثالی هم دخی آهوی بیاض معناسنه ده
کلور ایکی معنایه ابو المعانی بیت تیغ غمزه زخم کرده سینه ام * چون
بچشمی زخم مارا بنکرد * زخمین * بمعنی مجروح آخرنده کی یاء تحتیه
ونون نسبت ایچوندر * زخمناك مثله چونکه ناك ادات نسبتدر کما سبق

* دی تشنج اولمشه ناسور و پرخون طولوقان *

ناسور * نون ممدوده نک فتحی وسین ممدوده نک ضمی وراء ایله تشنج اولمش
ارکلماز یاره معناسنه ابو المعانی بیت نشد به درد رسیده عمر آخر * مکر این
زخم دل ناسور بودست * پر * طولی دیو قرقنجی قطعه نک بیت اولنده
کچدی خون قان دیو اوتوزنجی قطعه نک یدنجی بیتنده کچدی

* بیل میان اولمش وسط معناسنه دخی کلور *

میان میمک کسری ایله ایکی معنایه در اول بیل که عربیده صلب کبی
ثانی بمعنی وسط اورالق ایکی معنایه کاتبی بیت نی که باغ پر از کل شود بنکهت
کل * چو کل از بکشاید میان باغ بیار * هم دخی همیان لفظندن مخففدر

* قوشاغه دیرلر کمر هم ایجه بللو مو میان *

کمر کیده دخی قوشاق معناسنه در کمال اسماعیل بیت چون سنان از سرفرازی
باشدش در صدر جای * هر که اندر خدمتت چون تیغ در بندد کمر * هم دخی داغ
معناسنده ده کلور مثلا کمر ایوان کبی * مو * اللیجی قطعه نک ایکنجی بیتنده کلان
موی لفظندن مخففدر لکن بو مقامده اینجه معناسنه در مجازا * میان * آنفا کچدی
تفسیردر * فارسی اوکرندم اولدم بویله طتلو دیللو بن *

* پارسی آموختم کشتم چنین شیرین زبان *

پارسی * عربی فارسیدر چونکه وقت تعریبده باء فارسیه فایه ابدال اولنور
مشبعا بیانی دیباجه نک یکرمی طقوزنجی بیتنده کچدی * آموختم * ماضی
متکلم وحده در مصدری قرق ایکنجی قطعه نک طقوزنجی بیتنده کچدی
کشتم قرق التنجی قطعه نک التنجی بیتنده کچدی * چنین * اوچنجی
قطعه نک اوچنجی بیتنده کچدی * شیرین * طتلو معناسنه مقابلی تلخ لفظیدر
حکیم خاقانی بیت چرب وشیرین نعمت دنیا * بعکس راندنش نمی ارزد
زبان * یکرمنجی قطعه نک ایکنجی بیتنده کچدی سؤال بو مقامده بن مقابلنده
من اوللو ایدی جواب همان تتمیم ایچوندر بوخسه مقامده دخلی یوقدر

* قطعهٔ خوب بمعنیست چنین عشوه نمون *

قطعهٔ خوب * ایکنجی قطعه نک عنوانده تفرقا کچدی * بمعنیست باء موحده
مفتوحه ظرفیت ایچوندر معنی معلوم لکن فارسیده نون کسریله اوقنمه
جائز در است ادات ربطدر کما سبق فی الادوات المرکبة * چنین * اوچنجی
قطعه نک اوچنجی بیتنده کچدی * عشوه نمون * وصف ترکیبیدر ناز
ایدیجی وجلوه کوستریجی معناسنه چونکه عشوه نازدیو قرق برنجی قطعه نک
التنجی بیتنده کلور حاصلی معنی بر کوزل قطعه که معناده بویله جلوه ایدیجیدر

* طشره بیرون و برون ایچ ویه دینلدی درون *

بیرون * باء موحده ممدوده نک کسری وراء ممدوده نک ضمی ونون ایله بمعنی
خارج وطشره ابو تراب بیک بیت خدنکست دردلم بنشست وجان چون صاحب

خانه کهی بیرون رود کاهی بکردد مهمان کردد * بو لفظ بیرونی باء موحده نك
فتحیله اوقورلر غلطدر وفصیح وصوابی کسر ایله دربرون باء موحده نك کسریله
بیرون مذکوردن مخففدر همدخی برای واجل معناسنه ده کلور مثلا برون تودیرلر
سنك ایچون معناسنه * درون * دالك فتحیله بمعنی داخل اندرون لفظندن
مخففدر ابو المعانی بیت درون سینه من مخزون خیال تو بود * چنانکه رسم

قدیمست کنج در ویران *چوره پیرامن اومعناده ایمش پیرامون*

پیرامن * باء فارسیه ممدوده نك کسریله چوره معناسنه عربیده
اطراف وحوالی کبی شیخ سعدی بیت درمیر ووزیر وسلطانرا * بی
وسیلت مکرد * پیرامن * میم ممدوده ایله * پیرامون دخی بومعنایه در
ابوشکور بیت به پیرامون آندر بود کوهی * کران بدردل کردون شکوهی

اولدی مفهوم خداوند همان صاحب ورب

خداوند * خاء معجمه نك ضمیله بمعنی صاحب ورب مطلقا ماله وعلمه
وملکه مضاف اولور کاهی اضافتسز مطلقا خداوندیرلر لیذهب
السامع کل مذهب بوتقدیرجه کاف عربی ایله ده وکاف فارسیله ده معنی دار
اولورق ایش وعمل صاحبی معناسنه اولان خداوند کار لفظنی ناس
اختصار ایدوب سلاطین آل عثمان حضراتنه خنکار دیو تعبیر ایدرلر

یوق نظیری ومثالی دیمك اولمش بیچون

بیچون * مرکبدر چونکه بی ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبه چون
کبی دیو اوچنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی بوقاعده مثل معناسنه در

دیلور مانی نقاش کتابنه دخی مرهوندر

کرچه انجیل شریفك آدیدر انکلیون

انکلیون * همزه نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه نك فتحی ولامك سکونی
ویاء تحتیه ممدوده نك ضمی ونون ایله ایکی معنایه در اول بمعنی انجیل شریف
حکیم سنایی بیت تادم عیسی چلیپا کرشد اکنون ملان * بهر انکلیون سرایدن
بترسایی شدند * ثانی نقاش مانینك انواع نقوشی نقش وتصویر ایدوب جمیع
ارباب نقوشه دستور العمل ایلدیکی کتابك اسمیدر رشید الدین وطواط بیت
زنقشهای بدیع وز شکلهای غریب * صحیفه های چن شد چو صحف
انکلیو * حاصلی حضرت عیسی علیه السلام یاخود چلیپا یاخود زنار ذکر
اولندیغی محلده مذکور اولورسه مراد انجیلدر واکر نقش وصورت ورسم

ونکار وامثالی ذکر اولندیغی مقامده مذکور اولورسه مراد کتاب مذکوردر

کله مند اولدی شکایت ایده احوالدن

کله مند * اسم منسوبدر چونکه * کله * کاف فارسیه نك کسری ولامك
فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی شکایت هاتفی بیت رعیت زبیداد شاهان در کله
اسکن کرك رابا شبان کله * مند ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبه

* زحمت ودردی اولاندردچی رنجور وبخون *

رنجور * بوزن قنبور وسطور بمعنی علیل وخسته مثال اول ابوطالب
کلیم بیت تاریك وبیم وراه بس دور * ازان کن دیده ام زینکونه رنجور
مثال ثانی میرزا فصیحی بیت خون میچکد زناله فصیحی مکر اجل * بیکانه
امشب زدل رنجور میکشد * همدخی ابنه معناسنه ده کلور میرنظمی
بیت مسکن باری بهر رنجور وانشت * که کرد دمرترار سوای عالم * بخون
باء موحده نك فتحی وخاء معجمه نك ضمی ونون ایله بمعنی رنجور مذکور
میرنظمی بیت زعشقت تلخ شیرین راچشیدم * بدین سود بخون دل کشیدم

* دیدیلر تنبل اولان کسه یه نکش وهوشا *

نکش * نونك کسری وکافك سکونی وشین معجمه ایله بمعنی کاهل وتنبل وسست
وبیکار میرنظمی بیت بود نکش وکاهل وبیکار وسست لیك * بوده در خورش
هلاك وجست * هوشا * هاء ممدوده نك ضمی وشین معجمه ممدوده نك فتحیله
بمعنی نکش مذکور * تنبل دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی
کمال اسماعیل بیت در کنج خانه تشت بدیوار دادنش * ترخشك زاهد پست
ازرق وتنبلیست *ایشنی کورمکه یك سعی ایدن آدم بشکون*

بشکون * باء موحده نك فتحی وشین معجمه نك سکونی وکاف ممدوده نك ضمی
ونون ایله اشغالنه حریص وامورینه مقدم معناسنه میرنظمی بیت بسعی
قسمت روزی نمیشود افزون * چرا بکوشش بی فائده شوی بشکون نون محلنه لام
ایله بشکول دخی بو معنایه در *اتلو جانلو یه تنومند دی فربه سمزه*

تنومند * اسم منسوبدر بمعنی لحیم ومحکم بدنلو کرك انسان اولسون وکرك غیری
اولسون جمله حیوانه اطلاق اولنور چونکه تنو تاء فوقیه نك فتحی ونون
ممدوده نك ضمیله بمعنی بدن تن کبی لکن تندن ابلغدر مند ادات نسبتدر کما سبق
آنفا فر * فاك کسری ورانك سکونی وباء موحده نك کسری واظهار ها ایله سمز
معناسنه ضدی لاغردر جامی بیت بزکه لاو دوسك فربه * هست ازین

فربهت آن لاغربه * دخی لاغر اریغه دینیدی نزار اولدی زبون

لاغر * فتح غین معجمه ایله مضبوطدر شیخ سعدی بیت ای بس لاغرمیان بکار آید * روزمیدانه نه کاو پرواری * نزار * نونك كسری وزای معجمهٔ ممدودهنك فتحی ورا ایله یعنی ضعیف وزبون محمد بن یمین بیت زهی بسلسلهٔ زلف مشکبار مجعد * دل شکستهٔ چون من نزار کرده مقید

* ترسنه دونمشه معکوس اولانه منحوسه * تفسیردر

* بازکونه دینلور همدخی وارون ونکون *

بازکونه * ایکی معنایهدر اول یعنی معکوس ومنکوس ومقلوب حقیقةً ومجازا ثانی یعنی مشئوم ومنحوس ومنکوب ایکی معنایه بروجه تشویش فرخی بیت بازکونه دشمنانش راز بیم کلك تو * موی کرد د بازکونه بربدن دندان مار * معنای ترکیبیسی دخی بو معناره قریبدر چونکه باز باء موحدهٔ ممدودهنك فتحی وزای معجمه ایله کیرو معناسنه کونه درلو دیو کلهجك بیتده کلور * وارون واو ممدودهنك فتحی وراء ممدودهنك ضمی ونون ایله ایکی معناده بازکونه کبی ابیبی بیت ندانم بخت را بامن چه کینست * بکهنالم بکه زین بخت وارون * شمس فخری بیت ایا شهی که هرانکو خلاف اندیشد * بود هرآینه وز بخت دولت وارون * نکون * نونك کسری وکاف فارسیهٔ ممدودهنك ضمی ونون ایله بو دخی ایکی معناده بازکونه کبی هاتفی بیت پس از کشتن وبستن بی قیاس * نکون کشت خوارزم میان رااساس * غیری درلو دیمه معناسی دکرکون اولش *

دکرکون * رانك سکونیله غیر درلو وبشقه کونه معناسنه میرنظمی بیت دل از آرام نشد بالطف مقرون زجور یارشد حالم دکرکون * اصلنده مرکبدر چونکه دکر دالك کسری وکاف فارسیهنك فتحی ورا ایله غیر وبشقه معناسنه اصلی یاء تحتیه ایله دیکر لفظیدرتکم قطعهٔ اخیرهنك عنوانندهکلور کون * کاف فارسیهٔ ممدودهنك ضمی ونون ایله درلو ورنك معناسنه خواجه سلمان بیت یارکندم کون سنبل زلف خرمن سوزم * جو بجو برباد خواهم راند چون خواهم نکر * بو بیتده کندم کون اسمر اللون معناسنه یعنی بغدای رنکلو معناسنه درتکم مصراع ثانیده کلان کونا کون دخی بونندر بینلرنده کی الف توصل ایچوندر

* درلو درلو دیهجك یرده دینور کونا کون *

شیخ سعدی قطعه روضة ماء نهرها سلسال * دوحة سجع طیرها موزون * آن پر از لالهای رنکارنك * وین پر از میوههای کونا کون

* محفهنك آدی کجاوه عربه کردونه

کجاوه کافك وجیم ممدودهنك وواوك فتحلری وهاء رسمیه ایله یعنی محفه عربیده هودج کبی * کردونه * کاف فارسیهنك فتحی ورانك سکونی ودال ممدودهنك ضمی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله عربه معناسنه که عربیده عجله چغتایده آرابه کبی

* دونیکیچون دیدیلر کوکاره چرخ کردون *

چرخ * فلك دیو اون طقوزنجی قطعهنك بیت اخیرنده کچدی کردون * مطلق دونیجی معناسنه عربیده دوّار کبی بو تقدیرجه عربه معناسنه اولان کردونه لفظندهکی هاء رسمیه علامت نقل یاخود ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة حکیم انوری بیت ورازمراد انوری پس نهد کردون * باضطرار چو کردون بارکش دود بود

* کاست نقصان دخی پك اکسکه کمتر دینلور *

کاست * کاف ممدودهنك فتحی وسینك سکونی وتاء فوقیه ایله ماضی صیغهسی اوزره اسم مصدردر مصدری کاستن لفظیدر شاعر بیت شمار اسخن کاست بایدهمی ره خویشتن خواست بایدهمی * کم دخی ناقص واکسك معناسنهده کلور لکن کم لفظیله فرقی واردر چونکه کم ابتدادن ناقص اولاندر کاست صکرهدن ناقص اولاندر * کمتر اسم تفضیلدر چونکه کم اکسك دیو اونوزنجی قطعهنك بیت اولندهکچدی تر ادات اسم تفضیلدر کما سبق فی الادوات المرکبة میرنظمی بیت بعشق از دیکران کمتر نباشم * همان درعشق باشم کر نباشم

* کم کینه دیمك اکسکلو زیاده افزون *

کمینه * اسم منسوبدر چونکه کم آنفا کچدی یاء تحتیه نسبت ایچوندر نون تاکید نسبت ایچوندر هاء رسمیه علامتدر میرنظمی بیت کمینه بندهٔ درکاه جانان کند خدمتکذاری ازدل جانان * افزون * همزهنك فتحیله یعنی زیاده بیش کبی لکن فرقلری بیش ابتدادن زیاده اولاندر افزون صکرهدن زیاده اولاندر کم ایله کاست کبی حکیم انوری بیت همیشه تا بجهان در کمی وافزونیست * حسود جاه توکم بادعمرت فزون باد * رنك نیرنکنه الدانمه بو چرخ دونك *

رنك * کرنه دیو فرق برنجی قطعهنك بشنجی بیتنده کچدی لکن بو مقامده حیله وخدعه معناسنه * نیرنك * نون ممدودهنك کسری ورانك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله اوچ معنایه کلور اول یعنی مکر وحیله حکیم اسدی بیت جهانرا چنین دست بازی بسست * زهر رنك ونیرنك سازی بسست * ثانی یعنی

سحر وافسون شمس فخری بیت تراز کید بدان حفظ حق نگهبانست زخرز
ورقیه وافسون وحیله ونیرنك ثالث نقاشلرك نقش وتصویردن قدم ایتدکاری
رسم معناسنه مؤید الفضلا ده یعنی طلسم دیو واقعده حاصلی بو قاعده
جمله معانیسی اولور بونلردن بشقه نیرنك دکل معناسنه مرکبده اولسه
اولور چونکه نی ادات نفیدر کما سبق فی الادوات * چرخ دون * یعنی فلك دنی

* نقش الوان دیو کوستر دیکیدر بوقلمون *

بوقلمون * باء موحده ممدوده نك ضمی وقافك فتحی ولامك سکونی ایله التی
معنایه کلور اول بر جانوردر که کونشه قرشو طورر کونش طوقندقجه الوان کبی
بارلر ثانی الوان سرچه که مینا دیرلر ثالث انواع شکوفه واغاج چیچکاری شیخ
سعدی بیت بادر زسایه درخانش * کسترانیده فرش بوقلمون * رابع دیبای
منقش منوچهری بیت فروزان تیغ وی هنکام هیجا * چنان دیبای بوقلمون
نموده * خامس برقوشدر صوبه باندقجه تویلری الوان کورینور سادس
روزکار متلون الاحوال اولمغله اکا ده بوقلمون دیرلر تحقیق بودر که هر نه که
الوان ورنکارنك کورینور اکا بوقلمون دیرلر بو مقامده مقصود دخی
بودر بو تقدیرجه ناظم نحریر جامع الکلم بر معنی ایلمدی فلله دره

* قطعه در واوچو نو یاوه باغ جنو *

قطعه در وا * مثلی قطعه اولی عنوانده کچدی * چو * ادات تشبیهدر
کما سبق فی الادوات * نو یاوه * نرفنده یمش دیو بو قطعه نك بیت
ثانیده کلور * باغ * بستانی اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت اخیری
شرحنده کچدی * جنو * جنت بو بو قطعه نك بشنجی بیتنده کلور
حاصل معنی جنت باغنك طرفنده یمش کبی احرف اوده بر قطعه در

* شرمکین اوتانجی اولدی قاتدر بانو *

شرمکین اسم منسوبدر چونکه شرم اوتنق دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت اولنده
کچدی کین ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبه بانو باء موحده ممدوده نك
فتحی ونون ممدوده نك ضمیله یعنی خاتون خانه نشین که ترکیده اکا قادین دیرلر نیر
خسرو بیت مهین بانو چو آمد پیش شیرین * نصیحت کرده از کفتار شیرین

* پیره زن قوجه قاری سحر ایدیجیدر جادو *

پیره زن * رادن صکره هاء رسمیه ایله وهاء رسمیه سز مستعملدر میر نظامی بیت
پیره زن هر طلائش بده * بر سر او پای مرادت بنه * معنای ترکیبیسی ده

بو یله در چونکه پیر قوجه دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت اولنده
کچدی زن عورت دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده
کچدی * جادو * جیم ممدوده نك فتحی ودال ممدوده نك ضمیله سحر ایدیجی
معناسنه هم دخی استعاره طریقیله چشم محبوبه ده اطلاق اولنور شانی تکلو
بیت چشم تو جادو نیست که صورت فرنك * در یك نکاه با همه کس آشنا شود

وری پر پیچ طولاشمش دیمه در پیچاپیچ

پیچاپیچ * اکثری انسانده وموی زلفده وکیسوی دلبرده مستعملدر چونکه
میانه ده کی الف توسل ایچوندر پیچ طولاشق دیو بشنجی قطعه نك دردنجی
بیتنده کچدی

* موی قیل شانه طرق ساچ بو الکیدر کیسو *

موی * میم ممدوده نك ضمی و یاء تحتیه ایله مطلقا قیل و یولك معناسنه عربیده
شعر کبی * شانه * طرق معناسنه عربیده مشط کبی کمال خجندی بیت
شانه زد باد زلف یار مرا * اصلح الله شانه ابدا * هم دخی شانه حیوانك کورك
کمکی که بر بعض کمکدر اوزرنده قرمزی خطوطی اولور بعض ناس اول خطلردن
احکام استخراج ایدرلر اکثر تاتار واوزبك طائفه سی ابو بیلورلر اکا جغتاییده
اشانقور دیرلر حتی مایدلرنده معتبر اولمغله مسافر عزیز اوغرینه اول کمکی قورلر
کانه زیاده اعتبار ایتمش اولور * کیسو * کاف فارسیه نك فتحی و یاء تحتیه نك
سکونی وسین ممدوده نك ضمی ایله صاچ بلوکی معناسنه استاد دقیقی بیت آن دو
کیسو دل زمامی بردو میکونی که برد * نیستی آنکه که می آید دزدان ازقفا

* قاسغك آدی زهار اولدی بغل قولتقدر *

زهار * زای معجمه نك کسری وهاء ممدوده نك فتحی ورا ایله قاصق وقاصغك قیلی
معناسنه ابو المعانی درهجو زنی بیت که توان شد یقین اوراز بدبو * نکاید
هم خراز بعد زهارش * بغل * باء موحده نك وغین معجمه نك فتحلری ولام ایله
قولتق که عربیده ابط کبی صائب بیت اکرچه سایه ام منشور دولت در بغل باشد
برای استخوان سرکشته دنم چون هما باشم * عربیده بغل دیو قاطره دیرلر

* هم تراش اتمه ستردن ایکو در پهلو *

ستردن * سینك کسری وتاء فوقیه نك ضمی ورانك سکونیله صدردر
قازیمق وتراش اتمك معناسنه شیخ نظامی بیت استره هر چند که تیز بافت
موستر وموتواند شکافت * پهلو * باء فارسیه نك فتحی وهانك سکونی ولام
ممدوده نك ضمیله ایکو که عربیده ضلع کبی هم دخی یانکه عربیده جنب کبی

حکیم شفائی بیت برستاری ندارم برسر بالین بیماری مکر آهم ازین پهلو بان پهلو بکرداند * فاما که لامك فتحیله پهلو لغات فارسیه دن برنوعدر

* پهلوانه یل والب وکورشه کشتی دی *

یل * یاء تحتیه نك فتحی ولام ایله یعنی پهلوان و بهادر ودلاور حکیم فردوسی مثنوی بروز نبرد آن یل ارجمند * بتیغ و بخنجر بکرز وکمند * برید ودرید وشکست وبیست * یلانرا سر وسینه و پا ودست * بو بیتی بینده چار اندرچار لف ونشر صنعتی واردر یعنی تیغ ایله برید و خنجر ایله درید و کرز ایله شکست وکمند ایله ببست وتیغ بسر وخنجر بسینه وکرز بپا وکمند بدست * الب همزه نك فتحی ولامك سكونی و باء موحده ایله بوزن قلب یعنی پهلوان ایضا بو تقدیرجه مسقط رأسمز اولان البستان لغتده پهلوان محلی و بهادر مکانی دیمك اولور * پهلوان * فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی حکیم فردوسی بیت کسی کو بود پهلوان جهان * میان سپه در نماند نهان کشتی * کافك ضمی وشین معجمه نك سكونی وتاء فوقیه ممدوده نك کسریله کورش معناسنه نتکم کشتی کرفت دیرلر کورش طوندی دیمكدر بونده سین مهمله ایله کستی دخی مرویدر

* کوجلو قوتلو توانا دخی قوت نیرو *

توانا * تاء فوقیه نك ضمی وواو ونون ممدوده نك فتحلریله توانستن لفظندن اسم فاعلدر چونكه الف علامت اسم فاعلدر * نیرو * نون ممدوده نك کسری وراء ممدوده نك ضمی ایله یعنی قوت وزور شمس فخری بیت ابو اسحق ای کرده مسخر * ممالك را بعدل وداد ونیرو * شیخ سعدی بیت درختی اکنون کرفتست پای * بنیروی شخصی برآید زجای

* جاودانی ایله جاوید ابدی ودائم *

جاودانی * بونده درت لغت واردر جاو بدانی واودن ونوندن صکره ایکی یاء تحتیه ایله جاویدان ایکی یاء تحتیه سز جاو بدان یاء ثانیه سز جاودانی یاء اولی سز جاوید واو ممدوده ایله دالدن صکره الف ونون سز لغت خامسه در

* راحت آسایش جنت کبی همچو مینو *

آسایش * امر حاضر آخرینه ماقبلی مکسور شین معجمه الحاقیله اسم مصدردر مصدری همزه وسین ممدوده نك فتحلریله آسودن لفظیدر چونكه مستقبلی واولك الف و یاء تحتیه یه ابدالیله آساید وآساینده کلور خواجه حافظ بیت

آسایش دوکیتی تفسیر این دوحرفست * بادوستان تلطف بادشمنان مدارا همچو * هانك فتحی ومیمك سكونی وجیم فارسیه نك ضمی وواو مجهول ایله ادات تشبیهدر کما سبق فی الادوات المرکبة مینو * میم ممدوده نك کسری ونون ممدوده نك ضمیله یعنی جنت بهشت کبی شیخ نظامی بیت یکی مجلس آراست ازرودمی زسرمش براوردخوی * همدجی زمرد از جواهر معناسنه ده کلور

* سیب المادر ابو به دخی به ابوادر *

سیب * سین ممدوده نك کسری و باء موحده ایله لما معناسنه عربیده تفاح کبی کمال خجندی بیت کفتم ازسیب سمرقندی به از نار خجند * بار نخدان لب چون قند کفتا به نبود * به * باء موحده نك کسری واظهار ها ایله ایکی معنایه در اول ابو معناسنه نیك کبی شاعر بیت کفتی که ستاره توسعدست من طالع خود از تو به بدانم * بعضیلر نیك ایله به لفظنی فرق ایدرلر ترکیده نیك ابو ایله تعبیر اولنور به ایك ایله نتکم بو رباعیدن فهم اولنور رباعی شیری که شکاری نکند روبه به عمری که بتلخی کذرد کوته به * انکس که حق نان ونمك نشناسد کر * یوسف مصری بود اندرچه به * ثانی ایوا دیدکلری میوه معناسنه عربیده سفرجل کبی

* نار انار واریك انواعنه دیرلر آلو *

انار * همزه نك فتحیله میوه معروفه که ترکیده نار عربیده رمان دیدکلریدر حتی خبرده وارد اولمشدرکه من اکل رمانة انارالله قلبه اربعین یوما هم دخی قرآن عظیمده فیهما فاکهة ونخل ورمان وارد اولمشدر فرهنك شعوریده انار همزه ایله فارسیدر همزه سز نار ترکیدر ناظم تحریرك سوق کلامی دخی بونی اقتضا ایدر کما لایخفی علی من له ادنی مذاق لکن بعضیلری معکوس ردیدیلر یعنی همزه ایله ترکیدر همزه سز فارسیدر نتکیم بو قطعه دن فهم اولنور قطعه نار بخور رنك تو کلنار شود * قهوه بخور عقل تو بسیار شود * دردالم دفع کند تنبا کو * باده مخور عقل توکمراه شود * شوقدر وارکه ایکیسی علی الاشتراك فارسیده وترکیده مستعمل اوله فافهم * آلو همزه ممدوده نك فتحی ولام ممدوده نك ضمی ایله انواع اریك معناسنه در مثلا زرد آلو یعنی دش مش سیاه آلو یعنی برقوق شفتالو یعنی خوخه

* اصمه تاك واوزم انکور قورقدر غوره *

تاك * تاء فوقیه ممدوده نك فتحی وکاف ایله اصمه واوزم چبوغی معناسنه ظهوری بیت نتنامیکنم ایزدپاك را اثر باده طارم تاك را * انکور فتحیله تازه اوزم معناسنه عربیده

عنب کبی طالب آملی بیت شراب کهنهٔ ماشیره کشت از وارکون بختی
اکر زنشان بماند هفتهٔ انکور میکردد * حتی صحیح شرابه شراب انکور دیرلر
غوره * غین معجمه ممدوده نك ضمی وراٴنك فتحی وهاء رسمیه ایله قورق معناسنه
عربیده حصرم کبی هم دخی هنوز اچلامش پنبه قوزاغی معناسنه ده کلور
بو ایکی معنایه شمس فخری قطعه ورکنی بادلعظ اودر باغ * شهد کرددبغرم
درغوره * ابرازقبص دست ابو اسحق * ورکند پنبه وان درغوره *

* ولدی کلنار کزار وشنه درآلو بالو *

کلنار * کاف فارسیه نك ضمی ولامك سکونی ونون ممدوده نك فتحی ورا ایله
کراس دیدکلری معروف میوه که طب کتابلرنده اکا قراصیای حلو دیرلر
هم دخی بر قرمزی رنکین چیچکدر براغاجده بتر اول اغاج انار اغاجنه بکزر
لکن اناری اولماز انجق محصولی چیچکدر بعضیلر کانار بری دیرلر عربیده
جیلنار وشوکة المصری دیرلر هم دخی شیرازده واطرافنده کل صد برك دیرلر
شیخ نظامی بیت شدم ازسرخ ورویی تیز چون خار * خوش آن خار یکه
ارد سرخ کلنار * آلو بالو * همزهٔ ممدوده ایله وشنه دیدکلری میوه که
کراس انواعندن حتی شعوری مرحوم کراس دیو تفسیر ایلدی میر نظمی
بیت * چنانست آبدار وتازه وتر * شدآلو بالو همچون لعل دلبر

* نبرودولکل نبرد دینورامرود *

انبرود * همزه نك ونونك سکونی وباء موحده نك فتحی وراء ممدوده نك ضمی
ودال ایله یعنی امرود عربیده کمثری کبی صاحب کامل التعبیر بیت امبرود ست
مایهٔ شادی * مال وازقید محنت آزادی * انبرد * واوك حذفیله بوندن
مخففدر * لکل * لامك کسری وکاف فارسیه نك فتحی ولام ایله یعنی امرود
ایضا کذافی فرهنك زفانکویا * امرود * دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله
تفسیر قلندی لکن اکثری ترکیده رایی میم اوزره تقدیم ایدوب ارمود دیرلر

شفترنك ایله هلو ایکیسیده شفتالو

شفترنك * شین معجمه نك فتحی وفانك سکونی وتاء فوقیه نك وراٴنك فتحلری
ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله یعنی شفتالو عربیده دراقی وخوخه
کبی شاعر بیت نقلی تو خشك میوه ونقل منست تر * چون سیب وآبی وشکر
امرود وشفترنك * هلو * هانك ولام ممدوده نك ضملر ایله یعنی شفتالو
ایضا * شفتالو * دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی

* دینلدی بارنك تورنجه یوکیدر نارنك *

بارنك * باء موحدهٔ ممدوده نك وراٴنك فتحلری ونونك سکونی وکاف
فارسیه ایله یعنی تورنج عربیده اترج کبی میر نظمی بیت همه نازك وجود
وعشوه آهنك همه سیمین وتن بستان بارنك * نارنك * باء موحده موقعنه
نون ایله بارنك کبی کبیر لکن شعوری مرحوم مطلق تورنج دیو
تفسیر ایلدی شمس فخری بیت برای زینت بزمش فلك دهد دائم * زآفتاب
ترنج وزمشتری نارنك * بونك معربی جیم ایله نارنج لفظیدر شاعر عربی
بیت ان فی بستاننا نارنجنا * من جنی نارنجنا ناراجنی * معرب مذکور
فارسیده دخی مستعملدر استاد فرخی بیت همیشه تازه درخت سمن
نباید کل * برون نیاید ازشاخ نارون نارنج * بونلردن منفهم اولان دخی نارنك
مطلق تورنج معناسنه اوله * ترنج * تاء فوقیه ایله راماینده واوسز فارسیدر لکن
ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی شوقدر که ترکیده واو رسمی بازرلر

* دخی لیمون اغاجی اولدی درخت لیمون *

درخت * دالك کسری وراٴنك فتحی وخاء معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله هنوز
مقطوع اولمیوب یرنده طورن اغاج معناسنه میوه دار اولسون اولماسون یاش
اولسون یاش اولماسون فاما که کسلدکدنصکره اوزن وهیزم وار اولورسه ستون
دیرلر دکل ایسه یعنی اوطون ایسه هیمه وهیزم دیرلر بو سببدن جمعی درختان
کلور شیخ سعدی بیت برك درختان سبز درنظر هوشیار * هر ورقی دفتریست
معرفت کردکار * عربیده درخته شجر چغتایده یغاچ دیرلر * لیمو
نونسز لام ممدوده نك کسری ومیم ممدوده نك ضمیله یعنی لیمون که معروف
میوه در طالب آملی بیت زترنج ذقنی ده که طبیبم دل من * نشکند تلخی صفرات
بدین لیموها * لیمون * نون ایله السنهٔ ثلثه ده مستعملدر

* بارو برمیوه وترفنده یمش نوباوه *

بار * میوه دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی لکن بو مقامده
مرادفیله معاذکر اولنغله تکرار عداولنمدی * بر * مطلقا میوه معناسنه
بار کبی شیخ سعدی بیت درخت کرم هرکجا بنج کرد * کذشت ازفلك
شاخ الای بر * باقی معنالری اوتوز برنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی
میوه * میم ممدوده نك کسریله فارسیدر ترکیده استعمالی حسبیله تفسیر
قلندی لکن ترکیده میمك فتحیله شایعدر * نوباوه * نونك فتحی وواوك سکونی

وباء موحدهٔ ممدوده نك وواوك فتحلری وهاء رسمیه ایله یعنی نورسیده میوه یعنی ترفنده یمش شمس فخری بیت شهریارا تاابد هرلحظه باد* باغ اقبال ترا نوباوه* واو ثانیه بوقطعه دراپله نوباره دخی بومعنایه در بوتقدیرجه عنوانده اولانی را ایله کتورسه افید اولوردی

* بهترین نك ابوسیدر ابو نیك ونیكو *

بهترین* آخرنده کی یاء تحتیه نسبت ایچوندر نون انی مؤکددر * بهتر* اسم تفضیلدر چونکه بهٔ ایودیو بوقطعه نك التنجی بیتنده کچدی ترادات تفضیلدر کاسبق فی الادوات المرکبة* نیك* نون ممدوده نك کسری وکاف ایله یعنی خوب یعنی ابو شیخ سعدی بیت هرکه اونیك میکند* باید نیك وبدهرچه میکند باید * نیکو* آخرنده واو ایله مثله

* هندوانه دینلور قارپوز قاون کرمك *

هندوانه* قاربوز معناسنه عربیده دخی مستعملدر عربیده خاصهٔ جبس دیرلر

* خربزه ایکیسنك آدی قبق اولدی کدو *

خربزه* خاء معجمه نك فتحی ورانك سکونی وباء موحده نك ضمی وزای معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله خربوزه لفظندن مخفف لفظ مشترکدر عربیده بطیخ کبی بسحاق اطعمه بیت پنیر وخربزه یعنی شهید کن خودرا که مرکهای چنین دیردیرمی آید* کدو* کافك فتحی ودال ممدوده نك ضمی ایله قبق معناسنه عربیده قرع ویقطین کبی مثل مشهورده کیر یعنی وکدو یعنی واقعه در اصلی برعورت کندوبی براشکه یفعللدرایمش برکون اول عورت طشره کتمش مکر برجاریه سی وارایمش فرصت بولوب قادیندن کوردیکی کبی ایشلدی ایشك دخی اساسه جه ادخال ایدنجه جاریه طاقت کتوره مدی هلاك اولدی مکر اول قادین حاجتی قدرینك ماعداسنه برقبق چکررایمش قادین کوریجك کیر یعنی کدو یعنی دیدی

* زیره کمون ویوزرلك تخمی دخی سپندر *

زیره* زای معجمهٔ ممدوده نك کسری ورانك فتحی وهاء رسمیه ایله عربیده کمون دیدکلری کبی تخم که ولایت کرمانده غایت اعلاسی اولدیغندن کمون کرمانی دیو یازرلر کمال خجندی بیت میارید کونار اینجاوحسن که زیره بکرمان ندارد رواج سپند* سینك کسری وپاء فارسینك فتحی ونونك سکونی ودال ایله یوزرلك تخمی که عربیده حرمل دیرلر اصابت عینی

دفع ایچون اطفاله بخور کبی یاقرلر شمس فخری بیت دفع عین الکمال ملك ترا * سوخته در مجمرش سپهر سپند

* چورك اوتونه دی بوغنج ومارولدر کاهو *

بوغنج* باء موحدهٔ ممدوده نك ضمی وغین معجمه نك فتحی ونونك سکونی وجیم ایله چورك اوتو که عربیده شونیز وحبة السودا دیرلر کذا فی نعمة الله کاهو* کاف ممدوده نك فتحی وهاء ممدوده نك ضمیله مارول که عربیده خس دیرلر وهم تابوت معناسنه ده کلور

* این سخن را بوسوزی نیك شنود کله ایو *

این سخن را* بوسوزی دیو یدنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی* نیك ایودیو آنفا کچدی* شنو* دکله دیو قطعهٔ اولی نك التنجی بیتنده کچدی

* فارسی بلیان آدم اوله مز نادره کو *

نادره کو* نادر سویلیجی معناسنه وصف ترکیبیدر چونکه کو وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولی نك بشنجی بیتنده کچدی

* همچو کهرهاست این قطعه بدیهیم شاه *

همچو* کبی دیو اللنجی قطعه نك بشنجی بیتنده کچدی* کهرها* جمعدر چونکه ها ادات جمعدر* است* ادات ربطدر کاسبق فی الادوات المرکبة* این قطعه* قطعه رابعه عنوانده کچدی* بدیهیم* اولنده کی باء موحده ظرفیت ایچوندر دیهیم تاج دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی* شاه* پادشاه دیو قطعهٔ رابعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی حاصل معنی بوقطعه پادشاه تاجنده جوهرلر کبیدر* نکته* کهرها لفظنده بوندن صکره کلان قطعه لر حرف ها حقنده اولدیغنه تلمیح وارددرفافهم

* خشك قوری یاش تراوتلغه دیرلر کیاه *

خشك* خاء معجمه نك ضمیله قوری معناسنه عربیده یابس کبی ضدی تردر مجازا ناکس وبخیله ودرشت طبع آدمه دخی دیرلر اطیفی بیت چه سود آیدم ازنوای شخص خشك* که کربندی نامدی ازنو پشك* چغتایده قوروغ دیرلر* تر* تاء فوقیه نك فتحی ورا ایله یاش معناسنه عربیده رطب کبی شاعر بیت کوش شد خالی وبانك غلغلش درد سرست* هرکه قانع شد بخشك وترشه بحر وبرست* کاهی زیاده یاش دیه جك یرده وزیاده اطیف مقامنده تازه وتر دیرلر همدخی ترادات تفضیلده اولور* کیاه* کاف

فارسیه نك كسری و یاء تحتیهٔ ممدوده نك فتحی واظهار ها ایله اوتلق واوت
معناسنه عربیده مرتع وحشیش كبی هاتفی بیت نه شهرست آرایش ملك شاه نه
صحرا زوید بغیر گیاه * قوری چراگاه ایمش اولدی صمان آدی كاه *

چراگاه * اسم مكاندر قوری معناسنه عربیده حمی ومرعی كبی چونكه چرا جیم
فارسیه نك و راء ممدوده نك فتحلری ایله اوت معناسنه در عربیده نبات كبی گاه
ادات اسم مكاندر كما سبق فی الادوات المركبة * كاه * كاف عربیهٔ ممدوده نك
فتحی واظهار ها ایله صمان معناسنه عربیده تبن كبی بونده تخفیفله كه دخی
جائزدر شاعر بیت ز شوق روی تو شاهان بدین اسیر فراق * همان رسید كر آتش
بروی كاه رسید * كیجه یی احیا ایدن شخصه دی شب زنده دار *

شب زنده دار * وصف تركیبیدر چونكه شب كیجه دیو ایكنجی قطعه نك بدنجی
بیتنده كچدی زنده صاغ ودری دیو اوتوزسكزنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده
كچدی دار وصف تركیبی اولدیغی حالده اون بدنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده
كچدی * هم دخی شبخیز اودر وقت سحر بامگاه *

شبخیز * دخی وصف تركیبیدر شب زنده دار معناسنه چونكه خیز وصف
تركیبی اولدیغی حالده یكرمی سكزنجی قطعه نك بیت سابعنده كچدی
میر نظمی بیت بدم شب بازاكر شبخیز باشم * بشب بازی هوس رانیز باشم
بامگاه * اسم مكاندر یعنی وقت سحر چونكه بام سحر دیو قرق دردنجی
قطعه نك بیت اولنده كچدی گاه ادات اسم مكاندر كما سبق فی الادوات ابو المعانی
بیت بودمی بها شب آمد خیالش در برم * زشانكه ذوق وصلت كرده ام تا
بامگاه * ایله توكل دیمك اولدی پناوه بكن *

پناوه * باء فارسیه نك ونون ممدوده نك وواوك فتحلری وهاء رسمیه ایله
یعنی توكل واعتماد بكن امر حاضردر قطعهٔ سادسه نك بیت اخیرنده كچدی
* صاقلانه جق یركین یعنی صغنق پناه *

كین * كافك فتحی ومیم ممدوده نك كسری ونون ایله پوصو وصاقلانجق یر
معناسنه عربیده قورهص كبی خسروی بیت ای سراپای معدن جرمی
چش نو دلم زیاده كین * هم دخی اكسكلو معناسنه ده گلور نتكم كینه قرق
طقوزنجی قطعه نك اوتنجی بیتنده كچدی * پناه * امر صیغه سی اوزره اسم
مصدردر نتكم مصدری اون سكزنجی قطعه نك یدنجی بیتنده كچدی میر خسرو
بیت ای بدرماندگی پناه همه * كرم تست عذرخواه همه * وصف تركیبی دخی

اولور * كلبه كوچك حجره در مختصری خانه وش *

كلبه * كافك ضمی ولامك سكونی وباء موحده نك فتحی وهاء رسمیه ایله
یعنی خانهٔ مختصر ومنزل محقر وبیت صغیر كه تنك وتاریك اوله حكیم انوری
بیت محنت زدهٔ كه كلبهٔ داشت بدشت * بانعمت ونازدید مش دی میكست
بعض فرهنكلرده كردك خانهٔ مزین دیو تفسیر ایلدیلر * مختصر خانه وش
تفسیرتمه سندن اولسه ده جائز وكلبه لفظنه مرادف ده اولسه جائز لكن لفظ وش
كبی معناسنه ادات تشبیه اوله رق نه قدر فارسی ایسه ده تفسیردن اولق لازمدر
فافهم * حق یولنه اپلان تكیه كبی خانقاه *

تكیه * معروف فی سبیل الله بنا اولان مسكن فقرا ومقر درویشان معناسنه
عربیده مطلقا اعتماد ایمق معناسنه بو معنی فارسیده ده شایعدر صائب بیت
برتواضعهای دشمن تكیه كردن ابلهیست * پای بوس سیل از پا افكند دیوارها
خانقاه * خاء معجمهٔ ممدوده نك فتحی ونونك سكونی وقاف ممدوده نك فتحی واظهار
ها ایله یعنی تكیهٔ مرقوم خواجه حافظ بیت در عشق خانقاه وخرابات
فرق نیست * هر جا كه هست پرتو روی حبیب هست * قاف موضعنه
كاف اوله خانكاه دخی بو معنایه الفك تخفیفله خانقه وخانكه دخی جائزدر
* كاغد زردی برات اسمنه طغرا نشان *

كاغدزر * یعنی یرلیغ مشهور یعنی اصحاب وظائف وارباب تجاره ویریلان
براتكه بو مملكتلرده برات ماوراء النهرده یرلیغ چغتایده او لجاردیرلر شیخ سعدی
گلستان دیباجه سنده همچون كاغد زرمی برند یوردیغندن منفهم اولان جزیه
كاغدلرینه ومیری فرمانلرینه ومنصب امرلرینه ده اطلاق اولنور ایمش بعض
شراح گلستان التون ورق معناسنه دیو لغتنه بنا قلدقلری كبی مراد دكلدر
بلكه مرام معنای عرفیدر چونكه معنای تركیبیسی التون كاغدی دیمك اولور
زیرا كاغد غین معجمه نك فتحیله مضبوطدر لكن بعض اوقور یازار كسر ایله
سویلرلر غلطدر صواب اولان فتحله در زر التوندیو یكرمی ایكنجی قطعه نك
بدنجی بیتنده كچدی * برات * السنهٔ ثلثه ده مستعملدر شاعر بیت هر كس
بقدر خویش گرفتار محنتست * كس را ندادهاند برات مسلمی * طغرا * طانك
ضمی وغین معجمه نك سكونی وراء ممدوده ایله برات وفرمان اوزلنده اولان القاب
ونشان معناسنه میر نظمی بیت از صنع خداست آن دوابرو * طغرای
لطیف حسن دلجو * والقاب كه عنوان مكتوب بده ومنشور ده یازیلور

❊ پادشاهك ويرديكى دبرلك ايمش نان شاه *

چونكه نان اتمك ديو اونجى قطعه نك اونجى بيتنده كچدى شاه پادشاه ديو قطعهٔ رابعه نك بيت رابعى شرحنده كچدى

صار پهكر بوهدى يول كوستريجى رهنمون

كربوه * كاف فارسيه نك وراء ممدوده نك كسرى وواوك فتحى وهاء رسميه ايله طاغلرده اولان صارب وبيلاك معناسنه شيخ اوحدى بيت ديده انداز پس كربوهٔ غيب * رب خودرا بديدهٔ لاريب * رهنمون * وصف تركيبيدر چونكه نمون نمونيدن لفظندن امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر ياخود اصلى نمونهٔ راه ايدى بعد التقديم والتأخير تخفيف ايچون هاء رسميه حذف اولنوب رهنمون اولدى نمونهٔ چشنى ونمايش معناسنه عرب تعريب ايدوب نموزج ديديلر

***ايشلك اولان اولو يول آدى ايمش شاهراه ***

ابو المعانى بيت زشاهراه محبت بمنزل مقصود * روم عنايت والطفت اكرشود همراه معناى تركيبى يوللك پادشاهى ديمكدر

*** ويرمه مده چك بكش قومه ديمكدر منه ***

مده * نهى حاضردر تكلم امر حاضر قطعهٔ اولانك يدنجى بيتنده كچدى اولنده كى ميم ادات نهيدر كما سبق فى الادوات البسيطة * بكش * امر حاضردر مصدرى كشيدن لفظى قرقنجى قطعه نك يدنجى بيتنده كچدى اولنده كى باء موحده صله در * منه * اظهارها ايله نهى حاضر در تكلم جمع مضارعى اون يدنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى اولنده كى ميم ادات نهيدر كما سبق آنفا

*** آل بستان استه جواستمه دينسه مخواه***

بستان ❊ امر حاضردر مصدرى ستادن لفظيدر قرقنجى قطعه نك بيتنده كچدى چونكه مستقبلاتى شذوذا اوزره نونك الف اوزرينه تقديميله ستاند وستانند ه كلور اولنده كى باء موحده صله در كما سبق فى الادوات البسيطة جوى * امر حاضر در يكرمى دردنجى قطعه نك وقرق دردنجى قطعه نك بيت اخيرلرنده كچدى * مخواه * نهى حاضر در مضارع مخاطبى محل مزبورده كچدى اولنده كى ميم ادات نهيدر

***آنسز اولان ناكهان هم دخى ناكاه ايمش ***

ناكهان * هم دخى كاف فارسيه ايله آنسز يعنى بى وقت معناسنه كمال اسماعيل بيت ازين بشارت خرم كه ناكهان آمد * هزار جان غمين كشته شادمان

آمد * ناكاه مثله لطيفى بيت آنكه ناكاه كسى گشته بجايى نرسيد ❊ وين بتمكين فضيلت بكذشت از همه چيز * بو ايكى تركيده دخى مستعملدر

***وقته دى هنكام وكاه كاهيجه ديمكده كاه ***

هنكام * كاف فارسيه ايله يعنى وقت وزمان مثلا هنكام كل وهنكام جوانى ديرلر شاعر بيت كر بزنى بهنكام فرزانكبست * ستيزى نه زجاى ديوانكبست * كاه كاف فارسيه ايله يعنى وقت زمان هنكام كبى حكيم سنائى بيت كاه آن آمد كه با مردان سوى ميدان شويم * يكره از كيوان برون آييم بر كيوان شويم * هم دخى مكان ومحل معناسنه ده اولور رهمان بواجلدن هم اسم زمان وهم اسم مكان اداتى دخى اولور لكن آخره لحوق شرطيله مثال اسم زمان سحركاه وصبحكاه كبى مثال اسم مكان تكيه كاه وتختكاه كبى ايكى معنايه شيخ نظامى بيت باين جمشيد هر زوركاه * شدى برسر كاه هر صبحكاه وكاهيجه معناسنه كاه يكى دخى بوندندر

***استريسك معرفت ايمه كاده ديله *** تفسيردر

❊ كرتو بخواهى هنرزد من آو بخواه ❊

كر * ادات شرطدر كما سبق فى الادوات المركبة * تو * سن ديو اوچنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى * بخواهى * يكرمى دردنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى * هنر * معرفت ديو اون يدنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى زد * نونك فتحى وزاى معجمه نك سكونى ودال ايله عربيده عند وحضرت معناسنه مثلا زد من ديرلر بنم يانمده ديمكدر شيخ عمر خيام رباعى كفتى كه كنه بنزد من سهل بود * اين نكته مكوى كه ازاهل بود * علم ازلى علت عصيان بودن * نزد عقلا زغايت جهل بود * من بن ديو اوچنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى آمد ايله امر حاضردر كل معناسنه اصلى باء تحتيه نك سكونيله آى ايدى مصدرى آيدن لفظيدر تكلم اسم فاعلى قطعهٔ ثانيه نك بيت عاشرنده كچدى ضمه واو عاطفه در تكلم ادوات بسيطه ده كچدى * بخواه امر حاضردر مضارعى آنفا كچدى باء موحده صله در

❊ بود اين قطعه ام رخسار دانش راچو آيينه ❊

بود اين قطعه * يكرمى بشنجى قطعه نك عنوانده كچدى * ام * همزه نك فتحيله ضمير متكلمدر كما سبق آنفا فى الادوات * رخسار * يكق * بو يكرمى يدنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى * دانش * علم ديو اون التنجى قطعه نك بيت عاشرنده كچدى * را * ادات مفعولدر كما سبق فى الادوات * چو * ادات

تشبیهدر کما سبق ایضا * آیینه * فارسیدر ترکیده دخی شایعدر عربیده مرآت
کبی ترکیده کوزنکی دیرلر شیخ سعدی بیت تأمل در آیینهٔ دل کنی * صفای
بتدریج حاصل کنی * حاصل معنی بو قطعهٔ معلم یکاغنه آیینه کبی اولور

* دی رسم وعادته آیین البته هر آیینه *

آیین * همزهٔ ممدوده نك فتحی و یاء تحتیه نك کسری ونون ایله بمعنی رسم
وعادت و بمعنی روش واسلوب وطرز شیخ سعدی بیت کس این رسم وترتیب
وآیین ندید * فریدون با آن شکوهی ندید * هر آیینه * بمعنی لابد والبته خواجه
سلمان بیت کر ننکرد عروس جمالت در آیینه * خودبین شود هر آیینه آن به که
ننکرد

* قدیمی اولدی دیرین هم اول معناده دیرینه *

دیرین * آخرنده یاء تحتیه ونسبیه ونون مؤکده ایله بمعنی قدیمی وازلی چونکه
دیرکیج دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی دیرینه هاء رسمیه ایله مثله
ابوالمعانی بیت بندهٔ دیرینه در الطف کرم داشتن * عادت دیرینه است در شیم
مهتران

* بولنمش بر خزینه خسرو پرویز وقتنده *

بو مصراع تفسیردر مفسری مصراع ثانیده کلور خسرو پرویز
نوش الروان اوغلو هرمز تاجدارك اوغلونك اسمیدر شیرین ایله حکایه سی
مشهوردر کا خسرو پرویز دیو وجه تسمیه ده راز وجوه واردر چونکه خسرو
پادشاه دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی کلهلم پرویز
پاء فارسیه نك فتحی ورانك سکونی وواو ممدوده نك کسری وزای معجمه ایله
مضبوطدر بش معنیه کلور اول بمعنی منصور ومظفر ثانی بمعنی عزیز ومحترم
ثالث بمعنی هادی ورهبر رابع بمعنی ماهی چونکه شاه مزبور بالغی سوردی
خامس شکری سوزب صافی ایده جك آلتدر بونلرك جمله سنده خسرو
مذکوره پرویز تسمیه سنده مناسبت ظاهره در

* که کنج شایکان دیرلر خزینه دخی کنجینه *

کنج شایکان * خزینهٔ مزبوره نك اسمیدر خواجه سلمان بیت یك حدیث
زاخورد بخرد * ور بصد کنج شایکان باشد * خزینهٔ مزبوره یه کنج شایکان
دیو تسمیه ده وجوه متعدده واردر چونکه کنج خزینه دیو اون اوچنجی
قطعه نك بیت اولنده کچدی شایکان شین معجمهٔ ممدوده نك فتحی و یاء تحتیه نك
سکونی وکاف فارسیهٔ ممدوده نك فتحی ونون ایله اوچ معنایه کلور اول بمعنی
کثرت و بسیاری کبی ثانی بمعنی وسعت وفراخی کبی ثالث اجر تسز ایش

معناسنه شاهکار کبی خزینهٔ مزبوره یه کنج شایکان دیدکلری کثرتندن
ووسعتندن واجرتسز نه کچدیکندن ایچوندر یا اصلی شویله در که شاه
مزبورك زماننده بر حریف چفت سورر کن صبان دوری حلقه یه کچوب
قوپاردقده بر عظیم دفینه ظاهر اولور وروب خسرو پرویزه خبر ویرد
خسرو دخی معتمدلرین کوندروب خزینه یی چقاردر اول وقتدن برو اول
خزینه یه کنج شایکان دیو تسمیه ایدیلر کنج لفظی اولمقسزین لفظ شایکانی
دخی شایکان اول معنایه در شمس فخری قطعه شیخ ابو اسحق بن محمود شاه
شاه عادل همت شاه عیبلن * آنکه باشد پیش ریش سر عیب * روشن
وظاهر چو نقش پرنیان * نکه باشد کنز بن بخشانشی * از کف او کنجهای
شایکان * کما باشد ازاده دقائقده در که شایکان اصلنده شاهکان ایدی
شاهه لایق وقیلنولنسنه معناسنه معنای کلیسی حسبیله نیچه مقاملرده
استعمال اولنور زجمله شعرا شعرلرنده قافیهٔ شایکان دیوب کثرتدن کنایه
ایدرلر وقافیه نك رنوعنه دخی شایکان دیرلر مقبول دکلدر عوامه نسبت ایدوب
شایکانی دیرلر * کنجینه * کاف فارسیه نك فتحیله بمعنی خزینه کنج کبی
بعض فرهنکلرده کلار دیو مسطوردر

* بوجق پغوله کاشانه دیمکدر مختصر خانه *

پغوله * پاء فارسیه نك فتحی و یاء تحتیه نك سکونی وغین معجمهٔ ممدوده نك ضمی
ولامك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی کوشه و بوجق امیر خسرو بیت همی هستی
خود کسو کنم * به پغوله نیستی خو کنم * کاشانه * کاف ممدوده نك فتحیله
بمعنی مختصر خانه کذا فی فرهنك جهانکیری شیخ سعدی بیت چو خلقت
درمیان آمد بخواهم شمع کاشانه * تمنای بهشتم نیست چون دیدار می بینم
فرهنك شعوریده قوش اوی وشاهنشینلو نما وجای عشرت وآشیانهٔ مرغان
واقعدر

* دوشرمیکسترد بوکدن طوقنمش نسنه پشمینه *

می * ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبة * کسترد * کاف فارسیه نك
ضمیله کستریدن لفظندن مضارعدر نتکیم امر حاضری یکرمنجی قطعه نك
ایکنجی بیتنده کچدی * پشمینه * یاء تحتیهٔ نسبیه ونون مؤکده وهاء رسمیه ایله
یوکدن طوقنمش نسنه چونکه پشم یوك دیو ایکنجی قطعه نك طقوزنجی بیتنده
کچدی همدخی تیل حلواسی که کتان حلواسی معناسنده کلور

* خصومت دشمنی ودوستی معناسی خلتدر *

دشمنی ودوستی * آخرلرنده اولان یاء تحتیهٔ مصدریه‌در دشمن ودوست ترکیده
دخی شایعلردر شاعر بیت مترس ازدشمنی که دوست خویست * حذراز
دشمنی که دوست خویست * خلت * عربیدر دوستلق معناسنه

* کوکلده اولسه کیزلی عداوت دینسدی بیکینه *

بی * ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة * کینه * هاء رسمیه ایله بمعنی
عداوت خفیه تکم کین کیز او غضب دیو یکرمی برنجی قطعه‌نك التنجی بیتنده
کچدی میر نظمی بیت مکن باهیچ کسی زنهار کینه * زکینه دار وصاف
وپاك سینه

* طوداق طوداغه اولسه لب بلب ایمك مکیدن هم *

لب بلب * بینماده اولان باء موحدهٔ مفتوحه ادات توسلدر لب طوداق دیو
یکرمی یدنجی قطعه‌نك ایکنجی بیتنده کچدی * مکیدن * میمك فتحیله
مصدردر عربیده مص ورضاع کبی کمال خجندی بیت بچین زلف رخت رشك
صورت چینست * زوقت شیر مکیدن لب توشیرینست

* کوکس کلسه کوکس اوستنه دیرلرسینه برسینه *

سینه * کوکس دیو یکرمی یدنجی قطعه‌نك اوچنجی بیتنده کچدی * بر
بمعنی علی کما سبق فی الادوات المرکبة * سینه * قدسبق آنفا

* دینورمش زنکله چق چق ایدن خلخاله آیقده *

زنکله * زای عربیه‌نك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه‌نك ولامك فتحه‌لری
وهاء رسمیه ایله خلخال پرجلاجل که عورتلر ایاغنده وقت جماعده صدا ویرر

* بلازك کیم طاق محبوبه‌لر قولینه دستینه *

دستینه * یاء تحتیهٔ نسبیه ونون مؤکده وهاء رسمیه ایله بلازك مرقوم معناسنه
چونکه دست ال دیو یکرمی یدنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کچدی همدخی
دستینه لعل ویاقوت وامثالندن مرصع قولباغی معناسنده کاورجامی بیت
زدستینه دوساعد داده رونق * ززکرده دوماهی راطوق

* سه شنبه صالی کوندر چارشنبه اربعادر هم *

بو مصراع اله اوچ کلیه‌جك مصراعده ایام اسبوعك اسامیسنی بیان ایلدی
چونکه شنبه * شین معجمه‌نك فتحی ونونك سکونی وباء موحده‌نك کسری
واظهار ها ایله جمعه ایرته سنك اسمیدر صائب تبریزی فکر شنبه تلخ دارد
جمعهٔ اطفال را * صحبت امروز بی اندیشه فرداخوشست * باقیسنك
اسماسنده ترتیب اوزره اسماء عددی شنبه اوزرنه کتوروب یوم احده

یك شنبه * یوم اثنینه * دوشنبه * یوم ثلثایه * سه شنبه * یوم اربعایه
چهارشنبه * یوم خمیسه * پنجشنبه * جمعه یه آذینه * دیرلر تکم بونلری
بو درت مصراعده بیان ایلدی * نکته * یوم ثلثایه اهل اسلامبول واطرافی
صاد ایله صالی برزم حوالیمزده سین ایله سالی دیرلر فاحفظ

* خمیسه پنجشنبه دینیدی یوم جمعه آذینه *

پنجشنبه * قدسبق آنفا * آذینه * همزهٔ ممدوده‌نك فتحی وذال معجمه‌نك
کسری ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله یوم جمعه معناسنه خانم کاشی بیت
خامس نشود طفل دبستان محبت * این مدرسه را شنبه وآذینه نباشد * اصلی
هاء رسمیه‌سز پادشاهلرك بزکی وطوناسی معناسنه اولان آذین ایدی جمعه
وعید معناسنه نقل ایدوب علامت ایچون هاء رسمیه زیاده ایلدیلر

* دی شنبه یوم سبته هم احد یکشنبه اولمشدر *   بیانی قدسبق آنفا

* مبارك یوم اثنینك دوشنبه دینیدی آدینه *

یوم اثنینه مبارك دیو بیوردی نفس لامردر کانه معناده ختامه مسك ایلدی
فلله دره تنبیه اسامی اسبوعده شنبه ایله مرکب اولان اسماء عددك آخرلری
ساکندر نهایت حرکه ویراسه ضرورت شعر ایچون اولور همدخی شنبه
لفظی مفرد اولسون یاخود غیر ایله مرکب اولسون هانك اظهاری
وماقبلنده باء موحده‌نك کسریله در هاء رسمیه اوقمق غلطدر فاحفظ

* شکرگفتار اولور دی طوطئ طبعم کبی هرکس *

شکرگفتار * راء اولینك سکونیله وصف ترکیبیدر شکر سوزلو معناسنه چونکه
شکر بیانی اون بشنجی قطعه‌نك عنوانی شرحنده کچدی گفتار سوز معناسنده
بیانی قطعهٔ ثانیه‌نك بیت ثانیسی شرحنده کچدی * طوطی * معروف
مشهور قوشدر خواجه حافظ بیت واله وشیداست دائم همچو بلبل
درقفس * طوطئ طبعم زعشق شکر وبادام دوست * فضولی بیت ایلسك
طوطی یه تعلیم ادای کلمات * سوزی انسان اولور اما اوزی انسان اولماز

* مصفا ایتمه سینه سین مانند آیینه *

مصفا * اسم مفعولدر عربیدر مصدری تصفیه‌در * مانند * کبی دیو قطعهٔ
ثانیه‌نك بیت خامسنده کچدی آیینه بیانی بوقطعه‌نك عنوانی شرحنده کچدی

* قطعهٔ همچو کلی در شیشه *

قطعه * قطعهٔ اولی عنوانده کچدی * هم * دخی معناسنه کما سبق فی الادوات

همچو * دیو اللنجی قطعه‌نك بشنجی بیننده کچدی * كلی * بای تحتیه وحدت ایچوندر * در * بمعنی فی ادات ظرفدر کما سبق فی الادوات المرکبه * شبشه بو قطعه‌نك دردنجی بیننده کلور حاصل معنی قطعه دخی بر کل کبی شبشه‌ده

* کار پنهان دخی کیزلو ایشه *

کار * ایش دیو یکرمی برنجی قطعه‌نك التنجی بیننده کچدی * پنهان کیزلو * معناسنه مقابلی پیدا وآشکاردر خواجه حافظ بیت دل میرودز دستم صاحب دلان خدرا * دردا که راز پنهان خواهد شد آشکار

* بیلدی جاسوس بدانست ایشه *

بدانست * ماضیدر یکرمی طقوزنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده بر دخی کچدی اولنده‌کی بای موحده صله‌در کما سبق فی الادوات البسیطه * ایشه * همزه ممدوده‌نك کسری وشین معجمه‌نك فتحی وهاء رسمیه ایله بمعنی جاسوس دیده بان کبی ابوالحسن شهید بیت در کوی تو چوایشه همیکر دنکاه وزدیده تا مکرت ببینم ببام ودر * هم دخی اورمان معناسنده‌ده کلور بیشه کبی

* کاردان ایش بیلیجی مرد آدم *

کاردان وصف ترکیبیدر چونکه دان وصف ترکیبی اولدیغی حالده فرق النجی قطعه‌نك بیت تاسعنده کچدی * فکر ایدر یعنی کند اندیشه *

کند * کافك ضمی ونونك فتحیله مضارع مفرد غائبدر نفس متکلم وحده‌سی اوچنجی قطعه‌نك اون ایکنجی بیننده کچدی * اندیشه همزه‌نك فتحیله اندیشیدن لفظندن امر حاضر آخرینه هاء رسمیه الحاقیله اسم مصدردر بمعنی فکر وتأمل شاعر قطعه بارها باخود این قرار کنم * که روود زانك عشق بار کنم * باز اندیشه میکنم که اکر نکنم عاشقی چه کار کنم

* مقصه کاز ویغدی روت *

کاز * کاف فارسیه ممدوده‌نك فتحی وزای معجمه ایله انواع مقص معناسنه عربیده مقراض کبی مقص دخی عربیدر لکن ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی حکیم انوری بیت پایم از خطه فرمان تو بیرون نشود * سرم از پیش تو چون شمع ببرند بکار * روت * بای موحده‌نك وراء ممدوده‌نك ضمی وتاء فوقیه ایله بیق که عربیده شارب کبی فارسیده سبلت دخی دیرلر

* هم صقال ریش صچاقدر بشه *

ریش * راء ممدوده‌نك کسره صریحه‌سی وشین معجمه ایله صقال که عربیده لحیه

کبی کمال اسماعیل درحق کمال خجندی بیت آن ملحد خجندی ریش بزرك دارد ازعایت بزرکیش ده ریش میتوان کفت * هم دخی بولك ونوی معناسنده کلور فاما که اماله ایله ریش یاره دیو وونجی قطعه‌نك یدنجی بیننده کچدی ریشه هاء رسمیه ایله صچاق معناسنه هرنه‌نك اولورسه اولسون صائب تبریزی بیت باعقل کشتم همسفر یك کوچه راه از بیکسی * شد ریشه ریشه دامنم ازخار استدلالها هم دخی وجودده بتن قیل معناسنه ده کلور

* مشکن قیرمه حذر قیل زنهار *

مشکن * نهی حاضردر اولنده‌کی میم مفتوحه ادات نهیدر مصدری شکستن لفظیدر چونکه مستقبلاتی سینك ذونه ابدالیله شکنند وشکننده کلور شکم ماضیسی طقوزنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کچدی * زنهار زای معجمه‌نك کسریله امر حاضردر بوندن یاء تحتیه ایله دخی لغتدر مصدری زینهار بدن لفظیدر شیخ سعدی بیت زینهار ازقرین بد زنهار * وقنا ربنا عذاب النار * بوندن بشقه امان وعهد وپیمان وشکایت معنالرینه ده کلور

* آبکینه دخی میناشیشه *

آبکینه * همزه ممدوده‌نك فتحی وبای موحده‌نك سکونی وکاف فارسیه ممدوده‌نك کسری ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله صرچه شیشه معناسنه حکیم سوزنی قطعه زان شرابی خورد باید خرم ویاقوت فام * از فروغش سیمکون ساغر شود یاقوت سان * زآبکینه عکس اوچون نور بردست افکند * دست بیرون کرد پنداری کلیم از بادبان * هم دخی شراب معناسنه والماس معناسنه ده کلور کمال پاشازاده بیور که آبکینه لفظ مرکبدر آب ایله آکین لفظندن چونکه آکین ایچ وجوف معناسنه‌در الفی تخفیفا حذف اولنوب آبکین اولدی بعده علامت نقل هاء رسمیه زیاده اولدی بو تقدیرجه ایچنده شراب اولمق شرطدر دیدی انتهی * مینا * میم ممدوده‌نك کسری ونون ممدوده‌نك فتحیله بمعنی شیشه وصرچه ایضا شوکت بیت بیاض کردن مینان نمودم اهل تقوی را * کشیدم سرمه از آب زمرد چشم افعی را * شیشه دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی استعاره طریقیله افلاکه دخی دیرلر شاعر بیت طبیبا زامکر این نکته حل نیست * که درنه شیشه دار وی اجل نیست

* اجرتیله ایش ایدندر مزدور *

مزدور * اسم منسوبدر چونکه مزد اجرت دیو مصراع ثانیده کلور ور ادات

نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة حکیم سنائی بیت همه شاکرد او مدرس شان
همه مزدور او مهندس شان * مزد اجرت دخی صنعت پیشه *

مزد * میمک ضمی وزای معجمه نک سکونی ودال ایله یعنی اجرت وجزا وثواب
پیشه * پاء فارسیه ممدوده نک کسری وشین معجمه نک فتحی وهاء رسمیه ایله یعنی
صنعت وحرفت * بیخ کوك اولدی قوپرمق کندن *

بیخ * باء موحده ممدوده نک کسری وخاء معجمه ایله * کوك * واصل درخت
معناسنه شیخ سعدی بیت اکر زباغ رعیت ملك خورد سیبی * بر
آورند غلامان درخت او از بیخ * کندن * کافك فتحیله مصدر در
قوپرمق وقازمق معناسنه عربیده قلع وحك کبی

* نی قشدر پیشه اکدر بیشه *

نی * نونك فتحی و یاء تحتیه نك سکونی ایله نای لفظندن مخففدر مطلقا قمش
معناسنه عربیده قصب کبی هم دخی زمر وف دودك معناسنه حضرت مولانا
بیت بشنو از نی چون حکایت میکند * از جدائیها شکایت می کند * بیشه
باء موحده ممدوده نك کسری وشین معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله میشه لك
وجنکلستان ونیستان معناسنه شاعر رباعی بیت در قلب سپه تیغ زدن
پیشهٔ ماست * مردی وهنر همیشه اندیشهٔ ماست * هر شیر که در جهان
شکاری کیرد * مردان دانند که آن هم بیشهٔ ماست *

* دیرکه دینیدی ستون نانه تبر *

ستون * سینك وتاء فوقیه ممدوده نك ضملری ونون ایله دیرك اغاج اولسون طاش
اولسون تکم قبه یه رواق بی ستون دیرلر فاما که عربیده اغاج دیرکه خشب
وطاشه عمود درلر هاتفی بیت ستونهای دولت بدولتسرای ستون وازهر سو ستاده
بپای * تبر * تاء فوقیه نك وباء موحده نك فتحلری ورا ایله بالته معناسنه عربیده
فاس کبی

* دور پو سوهان کسر در تیشه *

سوهان * سین ممدوده نك ضمی وهاء ممدوده نك فتحی ونون ایله دور پو ایکه
معناسنه ابو المعانی بیت شخ عمر نازنین را صد دریغ * کرد محنت قطع
با سوهان غم الفك حذفیله سوهن دخی دیرلر * تیشه * تاء فوقیه ممدوده نك
کسری وشین معجمه نك فتحی وهاء رسمیه ایله کسر که عربیده قدوم کبی
هم دخی طاش کسدکاری کوزنك معناسنه دکلور شاعر عاشق از همه فن
باعث فارغ بالبست * کوهکن سنك تراشت بهم تیشه ماه

کیجه

* کیجه کوندزده شبانروز همان *
* اوقو بل ایلمه ذوق وعیشه *

عیش * یعنی عشرت وراحت عربیده فارسیده دخی شایعدر شبانروز
بینهماده اولان الف نوسل ونون تاکید نوسل ایچوندر روز شب ایکنجی قطعه نك
یدنجی بیتنده کچدی * خوشا این قطعهٔ رعنا مصراعهای نو جسته *

خوشا * خاء معجمه نك ضمی وواو مجهول وشین معجمه ممدوده نك فتحلریله
نه کوزل معناسنه عربیده طوبی کبی حکیم رکنا بیت خوشا هنکامهٔ عشق مجازی
خوشا هنکام عشق وعشقبازی * این قطعه * قطعهٔ رابعه عنوانده کچدی
رعنا * بیانی قطعهٔ ثانیه نك عنوانی شرحنده کچدی * مصراعهای
اولنده کی باء موحده مع معناسنه مصراعها جمع مصراعدر چرنکه ها ادات
جمعدر نو جسته * واو ایله وزن ومعناده بو قطعه نك بیت خاسنده کلان بر
جسته معناسنه در حاصل معنی نه کوزل بو دلبر قطعه ابو مصراعلر ایله

* قررسك بشکنی بیب دیمك آهسته آهسته *

بشکنی * مضارع مفرد مخاطبدر اولنده کی باء موحده صله در تکم مخی
حاضری بوندن مقدم کچن قطعه نك بیت رابعنده کچدی * آهسته آهسته
همزه لرك مدیله صائب بیت بساغر نقل کرد از خم شراب آهسته آهسته * ره آمد
از پس کوه آفتاب آهسته آهسته * حکیم شفائی بیت آهسته صبا دست در آن
پیرهن انداز * یك کل ز کریبانش بدزد * من انداز * آهسته بو بیتده مکرر
دکلدر * قدح طولسه پیاله دی قرلمش دخی اشکسته *

پیاله * پاء فارسیه نك کسری و یاء تحتیه ممدوده نك ولامك فتحلری وهاء رسمیه ایله
شراب طولی قدح معناسنه طالب آملی بیت اوراق کهنه کریمی کهنه
میرسد ذوقی * که در پیاله بود در رساله نیست * اشکسته * همزه نك کسریله اسم
مفعولدر مصدری اشکستن لفظیدر همزه نك حذفیله مخفی شکستن لفظیدر

* نماسی اولیان نعنی جهادانه دی رسته *

ر بسته * معنای ترکیبسی بغلنمش میوه دیمکدر چونکه ر میوه دیو اللنجی
قطعه نك اونجی بیتنده کچدی بسته بغلنمش دیو اون یدنجی قطعه نك
دردنجی بیتنده کچدی بو نقدیر او زره معنای مزبوره مناسبت ظاهردر

* انك ضدی دخی بره دوشمش سبزه ور رسته *

ور رسته * معنای ترکیبسی صف اولمش میوه معناسنه چونکه رسته صف

دیواوتوزطقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی بونده دخی مناسبت غیر
خفیه در* سبزه * یشل دیو فرق برنجی قطعه نك بشنجی بیتنده کچدی
لکن بومقامده تفسیردن جزدر

* اکابر قاپوسی اشکینه درکاه دیرلر کیم *

درکاه * بومعنا ده مجازدر فاما که حقیقتده حق تعالینك باب معنویسیدر
خواجه حافظ بیت هرکه خواهد کو بیا وهرچه خواهد کو بکو * کبر وناز
وحاجب ودربان این درکاه نیست * لکن معنای مجازی متعارف اولمغله
ناظم تحریرانی اخذ ایلدی اصلنده اسم مکاندرچونکه درقپودر بوقرق التنجی
قطعه نك دردنجی بیتنده کچدی کاه ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات

* ایشکدر آستان وآستانه دخی آخسته *

آستان * همزه نك مدیله مطلقا ایشك معناسنده عربیده عتبه کبی خاصة
درکاه پادشاهان ومراقد انبیاعلیهم السلام معناسنده کلور طالب آملی
درمنقبت علی رضی الله تعالی عنه بیت همانکه فخر کنان زآستان اورویند
مقدسان فلك باجباه کرد جباه * آستانه * هاء رسمیه ایله مثله وله بیت
رخ سوده کعبه بردر ودیوار خانه ات کلهای بوسه ریخته برآستانه ات
آخسته * همزهٔ ممدوده نك وخاء معجمه نك فتحه‌لری وسینك سکونی
وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله مثله ایضا برنظمی بیت فرق
دارد درقد مهای زنان * این درآخسته هم درآستان

* طبیبك باقدیغی قاروره آدی پشیار اولمش *

پشیار * باء فارسیهٔ ممدوده نك کسری وشینك سکونی و یاء تحتیهٔ ممدوده نك
فتحی وراایله تشخیص علت ایچون علیلك بولی الدقری قاروره معناسنده
شاعر بیت دشمنت در جنك مرکست وحسود * بودنش پیش حکیمان پیشیار

* علاجك آدنه دارو دنور بیمار ایمش خسته *

دارو * دال ممدوده نك فتحی وراء ممدوده نك ضمی ایله یعنی دوا وعلاج
ومرهم ابوالمعانی بیت مریض عشق شدم ای طبیب خسته غم * بغیر نوش
لبت داروی نباید خوش * بیمار * باء ممدوده نك کسری ومیم ممدوده نك
فتحی وراایله یعنی خسته وعلیل مقابلی تندرست لفظیدر عرفی بیت
کفن بیمار وتابوت وجامه نیلی کن * که روزکار طبیعت وعافیت بیمار
واستعاره طریقیله چشم دلبرانه ده بیمار دیرلر اماخسته دکل * خسته

فارسیده

فارسیده وترکیده مستعملدر

* اکرچه صچرامق قاچمق خلاص اولمق ایمش جستن *

جستن * جیمك فتحی وسینك سکونی ایله مصدردر اوچ معنایه کلور اول
صچرامق معناسنده عربیده وثبه کبی ثانی یعنی کریختن عربیده فرار وحذر کبی
شاعر بیت که نتوانی زبند چرخ رستن * زتقدیری که یزدان کرد جستن
ثالث یعنی خلاص شدن خواجه سلمان بیت من مسکین بسودای پری روی
کرفتارم * که باد صبح نتواند زبند زلف او جستن

* ابو مصراعه وصف اصطلاحی اولدی برجسته *

برجسته * مذکور جستن اوزرینه تحسین ایچون برلفظی زیاده ایله برجستن
لفظندن اسم مفعولدر بوتقدیرجه مذکور اوچ معنانك برینه اوملو ایدی لکن
بومصراعه وصف اولمسی اصطلاح اولمش فلامشاحة فی الاصطلاح
فی نفس الامر عنایت اولنسه مناسبت دخی ممکن اواورنون وواوایله نوجسته دخی
بومعنایه در نون وواو ورا ایله نورسته دخی کذلك * فائده * نورسته اصلنده یکی
قورتلمش معناسنه در همدخی نورسیده یعنی تازه تمام اولمش معناسنه ده کلور
بعضیلر نورسته یی رانك ضمیله اوقورلر وتازه بتمش معناسنه دیرلر چونکه رستن
رانك ضمیله بتمك معناسنه بوصورتده فتحله اوقومك تحریف وغلط دیو حکم ایدرلر

* ماٴلی شوی دیده ارکورب ثیب اولان عورت *

شوی دیده * یاء تحتیهٔ اولی نك سکونیله مطلق ارکورمش معناسنه چونکه
شوی ار دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی دیده اسم
مفعولدر مصدری قرق بشنجی قطعهٔ بیت عاشرنده کچدی لکن برقاچ وجهدن
قالوب ثیب اولان عورته عرف اولدی شاعر قطعه جوهر روزی بروشوهر
رسیده زن دنیا هزاران شوی دیده مشوناداں بکردا ومکر دید فریبدی زآن
شوی دیده

* نکاحك آدیدر کابین اباغی بغلو پابسته *

کابین * کاف ممدوده نك فتحی و باء ممدوده کسری ونون ایله مهر معناسنه که
اکاشمدی عرف ناسده نکاح دیرلر مزاحا فلان عورت نکاحنی بغلشدی دیو
تعبیرایدرلر شیخ سعدی بیت باجوانی چواعبت سیمین * عقد بستش بعلغ
کابین پابسته * مرکبدر چونکه پا اباق دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت رابعنده
کچدی بسته بغلنمش دیو اون بدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

* بو دستا ویزسنبل زاده درارباب عرفانه *

دستاویز ❊ هدیه دیو قرق بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی
سنبل‌زاده ناظم تحریرك کتبه سیدر کماسبق فی الدیباجه

❊ کلستان معارفدن کتورمش تازه کلدسته ❊

کلستان ❊ دردنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی ❊ معارف معرفتك جمعیدر ❊ کل ❊ معروف ❊ دسته ❊ دالك فتحیله کل وریحان ولاله وسنبل وامثالی شکوفه وسبزه دسته‌سنه وطوپه دیرلر محمد شمشی بغدادی بیت صد دسته باد از کل اقبال در کفت ❊ بر فرق دشمنان تو تیغ دودسته باد ❊ بونلردن بشقه برقاج معنایه دخی کلور اول قبضهٔ خنجر وشمشیر وامثالی معناسنه ثانی اهل صنایعك التلرینك پادشاجقلری معناسنه ثالث بچلمش اکین معناسنه بو اوچ معنایه ترکیده صاب دیرلر هم دخی کلدسته مناره دیو اصطلاحاتنده کلور فانتظر

❊ قطعه از درج سخن چون کهر ناسفته ❊

قطعه از ❊ یکبسیده متفرقا قطعهٔ اولی عنوانده کچدی ❊ درج ❊ دالك ضمی ورانك سکونی وجیم ایله بمعنی حقه وبوبه‌دان یعنی زباد وغالیه قویدقلری حقهٔ صغیره وقیمتدار جواهر حفظ ایتدکلری حقه‌یه‌ده دیرلر واستعاره طریقیله محبوبلرك دیشلرین اینجویه تشبیه ایدوب دهانه درج دیرلر ابو المعانی بیت بدسنش درج پر از لعل و یاقوت ❊ نهد بر درج دیکر درّ خوشاب ❊ بو بیتده درج اولدن مراد ساغر پرمی درج ثانیدن مراد دهن محبوبدر کانه بر درجی بر درج اوزرینه قودی دیمك اسیتر ❊ سخن ❊ سوز دیو اوتوز برنجی قطعه نك بدنجی بیتنده کچدی ❊ چون کهر ❊ متفرقا یکرمی سکزنجی قطعه نك عنوانده کچدی نا ❊ ادات نفیدر کماسبق فی الادوات المرکبة ❊ سفته ❊ دلنمش دیو بو قطعه نك بیت رابعنده کلور حاصل معنی دلنمدك کهر کبی کلام حقه‌سندن قطعه

❊ عقلی طاغلمشه حیرانه دینور آشفته ❊

آشفته ❊ همزه نك مدیله آشفتن لفظندن اسم مفعولدر بمعنی سراسیمه ومختل الدماغ وسرکردان وحیران طالب آملی بیت آشفته دماغم سر وبرك سخنم ❊ نیست دامن چه کشایم که کلی درچمنم نیست

❊ هم او معناده هم آشمش اولان آلفته ❊

آلفته ❊ ایکی معنایه در اول وزن ومعناده آشفته کبی لطیفی بیت چو دل درآن غم آلفته باشد ❊ همه حال بدن آشفته باشد ❊ ثانی آشمش والفت وانسیت پیدا ایتمش معناسنه ابو المعانی بیت بدرد هجر آلفتن عجب تر حال

دشوارست ❊ کر افلاطون کر رستم کشیدن چار ناچارست

❊ دلکشا قلب آچیجی اولدی مسیره کلکشت ❊

دلکشا ❊ روی محبوبه ومکان خوبه وامثالنه صفت واقع اولور مثلا روی دلکشا ومکان دلکشادیرلر اصلده وصف ترکیبی در قلب آچیجی معناسنه چونکه دل قلب دیو اون یدنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی ❊ کشا ❊ کافك ضمیله امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر تکلم امر حاضری یکرمنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی هم دخی دلکشا شیرازده برباغچه دیو مثنوینك یوزیتمش سکزنجی بیتنده کلور ❊ کلکشت ❊ کاف فارسیه نك ضمی ولامك سکونی وکاف ثانیهٔ فارسیه نك فتحی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله مطلقا مسیره وتفرجکاه وچمنزار معناسنه ابو المعانی بیت اکر یاری کند بختم که یاری ❊ بان کلرخ روم کلکشت صحرا ❊ بعضیلر کاف ثانیهٔ عربیه مکسوره دیر کل اکنلکی معناسنه دیو ضبط وبیان ایلدیلر زعم باطللرز صواب اولان فقیرك ضبط وبیان ایلدیکی کبیدر چونکه کشت کاف فارسیه نك فتحیله سیر وتماشا معناسنه در تکلم بو مقامك بعض تفصیلی دخی مثنوینك یوزیتمش طقوزنجی بیتی شرحنده کلور فانتظر

❊ هم شکوفه چیچك آچلمش اولان اشکفته ❊

شکوفه ❊ شین معجمه نك ضمیله مطلقا چیچك معناسنه کرك اغاجده وکرك یرده حاصل اولسون بعضیلر شین معجمه نك کسریله ضبط ایلدیلر اشکفته ❊ همزه نك ضمیله اسم مفعولدر مصدری اشکفتن لفظیدر تکلم مخففی قرق بشنجی قطعه نك اون اوچنجی بیتنده کچدی

❊ طاتلو اویقویه شکرخواب دی خفتن اویومق ❊

شکرخواب ❊ رانك سکونیله طاتلو اویقو معناسنه چونکه شکر معروفدر لکن بو مقامده مجازا طاتلو معناسنه خواب اویقو دیو قطعهٔ خامسه نك ایکنجی بیتنده کچدی کاهیجه خوابی حذف ایدوب طاتلو اویقو معناسنه شکر دخی دیرلر خفتن ❊ خاء معجمه نك ضمیله مصدردر عربیده نوم کبی خواجه حافظ بیت کفتم ای مسند جم جام جهان بینت کو ❊ کفت افسوس که آن دولت بیدار بخفت

❊ او یومش یاتمشه خسبیده دینور هم خفته ❊

خسبیده ❊ و خفته ❊ ایکیسیده خاء معجمه نك ضملریله اسم مفعولدر اولك مصدری خاء معجمه نك ضمی وسینك سکونی و باء موحدهٔ ممدوده نك کسریله

خسبیدن لفظیدر * پیلور چرچی دیمك پیله حریر دیناور *

پیلور * بونجق جنجق واشالی نسنه صاتر کسنه معناسنه اکثر کیده چرچی دیرلر شیخ سعدی قطعه * زبان دردهان ای خردمند چیست * کلید در کنج صاحب هنر * چو در بسته باشد نداند کسی * که جوهر فروشست یا پیلور اصلنده اسم منسوبدر چونکه * پیله * بای فارسیه ممدوده نك کسری ولامك فتحی وهاء رسمیه ایله ابریشم وحریر معناسنه وچرچی آلاتی معناسنده ایدی ادات نسبت اولان ور ایله تواتق ایدنجه تخفیف ایچون هاء رسمیه حذف اولنوب پیلور اولدی

* پولیچه سفته ایمش داخی دلنمش سفته *

سفته * سینك فتحی وفانك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله برشهرده برآدمه برمقدار اقچه ویروب شهر آخرده بشقه آدمدن المق اوزره اولان معامله درکه عربیده سفتجه ولسان رومده پولیچه دیرلر * سفته سینك ضمیله سفتن لفظندن اسم مفعولدر دلنمش معناسنه عربیده مثقوب کبی همدخی هدیه وتحفه معناسنه وحلقهٔ زرین معناسنه ده کلور

* فهه وفه کورکه دیندی سپورکه چاروب *

فهه * فانك وهانك فتحلری وهاء رسمیه ایله کورك معناسنه درکه چاور کرکی اولسون کرك کبی کورکی اولسون عربیده کلامده عاجز اولانه فهه دیرلر * فه فانك فتحی وهانك ظهاریله مثله * چاروب * سپورکه معناسنه عربیده مکنسه کبی خواجه سلمان بیت روضهٔ پاك حسین است اینکه مشکین زلف حور خویشتن را بسته برچاروب این جنت سرا * اصلنده وصف ترکیبیدر مکان سپوریجی معناسنه چونکه جامکان دیو ذکر می ایکنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی روب رفتن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر نتکیم اسم مفعولی مصراع ثانیده کلور بعضیلر باء فارسیه ایله اوقورلر غلطدر بعض نسخده جاروب موقعنده خاکروب واقع اولمشدر جهت ترکیبی جاروبدن مفهومدر چونکه خاك طپراق دیو قطعهٔ مثلثه ده کچدی

* خاکروبه سپورندی سپورلمش رفته *

خاکروبه * هاء رسمیهٔ نسبیه ایله سپورندی معناسنه عربیده کناسه کبی رفته رانك ضمی وفانك سکونی ایله رفتن لفظندن اسم مفعولدر میر نظمی بیت مژکان خاکراه باور فته * دردر پای اشك چشم سفته * مستقبلاتی فانك باء موحده یه ابدالی وقلبله بروز یاده سیله روبد ورو بنده کلور

* تو مپندار که سن صانمه که دانم بیلورم *

تو * سن دیو اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی * مپندار نهی حاضردر چونکه میم مفتوحه ادات نهیدر کما سبق فی الادوات المرکبة پندار باء فارسیه نك کسریله امر صیغه سی اوزره اسم مصدر اوله رق اون بشنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی دانم * مضارع متکلم وحده در بیانی قطعهٔ اولینك بیت ثانی شرحنده کچدی

* سویلمك کفتن سویلنمشه دیرلر کفته *

کفتن * کاف فارسیه نك ضمیله مصدردر عربیده قول وتکلم معناسنه شاعر بیت شعر کفتن کرچه درسفتن بود لیك فهمیدن به از کفتن بود کفته اسم مفعولدر

* دکله جوهر کبی بل قدریکی ایته صایع * جوهر قدر مرمرا

* کوشوار اولسه سزا بو یله در ناسفته *

کوشوار * کوبه دیو اوتوز بشنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی * سزا لایق دیو قطعهٔ اولینك بیت ثالثنده کچدی * در * اینجو دیو اوتوز طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی * نا * ادات نفیدر * سفته * قد سبق آنفا

* چه رنکین قطعهٔ هر حرفش بصد رنکست اندوده *

چه * نه دیو اون التنجی قطعه نك بیتنده کچدی * رنکین قطعه * اوچنجی قطعه نك عنوانده کچدی * هر * ادات حصر یعنی کل وجمیع * حرفش انك حرفی معناسنه چونکه شین معجمه ضمیر غائبدر کما سبق * بصد رنکست یوز رنکله در دیمك چونکه باء موحده ادات مفعولدر صد یوز دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی رنك کونه دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی است ادات ربطدر کما سبق فی الادوات المرکبة اندوده * صوانمش دیو بو قطعه نك بیت تاسعنده کلور حاصل معنی نه رنکین قطعه که انك هر حرفی یوز رنکله صوانمش ویالدزلنمشدر

* ازلمش هم سوزلمش نسنه سایده دخی سوده *

سایده * سین ممدوده نك فتحی ویاء تحتیهٔ ممدوده نك کسریله اسم مفعولدر ازلمش وسوزلمش معناسنه مصدری سایدن لفظیدر عربیده ایکی معنایه بردن مخقق دیرلر وخاصهٔ معنای اوله تدقیق ومعنای ثانیه مس ومسح دیرلر شاعر بیت بی مشقت نیست هر کاری زصندل کن قیاس * درد سر کم دارد وساییدنش درد سرست * سوده * سین ممدوده نك ضمیله اسم مفعولدر ایکی معناده سایده کبی مصدری سودن لفظیدر ابو المعانی بیت دیدن وکفتن

وشنيدن بودنست * ليك ازين به دست سينه سود نست * وطلا معناسنده
كلور

* اوزلمشدر كسته آشوب يبرانسه فرسوده *

كسته * كاف فارسيه نك ضمى وسينك سكونى وتاء فوقيه نك فتحيله
اسم مفعولدر اوزلمش واوزمش معناسنه مصدرى كستن لفظيدر كاف
فارسيه نك ضمى وسين اولينك كسرى وسين ثانيه نك سكونى ايله ايدى
فرسوده * فانك فتحى ورانك سكونى وسين ممدوده نك ضميله اسم مفعولدر
يبرانمش وآشنمش معناسنه مصدرى فرسودن لفظيدر شمس فخرى
بيت جمال دنيى ودين پادشاه كشوركير * زهى سمند تو پشت
سپهر فرسوده * بونده واوك حذفيله فرسده دخى جائزدر

* ستوده مدح اولنمش آزموده هم صنانمشدر *

ستوده * سينك ضميله يعنى ممدوح اسم مفعولدر فاما كه قطعهٔ اولينك بيت
خامسنده كچن ستوده لفظيدر لفظيله مصدر ومحلى اولمغله محمد ديو تفسير
ايلدى چونكه الالفاظ قوالب المعانى معلومدر بويله اولنجه تكرار عد
اولنمادى فلله درّه * آزموده * همزهٔ ممدوده نك وزاى معجمه نك سكونيله
اسم مفعولدر صنانمش وصنامش معناسنه هم لازم وهم متعدى اولوركار
آزموده كبى ايكى معناده شاعر بيت در جهان اوآزموده مبشود * باشد
اوكار آزموده در جهان * مصدرى آزمودن لفظيدر

* امين وسالم ايمن يعنى راحت اولمش آسوده *

ايمن * همزه نك فتحى وياء تحتيه نك سكونى وميمك فتحى ونون ايله يعنى
امين وسالم وآسوده حال ومستريح البال صائب بيت بخاموشى زمكر دشمن
بدرك * مشوايمن كه توسن كوش خواباندلكد هادرقفادارد * آسوده * همزهٔ
ممدوده نك فتحيله اسم مفعولدر يعنى مستريح صائب بيت در تمام عمر
اكر يكروز عاشق بوده * درحساب زندكانى روز حشر آسوده * مصدرى
آسودن لفظيدر بو بيتده دخى چوق ملاحت واردر فافهم

* خديو وكى ديمكدر پادشاهك امريدر فرمان *

خديو * خاء معجمه نك ودال ممدوده نك كسرلرى وواو ايله يعنى پادشاه
حق تعالى يه دخى اطلاق اولنور كما سبق فى الاسماء الحسنى شيخ سعدى بيت
خديو خردمند فرّاح نژاد * كه شاخ اميدش برومند باد * كى * كافك فتحيله
يعنى پادشاه شمس فخرى بيت شاه دوران شيخ ابو اسحاق اى كلاه

تورشك افسر كى * باقى * معنارى اوتوزسكزنجى قطعه نك بيت عاشرى
شرحنده كچدى نكته فرهنك شعوربده خديو اولو پادشاه ديو واقع اولدى
شاهدى مرحوم كى اواوخان ديو تفسير ايلدى شو تقديرجه ناظم تحريرك
پادشاه ديو تفسيرى پادشاه اولو سلطانده حقيقت عرفيه اولد يغنه
مبنيدر فلله درّه كه شعورى كبى اطناب ايتمدى فافهم * فرمان * فانك فتحيله
يعنى امر سلطان همدخى منشور وبرات سلطانى معناسنه ده كلور ايكى
معنايه بيت كرد فرمان آن شه حسن وبها * در ميان عاشقان فرمان روا

* بيورمق اولدى فرمودن بيورلمشده فرموده *

فرمودن * فتحيله مصدردر مستقبلا نى واوك الف وياى تحتيه يه ابداليله
فرمايد وفرماينده كلور * فرموده * اسم مفعولدر

* ايولك صاغلق اولمش تندرستى كبى بهبودى *

تندرستى * آخرنده ياء تحتيه مصدريه ايله صاغلق معناسنه چونكه تندرست
يعنى صحيح البدن وتام القوى چونكه تن بدن ديو قرق سكزنجى قطعه نك
بيت اولنده كچدى درست بتون ديو اون طقوزنجى قطعه نك بيت سابعنده
كچدى مير نظمى بيت مبشود لاغر وضعيف وزار * نشود تندرست عاشق
زار * بهبودى * باء موحده نك سكونيله ايو اولمق وايو وصف ايتمك وايو
اولمش معناسنه مير نظمى بيت بيهوده مده درد سرم بهر علاج زخم
دل ماقابلى بهبوده نبود * معناى تركيبيسى دخى بويله در چونكه به
ايو ديو اللنجى قطعه نك التنجى بيتنده كچدى بوده مصراع ثانيده كلان
بودن لفظندن ماضى صيغه سى اوزره اسم مصدردر ياخود اسم مفعولدر
بو تقديرجه هاء رسميه ايله وهاء رسميه سز جائزدر لكن نسخهٔ صحيحه
هاء رسميه بدلنه ياء تحتيه ايله بهبودى اولمقدر فاحفظ

* ايدى بود اولمغه بودن ديئور اولمش دخى بوده *

بود * باء موحدهٔ ممدوده نك ضمى ودال ايله حكايت عن حال الماضى
اداتيدر عربيده كان تركيده ايدى كبى همدخى * بودن * لفظندن ماضى
صيغه سيدر واسم مصدردخى اولور * بوده * اسم مفعولدر فائده سيد شريف
قدس سره حاشيهٔ تجريدده وجودى بودن ايله تفسير ايلدى نه كوزلدر
فاما كه بعده بودنى لفظيله هستى مرادف ايلدى نه سبب ايله مرادف ايلدى
ديو شعورى مرحوم لبث شعرى مقاسنده استشعار ايلدى چونكه بودنى

اولاجق معناسنه‌در تنکم بو بیتده مصرحدر شاعر بیت گذشته خود گذشت و بودنی بود * پشیمانی هیچ دارد کنون سود * زیرا بودنی آخرنده کی یاء تحتیه لیاقت ایچوندر کما سبق

* قارشمق اولدی آمیزش دخی آمیختن اوله *

آمیزش * اسم مصدردر مصدری همزهٔ ممدوده‌نك فتحی ومیم ممدوده‌نك کسریله * آمیختن * لفظیدر چونکه مستقبلاتی خاء معجمه‌نك زای معجمه‌یه ابدالیله آمیزد وآمیزنده کلور اسم مصدری امرك آخرینه ما قبلی مکسور شین معجمهٔ الحاقیله آمیزش لفظیدر کمال خجندی بیت تلخکامی می برد از مایدوران دولت * ساقیان در باده ها کو یاشکر آمیختند

* بولاشق اولدی آلودن بولاشمش نسنه آلوده *

آلوده * بشنجی قطعه‌نك بیت سادسنده کچن آلودن لفظندن اسم مفعولدر ایکی معنایه کلور اول بولاشق ثانی بولاشمش نسنه معناسنه بو ایکی معنا بیننده فرق اول ایس وپاس وسغر وامثالی نسنه دیمکدر ثانی انلرك اصابت ایتدیکی نسنه دیمکدر همدخی آلوده مرتکب معاصی معناسنه‌ده کلور عرفی بیت مالب آلوده بهر توبه بکشاییم لیك * بانك عصیان میزند ناقوس استغفارما بعض نسخه‌ده اول مصدر صیغه‌سی اوزره واقعدر لکن تکرار اولور فافهم

* دی سوز کی آدینه پالونه پالودن دخی سوزمك *

پالونه * پاء فارسیهٔ ممدوده‌نك فتحی ولام ممدوده‌نك ضمی ونونك فتحی وهاء رسمیه ایله سوزکی معناسنه که کفکیر وامثالی کبی حکیم خاقانی بیت هرمی که ریخت بخت بپالونهٔ مژه * باد خیال انس رسان تو خورم * پالودن پاء فارسیهٔ ممدوده‌نك فتحیله سوزمك وصاف ایتمك معناسنه مصدردر فاما که باء عربیه ایله بولنمق و بولندرمق معناسنه‌در هم لازم وهم متعدی اولور کانه ولك ضدیدر

* سوزلمشدن کنایه پلته‌نك آدیده پالوده *

پالوده * پاء فارسیهٔ ممدوده‌نك فتحیله پالودن مذکوردن اسم مفعولدر ایکی معنایه کلور اول سوزلمش وغل وغشدن صاف اولمش معناسنه ثانی معروف طعامکه اکا پلته دیرلر فرهنك جهانکیریده بمعنی پلهٔ ترازو دیو واقعدر پلهٔ تراز و بمعنی کفهٔ میزان

* بیوك اولسه قدح پیمانه دی اولچك دیمکدر هم *

پیمانه * پاء فارسیه‌نك فتحی و یاء تحتیه‌نك سکونی ومیم ممدوده‌نك ونونك فتحلری

وهاء

وهاء رسمیه ایله بیوك قدح معناسنه واولچك معناسنه عربیده کیل وقفیز کبی شاعر بیت پیمانه حزن غم نوشد دل من * بکشاز سر زلف وفا سلسلهٔ من همدخی پیمودن لفظندن اسم مصدرده واولچك معناسنه

* جهان پیما کزن دنیایی و اولچمشده پیموده *

جهان پیما * وصف ترکیبیدر جهان اولچوجی معناسنه‌در لکن جهان کزیجی معناسنده حقیقت عرفیه اولمشدر چونکه جهان دنیادیو یکرمی ایکنجی قطعه‌نك اوچنجی بیتنده کچدی پیما پیمودن لفظندن اسم فاعل یاخود امر حاضردر * پیموده * پاء فارسیه‌نك فتحی و یاء تحتیه‌نك سکونیله پیمودن لفظندن اسم مفعولدر مستقبلاتی واوك الف و یاء تحتیه‌یه ابدالیله پیماید و پیماینده کلور صائب بیت جز پشیمانی ندارد حاصل طول امل چند پیمایی مکرر این ره پیموده را

* قبیله دودمان ودوده اول معناده‌در انجق *

دودمان * دال ممدوده‌نك ضمیله قبیله معناسنه‌در عمو ماولو قبیله وجماعت عظیمه معناسنه خصوصا رشید الدین وطواط بیت خدای داند کز تو بدودمان نروم * کر برآردد ودم زدودمان آتش * دوده * بوزن بوده ایکی معنایه کلور اول بمعنی دودمان مذکورهٔ نی مصراع ثانیده کلور

* تتوندن دومدن حاصل اولان ایسدردخی دوده *

شاعر مرکب وصفنده بیت همسنك زاج دوده همسنك هردوماز و همسنك هرسه صمغست وآنکاه زور بازو

* نکاربدن دینور نقش ایتمکه نقشه نکاراما *

نکاربدن * نونك کسری وکاف فارسیهٔ ممدوده‌نك ضمیله نقش معناسنه مصدردر * نکار * ایکی معنایه کلور اول امر صیغه‌سی اوزره اسم مصدردر نقش معناسنه ثانی محبوب دیو مصراع ثانیده کلور

* دخی محبوبه دیرلر هم صواغمش اولدی اندوده *

اندوده * همزه‌نك فتحیله اسم مفعولدر مصدری اندودن لفظیدر مطلقا صواموق و یالدزلمق وطلا ایتمك معناسنه هرشیئه شاملدر

* سپرز اولمش طلاق اوزهره دخی آق جکردر شش *

سپرز * سینك و پاء فارسیه‌نك ضملری وراءنك سکونی وزای معجمه ایله طلاق معناسنه عربیده طحال کبی اخلاط اربعه‌دن محل اجتماع سودادر

ابو المعانی بیت دکر محل عناصر نداردم کویا * بجز سپرز که سودا بدل شده غالب * چونکه طعام معده ده انهضام بولدقدنصکره صاف وخلاصه سی جکره واروب انده دخی طبخ اولنوب بعد النضج صافیسی دم وکوپوکی صفرا وناپخته سی بلغم وردی یعنی اشاغه چوکنی سودا اولوب جکردن دونوب طحاله وارانده قرار بولور مکانی جانب یسارده تحت القلبدر

زهره * زای معجمه نك فتحیله اود معناسنه عربیده مراره کبی محل اجتماع صفرادر چونکه آجی اولوب آغویه مشابه اولمغله فارسیده هاء رسمیهٔ نسبیه ایله زهره عربیده مراره دیدیلر شیخ نظامی بیت زهره ندارمکه ببوسم لبت تیر وکمان دارد ابروی تو * شش * شین معجمه نك ضمی وشین ثانیه ایله آق جکر که اکا ترکیده اویکن دیرلر یکی از حکما بیت چو از سل دور میباشد سلامت که زیرا میشود در شش جراحت

* دینور هم بوکر که کرده باغرصق آدیدر روده *

کرده * کاف فارسیه نك ضمی ورانك سکونی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله بوکرك معناسنه عربیده کلیه کبی * روده * راء ممدوده نك ضمی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله بغرسق معناسنه عربیده معاً کبی ابو المعانی بیت حسود جاه واقبالش همیشه میشود در رنج * ز رشك پیچ وتابی روده را اندر شکم کیرد

* دینور کهسار طاغه تیغ کوه اوستنده سوریسی *

کهسار * اصلی واو ایله کوهسار در طاغ معناسنه عربیده جبل کبی همدخی طاغستان وطاغ یه‌ری معناسنه ده کلور چونکه کوه طاغ دیو اونورسکز نجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی سارادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبة

تیغ کوه * یعنی سر کوه ترکیب اضافیدر چونکه تیغ قلج معناسنه کلدیکی کبی هر نسنه نك یوکسك یرینده ده تیغ دیرلر

* دیه معناسیدر پشته غین مفهومیدر توده *

پشته * باء فارسیه نك کسری وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه نك فتحی وهاء رسمیه ایله دپه معناسنه عربیده تل کبی ومجازا ایغین معناسنه ده کلور توده * تاء فوقیهٔ ممدوده نك ضمی ودالك فتحی وهاء رسمیه ایله مطلقا یغین معناسنه در حکیم اسدی بیت بها توده کردند زر و کهر بهار که رفت آن خرچاره کر

* نوا محو وتلف واق تباه آنك کبی اولمش *

نوا * تاء فوقیه نك وواو ممدوده نك فتحلریله یعنی محو وتلف بودن و یعنی ضایع تباه * تاء فوقیه نك وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحلری واظهار ها ایله مثله همدخی بر احسن حالدن بر اقبح حاله دونمك معناسنه ده کلور خواجه سلمان بیت کر نوکنی حمایت کو کردرا از آتش * یاقوت وش نباید تاب تب تباهی

* دخی هیچ اولدی پوچ وهم عبث شولدر که بیهوده *

پوچ * باء فارسیهٔ ممدوده نك ضمی وجیم ایله هیچ ایله مرادفدر یعنی بر ایشه یرامز ومعدوم معناسنه صائب بیت کفتکوی پوچ ناصحرا نمی فهمم که چیست * این قدر دانم که جای پنبه در کوشم تهیست * هیچ * دخی فارسیدر ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی * بیهوده * کسرا یله یعنی عبث و باطل وبی معنی وواوك حذفیله بیهده دخی بو معنایه در اصلنده مرکبدر چونکه بی ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة هو ده وهده ایکیسیده یعنی حق وصواب وصحیح

* همان آثار فیضا فیض وهبی الهیدر *

همان * ادات حصردر * آثار * جمع اثردر * فیض * یعنی جوشیٔ آب از آب وادی عرفده هبه معناسنه در انکیچون حق تعالی یه فیاض دینلدی وهاب معناسنه کذا فی حاشیة المطالع * فیضا فیض * النفی ملازمه ایچوندر فیض فیضه معناسنه در مرادفیوضات وافره دیمکدر * وهبی * نه قدر ناظم نحریرك مخلصی ایسه‌ده بو مقامده معنای لغویسی مقصود اولدیغنه الدکلمه سنه اضافتی شاهد عدلدر نعم مخلص ناظم نحریره وناظم نحریرك کندوسنه وهبیٔ الهی دیو تلقیننه تلمیحدن دخی خالی دکلدر چونکه ناظم نحریر سخن نام قصیده سنده دیر بیت نوله وهبیٔ الهی دیو مشهور اولسم * هبه‌دره وهبه‌در باکه عطایای سخن وفی نفس الامر شعرانك بیت تخلصده علی طریق التلمیح اسملرینه اشارتلری تصریحلرندن ظریفدر سؤال بو قطعه بو تلمیحه نیچون تخصیص اولندی جواب عادت شعرا غزللرده بیت اخیرده تخلص ایدرلر لکن طویل الذیل قصیده لرده برقاچ بیت قاله‌رق تخلص ایدرلر ناظم نحریر دخی اکا قیاسا برقاچ قطعه قاله‌رق تخلص ایلدی فلله دره

* دکلدر کسبله حسن واداطبع سخن کوده *

سخنکوه * وصف ترکیبیدر چونکه سخن سوز دیو اونوزبرنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی کو وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ ولینك بیت خامسنده

چکدی *قطعهٔ کوهر زدریای دلم دیکر بجوی*

قطعهٔ کوهر * اون اوچنجی قطعه‌نك عنوانـنده متفرقا چکدی * ز * بمعنی من کما سبق فی الادوات * دریا * ذکر دیو یکرمی ایکنجی قطعه‌نك سکزنجی بیتنده چکدی دل قلب دیو اون یدنجی قطعه‌نك اوچنجی بیتنده چکدی میم ضمیر متکلم وحده در کما سبق فی الادوات البسیطة * دیکر * دال ممدوده‌نك کسری وکاف فارسیه‌نك فتحی ورا ایله ترکیده بردخی ایله تعبیر ایدرلر نته‌کیم بو بیتدن فهم اولنور شاعر بیت زمان چون رفت دیکر یافت نتوان * عنان زندکانی تافت نتوان * همدخی تکرار اولان نسنه‌نك ایکنجیسنده دیکر ایله تعبیر ایدرلر مثلا صلوة ظهره نماز پیشین وصلوة عصره نماز دیکر دیرلر و بشقه معنایه ده کلور بونده یاء تحتیه‌نك حذفیله دکر دخی جائزدر نته‌کیم قرق طقوزنجی قطعه‌نك طقوزنجی بیتنده چکدی خواجه حافظ بیت رونق عهد شبابست دکر بستانرا میرسد مژده کل بلبل خوش الحانرا * بجوی ایسته دیو اللی برنجی قطعه‌نك بیت سابعنده چکدی اولنده‌کی باء موحده صله در کما سبق فی الادوات البسیطة * حاصل معنی کوکلم دریاسندن بردخی کوهر قطعه سی ایسته بعض نسخه‌ده بجوی موقعنه مجوی واقع اولمشدر بو صورتده اولنده‌کی میم مفتوحه ادات نهیدر

* خاصه سارا دینورمش یعنی عنبر شاه بوی *

سارا * سین وراء ممدوده نك فتحلریله بمعنی خالص وصافی جامی بیت چه حاصل زانکه دانی کیمیارا * مس خودرا نکردی زر سارا * اکثری صفت استعمال اولنورمشك سارا وعنبر سارا کبی همدخی بحر عمان ساحلنده بر مکانك اسمیدر که انده بی نظیر عنبر اولور * شاه بوی * هانك سکونیله بمعنی عنبر وعود وامثالی شمس فخری بیت شه عادل جمال دولت ودین * که خاك درکه اوشاه بوست * معنای ترکیبیسی اعلا قوقودیمکدر * عنبر * فی الاصل عربیدر فارسیده و ترکیده شبوعی حسبیله تفسیر قلندی فائده عنبرك خصوصنده روایات کثیره واردر اول دریای محیط بالقلرندن اولوب سواحل محیطده اولان بلادك اهالیسی انی جمع ایدرلر ثانی دریا کنارنده بر بتاق یودر اول سبله مست کبی اولوب کندوبی کناره اورر صیادلری وقتنی بلود اصطیاد ایدرلر ثالث ارجح اولان بودر که ساحل محیطده بنی آدم سکناسی اولیان محلرده بی نهایه خوشبوی شکوفه‌لر اولوب بوکسك یاپچین قیالرده خدایی بالاری اولری واردر اول شکوفه‌لردن چیچك الوب اول قیا یارقلرنده

بال ایدرلر حرارت شمسدن بال اریوب اقار و بغمور وسیل مومنی دریایه دوشورر امواج دوکه دوکه کناره کتورر موسمنی بیلورلر واروب جمع ایدرلر رابع بقر بحری تزکیدر دیرلر اکثری شعرا زلف وخال محبوبی عنبره تشبیه ایدرلر خواجه حافظ بیت صبا اکر کذری افتدت بکشور دوست بیار نفحهٔ از کشور کیسوی معنبر اوست

* بك ابوسی عود مندل عود اغاجی دار بوی *

عود * معروفدر اك اعلاسی بو بیتدن فهم اولنور شاعر بیت مشکین وسیاه وسخت باید عود * سست وسبك وسفید باید عنبر * عربیده هر اغاجه عود دیرلر بعد القطع * مندل * میمك فتحی ونونك سکونی ودالك فتحی ولام ایله بمعنی عود خام محمد بن یمین بیت از برای قوت دل کر بخوری بایدم * صندل ومندل نیایم غیر چوب ارس وتاغ * عجائب البلدان نام کتابده ذکر ایدر که مندل هندستانده بر شهردر که انده عود غایت چوق اولور بو سببدن عود مندلی دیرلر اکن عوداراضیسنده بتمز بلکه عود ماوراء خط استواده بر جزیره‌ده بتر باذن الله تعالی بنفسه قیریلوب دریایه دوشر امواجله شهر مندله کلور شو قدر که برندن یاش قو پمش ایسه قامرونی دیرلر اکر قوری قو پمش ایسه مندلی دیرلر ثقیل ومصمت اولانی اعلادر * دار بوی * رانك سکونیله بمعنی عود ایضا اصلی بوی دار ایدی علم اولیجق مضاف الیه تقدیم اولندی شمس فخری بیت بیرمغش جام زرین آفتابست * حطب درمطبخ او دار بویست * چونکه دار هر دیکلن اغاج دیو یکرمی برنجی قطعه‌نك بیت رابعی شرحنده چکدی بوی قوقودیو یکرمی التنجی قطعه‌نك ایکنجی بیتنده چکدی

* نافهٔ مشك اول کو بکدر کیم دوشر جیراندن *

نافهٔ مشك * اضافتله معروف اهو کوبکی درچونکه نافه آدم وحیوان کوبکی عموما ونافهٔ مشك خصوصا هانفی بیت بصحرای چین نافه چینی کنیم * ده بارکه فرش چینی کنیم * ودریسی کورك اولان حیوانك قارنی التنده اولان دریلره ده نافه دیرلر مثلا نافهٔ روباه ونافهٔ وشق ونافهٔ سمور کبی مشك میمك ضمی وشین معجمه نك سکونی وکاف ایله میمك کسریله مسك معناسنه در ولایت چین ودیارختن ومملکت خطاده حاصل اولور بلکه اول مملکتلره مخصوص درفاما که ناظم تحریرك مصراع ثانیده چین اقلیمنه تخصیصی ختن وخطا ملحقات چیندن اولدیغیچوندر

* چین اقلیمنده درامااوآهو بشقه صوی *

ختی چین دیارنده حاصل اولان مشكك خالصی استشمام اولنسه بورندن قان كلورواعلاسنی دخی امتحان بووجهله اوزردر چین جانب شرقیده وراء هندده اقصای معمورات طوایه ده برمشهور مملكتدرهر كیم اكا پادشاه اولسه فغفوردرلر تنكم فن جغرافیاده طولی وعرضی واحوال سائره سی مشروحدر تفصیلن مراد ایدن جهسان نمایه مراجعت اولنه عرب تعریب ایدوب صین دیرلر آهو* همزهٔ ممدوده نك فتحی وهاء ممدوده نك ضمیله جیران معناسنه كه تركیده كیك دیرلر همدخی عیب معناسنه ده كلورایكی معنایه شاعر بیت بذه حرص چون آهوچه تازی نفس *همچون سك بصحرای قناعت روكه بی آهوست آن صحرا * خط برآورده هنوز تو بی بلورمش تازه *

میرنظمی بیت چوشد آن شوخ پرآشوب آفاق *خط برآورده برای قتل عشاق فرهنك شعوریده خط برآورده بمعنی چارابرو محبوب دیو واقع در اصلنده مركبدر چونكه * خط * عربیدر لكن شعرا عندنده هنوز كرمش صقال وبیق معناسنه حقیقت عرفیه اولمشدر میرنظمی بیت بد بدآمد چوراب خط دلجو * كنارآب حیوان سبزخودرو * ابوالمعانی بیت شود از خط یار چارابرو*چهارارکان عشق خلق محکم * برآورده * كتورلمش معناسنه اسم مفعولدر چونكه برادات تحسین دركما سبق فی الادوات المركبة آورده همزهٔ ممدوده وواوك فتحلریله كتورمك معناسنه مصدردر

* دی تكل تو یسزاولان محبوبه یعنی ساده روی *

تكل *تاء فوقیه نك فتحی وكافك كسری ولام ایله بمعنی ساده رو یعنی امرداوغلان شمس فخری بیت بدردانی چراست خفت خسوف *رانكه تمام بود ودیو تكل ساده رو *دخی فارسیدر چونكه ساده نقوشدن عاری وجنس آخراختلاطندن خالی معناسنه قاشده وامثالنده مستعملدر واستعاره طریقیله اصطلاحات وتعبیراتی اولمیان نظم ونثرده دیرلر ابوالمعانی بیت كرنه نظام ساده لوحا زانباشد اصطلاح *همچو قلب خویش كو بدنظم ساده ساده دل رویوزد بویكرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده كچدی میرنظمی بیت نباشد درجهان هرساده رو بی * دلارادلفریب خوب كو بی *تنبیه* لفظ تكل ولفظ ساده روز كوره مخصوص وصفدر اناده استعمال اولماز فاحفظ

جانفزا جان ارتزن مردمكش آدم اولدورن

جانفزا* وصف تركیبیدر حقیقة ومجاز مستعملدر ابوالمعانی بیت ای لب میكون لعلت جانفزای عاشقان * وی غم هجران وصلت دلكشای عاشقان چونكه جان روان دیواوتوزسكزنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده كچدی فزا كسر ایله وصف تركیبی اولدیغی حالده بشنجی قطعه نك عنوانی شرحنده كچدی * مردمكش * وصف تركیبیدر چونكه مردم آدم دیو قطعهٔ اولی نك بدنجی بیتنده كچدی كش كافك ضمیله امرحاضر یاخود اسم فاعل مخففدر تنكم كش اولدر دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت تاسعنده كچدی

* دیدیلر معشوقه جانان ومحله آدی كوی *

جانان* جیم ونون ممدودنك فتحلری ونون ثانیه ایله بمعنی معشوق ومحبوب ابوالمعانی بیت اكرجان خواهدت جانان بده منت بكیر ازجان نباشد خوبتر ازجانكه جان دان بجانان را * كوی * كاف ممدوده نك ضمی و یاء تحتیه ایله بمعنی محله واوبه خاقانی بیت چویم جانب كویت دوصد منزل یكی سازم * اكر بیرون روم درهرقدم صدجاكنم منزل

* انجمن مجلس قزشدقجه دی كرماكرم اكا *

انجمن * همزه نك فتحی ونونك سكونی وجیمك ضمی ومیمك فتحی ونون ایله بمعنی مجلس ومجمع فردوسی بیت بشادی بكی انجمن برشكفت * شهنشاه كیتی زهازه كرفت * كرماكرم * میانه ده الف توسل ایله قزشمش مجلسده اصطلاح اولمشدرنه قدر معنای لغویسی اعم ایسه ده چونكه كرم بمعنی حار دیو یكرمی النجی قطعه نك بیت اخیری شرحنده كچدی

* اولدی كرم الفت ابو كورشمه تردرداخی خوی *

كرم الفت *معنای اصطلاحیسی ولغویسی اظهردر *خوی *خاء معجمه نك بین الفتح والضم اماله سی وواو مجهول ویاء تحتیه ایله تر معناسنه عربیده عرق كبی لكن وزنه رعایت ایچون بهرحال یا لفظ خوبی سائره لره یاخود سائری خویه تطبیق لازمدر * رستمك باباسدر زال دخی اك اختیار*

زال * زای معجمهٔ ممدوده نك فتحیله نام پدر رستم جهانكیردر چونكه اصل معناسی پیرسالخورده دیمكدر زال مز بوراناسندن قاشی وكرپكی آق اولدیغی حالده طوغدیغندن زال دیو تسمیه اولندی * رستم * ایرانده مشهور پهلواندر شهنامه ده دلاورلكی مفصلدر شمس فخری بیت جمال دولت ودین شاه كرمكاركه هست * هزارحاتم طایی هزاررستم زال *چونكه رستمه باباسی نامیله

رستم زال دیدکلری کبی زاله دخی باباسی آدیله زال داستان دیرلر زیرا فارسیده علمین بیننده ابن کلمه سنك اسقاطی قاعده در

* قیرصمالوبه دینور آمیزه موی وهم دوموی *

آمیزه موی * مرکبدر چونکه آمیزه همزهٔ ممدوده نك فتحی و آخرنده هاء رسمیه ایله اون ایکنجی قطعه نك التنجی بیتنده کچن آمیخته کبی قارشمش معناسنه تکم آویزه آمیخته معناسنه اولدیغی کبی علی ما سبق فی قواعد المقدمه موی قیل دیو اللنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی دقیقی بیت اکرشاه هرهفته کشور بود * چو آمیزه موشد ه مکدر بود * دوموی * مثله چونکه دو ایکی دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* جندیلر ایچده پك اعلا بنیجی شهسوار *

شهسوار * هانك سکونیله ملوکانه آته نوب اوزرنده دلیرانه حرکت ایدن کمسنه معناسنه ابو المعانی زیر پایت یك نکه کن تا بباشد باعال * شهسوار طرز خاصت میکند عالم خراب * چونکه شه شاهدن مخففدر سوار بنمش دیو قرق برنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده کچدی

توسن اول آتدر که پك سرت اوله یعنی تندخوی

توسن * تاء فوقیه نك فتحی و واوك سکونی و سینك فتحی و نون ایله سرت و سرکش آت معناسنه خواجه سلمان بیت عنان توسن دولت بدست تو شد رام بکام خویش برغم حسود میرانش * سرکشلکدن کنایه طریقیله فلکده استعاره ایدرلر * تندخوی * مثله چونکه تند بمعنی تیز وحدیدر دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی خوی بمعنی طبیعت وعادت ترکیبه دخی مستعملدر * اوجی اکرلمش جریت چوکان دخی هم صولجان *

چوکان * جیم فارسیه نك فتحی و واوك سکونی و کاف فارسیه ایله ایکی معنایه در اول هر اوجی اکری جریت معناسنه حتی طبل و کوس طرمسنه ده دیرلر ثانی معروف باشی اکری اغاج که انکله میدانده طوب اوررلر چونکه کوی چوکان متعارف او بوندر غایت سلاحشور وجندیلر اوینارهر آدم ایده مز * صولجان صادك فتحیله معرب چوکاندر فارسیده دخی مستعملدر ابو المعانی بیت من سر دل کوی میدان محبت کرده ام * تا زند باصولجان زلف جانانم یکی * تکمیم مصراع ثانیده افصاح ایدر

* جندیلر آنکله آتوب طوتدیغی طوپه دی کوی *

کوی * کاف فارسیهٔ ممدوده نك ضمی و یاء تحتیه ایله بمعنی مذکور خصوصا و بمعنی کل مدور وغلطان عموما همدخی کفتن لفظندن امر حاضر ووصف ترکیبی اولور ایکی معنایه شیخ سعدی قطعه فهم سخن تا نکند مستمع * قوت طبع ز متکلم مجوی * فسحت میدان ارادت بیار * تا بزند مرد سخن کوی کوی شاهدی بیت صور دیسك صولجان نه اوله چوکان * بو وه لفان طو پچغز کوبك قلطان * اولدی اکرلمش خمیده بوکلان پیچیده هم *

خمیده * بوزن رسیده اسم مفعولدر مصدری خاء معجمه ایله خمیدن لفظیدر میر نظمی بیت شوی بهر تواضع قد خمیده * نهال کسته پر میوه خمیده * پیچیده باء وجیم فارسیتین ممدودتینك کسرلریله اسم مفعولدر مصدری پیچیدن لفظیدر * ایکی قات نسنه دوتا و قات قات اولمش توی توی *

دوتا * ایکی قات معناسنه چونکه دو ایکی دیو طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی تا قات دیو ایکنجی قطعه نك بیت ثانی شرحنده کچدی * توی توی قات قات معناسنه چونکه توی تاء فوقیهٔ ممدوده نك ضمی و یاء تحتیه ایله قات معناسنه که جوقه و الاجه وصوغان وشلغم وکاغد قاتلری کبی

* شوخ چق مشرب بلونارك ایع هم حاضر جواب *

شوخ * شین معجمهٔ ممدوده نك ضمی و خاء معجمه ایله بمعنی کشاده مشرب و نازك طبع و حاضر جواب ولطیف کوی و شاطر کار تکم شوخ نازك و کوزل دیو قرق برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی همدخی شوخ و چرك و کیرو پاس معناسنه ده کلور تکم بو مصراعده کلور

* کیراو پاسلو شوخکین و یقه مقدر شست و شوی *

شوخکین * اسم منسوبدر چونکه کین ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات المرکبه شست وشوی * یقمق معناسنه در * تنبیه * و بونده شست و شوی و کلدجك ایکی بیتده جستجوی و کفتکوی حاصلی بو اوچ کلمه دن هر بری ماضی ایله امردن مرکب مبالغهٔ مصدر در چونکه شست ماضیدر مصدری اوتوز برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی * شوی * امردر اسم مفعولی بیت مذبورده کچن شوییده لفظیدر * کفت * ماضیدر قطعهٔ عاشره نك بیت سادسنده کچدی جست جیمك ضمی ایله ماضیدر مصدری جستن لفظیدر * جوی امردر اللی برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی و بالجمله بونلرنه قدر که ماضی وامر صورتنده ایسه ده اسم مصدر در عند الترکیب مبالغه افاده ایدر فاما که

کفت و شنید لفظی وآمد وشد لفظی دخی بونلره قریب اسم
مصدردر لکن میانه لرنده فرق وار فافهم

* کم بکدر ضایع اولمش نسنه در ککشته هم *

کم * کاف فارسیه نك ضمی ومیم ایله بتك وضایع معناسنه عربیده ضاله چغتایده
یاوه کبی * ککشته * اسم مفعول مرکبدر چونکه کشتد کاف فارسیه نك
فتحیله کشتن لفظندن اسم مفعولدر نتکم ماضی متکلم وحده سی
فرق التنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

* یافتن بولمق دیمك هم آره مقدر جستجوی *

یافتن * یاء تحتیه ممدوده نك فتحی وفانك سکونیله مصدردر بولمق معناسنه
عربیده وجدان کبی مستقبلاتی فانك باء موحده یه ابدالیله یابدو یابنده کلور
جستجوی * قد سبق آنفا احمد کرمانی بیت مستغرق جستجوی
کشتم مستهلك شست شوی کشتم

* قارشق غوغا ایله صبت وصدا شور وشغب *

شور * یعنی غوغا وقرقشه لق غزالی مشهدی بیت شوری شد واز خواب
عدم چشم کشودیم * دیدیم که باقیست شب فتنه غنودیم * باقی معنالری
یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت ثامنده کچدی * شغب * شین معجمه وغین
معجمه نك فتحلری وباء موحده ایله یعنی صبت وصدا وفریاد وغریو کاهی بو ایکی
لفظی ذکر ایدوب شور وشغب درلر همده دخی شغب حیا وادب معناسنده کلور
شاعر بیت عاشق شغب نداند در کوی عشق جانان * شام وسحر برآرد از درد آه
وافغان غوغا * بو مقامده تفسیردر لکن قارشلق دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك
بیت سادسنده کچدی * صبت * دخی تفسیردر لکن فی الاصل عربیده فارسیده
دخی شایعدر آواز معناسنه * صدا * مثل صیت مذکور میر نظمی بیت رسیده
بکوشم زسویش صدا بجوش آمده این دل بی موا

* فتنه آشوب وزیان آسیب وسوز صدا وکفتکوی *

آشوب * همزه ممدوده نك فتحی وشین معجمه ممدوده نك ضمی وباء موحده ایله
یعنی فتنه وغوغا همده دخی آشفتن لفظندن وصف ترکیبی اولور دل آشوب کبی
حافظ بیت فغانکین لولیان شوخ شیرینکار وشهر آشوب * چنان بردند صبر
ازدل که ترکان خوان یغمارا * آسیب * همزه ممدوده نك فتحی وسین ممدوده نك
کسری وباء موحده ایله یعنی زیان وخسران خاقانی بیت چو آزادند

درویشان

درویشان زآسیب کرانباری * چه محتاجند سلطانان باسباب جهانبانی
همده دخی آفت وصدمه وکلفت معناسنده کلور * زیان * دخی فارسیدر
ترکیده شیوعی حسبیله تفسیر قلندی * کفتکوی * قد سبق آنفا

* کر نو دانی سن بلورسك به ازین بوندن ایو *

کر * ادات شرطدر کما سبق فی الادوات المرکبة * تو * سن دیو اوچنجی
قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی * دانی * مضارع مفرد مخاطبدر مصدری
دانستن لفظیدر نتکم نفس متکلم وحده سی اللی بشنجی قطعه نك بیت
سادسنده کچدی * به * ایو دیو اللنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی * از
یعنی من کما سبق فی الادوات * این * بو دیو قطعه ثالثه نك بیت رابعنده کچدی

* می شناسم اکلرم فرما بیور سویله بکو *

می * ادات حالدر کما سبق فی الادوات المرکبة * شناسم * مضارع متکلم وحده در
مصدری اون بشنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی * فرما * امردر مصدری
اللی التنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی * بکو * امردر مصدری اللی بشنجی
قطعه نك بیت سادسنده کچدی اولنده کی باء موحده صله درنکته ناظم تحریر
ابتداء نامه نظمی خامه براعت استهلال ایله طغرالدیکی کبی بو مقامده دخی
آخر قطع اولدیغی حسن حسبیله تخلص دفتر کمالاتی کلك
زرین زبانله تمهیر وامضا ایلدی فلله دره

* مثنوی در اصطلاحات عجم *

مثنوی * هر بیت که ایکی قافیه طوته مثلا بو کتابك دیباجه سی سراً امثنویدر
بوندنصکره دخی الی آخره مثنویدر بویله اولدیغی حسبیله بونده دخی چوق
ملاحت وار در همده دخی اهل مقام نوالرین مثنوی ایله مسکی الختام ایلمکی عادت
ایتدکلری کبی بو منظومه دخی اهل کماله واصحاب دله مقام نواده بر معنی اولمغله
مثنوی ایله اتمام ایلدی فلله دره * در * یعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبة
اصطلاحات * اصطلاحك جمعیدر اصطلاح لغتده صلحلشمه دیرلر
اصطلاحده اتفاق قوم علی استعمال اللفظ فی معنی معین لکن لا یکون فی اصل
الوضع کذلك * عجم * قطعه خامسه نك بیت اخیرنده کچدی حاصل معنی
اصطلاحات عجم حقنده مثنویدر تمهید معلوم اولسونکه استعارات
واصطلاحات وضروب امثال نادرات که معنای اصلیدن انشقه بالمناسبه
بر معنی قصد اولنوب ومقصود اولان معنای ثانی دخی ترکیب کلمه دن معلوم

اولميوب بلکه سماعه موقوف اولديغى اجلدن ناظم نحرير برطويل الذيل مثنوى ايله حوصلهٔ منظومه سنك هضمى وبشان بيانك نظمى قدرين انتخاب وعامهٔ اهل دله ريادكار پراعتبار قلديكه سائر ارباب نظمك برندن مسموع دكلدر فلله تعالى دره

* کاتب جان بارىٔ رحمتآب *

کاتب جان * باء موحده نك كسريله بمعنى حق جل وعلى كذا فى شرفنامه معناى تركيبيسى جان يازيجيسى ديمكدر * بارىٔ رحمتآب تفسيردر * تنبيه * معلوم اولسونکه بو اصطلاحاتده معانىٔ اصليه ايله معانىٔ مقصوده ميانىده مناسبت ملحوظه‌در فافهم

* فخر عالم شحنهٔ چارم كتاب *

شحنهٔ چارم كتاب * همزه نك كسرى وميمك سكونى ايله بمعنى سلطان انبيا عليه افضل التحيات كذا فى شرفنامه ايضا معناى تركيبيسى دردنجى كتابك شحنه سى ديمكدر چونکه شحنه شين معجمه نك فتحى وحانك سكونى ونونك فتحى وهاء رسميه ايله شهرى ياخود مملكتى شروردن محافظه ايديجى معناسنه مولانا جامى درمنقبت على رضى الله عنه بيت اصبحت زائراً لك ياشحنة النجف * بهر نثار مقدم تونقد جان بكف * چارم دردنجى معناسنه مثلى اون طقوزنجى قطعه‌ده كچدى * نكته * بو بيتده حق تعالى نك اسمى وبعده فخر عالم ع م اسميله تبركا ابتدا ايلدى

* آب خضر اولمش دخى علم لدن *

آب خضر * باء موحده نك كسريله بمعنى علم لدن كذا فى مؤيد الفضلا علم لدن علم باطن كه حق تعالى حضرتلرى عباد خواصندن برنيجه طائفه‌يى آنكله ممتاز وامثالى اوزره سرافراز قلدى نتكم حق سبحانه وتعالى حضرت خضر عليه السلام حقنده وعلمناه من لدنا علما بيوردى لدن لامك فتحيله بمعنى عند فارسيده نزد تركيده قت ديرلر آب خضرك معناى تركيبيسى خضر صوبى ديمكدر خضر صاحب عصى موسى عليه الصلوة والسلامدر اصل اسمى بليان بن ملكان ايدى اكا خضر دينلديكى مرور وعبور ايتديكى مكانلر سبزرنك نبات اولديغيچوندر بوندن بشقه آب خضر آب حيات معناسنه‌ده كلور

* ايلیوب ازبر اوتتمه يادكن *

يادكن * امر حاضر مركبدر مصدرى فرق بشنجى قطعه نك بيت خامسنده كچدى

كچدى * ازبر * دخى فارسيدر بيانى يكرمى اوچنجى قطعه نك عنوانده كچدى * سؤال * يادكن لغتده دخى بومعنايه درميان اصطلاحاتده نيچون كتوردى جواب بو مثنوينك اصطلاحده اولديغى اكثريدر نتكم قطع سابقه‌لر بومثنوى‌يه مقابله قرينه سيله معانىٔ لغويه‌يه متكفله ايكن احيانا بعض اصطلاحى دخى مشتمله‌دركه نيچه سن حاصل معنى يازدم اصطلاح اوزره نه رعنا يازدم * ديو ديباجه‌ده تصريح بيورمشلر ايدى مثلا اوتوزنجى قطعه‌نك بيت عاشرنده كافر كيش جفاكار ديو واوتوز برنجى قطعه‌نك بيت اولنده خواب خرگوش يلان وعده ديو كچدى بونلرك اصطلاحاتدن اولديغى خفى دكلدر حتى قطعهٔ خامسه‌نك بيت رابعنده اصطلاح اولمش دينور فكر وتلاشه پيچ وتاب واقعدر بوندن بشقه عنايت اولسه يادكن اصطلاحه ادخالده اولنور فتأمل

* پادشاهدر سايهٔ يزدان ديمك *

سايهٔ يزدان * همزه نك كسريله بمعنى پادشاه وخليفه كذا فى شرفنامه نتكم عربيده ظل الله ديدكلرى كبى معناى تركيبيسى تكرى كولكه‌سى ديمكدر چونکه يزدان تكرى ديو قطعهٔ اولى نك بيت اولنده كچدى سايه كولكه ديو فرق دردنجى قطعه نك بيت ثانيسنده كچدى

* بار داده ايلمش ديوان ديمك *

ابو المعانى بيت نشسته وبسرش افسر نهاده * زبهر كار مردم بار داده معناى تركيبيسى ديوان ويردى ديمكدر چونکه بار ديوان ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت اولى شرحنده كچدى داده اسم مفعولدر ماضيسى قطعهٔ مزبوره‌نك بيت رابعنده كچدى * ديوان * عربيدر فارسيده وتركيده دخى شايعدر پادشاهلرك ووزرانك رؤيت مصالح وبذل عطايا ومواجب ايتدكلرى محلدر هم دخى خريطهٔ دفاتر معناسنه ومجموعهٔ اشعار شعرا معناسنه‌ده كلور فرهنكده شعورى وجه تسميه سنده شويله نقل ايدركه نوشروان عادل اركان دولتنك شيطنته اجتماعلرين كوردكده اينها ديوان بيوردى بونلر شيطانلر ديمكدر چونکه ديوان جمع ديو بمعنى شيطان بعده مذكور محل اجتماعده علم غالب اولدى انتهى لكن اصح اولان عربى اولديغيدر نه‌قدر كه جمع ممكن ايسه‌ده كما لايخفى على من له ادنى مهارة فى اللغات

* روز نوروزىٔ نوديسنه مثال *

عمر بیده یوم جدید رزق جدید ترکیده یل یکی دیرلر نهایت ترك کون
یرینه یل دیرلر شیخ نظامی بیت اکرچه از عمر بیشی رفت کورو * کنون روز
نوست وروزیٔ نو * کذا فی فرهنك شعوری چونکه * روز * کون دیو
ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی * نو * یکی دیو فرق یدنجی قطعه نك
ایکنجی بیتنده کچدی * روزی * رزق دیو قطعهٔ اولینك بیت رابعنده
کچدی

* رزقکی احسان ایدر اول لایزال *

یعنی روز نو و روزیٔ نو ومرادفلری حق تعالی رزقکی لاینقطع احسان ایدر
معناسنده اصطلاح اولمشدر بو تقدیرجه لایزال نه قدر که حق تعالیدن
عبارت ایسه ده لاینقطع مفهومنه ده تلمیحدر لکن عند مزده موجود اولان
نسخه ده نو موضعنه سن معناسنه اولان تو لفظی واقعدر فاما که قلمنا سخدن
سهو اولمسی راجحدر نه قدر ترجمه ده رزقکی لفظی مستدعیٔ خطاب ایسه ده
لکن روزیٔ تو دخی اولسه معنایه خلل کلمز زیرا مادام یکی کونه یتشدك البته
رزاق عالم او کونده رزقکی ویر ردیمك اولور لکل وجههٔ فافهم

* دیدیلر اصحاب کهفه هفت تن *

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی یدی بدن دیمکدر چونکه هفت یدی
دیواون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی تن بدن دیو فرق یدنجی
قطعه نك بیت اولنده کچدی * فائده * اصحاب کهف کلام قدیمده
مذکوردر نه قدر که عددلرنده اختلاف وار ایسه بومذکور اکثر روایاته مبنی
اوله واسمالرنده دخی اختلاف اولندی اکثر اسملریله تبرك ایدرلر و مقاملرنده
دخی اختلاف ایتدیلر بعضیلر طرسوس قربنده دیرلر و بعضیلر موضع آخرده
دیرلر شیرازده دخی برمغاره وار در اسمنه هفت تن دیرلر اصحاب کهف مقامیدر
دیو خواجه حافظ آنی عبادتکاه ایدوب اول محلده واصل رتبهٔ کرامت
اولمشدر دیو ایرانیلر میاننده مشهوردر حتی ناظم تحریر چوق کره زیارت ایلدم
دیو بیورمشلر ایدی لکن مسقط رأسمز اولان البستان قضاسنده اورته نیابت
نام ناحیه ده شهره بش ساعت مسافه ده واقع محلده برغاره ملوك ماضیه دن
نیجه کمسنه لر اصحاب کهفك غاری بودیو چوق بنا وضع و بی نهایه اوقاف
تعیین ایتمشلردر و بوندن بشقه بو اوادیغنه نیجه نیجه قراینلر وعلامتلر واردر
وحالا اولدیغی محله برساعت موضعده برقریه واردر که اسمنه افسوس دیرلر
والسنده دخی دقیانوسك قدیمده شهری بودر بو واقعدر فی الحقیقه آثار

بناسانده فنی چوقدر والله تعالی اعلم بحقیقة الحال

* هم کنشدر یوسف زرین رسن *

معنای ترکیبیسی التون ایپلی یوسف دیمکدر چونکه زر التون دیو یکرمی
ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی یاء تحتیه نسبیه و نون مؤکده در
رسن * ایپ دیو فرق برنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده کچدی تمه وجه شبه
حضرت یوسف عم کشور حسن و بهاده ضرب مثل شامل وفرد کامل
اولوب قلوب عشاقه رسنهای علاقاتله کمال پرداز جمال اولدیغی کبی کنش
دخی ساحهٔ عالمه حبال شعاع ایله پرتو انداز دلال اولمه سیدر بهمه حال
رسن مشبه ومشبه بهده تخیلدر فاحفظ

* آب مریم دی صلاح وعفته *

معنای ترکیبیسی مریم صویی دیمکدر مناسبت ظاهره در ابو المعانی بیت معجز
حسنت کند تکمیل ایمانم هنوز * زآب مریم کرد کو باعیسیٔ عشقت ظهور

* داخی سرسبزی دینورمش دولته *

خواجه حافظ بیت بسر سبزی تو ای سرو که خاك تو شوم * نازاز سر بنه
وسایه برین خاك انداز * معنای ترکیبیسی یشللو باش دیمکدر چونکه
سر * باش دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * سبز * یشل دیو
فرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی یاء تحتیه ادات نسبیه در

* عیسیٔ شش ماهه اولمش میوه لر *

معنای ترکیبیسی التی آیلق عیسی دیمکدر چونکه * شش * التی دیواون
طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * ماه * آی دیو قطعهٔ خامسه نك بیت
اولنده کچدی هاء رسمیه مقدار ایچوندر کما سبق فی الادوات البسیطة تمه
وجه شبه کانه میوه لر مادرلری منزله سنده اولان اشجاردن بدر صور یسنز
حصولده حضرت عیسی بن مریم علیهما السلام کبیدر فاما که التی آیه
تخصیصك وجهی اکثری میوه لر التی آی مقدارنده حاصل اولدیغیچوندر
فاحفظ

* پیش رس ترفنده در اول بتر *

هاتفی بیت بمنزل رسیدار همه پیشتر * بود عزت پیش رس بیشتر * اصلنده
وصف ترکیبی در اوکدن ایرنجی معناسنه * پیش * اوك دیو اوتوزنجی
قطعه نك بیت اولنده کچدی * رس * وصف ترکیبی اولدیغی حالده طقوزنجی
قطعه نك بیت سادسنده کچدی حاصلی بو مصراعده لغوی وعرفی ایکیسی بده

مجموعه در * دیدیلر اعجام بی شرم وادب *

بی ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة * شرم * وتغق دیو قرق برنجی قطعه نك بیت اوانده کچدی * ادب * معلوم * اعجام * جمع عجم در

* کعبهٔ علیایه خاتون عرب *

خاتون عرب * نونك الاضافه کسریله خاتون کائنات دخی دیرلر ناظم نحریرنه کوزل تأدیب اعجام ایدوب کانه عجملکلر بنه تنبیه ایلدی فلله دره

* چرخ زرّین کاسه یعنی آسمان *

چرخ زرّین کاسه بمعنی آسمان یعنی کوك لکن فرهنك شعوریده چرخ چارم یعنی دردنجی کوك دیو واقعدر و بونده مناسبت زیاده در چونکه معنای ترکیبیسی التون کاسه لو فلك دیمکدر چونکه * چرخ * فلك دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی زرّین بو مثنوینك بیت خامسنده کچدی کاسه چناق دیو قطعهٔ سابعه نك بیت سابعنده کچدی

* هم کشند ر زمزم آتش فشان *

کذا فی فرهنك شعوری معنای ترکیبیسی آتش صاچیجی زمزم دیمکدر چونکه زمزم مکهٔ مکرمه ده معروف قیودر * آتش * معروف * فشان * افشان لفظندن مخفف امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر مصدری افشاندن قرق ایکنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی * خامه کاه کنش توجهکاه عالمیان اولمقده زمزمه بکزر لکن زمزمك طبعی بارد ایکن مشاهددن صادر اولان حرارتدر بو نقدیرجه امعان نظر اولنسه بونده جمع لاضداد صنعتی واردر لکن زمزم دخی اراضیٔ حاره ده واقع اولمسی وجه شبه اوله بیلور کما لا یخفی

* ظلمت اولدی رنك شاه زنکبار *

رنك شاه زنکبار * بمعنی ظلمت وسیاهی کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی زنج ملکتنك پادشاهنك رنکی واونی دیمکدر چونکه رنك کونه دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی شه معلوم زنکبار زنجیلر مملکتی دیو فرهنك شعوریده بالمناسبه یازر چونکه زنکی سیاه حبشی یه دینلدیکی یکرمی سکزنجی قطعه نك اوچنجی بیتی شرخنده منفهم اولدی بار بمعنی جای جمعیت ومحل کثرت دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت اولی شرحنده کچدی

* سوکنار ینه دینورمش زود بار *

رود بار سکون دال ایله اوچ معنایه در اوّل بمعنی کنار آب ثانی بمعنی نهر عظیم

کذا

کذا فی شرفنامه ثالث لا ینقطع همیشه صویی اقان ایرمق چونکه رود راء مهمله نك ضمیله چای وایرمق معناسنه بار آنفا کچدی

* کیجه معناسنده در زلف زمین *

کذا فی شرفنامه ایضا * چونکه زلف * بمعنی کیسوی دلبران زمین * یردیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

* استدیکی یرده طوران خوشنشین *

وحشی یزدی بیت مامرد مان خانه بدوشیم خوشنشین * هرجا که میرویم شود خانمان ما * اصلنده وصف ترکیبیدر خوش اوتوریجی دیمکدر چونکه نشین نشستن لفظندن امر یاخود اسم فاعل مخففدر

* راحتیله خوش کچن ییل شاه سال *

دهکی بیت نخل قدت سال عشاقست ای شاه بتان * شاد شد چون شاه سال اینچنین درویش دید * معنای ترکیبیسی ییل پادشاهی دیمکدر چونکه شاه بمعنی پادشاه سال ییل دیو اون درد نجی قطعه نك بیت ثامننده کچدی

* شیرمرغ اول نسنه کیم اوله محال *

شیخ نظامی بیت علفکاه مرغان این کشور اوست * اکر شیر مرغان بخواهی دراوست معنای ترکیبیسی قوش سودیدر ترکیده دخی محاله قوش سودی دیرلر چونکه شیر سود دیو اوتوزبدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی * مرغ * قوش دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

* ییل شدید اسدکده دیرلر دبو باد *

کرد باد * دخی دیرلر ترکیده قاصرغه عربیده اعصار کبی کذا فی شرفنامه شیخ بیت چو زان دشت بکذشت چون دبو باد * قدم در وکرد دبو لاخی نهاد استعاره طریقیله غایت بوکرك آنه ده دبو باد دیرلر معنای ترکیبیسی جن یلی دیمکدر چونکه دیو جن دیو قرق التنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی باد یل دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

* مرکب جم بو هوایه اولمش آد *

مرکب جم * بمعنی هوا وریح جامی بیت کر کشد ورنه آن مرکب جم * که برون آورد از هند حشم * بو قامده جم بمعنی سلیمان عم چونکه جم جمك فتحی وميم ايله هر سلطان صاحب اقتداره اطلاق اولنور شاعر بیت جهاندارو الا کهر کیقباد * جمی بود با فسرو آیین داد * لکن هر یرده که جم ذکر اولندقده خاتم

وتخت و باد وهوا و بلقیس وآصف دیو وامثالی ذکر اولنسه مراد حضرت
سلیمان علیه الصلوة والسلام اولور شاعر بیت اکر تخت جم رفت بر باد سخت
مرا باددانید جمال درخت * واکر مقابله وآینه وسد وحکمت وسیاحت وامثالی
ذکر اولنسه مراد اسکندر ذو القرنین اولور حافظ بیت آینهٔ سکندر جام جست
بنکر * تابر تو عرض دارد احوال ملک دارا * واکر پیاله وجام وشراب وامثالی
ذکر اولنسه مراد جمشید اولور شاعر بیت کردنی از خسروان عجم * زعهد
فریدون وضحاک وجم

* سوز بیو کلرده سخن در آفتاب *

شیخ نظامی بیت چنین مهد یکه ماهش در نقابش * زمه بکرر سخن در
آفتابش * معنای ترکیبیسی سوز کنشده دیمکدر چونکه سخن
سوز دیو اوتوزنجی قطعه‌نک بیت سابعنده کچدی * در * بمعنی فی
کما سبق فی الادوات * آفتاب کنش دیو قطعهٔ خامسه‌نک بیت اولنده کچدی

* کشتیٔ زرماه نوای کامیاب *

کشتیٔ زر * یکی آی معناسنه عربیده هلال فارسیده ماه نو کبی کذا فی
شرفنامه وفرهنک شعوری معنای ترکیبیسی التون کمی دیمکدر دیدی چونکه
کشتی کمی دیو یکرمی ایکنجی قطعه‌نک سکزنجی بیتنده کچدی زر التون دیو بیت
سابعنده کچدی ماه نو * یکی آی دیو فرق ایکنجی قطعه‌نک بیت رابعنده
کچدی لکن بو مقامده تفسیردر * کامیاب * مراد بنه این دیو قطعهٔ خامسه‌نک
اوچنجی بیتنده کچدی بونک بو محلده تفسیر ومفسرده مدخل یوقدر همان
تتمیم وزن ایچون خطاب قلندی

* نه صدف اولدی طقوزمات آسمان *

نه صدف * یعنی تسعهٔ افلاک معنای ترکیبیسی طقوز صدف دیمکدر عرفی
بیت بیدم وچیدم تمام آبی ورنکی نداشت * میوهٔ این چار باغ کوهر این نه صدف
چونکه نه طقوز دیو اون طقوزنجی قطعه‌نک ایکنجی بیتنده کچدی صدف
بیانی اوتوز طقوزنجی قطعه‌نک عنوانی شرحنده کچدی * آسمان
کوک دیو قطعهٔ خامسه‌نک بیت اولنده کچدی بو مقامده تفسیردن جزدر

* چار باغ ایسه عناصر در همان *

همدخی * چار باغ * اصفهان نامنده بر زمین باغچه دیو اوتوز سکزنجی
قطعه‌نک بیت سادسنده کچدی معنای ترکیبیسی انده مذکوردر

* آخشیجان هم عناصر آدیدر *

آخشیجان * مد همزه ایله یعنی عناصر اربعه هم دخی موالید ثلث

معناسنده کلور بلکه بالجمله اضداده اطلاق اولنور مثلا
فصول اربعه واخلاط اربعه کبی تکلم مصراع ثانی مشعردر

* چونکه بیری بیرینک اضدادیدر *

چونکه * آخشیج * همزهٔ ممدوده‌نک فتحی وخاء معجمه‌نک سکونی وشین معجمه
ممدوده‌نک کسری وجیم ایله فی الاصل ضد معناسنه در آخرینه ادات جمع
الف ونون لاحق اولنجه اضداد معناسنه اولدی لکن عناصر اربعده وموالید
ثلثه‌ده علم غالب اولدی بلکه مفرد مقامنده مستعمل اولدی مژکان کبی حکیم
انوری قطعه ناسه فرزند موالید آخشیجان * چار مادر چنانکه نه پدرست
با کز بر زمانه بادبقات تازچار ونه وسه تا کدرست * الف مقصوره ایله اخشیج
واخشیجان دخی دیرلر شمس فخری مقصوره ایله معنای اصلیسنی ومعنای
اصطلاحیسنی جمع ایده‌رک دیر بیت چون طبایع بیکدکر ضدند * زان سبب
کفته‌اند اخشیجان

* دین فروشان اولمش اصحاب ریا *

کذا فی شرفنامه چونکه دین فروشان صاحب ریا معناسنه
اولان دین فروشک جمعیدر دین فروش اصلنده وصف ترکیبیدر دین
صاتیجی معناسنه چونکه فروش فانک ضمیله امر حاضر یاخود اسم فاعل
مخففدر تکلم نهی حاضری اوتوزبرنجی قطعه‌نک بیت اخیرنده کچدی

* کیمزا قچه داخی نقد نا روا *

استرآبادی بیت پای قبول باطنت همچو ظاهرست * کان رز که روی بست
چوا زنقد ونا رواست * معنای ترکیبیسی دخی بویله‌در چونکه نقد * معلوم
ر وارایج دیو قطعهٔ اولانک سکزنجی بیتنده کچدی نا ادات نفیدر کما سبق
فی الادوات

* پک قدیمی نسنه در پای چنار *

معنای ترکیبیسی چنار اباغی دیمکدر چونکه پای ایاق دیو یکرمی بدنجی قطعه‌نک
بیت رابعنده کچدی * چنار * جیم فارسیه‌نک ونون ممدوده‌نک فتحلری ایله
معروف اغاجدر که چوق یشارمرور ایامله کندودن بر آتش پیدا اولوب
اشاغیسنه قدر یانار

* سال خورده اولدی غایت اختیار *

سال خورده * یعنی مسن وپیر وچوق عمر کورمش خواجه حافظ
بیت غم کهن بمی سال خورده دفع کنید * که تخم خوش دلی اینست پیر
دهقان کفت کذا فی فرهنک شعوری معنای ترکیبیسی یل ییجی
دیمکدر * چونکه خورده اسم مفعولدر مصدری قطعهٔ ثالثه‌نک بیت

عاشرنده کچدی فاما که خاء معجمه دن صکره واو سز سال خرده بمعنی قلیل السن وشاب چونکه خرد بمعنی قلیل واوفق کما سبق

دیندی تعظیم ایتمکه زانو زدن

ظهوری بیت صراحی بخورشید پهلو زند * حریفان بناهید زانو زند * معنای ترکیبیسی دیز اورمق دیمکدر چونکه * زانو * دیز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی * زدن * اورمق دیو قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

ناوك انداز اولدی خلقه طعن ایدن

معنای ترکیبیسی اوق آتیجی دیمکدر چونکه * ناوك * وق دیو قرق برنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی * انداز * وصف ترکیبی اوله رق یکرمی التنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

دولت واقبال آب بی لجام

صائب بیت میکند کار شراب تلخ آب بی لجام * بی سخن ازمستیء ارباب دولت روشنست * معنای ترکیبیسی دیز کنسز صو دیمکدر چونکه * آب * معروف * بی * ادات نفیدر * لجام * معربی لکام دیو قرق دردنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

آب درجوی تو دولت بنده تام

کذا فی المجمع وامور عالم سنك تصرفنده معناسنه کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی ارماغکده صو دیمکدر چونکه * آب * معروف در * بمعنی فی کما سبق فی الادوات * جوی * ارماق دیو قطعهء رابعه نك بیت رابعنده کچدی توسن * دیو اوچنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

اطفله احسان ایدر بر پا کند

معنای ترکیبیسی اباق اوزره ایلر دیمکدر چونکه * بر * بمعنی علی کما سبق فی الادوات المرکبة * پا * اباق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی * کند * ایلر دیو اللی اوچنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

آشکار ایلر دیمك پیدا کند

چونکه * پیدا * بمعنی ظاهر وآشکار دیو اوتوز التنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی * کند * آنفا کچدی * آشکار * دخی فارسیدر ترکیبه شیوعی حسبیله تفسیردن جرقلندی

فائده کوردی دیمکدر طرفه بست

معنای ترکیبیسی فائده ونفع وحصه ومال جدید بغلدی دیمکدر چونکه

طرفه طانك ضمیله بمعنی نفع وفائده وحصه ومال جدید وتحفه وبوالعجب بست بغلدی دیو طقوزنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

همدخی یارموافق بك نشست

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی براوتوردی دیمکدر چونکه * یك * بردیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * شست * طقوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

فکری یك کلش اولان کوتاه بین

کمال خجندی بیت بعهد قامتت برکند باد اچشم کوته بین * که چون نرکس نظر برسرو وبرشمشاد میدارد * اصلنده وصف ترکیبیدر قصه کورجی معناسنه چونکه * کوتاه * کاف ممدوده نك ضمی وتاء فوقیه ممدوده نك فتحی واظهار هاء ایله قصه وقصیر معناسنه بین وصف ترکیبی اوله رق اون یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

مشورت یرینه دیرلر کلزمین

همدخی موضع عشرت معناسنده کلور آصفی بیت درده رکلزمینی دارند شکل نرکس * پیران باده پیما برکرده جام باده معنای ترکیبیسی کللومکان دیمکدر چونکه * کل * معروف شکوفه * زمین * یردیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی اصلی زمین کل ایدی بعد التقدیم والتأخیر وصف ترکیبی اولدی

انجلاك کتدی دیمك شب درکذشت

معنای ترکیبیسی کیجه کتدی دیمکدر چونکه * شب * کیجه دیو ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی * در * ادات تحسیندر کما سبق فی الادوات المرکبة * کذشت * کاف فارسیه نك ضمی وذال معجمه نك فتحی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه ایله کذشتن لفظندن ماضی در کچدی معناسنه

غم ایش ایشدن کچدی آب ازسر کذشت

خواجه سلمان بیت غمش نه بر پای نی ابان ومارا دستکیری نی * کذشت آب ازسرت سلمان چه پابی دست وپایی زن * معنای ترکیبیسی ترکیده صو باشدن کچدی مضمونده در چونکه * آب * معروف * از * بمعنی من کما سبق فی الادوات * سر * باش معناسنه * کذشت * فقد سبق آنفا

کل شکفته کزلو اولشدر عیان

سیفی بخاری بیت هست ازدهنت بردل هر غنچه سخنها * کلها شکفد کر بکشاید دهنها * معنای ترکیبیسی اچلمش کول دیمکدر چونکه * شکفته

قطعه‌نك بيت اولنده كچدی * بكار * اولنده كی باء موحده تعديه ايچوندر
كار ايش ديو بكرمی برنجی قطعه‌نك بيت سادسنده كچدی

* آش پختن ايشه ويرمكدر قرار *

معنای تركيبيسی طعام پشرمك معناسنه‌در چونكه * آش * طعام معناسنه
پختن * مصدردر اسم مفعولی فرق دردنجی قطعه‌نك بيت سابعنده كچدی

* اك قولای ايشه دينور موی وخمير *

چونكه خميردن قيل چكمك قولای اولور بو معناده موی وروغن دخی ديرلر
تركيده قولای ايشه ياغدن قيل چكمه ديرلر معنای تركيبيسی قيل وخمير ديمكدر
چونكه * موی قيل ديو اللنجی قطعه‌نك ايكنجی بيتنده كچدی * خمير اصلی
عربيدر

* موزه وكل اولدی معناده عسير *

حكيم انوری بيت تادی مثل اومثل موزه وكل بود * اكنون مثل او مثل موی
وخمير است * تركيده ايش چاروره دوشدی ديرلر معنای تركيبيسی جزمه
وچامور ديمكدر چونكه * موزه * جزمه ديو فرق اوچنجی قطعه‌نك سكزنجی
بيتنده كچدی * كل * چامور ديو قطعهٔ عاشره‌نك بيت اولنده كچدی

* خاك رنكين دينسه التوندر مراد *

كذا فی شرفنامه معنای تركيبيسی رنكلو طپراق ديمكدر چونكه * رنكين
اوچنجی قطعه‌نك عنوانده كچدی * خاك * طپراق ديو يكرمی برنجی
قطعه‌نك اوچنجی بيتنده كچدی

* فرصت ال ويردی ديمكدر دست داد *

شاعر بيت تشريف دست بوس توآرا كه دست داد * می افتدش بسان
زمين چرخ درقدم * معنای تركيبيسی ال ويردی ديمكدر چونكه دست ال
ديو يكرمی يدنجی قطعه‌نك بيت رابعنده كچدی * داد * ويردی ديو يكرمی
برنجی قطعه‌نك بيت رابعنده كچدی

* كچدی فرصت دملری آهو كذشت *

شاعر بيت غافل آن وحشی غزالم تنداز پهلو كذشت * پيش می رفتم تبسم كرد
وكفت آهو كذشت * معنای تركيبيسی جيران كچدی ديمكدر چونكه * آهو
جيران ديو اللی بدنجی قطعه‌نك ايكنجی بيتنده كچدی * كذشت * كچدی

* مقلوب كنسون ديمكدر سك بدشت *

معنای تركيبيسی كوپك اووايه ديمكدر چونكه * سك * كوپك ديو فرق برنجی

اسم مفعولدر مصدری فرق بشنجی قطعه‌نك اون اوچنجی بيتنده كچدی

* استخوان بست اصلی ايتدی بيان *

آصفی بيت استخوان من كه از سنك جنون صدجا شكست * استخوان قصهٔ
فرهاد ومجنون بسته اند معنای تركيبيسی كمك بغلدی ديمكدر چونكه * استخوان
كمك ديو فرق سكزنجی قطعه‌نك اون التنجی بيتنده كچدی * بست
قدسبق آنفا

* اصلی بوقدر نه ندارد اين سخن *

معنای تركيبيسی بو سوز تمل طوتمز ديو تركيده دخی اصطلاحدر چونكه نه
تاء فوقيه‌نك كسری وهانك اظهاريله آلت وتمل معناسنه عربيده تحت
واساس كبی * ندارد * نفی استقبالدر چونكه نون ادات نفيدر كما سبق
فی الادوات المركبة * دارد * مضارعدر مصدری اون يدنجی قطعه‌نك
بيت سادسنده كچدی * اين * بو ديو قطعهٔ ثالثه‌نك بيت رابعنده كچدی
سخن * سوز ديو اوتوز برنجی قطعه‌نك بيت سابعنده كچدی

* آره اغزين برلبش انكشت زن *

عرفی بيت زخمه هرچند كه انكشت زند برلب تار * ناله از بيم نبارد كه
برآرد آواز معنای تركيبيسی دوداغی اوزره بارمق اور ديمكدر چونكه بر
بمعنی على كما سبق فی الادوات المركبة * لب * دوداق ديو يكرمی يدنجی
قطعه‌نك ايكنجی بيتنده كچدی شين معجمه ضمير غائبدر * انكشت * بارمق
ديو يكرمی يدنجی قطعه‌نك بيت رابعنده كچدی * زن * امر حاضردر
مصدری فرقنجی قطعه‌نك بيت سابعنده كچدی

* كلدی اكلدی رفت وسنك بست *

معنای تركيبيسی كندی وطاش بغلدی ديمكدر چونكه رفت كندی ديو
ايكنجی قطعه‌نك بيت عاشرنده كچدی * سنك * طاش ديو اوننجی قطعه‌نك
بيت تاسعنده كچدی * بست * آنفا كچدی

* بسته برايش دينور صورت نبست *

شاعر بيت داشت تصوير رخش صورتكرچين آرزو * بست چندين صورت
وصورت نبست اين آرزو * تركيده صورت بغلمدی مضموننده در چونكه نون
نافيه‌در

* بولسه ايش صورت دی آب آمد بكار *

تركيده بو مضمونده ايش صو ينه كيردی ديرلر معنای تركيبيسی صو ايشه كلدی
ديمكدر چونكه آب صو معناسنه * آمد * كلدی ديو يكرمی طقوزنجی

قطعه‌نك بيت سابعنده كچدی * بدشت * اولنده‌كی باء موحده ادات تعديه‌در
دشت اووه ديو طقوزنجی قطعه‌نك بيت عاشرنده كچدی

* بخت دندان خای پك نحوس بخت *

كذا فی شرفنامه اصلنده وصف تركيبيدر بخت چينيجی ديش ديمكدر چونكه
بخت * معروف * دندان * ديش ديو يكرمی يدنجی قطعه‌نك ايكنجی بيتنده
كچدی * خای * خاء معجمه ممدوده‌نك فتحی و ياء تحتيه ايله خاييدن لفظندن
امر حاضر و ياخود اسم فاعل مخففدر چينيجی معناسنه

* هم دينور مشكل ايشه كار سخت *

چونكه * كار * ايش ديو يكرمی برنجی قطعه‌نك بيت خامسنده كچدی
سخت * قتی ديو ايكنجی قطعه‌نك بيت تاسعنده كچدی

* منصبه ايردی رقم بر سر گرفت *

معنای تركيبيسی باش اوزره فرمان طوتدی ديمكدر * رقم * رانك وقافك
فتحلری و ميم ايله نه قدر خط و يازی معناسنه ايسه‌ده فرمان پادشاهی معناسنه
اهل فارس مياننده عرف اولمشدر ابو المعانی بيت قضا كه درد و غم دراز ل رقم
كرده * برای صورت حسن ترا قلم كرده * بر * يعنی علی كما سبق فی الادوات
المركبة * سر * باش ديو يكرمی يدنجی قطعه‌نك بيت اولنده كچدی
گرفت * طوتدی ديو طقوزنجی قطعه‌نك بيت سادسنده كچدی

* هم قبول ايتدی ديمكدر بر گرفت *

خواجه حافظ بيت من اين دلق ملمع را بخواهم سوختن روزی * كه پير
ميفروشانش بجامی بر نمیگيرد * معنای تركيبيسی كوكس طوتدی ياخود بو قارو
طوتدی ديمكدر چونكه * بر * كوكس ديو اوتوز برنجی قطعه‌نك ايكنجی بيتنده
كچدی و بر علی معناسنه اولدیغی علو افاده ايدر * گرفت * قد سبق آنفا

* كبر و عنوان ايليساندر سر گران *

معنای تركيبيسی باشی آغرلر ديمكدر چونكه * سر * باش معناسنده كما سبق
گران * آغر ديو قرق التنجی قطعه‌نك بيت حادی عشرنده كچدی

* دخی معزوله دينور قرآن خوان *

كذا فی مؤيد الفضلا عميد الدين بيت عميدا نيست در وقت عمل الحمد و شد نا كه
بحكم شه قرآن خوان بحمد الله بحمد الله * زيرا اكثر اهل مناصب بعد العزل
صوفيت صلاحده نماز قيلمغه وقرآن اوقومغه مشغول اولدقلری مشهور

اولمغله خوش لطيفه لو مشلدر اصلنده وصف تركيبيدر قرآن اوقويجی
معناسنه چونكه خوان امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر تكميم امر
حاضر اوله رق قطعهٔ اولينك بيت سادسنده كچدی

* هم ايو كون دوستی يار نو بهار *

شيخ نظامی بيت زنی نو كن ای يار نو بهار * كه تقويم پارينه نايد بكار * معنای
تركيبيسی يكی ياز دوستی ديمكدر چونكه * يار * معلوم * نو * يكی ديو
قرق بدنجی قطعه‌نك ايكنجی بيتنده كچدی * بهار * يعنی فصل ربيع

* دم مخمور الدائمه سن ای كامكار *

كذا فی شرفنامه معنای تركيبيسی قويرق ينه ديمكدر چونكه * دم * قويرق
ديو يكرمی طقوزنجی قطعه‌نك بيت اولنده كچدی * مخمور * يدی ديو يكرمی
التنجی قطعه‌نك بيت اولنده كچدی * كامكار * اسماء حسنی شرحنده كچدی
لكن بو مقامده تفسير و مفسرده دخلی بو قدر مجرد تتميما موزون خطابدر

* عزلت ايتدی روی بر ديوار كرد *

بو معناده روی بديوار آورد دخی ديرلر خواجه آصفی بيت آصفی روی
بر آورد بمحراب دعا * روز ابروی بتان روی بديوار آورد * معنای تركيبيسی
يوزی ديواره ايلدی ديمكدر چونكه * روی * يوز ديو يكرمی يدنجی قطعه‌نك
بيت اولنده كچدی * بر * ادات تعديه‌در كما سبق فی الادوات المركبه * ديوار
اون التنجی قطعه‌نك بيت حادی عشرنده كچدی * كرد * ايلدی
ديو يكرمی بدنجی قطعه‌نك سكزنجی بيتنده كچدی

* آشكاره ايلدی ديدار كرد *

حكيم فردوسی از يوسف و زليخا بيت دو چشم از زمين سوی ديدار كرد * زليخا
ز ديوار ديدار كرد * معنای تركيبيسی دخی بويله‌در چونكه * ديدار * دال
ممدوده‌نك كسری و دال ثانيهٔ ممدوده‌نك فتحی و را ايله يعنی ظاهر و آشكار * كرد
قد سبق آنفا * بالمی الحق ولان ديوار بست *

هاتفی بيت چه صفهای چرا كه بهم داد درست * شد آن پيكران دشت ديوار
بست معنای تركيبيسی الحق ديوار ديمكدر چونكه * ديوار قد سبق آنفا
بست * الحق ديو طقوزنجی قطعه‌نك بيت عاشرنده كچدی

* يعنی بو اسلوب اوزره زبن دست *

خواجه حافظ بيت كر توزين دست مرا بيسر و سامان داری من باه سحرت

زاف مشوش دارم * معنای ترکیبسی بو الدن دیمکدر چونکه * ز * بمعنی من کما سبق * این * بودیو قطعهٔ ثانیه‌نك بیت رابعنده کچدی * دست ال دیو یکرمی بدنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کچدی

* خانه کن شولدرکیم اوله ناخلف *

کذا فی شرفنامه اصلنده وصف ترکیبدر اوقوپارنجی معناسنه چونکه * خانه اودیو اوچنجی قطعه‌نك بیت تاسعنده کچدی * کن * فتحله امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر مصدری کندن لفظیدر الی اوچنجی قطعه‌نك بیت سادسنده کچدی * ناخلف بدبخت و بی اصل و باباسی یرینی طوتمیان کمسنه معناسنه تفسیردر

* بی محابابو لدیغن برخوش علف *

خواجه حافظ بیت صوفیٔ شهر بین که چون لقمهٔ شبهه میخورد * پاردمش دراز باد آن حیوان خوش علف * معنای ترکیبسی ظاهردر * بی محابا * تفسیردن جزدر چونکه بی ادات نفیدر محابا احترازدیو اون التنجی قطعه‌نك بیت سادسنده کچدی

* اولدی معناده ردستش شدعنان * مفسردر تفسیری بومصراعدر

* اختیاری قالمدی الده همان *

معنای ترکیبسی الدن دیزکن کتدی دیمکدر چونکه * ز * بمعنی من * دست * بمعنی ید کما سبق آنفا * شبن * معجمه ضمیر غائبدر * شد کتدی دیو قرق بشنجی قطعه‌نك بیت سادسی شرحنده کچدی عنان کسرایله دیزکن معناسنه عربیدر فارسیده دخی شایعدر

* دل نموده التفات ایتمش دیمك *

معنای ترکیبسی کوکل کوسترمش دیمکدر چونکه * دل * کوکل دیو اون بدنجی قطعه‌نك اوچنجی بیتنده کچدی * نموده * نونك ضمیله اسم مفعولدر

* دامن افشاندن هم اعراض ایلمك *

خواجه سلمان بیت تا نه پنداریکه سلمان دامن از دلبر فشاند * دامن از دلبر فشاند و دامن دلبر گرفت * معنای ترکیبسی اتك صاچمق یعنی اتك سلکمك دیمکدر چونکه * دامن * اتك دیو قرق بدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی افشاندن * صاچمق دیو قرق ایکنجی قطعه‌نك بیت عاشرنده کچدی

* خاتم کویا دهان دلبران *

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبسی سو یلیجی مهر دیمکدر چونکه * خاتم بیانی قرق بدنجی قطعه‌نك بیت سادس شرحنده کچدی * کویا * سو یلیجی دیو

اوتوز اوچنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کچدی * دهان دلبران تفسیردر فاحفظ

* همدخی منقار کل اولمش زبان *

کذا فی مجمع الفرس معنای ترکیبسی کل بورنی دیمکدر چونکه * منقار * میمك کسریله قوش بورنی معناسنه اصلی عربیدر * زبان * تفسیردر لسان معناسنه چونکه دهان * اغزدیو * زبان * دل دیو یکرمی بدنجی قطعه‌نك ایکنجی بیتنده کچدی

* قاچدی معناسنه کلمش پشت داد *

ترکیبده دخی بو معناده ارقه ویردی دیرلر چونکه * پشت * ارقه دیو یکرمی بدنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کچدی * داد * ویردی دیو یکرمی برنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کچدی

* عزلت ایتدی درپس زانو نهاد *

معنای ترکیبسی اکسه‌سنه دیرقودی دیمکدر چونکه * در * بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبهٔ * پس * اکسه دیو یکرمی طقوزنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کچدی * زانو * دیز دیو یکرمی بدنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کچدی * نهاد ماضیدر جمع مضارعی اون بدنجی قطعه‌نك بیت اخیرنده کچدی

* کرداز پهلوتهی دیشه مال * مفسردر تفسیری بومصراعدر

* آنی ترك ایتدی دیمك اولور عیان *

معنای ترکیبسی اندن ایکوسنی یعنی یانی بوش ایتدی دیمکدر چونکه * کرد ایلدی دیو یکرمی بدنجی قطعه‌نك سکزنجی بیتنده کچدی * از * بمعنی من او ضمیر غائبدر کما سبق فی الادوات * پهلو * ایکو دیو اللنجی قطعه‌نك بیت ثامنده کچدی * تهی * بوش دیو قرقنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* حاضر اولمش پاچه بالا زده *

واتك درمیان ایتمش معناسنه‌ده کلور میرخسرو بیت ساحته طاوس ملائك شعار پاچه بالازده طاوس وار * معنای ترکیبسی اتکی یوقارو اوردی دیمکدر چونکه پاچه * باء فارسیه ممدوده‌نك فتحی و یاء تحتیه‌نك سکونی و جیم فارسیه‌نك فتحی و هاء رسمیه ایله اتك و شلوار پاچه‌سی معناسنه * بالا * یوجه دیو قطعهٔ ثانیه‌نك بیت اولنده کچدی * زده * اسم مفعولدر مصدری قرقنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کچدی

* دست رافشانده اولکیم ترك ایده *

معنای ترکیبسی ال سلکمش دیمکدر تکمیم بیانی بوندن بوقرودر دنجی بیتنك شرحنده کچدی

* مارخوردن دردزحمت چکمه‌در *

کذا فی مؤید الفضلا خواجه سلمان بیت لعل روان زجا زدنوش وغم جهان

مخور * زین فلك زمردین بهر چه مار میخوری * معنای ترکیبسی ایلان یمکدر
چونکه * مار * ایلان دیو یکرمی برنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کچدی
خوردن * یمك دیو اوچنجی قطعه‌نك بیت عاشرنده کچدی

* دم فرو رفتن مشقت چکمه‌ده در *

معنای ترکیبسی نفس اشاغی کتمك دیمکدر چونکه * دم * نفس دیو یکرمی
طقوزنجی قطعه‌نك ایکنجی بیتنده کچدی * فرو * اشاغی دیو اوتوز وچنجی
قطعه‌نك سکزنجی بیتنده کچدی * رفتن * کتمك دیو قرق برنجی قطعه‌نك بیت
ثانی عشرنده کچدی * کرك باران دیده کورمش روزکار *

معنای ترکیبسی یغمور کورمش قورد دیمکدر چونکه * کرك * قورد دیو
قرق ونجی قطعه‌نك بیت سابعنده کچدی * باران * یغمور دیو یکرمی یدنجی
قطعه‌نك سکزنجی بیتنده کچدی * دیده * کورمش معناسنده مصدری دیدن
لفظیدر * یعنی چوق شیلردن المش اعتبار *

بو مصراع انجق مصراع اولی ایضاح ایچوندر یاخود یالکز ایضاح ایچون
اولمیوب مسبوق التجارب معناسنی افاده ایچون دیمك دخی احسندر

* سرنی افشا ایدن کوتاه بام *

دون همت معناسنه‌ده کلور معنای ترکیبسی قصه یعنی انجق طام اولو دیمکدر
چونکه * کوتاه * قصه دیو بو مثنوینك یکرمی اوچنجی بیتی شرحنده
کچدی * بام * طام دیو قرق دردنجی قطعه‌نك ایکنجی بیتنده کچدی

* مغز پوسیده دکلمش عقلی تام *

معنای ترکیبسی یعنی چوریمش دیمکدر ترکیده دخی بویله آدمه یعنی چورك
دیرلر چونکه * مغز * بین دیو یکرمی سکزنجی قطعه‌نك بیت عاشرنده
کچدی * پوسیده * پاء فارسیه ممدوده‌نك ضمی وسین مهمله ایله چوریمش
معناسنه اسم مفعولدر مصدری پوسیدن لفظیدر

* هم دخی بیدار مغز اولدی رشید *

معنای ترکیبسی یعنی اویانق دیمکدر چونکه * بیدار * اویانق دیو قطعهٔ
خامسه‌نك ایکنجی بیتنده کچدی * مغز * قد سبق آنفا

* نو خبر ادی دیمك جشمش چهید *

چشمش چهید * مطلوبدن یکی خبر الدی معناسنه کمال خجندی بیت
جان من میر قصد از شادی مکر پارا مداست * می چهید چشم همانا

وقت دیدار آمداست * معنای ترکیبسی کوزی سکردی واو بنادی دیمکدر
مناسبت ظاهره‌در چونکه چشم کوز دیو یکرمی یدنجی قطعه‌نك بیت
اولنده کچدی * شین * معجمه ضمیر غائبدر * چهید * جیم فارسیه‌نك فتحی
وهاء ممدوده‌نك کسریله چهیدن لفظندن ماضیدر

* یور یانلر ناز ایله دامنکشان *

معنای ترکیبسی اتك چکیجیلر دیمکدر چونکه * دامن * اتك دیو قرق یدنجی
قطعه‌نك ایکنجی بیتنده کچدی * کش * وصف ترکیبی اولدیغی حالده
اون یدنجی قطعه‌نك یدنجی بیتنده کچدی آخرنده‌کی الف ونون
ادات جمعدر * یك اوزن بویلو کوزل سرو روان *

شاعر بیت آنچنان سرو روان نبود که در باغ جنان * کر بود در باغ حسن آن
قامت موزون یار * معنای ترکیبسی کیدیجی سرو دیمکدر چونکه سرو
معروف اغاجدرکه اوچ نوعی واردر بری سرو ناز که شاخلری هر طرفه
متمایل اولور وبری دخی سرو آزاد که شاخلری طوغری بتمش سراپا هموار
وموزون اولور وبری دخی سرو سهی که اصلی ایکی طوغرو بتمش شاخ اولور
روان * کیدیجی معناسنه دیو قطعهٔ رابعه‌نك بیت خامسنده کچدی

* یوز کورملیکی دیمکدر رونما *

یعنی کوییکونك کلنه ویردیکی هدیه که اکا ترکیده یوز کورملکی دیرلر خواجه
سلمان بیت آن ماه رو اکر بنماید شبی مرا * در وجه او نهم دل وجان رونما * اصلنده
وصف ترکیبیدر چونکه * رو * یوز دیو یکرمی یدنجی قطعه‌نك بیت اولنده
کچدی نما وصف ترکیبی اولدیغی حالده اوتوز سکزنجی قطعه‌نك سکزنجی
بیتنده کچدی * هم مصور آدیدر چهره کشا *

خواجه سلمان بیت ورق دفتر نقاش فروشو که کنون * باد بر هر طرفی چهره
کشایی دارد * اصلنده وصف ترکیبیدر یوز آچیجی معناسنه چونکه
چهره * یعنی مجموع وجه * کشا * امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر
تکم امر حاضری یکرمنجی قطعه‌نك ایکنجی بیتنده کچدی

* پا فشرد اولدی دیمکدر برقرار *

معنای ترکیبسی ایاق صقلدی دیمکدر چونکه پا ایاق دیو یکرمی یدنجی
قطعه‌نك بیت رابعنده کچدی * فشرد * فانك کسریله فشردن لفظیدر اصلی
افشردن ایدی تکم اسم مفعولی قرق بشنجی قطعه‌نك بیت تاسعنده کچدی

فرهنك شعوريده شين معجمه ايله واقعدر لكن ناظم نحريرك عند مزده موجود
نسخه سنده سين مهمله ايله واقعدر بو تقديرجه اياغى طوكش معناسنه اولور
اولكندن انسب اولور تنكم افسرده طوكش ديو بيت مزبورده كچدى

❊ باز آورد ايتدى يعنى اعتذار ❊

كاتبى بيت كفتم از كويش روم باز آمدم باصد نياز ❊ هركه كويد ناسزايى باز
آوردى كند ❊ معناى تركيبسى كيرو كتوردى ديمكدر چونكه ❊ باز ❊ كيرو ديو
يكرمى التنجى قطعه نك بيت ثانى شرحنده كچدى ❊ آورد ❊ ماضىء مفرد
غائبدر تنكم ماضىء متكلم وحده سى يكرمى اوچنجى قطعه نك بيت اخيرنده
كچدى ❊ اعتذار ناملايم عذر لنك ❊

صائب تبريزى بيت چون پذيرد از تو عذر لنك از بهر سفر ❊ باد پايى همچو
حال بى قرارت داده اند ❊ بو مضمونى باقى افندى لطيف نظم ايتمشدر بيت
هزاران عذر لنك ايلر قيچر كلمزدى ميدانه ❊ اكر شمزير چشمك دعوت ايتسه
جنكه تيمورى ❊ معناى تركيبسى طوپال عذر ديمكدر چونكه ❊ لنك
طوپال ديو قرق برنجى قطعه نك بيت رابعده كچدى

❊ پك طارلدقده ديبنور آمد بتنك ❊

ميرخسرو بيت ناله راهر چند ميخواهم كه پنهان مى كشم ❊ سينه مى كويد كه
من تنك آمدم فرياد كن ❊ معناى تركيبسى طارلغه كلدى ديمكدر چونكه آمد
كلدى ديو يكرمى طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى ❊ تنك ❊ طار ديو
اون بشنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى اولنده كى باء موحده ادات
تعديه در ❊ طاريلورسه ديلور آمد بهم ❊

معناى تركيبسى مشقته كلدى ديمكدر چونكه ❊ هم ❊ يعنى غم وغصه ومشقت
لكن فارسى اوله رق بالاده ميم قافيه سنده بعض نسخه يه كوره بربرينه
قارشمش اولا نه ديبنور بهم معناسنه تطبيق اولنسه ده ممكن اولور فافهم

❊ دى بجاى اوانك حقنده هم ❊

معناى تركيبسى آنك يرنده ديمكدر چونكه ❊ جاى ❊ مكان ديو يكرمى ايكنجى
قطعه نك بيت رابعنده كچدى اولنده كى باء موحده ادات ظرفه راو ❊ ضمير غائبدر
كما سبق فى الادوات المركبة ❊ پك غضبلندى ديمكدر تيره شد ❊

معناى تركيبسى بولانق ديمكدر چونكه آخرنده كى هاء رسميه ايله تيره شد
بولانق ديو قرقنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى

❊ عقلنى شاشرسه ديرلر خيره شد ❊

معناى تركيبسى شاشمش اولدى ديمكدر چونكه ❊ خيره ❊ هاء رسميه ايله
يكرمى برنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچن خيره معناسنه در ❊ شد ❊ معلوم

❊ سرت ايدى پك بو مشدى آمد فرود ❊

معناى تركيبسى اشاغى كلدى ديمكدر چونكه ❊ آمد ❊ قد سبق آنفا
فرود ❊ فانك وراء ممدوده نك ضمّلرى ودال ايله اشاغى معناسنه

❊ دولتى آرزسه دى آبش فزود ❊

معناى تركيبسى صويى آرتدى ديمكدر چونكه ❊ آب ❊ معروف صو معناسنه
شين ❊ معجمه ضمير غائبدر ❊ فزود ❊ فانك حركات ثلثه يى وزاى معجمه
ممدوده نك ضمى ودال ايله فزودن لفظندن ماضى در تنكم بوندن
مشتق فزاى قطعه خامسه نك عنوانده كچدى

❊ مضطرب اولسه كشى شد دسته دى ❊

معناى تركيبسى دسته اولدى ديمكدر چونكه ❊ دسته ❊ نك تفصيلى اللى
درد نجى قطعه نك بيت اخيرى شرحنده كچدى ❊ شد ❊ اولدى معناسنه
كما سبق ❊ هم مناره آدينه كلدسته دى ❊

هاتفى بيت مؤذن زكلدسته شد نغمه ساز ❊ چو بلبل كه بر شاخ كل شد
طراز ❊ معناى تركيبسى كل طوپى ديمكدر

❊ غالب اولدقده ديبنورمش سكه زد ❊

معناى تركيبسى سكه اوردى ديمكدر چونكه ❊ سكه ❊ السنهء ثلثه ده ضربه
معناسنه مستعملدر ❊ زد ❊ اوردى ديو طقوزنجى قطعه نك بيت خامسنده
كچدى جامى بيت چوزد سكه بر نقد قيچاقيان ❊ مى فتح خورد از كف ساقيان

❊ منتخب نسنه دخى روى سپد ❊

طالب آملى بيت ماكلغنيان سنبل ونسرين نشناسيم ❊ آتش بود آتش كل روى
سپدما ❊ معناى تركيبسى يير يوزى ديمكدر چونكه ❊ روى ❊ يوز ديو يكرمى
بدنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى ❊ سپد ❊ سينك كسرى وباء فارسيه نك
فتحى ودال ايله يعنى زمين لكن باء عربيه ايله تركجه سپت معناسنه در

❊ ديندى خودسرا كه كيم بى باك اوله ❊

معناى تركيبسى كندو باشنه ديمكدر چونكه ❊ خود ❊ كندو ديو اوتوزنجى
قطعه نك بيت رابعنده كچدى ❊ سر ❊ باش معناسنه ❊ بى باك ❊ دخى فارسيدر

لكن تفسيردر * سینه برطاق اولکه باغری چاك اوله *

سینه برطاق * یعنی عاشق بی قرارو باغری چاك نشابوری بیت دل مجروح حاجتمند مشتاق * یادابرو بیت شدسینه برطاق * معنای ترکیبیسی طاق اوزره کوکس دیمکدر چونکه * سینه * کوکس دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی * بر یعنی علی کاسبق فی الادوات المرکبة * طاق * قبه وکمر ومصندره وقات معناسنه حتی ایکی قات اولان نسنه یه ذوالطاقین دیرلر

* چوق یلوب کزدی دیمکدر قطره زد *

معنای ترکیبیسی یورمکده لنکه اوردی دیمکدر چونکه * قطره * یورمکده انکه دیرلر همدخی طمله معناسنده کلور بلکه بونده طمله معناسی دخی انسبدر زیرا کثرت حرکت ایله درلدی دیمکی ایهام ایدر فافهم * زد * قدسبق آنفا

* هیچ کاره بوش سوز ینن شخص بد *

هیچ کاره * بوش یلرو بیهوده سوز ینور معناسنه معنای ترکیبیسی عبث وبیهوده ایشه منسوب دیمکدر چونکه هیچ بیهوده وعبث دیو اللی التنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده کچدی کاره ایشه منسوب معناسنه چونکه هاء رسمیه ادات نسبتدر * یك معاندکسه کافر ماجرا *

کافر ماجرا * یعنی معاند شدید ومتمرد امیدی بیت سپاه فتنه چونکه فرصتی کرد سپهر سفله کافر ماجرایی * معنای ترکیبیسی ظاهردر شوقدر که عجملر علی غیر القیاس فتح فا ایله کافر اوقورلر وقافیهٔ مفتوحه ده استعمال ایدرلر فاحفظ * همدخی ناداشت بی شرم وحیا *

شیخ نظامی بیت چنین آمدست از بزرکان پیر * باهیچ ناداشت کشتی مکیر معنای ترکیبیسی طوتمدی دیمکدر * نا * ادات نفیدر کماسبق فی الادوات المرکبة داشت * ماضی درمصدری اوتوز اوچنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی بی شرم وحیا * تفسیردر چونکه بی ادات نفیدر کماسبق شرم اوتنمق دیو قرق رنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* حدنی بیلدردی دیمکدر مراد * تفسیردر مفسری

بو مصراعدر * دنلورسه برخرش کاله نهاد *

معنای ترکیبیسی اشکنه قاشی قودی دیمکدر چونکه * بر * یعنی علی کماسبق فی الادوات المرکبة * خر * اشك دیو یکرمنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی شین معجمه ضمیر غائبدر کماسبق فی الادوات البسیطة * کاله * قاش معناسنه

تنکم هاء رسمیه موقعنده القله کالا قاش دیو یکرمی بشنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی * نهاد * قودی دیو بو مثنوینك قرق ایکنجی بیتی شرحنده کچدی * غالب اولدقده دینورمش دست برد *

معنای ترکیبیسی ال التی دیمکدر چونکه * دست * ال دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی * برد * الدی معناسنه ماضی درمصدری اوتوز التنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی

* بوز یلوب مغلوب اولدی باز خورد *

خواجه سلمان بیت لعل روان زجام زرنوش وغم وجهان مخور * زین فلك زمردین بهرچه بازی می خوری * معنای ترکیبیسی کیرو یدی دیمکدر چونکه باز کیرو دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت ثالثی شرحنده کچدی خورد * یدی دیو ماضی درتنکم متکلم وحده سی خوردم یدم دیو اون یدنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی

* اشتلم کرد ایلدی غوغا نزاع *

چونکه * اشتلم * همزه نك ضمی وشین معجمه نك سکونی وتاء فوقیه نك ولامك ضملری ومیم ایله یعنی غوغا ونزاع * کرد ایلدی دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیتنده کچدی * همدخی شبخوش کرد ایتدی وداع *

کمال اسماعیل بیت روز خوشتر ادل من شبخوش کرد * تاکه اوراست شب خوش زالفت * معنای ترکیبیسی کیجه بی خوش ایلدی یعنی کیدرکن کیجه کز خیر اولسون وکیجه کز خوش اولسون دیو مقامنده استعمال ایدرلر چونکه * شب * کیجه دیو ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی * خوش خوب وکوزل معناسنه * کرد * قدسبق آنفا

* اولدی رسوا برسرش بیضه شکست *

معنای ترکیبیسی باشی اوزره یمورطه قردی دیمکدر چونکه * سر * باش دیو مرارا کچدی * شین معجمه ضمیر غائبدر کماسبق فی الادوات البسیطة * بیضه عربیدر فارسیده دخی مستعملدر * شکست * قردی دیو طقوزنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی

* کلدی او حاله بروزا ونشست *

معنای ترکیبیسی اوکونه اوتوردی دیمکدر چونکه * روز * کون دیو ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی اولنده کی باء موحده ادات تعدیه دراو

ضمیر غائبدر کما سبق فی الادوات * نشست * اوتوردی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت رابعنده کچدی

* بی سرو پادر پریشان حال اولان *

خواجه سلمان بیت کر نباشد مددی لطف تو پیدا باشد * کرچه از دست من بی سرو پا برخیزد * معنای ترکیبسی باشسز واباقسز دیمکدر چونکه بی * ادات نفیدر * سر * باش * پا * ایاق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك اولنده کچدی

* جونمانده صکره دن بی مال اولان *

معنای ترکیبسی آربه قالمامش دیمکدر چونکه * جو * اربه دیو قطعهٔ عاشره نك بیت تاسعنده کچدی * نمانده * قالمامش معناسنه اسم مفعولدر مصدری ایکنجی قطعه نك بیت خامسنده کی ماندن لفظیدر اولنده کی نون ادات نفیدر کما سبق

* چشم دارنده شو کیم امید ایدر *

معنای ترکیبسی کوز طوتیجی دیمکدر چونکه * چشم * کوز دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی لکن ترکیب مز بورده مجازا امید معناسنه در دارنده اسم فاعلدر طوتیجی معناسنه مصدری اون یدنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

* کوزلکه چشم فرنکی دیدیلر *

شاعر بیت ز بهر دیدن روی تو روز و شب حمام * هزار چشم فرنکی نهاده بردر و بام * معنای ترکیبسی ظاهر در

* التونه غرق ایلدی درزر کرفت *

خواجه حافظ بیت بدین شعر تر شیرین ز شاهنشه عجب دارم * که سرتاپای حافظ را چرا در زر نمیکیرد * معنای ترکیبسی التونه طوتدی دیمکدر چونکه در * بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبهٔ * زر * التون دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی * کرفت * طوتدی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت ثالثنده کچدی

* دخی طوتدی شعله لندی در کرفت *

خواجه سلمان بیت بازدل سودا ای آن زنجیر موازسر کرفت * آتشم بنشسته بودش شمع رویش در کرفت * معنای ترکیبسی طوتدی دیمکدر چونکه در * بونده ادات تحسیندر کما سبق فی الادوات المرکبهٔ * کرفت * قد سبق آنفا

* دیمك اولمش آتش آید از چنار * مفسر در تفسیر

مصراع ثانیدر * او ممدیغك یردن اولور آشکار *

حکیم انوری بیت آبی از روی کار اکر ببرم * آتشی دانکه از چنار آید * معنای

ترکیبسی

ترکیبسی چناردن آتش کلور دیمکدر * چونکه آتش معروف * آید * کلور دیو ایکنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی * از * بمعنی من کما سبق فی الادوات المرکبهٔ * چنار * جیم فارسیه نك فتحیله معروف اغاج در عربیده دلب دیرلر مشهور و متواتر درکه مرور ایامله کندودن آتش پیدا اولوب تا اشاغیسنه قدر یقار حتی عرفی بر قصیده سنده دیر مصراع عجب نبود کر آتش بر آورم چو چنار

* هم کدوبی و چناری دیسه لر *

کما فی السابق مفسر در تفسیری مصراع ثانیدر

* بر بینه او یمز ایکی نسنه لر *

معنای ترکیبسی بر قباق و بر چنار دیمك چونکه * کدو * قباق دیو اللنجی قطعه نك بیت حادی عشرنده کچدی * چنار * قد سبق آنفا آخرلرنده کی یاء تحتیه وحدت ایچوندر وجه مناسبت چنار کثیر العمر و شجر غیر مثمر و صغیر الاوراقدر که هر وجهله مخالفیدر همده دخی بونده یاء مصدریه ده اوله بیلور زیرا قباغك چناره اعتلاسنده لسان حال الله وقت خزانده کوررسن دیو خطابی بطریق المثل مشهور اولمغله مصدریه یه کتورمك قابلدر فافهم

* بر بینه کفو اولنلرینك و کم * تفسیر در مفسری

مصراع ثانیدر * همسر طاوس طاوس است هم *

صکره کی هم لفظ ناظمدر نظامی بیت مرا چون من کسی باید بناموس که باشد همسر طاوس طاوس * معنای ترکیبسی طاوسك برابری طاوسدر دیمك چونکه همسر ایکی معنایه در اول جاهده و رتبه ده وسن و سالده برابر معناسنه ثانی زوجه و منکوحه معناسنه * طاوس * دم و بالی منقش بر قوشدر که حسن و جمالده ضرب مثلدر خواجه سلمان بیت آستان سدره یعنی باغ و طاوسان * ملك از کبوتر خانهای کعبهٔ قدر ترا * دنیایه کلمزدن اول جنتده خرامان اولوب حضرت آدم علیه السلام ایله جنتدن چقدیغی منقولدر نکته عربیده لفظ داود فارسیده لفظ طاوس ایکی واو ایله ام قنور بر واو ایله یازیلور فاحفظ

* پیشکش معناسی اولمش ترجمان *

پیشکش * ایکی معناده اصطلاحدر اول ایکی لغتی بربندن بربنه نقل ایدن کمسنه معناسنه اکا فارسیده و عربیده * ترجمان * دیرلر ثانی معروف سلاطینه وریلان هدیه معناسنه بو معنایه دخی فارسیده و عربیده ترجمان دیرلرهانی بیت

پی توره زانو زانش کشید * که در پیش خان زجانش کشید * معنای ترکیبسی
اوك چكيجی دیمکدر چونکه پیش اوك دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت اولده
کچدی کش وصف ترکیبی اوله رق اون یدنجی قطعه نك یدنجی بیتنده کچدی
نکته بو ایکی معنا اعتبار یله بین التفسیر والمفسر تعاکس جائزدر لکن سوق نظم
اول مفسر ثانی اولمغی اقتضا ایدر بونده دخی ناظم نحریر چوق حذاقت ایلدی
فلله دره * سنبل تردخی زلف دلبران *
معنای ترکیبسی یاش سنبل دیمکدر چونکه * سنبل * معروف شکوفه در
تفصیلی اواسط دیباجه شرحنده کچدی تر یاش دیو اللی برنجی قطعه نك بیت
اولنده کچدی * قوتی وار زور دار دد رجکر *
معنای ترکیبسی جکرده قوت طوتر دیمکدر چونکه * زور * قوت دیو
یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی * دارد * مضارع عدم مصدری
اون یدنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی * در * ادات ظرف دیو ادوات
مرکبه ده کچدی * جکر * ترکیده دخی مستعملدر عربیده کبد دیرلر ترکیده
بو اصطلاح محلنه یورکا و دیو تعبیر ایدرلر بعض نسخه ده آب دارد واقع
اولمشدر معنای ترکیبسی جکرده صو طوتر دیمکدر
* یعنی عفو ایله دیمکدر درگذر *
معنای ترکیبی کچ دیمکدر چونکه * در * ادات تحسیندر کما سبق فی الادوات
گذر امر حاضردر تنکیر ماضیسی بو مثنوینك یکرمی دردنجی بیتنده کچدی
* ترك ناموس ایتمه آب رو مریز *
کمال خجندی بیت چند ریزد دیده ما آب رو * نیست آبروی مردم آب جو
معنای ترکیبسی یوز صویی دوکه دیمکدر چونکه * آب * معروف * رو *
یوز دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * مریز * نهی حاضردر
اولندکی میم مفتوحه ادات نهیدر امر حاضری یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت
ثانیسنده کچدی * مرحمت ایله دیمك ریزی بریز *
حکیم خاقانی بیت ای فیض رحمت تو روان عاصیان را * ریزی بریزی
بر دل خاقانی از صفا * معنای ترکیبسی دوکرسك دوك دیمکدر چونکه
ریزی * مضارع مفرد مخاطبدر فارسیده استفهام چوق کره مقدر اولور
تفسیردر مفسری * بر او نسنه تلف اولسه اگر *
مصراع ثانیدر * دینلور دیگر نمی بند دگر *

شیخ

شیخ عبد الله انصاری بیت هر که جز موی میان او خیالی بسته است
در میان عاشقان دیگر نمی بندد کمر * معنای ترکیبسی بردخی قوشاق باغلماز
دیمکدر * چونکه دیگر بردخی دیو اللی یدنجی قطعه نك عنوانی شرحنده
کچدی نون مفتوحه ادات نفیدر * می * ادات حالدر کما سبق فی الادوات
بند * مضارعدر ماضیسی بندید قطعه تاسعه نك بیت سادسنده کچدی
کمر * قوشاق دیو قرق سکزنجی قطعه نك اون سکزنجی بیتنده کچدی
مفسردر تفسیری * گر دینورسه طشت از بامش فتاد *
مصراع ثانیدر * سری فاش اولدی دیمك اولور مراد *
هلالی بیت طشت شهزاده چون ز بام افتاد * آن صدا در میان عام افتاد
معنای ترکیبسی طشتی طامدن دوشدی دیمکدر چونکه * طشت عربیدر
فارسیده دخی مستعملدر تشت معناسنه یعنی باقردن معمول یوك لکن
که اکثر آنده خاتونلر ثواب یقارلر معروفدر * ز * بمعنی من کما سبق
فی الادوات * بام * طام دیو قرق دردنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده
کچدی شین معجمه ضمیر غائبدر کما سبق * فتاد * ماضی در اصلی افتاد
ایدی تنکیر مصدری قرق بشنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی
تفسیردر مفسری * ایشیدلسه سری کیم مکتوم ایدی *
مصراع ثانیدر * بخیداش بر روی کار افتاده دی *
معنای ترکیبسی انك نکنده سی ایش یوزینه دوشدی دیمکدر چونکه بخیه
نکنده دیو قرق یدنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی * اش ضمیر غائبدر
بر * بمعنی علی کما سبق فی الادوات * روی * قد سبق آنفا * کار * ایش
دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی * افتاده * دوشکن
دیو قطعه ثالثه نك بیت سادسنده کچدی
کما سبق تفسیردر مفسری * گوردرن بولسز ایشن خلقه همان *
مصراع ثانیدر * مار میگیرد بدست دیگران *
نظامی بیت چو از دست تو ناید هیچ کاری * بدست دیگران میگیر ماری
بو عباره ایکی وجهله استعمال اولنور اول معنای مذکوردر ترکیده انك
مقابلنده ایلانی آخره طوتدیر رکه زینه کندو بقردیرلر ثانی ایل الیله ایلان
طوتر یعنی ایشنی کندو الیله گوررآخره اناترز دیمك بو تقدیرجه اضداد
اصطلاحاتدن اولور وعلی کلا التقدیرین معنای ترکیبسی ایلان طوتار

غیریلرالیله دیمکـدر چونکه * مار * ایلان دیو یکرمی برنجی قطعه نك
بیت سابعنده کچدی * می ادات حالدر * کیرد * مضارعدر ماضیسی
وصف ترکیبی اوله رق طقوزنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی * دست
ال دیو یکرمی بدنجی قطعـه نك بیت رابعنده کچـدی اوّلنده کی باء
موحـده ادات تعدیه در * دیکران * جمع دیکردر قد سبق آنفـا

* کیرلو مفسد اولدی کوته آستین *

معنای ترکیبیسی یکی قصه دیمکدر چونکه * کوته * قصه دیو بو مثنوینك
یکرمی اوچنجی بیتنك شرحنده کچدی * آستین * یك دیو قرق بدنجی قطعه نك
بیت ثانیسنده کچدی

*عیب فاحش باز کونه پوستین *

معنـای ترکیبیسی ترسنه دونمش کورك دیمکدر چونکه باز * کونه ترسنه دونمش
دیو قرق طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی * پوستین * کورك دیو
قرق بدنجی قطـعه نك بیت ثانیسنده کچـدی

* کیجه کوندز جبهٔ خورشـید وماه *

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی آی وکون جبه سی دیمکدر چونکه * جبه
معروف * خورشید * کون * ماه * آی دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اوّلنده
کچدی

* شخص مشؤمه دینور زاغ سـیاه *

معنـای ترکیبیسی قاره قارغه دیمکدر چونکه * سیاه * معروف * زاغ قارغه
دیو اوتوز سکزنجی قطعه نك اوّلنده کچدی زیرا قاره قارغه ایله تشأم اولنمق
بین الاعراب دخی جاری ایدوکی نیجه امثال عربدن منفهمدر

* کزلو معنـایه دینورمش در لباس *

بابافغـانی بیت کند قتل محبان درلباس آن ترك می ترسم * کز ین خونهای
پنهـان دامنش پرخون شود روزی * معنـای ترکیبیسی لباسده دیمکدر
چونکه * در * بمعنی فی کما سبق فی الادوات المرکبهٔ * لبـاس * معروف

* هم منجم آ دیدر اختر شـناس *

چونکه * اختر * یلدز دیو قطعهٔ خامسه نك بیت اوّلنده کچدی * شـناس
امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر مصدری اون بشنجی قطعه نك بیت
ثالثنده کچدی

* حوض ماهی آسمانده برج حوت *

معنـای ترکیبیسی بالق حوضی دیمکدر چونکه حوض معروف * ماهی
بالق دیو قطعهٔ رابعه نك سکزنجی بیتنده کچدی * برج حوت * عربیـدر

ارباب اصطلاح میانـنده شیوعی حسبیله تفسـیر قلندی

* هم دخی دم درکشید ایتدی سکوت *

معنـای ترکیبیسی نفس چکدی دیمکدر چونکه * دم * نفس دیو یکرمی
طقوزنجی قطـعه نك ایکنجی بیتنده کچدی * در * ادات تحسیندر کما سبق
فی الادوات المرکبهٔ * کشید * چکدی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت خامسنده
کچدی

* ناتوان بین دشمن ودخی حسود *

ناتوان بین * ایکی معنـایه در اوّل بمعنی دشمن ثانی بمعنی حسود وبدخواه
هاتفی بیت زمن ناتوان بین بود درحجاب * چوشبپرکه کوری کشد آفتاب
اصلنده * ضعیف کوریجی دیمکدر چونکه ناتوان ضعیف دیو قطـعهٔ
سابعه نك بیت رابعنده کچـدی بین وصف ترکیبی اولدیغی حالده
اون یدنجی قطـعه نك بیت اوّلنده کچـدی

* یك فقـیره دیدیلر کیسه کبود *

معنای ترکیبیسی کوك کیسه لو دیمکدر چونکه * کبود * کوك دیو قرق برنجی
قطـعه نك بیت خامسنده کچدی * کیسه * معروف طولو اولسون بوش
اولسون

* هم نشان فقر ایمش انکشت نیل *

شیخ سـعدی بیت یامرو بایار ازرق پیرهن * یابکش درخانمان انکشت نیل
معنـای ترکیبیسی چوید پارمق دیمکدر چونکه * انکشت * پارمق دیو
یکرمی بدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی * نیل * چوید که انکله بویه
ایدرلر همدخی نهر مصر معناسـنده کلور هم دخی نیل مصردن کورینن
عـلامت خط اوله رق دست یعنی الدرکه قصـه سی مشهوردر اول الده
اولان پارمق معناسـنه دخی احسـندر

* شول کران جان وکران سایه ثقیل *

کران جان وکران سایه * بو ایکی لفظدن هر بری ثقیل وکاهل معناسـنه
اصطلاح اولمشلردر ترکیده بو معناده جانی آغر وکولکه سی آغر بدکاری کبی
لکن ترکیده کولکه سی آغر دیو مهیب ووقور آدمه دیرلر معنای ترکیبلری دخی
بو یله در چونکه کران آغر دیو قرق التنجی قطـعه نك بیت حادی عشرنده
کچدی * جان * معلوم * سایه * کولکه دیو قرق دردنجی قطعه نك ایکنجی
بیتنده کچدی

* اولدی خسپوشی نفاقیـله ربا *

کذا فی الخجمع معنـای ترکیبیسی چورچوب اورتوجیلکی دیمکدر چونکه

خس * چورچوب دیو یکرمی طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی
بوش * وصف ترکیبی اولدیغی حالده اتوز برنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده
کچدی آخرنده کی یاء تحتیه مصدریه در

* آب زیرکاه مکر ناسزا *

آب زیرکاه * بمعنی حیلهٔ ناسزا معنای ترکیبیسی صمان التی صویی دیمکدر
چونکه آب معروف زیرآلت دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده
کچدی کاه صمان دیواللی برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی بو معنای ترکیبی
ترکیده دخی مثل مشهوردر که صمان التندن صو یورودر دیرلر

* عهدنی بوزن کشی زنهار خوار *

نظامی بیت ولیکن بود صحبت زینهاری * نکردند وفاز ینهار
خواری * معنای ترکیبیسی عهد ییجی دیمکدر چونکه
زنهار * عهد دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی
خوار * خاء معجمه نك بین الفتح والکسر اماله سی ورا ایله بمعنی خورنده

* هم سیاه کاسه لئیم نابکار *

سیاه کاسه * بمعنی لئیم وخسیس ونابکار خواجه حافظ بیت بروازخانه
کردون بدرونان مطلب * کین سیاه کاسه در آخر بکشد مهمان را * ترکیبی
دخی تاره چناقلو دیو بو معناده ضرب مثلدر همدخی سیه کاسه بر قوم ایمش که
مسافرلرینی بعد الاطعام والاکرام کیجه ایله قتل واعدام ایدوب مالارینی آورلر
ایمش دیو بعض کتبده منظوره اولمشدر * سیاه * معلوم * کاسه * چناق
دیو قطعهٔ سابعه نك بیت سابعنده کچدی * نابکار * فارسیدر لکن ترکیده
شیوعی خسیس ایله تفسیر قلندی زیرا نابکار ایکی معنایه در اول بمعنی مفسد
وصاحب فعل نامقبول ثانی بمعنی آواره و بطال کذا فی فرهنك شعوری

* دست و پا زدایندی سعی واهتمام *

کاتبی بیت برای کشتن خود دست و پا زدم بسیار * ولی بکوشش خود سرخ
روی نتوان شد * معنای ترکیبیسی ال وایاق اوردی دیمکدر چونکه
دست * ال دیو * پا * ایاق دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی
زد * اوردی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت خامسنده کچدی

* پرشده پیمانه ش عمری تمام *

معنای ترکیبیسی انك قدحی طولو اولمش دیمکدر چونکه * پر * طولو دیو قرقنجی

قطعه نك بیت اولنده کچدی * شده * اسم مفعولدر مصدری فرق بشنجی
قطعه نك بیت سادسنده کچدی * پیمانه * قدح دیو اللی التنجی قطعه نك
بیت سابعنده کچدی * اش * ضمیر غائبدر * کما سبق فی الادوات

* حبس اولدی کربه در زندان سرا *

کربه در زندان سرا * غایت بخلدن کنایه در کدیی حفظ ممکن دکل ایکن زندانده
حبس ایدر دیمکدر کذا فی مؤید الفضلا چونکه * کربه * کاف فارسیه نك ضمی
ورانك سکونی وباء موحده نك فتحی وهاء رسمیه ایله ترکیده کدی وچتك وعربیده
هره وسنور وقیم وقط دیرلر * در * بمعنی کما سبق فی الادوات المرکبة * زندان
معروف حبس خانه * سرا * اودیو قطعهٔ ثالثه نك بیت سابعی شرحنده کچدی

* بو زه کولیجی ایمش کندم نما *

معنای ترکیبیسی بغدای کوسترنجی دیمکدر چونکه * کندم * بغدای
دیو قطعهٔ عاشره نك بیت تاسعنده کچدی * نما * وصف ترکیبی اولدیغی
حالده اوتوز سکزنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

* کز اوحیله کربه در انبان ایمش *

حکیم انوری بیت طمع کو کربه در انبان فروشد * که بخل امروز باسك
درجوالست * معنای ترکیبیسی کدی طغرجقده دیمکدر چونکه * کربه *
قد سبق آنفا * در * قد سبق آنفا * انبان * همزه نك فتحی ونونك سکونی
وباء موحدهٔ ممدوده نك فتحی ونون ثانیه ایله طغرجق که دربدن ایدرلر

* خوابکاه غول بودوران ایمش *

خوابکاه غول * بمعنی دنیا کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی غول یتاغی دیمکدر
چونکه * خواب او یقودیو قطعهٔ خامسه نك ایکنجی بیتنده کچدی * کاه
ادات اسم مکاندر کما سبق فی الادوات المرکبة * غول * جندن بر طائفه در که
بیابان وصحرالرده اشکال مختلفه ایله متشکل واوب بولدن آدمی ازدروب هلاك
ایدر هم دخی قیون اغلنه ده غول دیرلر بو ایکی معنایه ترتیب اوزره شمس فخری
بیت کاه چون غول در بیابانها * کاه چون کوسفند در تن غول

* پك فنا ایله سور اد کده بو *

بو تفسیردن جزء در مفسری بو مصراعده در

* طعن ایدوب دیرلر شتر کربه دیو *

معنای ترکیبیسی دوه ایله کدی دیمکدر چونکه * شتر * دوه دیو یکرمی

طاقوزنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کچدی * کربه * کاف فارسیه‌نك ضمی ورانك سکونی وباء موحده‌نك فتحی وهاء رسمیه ایله کدی دیو آنفا کچدی بو اصطلاحك نظیری عربیده مارخص الناقة اولا الملعونة فی عنقها دیو مثل جاریدر کاه دوه برالتونه کدی بیك التونه دوه‌نك سایه سنده کدی دخی صاتلور چونکه ابو یانده کوتودخی سوزیلور

* خاك شد خور وحقیر اولدی دیمك *

معنای ترکیبسی طپراق اولدی دیمکدر چونکه * خاك * طپراق دیو یکرمی برنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کچدی * شد * اولدی دیو قطعهٔ اولی‌نك بیت سادسنده کچدی * مارشبدابی نه دیرسك انکرك *

معنای ترکیبسی دلیلك ایلانی دیمکدرچونکه * مار * ایلان دیو یکرمی برنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کچدی * شیدا * دلی دیو قرقنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کچدی آخرنده یاء تحتیه مصدریه ایچوندر

* دستکاری ایمکدر کسب وکار *

معنای ترکیبسی ال ایشی دیمکدر چونکه * دست * قدسبق آنفا کار ایش دیو یکرمی برنجی قطعه‌نك بیت سادسنده کچدی آخرندکی یاء تحتیه مصدریه در فافهم * صاغ الك آدینه دیرلر دست کار *

بونده آخرنده یاء تحتیه سزدر اولکی کبی دکلدر بوندن بشقه مصنع وموزون نسنه یه ده دستکار دیرلر

* یان ویروب صاوماغه چب دادن دینور *

چب * جیم فارسیه‌نك فتحی وباء موحده ایله مطلق یان معناسنه عموما وصول یان معناسنه خصوصا مقابلی راست لفظیدر میر نظمی بیت نه فهمد زیراز بالاست هرکز * ندانسته چپش ازراست هرکز * دادن * ویرمك معناسنه مصدردر ماضیسی یکرمی برنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کچدی

* قوجه غمازه ناخن زن دینور *

قاضی نور اصفهانی بیت چو اوسوارشود ماه نوزند ناخن * که درمیان دوخرشید کرده غوغایی * فی الاصل طرنق اوریجی معناسنه * چونکه ناخن * طرنق دیو یکرمی یدنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کچدی * زن وصف ترکیبی اوله رق اون بشنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کچدی

* هم چب انداز اولکه ایشی ترس اوله *

چونکه

چونکه * چب * صول دیو آنفا کچدی * انداز * وصف ترکیبی اوله رق یکرمی التنجی قطعه‌نك سکزنجی بیتنده کچدی چب انداز دخی فرهنکده بوقدر * راه خوابیده دینور ایشه سلك یوله *

معنای ترکیبسی اویومش یول یاخود اویونمش یول دیمکدر چونکه * راه * یول دیو اوتوز سکزنجی قطعه‌نك سکزنجی بیتنده کچدی * خوابیده اسم مفعولدر اسم فاعلی قطعهٔ خامسه‌نك بیت ثالثنده کچدی

* رخت بسته ایلمش عزم سفر *

چونکه * رخت * بش معنایه در اول اسباب وتجملات ثانی خانه معناسنه ثانی یعنی اسب وفرس ثالث یعنی غم وغصه رابع راست ودرست خامس یعنی طعام * بسته * بغلنمش دیو اون یدنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کچدی

* خیمه زد دیرلر مقیم اولسه اکر *

وحشی یزدی بیت خیمه ساز ازغیر دل وزخود تهی شو چون حباب کز سبکروحی تواند خیمه زد برروی آب * معنای ترکیبسی خیمه اوردی دیمکدر یعنی خیمه قوردی معناسنه چونکه * خیمه * معلوم زد * اوردی دیو قطعهٔ تاسعه‌نك بیت خامسنده کچدی

* آچدی سرین عود در مجمر نهاد *

معنای ترکیبسی بخوردانه عود قودی دیمکدر چونکه * عود * بیانی اللی یدنجی قطعه‌نك بیت اولنده کچدی * در * یعنی فی کما سبق فی الادوات مجمر * عربیدر بخوردان معناسنه فارسیده دخی شایعدر * نهاد ماضی در جمع مضارعی اون یدنجی قطعه‌نك بیت اخیرنده کچدی

* آشکار اولدی دیمکدر روی داد *

معنای ترکیبسی یوز وردی دیمکدر چونکه روی * یوز دیو یکرمی یدنجی قطعه‌نك بیت اولنده کچدی * داد * وردی دیو یکرمی برنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کچدی * کز او سوز مفهومی اولمش زیرلب *

معنای ترکیبسی دوداق التی دیمکدر چونکه * زیر * الت دیو یکرمی برنجی قطعه‌نك بیت خامسی شرحنده کچدی * لب * دوداق دیو یکرمی یدنجی قطعه‌نك ایکنجی بیتنده کچدی

* بردلم اتمك ابی چکمه تعب *

ابی * بردلم معناسنه اتمك اولسون قاون وقربوز وغیری اولسون امیرخسرو

بيت اى قرص آفتاب كه دورى ز چشم ما * ما را لبى ببخش كه خسرو گداى
نيست * معناى لغويسى بر دوداق ديمكدر چونكه ياء تحتيه وحدت ايچوندر
فاما كه ناظم نحريرك اتمكه تخصيص ايتديكى چكمه تعيين تمهيد ايچوندر

مقصدى لطافتدر * دى سماطك آدينه خوان دراز *

معناى تركيبسى اوزن سفره ديمكدر چونكه * خوان * خاء معجمه نك بين الفتح
والضم اماله سى وواو مجهول والف ايله سفره معناسنه وهرنسنه كه ايچنده
طعام اراسته اولمش اوله صحاحده مائده ايله خوان اراسنده فرق ايچنده طعام
اولورسه مائده ديرلر اولمازسه خوان ديرلر لكن عربيده خانك كسرى وواوك
تلفظيله استعمال اولنور * دراز * اوزن ديو يكرمى التنجى قطعه نك بيت

خامسنده كچدى * پك ملوث اكل ايدن شطرنج باز *

اصلنده شطرنج اوينايجى ديمكدر چونكه شطرنج معروف * باز *
وصف تركيبى اوله رق يكرمى التنجى قطعه نك اوچنجى بيتنده كچدى

* ابله وا حمق اولاندر خيره سر *

معناى تركيبسى باشى شاشمش ديمكدر چونكه * خيره * يانى بو مثنوينك اللى
دردنجى بيتى شرحنده كچدى سر باش ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت اولنده

كچدى * هرا يشن خوش فهم ايدندر ديده ور *

ابو المعانى بيت گر خرد دارى تماشا كن برين صنع شريف * هر كه باشد ديده ور
بيندهم آثار لطف * اصلنده اسم منسوبدر چونكه * ديده * كوز ديو قرق
بشنجى قطعه نك بيت عاشرنده كچدى * ور * ادات نسبتدر كما سبق فى الادوات

المركبة * دى تواضع ايدنجى يه سرفكن *

چونكه * سر * قد سبق آنفا * فكن * فانك كسريله امر حاضر ياخود
اسم فاعل مخففدر اصلى افكن ايدى مصدرى قرق بشنجى قطعه نك سكزنجى
بيتنده كچدى سرفكن فرهنكده بو قدر وكذا دلشكن وكذا خوان دراز وكذا
شطرنج باز اشبو لفظلر غالبا ناظم نحريرك ديباجه ده وعد بيورديغى
اوزره مجدده تصحيح ايلدكلريدر

* آدمى تكدير ايدندر دلشكن *

وصف تركيبيدر چونكه دل كوكل ديو اون يدنجى قطعه نك بيت ثالثنده
كچدى * شكن * امر حاضر ياخود اسم فاعل مخففدر تكم ماضيسى
قطعهٔ تاسعه نك بيت خامسنده كچدى

* مدعى وخصم دامنكير ايمش *

اصلنده اتك طوتيجى ديمكدر چونكه دامن * اتك ديو قرق يدنجى قطعه نك
ايكنجى بيتنده كچدى * كير * وصف تركيبى اوله رق قطعهٔ تاسعه نك بيت

سادسنده كچدى * خاطرى قالمش اولان دلكير ايمش *

خواجه سلمان بيت نيست سودى سر زلف توكار همه كس كان طريقست
خم اندر خم دلكير ودراز * معناى تركيبسى ظاهردر

مفسردر تفسيرى * دار داودر زبردا مانش چراغ *

مصرع ثانيدر * شاهدى حاضر درايله سن فراغ *

معناى تركيبسى اتكى التنده اوچراغ طوتر ديمكدر چونكه * دارد * مضارعدر
تكلم مصدرى اون يدنجى قطعه نك بيت سادسنده كچدى او ضمير غائبدر * در
ادات ظرف ديو ادات مركبه ده كچدى * زير * آلت ديو يكرمى برنجى قطعه نك
بيت خامسى شرحنده كچدى دامن اتك ديو قرق يدنجى قطعه نك بيت ثانيسنده
كچدى * ش ضمير متصل غائبدر ديو ادوات بسيطه ده كچدى * چراغ

معروف * شخص مصروعه دينورمش سايه دار *

مير خسرو بيت سايه دارم هر شب از سوداى زلفش چون كنم * چند گرد خود
كهى سحر وكهى افسون كنم * معناى تركيبسى كولكه طوتيجى ديمكدر
چونكه سايه * كولكه ديو قرق دردنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى * دار
وصف تركيبى اوله رق اون يدنجى قطعه نك بيت ثالثنده كچدى

* نعل در آتش اولاندر بى قرار *

تركيده دخى معناى تركيبسى ضرب مثل ايدوب نالى قزقن ديرلر فاحفظ

* اولمش ابروزن اشارت ايديجى *

اصلنده قاش اوريجى ديمكدر تركيده قاش آتيجى معناسنه چونكه ابرو
قاش ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى * زن وصف تركيبى
اوله رق اون بشنجى قطعه نك بيت خامسنده كچدى

* كرم ران آتن سوروب پك كيديجى *

چونكه * كرم * حار ديو يكرمى التنجى قطعه نك بيت اخيرى شرحنده كچدى
ران * وصف تركيبى اوله رق قرق التنجى قطعه نك بيت خامسنده كچدى

* ترك دنيا ايلين خانه فروش *

چونكه * خانه * اوديو اوچنجى قطعه نك بيت تاسعنده كچدى فروش امر

حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر نتکم نهی حاضری اوتوزبرنجی قطعه نك
بیت اخیرنده کچدی *بی عیال وسرسری خانه بدوش*
وحشیٔ یزدی بیت مامردمان خانه بدوشیم وخوش بشیم * نی زان کروه خانه
نکهدار عالمیم * ترکیده دخی بومقامده اوی اوموزنده دیرلر چونکه * خانه
آنفا کچدی * دوش * اوموز دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی
اوّلنده کی باءِ موحده صله در کما سبق فی الادوات البسیطة

بی سبب مغرور اولاندر بادسر

ترکیده دخی مغروره باشی یللی دیرلر چونکه * اديل ديو يكرمی ایکنجی قطعه نك
سکزنجی بیتنده کچدی سر باش دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت اوّلنده
کچدی *پك رذیل آدم کس زن کون خر*
کون خر یعنی رذیل واحمق ارکك اولسون عورت اولسون معنای ترکیبیسی
اشك دبری دیمکدر چونکه * کون * دبر دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت
خامسنده کچدی * خر * اشك دیو یکرمنجی قطعه نك بیت اوّلنده کچدی وکس
زن عورت فرجی دیمکدر انکدخی فرضا رذیل آدم معناسنه استعمالی واراِمش
لکن ناظم تحریر زندوست نهاد اولدیغی جمله اشعارندن دخی معلوم
ایکن کس زانده معنای رذالتی نیجه تجویز ایتمشدر دیو تعجب اولنمازمی

دستخر کرسو کیجی بدسوزلودر

چونکه * دستخر * ایکی معنایه در اول دشنام ونفرین معناسنه ثانی اشك لی
دیمکدر چونکه دست ال دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی
کر ادات اسم فاعلدر کما سبق فی الادوات المرکبة لکن بعض نسخده کر
موضعنه واو ایله کو واقع اولمشدر لکن ینه معنایه خلل کلمز چونکه کو
وصف ترکیبی اولدیغی قطعهٔ اولی نك بیت خامسنده کچدی

سرکه ابرواولکه اکشی یوزلودر

معنای ترکیبیسی قاشی سرکه لو دیمکدر چونکه سرکه معروف عربیده
خل کبی ابرو قاش دیو آنفا کچدی *ابله واحمق اولاندر گاوریش*
خاقانی بیت کی عجب کر گاوریش زرکر کوساله ساز * طبع صاحب کف
بیضا برنتابد پیش ازین * معنای ترکیبیسی صغر صقاللو دیمکدر چونکه
گاو * صغر دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی ریش * صقال
دیو الّلی اوچنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی

بی سبب عذر و بهانه خشك ریش

انوری بیت خشك ریشت کر کند فلك یمذیر * تابرد خشك وترز حوت وحمل
معنای ترکیبیسی قوری یاره دیمکدر چونکه * خشك * قوری دیو اللی برنجی
قطعه نك بیت اوّلنده کچدی * ریش * یاره دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت
سابعنده کچدی *سبزپای وشوم پی مذموم اولان*
مثال * سبزپای * میرخسرو بیت چوسرسبزهٔ خواجه باشد بجای
چه اندیشد ازدشمن سبزپای * معنای ترکیبیسی یشل اياق دیمکدر
چونکه یشل باشده مقبول اولور اياقده اولنجه محلنك غیرنده اولمغله مذموم
اولور فافهم چونکه * سبز * یشل دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده
کچدی * پای * اياق دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی مثال
شوم پی خواجه سلمان بیت کوصفدری که وغا خصم شوم پی * می جست
همچو تیرزشست کمان او * معنای ترکیبیسی شوم ایز دیمکدر چونکه شوم
معروف پی ایز دیو قرق سکزنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

نامبارك مقدمی مشئوم اولان

احتمالکه بومصراع مصراع اولی ایضاح ایچون اوله یاخود نامبارك مفسر
اولوب مقدمی مشئوم تفسیراوله انجق مصراع اولی تفسیراولدیغی اظهردر

دیندی بدپرتو اکا کیم بختی زشت

بدپرتو * یعنی طالع شوم و بخت زشت معنای ترکیبیسی کتو شعاعلو دیمکدر
چونکه بد * کتو وفساد دیو اوتوز بشنجی قطعه نك بیت اوّلنده کچدی * پرتو
شعاع دیو اوتوز التنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی * بخت زشت * تفسیردر
چرکین بختلو معناسنه چونکه زشت چرکین دیو قطعهٔ عاشره نك بیت ثانیسنده
کچدی *هم تکبر ایلیان کردون سرشت*
معنای ترکیبیسی کوك طبیعتلو دیمکدر چونکه * کردون کوك دیو
قرق طقوزنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی * سرشت * طبیعت
دیو قطعهٔ عاشره نك بیت خامسنده کچدی

شولکه مضحك اوله رسوای وملوم تفسیردر مفسری
مصراع ثانیده کلور *دربجم بازیچهٔ زنکی وروم*
کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی روم وزنکك اویونجغی دیمکدر چونکه
بازیچه * اویونجق دیو قرقنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی * زنکی

بکرمی سکزنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی روم معروف مملکتدر

* قاضیء کیرنك اوکیم خوشکوی اوله *

قاضیء کیرنك * کاف فارسیه نك فتحی ویاء تحتیه نك سکونی ورانك فتحی ونونك سکونی وکاف فارسیه ایله برقصبه اسمیدر * خوشکوی * خوب سو یلیجی دیمکدر چونکه خوش خوب دیو قطعهء رابعه نك بیت رابعی شرحنده کچدی کوی وصف ترکیبی اوله رق قطعهء اولی نك بیت خامسنده کچدی حاصلی یعنی لطیفه کوی ظهیر فاریابی بیت برات بخشش تو بر وجود عامل مرو * معاش دشمنت ازنقد قاضیء کیرنك * اصلنده قاضیء کیرنك نصرالدین خواجه کبی بر بذله کوی اوغوز آدم ایمش لساندن بعض لطیفه واغوزانه سوزلر نقل ایدرلر کذا فی شرفنامه بو یله اولجه مصراع ثانی تتمهء تفسیر اولور

* خواجه نصرالدین کبی دلجوی اوله *

دلجوی * پك مقبول دیو یکرمی بشنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* عارسز جراره دیرلر جسته کیر *

معنای ترکیبیسی دیلك طونیجی دیمکدر چونکه * جسته * جیمك ضمیله جستن لفظندن اسم مفعول صیغه سی اوزره اسم مصدر در امر حاضری یکرمی دردنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی * کیر * وصف ترکیبی اوله رق قطعهء تاسعه نك بیت سادسنده کچدی

* هم میانکیر اوله بی عار وحقیر *

میانکیر * کوشه باشلرنده بکلیوب خلق عالمدن جر وسؤال ایدن بی عار وحقیر آدمه دیرلر لکن کثرت استعمال ایله مطلق جراره علم اولمشدر کاتبی بیت کر میانکیر کیرمت عیبم مکن * پیش میانکیری عجب نبود ز درویش * معنای ترکیبیسی بیل طونیجی دیمکدر چونکه * میان * بیل دیو قرق سکزنجی قطعه نك اون سکزنجی بیتنده کچدی * کیر * آنفا کچدی

* شوخ چشم اول یوزی آچق بی حیا *

خواجه حافظ بیت کرچه کرد آلود فقرم شرم باد از همتم * شوخ چشم کر نظر در چشمهء حیوان کنم * معنای ترکیبیسی چرك کوزلو دیمکدر چونکه شوخ خوب معناسنه کلدیکی کبی چرك معناسنه ده کلور اضداددندر چشم * کوز دیو یکرمی یدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* زور ایله آلان دلنجی خرکدا *

شیخ

شیخ نظامی بیت باوه طبعان خرکدایی را * چه عجب بخل میکنند مردم معنای ترکیبیسی اشك دلنجی دیمکدر چونکه * خر * اشك دیو یکرمنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * کدا * دلنجی دیو قطعهء ثالثه نك سکزنجی بیتنده کچدی

* چاوشك ادی سیه پوش اولدی هم *

معنای ترکیبیسی قاره کیجی دیمکدر چونکه * سیه * قاره دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی * پوش * وصف ترکیبی اوله رق اوتوز برنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی تنبیه چاوشان قدیم الایامده مهابت ایچون سیاه کیرلردی صکره علم اولدی

* محضر قاضی یه ده اولمش علم *

بونلر دخی علمدر کدلك سیاه کیدکلری اجلدن

* قول دیمك مفهومیده حلقه بکوش *

کمال خجندی بیت زائر کعبه را بکو حلقه بکوش این درم * کوش که میکنند کر ذکر حجاز میکنی * معنای ترکیبیسی قولقده حلقه دیمکدر چونکه حلقه بو مقامده مجازا کوپه دیمکدر چونکه هرنه که اورته سی بوش ودکرمی اوله اکا حلقه دیرلر اصلی عربیدر فارسیده دخی مستعملدر * کوش * قواق دیو اوتوز برنجی قطعه نك اوجنجی بیتنده کچدی

* هم کوله معنامی اولمش سفته کوش *

ابوالمعانی بیت از مهد سفته کوش تو بودم بمین عشق * اکنون بفرد ردو غمت نامور شدم معنای ترکیبیسی دلنمش قواق دیمکدر چونکه * سفته * دلنمش دیو اللی بشنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی * کوش * آنفا کچدی

* قاپو یولداشیله اقران همکنان *

لغوی معناسی معلومدر واصطلاحیسی ظاهردر

* جمله سینك سوزی بردر یك زبان *

چونکه * یك * بر دیو اون طقوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * زبان * دل دیو یکرمی یدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

* اولدی خدمتکارك آدی پیشکار *

هم دخی این شهر ومملکت معناسنه وشاکرد وتلمیذ معناسنه ومعین وناصر معناسنده کلور معنای ترکیبیسی اوك ایشلو دیمکدر چونکه * پیش * اوك دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * کار * ایش دیو

بكرمى برنجى قطعه نك بيت سادسنده كچدى

* هم كر بسته دخى خدمتكدار *

نثارى بيت فلك زخيل كر بسته هاى اوست كه بندد * زشكل قوس قزح برميان خويش مناطق * معناى تركيبيسى بغلنمش قوشق ديمكدر چونكه كر * قوشاق ديو قرق سكزنجى قطعه نك اون سكزنجى بيتنده كچدى بسته * بغلنمش ديو اون بدنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى

* حاضر اولمشده طور رجان برميان *

كذا فى شرفنامه معناى تركيبيسى جان بيل اوزرنده ديمكدر چونكه * جان معروف * بر * بمعنى على كما سبق فى الادوات المركبة * ميان * آنفا كچدى

* او صانوب بيزار اولان آمد بجان *

شاهى بيت ناله ام راه كلو بسته بحدى كه نفس * تا برون مى رود ازسينه بجان مى آيد * معناى تركيبيسى جانه كلدى ديمكدر چونكه * آمد * كلدى ديو طقوزنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى * جان * معروف باء موحده تعديه ايچوندر كما سبق فى الادوات

* ايلر وچكدى ديمكدر بركشيد *

معناى تركيبيسى كوكس چكدى ديمكدر چونكه * بر * كوكس ديو اوتوز برنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى * كشيد * چكدى ديو قطعه تاسعه نك بيت خامسنده كچدى ياخود بر على معناسنه اوله رق افاده علو ايله يوقارى چكدى ديمك دخى محتملدر فافهم

* اكلدى مفهومى اولمش بررسيد *

كمال اسماعيل بيت بيمارى من بچشم خود برين * اشكفتهء تيرزلفت بررس معناى تركيبيسى كوكس ايردى ديمكدر چونكه * بر * آنفا كچدى * رسيد ايرشدى ديو قطعهء تاسعه نك بيت سابعنده كچدى

* حاضر اولور آستين برمى زند *

تركيبده دخى بو مقامده يكارين صغادى ديرلر چونكه * آستين * يك ديو قرق بدنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى * بر * كوكس معناسنه كلديكى كبى يوقرو معناسنه ده كلور * مى * ادات حالدر كما سبق فى الادوات المركبة زند * مضارع مفرد در جمع غائى اون بدنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى عاشقى بيت بكار آوران آستين برزنند كزآن كز زياده برين برزنند

* هم اكا لائق ديمك اورارسيد *

خواجه سلمان بيت مرا رسد كه توام توبه داده كفتن * شنيدم آيت توبوا الى الله ازلب حور * معناى تركيبيسى اكا ايردى ديمكدر چونكه اورا اكا ديو قرق سكزنجى قطعه نك اوچنجى بيتنده كچدى * رسد * مضارع در ماضيسى آنفا كچدى

* ايچه فكر ايدنجى اشتر بين ايمش *

شاعر بيت غافل شدى زحالم با آنكه شتر بينى * عاجز شدم زدستت با انكه ذوفنونم * تركيبده بونك مقامنده قوزغون فكرلو ديرلر معناى تركيبيسى دوه كوريجى ديمكدر چونكه * اشتر * دوه ديو طقوزنجى قطعه نك بيت خامسنده كچدى * بين * وصف تركيبى اوله رق اون يدنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى معناى اصطلاحى يه مناسبت دوه ده حدت بصر بلكه شائبهء بصيرت دركاردر فافهم

* دخى اشتر خوى صاحب كين ايمش *

اثير الدين اخسيكتى بيت درمرتبه ها كفت كمال تونباشد * كردون شتر خوى كه كوزهان قرآرد * معناى تركيبيسى دوه طبيعتلو ديمكدر چونكه * اشتر * آنفا كچدى * خوى * طبيعت ديو اللى يدنجى قطعه نك بيت سابعنده كچدى چونكه دوه خويلو ديمك غايت كينلو ديمك اولسيدندر كه بحكمة الله تعالى دوه طاراديغى آدمه كيننى اظهار ايتمبوب نيجه زمان كتم ايتدكدنصكره انتهاز فرصت ايتدكده باشنه چوكوب هلاك ايلديكى بالدفعات مشاهده اولنمشدر

* قاپوجيلر كتخداسى ميربار *

معناى تركيبيسى اذن ورخصت وديوان بكى ديمكدر چونكه * بار * اذن ورخصت وديوان شاهان ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت اولى شرحنده كچدى * مير * بك معناسنه امير لفظندن مختصردر بوتقديرجه فرهنك شعوريده ميربار قپوجى باشى ديو وبعض فرهنكلرده چاوش باشى ديو تفسير ايلديكنك دخى وجهى ظاهردر * كتخدا * فصيح اولان كدخدا در دال ايله فاما كه عوام دال اولى بدانه تاء فوقيه اوقيوب تحريف ايلديلر

* اسكيدر چوق ايش بيلور كهنه سوار *

معناى تركيبيسى اسكى بنمش يعنى اسكى آتلى ديمكدر * كهنه * كافك ضمى وهانك سكونى ونونك فتحى وهاء رسميه ايله اسكى معناسنه عربيده عتيق كبى سوار * بنمش ديو قرق برنجى قطعه نك بيت ثانى عشرنده كچدى

❊ طبل پنهان می زندینه مأل ❊

اشبو مصراع مفسردر تعبیری مصراع ثانیدر

* شول ایشی صاقلرکه ستر ایتمك محال *

خواجه سلمان بیت عشقم ازروی طبق پردهٔ تقوی برداشت طبل پنهان چه زنم طشت من از بام افتاد * معنای ترکیبیسی طاولی کیزلو اورر دیمکدر چونکه طبل معروف عربیدر جمعی طبول کلور جامیٔ آمدی بیت حمد لله عزه شهر تمه غالبدر صوتی عالی ایچی خالی دکلم همچو طبول * پنهان کیزلو دیو اللی اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * می زند بوندن یوقار و دردنجی بیتنده کچدی

* حشمت ودارانله بارنك وبوی *

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی لونله وقوقوایله دیمکدر چونکه * با * بمعنی مع کما سبق فی الادوات المرکبه * رنك * کونه دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی * بوی * ققودیو یکرمی التنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

❊ سوزی بی معنی اولاندر مرده کوی ❊

معنای ترکیبیسی اولمش نسنه سویلیجی دیمکدر چونکه * مرده اسم مفعولدر مصدری مردن لفظیدر کوی وصف ترکیبی اولدیغی حالده قطعهٔ اولینك بیت خامسنده کچدی * دبدیلرحاضرجوابه ترزبان *

عرفی بیت چون درآید همت مطلب شکایت درسؤال * ترزبانی چون نمی خشك ماندرجواب معنای ترکیبیسی یاش دللو دیمکدر چونکه تر یاش دیو اللی برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی زبان دل دیو یکرمی بدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی

فکری دقلو اولاندر خرده دان

معنای ترکیبیسی اوفق بیلیجی دیمکدر چونکه * خرد * وفق دیو یکرمی دردنجی قطعه نك بیت ثانی عشرنده کچدی لکن بو مقامده هاء رسمیه ایله در فاحفظ دان * وصف ترکیبی اوله رق قرق التنجی قطعه نك بیت تاسعنده کچدی ❊ اکادیرلرکیم زبان زرکری ❊ مفسردر

تعبیری مصراع ثانیدر * اوله مه بوده شارت سوزلری *

کذا فی فرهنك جهانکیری معنای ترکیبیسی قویمجی دیلی دیمکدر چونکه زبان * آنفا کچدی * زر * التون دیو یکرمی ایکنجی قطعه نك

بیت سابعنده کچدی کر * ادات اسم فاعلدر یاء تحتیه ادات نسبتدر کما سبق فی الادوات * زیر و بالا کوی شوالکیم خلطی چوق *

معنای ترکیبیسی اشاغی یوقرو سویلیجی دیمکدر چونکه * زیر * اشاغی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی * بالا * یوجه دیو ایکنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * کو * وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ اولینك بیت خامسنده کچدی ❊ زیر و بالا نیست شك وشبهه یوق ❊

معنای ترکیبیسی اشاغی یوقرو یوقدر دیمکدر چونکه * زیر و بالا * آنفا کچدی * نیست * یوقدر دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* کزاو سربسته معین سرزده *

سربسته * یعنی مستور ومخفی خواجه حافظ بیت رازسربستهٔ ما بین که بدستان کفتند * هرزمان بادف ونی برسر بازارد کر * معنای ترکیبیسی باشی بغلنمش دیمکدر چونکه * سر * باش دیو * بسته * بغلنمش دیو بوندن مقدملرده کچدی * سرزده * یعنی معین وظاهر خواجه سلمان بیت من سرچو قلم برخط سودای تو دارم * با آنکه من سرزده سرزدهٔ باز * معنای ترکیبیسی باش اورمش دیمکدر چونکه زده اسم مفعولدر مصدری قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی ❊ منتظردر امره فرمان بر زده *

چونکه * فرمان * پادشاه امری دیو اللی التنجی قطعه نك اوچنجی بیتنده کچدی * بر * کوکس دیو اوتوزبرنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی زده آنفا کچدی * مفسد والحق منافق زرده کوش *

شاعر بیت بروای زرده کوش وازرق پوش * شیخ وزراق وشوخ وزرق فروش معنای ترکیبیسی زرده آرایجی دیمکدر چونکه * زرده * معروف طعامدر کوش کوشیدن لفظندن امرحاضردر یاخود اسم فاعل مخففدر یاخود کوش قواق معناسنه اولوب صاری معناسنده اولمغله هاء نسبیه ایله قولاغی صارمش دیو معنای مستهزیانه دخی انسبدر بوصورتده کاف فارسیه اولور فافهم * کندوبی مدح ایلیاندر خودفروش ❊

میرنظمی بیت چو واعظ مباشید بیهوده جوش * ببالای کرسی مشو خودفروش * معنای ترکیبیسی کندین صاتیجی دیمکدر چونکه * خود * کندو دیو اوتوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی * فروش * وصف ترکیبی اوله رق بو مثنوینك یوزاون دردنجی بیتنده کچدی

* فاسق وفاجر دیمك سایه پرست *

ابو المعانی بیت نباشد درمیان عشق دستان * سرای عشق تو سایه پرستان * معنای ترکیبیسی کولکه یه طابجی دیمکدر چونکه * سایه * کولکه دیو فرق دردنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی * پرست * وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ تاسعه نك بیت عاشرنده کچدی

* شیرکیر اولدرکیم اوله نیم مست *

شیرکیر * بمعنی نیم مست یعنی کچکن اولمدق سرخوش معناسنه خواجه حافظ بیت بده تا روم برفلك شیرکیر * بهم برزنم دام این کرك پیر شیرکیر اصطلاحی جمشید برزمان خمری یساغ ایدوب صکره سراینده بوشنان ارسلانی برنیم مست طوتدقده بنه شرابه اذن ویروب انجق قارغه کوزینی اویا جق مرتبه ایچمیوب ارسلان طوته جق قدر ایچلسون دیواذن ویردیکی مفصل حکایهٔ مشهوره یه مبنیدر معنای ترکیبیسی ارسلان طوتیجی دیمکدر چونکه شیر ارسلان دیو فرق برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی کیر وصف ترکیبی اوله رق قطعهٔ ثامنه نك بیت سادسنده کچدی * نیم مست * تفسیر در یارم سرخوش معناسنه درچونکه نیم یارم دیواون طقوزنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی مست سرخوش دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت ثالثنده کچدی

* شیشه آب خشك ور ونق آب وتاب *

آب خشك * بمعنی شیشه قنبر نیشابوری بیت از برای دفع یأجوج هوا از آب خشك * خاك بیران بین که سد از آتش تر کرده اند * معنای ترکیبیسی قوری صو دیمکدر چونکه آب معروف خشك قوری دیو الی برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی آب وتاب بمعنی رونق ولطافت معنای ترکیبیسی صو وطاقت دیمکدر چونکه تاب طاقت دیو قطعهٔ خامسه نك بیت خامسنده کچدی

* آتش تر اولدی معناده شراب *

قنبر نیشابوری بیت آب خشك این آسمان وآتش او انجم است * برخلاف از آب خشك این آتش تر کرده اند * معنای ترکیبیسی یاش آتش دیمکدر چونکه آتش * معروف * تر * یاش دیو الی برنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* دست شست اولدی دیمکدر نا امید *

ابو المعانی بیت دیکران را وفا چو کردن ساز * شسته اند عاشقان از جان

معنای

معنای ترکیبیسی ال یقادی دیمکدر چونکه * دست * ال دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی شست * ماضیدر مصدری اوتوز برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

* دلبرك ممتازی آهوی سفید *

معنای ترکیبیسی آق جیران دیمکدر چونکه * آهو جیران دیو الی برنجی قطعه نك بیت ثانیسنده کچدی * سفید * آق دیو فرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

* یعنی دعوت ایلدی اولزه داد *

معنای ترکیبیسی صدا ویردی دیمکدر چونکه * آوازه * همزه وواو ممدودتیله وزای معجمه نك فتحلری وهاء رسمیه ایله وهاء رسمیه سز بمعنی صوت وصدا داد * ویردی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

* داخی رام اولدی دیمکدر تن نهاد *

معنای ترکیبیسی بدن قویدی دیمکدر چونکه تن بدن دیو فرق بدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی نهاد ماضی درنتکم جمع مضارعی اون بدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی

* پرنیان خوی اولکم اوله خلقی خوش *

معنای ترکیبیسی اطلس منقش خویلو دیمکدر چونکه پرنیان اطلس منقش دیو فرق بدنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی * خوی * بمعنی طبیعت فارسیدر ترکیده دخی مستعملدر

* اولدی بدآغاز خویسز سوزی بوش *

معنای ترکیبیسی کتو خبر دیمکدر چونکه * بد * فنا دیو اوتوز بشنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * آغار * همزهٔ ممدوده نك وغین معجمهٔ ممدوده نك فتحلری وراء مهمله ایله بمعنی خبر عربیده عین کبی بونده راء مهمله در فلا تغفل

* شولکه یك احمق اوله دامن دراز *

معنای ترکیبیسی اتکی اوزن دیمکدر چونکه * دامن اتك دیو فرق بدنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی * دراز * اوزن دیو یکرمی التنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

* ساده لوح اولمش اومعناده مجاز *

صافی درون معناسنه ده کلور معنای ترکیبیسی خالی تخته دیمکدر چونکه * ساده نقوشدن خالی دیو الی بدنجی قطعه نك بیت ثانی شرحنده کچدی * لوح عربیده تخته معناسنه

* صنعتنده ماهره پرکاردی *

معنای ترکیبیسی طرلی ایش دیمکدر چونکه * پر * طولی دیو قرقنجی قطعه نك

بيت اولنده كچدى * كار * ايش ديو يكرمى برنجى قطعه‌نك بيت سادسنده
كچدى * چيره دست اولمش دخى آنك كبى *

معناى تركيبيسى چابك ال ديمكدر چونكه * چيره * جيم ممدوده‌نك كسرى
وراتك فتحى وهاء رسميه ايله چابك معناسنه ضدى جيم موضعنده خاء معجمه ايله
خيره‌در خواجه حسين وفايى بيت از پى اين شبان كرك مزاج * كرك را چيره بر
شبان كردم * خواجه سلمان بيت بياض ديده نركس نكر تعالى الله كه خيره كشت
درو ديده اولى الابصار * بو بيتده كوز قماشدى ديمكدر دست آنفا كچدى

* سعى ايدوب چوق ايش كوروندر ديو دست *

معناى تركيبيسى جن اللو ديمكدر چونكه * جن * ديو قرق التنجى
قطعه‌نك سكزنجى بيتنده كچدى * دست * آنفا كچدى

* يابدى مشكل ايشلرى بر بادبست *

معناى تركيبيسى يل اوزره بغلدى ديمكدر چونكه برادات استعلا ديو ادوات
مركبه‌ده كچدى * باد * يل ديو يكرمى ايكنجى قطعه‌نك سكزنجى بيتنده
كچدى * بست * بغلدى ديو قطعهٔ تاسعه‌نك بيت سادسنده كچدى

* بك كوكلسز ايش طوتيجى كار دزد *

معناى تركيبيسى خرسز ايشى ديمكدر چونكه * كار * آنفا كچدى * دزد
خرسز ديو قرق برنجى قطعه‌نك بيت حادى عشرنده كچدى

* ديديلر اياق ترينه پاى مزد *

يعنى اجرت قدم چونكه * پاى * اياق ديو يكرمى يدنجى قطعه‌نك بيت
رابعنده كچدى * مزد * اجرت ديو اللى اوچنجى قطعه‌نك بيت خامسنده
كچدى * ديندى مغلوب وزبونه سست كوش *

عبد الله هاتفى بيت بود تحفهٔ باج ده زدهوش * به از شاه رشوت ده سست
كوش * معناى تركيبيسى كوشك وياوش سعى ايديجى ديمكدر ياخود كوشك
قواق ديمكدر فاما كه معناى اولده كاف عربيه ايله در ثانيده فارسيه ايله در
چونكه * سست * سين اولى‌نك ضمى وسين ثانيه‌نك سكونى وتاء فوقيه ايله
ياوش وكوشك معناسنه عربيده فاتر كبى مقابلى سخت در * كوش * وصف
تركيبى در نتكم اسم مصدرى سكزنجى قطعه‌نك سكزنجى بيتنده كچدى
همدخى كوش قواق ديو اوتوز برنجى قطعه‌نك اوچنجى بيتنده كچدى

* تن زند مغلسيدر اولور خموش *

شيخ

شيخ عطار بيت عشق آتش درهمه خرمن زند * اره فرقش نهند وتن
زند * معناى تركيبيسى بدن اورر ديمكدر چونكه * تن * بدن ديو قرق
يدنجى قطعه‌نك بيت اولنده كچدى * زند * اورر معناسنه مضارعدر
نتكم جمع مضارعى اون يدنجى قطعه‌نك بيت سابعنده كچدى

* قوت وقدرت ديمكدر دستكاه *

همدخى كتان وقماش طوقودقلرى آلت معناسنه وكثرت اموال
معناسنه ده كلور معناى تركيبيسى ال محلى ديمكدر چونكه * دست * آنفا
كچدى * كاه * ادات اسم مكاندر كما سبق فى الادوات المركبة

* كرك يوسف متهمدر بى كناه *

بيت بيخبر از جرم وكردند اعدا متهم * دامن پاكم دروغ آلوده كرك
يوسفم * معناى تركيبيسى يوسف قوردى ديمكدر چونكه كرك
قورد ديو قرق برنجى قطعه‌نك بيت سابعنده كچدى

* سن چكرسك فكرايته كاربد *

تفسيردر مفسرى مصراع ثانيده كلور

* هركه سك رامى كشد اوى كشد *

بومقامده تركيده ايتى اولدورنه سور يدرلر ديدكلرى كبى ابو المعانى قطعه دوش
ديدم درسر كويش رقيب * برسرش سنكى زدم آزرده كرد * كشته دوشم بار
وكفتند اين مثل * هركه سك رامى كشد اوى كشد * معناى تركيبيسى
هركيم كوپكى اولدورر اوچ كرديمكدر چونكه * هر * ادات سوركليدر كه
كيم ديو اوچنجى قطعه‌نك بيت رابعنده كچدى * سك * كوپك ديو قرق
برنجى قطعه‌نك بيت سابعنده كچدى * را * ادات مفعولدر * مى * ادات
حالدر كما سبق فى الادوات المركبة * كشد * كافك ضميله كشتن لفظندن
مضارعدر نتكم امر حاضرى قطعهٔ تاسعه‌نك بيت تاسعنده كچدى * كشد
كافك فتحيله مضارعدر مصدرى قرقنجى قطعه‌نك بيت سابعنده كچدى

* تيشه سوى خود زند دينسه اكر *

مفسردر تفسيرى مصراع ثانيده كلور

* اولدى مقصد كندوسى نفعن ارر *

معناى تركيبيسى كسرى كندو طرفنه اورر ديمكدر چونكه * تيشه * كسردبو
اللى اوچنجى قطعه‌نك بيت سابعنده كچدى سوى طرف ديو اوتوز طقوزنجى

قطعه‌نك بيت اولنده كچدى * خود * كندو ديواوتوزنجى قطعه‌نك بيت رابعنده كچدى * زند * آنفا كچدى

* روى او ببندديمك مفهومى هم *

مفسردر تفسيرى مصراع ثانيده كلور

* يعنى آنك جانبنده دلمزم *

يعنى آنك طرفن طوترشاعر بيت ريش دارى اكرش باپسرى بخت افتد هركه آيدبميان روى پسرمى بيند * معناى تركيبيسى آنك يوزينى كوزر ديمكدر چونكه * روى * يوز ديو يكرمى يدنجى قطعه‌نك بيت اولنده كچدى * او ضميرغائبدركما فى الادوات * بيند * مضارع عدرجمى قرق التنجى قطعه‌نك بيت ثالثنده كچدى

* شوله در معناده كج دار ومريز *

مفسردر تفسيرى مصراع ثانيده كلور

* قارده كز اما بلورسز اولسون ايز *

بونرجه تركيده دخى ضرب مثلدرمعناى تركيبيسى اكرى طوتده دوكمه ديمكدر چونكه * كج * اكرى ديواوتوزايكنجى قطعه‌نك بيت خامسنده كچدى * دار * طوت ديو يكرمى برنجى قطعه‌نك بيت رابعنده كچدى * ريز * دوك ديو يكرمى سكزنجى قطعه‌نك بيت ثانيسنده كچدى ميم مفتوحه ادات نهيدركما سبق فى الادوات البسيطة

* ديسه لر درآستين اينست وبس *

مفسردر تفسيرى مصراع ثانيده كلور

* بولنان بو غيربدن اميدى كس *

معناى تركيبيسى يكده بودر يتشوردىمكدر چونكه * در * يعنى فى كما سبق فى الادوات المركبة * آستين * يك ديوقرق يدنجى قطعه‌نك بيت ثانيسنده كچدى * اين * بوديو قطعهٔ ثالثه‌نك بيت رابعنده كچدى * است * ادات ربطدركما سبق فى الادوات المركبة * بس * يتشورديو قطعهٔ ثالثه‌نك بيت خامسنده كچدى

* درچه تيرى دينسه مفهوم مآل *

مفسردر تفسيرى مصراع ثانيده كلور

* رتبه وحالندن ايتمكدر سؤال *

معناى تركيبيسى نه مرتبده سين ديمكدر چونكه در آنفا كچدى چه نه ديواون التنجى قطعه‌نك بيت ثانى عشرى شرحنده كچدى تيرمرتبه ديو يكرمى برنجى

قطعه‌نك بيت ثانيسى شرحنده كچدى آخرنده كى باء تحتيه ادات خطابدر كما سبق فى الادوات

* دينلورسه نان در روغن فتاد *

ايضا مفسردر تفسيرى مصراع ثانيده كلور

* بى مشقت دولته ايردى مراد *

معناى تركيبيسى اتمك ياغه دوشدى ديمكدر چونكه * نان * اتمك ديو قطعهٔ عاشره‌نك بيت عاشرنده كچدى * در * آنفا كچدى * روغن * ياغ ديو اون اوچنجى قطعه‌نك سكزنجى بيتنده كچدى * فتاد * ماضيدر اصلى افتاد ايدى مصدرى قرق بشنجى قطعه‌نك سكزنجى بيتنده كچدى

* ريش ناطورى كند يا اطقلنور *

يعنى سزا وناسزا ديمبوب هر كسه تملق وتواضع ايدر ابو المعانى بيت شد انكس ازمروت درجهان دور * كه ريش خود كند چون ريش ناطور * معناى تركيبيسى ناطور صقاللو اوق ديمكدر چونكه * ريش * صقال ديو اللى اوچنجى قطعه‌نك بيت ثالثنده كچدى ناطور * حمام خدمه سندن وباغچه خدمه سندن برينك اسميدر آخرنده كى باء تحتيه مصدريه دركنداپلردبو قطعهٔ مزبوره‌نك ايكنجى بيتنده كچدى

* بازئ خايه عبث ايشه دينور *

معناى تركيبيسى خايه اويونى ديمكدر چونكه * بازى * اويون ديو يكرمى اوچنجى قطعه‌نك بيت رابعنده كچدى * خايه * معروف خصيه معناسنه‌در وبو مثل عينى ايله لسان فرنكيده قيونار يه ديمكدر ديو ريم پاپالردن برينك قصهٔ غريبه سنه مبنيدر ديو ناظم تحرير نقل بيورمشلر ايدى زيرا ناظم مشار اليه لاتين وتاليان ويونان لسانلرنده دخى ماهر درلر وانلردن دخى نيجه علوم مطالعه ايتمشلردر

* سنك درقنديل پرفكر وتلاش *

معناى تركيبيسى طاش قنديلده ديمكدر چونكه * سنك * طاش ديو ايكنجى قطعه‌نك بيت تاسعنده كچدى * در * يعنى فى كما سبق فى الادوات المركبة * قنديل * قافك كسرى ايله معروف السنهٔ ثلثه‌ده مستعملدر

* غافل اولمه حاضر وقنديل باش *

تكلم شيخ نسيمى قدس سره مرشدى فضل الله وايدن سياحتدن اذن طلب ايلدكده كشف طريقيله بيورمشلر بيت كر بسفر ميروى ازحلب انديشه كن * ور بحلب ميرسى حاضر وقنديل باش * معناى تركيبيسى قنديل وحاضر اول ديمكدر چونكه * باش * امر حاضردر مصدرى

قرق بشنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

* این باو پهلو زند دینسه تمام *

مفسر در تفسیری مصراع ثانیده کلور

* بو اکابکر ر دیمك اولور مرام *

معنای ترکیبیسی بو او که بان اورر دیمك اولور چونکه * این * بودبو قطعهٔ ثالثه نك بیت رابعنده کچدی * باو * اوکا معناسنه چونکه باء مفتوحهٔ موحده ادات مفعولدر * پهلو * بان معناسنه * زند * زدن لفظندن مضارعدر

* خانه تبریك ایدسه فرزند عجم *

تفسیر در مفسری مصراع ثانیده کلور

* دیرایمش کیم بوریابی میکنم *

فرهنك شعوریده بوریابو یی کنم واقعدر معنای ترکیبیسی حصیری قفولایایم دیمکدر چونکه * بوریا * حصیردبو قطعهٔ ثالثه نك بیت تاسعنده کچدی * بوی قفودبو یکرمی التنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه ادات نسبتدر کما سبق * کنم * ایدرم دیو قطعهٔ ثالثه نك بیت ثانی عشرنده کچدی لکن روایت فرهنك خطادر زیرا بوریابی میکنم دیمکده کمال تواضع واردر حصیر کبی بوخانه ده ایاق التنده دوشورم دیمك مفهومی هویدادر مکر بوی لفظی باء موحدهٔ مفتوحه ایله ضمیر غائب اولان ویدن مرکب اوله فافهم

* رند فرزند اولدی غایتده ظریف

معنای ترکیبیسی ظریف وعیار اوغل دیمکدر چونکه * رند * رانك کسری ونونك سکونی ودال ایله بمعنی عیار وقلاش وظریف ولاابالی وباده خوار وکارنده متبصر معنالر بنه‌در * فرزند * اوغل دیو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی بو ایکی لفظدن هر بری بشقه بشقه دخی غایت ظریف معناسنه ده مستعملدر نتکم رندان عجم وعجم فرزندی دیرلر

* میوهٔ دل شعر وانشای لطیف *

کذا فی شرفنامه اما مؤید الفضلاده بمعنی فرزندان واقعدر شعر وانشایه دخی زادهٔ طبیعت دینکله کلامین بینی توجیه قابلدر بو معنایه عربیده ثمرهٔ فؤاد دیرلر چونکه * میوه * میمك کسریله بیانی اللنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی * دل * قلب دیو اوننجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی

* خواجه اولمش ناوك انداز ادب *

حکیم خاقانی بیت من که آن طفل دبستان معانی پرورم * عقل کل آنجا نباشد ناوك انداز ادب * معنای ترکیبیسی ادب اوقجی آتیجی دیمکدر چونکه * ناوك * اوق دیو قرق برنجی قطعه نك بیت عاشرنده کچدی انداز وصف ترکیبی اوله رق یکرمی النجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی * ادب * معروف

* پیچ وشاغه دیدیلر مادر جلب *

معنای ترکیبیسی روسبی انا اودیمکدر چونکه * مادر * انادبو یکرمی اوچنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * جلب * روسبی دبو یکرمی التنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی

* حرف ساکندر زده ای پرهنر *

معنای ترکیبیسی اورلمش معناسنه زدن لفظندن اسم مفعولدر عربیده مضروب معناسنه * ای پرهنر * تفسیردر ومفسرده دخلی یوقدر

* اسره اوستون آدیدر زبر وزبر *

معنای لغویلری زیر اشاغی دیو یکرمی برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی * زبر * زای معجمه نك وباء موحده نك فتحلری ورا ایله یوقرو معناسنه عربیده فوق کبی

* یك پریشان یاریدر پای کلاغ *

معنای ترکیبیسی قوزغون ایاغی دیمکدر چونکه * پای * ایاق دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی * کلاغ * قوزغون دیو اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی عربیده بومقامده خط بط دخی خط مخبط دیرلر شاعر قطعه اتانا عنکم خط * کخط البط فی الشط * فلا ترسل بنا خطا والاجیء مع الخط

* بوصویه کیرسه دیکرده پای زاغ *

معنای ترکیبیسی قارغه ایاقلنمش دیمکدر چونکه * کرده * اسم مفعولدر مصدری یکرمی بدنجی قطعه نك سکزنجی بیتنده کچدی * پای * آنفا کچدی * زاغ * قارغه دیو اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی

* جامهٔ مویی دخی مو بینه کورك *

جامهٔ مویی * کورك معناسنه عربیده فرو کبی معنای ترکیبیسی قیللو اثواب دیمکدر چونکه * جامه * اثواب دیو قرق بدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * موی * قیل دیو اللنجی قطعه نك ایکنجی بیتنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه نسبتدر مو بینه بمعنی کورك ایضا چونکه هاء رسمیه تاکید ادات نسبتدر

* دیر عجم شاعرلری محبوبه ترك *

خواجه حافظ بیت اکر آن ترك شیرازی بدست آرد دل مارا * بخال

هندویش بخشم سمرقند و بخارا را * بوندن بشقه ترك دیو خطا و ختن
ودشت قبچاق خلقنه دیرلر که انلرك عادتلری یغما وغارتدر وبو
مملکتلرده ترك دیرلر بوندن ظاهر اولدیکه محبوبلر شیوه وناز ایله صبر
وقرار عشاقی غارت ایتدکلری ایچون ترك تسمیه اولنمش اوله

* بی ادبلك ایتسه هم برشخص بد *

تفسیرلك بومقداری دخی مرهونددر

*طعن ایدوب دیرلر که ترکی میکند *

شیخ نظامی بیت اگر چشم زنگی ترکیٔ کرد * بعذر آمد چو هندیٔ جوانمرد
معنای ترکیبسی ترکلك ایدر دیمکدر چونکه * ترکی * آخرنده کی یاء تحتیه
ادات مصدردر * می * ادات حالدر * کند * ایدر دیو اللی اوچنجی قطعه نك
بیت ثانیسنده کچدی *یك بیاض اولسه ایو اولسه شکر *

تفسیردر مفسری مصراع ثانیده کلور

* آدینه آنك طبرزد دیدیلر *

چونکه شکرك اعلاسی بیاض وسخت وسنکین اولوب شویله تبر ایله قرلدیغندن
اکا تبرزد دیدیلر بعده تعریب اولنجه تاء فوقیه طایه قلب اولنوب طبرزد دیدیلر
شاعر بیت طبرزد سکر وقند ونباتش * بهر حالت بیفزاید خیالش * معنای
ترکیبسی بالته اوردی دیمکدر چونکه * تبر * بالطه دیو اللی اوچنجی
قطعه نك بیت سابعنده کچدی * زد * اوردی دیو قطعهٔ تاسعه نك بیت
خامسنده کچدی *پنجره معناسی اولمش تابدان *

جامی بیت تا در آید آفتاب دولتش روزی ز در * تابدان مانده بر در چشمها در
انتظار معنای ترکیبسی محل ضیا دیمکدر چونکه * تاب * ضیا دیو قطعهٔ
خامسه نك بیت رابعی شرحنده کچدی * دان * ادات اسم مکاندر کما سبق

فی الادوات *باجه موری کیم چقر آندن دخان *

موری * میم ممدوده نك ضمی وراء ممدوده نك کسریله اوجاغك توتون چقان
محلی که اکثر کیده باجه دیرلر جامی درسلسلة الذهب بیت زنگیٔ روی
جون در دوزخ * یی اش همچو موریٔ مطبخ * همدخی موری صو بوری کی
معناسنه ده کلور اکا کونك دخی دیرلر عربیده قنات کبی اصلنده اسم
منسوبدر ایسلو و پاسلو معناسنه چونکه * مور * ایس پاس دیو یکرمی
برنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه ادات نسبتدر

* پاکی وموسی دیمکدر استره *

پاکی * استره معناسنه اصطلاحدر ابو المعالی قطعه سر تراشی ماهر و پیشه
گرفت * فرق سر از زنك روکاسکون شده * ز سر بی پاك چندان پاکی زد
سر بسر ببرید و پاکی خون شده * از سر تسلیم پرسید از او * کفت صبر
عاشق ازمون شده * اصلنده اسم منسوبدر چونکه پاك طاهر دیو قطعهٔ
اولی نك بیت عشرنده کچدی آخرنده یاء تحتیه ادات نسبتدر * موسی * بو معناده
اصلنده عربیدر فارسیده دخی مستعملدر شاعر قطعه تجرد الحمام قشراؤؤ
فالبس من ثوب الملاحة ملبوسا * وقد جرد الموسی لتزیین رأسه * فقلت لقد
اوتیت سؤلك یا موسی * شاعر ترکی آلدیغنده اله موساسنی بر عیبی
کوسترردی ید بیضا بی کشدن بلکی * فائده * حضرت موسی علیه الصلوة
والسلامك کمال صلابت شرعیه وحدت دینیه سی اولمغله موسی دیو تسمیه
اولنمش اوله *اولدی ابروکن دخی جنبستره *

ابروکن * بر آلتدر که آنکله یوزدن وسائر بشره دن قیل قوپاررلر اکثر کیده
جنبستره دیرلر بو لفظك معنای ترکیبسی قاش قوپاریجی دیمکدر
چونکه ابرو قاش دیو یکرمی بدنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی کن وصف
ترکیبی اوله رق اوتوز سکزنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی

* دی بولت آدینه پیل آبکش *

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبسی صوچکیجی فیل دیمکدر چونکه * پیل *
یاء فارسیهٔ ممدوده نك کسری ولام ایله معروف جانوردر معربی فیل لفظیدر
آب * معروف * کش وصف ترکیبی اوله رق اون بدنجی قطعه نك بیت
سابعنده کچدی * همدخی شیرسوار اولمش کنش *

کذا فی شرفنامه ایضا معنای ترکیبسی بنمش ارسلان دیمکدر چونکه قرق
برنجی قطعه نك بیت سابعنده شیر ارسلان دیو وبیت ثانی عشرنده سوار بنمش
دیو کچدی * امتزاجی بد اولاندر بد قمار *

معنای ترکیبسی فنا اویونلو دیمکدر چونکه * بد * فنا دیو اوتوز بشنجی
قطعه نك بیت اولنده کچدی * قمار * زد لعبلرندن بر لعب معروفدر

* کیك در شلوار بی صبر وقرار *

حکیم انوری بیت چرخ ارا باشرفش سنك فتد در موره * کوه را باسخطش
کیك فتد در شلوار معنای ترکیبسی پره شلوارده دیمکدر چونکه * کیك * پره

دبو قطعهٔ تاسعه‌نك بيت تاسعنده كچدى * در * بمعنى فى كماسبق فى الادوات
المركبه * شلوار * طون دبو قرق يدنجى قطعه‌نك بيت اولنده كچدى

* نسنه ضايع اولسه‌دى سيماب شد *

معناى تركيبيسى ژيوه‌الدى ديمكدر چونكه * سيماب ژيوه دبو قطعهٔ رابعه‌نك
بيت تاسعنده كچدى * شد * اولدى دبو قطعهٔ اولانك بيت سادسنده كچدى

* بك خجيل اولدى ديمكدر آب شد *

ميرخسرو بيت تاكل از شرم رو يت آب شده * يكزمان دور كن از چهره نقاب
معناى تركيبى بى صو اولدى ديمكدر بعض نسخه‌ده بى آب شد واقع اولمشدر
معناى تركيبيسى صوسز اولدى ديمكدر لكن نسخهٔ اولى‌نك احسن اولديغنه
بيت مزبور دلالت ايدر همده‌خى تركيده بونك مقامنده درلدى ووجودى
صو اولدى ديرلر * سوزده بكاش طوتيمدر حرفكير *

شرفنامه‌ده عيب كير دبو تفسير ايلدى چونكه * حرف * عيب وسقط دبو
قطعهٔ اولانك عنوانى شرحنده كچدى * كير * وصف تركيبى اوله رق
قطعهٔ تاسعه‌نك بيت سادسنده كچدى

* خرده كير اول عيب ارايجى حقير *

شيخ سعدى بيت توان كفت باآن حقائق شناس * ولى خرده كيرند اهل قياس
معناى تركيبيسى اوفق طوتيجى ديمكدر چونكه * خرده * اوفق دبو يكرمى
دردنجى قطعه‌نك بيت حادى عشرنده كچدى لكن انده هناء رسميه سزدر

* سوز يمه دخل ايتدى ديمكدر مراد *

تفسير در مفسرى مصراع ثانيده كلور

* دير ابسم انكشت برحرفم نهاد *

كمال خجندى بيت چون قلم انكشت برحرفم منه صوفى كه من * خرقه كردم
رهن ومستان سخن در دفترست * معناى تركيبيسى عيبه پرمق قويدى
ديمكدر چونكه * انكشت * پرمق دبو يكرمى يدنجى قطعه‌نك بيت رابعنده
كچدى * بر بمعنى على كماسبق فى الادوات المركبة حرف * آنفا كچدى
آخرنده‌كى ميم مفتوحه ادات متكلمدر كماسبق ايض * نهاد * ماضى در
جمع مضارعى اون يدنجى قطعه‌نك بيت اخيرنده كچدى

* بكذار ازمن قو بنى حالمه سن *

معناى تركيبيسى بندن كچ ديمكدر چونكه * بكذار امر حاضردر ماضيسى

بو مشنو ينك يكرمى دردنجى بيتنده كچدى اولنده كى باء موحده صله در * از
بمعنى من كماسبق فى الادوات * من * بن دبو قطعه ثالثه‌نك بيت اولنده كچدى
سن افظلك تفسير ومفسرده مدخلى يوقدر قافيه‌يه رعايت ايچون كتوردى

* يعنى ايجنمه بنى مشكن بمن *

معناى تركيبيسى قيرمه بنى ديمكدر چونكه * مشكن * قيرمه دبو اللى
اوچنجى قطعه‌نك بيت رابعنده كچدى * بمن * بنى معناسنه قرق يدنجى
قطعه‌نك بيت اخيرنده بمن بكا دبو كچدى على ما يقتضيه المقام

* بك عضبنا كه دينورمش خيره شير *

معناى تركيبيسى شاشمش ارسلان ياخود شاشمش سود اوديمكدر چونكه
خيره * شاشمش معناسنه تكم مخففى يكرمى برنجى قطعه‌نك بيت ثالثنده كچدى
شير * ارسلان دبو آنفا كچدى سود دبو اوتوز يدنجى قطعه‌نك بيت رابعنده
كچدى لكن سود معناسى نابجادر ارسلان معناسى انسبدر

* طم دست انداز اونته ياد كير *

معناى تركيبيسى ال آتيجى ديمكدر چونكه * دست * ال دبو يكرمى يدنجى
قطعه‌نك بيت رابعنده كچدى * انداز * وصف تركيبى اوله رق يكرمى التنجى
قطعه‌نك بيت ثامننده كچدى * ياد كير * امر حاضر مركبدر بو مشنو ينك
اوائلنده كچن يادكن معناسنه * كير * طوت دبو يكرمى بشنجى قطعه‌نك بيت
سادسنده كچدى * چشم دلبر آهوى دنباله دار *

عبد الواسع بيت دنبال خودم مى كشد آن نركس جادو * من بنده آن آهوى
دنباله كشيده * معناى تركيبيسى قويرق طوتيجى جيران ديمكدر چونكه
آهو جيران دبو اللى يدنجى قطعه‌نك بيت ثانيسنده كچدى * دنباله * قويرق دبو
يكرمى طقوزنجى قطعه‌نك بيت اولنده كچدى * در * وصف تركيبى اوله رق
اون يدنجى قطعه‌نك بيت ثالثنده كچدى * چشم دلبر * تفسير در

* بك كوچك محبوبه ديرلر نى سوار *

معناى تركيبيسى قامش آتلو ديمك اولور چونكه * نى * قمش دبو اللى اوچنجى
قطعه‌نك بيت سادسنده كچدى * سوار * بنمش دبو قرق برنجى قطعه‌ده
كچدى * اصلى نسلى پاك اولانه در كوهرى *

خى كچلان آنه دخى ديرلر هم دخى جواهر دن درلمش معناسنه
وجوهر فروش معناسنده كلور

* نازلی بسلمکده سایه پروری *

وحشی بیت پیش روی توآفتاب زلف * زیر زلف توسایه پرور کل * معنای ترکیبسی کولکه بسلمکلکی دیمکدرچونکه * سایه * کولکه دیو فرق دردنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده کچدی * پرور * وصف ترکیبی اوله‌رق دیباجه‌نك اواسطنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه ادات مصدردر

* اولدی نوکبسه یکی دولت بولان *

امیر باد کاربیت برتنت پیراهن کتان زتحریك نسیم * هست چون * نو کبسه لرزنده بربالای سیم * معنای ترکیبسی یکی کیسه دیمکدرچونکه * نو * یکی دیو فرق بدنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده کچدی * کبسه * معروف طولی اواسون بوش اواسون

* داخی هندوزاده دربد اصل اولان *

خواجه سلمان بیت از بداندیشت که هندوزاده است ایمن مباش * چون توان بوده خلاف سنت پیغمبری معنای ترکیبسی هندواوغلو دیمکدرچونکه هندو هانك کسری ونونك سکونی ودال ممدوده‌نك ضمی ایله خصوصا اهل هند کفره‌سنه اطلاق اولنور وعموما دیارهندده ساکن اولان انسانه دخی دیرلرچونکه آخرنده کی واو ادات نسبتدر آخرده باردن کلوب هندده ساکن اولانه وهندده حاصل اولان نباته هندودیمز بلکه یاء نسبیه ایله هندی دیو تعبیر اولنورهم دخی واونسبیه ایله هند وخال دلبرانه ده اطلاق اولنور یاخود صفت اولورمناسبت سیاهلقدر * زاده * اسم مفعولدرمصدری فرقنجی قطعه‌نك بیت سادسنده کچدی

* باد هرزه وعده درکیم اصلی یوق *

کذا فی المحمودی معنای ترکیبسی باطل یل دیمکدرچونکه * باد * یل دیو یکرمی ایکنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کچدی * هرزه * باطل دیو قطعهٔ سابعه‌نك بیت خامسنده کچدی

* هم سیهکار اولکه کذب وفسق چوق *

معنای ترکیبسی قاره ایشلو دیمکدرچونکه * سیه * قاره دیو فرق برنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کچدی * کار * ایش دیو یکرمی برنجی قطعه‌نك بیت سادسنده کچدی

* بی وفامفهوم‌میدر یاران فروش *

معنای ترکیبسی دوست صاتیجی دیمکدرچونکه * یاران * دوست ومصاحب معناسنه لکن قیاس بوایدیکه جمع یار اوله امامفرد دخی استعمال اولنور * فروش وصف ترکیبی اوله‌رق بومثنوینك بوزاون دردنجی بیتنده کچدی

* مرغ دل معناسی اولمش عقل وهوش *

معنای ترکیبسی قلب قوشی دیمکدرچونکه * مرغ * قوش دیو یکرمی التنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کچدی * دل * قلب دیو اون بدنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کچدی

* شخص مأنوسه دینور کیم کرمخون *

ترکیبسی دخی قانی ایلیجق دیوضرب مثلدرچونکه * کرم * یعنی حاردیو یکرمی التنجی قطعه‌نك بیت اخیری شرحنده کچدی * خون * قان دیو اوتوزنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کچدی

* الفتی اوله صفابخش درون *

معنای ترکیبسی ایچرویه صفاویریجی معناسنه چونکه صفا معلوم بخشی بخشیدن لفظندن امرحاضریاخود اسم فاعل مخففدر درون ایچرو دیو فرق دردنجی قطعه‌نك بیت اولنده کچدی

* کیجه کوندز ادی اولمش خشك وتر *

میرزا فصیحی بیت آهوی آتشین دم چون ازبره برآید * کافورخشك کردد بامشك تربرابر * بو بیتده آهوی آتشین دم کنشدر بره برج حمل کافورخشك روز مشك ترشبدرهم دخی خشك تراصطلاحده نیك وبد معناسنده کلور معنای ترکیبسی قوری وباش دیمکدرچونکه * خشك * قوری دیو تر * باش دیو اللی برنجی قطعه‌نك بیت اولنده کچدی

* بك دلبدر خشك مغز وخشك سر *

کذا فی شرفنامه معنای ترکیبلری قوری بین وقوری باش دیمکدرچونکه خشك * آنفا کچدی * مغز * بین دیو یکرمی سکزنجی قطعه‌نك بیت عاشری شرحنده کچدی * سر * باش دیو یکرمی بدنجی قطعه‌نك بیت اولنده کچدی

* کرچه شاهد اوله معناده کوزل *

دریده بمعنی زبان وزلف ومرد حاضرو برنسه‌یی بیان ایدیجی وروزجمعه ویوم عرفه‌یه ده دیرلر کذا فی فرهنك شعوری

* شاهد بازارا مامبتذل *

شاعر بیت درمیان پلاوهای شله خوب * نرم دستست چون شاهد بازار معنای ترکیبسی بازار کوزلی دیمکدر استانبولده تعبیجی دیرلر

* برمحلده دینسه شهری وکلی *

مفسردر تفسیری مصراع ثانیسنده کلور

* بلده‌نك ممتازی بودر حاصلی *

معنای ترکیبیسی شهرلو وکویلو دیمکدر چونکه * شهر * معروفدر * کل کافك ضمی ولام ایله کوی وقریه معناسنه ده کلور آخرلرنده کی یاء تحتیه ادات نسبتدر

* بلبل اولمش رندباف ورندخوان *

هر برلری بشقه بشقه بلبلك اسملریدر خاء معجمه برینه را ایله زندران وواو ایله زندوان دخی مرویدر

* اصفهانده باغچه‌در نقش جهان *

نقش جهان * اصفهانده برباغچه معناسنه معنای ترکیبیسی ظاهردر که اول باغچه نهر اصفهان نهری زاینده رود کنارنده واقع چارباغ مقابلنده شاه طهماسبك برعظیم ومفرح نیجه قصرلر ایله مزین جهانده مثلی نادر برباغچه‌سی اولمغله ناظم تحریره انده برتکلفلو ضیافت اولدیغنی نقل بیورمشلر ایدی

* دلکشا شیرازده برباغچه‌هم *

معنای ترکیبیسی قلب آچیجی دیو اللی بشنجی قطعه‌نك ایکنجی بیتنده کچدی مزبور باغچه شیرازدن اوچ چاریك مقداری مسافه‌ده واقع اتا بکیان زماننده بی نظیر قصرلر ایله مشحون برباغچه‌در بوقار وسندن برنهر جاری اولوب باغچه‌نك اورته‌سندن اقار هرقدمه‌ده برحوض لطیف اولمغله درونده بی نهایه بالقلر واردر شیخ سعدی بالغی دیو کسمه طوتمز زیرا شیخ سعدی حضرتلرینك مرقد منوری نهر مزبورك منبعی اوزرنده درحتی منبعی ماده‌اولمغله مرقدمزبور خرابه مشرف اولدیغنه بناء ناظم تحریر غالبا شیخ حضرتلری سنی اولمغله مرقدی تخریب اولنمشدر دیو تعریض ایتمکله قرق کون طرفنده غیرت عجمانه ایله شاه مجددا بنا وغایت تکلفلی تزیین ایتدکدنصکره نزاکت ایله ناظم تحریره انده برکون عظیم ضیافتلر واکراملر ایتدیکنی مشار الیه حضرتلری کذلك نقل بیورمشلر ایدی

* شیخ سعدی آنده مدفون ارم *

بومصراعی زیاده ایضاح ایچون کتوردی * مدفون ارم * جنت ایله شبیهه دعادر چونکه ارم معروف شدادبن عادك ارم ذات العماد جهانك مال منالنی وتحف جواهرینی جمع ایدوب جنت دیو ایتدیکی باغك اسمیدر عربیده وفارسیده شایعدر شاعر بیت چون کوی تو براهل کرم باغ ارم نیست * باغ ارم آن خلد برین جای حرم نیست

داخی

* داخی کلکشت مصلی خوش مکان *

معنای ترکیبیسی مصلی مسیره‌سی دیمکدر چونکه کلکشت * مسیره دیو اللی بشنجی قطعه‌نك ایکنجی بیتنده کچدی لکن * مصلی * لفظنه مضاف اولنجه شیراز جبانه‌سنك قربنده برتفرجگاه مشهورك اسمیدر نتکم ناظم تحریراندن افصاح ایدوب بیورر

* خواجه حافظ انده فردوس آشیان *

نتکم خواجه حافظ کرامت کبی نطق ایدر بیت بده ساقی می باقی که در جنت نخواهی یافت * کنار آب رکناباد وکلکشت مصلی را * فی الاصل معنای ترکیبیسی مصلانك کل مسیره‌سی وتماشاسی دیمکدر چونکه کل معروف کشت کاف فارسیه‌نك فتحیله فی اصل اللغة سیر وتماشا معناسنه‌در فاما که حافظ شارحاری کشتك بومعنایه کلدیکنی فهم ایتمیوب مصلی کلدیکی یعنی مصلی‌نك کل اکیلکی دیو تفسیر ایلدیلر چونکه کشت کاف عربیه‌نك کسریله اکین معناسنه‌در لکن صواب اولان اولکیدر فاحفظ * فردوس آشیان * باغ ارم قبیلندن خواجه حافظه جنت ایله دعادر چونکه فردوس جنت باغچه‌لرندن برینك اسمیدر اصلنده روم لغتندن تعریب اولنمشدی ایچنده اغاج ومیوه اولان باغچه معناسنه جمعی فرادیس کلور حتی بعض لغت صاحبی الفردوس حدیقة فی الجنة واسم روضة فی الیمامة والفرادیس موضع بالشام بیوردی آشیان همزه‌نك مدیله یوه معناسنه عموما وقوش یوه‌سی معناسنه خصوصا کلمز

* آب رکنی هم آنك ارماغیدر *

اصلی آب رکن آباد ایدی عربیده نسبتك قاعده‌سی اعلام مرکانده مابه الامتیاز اولان جزئه نسبت اولنوب غیری جزلر حذف اولنور مثلا عبد الله عبدی وابن عمرده عمری دیرلر بومقامده دخی آباد حذف اولنوب آب رکنی دیو نسبت اولندی سؤال * قاعدهٔ عربیه لسان فرسده نه کونه اجرا اولنور جواب * نه قدر ماتحن فیه مزعربی دکل ایسه ده بویله خصوصده قیاس اولنور یاخود نیجه شیلر عربیه قواعدی اوزره فارسی یه نقل اولنور معنای ترکیبیسی اصل صحراسنی صویی دیمکدر چونکه * آب * معروف * رکن * ضمیله معنی اصل وجزء * آباد * صحرا دیو اون التنجی قطعه‌نك بیت اولی شرحنده کچدی

* منبعی الله اکبر طاغیدر *

الله اکبر * شیراز ناحیه‌سنده برطاغ اسمیدر معهود ارماق اول طاغدن چیقوب

وكن آباد كنارندن جارى اولور كذافى فرهنك شعورى ناظم تحرير بومقاملرى
بالجمله سير وتماشا ايلدى آنك ايچون لغتلرده ناموجود بعض كلام لطيف
سويلدى نتكم طنانه نام قصيده سنده وسخن نام قصيده سنده و بوتحفه نك
ديباجه سنده واثناسنده اشعار وتصريح بدوب حى زدكاه محروسهٔ شيرازده
الله اكبرطاغى برمتوسط جبلدر لكن خلقت پوشان نام طريقدن كلوب اول
جبله صعود اولندقده دفعهٔ سواد اعظم شيراز مشهود اولمغله تعجبا الله اكبر
ديدكلرى اجلدن اول جبله الله اكبر تسميه اولنوب وركن آباد صويى اول جبلدن
قنوات ايله خواجه حافظك مرقدى اولان كلكشت مصلايه جارى اولديغى
وكلكشت مصلايه عجملر حافظيه ديدكلرينى ناظم تحرير نقل بيورمشلرايدى

* قارشق سوزصاو ديمك كفت وشنيد *

معناى تركيبى ديدى وايشتدى ديمكدر چونكه كفت ديدى ديو
قطعهٔ عاشره نك بيت سادسنده كچدى * شنيد * ماضيدر نتكم ماضئ
متكلم وحده سى اون التنجى قطعه نك بيت اخيرنده كچدى

* ترك اعراض ايلدى دامن كشيد *

معناى تركيبى اتك چكدى ديمكدر چونكه * دامن * اتك ديو فرق يدنجى
قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى * كشيد * چكدى ديو قطعهٔ تاسعه نك بيت
خامسنده كچدى * پرده افكن اولدى شخص بى حيا *

كذافى المحمودى اصلنده وصف تركيبيدر حجاب يرتجى ديمكدر چونكه * پرده
حجاب ديو قطعهٔ سابعه نك ايكنجى بيتنده كچدى * افكن * امر حاضر
ياخود اسم فاعل مخففدر نتكم مصدرى فرق بشنجى قطعه نك سكزنجى
بيتنده كچدى * هركيبى كورسه سون زود آشنا *

مقتضاى تركيب دخى بويله در چونكه زود تيز ديو يكرمى سكزنجى قطعه نك
سكزنجى بيتنده كچدى آشنا عد همزه ايله بلش معناسنه ضد بيكانه در

* تن فروداده شوكيم غايت مطيع *

معناى تركيبى بدن وبرمش ديمكدر چونكه * تن * بدن ديو قرق يدنجى
قطعه نك بيت اولنده كچدى * فرو * تحسين لفظ ايچون صله در كما سبق
فى الادوات المركبة لكن صله يه حمل اولنموب بدنى اشاغه وبرمش معناسنده
اولمسى دخى احسندر * داده * ماضيسى دادو بردى ديو يكرمى برنجى قطعه نك
بيت رابعنده كچدى * دست مردى دينسه مفهومى شفيع *

كذافى مؤيد الفضلاء معناى تركيبى آدمه منسوب ال ديمكدر چونكه * دست
ال ديو يكرمى برنجى قطعه نك بيت رابعنده كچدى * مرد * آدم ديو اللى
اوچنجى قطعه نك ايكنجى بيتنده كچدى ياء تحتيه ادات نسبتدر كما سبق
فى الادوات البسيطة * دى انابى آكه كيم جهلى عيان *

انابى * همزه نك ونون ممدوده نك فتحلرى و ياء تحتيهٔ ممدوده نك كسريله جهلى
ظاهر وكندودن بى خبر احمق كمسنه معناسنه امیدى بيت سخن در وصف
تو بحر عميقست * نكنجد درانای هر انابى * بو بيتده انای اوّل كسر الفله ظرف
معناسنه در * اولمش احمقلرده شبشه كردنان *

مفردى شبشه كردن لفظيدر الف ونون ادات جمعدر معناى تركيبى
شبشه بيونلو ديمكدر چونكه شبشه كاسه معناسنه معروف كردن بيون
ديو يكرمى يدنجى قطعه نك سكزنجى بيتنده كچدى

* سخت پشانى اولاندر يوزى پك *

اوحد الدين درجام جم بيت جكرخون شد از پريشانى * از ين خان سخت
پشانى * معناى تركيبى قتى آلنلو ديمكدر چونكه * سخت قتى يعنى پك
معناسنه * پشانى * آلن ديو يكرمى يدنجى قطعه نك بيت اولنده كچدى

* چارخايه عورتى چوقدر ديمك *

معناى تركيبى درت خايه لو ديمكدر چونكه * چار * درت ديو اون طقوزنجى
قطعه نك بيت اولنده كچدى * خايه * خاء معجمهٔ ممدوده نك و ياء تحتيه نك
فتحلرى وهاء رسميه ايله عموما يمورطه معناسنه كرك خصيه يمورطه سى اولسون
وكرك قوش يمورطه سى اولسون وكرك سائر حيوان يمورطه سى اولسون

* دى شهيدى آكه كيم زنباره در *

شهيدى * يعنى زندوست يعنى زنباره نتكم محبوب دوستى غلامى ديدكلرى
كبى مير نظمى بيت اكرخواهى بحالت رانظامى * مشوهر كزشهيدى
وغلامى * چونكه شهيدى يعنى شاهد يعنى دلبر ومحبوب آخرنده كى ياء تحتيه
ادات نسبتدر * زنباره * دخى فارسيدر نتكم بيانى قرق التنجى قطعه نك
بيت ثالثى شرحندن منفهم اولور لكن تركيده شيوعى حسبيله تفسير قلندى

* عورت ايچون جان ويرن بى چاره در *

احتمالكه مصراع اولى ايضاح اوله احتمالكه * بيچاره * عورته مبالغه
ميل ايدنه اسم اولمش اوله معناى تركيبيسى چاره سز ديمكدر ناظم تحرير

بونده لطیفهٔ شاعرانه قصد ایدوب شهیدیدن مقتول معناسنی ایهام
ایله جان ویرن بیچاره دیو کویا ترجمانه سویلمشدر

* پا کرفت ایدی جماع واختلاط *

ابو المعانی بیت روز تا شام مراسنك ستم اندازند * یعنی شبتا بسحر
پای حکرفتم بکنم * معنای ترکیبیسی اباق طوندی دیمکدر چونکه
پا ایاق دیو یکرمی بدنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کچدی * کرفت
طوندی دیو طقوزنجی قطعه‌نك بیت سادسنده کچدی

* اولدی معناده منی آب نشاط *

کذا فی المجمع معنای ترکیبیسی نشاط صویی دیمکدر مفرداتی معلومدر

* دفکش اولمشدر دخی شول نابکار *

مفسردر تفسیری مصراع ثانیده کلور

* کیم ایدر زن‌باره‌یه عورت شکار *

معنای ترکیبیسی دف چکیجی دیمکدر چونکه * دف * السنهٔ ثلثه‌ده
مستعملدر * کش * وصف ترکیبی اوله‌رق اون بدنجی قطعه‌نك بیت سابعنده
کچدی

* زن بمزد اول قحبه، کیم رسوای عام *

جامی بیت بران کازا کر مزد دارد طمع * همین بسکه نامش بود زن بمزن
معنای ترکیبیسی اجرتله عورت دیمکدر چونکه زن عورت دیو یکرمی
اوچنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کچدی باء موحده مفتوحه بمعنی مع کما سبق
فی الادوات البسیطة * مزد * اجرت دیو اللی اوچنجی قطعه‌نك بیت خامسنده
کچدی * قحبه * تفسیردر روسپی وزانیه عورت معناسنه عربیده وفارسیده
وترکیده مستعملدر مأخذ اشتقاقی ضم ایله قحاب لفظیدر آت ودوه وقاطر
اوکسوریکی معناسنه افسان اوکسوریکی معناسنه ده کلور چونکه دیار عربده
قحبه وزن‌باره‌یه برینه اوکسورك ایله کندولرك بلدیروب معامله ایدرلر
اول اجلدن روسپی عورته علم اولدی تنکم ابون اوغلانه هیز دیدکلری کبی
تنکونکه آنك سبب تسمیه سنده شویله تعبیر ایدرلر که حمام طاسنه هیز دینلور
چم حمام طاسی الدن اله دوشر کذلك مفعول اوغلان دخی الدن اله
کندیکیچون استعاره طریقیله اکا هیز دیدیلر کثرت استعمال ایله ایکیسیده
علم منزله‌سنده اولدی میر نظمی بیت قحبه وهیز را مکن باور * صهدبیانشان
زکوش کذر

* قلبه خوار اولدی کیدی بین العوام *

قلبه خوار * عاشق ومعشوق اراسنده واسطه اولان که اکا بین العوام کیدی
ویرونك دیرلر ابو المعانی بیت اکرچه قلبه خواری کرد بسیار * نشسته بردر
کاشانهٔ یار * معنای ترکیبیسی قلبه ییجی دیمکدر چونکه قلبه قافك فتحی
ولامك سکونی ویاء تحتیه‌نك فتحی وهاء رسمیه ایله شول طعامه دیرلر که جوز
وبادم ونخود وصوغان ایله پشوررلر اکا سغدی دخی دیرلر * خوار * خاء معجمه‌نك
بین الفتح والضم اماله‌سی ورا ایله بمعنی خورنده

* مغلم اولان شخصه دیرلر تاز باز *

تاز باز * بمعنی غلام باره ومحبوب دوست معنای ترکیبیسی تو یسز تازه اوغلان
اویناديجی دیمکدر چونکه * تاز * تو یسز تازه دیو یکرمی برنجی قطعه‌نك
ایکنجی بیتنده کچدی * باز * وصف ترکیبی اوله‌رق یکرمی التنجی قطعه‌نك
بیت ثالثنده کچدی * مغلم * افعال بابندن اسم فاعلدر فقیر فهمنه کوره
کلام مولددر

* آره‌لقده ایش دوزیجی کارساز *

ابو المعانی بیت شکرایزد باد بختم دلنوازی یافتم * درمیان ماوجانان کارسازی
یافتم معنای ترکیبیسی دخی بویله‌در چونکه * کار * ایش دیو یکرمی برنجی
قطعه‌نك بیت سادسنده کچدی * ساز * وصف ترکیبی اوله‌رق اوتوزیدنجی
قطعه‌نك بیت اخیرنده کچدی

* تاز خیر وچارمیخ اول فعل خام *

بو ایکی ترکیبك هر بری لواطه‌ده بشقه بشقه اصطلاحدر مثلا چارمیخ میکند
دیرلر اواطه ایلر معناسنه وقس علیه * تاز خیر * بو تقدیرجه فعل خامدن مراد
بو مقامده اواطه ایمش مصراع ثانی دخی قرینه‌سیدر

* کوه دلال اولدی بازنك غلام *

تنکم عورت بازنکنه دفکش دینلدیکی کبی کما سبق آنفا خواجه حافظ
قطعه کفت حافظ فلان ماهیچه * همه درویش رسم بغرابی * کوه دلال
ودفکشی صدبار بهتراز شاعری وملابی * معنای ترکیبیسی نجس دلالی دیمکدر
چونکه * کوه * نجس دیو یکرمی طقوزنجی قطعه‌نك سکزنجی بیتنده
کچدی * دلال * تشدید ایله معروفدر

* هم طبقزن دیدیلر سحاقه‌یه *

طبقزن * وصف ترکیبیدر چونکه طبق فتحتین ایله معروف وموضع معهوده
کمال مشابهتله موصوفدر انکیچون مبالغه صیغه‌سیله سحاقه دیو تعبیر واندن

مصراع ثانی ایله افصاح وتفسیر ایلدی تنکم بیورر

* کندو کبی عورته مشتاقه یه *

زن وصف ترکیبی اولدیغی حالده یکرمی سکزنجی قطعه‌نك بیت عاشرنده کچدی * سحاقه * مبالغه ایله سورشدیریجی معناسنه در * مشتاقه معروفدر تنبیه طبقرندن وسحاقه‌دن هر بری نقدر که زنقیجی یه اطلاقی لغهٔ صحیح ایسه‌ده فاما که زنقیجی دیکیجی وسحاقه یماجی دیو فرق اولندی قطعه الایادوات السحق فی الغرب والشرق * افقن فان النیك اشهی من السحق ارا کن ترقعن الخروق بمثلها * وای لبیب یرفع الخرق بالخرق افقن فان الخبز بالمعم یشتهی * ولیس یسوغ الخبز بالخبز فی الحلق

* غرق پرآن بردن ادخال ایلمك *

غرق پرآن * ایکنجی رانك تشدیدیله برنسنه‌یی برنسنه ایچنه بردن ادخال ایلمك یعنی تمام یدرمك معناسنه امیر بنك طرفی رباعی هرکاه که میل غرق پرآن کردم دیدمکه خاطرش پریشان کردم * آخر بمیان پاچه قراری دادم برخود دشوار و بروی آسان کردم * معنای ترکیبیسی قنادلری باترمق دیمکدر چونکه غرق باترمق معناسنه فی الاصل عربیدر * پرآن * جمع پردر پرقناد دیو فرق ایکنجی قطعه‌نك بیت سادسی شرحنده کچدی

* هم میان پاچه سورشدرمك دیمك *

تنکم رباعی مذکورده مذکوردر همدخی زنانك او یلغی اراسنه‌ده میان پاچه دیرلر ایکی معنایه میرم سپاهی بیت میلم بمیان پاچهٔ وی بیش کند * زیرا که میان پاچه زکس تنکترست * معنای ترکیبیسی پاچه اراسی دیمکدر چونکه میان * یعنی وسط واراالق دیو فرق سکزنجی قطعه نك اون سکزنجی بیتی شرحنده کچدی * پاچه * شلوار پاچه‌سی وبوط پاچه‌سی ومعروف طعام دیو فرهنك شعوری ذکر ایدر

* سر کرفته دیندی یفعللمشه *

خیرتیٔ عجمه حالت جوانیده بو حال واقع اولدقده ظرفا حقنده دیمشدر مصراع شمعرا هرچند سر کیرندر وشنترشود * بالاخره ترك وطن ایدوب کیدر کن سرکذشته سنه اوغرامش برجوانه راست کلوب بر بینك حالنه مطلع اولوب بو بیتی نظم ایدوب همراه اولورلر بیت ازدست چرخ بادل افکار میرویم ماه دو سر کرفته بیکباره میرویم * معنای ترکیبیسی باشی طوتیلان دیمکدر

چونکه

چونکه * سر * باش دیو یکرمی بدنجی قطعه‌نك بیت اولنده کچدی کرفته * طوتیلان دیو قطعهٔ تاسعه نك سکزنجی بیتنده کچدی

* داخی خفت وخیز ندریجی ایشه *

شاعر بیت دولت آنست که خفت خیز بود * دولت وتیز رستخیز بود معنای ترکیبیسی اویو یارق قالقدرق دیمکدر چونکه * خفت خاء معجمه‌نك ضمیله خفتیدن لفظندن امر صیغه‌سی اوزره اسم مصدردر خیز * دخی اسم فاعلدر تنکم امر حاضر اولدیغی حالده یکرمی بشنجی قطعه‌نك ایکنجی بیتنده کچدی ترکیده بو مقامده یقله دوشه دیرلر

* دیندی مجرم کمسه یه نامه سیاه *

بابا فغانی بیت بهر تو در متاع خود آتش زدیم لیك * رحمی مجال نامه سیاهی نمیکند * معنای ترکیبیسی مکتوبی قاره دیمکدر ترکیده بو مقامده دفتری قاره دیرلر چونکه * نامه * مکتوب دیو فرق اوچنجی قطعه‌نك بیت اولنده کچدی * سیاه * قاره دیو فرق برنجی قطعه‌نك بیت خامسنده کچدی

* همدخی زلف خطا جرم وکناه *

زلف خطا * یعنی جرم وکناه کذا فی شرفنامه معنای ترکیبیسی ظاهردر

* توبه ایله جام را بر سنك زن *

معنای ترکیبیسی شیشه‌یی طاشه اور دیمکدر چونکه * جام * یعنی شیشه را * ادات مفعولدر * بر * یعنی علی کما سبق فی الادوات المرکبهٔ سنك طاش دیو ایکنجی قطعه‌نك طقوزنجی بیتنده کچدی * زن * امر حاضردر مصدری قرقنجی قطعه نك بیت سابعنده کچدی

* عهد یکی بوزه مشو پیمان شکن *

چونکه * مشو * نهی حاضردر اولمه دیو ایکنجی قطعه‌نك بیت اخیرنده کچدی پیمان شکن * وصف ترکیبیدر چونکه پیمان عهد دیو فرق التنجی قطعه‌نك بیت اخیرنده کچدی شکن شکستن لفظندن امر حاضر یاخود اسم فاعل مخففدر تنکم نهی حاضری اللی اوچنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده کچدی

* فارغ اولمقدر ورق کرداندن *

میر حسن دهلوی بیت سخنوران چو حدیث سمنبران خوانند * حدیث تو چو در افتد ورق بکردانند * معنای ترکیبیسی کاغد دوندرمك دیمکدر چونکه * ورق * ایکی معنایه در اول کاغد معناسنه در طالب آملی بیت

اوراق کهنهٔ که یمی کهنه میرسد * ذوقی که در پیاله بود در پیاله نیست
ثانی هر اغاجك یپراغنه دیرلر * کرداندن * کاف فارسیه‌نك فتحیله دوندرمك
معناسنه مصدر متعدیدر نتکیم اسم فاعل لازمی یدنجی قطعه‌نك سکزنجی بیتنده
کچدی

* او بله درهم آستین افشا ندن *

وحشی بیت تیغ قضادمی که کشد در کسان قدر * افشانی آستین که بر و ترك آن کند
بونك مقامنده ترکیده ال یومق واتك سلکمك دیرلر معنای ترکیبیسی اتك صاچمق
دیمکدر چونکه * آستین * یك دیوفرق بدنجی قطعه‌نك ایکنجی بیتنده
کچدی * افشاندن * صاچمق دیوفرق ایکنجی قطعه‌نك بیت عاشرنده کچدی

* معنئ جان من وجان شما *

اشبو مصراع مفسردر تفسیری مصراع ثانیدر

* بز سزکله صاغ اولالم دائما *

خواجه حافظ بیت دل خرابی میکند دلدار را آکه کنید * زینهار ای دوستان
جان من وجان شما * شرفنامه ده اتحاد محبتدن عبارت دیو واقعدر و بعض
نسخه‌ده قسم اولوب سزك و بزم جانمز حقیچون دیمکدر معنای ترکیبیسی
جانم وجانکز دیمکدر چونکه * جان * بیانی اوتوز سکزنجی قطعه‌نك بیت
ثالثنده کچدی * من * بن دیو * شما * سز دیو اوچنجی قطعه‌نك بیت اولنده
کچدی

* دست وپای خود زدم چکدم امك *

معنای ترکیبیسی کندو الیمی وایاغمی اوردم دیمکدر چونکه * دست * ال دیو
بکرمی یدنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کچدی * پای * ایق دیو بالدفعات مرور
ایلدی * خود * کندو دیو اوتوز برنجی قطعه‌نك بیت رابعنده کچدی
زدم * قرقنجی قطعه‌نك بیت سابعنده کچن زدن لفظندن ماضئ متکلم
وحده‌در

* هم وداع ایتدم دعا کفتم دیمك *

خواجه حافظ بیت صلاح ازما چه میجویی که مستانرا صلا کفتم * بدور نرکس
مستش سلامترا دعا کفتم * معنای ترکیبیسی دعا سویلدم دیمکدر یعنی
دعا ایتدم معناسنه چونکه دعا معروف کفتم سویلدم دیو یکرمی طقوزنجی
قطعه‌نك بیت ثالثنده کچدی * بوکه اولسیدی دیو ایتمك رجا *

بوکه * باء موحدهٔ ممدوده‌نك ضمی وکافك کسری وهاء رسمیه ایله اولسیدی
معناسنه اصلی بود که لفظندن دالك حذفیله اختصار اولنمشدر خواجه
حافظ بیت باصبا همراه بفرست از رخت کلدستهٔ * بوکه بوبی بشنویم

از

ازخاك بستان شما * جان کرو جامه کرو باش جان فدا *

طوسی بیت جان ونن رهن می ناب کن ازمن بشنو * مثل اینست دلا جان
کرو جامه کرو * معنای ترکیبیسی جان رهن اثواب رهن دیمکدر چونکه
جان آنفا کچدی * کرو * رهن دیوفرق دردنجی قطعه‌نك بیت ثالثنده
کچدی * جامه * اثواب دیوفرق طقوزنجی قطعه‌نك بیت اولنده کچدی

* دی سر آمد اولسه برنسنه تمام *

سر آمد * ایکی معنایه در اول برنسنه تمام اولدی معناسنه ثانی قصوری
وعالی اولمیانه دیرلر ایکی معنایه بروجه تشویش بو المعانی بیت هر آنکه
کشته سر آمد بدولت دنیا * یقین بدانکه بدولت بر وسر آمد شد * شاعر
ترکی کروه انبیا تسبیح درکبی سر آمددر * او تسبیحه امامه کوهر ذات محمددر
معنای ترکیبیسی باشه کلدی دیمکدر چونکه * سر * باش دیو یکرمی یدنجی
قطعه‌نك بیت اولنده کچدی * آمد * کلدی دیو یکرمی طقوزنجی قطعه‌نك
بیت اولنده کچدی * تحفهٔ وهبی ده بتدی والسلام *

محصل کلام ناظم تحریر بومقامده حسن تخلص ایله منظومه سنی مسکی الختام
ایلدی فلله دره * بوتار تخیله ذیل تحفه مسکی الختام اولدی *

کانه بومصراعده ختامه مسك وفی ذلك فلیتنافس المتنافسون آیتندن اقتباس
ایلدی بهرحال حسن تخلص ولطف اختامدن خالی دکل فلله درّه نکته
مسکده لام تعریفله ختامه المسك جمله‌سی دخی تمام تاریخ ختام تحفه‌در نوله
مساعدهٔ وزن اولیدی عین ختامه المسك اولوردی فاحفظ

* زهی منظومه کیم پیوستهٔ حسن نظام اولدی *

زهی * کوزل دیو یکرمی سکزنجی قطعه‌نك بیت اولنده کچدی منظومه
نظمدن اسم مفعول عربیدر پیوسته * اولاشوب بربرینه متصل اولان دیو
طقوزنجی قطعه‌نك بیت ثانیسنده کچدی حسن معروف نظام یا بوکه
مصدر عربی اوله یاخود نظمك جمعی اوله

* وزیر اعظمك اسم شریفیله بنام اولدی *

بنام * شهرت وشانی اولان دیوفرق دردنجی قطعه‌نك بیت سادسنده کچدی
یعنی وزیر اعظمك اسمی دیباجه ده مذکور ودیباجه ده آنکله معنون اولمغله
بومنظومه شهرتشعار اولدی یوخسه بومنظومه ده اولقدر حیثیت ومزیه
بوقدر دیمه کرك کانه هضما لنفسه واستحقار الذاته بو بله بیوردی

* کتوردم سنبلستان هنردن برك سبزمدر *

سنبلستان * اسم مکاندر سنبل محلی دیمکدر چونکه بیانی دیباجه نك قرقنجی بیتی شرحنده کچدی ستان ادات اسم مکاندر * هنر * معرفت دیواون بدنجی قطعه نك بیت اخیرنده کچدی * برك * یپراق دیواون بشنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی * سبز * یشل دیو قرق برنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی

* کل وسنبل کبی پیرایهٔ فرق انام اولدی *

کل * بیانی قطعهٔ رابعه نك عنوانی شرحنده کچدی * سنبل * قد سبق آنفا پیرایه * زینت دیو قرقنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی * فرق * فتح فا ایله رأس یعنی باشك اورتاسنه دیرلر لکن بو مقامده مطلق باش معناسنه فی الاصل عربیدر انشارده دخی استعمالی شایعدر * انام * بمعنی مخلوق عربیدر ایض نکته کما سبق فی السوابق دخی بو بیتده ناظم بحری سنبل زاده اولدیغنه تلمیح بیوردی فلله دره

* قریحهم قوتندن بلم اصلا افتخار ایتم *

قریحه * بمعنی قلب وذهن عربیدر انشارده دخی استعمالی شایعدر افتخار فخردن افتعالدر

* مجرد لطف حق ایله پذیرای ختام اولدی *

پذیرا * قبول ایدیجی معناسنه امر حاضر آخرینه الف الحاقیله اسم فاعل یاخود صفت مشبهه دراون یدنجی قطعه نك بیت سادسنده کچدی آخرنده کی یاء تحتیه ختامه اضافتله صکره دن زیاده اولدی کما سبق فی الادوات البسیطة مجرد ولطف وحق وختام * عربیلردر انشارده دخی مستعملدر

* اوقندقجه دعا خیره مظهر اولمه درمقصود *

دعا وخیر ومظهر ومقصود فی الاصل عربیلردر انشارده دخی مستعملدر

* بو مطلب بندهٔ ناکامه اقصای مرام اولدی *

بنده * قول دیو یکرمی سکزنجی قطعه نك بیت ثالثنده کچدی * نا * ادات نفیدر کما سبق فی الادوات المرکبة * کام * مرام ومراد دیو قرق دردنجی قطعه نك بیت خامسنده کچدی * مطلب واقصی ومرام عربیلردر انشارده دخی شایعلردر

* هزاران شکر ایدوب حقه دیدم اتمامی تاریخ *

هزاران * خلاف قیاس اوزره جمع هزاردر علی ماسبق فی قواعد المقدمة هزار بیك دیو اوتوز طقوزنجی قطعه نك بیت رابعنده کچدی * شکر واتمام * عربیلردر انشارده دخی شایعلردر * تاریخ * اصلی همزه ایله تأریخ بلکه واو ایله توریخدر حاصلی تفعیل عربیدر

* بحمدالله بو زیبا تحفهٔ وهبی تمام اولدی *

زیبا * باقش[illegible] دیو ایکنجی قطعه نك بیت اولنده کچدی بو بیتده ناظم نحریر حسن اختتام بیوردی فلله دره * حاصل تاریخ * ختامه المسك عددنجه بیك یوز طقسان یدی بو شرحك ختامی بیك ایکیوز التی سنه سی رمضانك یوم سادسی یوم اثنینك بین الظهر والعصرنده در بویله اولنجه

تمام تحفه ایله شرحك بینی طقوز سنه اولدی

اللهم اجعل مبارکا ومنتشرا بین الانام الی یوم القیام

منتفعا مدی الدهور والایام الی اختتام الاحقاب

والاعوام بالعز والسعادة والاکرام

سبحان ربنا رب العزة عما یصفون

وسلام علی المرسلین

والحمد لله رب العالمین

م

تم طبع شرح تحفة المنظومة الدرية فی لغة الفارسية والدرية بعون الله الملك الباری البرية فی بلدة الطيبة القسطنطينية صانها الله عن الافات والبلية علی يد اضعف العباد ابراهيم صائب مدير دار الطباعة السلطانية فی يوم الخامس عشر من شهر

جمادی الاولی لسنة [illegible]عون ومأتين والف

من هجرة النبوية [illegible] افضل الصلوة

واکمل التحية

مم

م